41
3 A
7
VITT. EMANUELE
ROMA

37-5.A.16.

87-6.A.14.

11-11-B.22.

X1 a 18

13.A

RERVM A SOCIETATE IESV IN ORIENTE GESTARVM VOLVMEN,

Continens Hiſtoriam iucundam lectu omnibus Chriſtia-nis, præſertim ijs, quibus vera Religio eſt cordi. In qua videre poſſunt, quomodo nunquam Deus Eccleſiam ſuam deſerat, & in locum deficientium a vera fide, innumeros alios in abditiſsimis etiam regionibus ſubſtituat.

Nunc pluribus vltra omnes editiones priores locupletatum, vt ſequens pagella demonſtrat.

COLONIAE,
Apud Geruinum Calenium, & hæredes Iohannis Quentel, Anno M. D. LXXIIII.
Cum Priuilegio Imperiali ad decennium.

DE REBVS INDICIS ad annum vſque a Deipara Virgine M D L X V I I I, Commentarius Emmanuelis Acoſtæ Luſitani, recognitus, & Latinitate donatus.

DE REBVS INDICIS ad annum vſque M D L X X, Epiſtolarum Liber I.

DE IAPONICIS REBVS ad annum vſq; M D L X V, Epiſtolarum Libri V.

OMNES item accurate recogniti, & in Latinum ex Hiſpanico ſermone conuerſi.

AD CALCEM operis, Epiſtolæ duæ ſeparatim additæ ſunt, de L I I. e Societate I E S V, pro fide Catholica nuper occiſis.

ACCESSIT etiam ſpecimen quoddam litterarum vocumq; Iaponicarum.

ADIECTI Indices locupletiſſimi.

CLARISSIMO
PRINCIPI,
AC DOMINO, D. OTHONI
Truchſes a Vvaldburg, S.R.E. Cardinali, Auguſtano Epiſcopo ac Præneſtino, Præpoſito & Domino Eluuacenſi &c.

IOAN. PETRVS MAFFEIVS
S. P. D.

QVOD te non fugit omni liberali doctrina eruditum, Otho Card. Ampliſs. India prouinciarum omnium maxima, tametſi proprie dici videtur pars illa terrarum, quam nobiliſſimus fluuius Indus interfluit; vſus tamen obtinuit, vt etiam vltra Gangem æque magnum ac celebre flumen, immenſi illi terrarum tractus, qui ad Sinas vſque, & in extremo poſitos Oriente pertinent Seras, Indiæ nomine cenſeantur. Porro vltra Sinas, in Serico Oceano, haud procul a continente, ingens cernitur Inſula compluribus minoribus adiacentibus, quam noſtri vulgo Iaponem vocant,

cant, Zipangrim antiquis dictam fuiſſe nonnulli arbitrantur. Hac inſula excepta, ceteras ferme regiones eas, cum alijs opibus, tum etiam pretioſiſſimis aromatibus odoramentisque refertas, conſtat priſcis temporibus, Romano florente Imperio, cum Europæis hominibus, & commercijs, & hoſpitio fuiſſe coniunctas. traditum eſt etiam, multas Chriſtiana quondam ſacra tum ab alijs, tum præſertim a duobus eximia ſanctitate viris Thoma, & Barptolemæo Domini Apoſtolis accepiſſe. Verum vbi Romani decus Imperij, conſpirātibus vndique in ipſum varijs nationibus concidit; mercimonij vocumque, & litterarum cum illis gentibus communione ſublata, Chriſti cultus, atque religio paulatim extincta ac deleta ſic eſt, vt nullũ prope ipſius veſtigium in illis iam regionibus appareret. Quo melius de Chriſtiana meruiſſe Rep. Luſitāni iure putandi ſunt, quod cum terreſtri itinere, ſine ſummo vitæ diſcrimine ea loca peti nõ poſſent, & vix quiſquam reperiretur, qui peregrinationem eiuſmodi ſuſcipere auderet; ornatiſſimis ipſi claſſibus extima legentes Africæ litora; Bonę ſpei promontorium ante id tempus pęne incognitũ, Auream Cherſoneſum quę

Ma-

Malaca dicitur hodie, Taprobanã, quę Sumatra, ſiue Samotra, Sinas deniq; prætervecti; ad ipſam de qua diximus Iaponis inſulã ingẽti auſu, ſummaq́; animi magnitudine penetrarũt: ijdemq́ue, Indicę orę magna parte ſubacta, ſinus etiã Perſici faucibus fortiter ęque ac feliciter occupatis, Arabici vero nauigatione crebris incurſionibus impedita, mercibuſq́; Indicis per Africum, atq; Atlãticum Oceanum in Hiſpaniam auerſis; non modo Memphitica Turcarum vectigalia grauiſſimis damnis atque incommodis affecerunt: ſed etiam Chriſti liberatoris noſtri cultum, ac nomen, apud eos populos vel nunquam ante id tempus auditum, vel diuturna vetuſtate, atq; obliuione deletũ, ſalutari prędicatione lõge lateq́; ꝓpagarunt, adhibitis perductiſq́; ſecũ, Summi Pontificis iuſſu, multis Euangelij pręconibus, tum aliarũ familiarũ, tum vero pręcipue Societatis Iesv. Quorum Epiſtolæ (huc enim tota ſpectat oratio) quas vulgo Indicas nominant, in Europã ſubinde perlatę, minime dubiũ eſt, quin haud mediocrẽ vtilitatẽ pari delectatione coniunctã hominibus noſtris attulerint. Veruntamen ea volumina cũ iam nimiũ excreſcerẽt, multoſq́; a legendi ſtudio

retardarent; prudenter mihi ſimul, ac pie feciſſe videtur Emanuel, is cuius nos ſcripta cōuertimus, qui circuncisis ijs quę minus neceſſaria videbantur, cetera breuem in commentariū retulit, vt eſſent parata & in promptu, quæ quis de rerum Indicarum ſtatu, progreſſúve, quod attinet ad religionē, ſcriptione maxime digna, cognoſcere cuperet. Quam nos etiam, aliqua ex parte, circuncidendi caſtigandique, ſiue diligentiam, ſiue licentiā, in Iaponicis Epiſtolis ita præſtare conati ſumus, vt hiſtoriæ fides ac veritas omnino integra permaneret: quod facile perſpiciet ſi quis hæc exempla cum ceteris accurate contulerit. Volumen autem ipſum, Rerum in Oriente geſtarū, ob eam cauſſam inſcribitur, quòd eiuſdē Societatis homines etiam in Braſilica regione, & in Occidentali quæ dicitur India, varijs locis, atq; prouincijs magna cū animarum vtilitate, fructuq; verſantur: & res ad Chriſti Domini gloriā ita multas, eodem duce atq; adiutore perficiūt, vt proprio, & quidem iuſto volumine ipſæ per ſe ad explicādum indigeant. Quam nos in hiſtoriam, & in eas quæ ſuperſunt ex Oriente colligendas epiſtolas, quidquid otij, quidquid poſſumus operæ, deinceps conferre decreuimus.

uimus. Profecto enim digna res eſt, in qua nō mea ſolum, verum optimi cuiuſque, ac litteratiſſimi viri libentiſſime deſudet induſtria: quippe quæ nō modo plurimarum rerum variam, & iucundiſſimā afferat cognitionem, ſed etiam veritatem Catholicę religionis, & ſedis Apoſtolicæ maieſtatem, ſummamq; Romani Pontificis poteſtatem (quæ hac præſertim ætate omnibus tormētis ac machinis oppugnatur) humanis, & diuinis teſtimonijs, atq; miraculis, egregie tueatur, & cōprobet. Interea, hæc quę habebamus abſoluta, tibi potiſſimum, Otho clariſſime, pluribus de cauſis dicare ſtatuimus. primum, quòd hoc veræ atque orthodoxæ fidei ornamentū ei deberi maxime videbatur, qui ſeſe calamitoſis hiſce tēporibus contra perditorū hominum inſanias, Catholicæ ſynceræque religionis defenſorem acerrimum præbuiſſet: deinde quòd ipſimet Societati IESV, quæ plurimū tibi debere ſe profitetur ac prędicat, in primis id gratum fore mihi perſuaſeram. Tu, pro tua excellenti humanitate, munuſculum hoc qualecunq; libēter accipies, meque in tuorum numerum adſcribes æquo animo. Vale. Romæ. 15. Kalend. Decembris. M D L X X.

Aloisii Almeidæ, pag. 279. 315. 357. 382. 390.
Aloiſij Goueani 89.
Aloiſij Frois 350. 368. 418. 433. 439. 446.
Ariæ Blandonij 191.
Ariæ Sanctij 311.
Balthasaris Gagi 210. 257. 336.
Bungi Regis 453.
Cangoximani reguli 328. 329.
Chriſtophori Acoſtæ 86.
Conſalui Ferdinandi 275.
Coſmi Turriani 147. 170. 227. 290.
Dvartis a Sylua 199.
Emanvelis Teſſeriæ 93.
Firandi Regis 226.
Franciſci Henrici 463.
Franciſci Xauerij 150. 156.
Gasparis Vilelæ 177. 236. 252. 298. 331. 347.
Gulielmi 256.
Hieronymi Ruizii 131.
Iaponiae Regis 226.
Ioannis III. Luſitaniæ Regis 5.
Ioannis Baptiſtæ Montij 364. 366.
Ioannis Ferdinandi 174. 254. 378.
Lavrentii Iaponij 269.
Martini Syluæ 129.
Melchioris Nunnis 188. 217. 247.
Nicolai Nunnis 95.
Organtini Brixienſis 72.
Pavli Iaponij 143. 169.
Petri Alcaceuæ 178.
Petri Diæ 458.
Petri Maſcareniæ 99.
Sebastiani Ferdinandi 105.

INDEX RERVM ET VERBORVM MEMORABILIUM, quæ in hoc volumine continentur.

A

Abbas Aethiopiæ cõuertitur cum alijs, pag. 42.
Academia Banduenſis 168.
Academiæ ſex inſignes Iaponiorum 167.
Aceni populi bellicoſi 14.
Adamas rex Aethiopiæ Patriarcham cum ſocijs capit 41. eiuſdem crudelitas in Chriſtianos 41. & 42.
Aethiopiæ primus Patriarcha Societatis moritur 41. eidem alius ſufficitur, ibidem. Abbas conuertitur 42.
Aethiopiæ rex Adamas, vide Adamas.
Aethiopiæ rex Claudiꝰ ſchiſmaticus 46. cupit reconciliari Pontifici Romano 41. Impietatis pœnas luit, ibidem.
Agnî Dei cerei benedicti veneratio 369.
Agonizantibus opera Societatis impenditur 106.
Aianis regio & incolæ deſcribuntur 341.
Aitan rei maritimæ apud Sinas præfectus 221.
Alcara Societatis Pater mergitur 73.
Alexandri Iaponij Chriſtiani virtus 255. 256.
Alfonſus Caſtrius martyr 55. eius mortẽ quæ miracula ſecuta 56. percuſſores miſere pereunt 56. 57. Reges barbari de eius morte dolent 56.
Allifuri homines ſylueſtres 68.
Aloiſij Almeidæ res geſtæ 225. 226. 318. patientia & conſtantia 361. mille ducentos conuertit 382.
Aloiſij Frois patientia & fructus 350. 370.
Aloiſius Mendes martyr efficitur 70.
Amaconæ Societatis ſedes 88.
Amangutiũ vrbs 107. habet multos Chriſtianos 186. 211. eius incendium & bellum 227. 239. Rex eiuſdem occiditur 249.
Amboinis prædicat Xauerius 9. quinquaginta milia conuertuntur 58. 95. incolarum in fide conſtãtia 65. 87. multi occiduntur ob crucẽ Chriſti 67.

Amediua vrbs 129.
Amida Iaponiorum Deus 171. 206. 422.
Andreas Ferdinandes Inhambanæ cum fructu & periculo verſatur 43. Cafrenſium ſacra coram rege cōculcat 44. Maurum libere increpat 77. diuinitus ex inſidijs liberatur 77. 78. in mare proiectus emerſit 74.
Andreas Ouiedus Societatis Epiſcopus fit Aethiopiæ Patriarcha 41. capitur cum ſocijs, ibidem.
Antonius Conſaluus in Raum oppido verſatur fructuoſe 96.
Antonij Criminalis ſtudium propagādi fidem 68. virtutes, ibid. orat tricies quotidie 70. fit martyr, ibidem.
Antonius Dionyſius multa patitur a prædonibus 84.
Antonij principis Iaponij Chriſtiani virtus 257. 268. 288. 349. 371. 372.
Antonius Quadrius Manomorapam vocatur 53.
Aqua benedicta ſanant icti a ſerpentib' 62. varij curātur infirmi. 207. 213. 275.
Aqua e terra erumpēs Sanciā prouinciā obruit 248.
Ariæ Sanctij labores & fructus 311.
Armenius Epiſcopus 26.
Arx Damana 27.
Arx miri artificij 320.
Arx Onoris expugnaē 130.

B

Bactionibus prædicatur 97. eorum pia deſideria 96.
Bactionis Rex fidei propagator 97.
Badagaius tyrannus perſequitur Chriſtianos 30. 31
Balthaſar Gagus captus a Mauris liberatur 81. item a latronib' 21. in Iaponē tendit 178. periclitatur 180. libertas eius a rege commendatur 203. fructus 340. 204.
Banduenſis academia 168. diœceſis 167.
Baptiſantur Goe militum tria milia 21. alia item duodecim milia 22. alibi item tria milia ducēti 128. innumeri 24. 55. ſex milia 61.
Baptiſatur ſenex lachrymans 125. Rex Manomotapæ cum regina & alijs 48. Inhambanenſe regnum 43. Rex Soloris cum ſuis 60. Rex Sanguim cum ſuis 100.
Baptiſandorum feruor 24.
Baptiſmi quatuor celebres 126. 127.
Baptiſmo morbi pelluntur

varij 205. paralyticus & mutus curantur 189. paralytici & dæmoniaci 234. 240. Cæcus illuminatur 182.

Baptiſmum expetunt centum milia Batachinorũ 102. varij itẽ populi 88. 300. non aſſequuntur ob perſonarum inopiam 98.

Baptiſmus magno cum apparatu confertur 126. 135.

Baracaque Bonziorum ſecta 271.

Barbari pacem petẽtes ſanguinem e. ſuis eliciunt corporibus 14. ſeminudi incedũt, in arboribus habitant &c. 148. dæmonem conſulunt 156.

Bartholomæus Rex quomodo conuerſus ſit 274. regno ſpoliatus perſiſtit in fide, & reſtituitur 416. eius crux miraculis clara 391. pietas erga reliquias ſacras, ibidem & 352. templum erigit Bonzijs pulſis 354. Reginę vxori baptiſmum ſuadet 353. eius humilitas 352. liberalitas in pauperes 353. coniuratos punit 355.

S. Bartholomæi templũ 114.

Batachini baptiſmum petunt 102.

Bazanenſes fidem petunt 61.

Bengaianenſes fidem ſitiunt 61.

Bengaienſis rex baptiſari nequit propter inopiam ſacerdotum 98.

Bianenſis regis filius conuertitur 55.

Bibliothecę Bonziorũ 421.

S. Blaſij templum. 114.

Bolonẽſes expetũt fidẽ 61.

Bolonus rex propenſus ad fidem 102.

Bongi quot Chriſtiani 186. 228. 240. 312. eorum pietas 256. 367. puerorum pietas 281. multi ibidem dæmonis martyres 189.

Bongi Rex perit concionatores 180. 189. eius affectus erga patres & fideles 346. 362. periclitatur propter coniurationem principum 181. cõmendat ſe Patrum orationibus, ibid. eiuſdem diploma Iaponico charactere 453.

Bonziorum Monachi 160. 161. habitus eorundẽ 161. Epiſcopus Ninxit 162. ſectæ 185. 274. quingenta & amplius cœnobia, olim tria milia triginta 300. alia item quinquaginta eorum monaſteria 442. Legiſperitus cõuertitur 203. Sacerdotũ vita 274. præfectus monaſte-

naſterij conuertitur 312. eiuſdem pij labores 314. illorum in Societatis patres odium 203.205.240. deſcriptio 423. et ſeq.432. mores 444. fraudes & habitatio 421. Princeps Cōbendaxis 425.
Bonzij a Iaponijs qui colantur 308.
Bonziç 420.
Bori concionatores gentilium 125.
Brachmanes baptiſantur 117. principes ſuperſtitionum conuertūtur 22. primarij alios etiam adducunt ad fidem 23. 113.117. 119. alij item cōuerſi 122. herbam quandam ſuperſtitioſe colunt 119. principis filia fit Chriſtiana 119. 120.
in Braſiliam mittūtur Socij 458.463.

C

Caeremoniæ hebdomadę ſanctę 312.362. 440.
Caluiniani præcipue oderunt Societatē Ieſu 459. eorum ferocia in Catholicos 461. 467. eorundem facinus in res ſacras 461. 466. occidunt quinquaginta duos Societatis 460. 466.
Cambainum regnū a Dominicano fratre fructuoſe excolitur 61.
Cāpanę vſus Iaponijs 409
Cāgæ regni deſcriptio 419.
Cangoxima vrbs 159. quot ibidem Chriſtiani 187. ibidem verſatus Xauerius 10.
Cangoximæ regulus ſuis permittit Chriſtianiſmū 168.170.180. per literas fidem petit 318. 321. ſui baptiſantur 322.
Carauela nauigij gen' 217.
Carnerij Epiſcopi Leproſorium 89.
Caſtrum, vide Arx.
Catechiſmi doctrina frequens 97. 109. 135. cū decantāt pueri in vicis 109
Catechumeni inſtruuntur 140.
Catholicos Hæretici Papiſtas probroſe vocāt 459.
Cauripani fidē expetūt 61.
Ceilanij fidei noſtræ ſitientes 61. nobiles Chriſti fidem ſuſcipiunt 32. Regis fili' iuſſu patris martyrio afficitur, & martyr diuinitus comprobatur 32. alius eiuſdem regis filius & nepos conuertuntur, ibidem. eius Tyrannide multi martyrium ſubeunt 32.
Cengecu Europęos vocant Iaponij 176.273.

Cha-

Chaen prætor Sinarum 221. 225.
Chaurel Cantonis præfectus 248.
Chia potio pretioſa Iaponiorum 399. 400.
Chriſtianorum multa milia vnius Patris Societatis curæ commiſſa 71.
Chriſtiani multi a Iauaris occiduntur 8. alius quidam fit martyr 267.
Cinceus portus obſidetur a piratis 159.
Ciorani inſula Chriſtũ profitetur 114.
Claudius Aethiopiæ rex ſchiſmaticus 40.
Cobucui phanum 405.
Cocini regis diploma multos in fide confirmat 134. 139.
Cocinenſis Epiſcopus 135.
Cocinæ inſulæ fidem recipiunt 26.
Cocinenſes multi baptiſantur 135. 141.
in Cocino collegium Societatis 26. 131.
Cochinoci eccleſia Chriſtianorum 377. 389.
Cœcus baptiſmo illuminatur 182.
Collegium Societatis IESV Iaponenſe 146. Cangoximani reguli 173. Malacenſe 53. Malucenſe, ibidem. Conimbricenſe 2. Goenſe 20. Cocinum 26, 131. Bazainum 34. Talamum 34. Colanum 29. 88. 89. Diui Pauli 146. vide etiam in Domus Societatis Ieſu.
Combadaxi Bõzius 308.
Combendaxis Bonziorũ princeps 423.
Comorini promontoriũ margaritis abundans 3. incolæ a S. Thoma Apoſtolo conuerſi 3. Xauerius illis prędicat, ibidem. plura illic quã centum triginta Chriſtianorũ milia 3. multa alia his acceſſere milia 30. 89. eorum conſtantia, ibidem. virtutes 91.
Cõmunionis ſacræ vſus 132. 133. 238. 244. 254. 258.
Conciliũ prouinciale Epiſcopi Malacenſis 86.
ad Conciones ſacras multi confluunt 132.
Concionandi modus Iaponiorum Monachorum 155.
Confeſſionis vſus 132. 133. 208. 236. 238. 244. 254. 258. 402. 464. 466.
Conimbricenſe Societatis collegium a Rege fundatur pro ducentis Patribus 2. ſeminarium Indiæ, ibidem.

Con-

Coniuratio principum in Bongi regem detegitur 180. occiduntur coniurati 181.
Conſaluus Silueria prædicat primus Inhambanis & Manomotapis 43. maris tempeſtatē ſedat 44. patientia & paupertas eius, ibidem. abſtinētia, orationes, & piæ lectionis ſtudium 45. munera ampliſſima repudiat 47. centum boues a rege ſibi donatos largitur pauperibus 49. falſo accuſatur, ibidem. prædicit mortem ſuam 50. rapitur ad mortem cum quinquaginta quos recenter conuerterat 52.
Conſtantia inſignis Chriſtianorum 133. 134.
Conuerſio mira 118. 120. 121. Neophytorum quomodo adiuuetur 23.
Conuertuntur ad fidē multa milia 4. in vno oppido viginti quinque milia, ibidem. a Xauerio vno menſe decem milia 9. ſperat eodē anno centum milia ſe conuerſurum, ibidem. Goe viginti milia 22. & alij multi 204. 205.
Coſmi Turriani pij labores 148. 227. 249. 314. pericula 315. gaudium de aduentu ſociorū 350. quo ipſe in honore ſit 314. 315. virtutes 249. vocatio ad Societatē 147. eccleſiæ adminiſtrandæ Goe præficitur 148. Iaponica prouincia ei deſtinatur 149. comes Xauerij 150.
Crucem adorant morti adiudicati 109.
Cruce adorata, ſereno cælo cadit expetita pluuia 63.
Crucis cauſſa Chriſtiana ab hero trucidatur 277.
Cruce deiecta, cælitus apparent cruces 253.
Crucis templum 118.
Crucis vſus 25. 216. 237. 244.
Crux Bartholomæi regis miraculis clara 391.
Crux in hiatu terræ, & ignei coloris in cælo viſa 31. 326.
Crux Macazari claudo greſſum tribuit 59.
crux pie adorata, ornata, miraculoſe victoriā tribuit 64. dæmonē pellit 115. 152
Cutamæ in agro Chriſtiani quot 235. Rex fidem optat 318. ſubditi etiam fidem petunt 319.
Cubacama Imperator Iaponiorum 421. 422. 434.
Cubo honoris præfectus a-

pud Iapones 333.
Cungues miniſtri Imperatoris Iaponij 422.
Cunna nomen honoris, apud Iaponios 270.

D

DAemō fatetur ſe S. Ioanni Baptiſtæ cedere 25. infeſtat hoſpitium 152. quomodo a Meacenſibus honoretur 307. eius martyres apud Bonzios 189. adoratur a Iaponijs in tribus templis ſpecie horribili 438.
Dæmonis per ſimulachrū reſponſa 157. 158.
Dæmoni ſeptem milia cœnobiorū Iaponij ſtruxerunt 307.
Dæmonē conſulunt Brachmanes 156. nautę 157. 158.
Dæmoniaci liberantur miraculoſe 206. 213. 317.
Daibut idolum 408.
Daimaogini idoli feſtum quomodo colant Sacaiani 309. 310.
Daimaoginus Sacaiēſium ſanctus 309.
Damano in caſtro Patres cum fructu verſantur 27.
Dedicatio templi anniuerſaria 125.
Damianus Iaponius 325.
Delubrorum tredecim milia 186.
Denichi delubrū 294. 423.
Diazembus Bonzius 269.
P. Didacus Magacianes in Tolana diœceſi agit 96.
P. Didac⁹ Meneſes Societatis maritimæ claſſi præpoſitus 132.
P. Dionyſius naufragio liberatur 80.
Dominicani multos conuerterunt in noua Hiſpania 147.
Domus magnificæ Iaponiorum 439.
Domus Societatis IESV apud Sinas cū templo 94. in Sanguim inſula 100. Amangutij 210. a Bongorum rege erecta 183. Bongi 228. apud Bonzios 203. Facatæ 261.
Duartes Sylua proficiſcitur in Iaponem 178. quos inſignes conuerterit 199. eius paupertas 200. 388. moritē clarus virtute 234. 388.

E

ECcleſias multas conſtituit Franciſcus Xauerius Romano Pontifici obedientes 9.
Emanuel Teſſeria Euangelij cauſa in Sinas tēdit 94
Epiſcopus Nicen⁹ in India e Societate Ieſu 26. Armenius diuinitus a morte liberatur 26. Cocinenſis ipſemet baptizat 135. Goe 148. Bonziorum nomine Ninxit 162.

Ethnicorũ monachus conuertitur 120. idem deſcribitur, ibidem & 121. conuertit alios 121.
Ethnicus occidere volens Patrẽ Societatis repente moritur 31.
Ethnici tres morti adiudicati conuertuntur 108. cõcionatores tres fidem ſuſcipiunt 125.
Euchariſtiam Luſitani omni die dominico ſuſcipiunt 127. eadem ſuſcipitur cum lacrymis 440. 447.
Exequiæ Iaponiorum 184. 427. 428. Regij Oeconomi 262. celebres aliæ 208. 212. 418. Franciſci Xauerij 19. 193. 194. 195.
Exhæredationis metu quidam ab impietate auocantur 125.

F

FAcata ciuitas cum vico, in quo templum erat, capitur 262. Patres mire liberati reſtituuntur 264.
Facatæ Chriſtianorum pietas 254. 26.. 282. 283.
Facatẽſes veſtigia Patrum Societatis oſculãtur 289.
Fachimanum delubrum 407.
Ferdinãdus Aluares in Baɇtionis regno prædicat 97.
Ferdinandus Mendozius mittitur ad Iaponiæ regem cum muneribus 189 eius virtutes, ibidem.
Feſtum Daimaogini idoli quo ritu Sacaiani celebrent 309. 310.
Fidei impediendæ conſultatio in augmẽtum ceſſit 24.
Fiducia in Deum Dæmoni inimiciſſima 158. quã ſit homini neceſſaria 163
Firandum vrbs 170. quot ibidem Chriſtiani 186. 246. 216. 252. eorum in morte oppetenda conſtantia 246. mira pietas & liberalitas illorum 370. apud eos tria templa ex delubris facta 252.
Firandi Rex petit concionatores a Prorege Indiæ 186. eiuſdẽ epiſtola 226. ex proceribus eius primarius etiam in perſecutione fidẽ expetit 306. quæ conceſſerit rex Chriſtianis 377.
Flagellant ſeſe noui Chriſtiani pietatis ergo 237. 254. 255. 257. 261. 280. 312. 317. 366. 372. 440.
Fombexet Sinarũ vox 214.
Foquequius Xacę liber 273. 294.

Fotoqui Iaponiorũ hæretici 242.
Fotoquiorum Iaponiorum ſanctorum ſacella 421.
Foxequu familia Bonziorum 274.
Frãciſcani in Hiſpania noua multos conuerterunt 147.
Franciſci principis Chriſtiani pietas 410. & ſequentibus.
Franciſcus Lopes Societatis fit martyr 27. fuſe narratur eius martyrium 83.
Franciſcus Peres fidem prędicaturus Sinas petit 94.
Franciſcus Stephanius per crucis imaginem liberatur a multis periculis 80.
Frãciſcus Viera ex naufragio liberatur 75.
Frãciſcus Xauerius Vlyſſiponam venit 1. cũ Paulo Italo in Indiam proficiſcitur 2. 154. in itinere & India quid egerit 3. 6. 7. a Mauris & Ethnicis, Pater ſanctus vocatur 4. multa milia cõuertit 4. geſta eius rex Luſitaniæ iubet litteris mandari 5. Paupertas eius 6. quantis ſe periculis cauſſa ſalutis proximi obiecerit 7. 10. 151. in Tolo oppido tribus menſibus plus quam viginti quinque milia cõuertit 9. in alio regno vno menſe decem milia 9. Iaponis regnum cum Iaponio ingreſſus primo prædicat, ibidem humilitas poſt miracula patrata 12. prophetiæ habet ſpiritum 13. 14. 15. 16. in Miſſa cognoſcit abſentis mortẽ 16. qualis in curandis hominũ vitijs 17. carne & vino abſtinens 18. orationi multum, ſomno parum indulgens 18. Sinis prędicat 18. 192. morit 19. eius exequiæ, ibidem. mortui corpus in viua calce ſepultũ manet integrum 19. gratum ſpirat odorem 193. poſt mortem inuocatus varios a morte & peſte liberat 19. Goẽſis ciuitas corpori eius occurrit 19. pietas in eius ſepultura, ib. corpus illęſum caſtitatẽ indicat 19. per librũ eius & flagellum fiunt miracula 320.
Fulgentius Freries quæ pericula in Aethiopia adierit 42.

G

GAſpar Belga primus Ormutij fidem Chriſti annunciat 138. aureos plus vicies mille cõquirit,

 quirit,

quirit, vt meretrices ad honeſtatem reducat 39. dexteritas eius in flagitioſis reducendis 39. officia varia erga proximos, ibidem. tres tātum horas quieti tribuit, imo integro bimeſtro vnam tantum horam 39. Maurorum impias cantiones tollit 39. Cruces figit in fano Maurorum, ibid. Mahumeticas mulieres duas nobiles baptiſat 39. multos conuertit 276. in ſacrificio mortuum ſuſcitat 39. Dæmoniacam S. Ioannis Euangelio liberat 39. perſecutiones ſuſtinet 276.

Gaſparis Vilelæ pij fructus 230. 235. 252. 298. 303. 331. 347. 439. pericula 235. patientia 433. humilitas ac pietas 253. 302.

Geiloli regis Mauri de Martyrio Patris Societatis teſtimonium 56.

Genguis religioſi Iaponiorum 422.

Genxuenſes ſecta Iaponiorum 402.

Giloani fidem Chriſti ſitiunt 61.

Gibon Iaponiorū ludi 305.

Giloc rex Maurus Chriſti fidem petit regno ſuo inferri 45.

Goæ Epiſcopus 148.

Goa Indiæ vrbs a Xauerio viſitatur 3.

Goa inſula 106.

Goenſe Collegium fundat rex Luſitaniæ 20. in eo Neophyti aluntur 21. pueri nationum diuerſarum erudiuntur 21. ſtudia varia, ibidem. idem Collegium Indiæ ſeminarium 21. Orphanorum Collegij curam gerit 105. præeſt Catechumenis 106.

Goenſes multi conuertuntur 22.

Gorentalius rex baptiſmū petēs nō aſſequitur propter inopiam operariorum 98.

Grana a Pontifice benedicta quanti fiant 136. 298. 318.

Guilhelmi pij labores & fructus 256.

Guiuani phanum Iaponiorum 444.

H

HAereſes variæ Iaponiorum 214. 242. 421.

Heremitæ apud Hormutios magna obſeruantia 39.

Hexādoni principis familia conuertitur 320. Arx miri artificij 320. propen-

pendet ipſe in fidē Chriſti 324.
Hexandonus princeps Iaponius 319. 320. 322.
in Hiſpania noua multi conuerſi a Dominicanis & Franciſcanis 147.
Hiſtoriæ ſacræ exhibitæ cum fructu 312.
Homanorum cōſtantia in fide 64.
Homundis ſimulachrum 408.
Honoris præfectus apud Iaponios 333.
Hormutiū, vide Ormutiū.
Humilitatis dignitas 163.
Humilitas Xauerij 12.

I

IAcobi Apoſtoli templū 112.
Iai populi Luſitanię regis 87.
Iamambuxæ dęmonis cultores 241.
Iaponem venit Xauerius 9. eius ibidem exiſtimatio 11. illis oſtium fidei aperitur 151.
Iaponiæ regis Epiſtola 226
Iaponiorum laus 171. 172. mores 159. 160. 177. abſtinentia 165. Sacerdotum abſtinentia 166. Academiæ ſex, & ſtudioſorum frequentia 167. ſectæ 279. ſtudium cōuertendi alios 182. 183. Idola præcipua 242. Regis ad fidem propenſio 198. mulieres cur infantes occidant 225. 245. Cœnobitæ vtriuſque ſexus eorumque habitus 242. 420. Tres ordines primarij in republica 242. Magiſtratus ſacri & politici 291. 292
Iaponiorū Gazæ 399. 400.
Iaponij Neophyti tres baptizantur 151. pietatis eorundem officia, ibid. quidā Solem & Lunam adorant, ibid. eorum ſectæ & doctrina 214. 421. 293. 241. eccleſię eorum præcipuæ 295. 296. pietas & in fide conſtantia 297. quomodo inſtituantur 362. ſeipſos in mare ex ſuperſtitione præcipitāt 335. 431. ſumpto cibo gratias agunt nixi genibus 400. quanti faciant vaſa fictilia & gladios 401. anni initiū vnde ſumant, & muneribus tunc regem honorāt 434. multi monachorū more viuunt 154. eorundem concionandi modus 155. quibus modis a Dæmone fallantur 183. 214. 241. 242. 424. 425. nobilis ſenis conuerſio mira 200. quoſnam idem ſuo tra-

trahat exemplo 201. ſtatuit ędificare templũ, ib.
Iaponis regni deſcriptio 9. 142. 177. 291. 420. imperium olim in ſexaginta ſex regna diuiſum 421. a Luſitania ſex milibus leucarum abeſt 162.
Iaponius quidam Meacenſis Societatē ingreditur 259. ab eo compoſiti libri ægris admoti ſanitati reſtituunt, ibidem.
Iauari Chriſtianos multos occidunt 8.
Idalcanes Maurorũ rex 118.
Icoxos ſecta 308.
Idola euertunt & deteſtantur neophyti 25. amplius quam trecenta comminuuntur 25. alibi itē cum phanis euerſa 267. 276.
Ienxuani Bonzij 274.
Ignatius Azebedius Braſiliæ Prouincialis 459. prę ſentit martyrium ſuum & ſociorũ, ibidem. hortatur Catholicos ad cõſtantiam 460. confoſſus imaginē ſacram manibus retinet 461. in mare cum triginta nouem ſocijs a Caluiniſtis conijcitur 461.
Ignatius Loiola cum ſocijs Paulo tertio obedientiã detulit 1. eius documentum 154.
Imaginē B. Virginis Ignatius Azebedius etiã confoſſus in manibus retine 461.
Imago cerea agnus Dei, vide, Agnus &c.
Imago Chriſti & B. Virginis colitur a Cangoximę Regulo 164.
Indulgentiarum vſus 106. 132. 347. 439. 447.
Infirmorum quantã curam habeant Patres 258. 259.
Inhambanenſium rex cum regno conuertitur 43. Templum S. Mariæ extruit 243.
Inhamiorenſes fidem ſitiunt 61.
Inſulę Maldiuanę & Cocino vicinæ Chriſti fidem amplectuntur 26.
Ioannis Baptiſtæ templum 24. 111.
Ioannes Cabralius ſubmergitur 74.
S. Ioannis Euangeliſtæ tēplum 124.
Iogui Ethnicorum monachi 106. 120.
Iondaxuenſes Bõzij Amidam colunt 274.
Iquichuchēſes Chriſtiani, eorumque pietas 286.
Iubilei vſus, vide, Indulgētiarum vſus.
Iuncus nauigij genus 336. 337.

Lecti-

L

Lecticæ vſus apud nobiles Iaponię 398. 421
Leproſus mundatus 283.
Leproſorum valetudinarium ſtatuitur 80.
Litaniæ decantatæ 244. 288. 320. 323. 339. 418. 451.
Lucę Chriſtiani pietas 344
Luſitaniæ Prorex liberalis in Neophytos 129. Onoris arcē expugnat 130. preces tempore belli petit, ibidem.
Luſitani plerique pro fide occumbūt 461. 462. multa patiuntur fidei cauſſa 127. eorundem pietatis ſtudia, ibidem.
Luſitaniæ regis Collegia Societati fundata, vide, Collegia Societatis.
Luſitaniæ rex Ioannes a Pontifice petit Patres ſocietatis pro India 1. eorundem aduētu lætatur, ibid. illius ad Paulū 111. Legatus 1. Legatus eiuſdem ad Sinarum regem 223. Iaij populi cum vicinis inſulis illi parēt 87.

M

MAcaſaris regio 59. incolæ eius fidem ſitiūt 61. itē rex 59.
Mæalis regis filia inuitis parentib. conuertitur 22.
Maldiuanus rex conuertitur cum ſuis 26.
Maluacēſium iuuenū conſtantia 66. piratæ occūbunt 81. multi etiā pueri propter fidem occiduntur 76.
Malucenſes fidem expetūt 61. ijs prædicat Xauerius 9. habent Societatis collegiū, eiuſque fructus 53. 68. 95. Chriſtianorum conſtantia 76.
Malucenſis Rex cum nobilibus fidem ſuſcipit 53.
Manadienſes fidem poſtulant 61. eorum item rex conuertitur 55.
Manganaio ſaxo honores diuini tributi 123.
Manomotapæ petūt fidem 61. 49. rex etiam fidem expetit 46. munera præmittit 45. perſuaſus Cōſaluum cum alijs quinquaginta occidit 52. dolens de cæde accuſatores iubet interimi 52.
S. Maria Virgo apparet Ethnico dormienti 140.
S. Mariæ templa 112. 116. 197. 230.
Mariſtenis Dei militaris delubrum 356.
Martinus Alfonſus Soſa Indiæ præfectus 2.
Martyrium Patris Conſalui & aliorum quinqua-

ginta 52. Alfonſi Caſtrij miraculis clarũ 56. Antonij Criminalis 70. Ignatij Azebedij cum triginta nouem 461. aliorum duodecim 466. Aloiſij Mendis 70. Maurinorum 67. Malucenſium etiam puerorum 76.
Martyrium ſuſcepturi cõfitentur 464. 466.
Mauri regio multos habet fideles 57. 96.
Mauri difficulter conuertuntur, conuerſi autem conſtantes ſunt 28. duo miraculoſe ſeruati conuertuntur 13. multi nobiles conuerſi 22. 112.
Meacenſe bellum 332.
Meacenſis Iudex veneficus cõuertitur cum alio 380. verbis & libris ſcriptis fidẽ prędicant 380. quinque milia cõuertunt 381.
Meacenſis ſacer antiſtes habet domi Idola trecenta ſexaginta ſex 422.
Meacum regni Iaponis caput 166. eius academia, ibid. habet multa vicina monaſteria 301. illic verſatus Xauerius 10. quæ Patrum illic patientia 271. multi ibidem cõuertuntur 303. 304. 446. conuerſorum pietas 347. Eccleſiæ 378. 381. Patres ibidem exulant 451.
Meacenſium rex locum Patribus ſocietatis aſſignat 270. ſuperſtitio in ſacris Deorum ludis 305. Dijs manibus quantũ ipſi tribuant 306. ædificia, phana, & horti 405. 406. 441
Meacẽſis rex vt ſanctus colitur 186. regis cum ſuis cædes 449.
Melchior Carnerius Epiſcopus 89.
Melchior Moralis moritur 191.
Melchioris Nunnis pericula 117. 118. 119. fructus, ib.
Michaelis Chriſtiani Iaponij virtus 260.
S. Michaelis templum 117.
Militũ pietas inſignis 22. 132. Confeſſio & cõmunio ante bellum 132. 133. Luſitanorum religio 27.
Militum pietas victoriam obtinuit 133.
Mingoaxanes Giloe rex 45.
Mini rex 412.
Minguames Maurorũ antiſtes 49.
Mioxindonus Meacenſiũ præcipuus 271.
Mioxindon⁹ militaris præfectus fit Chriſtianus 380 381.
Miraculo crucis viſæ in aere multi conuertũtur 3;.
Miraculis varijs confirmãtur

tur Neophyti 62.
Miracula Xauerij varia 11. 12. 13. 19.
Monachi Ethnicorũ, vide Ethnicorum Monachi.
Monicæ virginis ſtudium caſtitatis mirum 397. 398
Moridon dynaſta Amangutium capit 239.
Moridonus tyrannus 381.
Mortuorum animæ precibus commendantur 109.
Moſambici inſula 2.

N

NAuarchi filia ſubmergitur 157.
Nautæ Dæmoni ſacrificant 157.
Neophyti aliorum conuerſioni ſtudent 125. gaudēt de ea 122.
Nequiron Bonzius 309.
Nicenus Epiſcop⁹ in India e Societate 25.
Ninxit Epiſcopus Bonziorum 162.
Nobiles triginta octo conuertuntur 125.
Nuptiarũ ſolēnia ſacra 145.

O

ONoris caſtrum 139.
Orationes ſubſecutis miraculis exauditæ 62. 63. 64. 209.
Orationes tēpore belli 130. pro mortuis 109.
Ormutij incolarumq; deſcriptio 38. res fidei cum periculo Patres promouent, ibid. Rex aquã, qua heremita pedes abluit, bibit 39.

P

PAnarucanũ regnum fidem ſitit 61.
Papuani Chriſtianã religionē deſiderãt 61. baptiſmũ petũt 88. Iaponijs nõ inferiores, ibi. Reges baptiſmum petunt 98.
Paſſio Chriſti quãtum moueat Goenſes 106.
Patriarcha ſocietatis prim⁹ in Aethiopia morit 41.
Patriarcha alius e Societate capitur cum ſocijs 41.
Pauli Iaponij cũ famulo cõuerſio 143. erga Xaueriũ affectus 145. 164. in morte oppetenda feruor 146. ſtudiũ in cõuerſione hominum 146. virtutes & mors 245.
Paul⁹ Iaponi⁹ alter multos ſuo exēplo cõuertit 200.
Pertinaces conuerſi 111. 112. 113. 118. 119. 123. 149.
Petrus Martines e naufragio liberatur 80.
Petrus Maſcarenias Legat⁹ regis Luſitaniæ 1. Selebēſiũ regũ Chriſtianorũ curã gerit 98. fructus eius in gētib. 102. Sionēſis regis filiũ educãdũ ſuſcipit 102
Petrus Touarius cum ſocio liberatur 80.

Prꝫfecti pietas humilitasq; admiranda 113. eiuſdem conſtantia 117.
Principum & præfectorum nobiliumq; cõuerſio 22.
Principum in fide conſtantia multos excitat 22.
Proregi Indiæ mandatur, vt vitam Xauerij curet ſcribi 5.
Puer Maurus miraculoſe conſeruatus baptiſat 137.
Pueri variarum nationum permulti Goe erudiũtur 21.
Pueri Sacaienſis mira pietas 327.
Puerorum pietas 63. 281. 284. exercitia 35.
Punicalenſium in fide conſtantia 30.

Q

Qvanis Amidæ filij delubrum 294.
Quequidonus conuertitur 379. 380.
Quæſtiones Bonziorũ variæ 173. 174.
Quanonis delubrum 294.
Quenxu Bonzius 272.
Quilanenſium conſtantia in fide 64.

R

REgis Bianenſis filius fit Chriſtianus 55.
Regis Bongi litterꝫ charactere Iaponico 453. petit prædicatores Euangelij 180.
Reges Iaponiæ ad fidẽ propendent 198.
Reges Manadẽſium & Sianorum cõuertuntur 55.
Reges Paguani petunt baptiſmum 98.
Reges Selebenſes cupidi fidei 97.
Regis Cocini præfectus extruit templum 137.
Regis Mꝫalis filia conuerſa diuinitus 22.
Regis Tidorenſis cognati conuertuntur 55.
Regulus Cãgoximanus ſuis permittit Chriſtianiſmum 168. 170. 180. fidem per litteras petit 318. 321. eius familiares baptiſantur 322.
Regulus quidam fidem petit 137. alij item duo 138.
Reliquiarum ſacrarũ cultus 461. 466. earundem cõtẽptus apud hꝫreticos.
Reſtitutio male partorum 106. 132.
Rex Bengaienſis poſtulat baptiſari 98.
Rex Bolonus ad Chriſti fidem propenſus 102.
Rex Ceilani Chriſtian9 22.
Rex Claudius, vide Claud.
Rex Firandi concionatores petit 186.
Rex Gorentalius cupit baptiſmum 98.

Rex Luſitaniæ vult Xauerij res ſcribi 4. ei9 libera. litas in Tanaę incolas 36
Rex Macaſaris cũ ſuis, viciuoque rege petit fidem excitatus miraculo 59.
Rex Maldiuanus cum ſuis conuertitur 26.
Rex Meacenſis tanquam ſanctus colitur 186.
Rex Manomotapæ S. Mariæ viſione conuertitur cum regina 48.
Rex Ormutij, vide Ormutij.
Rex Sanguim cum multis deſiderat fidem 100. eius pietas, ibidem.
Rex Sinarum ad Cantonię diœceſis pręſidium centum milia alit 222.
Rex Sionis conuerſus 99. recuperat oppida rebellium 102. eius pietas 104
Rex Supanorum Chriſtianus efficitur 59.
Rex Tacanamalis Chriſtianus 22.
Rex Trauãcoris templum Chriſtianis erigit 29.
Rimano regno Chriſti fides infertur 357. eius rex fidei addictus 389.
Roſariorum vſus 351. 352.

S

SAcaienſium ſuperſtitio 309. ad fidem propenſio, ib. pietas 313. 331. medicus Societati ſe dedit 413. Neophytus multa ad ſtructurã templi confert 403. Nobiles octo baptiſantur 403.
Salſetanorum Chriſtianorum duo milia 81. ſingulis eorũ eccleſijs bini Societatis præſunt 81.
Sancij plagę diuinæ 248.
Sanctij Chriſtiani pietas 394. 395. & ſequen.
Sanguim inſulæ rex petit Chriſtianus fieri 110.
Sauæ Chriſtianorum eccleſia 410. nobiles conuertuntur, ibid.
Sectæ Iaponiorũ duæ præcipuæ 422.
Selebes fidei noſtræ ſitientes 61. eorum terræ deſcriptio 97. eius multi reges fidem petunt 97. tres eorũ Chriſtiani 98.
Senex cum lachrymis baptiſatur 125.
Sianorũ rex conuertitur 55,
Simon Rodericus retinetur in Luſitania 2. Conimbricenſi Collegio præficitur, ibid.
Sionij fidem petunt 61. eorum rex cum multis conuertitur 99. recuperat oppida rebelliũ 103. eius pietas 104.
Sinis prædicat Xauerius 18. regionis & incolarum deſcri-

deſcriptio 93. propendent ipſi ad fidem 93. apud eos ſex milia Chriſtianorum 94. quibus modis ſint ipſi conuertendi 223. Regis eorum potentia 222.

Societatis Patres quas dignitates eccleſiaſticas recipiāt 26.capti & vulnerati 27.31.regū diſcordias ſedāt 91.a rege ethnico libēter audiuntur,ib. quatuor cū alijs multis merguntur 73. 74. Duo ex naufragio diuinitus liberantur 79.alius captus a Brachmanibus conſeruatur 82. alius Martyrio afficitur Amboinis 68. alij duo quanta paſſi,ibidem. Tres tamē mortui 69.quadraginta a Caluiniſtis occiduntur 461.itē alij duodecim 463.

Socotoræ inſulæ incolarumque deſcriptio 33. illis S. Thomas prædicauit,ibidem. duo e Societate eo profecti 33.

Soloris regni deſcriptio 59. rex Chriſtianus fit 60.filium mittit ad Collegium Malacenſe 60.

Soſala inſula 43.

Spiritus ſancti templū 117.

Supanorum rex fidem ſuſcipit 58.

Supplicationes Chriſtianorum 91.

Syluestres homines Iaponiæ 426.

Syluestri Iaponij Chriſtiani in Patrem Societatis amor 263. 264.

T

Tacanamalis rex fit Chriſtianus 22.

Tacaxomæ Chriſtiani 283. 368.374. eorum liberalitas mira 283.pietas 369.

Tanaæ oppidi ciues plerique baptiſati ſtatim moriuntur 35. incolæ vt exerceantur 35. quomodo proficiant in fide 36.

Tamondea vnius cæli præſes 408.

Templa gentilium tredecim milia 186.

Templa varia erecta 9.24. 25.29.35.43.63.86.90. 91. 92.94. 97. 100.102.112. 114.116.117.118. 122.124. 137.233.252.282. 286.288.

Templum Neophyti contra Mauros tuentur 63.

Tendaui Bōziorū ſecta 271.

Ternatenſium propenſio in fidem & ſocietatē 96.

S. Thomas in Socotora inſula prædicauit 33.

Tidorēſes fidem expetunt 61. Regis cognati conuertuntur 55.

Tima-

Timoris inſula 61.
Tono præfecturæ nomen 351.
Tonus nobilis inſignis cõuertitur 393.
Trauancoris regnum Xauerius excoluit 4. eius rex templum extruit 29. incolæ fidem petunt 61. regis mira in fidem & Societatem pietas 92.
Tũdi Epiſcopi Iaponij 291. 292. 293.
Tungæ vrbs 43.
Typhonis vẽti vis, & quãdo ſpiret ipſe 74.

V

Valetudinarium 118. Leproſorum 89. 235. in ijs ſeruiunt Patres 131.
Veronicæ imagines 350.
Victoria inſignis pietate militum obtenta 133.
Vincentij ardor Martyrij 398.
Virtutes vitijs contrariæ exercentur a Neophytis 124.
Vlatenſes octingenti baptiſantur 64. eorum conſtantia in fide, ibidem.
Vo honoris pręfectus apud Iaponios 313.
Vocoxiuræ Chriſtianorum pietas 326. 350. 368. vt fides augeatur 383.
Voſuqui rex locum & fabros pro templo tribuit 414.

X

Xacan Iaponiorum Deus 294.
Xamaxinodonus pręfectus conuertitur 379. 380.
Xacæ idoli commenta 171. libri 273. 443.
Xauerius, vide Franciſcus Xauerius.
Xeques præfectus Maurus Socotoræ 33.
Ximabaræ Chriſtiani mille quingenti 351. 360. 363. 391. 414. Rex vt fidei deditus 360. & ſeq. eius filia baptiſatur 364. Neophyti martyrium expectant 417.
Xingouini Bonziorum ſecta 274.
Xintani Bonzij item 274.
Xixi idolum 408.
Xuicaidonus conuerſus 380

Z

Zoiolis idolum 409.

INDICIS RERVM
FINIS.

INDEX PROPRIORVM Locorum & Populorum.

A

ACENI populi Taprobanæ 14. 89, 342.
Ainanis inſula Sinarum 340. 341.
Allifuri homines ſylueſtres 65. 68.
Amacan 341.
Amaconis portus 88.
Amangutiũ vrbs Iaponiæ 170. 186. 210. 211, 249, 296, 350
Amboini inſula 9. 16. 58. 65. 67. 87. 95.
Amediua vrbs 129.
Angunis portus Iaponię 319
Antilas 464.
Aquita vrbs 426.
Atiuenſis populus 62.

B

BACTIONICVM regnum 96. 97.
Badagaa gens 7.
Bana portus eubę inſulæ 463
Banduenſis diœceſis 67. 167. 168.
Barochenſe regnum 28.
Batachini populi 102.
Bati vicus 24.
Baticala 194.
Bazani inſula 53.
Bazainum vrbs 34. 79.
Bazanenſes populi 61.
Bengaiani populi 61.
Bengai regnum 98.
Bengala vrbs 60.
Biſnagæ regnum 7.
Bolonis regnum 103.
Bonæ ſpei promontorium 43.
Bornei Syrtes 338.
Bungi regnum & vrbs 179. 183. 210. 295.

C

CAFRES populi 44. 98.
Cafres fluuius 47.
Calanga regia inſulæ Sanguim 102.
Calecu vrbs 60.
Callaica ora 466.
Cambaianum regnum 61.
Canaquapolem æditum vocant Indi 91.
Canga inſula & regnum 419. 451.
Cangoxima inſula Iaponiæ 10. 159. 178. 179. oppidum 9. 296. 325.
Canton vrbs Sinarum 93. 192. 220. 223. 248. 341.

Caſunga

Caſunga 287.
Cantonius portus Sinarum 18. 159. 192. 220.
Cauaxiris oppidum 386. 388.
Cauripa 61. 102. 103. 159.
Ceilana Syrtes 343. Ceilani ſcopuli 343.
Ceilanum regnum ſeu inſula 22. 33.
Ceilonis oppidum 349. Chetuchis pagus 46.
Cinceus portus 16. 159. Cioranum inſula 114.
Cochinocum oppidum Rimani regni emporium 358. 377. 389. 391. 414.
Cocinæ inſulæ 26. Cocincina terra 157.
Cocinum oppidum 26. 73. 192.
Coia locus Bonziorum 423.
Colanum vrbs 29. 89. 192. Colanus portus 343.
Colimanes fluuius 44.
Comorinum promontorium 3. 30. 89. 91. 343.
Coranenſes populi 25. Coranum inſula 21. 25.
Cuba inſula 463.
Cutamus vicus Iaponiæ 233. 235. 295. 344. 392.

D

DAMANVM caſtrum 27.
Damon vrbs 78. Diuarenſes populi 62.
Diuaris inſula 21. S. Dominici inſula 147.

F

FACATA vrbs Iaponiæ 229. 262. 295. 296.
Facunda portus Rimani regni 414.
Farima vicus 273.
Firandi inſula 246. 262. 295. 325.
Firandum vrbs 170. 180. 186. 230.
Fore portus & oppidum 393. 431.
Frenoiama mons 269. 300.

G

GENANVM regnum 426.
Goa inſula & vrbs 3. 20. Gomera inſula 466.
Gorentalium regnum 98.

H

HEXASI prætor vrbanus Sinarum 221.
Hiſpania noua 147. Hiu inſula 393. 431.

Homani

Homani 64. Hormutium, vide Ormutiũ

I

S. IACOBI caſtrum 114. portus 463.
Iaç regnum Panaruca 61.
Iai Maurorum natio 87.
Iantanæ regnum 342. Iapon inſula 142. 291.
Iauari 8. Icabus pagus Iaponiæ 208.
Ida pagus Iaponiæ 209.
Imoris caſtrum 380. 381. 399. 402. oppidum 413.
Inhambanis regnum 43.
Inhamioris regnum 46.
Iogui religioſi Ethnicorum 106. 120.
Iquichuchi Iaponiæ pagus 287.
Iquichuchi inſula 283. 285.
Ira 286.

L

LABONAMA vrbs regia 60.
Laſquarini 129.
Lindes ſinus 45.

M

MACAZAR regio 58.
Macua oppidum 42. Madera inſula 458. 462.
Maſuta fluuius 44.
Malaca vrbs 53. 178. 192.
Malauares Maurorum gens piratica 64. 78. 79. 133. 139.
Maldiuanæ inſulæ 339.
Maluci inſulæ 16. 53. 75. 87. Maluum vrbs 59.
Manadi ora 99. 102.
Mangalora vrbs 79. 80.
Manomotapæ regnum 43. 46.
Margon oppidum 117. Maurica ditio 96.
Mauri regio 57.
Meacum vrbs præcipua Iaponiæ 10. 166. 253. 296. 301.
Mingoaxanes Giloæ rex 45.
Mini regnum 446.
Mogaſtanes oppidum 38.
Morotai inſula 96.
Moſambici inſula 43.

Moſengeſſe fluuius 51. Mura oppidum 353. 415.

N

NARA vrbs 403. 409.
Naires milites 76. 136. Naram vrbs 349.

O

OMANGVS portus 328.
Onoris caſtrum 129. Ormutium vrbs 38. 80.
Oruium promontorium 466.
Ozaquam oppidum 395.

P

PALMA inſula 458. 459.
Palotima inſula 218. 219.
Palurtenſis 134. Panaruca regnum 61.
Pantanaates Mauri 217.
Papua gens 88. 98. Patauc inſula 218.
Peguenſis ora 192. Perſicus ſinus 3. 8.
Petra alba 341. 342.
Ponchaſi præfectus pecuniæ regis Sinarum 221.
Ponda vrbs 82. Porcadæ regnum 139.
Pulonandaris inſula 218.
Punicalenſes populi 30.

Q

QVILANENSES populi 64.
Quinctanus pagus Iaponiæ 208.

R

RACIOLVM caſtrum 109. 118.
Rau oppidum 96.
Recaniuis oppidum 65. 58.
Remanancoris vada 69. Rima regnũ 353. 357. 383. 389.

S

SACAIVM vrbs Iaponis 297. 300. 309. 331. 332 413.
Salſetanæ inſulæ 81. 82.
Sancij Sinarum prouincia 248.
Sanguim inſula 100.
Santianum inſula 220.
Saomotus vicus 269. Saua caſtrum 410, 412.
Sedenrem vrbs 59.
Selebum inſula 97. 98.

Sena

Sena vicus 45.
Sinarum regio 93. 144. 220. 221.
Sincapuranum mare 217. 342.
Sionis portus 73.
Sion vrbs regia 99.
Socotora inſula 33.
Sofala inſula 43.
Soloris regnum 59.
Sophala terra 49.
Soſala inſula 43.

T

TACAXVMA inſula 283.
Tacuxim oppidum Bungenſe 368. 385. 386. 392.
Tamaris portus 319. 321.
Tanaa oppidum 34.
Taprobana inſula 89.
Ternate caſtrum 95. 96. 99.
Tertiariæ inſulæ 463.
Tibis vicus 16.
Timor inſula 61.
Tochis 409.
Tolana 96.
Tolum oppidum 9.
Tonge vrbs regia 43.
Trauancoris regnum 4. 92.
Tricanamalis regnum 22.
Tungæ vrbs 43.
Tutan præfectus ſupremus Sinarum 222.

V

VENDENAVM inſula 147. 148.
Veniaga portus 336 341.
Vlatæ vicus 62.
Vmbra vrbs regia 353.
Voſuqui oppidum 385.
Vocoxiura portus Iaponiæ, vicus & Emporium 324. 325. 326. 348. 355. 366. 383.

X

XACA idolum Iaponiorum 171. 206.
Ximabara vrbs 351. 357. 391.
Xiuaquim portus 394.
Xixi Iaponiæ pagus 286.

FINIS.

DE

DE REBVS INDICIS COMMENTARIVS.

QVO tempore Ignatius Loiola parens auctorq́; Societatis IESV, Romam vna cum ſocijs venit, ad obedientiam Pontifici maximo (qui tum erat Paulus hoc nomine tertius) rite deferendā; eo ipſo tempore apud eundem Pontificem Petrus Maſcarenias pro Luſitaniæ Rege Ioanne legati munere fungebatur. is, cognito eorum vitæ genere atque inſtituto, quòd ita in mandatis habebat ab Rege, qui de ipſorum virtute ac pietate, ex amicorum litteris iam ante cognouerat; egit cum ſummo Pontifice, vt ex ijs aliquot promulgandi Euangelij cauſſa mitterentur in Indiam: cuius prouinciæ ab Idolorum cultu ad Chriſtianam fidem traducendæ, Rex Catholicæ religionis cultor egregius, magno in primis deſiderio tenebatur. Miſſi ex decem, qui tum erant, Socijs duo (nec enim plures conceſſit Ignatius, cuius arbitrio totam rem Pontifex ipſe permiſerat) Franciſcus Xauerius Nauarienſis, & Simon Rodericus Luſitanus, Vlyſſiponem attigere anno a Deipara Virgine 1540. quorum non aduentus modo Re-

gi accidit exoptatus & carus, ſed etiam, interim dum nauigandi tempus exſpectant, varijs in actionibus atq; muneribus pia ſedulitas et induſtria ita probari ac ſuſpici capta eſt, vt vulgo nō niſi Apoſtolorū nomine appellarentur. Inde hoc Societatis in Luſitania cognomētum eſt ortum, quod ipſa quidem ſibi non modo non arrogat, verum etiā recuſat, ac refugit. Lætus eo rerum euentu Rex, Indorumq; iam propemodum oblitus, cum reliquos octo, qui Romæ remanſerant, ſuum in regnum accipere potius, quàm hoſce duos ab ſe dimittere cuperet: ipſi autem contra, diuini amoris igne ſuccenſi, multa pro Chriſti nomine perpeti, remotis illis ac barbaris nationibus Euangelij lumen inferre, & quo conſilio profecti fuerant, id ipſum aſſequi atque obtinere contenderent; diuiſa tota res eſt. Franciſco Xauerio India prouincia deſtinata; Simon Rodericus quamuis inuitus in Luſitania retentus, vt quoniam ad Ignatium alij multi ſe iam adiungere cœperant, inſtituendo in Conimbricenſi Academia ipſorum Collegio præeſſet, quod tanquam ſeminarium foret eorum, qui deinceps in Indiam ſupplementi cauſſa mitterentur. Ei Collegio Rex vectigalium annuorum quod ſatis eſſet ad Socios centum alendos (qui numerus poſtea duplicatus eſt) litteriſq; & profanis & ſacris erudiendos, attribuit.

Xauerius igitur, anno poſt Chriſtum natum 1541. cum Indiæ præfecto Martino Alphonſo Soſa Vlyſſipone diſceſſit. itineris comitem ſecum duxit e Societate Italum Sacerdotem præſtanti virtute virum, nomine Paulum. In Indiam peruenerunt Maio menſe anni inſequentis. In ea nauigatione, Xauerij vitæ ratio, rerum ab ipſo deinde geſtarum quoddam quaſi proludium fuit. Etenim ex quo die conſcēdit, tū in ipſa naui, tum in Moſambico Inſula, vbi hyematum eſt, eam in ægrotos pauperes, egen-

egenteſq́; aſſiduitatem ac diligentiam, dies ac noctes tanta cum alacritate, & iucunditate animi præſtitit, v ſanctus perfectuſq́; vir haberetur ab omnibus, & qui præſentes viderunt, re verbis haud ſatis exequi poſſint. Goam ſimul atque peruentum eſt, omni ſtatim conatu ad ethnicos Chriſtianis præceptis imbuendos, Chriſtianos vero & Luſitanos, & incolas in fide atq; officio retinendos ac promouendos incubuit. Ad hæc, ægrotos, & vinctos inuiſere, valetudinaria frequentare, vel in ijs habitare potius, quo commodius ægris miniſtrare poſſet, quibus & viuentibus interdiu noctuq́; ſummo cum labore cunctis admirantibus, præſto erat, & mortuorum cadauera ſuis ipſe manibus funebri linteo rite ad ſepulturam inſuebat, proq́; eorundem animarum expiatione ſacrum miſſæ faciebat: quod ille ſemper, vbicumq; terrarum fuit, in India ſolenne ſeruauit. Nec tamen interea confeſſiones audire, publicis concionibus, priuatiſq́; colloquijs hominum vitam moreſq́; corrigere, ſimultates ac diſſidia tollere, aliaq́; id genus facere multa deſiſtebat. quocirca magno in honore, ac veneratione habebatur a populo.

Aliquot menſes Goæ magno cum rei Chriſtianæ adiumento verſatus, in eam Indiæ oram diſceſſit, quæ vulgo Comorini caput, ſeu promontorium dicitur: ab vrbe Goa paſſuum ſexcenta millia. Regio eſt piſcatu margaritarũ inſignis. Gens autem ipſa quondam a D. Thoma Apoſtolo ad Chriſtum adiuncta, ſed quæ iam Chriſtiani præter nudum nomen haberet nihil. Interroganti quippe Xauerio de religione fidéque, illud vnum dumtaxat reſpondebant: Chriſtiani ſumus. Hoc igitur Domini vinetum in ſyluam Xauerius plane degeneraſſe cum cerneret, acri ſtudio, & accuratiſſima diligentia pro viribus colendũ ſuſcepit, vno Dei fretus auxilio, quem ille in eo præ-

ſertim negotio ita propitium ac liberalem expertus eſt, vt breui plurmos homines ad Catholicam Eccleſiam aggregauerit: qui ad eam deinde virtutis frugem peruenerunt, vt qui iјs præſunt hoc tempore Socij affirment, eas eccleſias, etſi a Luſitanis deſtituantur, ſuis iam nunc poſſe viribus niti, cæptumq́ virtutis ac religionis curſum tenere. Cenſetur in præſentia maritima illa ora, Chriſtianorum amplius centum & triginta millibus, eorumq́ numerus non mediocriter augetur in dies. Quæ fere omnia vni ſecundum Deum Xauerio præcipue accepta referēda ſunt, qui non illam modo plantauit rigauitq́ vineam, ſed alias quoq; in eo tractu permultas: in iјs, Trauancoris regnum pœne totum, et Bringanum inter ac Permanelem, decem ferme pagos, & circa Beadalam ac Tramanancorem, vicos circiter ſeptem. Neq; vero, cum in aliorū ſalute procuranda vigilantiſsimus, tum in ſui ipſius cuſtodia remiſſus erat, aut negligens. vitam quippe ducebat eiuſmodi, quæ ſatis oſtenderet, nihil omnino ſibi præter vnam Dei gloriam, ſuamq́ ſalutem & proximorum, eſſe propoſitam. Itaque res quas gerebat, ſanctitas motum, laboresq́ perpetui, & inſectationes, iniuriæq́ quas vel in cōuertendis barbaris, vel in tuendis neophytis ac Luſitanis ſubibat, Goam ceterasq́ in Indiæ regiones non dubio ſermone perlatæ, tanta cum admiratione celebrabantur ab omnibus, vt vel ab ipſis Mauris, ethnicisq́ Pater ſanctus appellaretur. Qui rumor cum etiam in Luſitaniam permanaſſet, cumq́ Ioannes Rex eadem a multis certisq́ auctoribus tum ipſo adhuc viuente Xauerio, tum multo magis mortuo, cognouiſſet; permotus rerum magnitudine atque præſtantia, Proregi Indiæ per litteras mandauit, vt Xauerij res geſtas atq; miracula omnibus veſtigijs indagata quàm diligētiſsime ad ſe perſcriberet.

Regis

Regis ipſius litterarum ſubijcietur exemplum, e quibus quid ille de Franciſci virtute, atque præſtantia ſenſerit, facile appareat.

IOANNIS TERTII LVSItaniæ Regis ad Proregem Indiæ litterarum exemplum.

PRorex amice: ego rex tibi multam ſalutem. Franciſci Xauerij vita, geſtaq́; res, adeo ſalutaris exempli fuere, vt eas in lucem edi palamq́; proponi, ad gloriam Domini Dei noſtri pertinere magnopere exiſtimem. Cuius editionis quo maior auctoritas fidesq́; ſit, mando tibi plane, vt de præclaris omnibus viri illius actionibus, déque ijs rebus, quas per eum ſiue adhuc viuentem, ſiue defunctum, Dominus noſter ſupra naturæ vires effecit, vbicunque teſtes idonei fuerint, tabulas publicas ſeu inſtrumenta autentica conficienda quàm ſtudioſiſſime cures, & ad me primo quoque tempore perferenda. Id erit mihi vehementer gratum. Ac licet rerum ipſarum dumtaxat tabulas imperauerim, tu nihilo minus efficies, vt ipſamet inquiſitio in publica monimenta recte atque ordine referatur. Inquiſitionis autem erit eiuſmodi ratio, vt omnibus iſtis in regionibus, quicunque earum rerum probe conſcij exſtiterint, ij de vita, factis, moribúsque Franciſci, quibus in terris atque oppidis infidelium fuerit, quid in ijs geſſerit, interrogati, & iurati reſpondeant. Eius porro inquiſitionis exemplum ſcriba relationis ipſe deſumito, tuóque chirographo ſubſcriptum, adhibito etiam Auditore generali, complicato, obſignatóque: tu deinde ad

nos id ipſum triplici via tranſmittito. Vlyſſipone. V. Kal. Aprilis 1556.

Regis epiſtola perlata in Indiam, miniſtri ſedulo imperata fecerunt, atque ita multa de Franciſco Xauerio ad Regem probe comperta atque explorata miſerunt, vt ſingula hoc loco perſequi nimis longum ſit. Summatim nonnulla perſtringam. Xauerius cum apud Comorinenſes degeret, in Chriſtiana doctrina tradenda tenebat hanc regulam. Mane poſt preces horarias recitatas, puero vno comite, qui ſignum geſtaret Crucis, vias oppidi circuibat, quærens vbi nam eſſent ægroti curandi, vel mortui ſepeliendi, vel infantes adultive baptiſmo luſtrandi. Si quid occurrebat eiuſmodi, manibus oculiſque ſublatis in cælum, elata voce concionatoris inſtar, admodum pie pronunciabat Symbolum Apoſtolorum, vna cum Decalogo &c. eo ſtatim magna vis hominum confluebat. Si pro ægroto vel neophyto faceret, vniuerſam precationem Euangelio, ſin pro defuncto, Pſalmodia funebri, ſiue mortuorum officio concludebat. Ad ſextam ferme horam diei verſatus in opere, quamquam ſumma corporis defatigatione, nullum tamen intermittebat diem, quin aliquid pueris e Catechiſmo explicaret. Inde vbi cibo ſe refeciſſet, Chriſtianis omnibus copiam ſui faciebat: quæſtiones ipſorum nodóſque dubitationum expediens, omnia diſcordiarum ſemina tollens, pacémque concilians: cum etiam ſub veſperam, atque interdum noctu ſeſe in cœtus hominum frequentiores concionabundus inſereret. Augebant autem laborem ac laßitudinem tum calores in ijs regionibus maximi, tum ſumma viri paupertas, cuius ille ſemper adeo ſtudioſus fuit ac tenax, vt in tam crebris ac longis terra marique peregrinationibus ſine ſacculo & pera ambu-

ambulare ſolitus fuerit. Quin etiam in vrbe Goa regio procuratori multa ad iter neceſſaria liberaliter offerenti, inſtantique vt acciperet, omnino remiſit, & non modo viatico prorſus nullo conſcendit, ſed etiam impedimenta nulla in nauem impoſuit præter Breuiarium, & alium libellum, & ſuperpellitium. In ipſa autem nauigatione precario victitabat, aliorum benignitate ſeſe ſuſtentans. Iam vero Chriſtianos, quos in Comorini tractu CHRISTO *pepererat, a barbarorum Regum & ceterorum iniurijs defendebat egregie, próque ijs &* CHRISTI *religione tuenda ſæpe ſeſe obtulit in apertum vitæ diſcrimen. Gens eſt in regno Biſnagæ, quos Badagaas vocant. horum permagna manus cum ad neophytos diripiendos, occidendóſque in regnum Trauancoris irrupiſſet; cognita re Xauerius ex alio quodam oppido, vbi tum morabatur, Trauancorem prouolat: nihilque mortis metu perterritus, ſummo animi ardore, atque conſtantia ſcelus hoſtium increpans, in mediam Chriſtianorum turbam vltro ſe conijcit, vt ipſum reueriti reliquis parcerent. Quamquam alioqui ſane ipſius capiti aſſidue pœne tendebantur inſidiæ. itaque & ab ethnicis quibuſdam aliquando conquiſitus ad necem, arborem ſcandens, ibique pernoctans, manus eorum effugit. Tanto autem deſiderio flagrabat vniuerſæ barbariæ ab interitu reuocandæ, vt nullos labores, vel pericula ſubterfugeret, nullamq́; fere partem caperet quietis. Inſulæ Mauri ſunt vltra Malucum. in ijs ille verſatus eſt omni plane humano præſidio nudus, multis vndique cinctus veneni cædisq́; periculis. quo ille cum diſcedere pararet, non modo ab amicis fruſtra deterritus, ac reuocatus eſt, ſed etiã veneni multa remedia (cuius eſt vſus in ijs inſulis frequẽtiſſimus, atq;*

 etiam

etiam iccirco multos iam annos ſacerdote, atque paſtore caruerant) ſibi ab ijſdem oblata diuino magis quàm humano fretus auxilio, cuncta repudiauit. Qua de profectione, precibusq́ amicorum ipſe in Luſitaniam ad ſuos ſcripſit his verbis: Ego ipſorum in me beneuolentiæ ac ſtudio ingentes egi gratias: ſed ne ipſe mihi ſolicitudinem ſtruerem, ac multo magis ne quid de mea ſpe in vno Deo penitus fixa ac locata remitterem: amuleta, quæ mihi peramanter lacrimantes donabant, omnia recuſaui, rogans eos, vt pro me DEVM obſecrare ne deſiſterent: eo veneni remedio nullum certius inueniri. Exſtat de eadem profectione eiusq́ difficultatibus, de terræ natura & inopia, ad Socios Romanos alia item ipſius epiſtola, cuius illa clauſula eſt: Hæc ad vos eo ſcripſi, vt ſciatis quanta ſit in hiſce inſulis cæleſtium ſolatiorum copia: namq́ omnia hæc pericula ac labores vnius DEI cauſſa vltro ſuſcepti, theſauri ſunt ingentibus referti ſpiritalibus gaudijs, ita vt hæc apprime facta & appoſita prouincia ſit ad oculorum aciem paucis annis e ſuauiſſimi fletus vbertate perdendam. Equidem in vita mea, nec vlla vnquam animi tanta támque perpetua voluptate ſum affectus, quanta in his locis afficior: nec tam leuiter corporis vexationes, atque moleſtias pertuli; cum tamen hoſtes circa finitimi ſint, incolæ ipſi non amiciſſimi, regio vero ita infelix & ſterilis, non modo vt cunctis valetudinis aduerſæ ſubſidijs, ſed etiam conſuetis alibi vitæ præſidijs fere omnibus careat: ſic prorſus, vt hæ mihi videantur inſulæ, Diuinæ ſpei verius appellandæ, quàm Mauri. Nec vero populi in his partibus deſunt (Iauaros vocant) qui poſſe hominem interficere, ſummæ beatitudinis inſtar putent, a quibus cum alij, tum Chriſtiani multi occiduntur.

Tres

Tres menſes apud eas nationes Xauerius poſuit, partim Chriſtianorum loca circumiens (quæ iam diu luſtrauerat nemo, ſiue quòd abſunt ab India leucas amplius mille, ſiue quòd, quem præſulem habebant, ipſimet inſulani peremerant) partim etiam in barbaris conuertendis ad Dominum ita multis, vt in vno dumtaxat oppido Tolo, Chriſtianorum omnis ætatis amplius viginti quinque millia ab eo facta fuiſſe dicantur: idq́; anno poſt Chriſtũ natum circiter 1547. Nam ex eo tempore is numerus per Socios qui in opere ſucceſſerunt, valde auctus eſſe credẽdus eſt. His rebus peractis, cum intelligeret Xauerius, q̃ vehementer inſulæ Maluci & Amboini cultorum inopia laborarent, ceſſare neſcius eo ſe contulit, ibiq́; Chriſtiana re præclare geſta, regnum aliud petijt, in quo intra menſem hominum plus decem millia ad cultum Chriſti perduxit, & ſignificauit ſuis ipſe litteris, ſperare ſe eo anno plus centum millia Chriſtianorum eſſe facturum. Multis igitur in eo tractu inſtitutis Eccleſiis, quæ ſacroſanctæ Sedi Apoſtolicæ Romanoq́; Pontifici obtẽperant, & multiplicantur in dies, relictisq́; ad earum tutelam aliquot e Societate cuſtodibus; ipſe, quòd alijs Indiæ locis mortales plurimos doctoribus deſtitutos in æternum perire intelligebat, reuertitur in Indiam. Iaponis regnum paucis illis annis aperuerant Luſitani, cuius incolæ ſunt ingenij ac docilitatis laude præſtantes. Id ille vbi didicit, nequaquam loci longinquitate deterritus (abeſt enim id regnũ ab vrbe Goa leucas plus mille) quamquam diſſuadentibus cunctis, intempeſtiuo ad nauigandum mari, nauigia barbarorum Sinarum ſeſe commiſit, difficiliq́; ac periculoſa nauigatione maritimam Iaponis vrbem Cangoximã tenuit. Comitem habuerat Iaponium quendam Luſitanicæ linguæ peritum. Eo vſus interprete, capita Chriſtia-

næ religionis in Iaponicum ſermonem tranſtulit primũ: deinde Chriſti Euangelium in ijs terris inauditum promulgare, nec ſane fruſtra, aggreſſus eſt. Cangoximæ cũ neophytis aliquandiu moratus, ad magnam illam vrbẽ perrexit Meacum, regni totius caput, leucas trecentas ab eo loco poſitam, Chriſti notitia nulla. Iter habuit in primis laborioſum, atque difficile. In viã ſe dedit Octobri menſe, cum frigora in Iapone ſæuire incipiunt, tanta niuium copia geluq́; vt in ſyluis concretæ ex glacie moles paſsim ad inſtar trabium rigeant. Mari non ſemel infeſta piratis loca traiecit, in infima nauium propter obſcuritatem ac nouitatem nominis ſui a nautis ſæpe coniectus. Terra autem, ne erraret ignarus viarum, indigenas equites citato curſu proſequebatur; & quidem pedibus nudis, quòd eo anni tempore flumina multa vado ſuperanda ſeſe crebro offerrent. Itaq; ſæpe niuium & algoris iniuria pedes intumeſcebant: ſæpe etiam aſsidua ſacrorum inſtrumentorum geſtatione defatigatus, aſperitate viæ fallente veſtigia, cõcidebat. Nocte vero, aqua madidus, frigore fameq́; cõfectus, cum ad hoſpitium perueniret; humana ſolatia nulla reperiebat: nam cæleſtia illa ac diuina (credo) non deerant. In ipſis vero pagis, & oppidis, quæ tranſibat, ad alias cõtumelias & iurgia illud etiam accedebat, vt per plateas crebro lapidibus peteretur a pueris: nec tamen iccirco a ſacroſancta fidei Catholicæ præconio deſiſtebat. Meacum vt venit, omnia offendit bello tumultibusq́; flagrantia. Itaq; re infecta Cangoximam reuerti coactus eſt, Chriſtianis aliquot in reditu factis. Annum circiter in Iapone verſatus eſt: in Meacenſi peregrinatione menſes quattuor poſuit. Tum inſtitutis ibi quoque Socijs, qui cœpta promouerent, in alia regna diſceſsit Magnum vero nomen, magnam ſibi

vene-

venerationem apud Iaponios peperit, plane vt illum Europæis omnibus anteferrent. tanta enim fuit vitæ morúmque innocentia, vix vt in iȷs quiſquam vel venialis noxæ maculam deprehenderit. quin etiam ea re aiebant illum a ceteris differre Socȷs, quod illi ſigillatim ad varias multorum interrogationes, deinceps, atq; ordine reſponderent; Xauerius, decem duodecimve maxime inter ſe diuerſis propoſitis quæſtionibus vno eodemq; reſponſo ſimul ita ſatisfaceret vniuerſis, vt ſi eorum vnicuique ſeparatim ac proprie reſpondiſſet. Illa vero de Xauerȷ actis ſupra humanas vires admirabilia celebrantur, quòd varȷs temporibus in Iapone muto cuidã ac pedibus capto vſum linguæ, & ingreſſum, ſurdo auditum, item alteri ſurdo mutóve ſanitatem diuinitus reddidit. Atque hæc in Iapone. In Comorini autem regione dum ageret, non ſolum ægros complures a medicis deſperatos morbo diuinitus liberauit, ſpiritusq; fugauit immundos, ſed etiam mortuos reuocauit ad vitam. Iuuenis quidam obierat multis affinitate coniunctus. hunc oppidani mortuum magnis clamoribus frequentes ad Xauerium afferunt, quem ille manu apprehenſum viuentem erexit. idq; Goam conſtãti fama perlatum eſt. quo Xauerius etiam cum non multo poſt rediȷſſet, ad Didacum quendã magnæ auctoritatis virũ diuertit. is cum rem geſtã cognoſcere de ipſo Xauerio admodum cuperet, Coſmum Ioannẽ regium procuratorẽ inuitat, vt ambo ſimul id a Xauerio ſciſcitentur. Coſmus pudore deterritus, rem ad ipſum Didacum reȷcit. qua ille recepta, paucis poſt diebus Xaueriũ nomine cõpellans, Ad gloriã (inquit) ac laudẽ Domini, cedo magiſter Frãciſce, quidnam fuit illud de adoleſcente, quem defunctum in Comorini promontorio reuocaſti? Ad ea verba

Xaue-

Xauerius nimirũ erubuit, hominemq́ amplexatus, atq́ ſubridens, IESV bone (ait) egone vt mortuos excitauerim? O me nequam, iuuenem ad me, mortui ſpecie, attulerant: iuſſus à me ſurgere nomine Dei ſurrexit: ea videlicet populo noua res viſa. Hæc deinde Coſmo referens Didacus, Noli (inquit) dubitare, quin ope diuina iuuenem illum Xauerius reuera mortuũ ſuſcitauerit. Ibidem mulier Chriſtiana ad Xaueriũ accedit, rogat vt ad filium ſuum vita functum venire ne grauetur. Ille eo ſe confert: pueri cadauer flexis genibus Deũ precatus crucis ſigno luſtrat: puer ſtatim exſurgit in vitam, ac ſanitatem priſtinam reſtitutus. Chriſtiani qui aderant, miraculum exclamant: illos vero Xauerius obſecrat, rem vti ſilentio contegant.

Ex Iapone decedens, nauem conſcendit Luſitani cuiuſdam, qui Colani præſidio præfuit. In ea nauigatione cũ in oram Sinarum e regione Chinchei iam perueniſſent, atrox & periculoſa procella coorta, ſcapham, vna cum duobus Mauris e nauali turba, retinaculo rupto, ex omnium oculis tanto impetu abripuit, vt paulo poſt ne e ſummo quidem ipſius mali carcheſio ſpeculãtibus appareret. tum vero ea deplorata, curſum proſequi nautæ decernũt. Id vbi ſentit Xauerius, magiſtrum nauis ductoremq́ obſecrat, vt dolones, qui ob venti vehementiam non erant omnino ſublati, demittant, & ſcapham exſpectent. Negare ductor primo, magnum eſſe affirmans in mora periculum: exiguo illo contracto velo, quo maris impetũ fugerent, hauſtum iri nauigium fluctibus. Ad extremũ tamẽ victus Xauerij precibus, ſubmitti dolones imperat. Verum vbi nihil proficí ea re intelligunt nautæ, tumido præſertim ac ſæuiente mari, vela rurſus expediunt. Contra Xauerius niti, ſerio affirmare ſcapham breui incolu-

mem

mem affuturam. Cum illi nihilo minus deſperata re dolones erigerent, extemplo Xauerius ad proram accurrit, manuq́ antennis iniecta, nautas per Chriſtum dominum, eiusq́ vulnera obteſtatur, ne ex eo loco diſcedant: confidere ſe plane fore, vt par illud animarum, quæ Chriſtianæ eſſe poſſent, Deo miſerante, non interiret. His auditis nautæ denuo vela ſubmittunt. Interea Antonius Dias Xauerij rogatu rudentes aſcenderat, nihilq́ diſpiciens, deſcendere iam parabat, cum illum adhuc paululum exſpectare Xauerius iubet, ſimulq́ ipſe ad nauis marginem ſublatis manibus ſe in preces effundit, nauarchum & ceteros bono animo iubet eſſe. Cum hæc maxime fierēt, ecce tibi repente aduentans ſcapha conſpicitur. Tum ad eā exſpectandam, curſumq́ facilius inhibendum, nauis cōtra maris impetum in obliquum locatur nec mora: duarum triumve horarum interuallo ſcapha neutram in partem declinans recta ad onerariam appropinquat: cui cum funem eminus inijcere pararent, nihil opus eſſe ait Xauerius, ipſam per ſe placide ad onerariæ latus acceſſuram: itaque factum eſt. Duo qui vehebantur, in nauem accepti, ſcapha, quamquam minime ſedata tempeſtate, retinente nemine, tam diu ſtetit, quoad eam nautæ ad onerariam religarunt. Mauri illi duo ad Chriſtum deinde conuerſi baptiſmo luſtrantur. Res tota ſumma omniū admiratione animaduerſa ac notata eſt.

Fuit vero Xauerius vtique ipſius etiā Prophetiæ dono conſpicuus. multa poſt futura, multa longe remota prædixit, quæ humanitus ſciri nullo pacto poſſent. Ex Iapone tendens Malacam, quingentarum amplius leucarum itinere, in portum Sinarum delatus, e Duartis Gammæ oneraria in Didaci Pereriæ nauem tranſcendit: is, quòd Malacam in diſceſſu ab hoſtibus circumuentam obſeſ-

ſeſſamq́; reliquerat, nihilq́; poſtea de euentu rei cognouerat, percontari de Sinis magnopere cupiebat, num quid de Malacenſi obſidione audiſſent. Simul etiam cum vectoribus in eius vrbis ſubſidium arma ſedulo comparabat. quos ita ſolicitos metu conſpicatus Xauerius, iubet, (idq́; ſæpius) ſine cura eſſe, pro certo affirmans otium eſſe Malacæ. Idem Didacus cum animo ſuſpenſo metueret, ne omnes naues in Indiam Malaca ſoluiſſent, quòd bona iam pars idoneæ ad nauigandum tempeſtatis effluxerat, Nihil eſt (inquit Xauerius illi) cur timeas. Antonium Pereriam etiam num reperiemus Malacæ, ſublatis ad velificandum antennis, nos ipſo iam triduo præſtolantē. Ad quē deinde Xauerius e freto Sincapurano paſſuū nonaginta millibus Malacam litteras de ſuo aduentu præmiſit: quo ſimul atque peruentum eſt, omnia prorſus vt ille prædixerat, res Malacenſes pacatas, Antonium Pereriam tertium iam diem profectione parata ipſos opperientem inueniunt.

Simone Mello Malacæ præfecturam gerēte, cum ibi Xauerius eſſet, Aceni, immanis ac bellicoſa gens, celocibus fere ſexaginta, noctis ſilentio Malacæ portū inuecti, vt onerarias, quæ in eo iactis anchoris ſtabant, inflammarent, atque diriperent, Bandenſem nauem iam prope ceperant, cum Luſitani qui in oppido habitant, biremibus circiter quinque raptim inſtructis decémque dierum dumtaxat impoſito commeatu, intra decimum diem redire iuſſi, coniectos in fugam piratas ad Parlem vſque amnem ducentas ab vrbe leucas perſequuntur. iamq́; menſem totum vltra finitum ſibi temporis ſpatium abſuerant, cum interea nullus de ijs nuntius venerat Malacam. Quin etiam cōplures ad explorandū lintres a præfecto dimiſſi, nihil omnino retulerant. Quocirca magna erat ſuſpicio, male pugnatū eſſe: auxitque

ſuſpicione rumor a Mauris incolis diſsipatus, noſtros ab hoſtibus plane victos ac deletos eſſe. Cum mæſta atq; afflicta eo metu ciuitas eſſet, matronæ etiam maritos vt mortuos effuſe lugerent, in concionem populum Xauerius aduocat, & ad extremum, nonnullorum fidem in Chriſtum requirens, & inconſtantiam increpans: Sunt, inquit, in hoc cœtu cum alij, tum mulieres quædam, quæ ſortibus iactis, cõſultisq; veneficis, perſuaſere ſibi, claſſem noſtrã ab Acenis captã, maritosq; lugent. At vos fratres mei amiciq;, omni mærore depoſito, exhilaramini, & gaudete vehemẽter: namq; hodierna die fratres noſtri pugnarunt, inſigniq; de hoſtibus parta victoria cum opimis ſpolijs reuertuntur ad nos. Certo die (ipſumq; notauit diem) adiuuãte Domino incolumes aderũt, nõ plus tribus e noſtris, aut quattuor in pugna deſideratis. Proinde tantam victoriã Deo gratulãtes ſemel orationẽ Dominicã, & ſalutationẽ Angelicã recitemus, iterumq; pro ijs qui vitã in certamine profuderũt. Hæc ille ſolita vultus oris q; ſerenitate cũ perorasſet, ingẽs omnium ſtupor & motus animi cõſequutus: tantaq; fuit de viri ſanctitate auditorũ opinio, vt nemo plane dubitauerit, quin illa Xauerius diuino afflatus ſpiritu vere pronũtiaſſet, cũ nec terra nec mari nuntij eo tempore ad vrbẽ veniſſent, nec vero tam breui ex tam lõginqua regione venire potuiſsẽt. Eodẽ die ſub veſperã in æde Mariæ Virginis in cliuo, ſeparatim ad matres familias verba fecit, ipſum nominatim definiens diẽ, quo die certum de ſuorum incolumitate ac victoria nuntiũ eſſent acceptura. itaq; factum eſt. Nuntium victores ipſi cum ingẽti præda paulo poſt ſubſequuti, nauigijs, & myoparonibus, tormẽtis, apparatuq; bellico, multis denique ex hoſtium numero captiuis adductis. Appropinquanti ad oppidum claſsi Xauerius vna cum vrbis

præ-

præfecto, & reliqua multitudine ad litus obuiam prodit, ſignum crucifixi Chriſti Domini tenens: deſcendentem ducem, ceteroſq; primarios gratulabundus amplectitur. In ea celebritate atque frequentia, Mellus vrbis præfectus quid paucis illis diebus de ſuggeſtu Xauerius dixerit, claſſiarijs publice exponit. rei geſtæ ſeriem cum Xauerij verbis ad amuſsim cōuenire comperiunt. tātum denuo admirationis, atque admurmurationis exortum, vt aliud fere nihil per eos dies in ore ſermoneq; omniū verſaretur. Neq; vero Malacenſibus læta ſolum ac proſpera, ſed etiam aduerſa triſtiaq; vaticinatus eſt. Attenderunt eum ſæpenumero quidam, cum pro concione ſolutos accuſaret Malacenſium mores, neglectamq; iuſtitiam, imminentia vrbi mala pœnaſq; deprecātem eas, quibus deinde ſtatim Malacenſes affecti ſunt. Proximo quippe anno Malaca ab Iais Mauris obſeſſa, & agri vaſtati. belli cladem contagioſa ac dira morbi lues excepit, quæ per vniuerſum graſſata populum, perpetuis funeribus vrbē propemodum exhauſit.

Idem Xauerius alias cum ad Chincheū Sinarum eſſet, Luſitanis, qui ibidem aderant, repente, Deum (ait) pro fratribus noſtris Malacenſibus deprecemur, qui ab hoſtibus graui obſidione cincti premuntur, voſq; ad opem laborantibus ferendam nulla interpoſita mora contendite. Profecti, quo in ſtatu Xauerius dixerat, rem Malacenſem offendunt. In Maluci inſulis miſſæ ſacrificium faciens [illegible] Dominus, vita exceſſiſſe in Amboino inſula, [illegible] Ioannem Darauſium, Luſitanum. Conuerſus igitur ad populū oblationis tempore, Ioannes, inquit, Darauſius, qui erat in Amboino, extremū obijt diem. vos eum, quæſo, Deo Domino commendate. mirati qui aderant, [illegible] id patefactum Xauerio ſtatuunt,

cum

cum Maluco diſtaret Amboinus ducenta quadraginta millia paſſuum, nec per eos dies quiſquam terra marive ex ijs locis veniſſet. Spatio deinde interiecto dierum ferme duodecim, Ioannis Deiroi litteris cognitum eſt, Darauſium ea ipſa hora, qua Xauerius dixerat, e vita migraſſe. Rurſus in Amboino dum concionaretur, auditores iuſsit genibus nixos orationem Dominicam recitare pro Didaco Aegidio, qui Maluci eo ipſo tempore animam ageret. quod ita fuiſſe nauibus deinde, litteriſq; e Maluco reſcitum eſt. ✝

Sed illa præſertim laude Xauerius præſtitit, animos hominum a vitijs atq; libidine ad virtutem pietatemq; traducendi. Vrbis vicos tintinnabulo circumiens pueros quot quot poterat, Mauroſq; ſexus vtriuſq; cõuocabat in templum: ibi poſt Catechiſmum peractum, verbis, vt poterat, e Luſitanico, Mauricoq; ſermone miſtis, quærebat ex ijs, quisnam concubinas haberet. quibus tres vel plures eſſe compererat, ijs vnam, miſcens imperio preces, demebat, ſatis eſſe reliquas inquiens. atq; ita, ſubducens decimo, vel vigeſimo quoq; die ſingulas, non ante deſiſtebat, quàm cunctas omnino dimitterent. Hoc ille artificio nouem circiter ſcorta cuidam paulatim detraxit. Quos flagitijs huiuſmodi coopertos repererat, cũ ijs hac ratione vtebatur & via: blande primum & familiariter compellare, nihil in vultu ſeueritatis, nihil aſperitatis in verbis oſtendere, vltro etiam ad conuiuium ſemet offerre. vbi ſeſe arcta cum ijs & iucunda familiaritate coniunxerat, tum eos, quo vellet, denique perducebat; atque ita aggrediebatur ad alios. hoc maxime modo cõplures pœne perditos a flagitioſa vitæ conſuetudine reuocauit. vt Xauerius ab ijs, qui eum norunt, plus familiari ſermone atq; colloquijs, quàm publicis ad populum

cōcionibus profeciſſe iudicetur. Victu fuit cultuq; corporis tenuiſſimo. carnibus nō ſere, niſi ſi quādo vt morē conuiuis gereret, veſcebatur. totum ſæpe biduum ac triduū vix vno panis obolo trāſigebat: vino autē abſtinebat maxime: cuius vas a Martino Alphonſo Soſa cum alijs quibuſdam donis ſibi miſſum neque guſtauit, & pauperibus cūcta diſtribuit, in quos vbicunq; terrarum eſſet, quæ ſibi donarētur ab alijs, erogabat. quieti id ſolūmodo tribuebat, quod a quotidianis ex inſtituto muneribus otij ſuperfuerat: vix autem horæ duæ tréſve ferme ſupererant: nec ijs quidē plane vtebatur, ſed aliud agens, naturæ ipſa demū neceſſitate cogēte cedebat ſomno. Obſeruarūt eū ſæpe de induſtria quidā externi, cum in cubiculum ſe reciperet, obfirmato ſemper animo precationi inſiſtentē, quoad ſomno oppreſſus, ac pœne cōcidens, ad ſaxū pro ceruicali recūberet. Chriſtiana ſacra cum Indicis inſulis iam fere omnibus impertiſſet, ſumma ope ſibi enitendum putauit, vt eadem in ampliſſimā quoq; illā Sinarum regionem inferret. Eā igitur ob cauſſam ex Iapone reuertit in Indiā, vt ſe ad hāc expeditionē pararet. nec, quāuis multis iter illud vel diſſuadētibus, vel etiā impedire (præſertim Malacæ) conātibus, de ſuſcepta ſentētia potuit dimoueri. Inſula eſt in ora Sinarū, quā Santianū appellāt, a continēti paſſuū millibus nonaginta, quo Luſitani mercatores ad negotia cum Sinis contrahēda cōmeant: nam Sinarum mediterranea penetrare aduenis capitale eſt. Eo Xauerius negotij ipſe quoq; ſui cauſſa contēdit, nullis terroribus cedere ſolitus, vbi Chriſtiana res, & animarū ſalus ageretur. Cum Sionio quodā, vt ſe Cantonij portus in litore exponat, emēdicatis ad eam rē decidit aureis nūmis trecētis. Sed nimirū interea Xauerij laborū finis obrepſerat: & qui ſeſe in medio verſari

ſta-

ſtadio rebatur adhuc, ad calcem atque ad paratã victoribus a iuſto iudice coronam gloriæ peruenerat inſciens. Dum enim hæc maxime gerit, grauiſſima opprimitur febri, ex qua paucis diebus eſt mortuus in eiuſdem inſulæ monte quodam deſerto, ſumma rerum omnium inopia, ſenſibus animi ad extremũ vſq; ſpiritũ integris, verba illa ſæpe intermortuis vocibus iterans, Miſerere mei fili Dauid, Ieſu fili Dauid miſerere mei. itẽ illa, Mater Dei memento mei. atq; ita e mũdi tẽpeſtatibus atq; procellis ereptus, portũ Dei beneficio tenuit, lõge Cantonio tutiorem, quarto Nonas Decẽbris, anno Chriſti nati 1552. Indicæ vero ſuæ peregrinatiõis, vndecimo. Corpus humatũ amictu ſacerdotali, viua calce, quod ipſemet iuſſerat, amici eo conſilio contegũt, vt oſſa nuda in Indiã deportẽt. Inde menſe circiter tertio effodiũt: nõ modo nõ abſumptum, ſed etiã integris veſtimentis, ea inſuper auctũ dote reperiunt, vt varios efflaret odores miræ ſuauitatis. Ac nihilo minus in eadẽ calcis arca reconditũ, in nauẽ imponunt: tranſuehuntq; ex eo loco Malacã ſumma populi veneratione. quo vt illatũ eſt (mirũ dictu) ſæuiens per eos dies peſtilentia in vrbe, famesq; ſtatim ſedatur. Malaca deniq; (vbi menſes aliquot ſepultũ iacuit) Goã delatũ eſt, magno vtiq; nautarũ bono: quippe ex multis, certisq; naufragij periculis, artemonis malo diffracto, ipſaq; oneraria bis per imprudentiam in Syrtes muecta, eius implorato ſubſidio, cuius vehebãt corpus, erepti ſunt. Goam aduentanti vniuerſa ſeſe obuiã effudit ciuitas, ingentiq; pompa, ac celebritate in D. Pauli templo depoſitũ, inq; omnium conſpectu locatum per aliquot dies omnium ordinum viri fœminæq; religionis cauſſa celebrarunt, & eo quidem concurſu, vt ad arcendam ex æde multitudine, arca incluſum terræ mandare neceſſe fuerit. vbi

illæſum ab omni tabe hodieq; perſiſtens, non leui argumento indicat caſtimoniam viri, ac virginitatē, cui dant teſtimonium etiā ij, qui confeſſiones illius excipere ſoliti ſunt. Hactenus de Xauerio, pro inſtituta operis breuitate, & anguſtijs tēporis, multa: pro illius meritis ac dignitate, perpauca. Nunc quoniam eiuſdem præcipue ductu, atq; cōſilio Collegia Societatis IESV aliquot in illis partibus inſtituta ſunt, ex quibus deinde ſtationibus, Euāgelij cauſſa, diuerſa ac remotiſſima Oriētis loca Socij penetrarunt; ſequitur vt de ſingulis aliquid breuiter dicendum eſſe videatur.

GOA INSVLA ET VRBS.

ATq; vt a Goenſi ducatur initiū, quod in Aſia fundatum eſt omnium primū, (diſtat autē a Luſitaniæ litoribus Goa, recta quidē linea leucarū duo millia, cōſueta vero nauigatione, circiter quattuor) cū Ioannes tertius Luſitaniæ rex in vrbe Goa perāplas ædes, quæ D. Pauli vocatæ ſunt, & vectigalibus certis inſtructas ideo cōparaſſet, vt in ijs aleretur proborū doctorumq; hominū copia, qui in vnā barbarorū conuerſionē toto pectore incūberent: Didacum quendā magnæ exiſtimatiōis virū, piumq; ſimul, ac litteratū vniuerſæ procurationi præpoſuit. Is, vt primū Xauerius in ea loca delatus eſt, viri inſtitutis vitæq; ratione mirabiliter captus, factaq; ex eo de reliquis coniectura, ſecū ipſe ſtatuit, Societatē IESV maxime dignā eſſe, cui eiuſmodi prouincia delegetur: totamq; rem per litteras cū Rege cōmunicat. Rex, qui optime de eo hominū ordine iam ante ſentiret, haud grauate cōcedit in eandē ſententiā. Goanas ædes vna cum inſtrumēto, vectigalibusq; cōfeſtim Societati attribuit, idq; Collegiū nouis deinceps

bo:.e-

beneficijs liberaliſsime cumulauit, auxitq́ue, non Socijs ſolum, ſed etiam neophytis nutriendis ampla decreta pecunia. Miſsi eo ſtatim concionatores, Confeſſarij, doctores, & ceteri ad vſus domeſticos neceſſarij. Verſantur autem hoc tempore in eo contubernio (ex quo in ceteras Indiæ partes identidem ſupplementa mittuntur) Socij amplius centum: qui cum nulli rei dent operam, niſi Chriſtianæ fidei propagandæ, tantis occupationibus diſtinentur, vt ſæpe non niſi tres quattuórve ex omni numero domeſticos intra parietes, & ij quidem valetudine aduerſa retenti, remaneant. neq; vero, ſi multo plures eo mittantur, cunctis negotium deſit. Theologiæ ſcholas habent, artiumq́; liberalium: nec humanioribus modo litteris, verū etiā Indicæ linguæ vſu exercētur, quo facilior, ſine interpretis opera, Euāgelij promulgatio ſit. Eadē opera inſtituūtur etiā pueri amplius ſexcēti e diuerſis regionibus oriūdi, Brachmanes, Perſæ, Arabes, Aethiopes, Cafres, Canarij, Guzarates, Dacanij, Malauares, Bengalæ, Canaræ, Pegui, Patanes, Chingolæ, Iāi, Malai, Manancabi, Macazari, Malucij, Sionij, Mauri, Sinæ, & alij, qui ꝙ præclara fere indole ſunt, & eorū cōtubernio præſident certi homines e Societate, magna ſpes eſt fore, vt in terras quiſq; ſuas dimiſsi, Euāgeliū lōge lateq́; diſſeminent. Nec ſane laboris eſt cur pœniteat. nam ex quo tēpore Socij in ea loca profecti ſunt, vniuerſam pœne Inſulā Goam, finitimasq́; Diuarē & Coranū ad Eccleſiā Catholicā aggregarunt. Magnumq́; etiā in hac vita fructum induſtriæ ſuæ tum ſæpe alias cepere, tum anno poſt Chriſtū natū 1557. cū illis humaniſsime Cōſtātinus Prorex bellū eo tēpore cōparans, tria armatorū millia, quos ijdē in vrbe Goa ſalutari aqua perfuderāt, ſub ſignis oſtēdit. Militū eſt aūt ea cōſuetudo atq; animi pietas, vt quo

die in expeditionem ituri ſunt, noxis per confeſſionē elutis, prima luce ad ſacram ædem agmine veniant; haſtiſq; & ſclopis ad ianuā templi religioſe depoſitis, vbi Euchariſtiæ Sacramentum ordine ſinguli acceperint, altera ianua egreſsi arma ſumant, ſeq; inde firmiores, & alacriores ad ſigna recipiant.

Anno vero, qui fuit a Chriſto nato 1560. hominum millia plus viginti conuerſa, quorum duodecim millia & ſeptingentos in ædibus ſuis ijdem qui Chriſtianis præceptis imbuerant Socij ſacro fonte luſtrarunt. Mocadani tres ſiue præfecti, pictorū, nautarum, aurificū, vna cum domeſticis Chriſtiana religione ſuſcepta, ad eadem ſacra vitaq; inſtitutū magnā ſui quiſq; ordinis multitudinem perduxere. Sunt præterea in ijs qui conuertuntur, cum dij nobiles multi Mauri paganiq; & Brachmanes Indicarū ſuperſtitionū antiſtites, tu vero principes ac dynaſtæ: quo in numero fuit filia Mealis regis natione ac moribus Mauri, qui, vt in Idalcanis regnum reſtitueretur, ex quo fuerat exactus, Goā ad Luſitanos opis implorandæ cauſſa confugerat. Hæc pueros Catechiſmū decantantes per vrbem Societatis inſtituto, dedita opera ſæpius magna ſua delectatione atq; animi voluptate cum attendiſſet, afflata diuinitus, parentibus quamquam inuitis ac renitentibus, Chriſtiana ſacra ſuſcepit anno poſt Chriſti natalem 1557. Strenuus etiam in primis eques ac nobilis, cui in baptiſmo Alphonſi nomen fuerat inditū, hoc anno mortuus eſt in eo bello, quod Antonius Prorex cum Mauris Paganiſq; Malauaribus habuit. Rex Tricanamalis viuit adhuc, honorificeq; a Luſitaniæ rege tractatur. Rex vero Ceilani Ioānes, etiā Vlyſsipone deinde verſatus, & Societatis hoſpitio ibidē eſt vſus. Atq; hæc de principibus, ac potētibus viris: qui ſane in Catholica fide

mira-

mirabiliter ſtabiles, fixiq́ perſiſtunt, exemploq́ ipſi ſuo plurimos ab erroribus in ſemitam veritatis adducunt.

De Brachmanibus aũt duos præcipue in mediũ afferã: quorũ alter in ampliſsimo dignitatis gradu locatus, eruditionis, & Aſtrologiæ præſertim fama præcellẽs, tantum ſibi nomẽ pepererat, vt a remotiſsimis etiã nationibus conſuleretur, multiq́ ab eo noxarũ abſolutiones ſuppliciter peterẽt. Is tantũ ſua cõuerſione profecit, vt cũ eo nemſere ethnicus ageret, q̃n victus illius rationibus cederet, ſeq́ ad Chriſtũ adiũgeret. Alter itẽ in primis inſignis & locuples, q̃ppe qui e ſacerdotio quod gerebat, barbariæ illius totius decimas, atq́ primitias caperet: omni pecunia cõmodisq́ Chriſti cauſſa neglectis, ceteros quotquot poterat, ad Euãgelij veritatẽ omni conatu atq́ opera perducebat: quod idẽ ſtudiũ in alijs quoq́ ferme neophytis æque ſummis atq́ infimis cernitur. Inſtitutũ eſt etiã eiuſdem Regis Luſitaniæ ſumptibus cõtuberniũ frequens eorum, q̃ catechizãtur, atq́ hoſpitalis domus, in quã vtriuſq́ ſexus ægroti, magno Chriſtianæ rei incremento, ſeſe recipiũt. In his porro collegij domicilijs quadringenta fere capita numerãtur. Atq́ illa etiã Chriſtianã rem non mediocriter adiuuãt, vel quod baptiſmi quãmaxime ſolenni ritu ceremoniaq́ peragũtur, Proregibus atq́ Præfectis magna animi delectatione lætitiaq́ præſentibus: vel quod Proreges neophytis habẽt honorẽ, quacunq́ re poſſunt benigniſsime cõmodant, immunitates ac priuilegia tribuunt, inclinantq́ ab illis onera in barbaros, idq́ tum ſua ipſi ſponte ac iudicio, tum Regis vere Chriſtiani mãdato, tum etiam Sociorum monitis ac ſuaſu. Quod quoniam notum in vulgus eſt, ſic fit vt Societatẽ neophyti magnopere diligant, ethnici valde reuereantur, ac timeant.

næ religionis in Iaponicum ſermonem tranſtulit primũ: deinde Chriſti Euangelium in ijs terris inauditum promulgare, nec ſane fruſtra, aggreſſus eſt. Cangoximæ cũ neophytis aliquandiu moratus, ad magnam illam vrbẽ perrexit Meacum, regni totius caput, leucas trecentas ab eo loco poſitam, Chriſti notitia nulla. Iter habuit in primis laborioſum, atque difficile. In viã ſe dedit Octobri menſe, cum frigora in Iapone ſæuire incipiunt, tanta niuium copia geluq́, vt in ſyluis concretæ ex glacie moles paßim ad inſtar trabium rigeant. Mari non ſemel infeſta piratis loca traiecit, in infima nauium propter obſcuritatem ac nouitatem nominis ſui a nautis ſæpe coniectus. Terra autem, ne erraret ignarus viarum, indigenas equites citato curſu proſequebatur; & quidem pedibus nudis, quòd eo anni tempore flumina multa vado ſuperanda ſeſe crebro offerrent. Itaq; ſæpe niuium & algoris iniuria pedes intumeſcebant: ſæpe etiam aßidua ſacrorum inſtrumentorum geſtatione defatigatus, aſperitate viæ fallente veſtigia, cõcidebat. Nocte vero, aqua madidus, frigore fameq́; cõfectus, cum ad hoſpitium perueniret; humana ſolatia nulla reperiebat: nam cæleſtia illa ac diuina (credo) non deerant. In ipſis vero pagis, & oppidis, quæ tranſibat, ad alias cõtumelias & iurgia illud etiam accedebat, vt per plateas crebro lapidibus peteretur a pueris: nec tamen iccirco a ſacroſanctæ fidei Catholicæ præconio deſiſtebat. Meacum vt venit, omnia offendit bello tumultibusq́; flagrantia. Itaq; re infecta Cangoximam reuerti coactus eſt, Chriſtianis aliquot in reditu factis. Annum circiter in Iapone verſatus eſt: in Meacenſi peregrinatione menſes quattuor poſuit. Tum inſtitutis ibi quoque Socijs, qui cœpta promouerent, in alia regna diſceßit Magnum vero nomen, magnam ſibi

vene-

venerationem apud Iaponios peperit, plane vt illum Europæis omnibus anteferrent. tanta enim fuit vitæ morúmque innocentia, vix vt in ijs quiſquam vel venialis noxæ maculam deprehenderit. quin etiam ea re aiebant illum a ceteris differre Socijs, quod illi ſigillatim ad varias multorum interrogationes, deinceps, atq; ordine reſponderent; Xauerius, decem duodecimve maxime inter ſe diuerſis propoſitis quæſtionibus vno eodemq; reſponſo ſimul ita ſatisfaceret vniuerſis, vt ſi eorum vnicuique ſeparatim ac proprie reſpondiſſet. Illa vero de Xauerij actis ſupra humanas vires admirabilia celebrantur, quòd varijs temporibus in Iapone muto cuidã ac pedibus capto vſum linguæ, & ingreſſum, ſurdo auditum, item alteri ſurdo mutóve ſanitatem diuinitus reddidit. Atque hæc in Iapone. In Comorini autem regione dum ageret, non ſolum ægros complures a medicis deſperatos morbo diuinitus liberauit, ſpiritusq; fugauit immundos, ſed etiam mortuos reuocauit ad vitam. Iuuenis quidam obierat multis affinitate coniunctus. hunc oppidani mortuum magnis clamoribus frequentes ad Xauerium afferunt, quem ille manu apprehenſum viuentem erexit. idq; Goam conſtãti fama perlatum eſt. quo Xauerius etiam cum non multo poſt rediſſet, ad Didacum quendã magnæ auctoritatis virũ diuertit. is cum rem geſtã cognoſcere de ipſo Xauerio admodum cuperet, Coſmum Ioannẽ regium procuratorẽ inuitat, vt ambo ſimul id a Xauerio ſciſcitentur. Coſmus pudore deterritus, rem ad ipſum Didacum reijcit. qua ille recepta, paucis poſt diebus Xaueriũ nomine cõpellans, Ad gloriã (inquit) ac laudẽ Domini, cedo magiſter Frãciſce, quidnam fuit illud de adoleſcente, quem defunctum in Comorini promontorio reuocaſti? Ad ea verba

Xaue-

Xauerius nimirũ erubuit, hominemq́; amplexatus, atq́; ſubridens, IESV bone (ait) egone vt mortuos excitauerim? O me nequam, iuuenem ad me, mortui ſpecie, attulerant: iuſſus à me ſurgere nomine Dei ſurrexit: ea videlicet populo noua res viſa. Hæc deinde Coſmo referens Didacus, Noli (inquit) dubitare, quin ope diuina iuuenem illum Xauerius reuera mortuũ ſuſcitauerit. Ibidem mulier Chriſtiana ad Xaueriũ accedit, rogat vt ad filium ſuum vita functum venire ne grauetur. Ille eo ſe confert: pueri cadauer flexis genibus Deũ precatus crucis ſigno luſtrat: puer ſtatim exſurgit in vitam, ac ſanitatem priſtinam reſtitutus. Chriſtiani qui aderant, miraculum exclamant: illos vero Xauerius obſecrat, rem vti ſilentio contegant.

Ex Iapone decedens, nauem conſcendit Luſitani cuiuſdam, qui Colani præſidio præfuit. In ea nauigatione cũ in oram Sinarum e regione Chinchei iam peruenissent, atrox & periculoſa procella coorta, ſcapham, vna cum duobus Mauris e nauali turba, retinaculo rupto, ex omnium oculis tanto impetu abripuit, vt paulo poſt ne e ſummo quidem ipſius mali carcheſio ſpeculãtibus appareret. tum vero ea deplorata, curſum proſequi nautæ decernũt. Id vbi ſentit Xauerius, magiſtrum nauis ductoremq́; obſecrat, vt dolones, qui ob venti vehementiam non erant omnino ſublati, demittant, & ſcapham exſpectent. Negare ductor primo, magnum eſſe affirmans in mora periculum: exiguo illo contracto velo, quo maris impetũ fugerent, hauſtum iri nauigium fluctibus. Ad extremũ tamẽ victus Xauerij precibus, ſubmitti dolones imperat. Verum vbi nihil profici ea re intelligunt nautæ, tumido præſertim ac ſæuiente mari, vela rurſus expediunt. Contra Xauerius niti, ſerio affirmare ſcapham breui incolu-

mem

mem aſſuturam. Cum illi nihilo minus deſperata re dolones erigerent, extemplo Xauerius ad proram accurrit, manuq́ꝫ antennis iniecta, nautas per Chriſtum dominum, eiusq́ꝫ vulnera obteſtatur, ne ex eo loco diſcedant: confidere ſe plane fore, vt par illud animarum, quæ Chriſtianæ eſſe poſſent, Deo miſerante, non interiret. His auditis nautæ denuo vela ſubmittunt. Interea Antonius Dias Xauerij rogatu rudentes aſcenderat, nihilq́ꝫ diſpiciens, deſcendere iam parabat, cum illum adhuc paululum expectare Xauerius iubet, ſimulq́ꝫ ipſe ad nauis marginem ſublatis manibus ſe in preces effundit, nauarchum & ceteros bono animo iubet eſſe. Cum hæc maxime fierēt, ecce tibi repente aduentans ſcapha conſpicitur. Tum ad eā exſpectandam, curſumq́ꝫ facilius inhibendum, nauis cōtra maris impetum in obliquum locatur nec mora: duarum triumve horarum interuallo ſcapha neutram in partem declinans recta ad onerariam appropinquat: cui cum funem eminus inijcere pararent, nihil opus eſſe ait Xauerius, ipſam per ſe placide ad onerariæ latus acceſſuram: itaque factum eſt. Duo qui vehebantur, in nauem accepti, ſcapha, quamquam minime ſedata tempeſtate, retinente nemine, tam diu ſtetit, quoad eam nautæ ad onerariam religarunt. Mauri illi duo ad Chriſtum deinde conuerſi baptiſmo luſtrantur. Res tota ſumma omniū admiratione animaduerſa ac notata eſt.

Fuit vero Xauerius vtique ipſius etiā Prophetiæ dono conſpicuus. multa poſt futura, multa longe remota prædixit, quæ humanitus ſciri nullo pacto poſſent. Ex Iapone tendens Malacam, quingentarum amplius leucarum itinere, in portum Sinarum delatus, e Duartis Gammæ oneraria in Didaci Pereriæ nauem tranſcendit: is, quòd Malacam in diſceſſu ab hoſtibus circumuentam obſeſ-

ſamq́ꝫ

ſeſſamq́; reliquerat, nihilq́; poſtea de euentu rei cognouerat, percontari de Sinis magnopere cupiebat, num quid de Malacenſi obſidione audiſſent. Simul etiam cum vectoribus in eius vrbis ſubſidium arma ſedulo comparabat. quos ita ſolicitos metu conſpicatus Xauerius, iubet, (idq́; ſæpius) ſine cura eſſe, pro certo affirmans otium eſſe Malacæ. Idem Didacus cum animo ſuſpenſo metueret, ne omnes naues in Indiam Malaca ſoluiſſent, quòd bona iam pars idoneæ ad nauigandum tempeſtatis effluxerat, Nihil eſt (inquit Xauerius illi) cur timeas. Antonium Pereriam etiam num reperiemus Malacæ, ſublatis ad velificandum antennis, nos ipſo iam triduo præſtolantē. Ad quē deinde Xauerius e freto Sincapurano paſſuū nonaginta millibus Malacam litteras de ſuo aduentu præmiſit: quo ſimul atque peruentum eſt, omnia prorſus vt ille prædixerat, res Malacenſes pacatas, Antonium Pereriam tertium iam diem profectione parata ipſos opperientem inueniunt.

Simone Mello Malacæ præfecturam gerente, cum ibi Xauerius eſſet, Aceni, immanis ac bellicoſa gens, celocibus fere ſexaginta, noctis ſilentio Malacæ portū inuecti, vt onerarias, quæ in eo iactis anchoris ſtabant, inflammarent, atque diriperent, Bandenſem nauem iam prope ceperant, cum Luſitani qui in oppido habitant, biremibus circiter quinque raptim inſtructis decémque dierum dumtaxat impoſito commeatu, intra decimum diem redire iuſſi, coniectos in fugam piratas ad Parlem vſque amnem ducentas ab vrbe leucas perſequuntur. iamq́; menſem totum vltra finitum ſibi temporis ſpatium abſuerant, cum interea nullus de ijs nuntius venerat Malacam. Quin etiam cōplures ad explorandū lintres a præfecto dimiſſi, nihil omnino retulerant. Quocirca magna erat ſuſpicio, male pugnatū eſſe: auxitque

ſuſpicionẽ rumor a Mauris incolis diſsipatus, noſtros ab ho ſtibus plane victos ac deletos eſſe. Cum mæſta atq; afflicta eo metu ciuitas eſſet, matronæ etiam maritos vt mortuos effuſe lugerent, in concionem populum Xauerius aduocat, & ad extremum, nonnullorum fidem in Chriſtum requirens, & inconſtantiam increpans: Sunt, inquit, in hoc cœtu cum alij, tum mulieres quædam, quæ ſortibus iactis, cõſultiſq; veneficis, perſuaſere ſibi, claſſem noſtrã ab Acenis captã, maritoſq; lugent. At vos fratres mei amiciq;, omni mœrore depoſito, exhilaramini, & gaudete vehemẽter: namq; hodierna die fratres noſtri pugnarunt, inſigniq; de hoſtibus parta victoria cum opimis ſpolijs reuertuntur ad nos. Certo die (ipſumq; notauit diem) adiuuãte Domino incolumes aderũt, nõ plus tribus e noſtris, aut quattuor in pugna deſideratis. Proinde tantam victoriã Deo gratulãtes ſemel orationẽ Dominicã, & ſalutationẽ Angelicã recitemus, iterumq; pro ijs qui vitã in certamine profuderũt. Hæc ille ſolita vultus oriſq; ſerenitate cũ perorasſet, ingẽs omnium ſtupor & motus animi cõſequutus: tantaq; fuit de viri ſanctitate auditorũ opinio, vt nemo plane dubitauerit, quin illa Xauerius diuino afflatus ſpiritu vere pronũtiaſſet, cũ nec terra nec mari nuntij eo tempore ad vrbẽ veniſſent, nec vero tam breui ex tam lõginqua regione venire potuiſsẽt. Eodẽ die ſub veſperã in æde Mariæ Virginis in cliuo, ſeparatim ad matres familias verba fecit, ipſum nominatim definiens diẽ, quo die certum de ſuorum incolumitate ac victoria nuntiu eſſent acceptura. itaq; factum eſt. Nuntium victores ipſi cum ingẽti præda paulo poſt ſubſequuti, nauigijs, & myoparonibus, tormẽtis, apparatuq; bellico, multis denique ex hoſtium numero captiuis adductis. Appropinquanti ad oppidum claſsi Xauerius vna cum vrbis

præ-

præfecto, & reliqua multitudine ad litus obuiam prodit, ſignum crucifixi Chriſti Domini tenens: deſcendentem ducem, ceteroſq; primarios gratulabundus amplectitur. In ea celebritate atque frequentia, Mellus vrbis præfectus quid paucis illis diebus de ſuggeſtu Xauerius dixerit, claſſiarijs publice exponit. rei geſtæ ſeriem cum Xauerij verbis ad amuſſim cōuenire comperiunt. tātum denuo admirationis, atque admurmurationis exortum, vt aliud fere nihil per eos dies in ore ſermoneq; omniū verſaretur. Neq; vero Malacenſibus læta ſolum ac proſpera, ſed etiam aduerſa triſtiaq; vaticinatus eſt. Atten derunt eum ſæpenumero quidam, cum pro concione ſolutos accuſaret Malacenſium mores, neglectamq; iuſtitiam, imminentia vrbi mala pœnaſq; deprecātem eas, quibus deinde ſtatim Malacenſes affecti ſunt. Proximo quippe anno Malaca ab Iais Mauris obſeſſa, & agri vaſtati. belli cladem contagioſa ac dira morbi lues excepit, quæ per vniuerſum graſſata populum, perpetuis funeribus vrbē propemodum exhauſit.

Idem Xauerius alias cum ad Chincheū Sinarum eſſet, Luſitanis, qui ibidem aderant, repente, Deum (ait) pro fratribus noſtris Malacenſibus deprecemur, qui ab hoſtibus graui obſidione cincti premuntur, voſq; ad opem laborantibus ferendam nulla interpoſita mora contendite. Profecti, quo in ſtatu Xauerius dixerat, rem Malacenſem offendunt. In Maluci inſulis miſſæ ſacrificium facienti aperuit Dominus, vita exceſſiſſe in Amboino inſula, vico Tibi, Ioannem Darauſium, Luſitanum. Conuerſus igitur ad populū oblationis tempore, Ioannes, inquit, Darauſius, qui erat in Amboino, extremū obijt diem: vos eum, quæſo, Deo Domino commendate. mirati qui audiere, cælitus id pateſactum Xauerio ſtatuunt,

cum

cum Maluco diſtaret Amboinus ducenta quadraginta millia paſſuum, nec per eos dies quiſquam terra mariue ex ijs locis veniſſet. Spatio deinde interiecto dierum ferme duodecim, Ioannis Deiroi litteris cognitum eſt, Darauſium ea ipſa hora, qua Xauerius dixerat, e vita migraſſe. Rurſus in Amboino dum concionaretur, auditores iuſſit genibus nixos orationem Dominicam recitare pro Didaco Aegidio, qui Maluci eo ipſo tempore animam ageret. quod ita fuiſſe nauibus deinde, litteriſq; e Maluco reſcitum eſt.

Sed illa præſertim laude Xauerius præſtitit, animos hominum a vitijs atq; libidine ad virtutem pietatemq; traducendi. Vrbis vicos tintinnabulo circumiens pueros quot quot poterat, Mauroſq; ſexus vtriuſq; cōuocabat in templum: ibi poſt Catechiſmum peractum, verbis, vt poterat, e Luſitanico, Mauricoq; ſermone miſtis, quærebat ex ijs, quisnam concubinas haberet. quibus tres vel plures eſſe compererat, ijs vnam, miſcens imperio preces, demebat, ſatis eſſe reliquas inquiens. atq; ita, ſubducens decimo, vel vigeſimo quoq; die ſingulas, non ante deſiſtebat, quàm cunctas omnino dimitterent. Hoc ille artificio nouem circiter ſcorta cuidam paulatim detraxit. Quos flagitijs huiuſmodi coopertos repererat, cū ijs hac ratione vtebatur & via: blande primum & familiariter compellare, nihil in vultu ſeueritatis, nihil aſperitatis in verbis oſtendere, vltro etiam ad conuiuium ſemet offerre. vbi ſeſe arcta cum ijs & iucunda familiaritate coniunxerat, tum eos, quo vellet, denique perducebat; atque ita aggrediebatur ad alios. hoc maxime modo cōplures pœne perditos a flagitioſa vitæ conſuetudine reuocauit. vt Xauerius ab ijs, qui eum norunt, plus familiari ſermone atq; colloquijs, quàm publicis ad populum

B con-

cócionibus profeciſſe iudicetur. Victu fuit cultuq́ corporis tenuiſsimo. carnibus nō fere, niſi ſi quādo vt morē conuiuis gereret, veſcebatur. totum ſæpe biduum ac triduū vix vno panis obolo trāſigebat: vino autē abſtinebat maxime: cuius vas a Martino Alphonſo Soſa cum alijs quibuſdam donis ſibi miſſum neque guſtauit, & pauperibus cūcta diſtribuit, in quos vbicunq́ terrarum eſſet, quæ ſibi donarētur ab alijs, erogabat. quieti id ſolūmodo tribuebat, quod a quotidianis ex inſtituto muneribus otij ſuperfuerat: vix autem horæ duæ trés ve ferme ſupererant: nec ijs quidē plane vtebatur, ſed aliud agens, naturæ ipſa demū neceſsitate cogēte cedebat ſomno. Obſeruarūt eū ſæpe de induſtria quidā externi, cum in cubiculum ſe reciperet, obfirmato ſemper animo precationi inſiſtentē, quoad ſomno oppreſſus, ac pœne cōcidens, ad ſaxū pro ceruicali recūberet. Chriſtiana ſacra cum Indicis inſulis iam fere omnibus impertiſſet, ſumma ope ſibi enitendum putauit, vt eadem in ampliſsimā quoq́ illā Sinarum regionem inferret. Eā igitur ob cauſſam ex Iapone reuertit in Indiā, vt ſe ad hāc expeditionē pararet. nec, quāuis multis iter illud vel diſſuadētibus, vel etiā impedire (præſertim Malacæ) conātibus, de ſuſcepta ſentētia potuit dimoueri. Inſula eſt in ora Sinarū, quā Santianū appellāt, a continēti paſsuū millibus nonaginta, quo Luſitani mercatores ad negotia cum Sinis contrahēda cōmeant: nam Sinarum mediterranea penetrare aduenis capitale eſt. Eo Xauerius negotij ipſe quoq́ ſui cauſſa contēdit, nullis terroribus cedere ſolitus, vbi Chriſtiana res, & animarū ſalus ageretur. Cum Sionio quodā, vt ſe Cantonij portus in litore exponat, emēdicatis ad eam rē decidit aureis nūmis trecētis. Sed nimirū interea Xauerij lę[illegible]rū finis obrepſerat: & qui ſeſe in medio verſari

ſta-

ſtadio rebatur adhuc, ad calcem atque ad paratã victoribus a iuſto iudice coronam gloriæ peruenerat inſciens. Dum enim hæc maxime gerit, grauiſſima opprimitur febri, ex qua paucis diebus eſt mortuus in eiuſdem inſulæ monte quodam deſerto, ſumma rerum omnium inopia, ſenſibus animi ad extremũ vſq; ſpiritũ integris, verba illa ſæpe intermortuis vocibus iterans, Miſerere mei fili Dauid, Ieſu fili Dauid miſerere mei. itẽ illa, Mater Dei memento mei. atq; ita e mũdi tẽpeſtatibus atq; procellis ereptus, portũ Dei beneficio tenuit, lõge Cantonio tutiorem, quarto Nonas Decẽbris, anno Chriſti nati 1552. Indicæ vero ſuæ peregrinatiõis, vndecimo. Corpus humatũ amictu ſacerdotali, viua calce, quod ipſemet iuſſerat, amici eo conſilio contegũt, vt oſſa nuda in Indiã deportẽt. Inde menſe circiter tertio effodiũt: nõ modo nõ abſumptum, ſed etiã integris veſtimentis, ea inſuper auctũ dote reperiunt, vt varios efflaret odores miræ ſuauitatis. Ac nihilo minus in eadẽ calcis arca reconditũ, in nauẽ imponunt: tranſuehuntq; ex eo loco Malacã ſumma populi veneratione. quo vt illatũ eſt (mirũ dictu) ſæuiens per eos dies peſtilentia in vrbe, famesq; ſtatim ſedatur. Malaca deniq; (vbi menſes aliquot ſepultũ iacuit) Goã delatũ eſt, magno vtiq; nautarũ bono: quippe ex multis, certisq; naufragij periculis, artemonis malo diffracto, ipſaq; oneraria bis per imprudentiam in Syrtes muecta, eius implorato ſubſidio, cuius vehebãt corpus, erepti ſunt. Goam aduentanti vniuerſa ſeſe obuiã effudit ciuitas, ingentiq; pompa, ac celebritate in D. Pauli templo depoſitũ, inq; omnium conſpectu locatum per aliquot dies omnium ordinum viri fœminæq; religionis cauſſa celebrarunt, & eo quidem concurſu, vt ad arcendam ex æde multitudine, arca incluſum terræ mandare neceſſe fuerit. vbi

illæſum ab omni tabe hodieq́; perſiſtens, non leui argumento indicat caſtimoniam viri, ac virginitatē, cui dant teſtimonium etiā ij, qui confeſſiones illius excipere ſoliti ſunt. Hactenus de Xauerio, pro inſtituta operis breuitate, & anguſtijs tēporis, multa: pro illius meritis ac dignitate, perpauca. Nunc quoniam eiuſdem præcipue ductu, atq; cōſilio Collegia Societatis IESV aliquot in illis partibus inſtituta ſunt, ex quibus deinde ſtationibus, Euāgelij cauſſa, diuerſa ac remotiſſima Orientis loca Socij penetrarunt; ſequitur vt de ſingulis aliquid breuiter dicendum eſſe videatur.

GOA INSVLA ET VRBS.

ATq; vt a Goenſi ducatur initiū, quod in Aſia fundatum eſt omnium primū, (diſtat autē a Luſitaniæ litoribus Goa, recta quidē linea leucarū duo millia, cōſueta vero nauigatione, circiter quattuor) cū Ioannes tertius Luſitaniæ rex in vrbe Goa perāplas ædes, quæ D. Pauli vocatæ ſunt, & vectigalibus certis inſtructas ideo cōparaſſet, vt in ijs aleretur proborū doctorumq́; hominū copia, qui in vnā barbarorū conuerſionē toto pectore incūberent: Didacum quendā magnæ exiſtimatiōis virū, piumq́; ſimul, ac litteratū vniuerſæ procurationi præpoſuit. Is, vt primū Xauerius in ea loca delatus eſt, viri inſtitutis vitæq́; ratione mirabiliter captus, factaq́; ex eo de reliquis coniectura, ſecū ipſe ſtatuit, Societatē IESV maxime dignā eſſe, cui eiuſmodi prouinciæ delegetur: totamq́; rem per litteras cū Rege cōmunicat. Rex, qui optime de eo hominū ordine iam ante ſentiret, haud grauate cōcedit in eandē ſententiā. Goanas ædes vna cum inſtrumēto, vectigalibusq́; cōfeſtim Societati attribuit, idq́; Collegiū nouis deinceps

bene-

beneficijs liberaliſsime cumulauit, auxitq́, non Socijs ſolum, ſed etiam neophytis nutriendis ampla decreta pecunia. Miſsi eo ſtatim concionatores, Confeſſarij, doctores, & ceteri ad vſus domeſticos neceſſarij. Verſantur autem hoc tempore in eo contubernio (ex quo in ceteras Indiæ partes identidem ſupplementa mittuntur) Socij amplius centum: qui cum nulli rei dent operam, niſi Chriſtianæ fidei propagandæ, tantis occupationibus diſtinentur, vt ſæpe non niſi tres quattuórve ex omni numero domeſticos intra parietes, & ij quidem valetudine aduerſa retenti, remaneant. neq; vero, ſi multo plures eo mittantur, cunctis negotium deſit. Theologiæ ſcholas habent, artiumq́; liberalium: nec humanioribus modo litteris, verū etiā Indicæ linguæ vſu exercētur, quo facilior, ſine interpretis opera, Euāgelij promulgatio ſit. Eadē opera inſtituūtur etiā pueri amplius ſexcēti e diuerſis regionibus oriūdi, Brachmanes, Perſæ, Arabes, Aethiopes, Cafres, Canarij, Guzarates, Dacanij, Malauares, Bengalæ, Canaræ, Pegui, Patanes, Chingolæ, Iāi, Malai, Manancabi, Macazari, Malucij, Sionij, Mauri, Sinæ, & alij, qui cꝙ præclara fere indole ſunt, & eorū cōtubernio præſident certi homines e Societate, magna ſpes eſt, fore, vt in terras quiſq; ſuas dimiſſi, Euāgeliū lōge lateq́; diſſeminent. Nec ſane laboris eſt cur pœniteat. nam ex quo tēpore Socij in ea loca profecti ſunt, vniuerſam pœne Inſulā Goam, finitimasq́; Diuarē & Coranū ad Eccleſiā Catholicā aggregarunt. Magnumq́; etiā in hac vita fructum induſtriæ ſuæ tum ſæpe alias cepere, tum anno poſt Chriſtū natū 1557. cū illis humaniſsime Cōſtātinus Prorex bellū eo tēpore cōparans, tria armatorū millia, quos ijdē in vrbe Goa ſalutari aqua perfuderāt, ſub ſignis oſtēdit. Militū eſt aūt ea cōſuetudo atq; animi pietas, vt quo

 die

die in expeditionem ituri ſunt, noxis per confeſſionē elutis, prima luce ad ſacram ædem agmine veniant; haſtisq́; & ſclopis ad ianuā templi religioſe depoſitis, vbi Euchariſtiæ Sacramentum ordine ſinguli acceperint, altera ianua egreſſi arma ſumant, ſeq́; inde firmiores, & alacriores ad ſigna recipiant.

Anno vero, qui fuit a Chriſto nato 1560. hominum millia plus viginti conuerſa, quorum duodecim millia & ſeptingentos in ædibus ſuis ijdem qui Chriſtianis præceptis imbuerant Socij ſacro fonte luſtrarunt. Mocadani tres ſiue præfecti, pictorū, nautarum, aurificū, vna cum domeſticis Chriſtiana religione ſuſcepta, ad eadem ſacra vitaq́; inſtitutū magnā ſui quiſq́; ordinis multitudinem perduxere. Sunt præterea in ijs qui conuertuntur, cum alij nobiles multi Mauri paganiq́; & Brachmanes Indicarū ſuperſtitionū antiſtites, tu vero principes ac dynaſtæ: quo in numero fuit filia Mealis regis natione ac moribus Mauri, qui, vt in Idalcanis regnum reſtitueretur, ex quo fuerat exactus, Goā ad Luſitanos opis imploranda cauſſa confugerat. Hæc pueros Catechiſmū decantantes per vrbem Societatis inſtituto, dedita opera ſæpius magna ſua delectatione atq́; animi voluptate cum attendiſſet, afflata diuinitus, parentibus quamquam inuitis ac renitentibus, Chriſtiana ſacra ſuſcepit anno poſt Chriſti natalem 1557. Strenuus etiam in primis eques ac nobilis, cui in baptiſmo Alphonſi nomen fuerat inditū, hoc anno mortuus eſt in eo bello, quod Antonius Prorex cum Mauris Paganisq́; Malauaribus habuit. Rex Tricanamalis viuit adhuc, honorificeq́; a Luſitaniæ rege tractatur. Rex vero Ceilani Ioānes, etiā Vlyſſipone deinde verſatus, & Societatis hoſpitio ibidē eſt vſus. Atq́; hæc de principibus, ac potētibus viris: qui ſane in Catholica fide

mira-

mirabiliter ſtabiles, fixiq; perſiſtunt, exemploq; ipſi ſuo plurimos ab erroribus in ſemitam veritatis adducunt.

De Brachmanibus aũt duos præcipue in mediũ afferã: quorũ alter in ampliſſimo dignitatis gradu locatus, eruditionis, & Aſtrologiæ præſertim fama præcellẽs, tantum ſibi nomẽ pepererat, vt a remotiſſimis etiã nationibus conſuleretur, multiq; ab eo noxarũ abſolutiones ſuppliciter peterẽt. Is tantũ ſua cõuerſione profecit, vt cũ eo nemfere ethnicus ageret, q̃n victus illius rationibus cederet, ſeq; ad Chriſtũ adiũgeret. Alter itẽ in primis inſignis & locuples, q̃ppe qui e ſacerdotio quod gerebat, barbariæ illius totius decimas, atq; primitias caperet: omni pecunia cõmodisq; Chriſti cauſſa neglectis, ceteros quotquot poterat, ad Euãgelij veritatẽ omni conatu atq; opera perducebat: quod idẽ ſtudiũ in alijs quoq; ferme neophytis æque ſummis atq; infimis cernitur. Inſtitutũ eſt etiã eiuſdem Regis Luſitaniæ ſumptibus cõtuberniũ frequens eorum, q̃ catechizãtur, atq; hoſpitalis domus, in quã vtriuſq; ſexus ægroti, magno Chriſtianæ rei incremento, ſeſe recipiũt. In his porro collegij domicilijs quadringenta fere capita numerãtur. Atq; illa etiã Chriſtianã rem non mediocriter adiuuãt, vel quod baptiſmi quãmaxime ſolenni ritu ceremoniaq; peragũtur, Proregibus atq; Præfectis magna animi delectatione lætitiaq; præſentibus: vel quod Proreges neophytis habẽt honorẽ, quacunq; re poſſunt benigniſſime cõmodant, immunitates ac priuilegia tribuunt, inclinantq; ab illis onera in barbaros, idq; tum ſua ipſi ſponte ac iudicio, tum Regis vere Chriſtiani mãdato, tum etiam Sociorum monitis ac ſuaſu. Quod quoniam notum in vulgus eſt, ſic fit vt Societatẽ neophyti magnopere diligant, ethnici valde reuereantur, ac timeant.

In eadē inſula oppidū eſt inſigne phano D. Ioāni Baptiſtæ dicato. eius oppidi principes (Ganſaras vocāt) tam ſecūdo Chriſtianæ rei progreſſu cōturbati, ac vehemēter attoniti, in conſiliū de Republica veniūt. Tres dictæ ſententiæ. Prima iubebat, quoniā tāto impetu inſulā vniuerſam religio Chriſtiana peruaderet, fortunis animarū ſaluti poſthabitis, in continentē migrare. Suadebat altera, tēpeſtatis eius tranſitū exſpectandū: id fore, cum primū Prorex Conſtantinus ex inſula deceſſiſſet. Tū vero ſurgens e ſenioribus quidā præcipua exiſtimatione vir, Non tam nobis (inquit) de Cōſtantini diſceſſu, q̃ de Sociorum māſione cogitandū eſt: quæ quandoquidē erit perpetua, nec minori apud ceteros, qui ſuccedēt Proreges auctoritate futuri ſunt, cōmodius multo nobis vtiq; fuerit, relictis Idolis vni Deo nos dedere, & Chriſtiana ſacra ſuſcipere. Salutare omnibus conſiliū viſum. itaq; tāti per eos dies ad baptiſmū facti cōcurſus, vt mortales plurimos, nō ſine magno quidē ipſorū mœrore, in aliud tēpus reijcere neceſſe fuerit. mira eſt enim cādidatorū in Chriſti ſacris capeſſendis alacritas. In Bāti vico primarius quidā Camotis nomine, ſub veſperā admonitus, vt poſtridie (qui dies erat ſancto Ludouico Regi Galliæ ſacer) bene mane ad baptiſmū vna cū ſuis præſto eſſet, Proregē ipſum affore, proinde nō eſſe tali tēpore ſomno indulgendū, ecce tibi intēpeſta nocte ad ſacerdotis hoſpitiū venit, & ianuā pulſat. Sequebātur eū cognati ac neceſſarij omnis ætatis circiter ducēti viri vittis tēpora more patrio redimiti plumis inſertis, quorū erāt ſclopetarij ferme triginta, mulieres auro pretioſiſq; lapillis ornatæ. Ipſe autē Camotis torque aureo inſignis & ſclopo, purpureiſq; femoralib⁹ ſericis, argēteo enſe ex humeris depēdēte, militari ornatu, in primo agmine erect⁹ nūtiat ſe, vti cōdictū fuerat, paratū

adeſſe

adeſſe cũ tota familia, quoniã quidẽ ea nocte dormiendũ non eſſet. Collaudata hominis vigilantia ſtudioq́; , domũ redire, & in lucẽ quieſcere iuſſus, vt primum Prorex cum Epiſcopo Malacẽſi aduenit; magna omnium gratulatione gaudioq́; cũ ſuis eſt baptizatus. Petrus Almeida e Societate eſt Goæ. Is Deorum ſignis demoliendis, diffringendisq́; mirifice delectatur. Id quoniam neophyti intelligunt, certâtim in ea re magiſtro gratificari conantur. Cum e Bardenſibus quidam contumelijs crucem affeciſſent, id vbi reſciere Coranenſes Chriſtiani, iniuriam vlciſci conſtituunt. Nocte Bardem ingreſsi lapidea ſimulacra aliquot furto ſurripiunt, ſtatimq́; ad Almeidam afferunt. Laudat hilari vultu diligentiam Almeida, nec patitur quemque, prius ſe in ſimulacra manus inijcere, quæ vbi ipſe comminuit, Chriſtianos deinde iubet inſpuere, pedibusq́; calcare. illi imperata faciũt alacres: quin etiam iniuſſu, iurgia & probra ingerunt, maledictisq́; proſcindunt, quæ tanto nuper cultu ac ſuperſtitione venerabantur. Iidem neophyti cum a quodam e Socijs valde petijſſent, vt crucem Corani defigeret, cumq́; ille rem differret diutius, quàm deſiderium ipſorum pietasq́; ferre poſſet, delubrum antea ſibi valde religioſum irrumpunt, detracta materia Crucem ipſimet fabricantur, eamq́; a magiſtro conſecratam magna animi voluptate gaudioq́; in vico publice ſtatuunt. & ſane idola ſua, ritusq́; barbaros mirum quanto odio proſequantur. Anno quidem a Virginis partu 1567. in agro Salſettano (vbi præcipue florebat Brachmanica prauitas) delubra plus trecenta deturbata, & ſolo æquata per litteras nuntiantur, ſacris Dei templis eorum vice refectis, quorum curam gerit Societas, idq́; partim Proregis imperio, partim etiam Fratrum Franciſcanorum, & Societatis inſtinctu, quo facto

vici plane octo & quinquaginta idolis nudati, purgatiq́ ſunt. Ganſeres vero, de quibus ſupra meminimus, affirmabant ſibi Dæmonem aperte dixiſſe, Diuus hic Ioannes, qui in meo colitur phano, maior atque præſtantior eſt me: quocirca ei cedere, vosq́ deſerere, & in continentem abire cogor ex Inſula.

COCINVM.

SOcietatis IESV *Collegium aliud eſt in vrbe Cocino, paſſuum ab Goa trecentis millibus, quanquam minori Sociorum numero, iiſdem tamen occupationibus atque laboribus. Ac tametſi in pacatis numeratur hoc oppidum, non tamen omnino vacat inſidijs. Melchior quidem Carnerius e Societate Nicenus epiſcopus, (nam etſi eccleſiaſtica honorum inſignia ac titulos, atque opulenta ſacerdotia legibus ſuis omni conatu Societas refugit, huiuſmodi tamen epiſcopatus ac munera, quæ certos habent labores atque pericula, redditus ac vectigalia nulla, mandante Pontifice maximo recipit) is igitur cum per eos dies verſaretur Cocini, eodemq́ ſe contuliſſet Armenius epiſcopus neſcio quis, dum ſtudioſe prouidet Melchior, ne Armenius catholicæ fidei integritatem ac puritatem ſchiſmaticæ prauitatis labe contaminet: diuinitus factum eſt, quo minus improborum ſcelere occumberet. Emiſſa quippe in caput eius ſagitta, transfixum pileum capite illæſo decuſſit. E regione Cocini, ingens inſularum numerus viſitur, quas Maldiuanas appellant. Harum Rex anno poſt Chriſtum natum 1551. magna cum popularium multitudine Chriſtiana ſacra ſuſcepit. Aliæ item Cocino vicinæ inſulæ conuerti ad Dominum cœptæ. Recentiſſimis vero litteris cogni-*

cognitum eſt, quatuor e Societate Goam Cocino petentes, in piratas Mauros incidiſſe. Dum igitur nautæ ſeſe ad defenſionem comparant, tormentario pulueri caſu ignis iniectus, nauem, quæ alioquin hoſtibus reſtitiſſet, inteſtino malo conſumpſit. Vectores in mare deſiliunt, multiq́ue ex ijs, ne mergerentur, ad ipſa hoſtium nauigia neceſſario confugere. quo in numero Franciſcus Lopes e Societate ſacerdos ex capitis tonſura a Mauris agnitus, & ſolicitatus etiam atque etiam ad Chriſtiana ſacra deſerenda, cum conſtanter in fide perſiſteret, latera haſtili transfixus, caputq́ue gladio vulneratus, exiguam hanc vitam cum illa perpetua commutauit. alius e Socijs captus, ac deinde redemptus eſt. reliquis duobus quid fuerit, incertum eſt: eundem exitum, quem Franciſcus Lopes, ſortiti putantur.

DAMANVM.

Damanum eſt caſtrum, de Mauris a Conſtantino Prorege captum. id quoniam in ipſis Luſitanici imperij eſt finibus, valido præſidio Proreges tuentur Luſitanorum interdum mille. ibidem etiam e Societate nonnulli magno cum rei Chriſtianæ adiumento verſantur. Sunt autem Luſitani milites tanta pietate ac religione, atq́ue ita bene de Societate ſentiunt, vt nunquam fere in expeditionem exeant, (exeunt autem ſæpe) quin ex ijs aliquem ſecum adducant, qui confeſſiones ipſorum excipiat, Crucisq́ue vexillum ferens tempeſtiuis eos in ipſo certamine cohortationibus animet. Quæ ſane officia Socij magnis corporis vexationibus, periculisque mercantur: atque id ipſum alijs quoque in regionibus, cum ſeſe offert occaſio, quanquam in tanto capitis diſcrimine, non tamen ſine cæleſti quadam animi voluptate & gaudio, faciunt.

Simul etiam in Damanenſi agro Mauri aliqui ad cultum Chriſti domini perducuntur: in ijs illuſtri loco nata mulier Mauro marito coniuncta, qui Damani quondam Præfectus fuerat, ingenti ſuorum admiratione a Mauricis erroribus ad Chriſti veritatē tranſiit, neq; a ſuſcepta vitæ ratione ſuorum artificijs, ac blandimentis deduci vlla ratione potuit. Barochenſis reguli ad eā legatus venit mariti rogatu; nec Luſitanus præfectus, fretus conſtantia mulieris, aditum illi negauit. Maurus mulieris fidem oppugnare aggreſſus, cum vna Luſitanus præfectus, & mariti cubicularius, & e Societate vnus adeſſent; nonnulla primum de muliere percontari, deinde nobilitatem generis, mariti ſplendorem, diuitias, opes in memoriam reuocare. Illa vero non modo manus non dat, ſed ne reſponſo quidem dignatur legatum. namq; a magiſtro iam ante præmonita, quaſi aliud agens, preces quas didicerat, interim recitare, ſeq; ſigno Crucis cæpit munire. quod ſimul atque Mauri viderunt, Crucem auerſati, extemplo ſe inde proripiunt, ardenteſq; dolore diſcedunt. eadem animi virtute, ac robore, matris quoque ab ſe repulit inſidioſas preces: quæ cum ad eam adijſſet, multiſq; blanditijs ad Mauricas leges reducere conaretur: Satius (inquit filia) fuerit, ſi alteram ſororem tecum adduxeris, & Chriſtiana ſacra ambæ ſuſceperitis. ſin minus, neque ego te poſthac matrem, nec vero tu me filiam dixeris. his verbis auditis, anus abijt mærens, nec vnquam poſtea redijt. Et ſane conuerſio Maurorum eo pluris æſtimanda eſt, quo difficilius a ſuis ritibus, prauiſq; opinionibus abducuntur.

COLA-

COLANVM.

Item Colani, quod oppidum abeſt ab vrbe Goa triginta ferme dierum nauigatione, Societatis domicilium eſt, ex quo cum in cetera loca finitima, tum præcipue in oram Trauancorenſem excurrunt. qua in ora ante quattuor annos, quinque & viginti numerabantur Chriſtianorum vici, & in ijs nonnulli ſane quàm celebres: quibus, cum Societas adeo late diſperſis, propter paucitatem ſuam cunctis adeſſe non poſſit, ex incolarum numero (ſunt autem Chriſtiani veteres & honeſti viri permulti, habentq́; inter ſe more Europeo Sodalitia rite inſtituta, quas vulgo Confratrias dicimus) ex incolis igitur Chriſtianis probata virtute deligunt, quos templis tuendis, tradendoq́; plebi patria lingua quotidie Catechiſmo, præficiant. quas tamen Domini vineas ipſi etiam Socij ex interuallis quàm ſæpiſſime poſſunt, reuiſunt. Et quoniam vſu compertum eſt, tenera ingenia quanto facilius, quàm robuſta ac iam confirmata, Chriſtianis præceptis ac moribus informentur; Colani quoque vt Goæ, & Malacæ, pueris præſertim erudiendis inuigilant.

Allatum eſt nuper Trauancoris Regem, pace inter ipſum & Luſitanos Sociorum opera in perpetuum facta, eo beneficio ita deuinctum fuiſſe, non modo vt neophytos vexare deſierit, ſed etiam templum, quo ad ſacra conueniant, ſuo ipſe ſumptu exædificandum curauerit: multis præterea principum diſcordijs toto regno tollendis tantam ab illis gratiam Socios iniſſe, vt magna ſpes ſit, totam eam regionem impio dæmonum cultu depoſito, in Chriſti fidem eſſe venturam.

ORA

ORA COMORINENSIS.

DE Comorini promontorio, déque toto eo tractu iam diximus. quo Franciſcus Xauerius cum ex vrbe Goa ſe contuliſſet anno poſt Virginis partum 1542. ea ſparſit fidei catholicæ ſemina, vt vberrimam deinde tulerint animarum frugem. nunquam enim ab eo colendo agro Societas poſtea deſtitit. idque tanto cum rei Chriſtianæ incremento, vt cum ſumma Chriſtianorum multiplicetur quotannis, certus eorum numerus hoc tempore tradi non poſsit. Anno quidem Chriſti nati 1554. cenſa dicuntur Chriſtianorum capitum centum viginti quattuor millia. anno autem 1555. centum triginta millia. porro litteris anni 1565. cognitum eſt, Comorinenſes Chriſtianos, & Goenſes, & ex montana regione Cocini plus trecentorum millium ſummam in vniuerſum efficere: ex quo tempore ad eum numerum millia deinceps multa acceſſere. quorum pars maxima atque optima Comorinenſium eſt, adeo ſpectata virtutis hominum, vt cum Europæis Chriſtianis ſi minus antiquitate; conſtantia quidem certe, ſimplicitate fidei, ac religione certent. Punicalenſes quidem neophyti, cum ob ſuſcepta Chriſtiana ſacra a tyrannis finitimis vexarentur aſsidue, e ſedibus patrijs ad alia loca migrare, quàm Chriſtum deſerere maluerunt. ei migrationi cum Proregis Luſitani iuſſu præeſſent quidam e Societate, anno poſt Chriſtum natum 1560. immanis tyrannus Badagaa cum equitum peditumq́; plus viginti millibus, & magno elephantorum numero ſubito ſuperueniens, vix ſpatium Chriſtianis reliquit, ſe in naues cum vxoribus liberiſq́; reci-

recipiendi. Cum Luſitanis quanquam imparatis leuia quadam fuere certamina. Ioannes vero Meſquita e Socijs vnus, ſeptem octóve plagis affectus eſt magnis & grauibus; inde omnibus veſtimentis præter intimam tunicam & femoralia exutus, ſumma corporis vexatione captiuus auehitur. idemq; rurſus in ipſa, qua aſportabatur biremi, in capite vulneratus, & fuſte percuſſus, ſemianimis in mare prolabitur, atque inde magno labore viuus extractus, vbi peruenit ad Regem, in carcerem truditur, cuſtodibus multis appoſitis. ingens quippe ex eo redemptionis pretium (quod iam e vulneribus conualuerat) animo & ſpe deuorauerat Rex. In ipſo autem carcere peſsime acceptus eſt. catena primum ferrea in collum iniecta, non plus laxa quàm palmum. quo factum eſt, vt ſanguinis multum e naribus funderet. alia item catena femora ac tibiæ colligantur: craſſæ adduntur compedes. denique mortis & equulei inſuper accedunt minæ. Sed ex ijs incommodis omnibus abſque vllo pretio paucos poſt dies diuina ope eſt ereptus. Comes autem ipſius, cum eius tumultus initio, manus hoſtium nando effugiſſet; alias deinde captus a barbaris, paulum abfuit, quin occideretur. cuidam præterea Socio diſtrictum gladium dynaſta barbarus intentauit. Alius, quod impiam delubri ædificationem impediret, ethnicus eius ædificationis curator, illum occidere voluit, haud tamen impune: paucos enim ipſe poſt dies repentina morte ſublatus eſt.

Alius etiam in ijſdem regionibus fuſtibus cæſus, rurſúsque per amicitiæ ſimulationem aureis diuenditus mille & ducentis. Franciſcus vero Henricus, & Balthaſar Nunnes a barbaris capti ambo, ac pœne perempti, alter etiam in ferrea vincla coniectus eſt religatis ad pedes manibus, membriſq; adeo intumeſcentibus,

vt ex eo morbo aliquot deinceps dies admodum laborauerit.

In eadem regione Ceilanum eſt inſula, vbi res ad Dei gloriam contigit ſane memorabilis. Reguli cuiuſdam filius natu maximus, quòd Chriſtiana ſacra ſuſcipere ſtatuiſſet, patris iuſſu necatus eſt. quem Luſitanus quidam Chriſtiano more ſepelijt, tali obita morte martyrem certum exiſtimans. Luſitani iudicium DEVS illuſtri teſtimonio comprobauit. Si quidem eius nutu factum eſt, vt qua principis corpus humatum erat, in Crucis figuram terra fatiſceret; quæ bis barbarorum opera glebis oppleta, iterum atque iterum in eundem hiatum eſt reſoluta. aiunt etiam per eos dies Crucem ignei coloris viſam in cælo. quibus miraculis commota magna hominum vis ad CHRISTVM acceſſit, quorum multi Regis immanitate eandem martyrij coronam adepti ſunt. In eo numero fuiſſet alius quoque Regis filius, itemq́; ſororis filius, ad quem regni hæreditas pertinebat (ſororis enim, non Regis ipſius filios ſuccedere in regnis Ceilani mos eſt) horum igitur vterque ad Chriſtum propenſius, Regis imperio mactatus eſſet, niſi eos præſenti periculo Regis ſoror mature exemiſſet. ambos enim ad ſe vocatos recenti adhuc miraculo, interrogat; velint ne fieri Chriſtiani. cum ſe vtiq; velle dixiſſent, cum Luſitano tranſigit mulier eodem ipſo, qui demortui principis funus curauerat, vt eos quamocculti ſſime Goam vſque perducat. quo vt venere, fidei præceptis imbuti baptizatique, magnum pietatis ac religionis ſpecimen præbuere. Hos imitatus regius quidam præfectus, & alij decem nobiles viri, vxoribus, liberis, bonis denique omnibus ſponte relictis, magno ſuo incommodo, corporisq́; defatigatione paſſuum amplius ſexcenta millia terreſtri itinere emenſi,

ſi, Goam baptiſmi cauſſa cum veniſſent, Catechiſmo inſtituti, ſacroq́ fonte luſtrati ſunt. id accidit anno Chriſti nati 1545.

SOCOTORA INSVLA.

Socotora eſt Inſula in faucibus Mecani freti, duodecimo in ſeptentrionem gradu. diſtat ab vrbe Goa in occidentem leucas trecentas & ſexaginta: porro quinquaginta colligit ambitus: infelix regio & ſterilis, ac valde montoſa, incolis infrequens, iiſque partim Mauris, partim etiam Chriſtianis, qui a Diuo Thoma cognominantur, propterea quod Euangelium ipſe in ea loca primus inuexit. Complures Iudaicos ritus, ac cæremonias retinent. gallinam aut quamlibet auem manu contingere, nedum guſtare, eſt religio. ſtatos habent ieiuniorum dies, quibus carne populus abſtinet, ſacerdotes vero etiam lacte & butyro, quo maxime cibi genere veſcitur vulgus. palmarum ſucco duntaxat ac pomis eo tempore victitant. Lingua cognitu difficillima, nec vllum habet cum Arabica Aethiopicáve commercium. Litterarum vſus apud eos nullus omnino. Maurum habent Xeguem, ſiue præfectum, qui ab incolis valde timetur, tametſi neminem vi ad Maurica ſacra compellit. Ita porro de ſe magnifice ſentiunt, vt nullam aut terram, aut vitæ rationem, ſua vel meliorem, vel beatiorem exiſtiment. ad quos e Societate duo, rei Chriſtianæ cauſſa profecti cum eſſent, ſæua ſtatim febri in ſumma egeſtate, ac ſolitudine vterque correptus, alter etiam extinctus eſt.

BAZAINVM VRBS.

NEc Bazaini, Societatis Collegium deeſt, eiuſdem Luſitaniæ Regis beneficentia conſtitutum. Ibi tum iuuentute humanioribus litteris excolenda, tum ceteris omnibus ad Chriſtum vocandis præclare admodum opera ponitur. nam & adoleſcentes quàm egregia ſint indole atq; ingenio præditi, vel vnus Brachmanis primarij filius declarauit, annos circiter ſeptemdecim natus: qui cum iam litterarum Indicarũ duo genera vel tria teneret, Arithmeticæque peritiſſimus eſſet ſuæ; litteras noſtras & legere & ſcribere menſis vnius ſpatio perdidicit; nunc autem Arithmeticæ noſtræ vacabat: idem pietatis ac religionis laude ita præſtans vt reliquos ipſe ad virtutem atque officium hortaretur.

TANAA OPPIDVM.

TAnaa eſt oppidum a Bazaino paſſuum milliæ ſexdecim, vbi etiam Socij aliquot ingentem Chriſtianorum numerum partum ab ſe, tuentur, atque augent. Ad eos venit e remota continentis regione ſenex, annum, vt videbatur, agens prope octogeſimum, ita deformatus & ſquallidus, adeo torrida cute & ſtrigoſa, vt anachoretam referret pellibus camelinis indutum. Is ædes Sociorum ingreſſus, ait velle ſe fieri Chriſtianum. ediſſerit illi ex ijs quidam pro captu hominis ſummatim articulos fidei, deinde quærit, optétne ex animo Chriſtianus eſſe. Cui ſenex: Atqui nullam (inquit) aliam ob cauſſam huc uſque contendi. Crede igitur (inquit Socius) ſiſtitq; eum ad ſacratiſſi-

mæ virginis, puerum I E S V M inter vlnas habentis, imaginē pictam in tabula. quam ſenex vt vidit, ſumma animi iucunditate ilico amplecti, puerum I E S V M venerabundus exoſculari, tum vehementer petere, vt nulla interpoſita mora baptizaretur: ætatem ſuam ne vnum quidem præterea diem recipere. poſtridie igitur baptizatus, prima luce inſequenti migrauit ad Dominum. Multi etiam pueri ac puellæ de barbaris parentibus empti, quos ipſi parentes alioqui Mauris venditare ſolent, ad Chriſti familiam aggregantur. quorum aliqui e vita diſcedunt, I E S V M in extremo ſpiritu pronuntiantes. vnus ex ijs, denarijs tribus & ſemis, alius ſeſquidenario ſtetit, vt hinc ſatis appareat, quàm ſint incomprehenſibilia Dei iudicia.

In eadem Tanadati manſione, magna puerorum manus partim litteris inſtituitur, & Chriſtianæ doctrinæ præceptis, partim etiam varijs in vſus hominum artibus atq; opificijs: alij quippe calceariam, alij veſtiariam ſutrinam, alij textrinam, alij ferrariam fabricam exercent, noctéque ſe in ædes Collegij quietis & cibi cauſſa cum receperunt, Catechiſmum ac Litanias alternantibus choris religioſe admodum concinunt. Sunt etiam qui agro colendo dent operam: ij gauſapinis induti per hyemem in opus exeunt ad Trinitatis vicum tria paſſuum millia ab vrbe diſtantem, quo in agro batem (frugis nomen id eſt qua fere victitant) ceparum in modum ſerunt, capita ſingula manibus collocantes, ingēti ſane labore: qua opera ſimul & ipſi agriculturam addiſcunt, & ceteros incolas Chriſtianos artifices interim adiuuant, vt cū maturū deinde fuerit, ipſorum agricolarum filias in matrimoniū ducāt. Appellatur aūt hic Trinitatis vicus, propterea ꝙ in eo cāpo delubrū in primis celebre, quod operis magnificētia & elegantia, eius regionis delubra, quæ multa ac per-

 ampla

ampla ſunt, omnia ſuperabat; a Socijs area coempta expiatum, & ſanctiſſimæ Trinitati dicatum eſt. Campus autem iuxta phanum ipſum a Chriſtianis incolitur operarijs, quos ijdem Socij conuerſos ad Dominum maxima ex parte pauperes in ea prædia deduxerunt, omnibus ad victum cultumq́ neceſſarijs rebus benignitate Luſitaniæ Regis inſtructos. nam & veſtimenta ipſis, vxoribus, liberiſq́ & oryza in cibum cum opus eſt, & ad ſerendum ſemina & boues cum aratris affatim præbentur ex amplo ædificio ad rem pecuariam inſtituto, paſtoribus etiam adhibitis, qui armenta curent. Ex eo ædificio educta mane boum iuga quotquot ei ſunt opus, Chriſtianus quilibet (quinquaginta enim aluntur ibidem & eo amplius) perfecto opere in tectum idem reducit.

Empti ſunt etiam fundi quidam e quibus annui capiuntur aurei nummi fere trecenti. quæ pecuniæ ſumma partim in viduas erogatur, & orbos orbasq́ quibus quotidianus labor in victum haud ſufficit, ægrotosq́ pauperes et Catechumenos interea dum erudiuntur; partim etiam ijs qui reddendo ſoluendoq́ ſunt, mutuo commodatur. Caprarum præterea greges, earumq́ cuſtodes aluntur, caſa excitata vnde patres familias ſuam quiſque lactis portionem quotidie filiolis petant, cuius toto anno copia ſuppetit: binos quippe ternósve quotannis hædos fere ſingulæ pariunt. Iam vero fruges ſpatioſus ager large ſuppeditat, vt nihil omnino ad ſuſtentandam vitam illis deeſſe videatur. Sunt autem omnes & boni coloni, & boni viri. itaq́ mores eorum barbari valde ſuſpiciunt. Chriſtianæ fidei myſteria præceptionesq́ aſſidua magiſtrorū diligentia exercitati callent egregie. quotidie ad ſignum Angelicæ ſalutationis cuncti conueniūt, & ſane pie Chriſtianæ doctrinæ elementa viri fœminæq́ pronuntiant.

quin-

quinetiam in ſyluis, pueri, & e ſummis palmarum arboribus viri exaudiuntur præcepta Decalogi decantantes. Atque iccirco etiam minus grauate, quanquam in ſummis occupationibus, non plus quattuor aut quinque Socij totum illud rei familiaris negotium, ceteroqui ab eorum inſtituto valde alienum, ſuſtinent, quod per eam occaſionem Eccleſia Domini in annos non mediocriter creſcit. Iam vero ex ipſis vnus Chirurgi quoque munere fungitur, curatq; DEO adiuuante vlcera & apoſtemata æque aſpectu horribilia, ac genere ipſo periculoſa.

In medio Trinitatis vico horti ſunt in communem vſum, valde ſpatioſi, & irrigui, perpetua ſaliente, multis vitibus, ficubus, medicis malis, & plantis alijs conſiti.

Tanaates autem incolæ etiam ipſi multiplicantur in dies. ij quòd maritimis copijs adiuuantur, ijdemq; vel opificijs vel agriculturæ ſatis impigre dediti ſunt, propterea nec lactis, nec publici pecoris tantus apud illos eſt vſus. illud ſedulo curatur, vt in virtute ac pietate proficiant. Semel profeſtis diebus, feſtis vero bis etiam, Catechiſmus illis exponitur. habent etiam ſupplicationes valde religioſas, candidatis pueris carmina ſacra pſallentibus: quo in genere ij pueri adeo excellunt, vt ad celebriores ſupplicationes Bazainum euocentur. ijdem elata ad ſepulturã fidelium cadauera cum pſalmodia funebri proſequuntur Cruce prælata: nam feretrum ipſum geſtant Chriſtiani quattuor, ſolenni Miſericordiæ ſodalitij ornatu. quæ funerum cæremonia & Chriſtianis & ipſis ethnicis vehementer probatur.

Denique circa Bazainum vrbem ad paſſuum triginta circiter millia Socij caſtella regia inuiſunt, magno & Luſitanorum bono, quos in officio ac pietate corroborant; & barbarorum, quos ab erroribus at-

que ſuperſtitionibus ad cultum CHRISTI *perducunt.*

HORMVTIVM INSVla & vrbs.

HOrmutium eſt inſula in ſinu Perſico, vrbem eiuſdem nominis continens. Ea quod vel propter inquilinorum colluuiem miſtam e varijs nationibus ethnicis, Mauris, Iudæisque, Chriſtianorum qui morãtur ibidem, fidei ſyncera**q́**; religioni valde periculoſa, vel propter nimium ſolis ardorem æſtusq́; grauiſſimos, humanis corporibus eſt vehementer infeſta; icirco ibi fere ſemper aliqui e Societate verſari ſoliti ſunt per interualla ſibi inuicem ſuccedentes, vt cum rei Chriſtianæ, quoad fieri poteſt, ſine intermiſſione proſpicerent, tum etiam eadem ſiue incommoda, ſiue merita ad plures ſui ordinis homines pertinerent. Iidem Socij cum opus fuit, claſſium quæ in expeditionẽ educerentur ſeſe comites præbuere, vt naualis turbæ ac propugnatorum animas curarent ſimul & corpora. quo in officio, vitam Alexius Dias poſuit in eo bello, quod aduerſus Turcas ſuperioribus annis eſt geſtum. Alius vero, quo tempore Hormutium obſidebatur a barbaris, cum neophytos ex eo periculo ad Mogaſtanem oppidum haud longe ab vrbe poſitum ingenti labore traduceret, varias agere perſonas coactus eſt, Ducis, parentis, magiſtri pro diſcipulis ſemper ad mortem parati: ea cum ab hoſtibus pericula, tum ab incendijs cæliq́; ipſius intemperie & corruptione imminebant. Verum vt ad res Hormutianas reuertar, primus in eam vrbem e Societate Gaſpar venit, ortus in Belgis, moresq́; hominum plane ſolutos ac perditos ſumma adhibita diligentia breui magna ex parte correxit. furta, fœnora, cõtractus nefarios ſuſtulit ita multos, vt ex frau-

data

data pecunia nummi aurei plus vicies mille in publicum redacti collocandis in matrimonio legitimo compluribus fœminis ad honeſtatem a flagitioſo quæſtu traductis, opportuno ſane ſubſidio fuerint. Idem in tractandis hominum ingenijs tanta dexteritate fuit, vt neminem fere grauibus vitijs laborantem curare ſit aggreſſus, quin ad ſanitatem DEO *adiuuante perduxerit. Quendam, cum alia ratione non poſſet, mercede ac pretio a turpi vitæ conſuetudine reuocauit, emendicatis ad eam rem aureis ferme viginti: tanta enim ſumma cum illo tranſegerat. Alium vero cum ad ſacram confeſsionem fruſtra ſæpe cohortatus fuiſſet, domum artificioſe perductum, apud ſe tam diu continuit, quoad ille confeſsionem rite ſerioq́ꝫ peragerer; magno vtiq́ꝫ Dei beneficio: paratam quippe nauem habebat, quam, ſimul atque expiatus eſt, conſcendit extemplo, paucosq́ꝫ poſt dies cum hoſtibus nauali prælio dimicans cecidit.*

Iam vero, æſtate media, caloribus maximis, quo anni tempore Hormutij aqua collo tenus merſi vulgo homines iacent, Gaſpar ſingulis hebdomadis bis térve concionari; cum Iudæis, Mauris, ethnicisq́ꝫ de religione concertare atque diſſerere, quæſtiones de officijs, quos caſus conſcientiæ appellant, publice explicare, Catechiſmum pueris Maurisq́ꝫ vicatim ære campano coactis quotidie exponere, diſcordias atque inimicitias tollere, mulierculas e cœno flagitiorum extrahere, valetudinaria inuiſere, ægrotisq́ꝫ ſedulo miniſtrare, quieti non plus quàm tres horas, ferme tribuere. Accedebat ad haſce tam varias & aſsiduas occupationes ingens præterea peccata confitentium vis, vt ægroti cuiuſpiã agentis animam lectulo interdũ aſsidens, ſimul & illum in extremo certamine confirmaret, & valentis alterius confeſsionẽ vno eodemq́ꝫ tempore

exciperet. Idem, ſpatio pœne bimeſtri, dum contra hoſtes claßis inſtruitur, militum confeßionibus audiendis ita diſtentus eſt, vt ad ſomnum vna dumtaxat hora ſupereſſet, ipſumq́; biduum nullo cibo traduceret. res difficillimas eximio fidei Chriſtianæ tuendæ ſtudio ardoreq́; perrupit. Maurorum cantica, ſacrilegasq́; vociferationes non modo compreßit, ſed etiam e Corano (ita enim incolæ Mahometis phanum appellant) quod aiunt fuiſſe Hormutij celeberrimum omnium, eiecit ac ſuſtulit contra omniũ ſpem, vi tumultuq́; nullo, Crucibus tantum ſex cum agmine pſallentium puerorum in eodem Corano defixis. qua re Mauri vſque adeo perterriti fractiq́; ſunt, vt deſerto confeſtim phano diffugerint. Barbari etiam multi a diaboli ſeruitute in Chriſti libertatem aſſerti. in ijs Ioguesſeu heremita, cuius erat ea ſanctitatis fama, vt qua pedes lauiſſet, aquam Rex ipſe Hormutij religionis cauſſa biberet. Et ſane præſtanti erat ingenio vir, inſolitisq́; viſis quibuſdam diuinitus ad Chriſtiana ſacra pœne compulſus videtur fuiſſe.

Baptizatæ ſunt etiam a Gaſpare fœminæ duæ, Mauræ, mater & filia, claro in primis genere, locoq́; natæ, e Zeidenſi familia Mahometicæ ſtirpis. Idem ſacrificio miſſæ adoleſcentem quendam pœne defunctum a morte reuocauit. Alienata mente mulierem & a dæmone obſeſſam, diui Ioannis Euangelio rite corpori ipſius impoſito, liberauit.

AETHIOPIA.

CLaudius Aethiopiæ Rex, profeßione Chriſtianus ille quidem, ſed a Catholico grege ſeiunctus atque ſchiſmaticus, cum ad Ioannem Luſitaniæ Regem litteras dediſſet,

in

in quibus erat, velle ſe omnino ad Catholicæ Eccleſiæ ſacroſanctæ gremium redire, & in Romani Pontificis poteſtate eſſe; ab Rege ſe petere, vt cum eodem Romano Pontifice de reconciliatione ageret; rem Ioannes ſuſcepit, & primum a Iulio Tertio; mox, eo per id tempus demortuo, a Paulo Quarto, qui in Pontificatu ſucceſſerat, impetrauit, vt Ioannis ipſius ſumptu aliqui ex Europa in Aethiopiam cum mandatis atque auctoritate Apoſtolica mitterentur. Declaratus Aethiopiæ Patriarcha Ioannes Nunnes e Societate ſpectata vitæ ſanctimonia vir, cum Socijs multis profectus e Luſitania anno Chriſti nati, circiter 1556. Goam incolumis tenuit, ibiq́ antequam cæptum iter perageret, exceſſit e vita. Suffectus in eius locum e Societate Andreas Ouiedus epiſcopus, quem ille Goa ad Claudium cum quattuor aut quinque comitibus iam ante præmiſerat. quibus tametſi Rex ille ceteroqui non illiberalem ſe præbuit, promiſſa tamen fidemq́, Regi Luſitaniæ datam minime præſtitit: cuius perfidiæ pœnas ab eo videtur exegiſſe Dominus: paucis enim poſt Andreæ aduentum diebus, ab hoſtibus victus atque peremptus eſt. Rex inde creatus Adamas Claudij frater, deſertor olim fidei Chriſtianæ, vir immanis, ac ferus, & Apoſtolicæ ſedis hoſtis acerrimus, Patriarchã in vincla coniectum, ſemeſtri ſpatio atq; eo amplius male habuit: quippe quem vinctum ſecum in caſtra bellumq́; raptauit, comites etiam Andreæ contumelioſe tractauit, viuosq́; igne ſe concrematurum eſſe minatus eſt. populares vero ſuos, qui veritati Catholicæ fauere videbantur, varijs pœnis affecit. A Turcis denique, quorum arma Aethiopes ipſi rebelles in regnum aſciuerant, ingenti accepta clade fuſus atque fugatus eſt. Socij cum Patriarcha ab hoſtibus capti, quod ipſum per ea bella quater iam ante contige-

rat, crudeliterq́ direpti, ſemel etiam igne in hoſpitium iniecto, magnũ adiere diſcrimen. Nec iam Andreæ quicquam reliquum, ne veſtis quidem erat, qua perſonam pontificiam tueretur nec vinum tantum in ſacrificia deerat (nam vites ibi fere non ſeruntur) ſed & charta ipſa ad ſcribendum. Declarant id litteræ ad Luſitaniæ Regem ab ipſo datæ ſchedula non plus digitali magnitudine, e vetuſto (vt videtur) aliquo commentario excerpta. Toſto dumtaxat hordeo veſcebantur; tanta demum inopia premi rerum omnium cæpti ſunt, vt ad vitam tolerandam, ne ex ijs locis re prorſus infecta diſcederent, bobus & aratro quæſitis terram ſuis ipſi manibus colerent. Nec tamen in tot tantisq́ difficultatibus nihil omnino profectum eſt. Initio quidem certe, concertationes de fide ac religione cum litteratis habitæ, multorum confeſſiones auditæ, cõplures etiam cæleſti Euchariſtiæ conuiuio excepti. Cognitum eſt præterea ex Abbate quodam magnæ auctoritatis viro, qui per eos dies Catholicam fidem receperat, plurimos idem eſſe facturos, ſi Luſitanorum exercitus, qui præſidio illis eſſe poßit, in ea loca mittatur. Recentibus vero ex Aethiopia nuntijs ſpes etiam meliorum rerum affertur, cui ne deſit Andreas omnia experiri conſtituit. Labor autem ipſius & perſeuerãtia alijs quoque multis de Chriſto benemerendi materiam præbuit. Miſſi quippe ad ſtatum ipſius explorandum ex India Luſitani ſexdecim, a Turcis occiſi: alij deinde vulnerati captiq́, in ijs quidam e Societate Fulgẽtius Freries ad fines Arabiæ in freto maris rubri a Turcis oppreſſus multis acceptis vulneribus catenatus Macuam in ſeruitutem abductus eſt, addictusq́ triremibus: quem Socij deinde, Regis Luſitaniæ benignitate ab hoſtibus redemerunt, cum in ſeruitute Chriſtianos feciſſet ſex, e quibus

bus tres continuo e ſeculi ærumnis ad gaudia migrauere cæleſtia.

INHABANES, ET MAnomotapa.

ANno Chriſti nati ineunte 1560. Conſaluus Silueria Luſitanus cum Socijs duobus, Goa diſceſſit in regna quæ dicuntur Inhambanis & Manomotapæ, Sofalam inter & Moſambicum, in extimis Africæ oris ad Bonæ ſpei promontorium poſita; vt nationibus illis Euangelium nuntiaret, quod concionatorum inopia nunquam probe cognouerant. Regio vtiq; auro abundat, ſed care admodum emitur, ea locorum inſalubritas ac peſtilentia, ea rerum ad victum ac valetudinem pertinentium eſt difficultas. Faſeoli quippe & oryza præcipuo ſunt in honore menſarum. Itáque vt primum Inhambanem attigere, in morbum incidere ita grauem, vt Conſaluus omnium natura valētiſſimus, oculorum acie vehementer hebetata fractisq; viribus, propemodum extinctus ſit. Vbi paulo melius habere cæperunt, ad vrbē regiam Tongen iter intendunt; ibiq; Regem vna cū vxore, ſorore, liberis, cognatis, regniq; proceribus, populo deniq; pœne toto intra paucos dies magna omnium gratulatione atque lætitia ſacro fonte luſtrarunt. Rex Conſtantini, Regina Catherinæ, ſoror Eliſabethæ nomen aſſumpſit. Inde Conſaluus Manomotapam ire pergit, Socijs apud regem relictis, qui ſtatim ædem aſſumptioni MARIAE virgini ſacram exædificandam curarunt: quorum alter cum ex imbecillitate corporis, cæli intemperiem diutius ferre non poſſet, redire in Indiam eſt coactus: alter, Andreas Ferdinandus nomine, amplius biennium in ijſdem locis, quanquam

graui

graui iam ætate, verſatus eſt. Et quoniam non modo regio infelix, & maxime ſterilis, ſed etiam incolæ, quos vulgo Cafras appellant, inhumani & moribus aſperi, ac monitorum impatientes fere ſunt; Andreas & morbo frequenter implicitus, & fame graui ſæpe vexatus, in populis erudiendis colẽdisq́; multas minas & cõtumelias pertulit, magnumq́; cum alias adijt vitæ diſcrimen, tum quibuſdam præſertim diebus, cum Cafres armati ſe ad ludos & ſacra nefaria comparaſſent. cui ſpectaculo cum Rex ipſe aſſuturus eſſet, cognita re Andreas eo ſe contulit, ardensq́; amore Domini, ingens edidit facinus: apparatum omnem ſacrorum ſuis ipſe manibus ita diſturbauit, atque diſſoluit, vt pedibus etiam proculcaret. Dum hæc ab Andrea geruntur, interea Conſaluus Moſambico inſula ſuperata, Luſitanis circiter ſex comitãtibus, oram biremi legens, ad Mafutæ fluuij oſtium, leucas nonaginta a Mozambico proceſſerat, cum atrox adeo repente coorta tempeſtas, vt magnam aquæ vim acciperet nauis, omnesq́; de ſe actum iam prorſus putarent, ingenua procumbente Conſaluo, manibusq́; & oculis ſublatis in cælũ ſuppliciter deprecante, ſedatur atque comprimitur. Inde exſcenſione facta, die qui fuit Diuo Hieronymo ſacer, plicatilis ara in ipſo litore ad ſacrificium exſtuitur, ita vehementi Solis ardore, vt calceati Luſitani, ipſius quam pedibus calcabant terræ calorem ferre vix poſſent; Conſaluo autem inter ſacrificandum ex toto capite puſtulæ erumperent: quas cum ad curandas medicamenta ſuppeterent, præclaro ſui ipſius odio incẽſus cuncta repudiauit, ſeq́; natura dumtaxat ſanandum permiſit, ac tempori. Triduum ibi morati, pergunt tranquillo mari ad Colimanem fluuiũ. ibiq́; rurſus aduerſo vento repente vexati, & in ipſo fluuio ſubeundo valde periclitati,

clitati, ad Mingoaxanem Giloæ regem amicum Luſitanorum contendunt, ab eoq́ benigne ac liberaliter accepti, facta etiam promulgandi Euangelij poteſtate, quòd Rex tametſi Maurus, Mahometicos tamen ritus ſuperſtitionesq́ negligeret, & religionem Chriſtianam toto ſuo regno diſſeminari magnopère cuperet: diutius tamẽ ibi non ſubſtiterunt, quod ad Manomotapæ Regem feſtinarent, quo ad Chriſtum adiuncto, finitimos reges longe viribus atque auctoritate inferiores facile ad eadem ſacra perduci poſſe cõſiderent. Ex eo loco ad amnẽ ingentem Cuamam tendũt, leucas a Sofala triginta, vbi rurſus periculoſa procella in Lindem proximum ſinum compulſi, tredecim dies ſteterunt: quoddam vero actuarium, quod a Mozambico eos cæperat comitari, cum ſe ab ijs diſiunxiſſet, poſtridie perijt. A Linde cum ad Cuamam peruentum eſſet, in ipſo introitu fluminis re diuina peracta Cõſaluus a Luſitanis comitibus petijt primũ, vt quoniam fines Manomotapæ ingredi inciperent, totũ legationis ſuæ negotium Domino ſuppliciter commendare ne grauarentur: deinde vt æqui boniq́ facerent, ſi reliqua tota nauigatione ſe, vt precibus vacaret, ab eorum conſpectu atq́ conſuetudine remouiſſet: in rebus præſertim grauioribus conſulto potiſſimũ Deo exoratoq́ opus eſſe. tum iubet in certa nauigij parte circa ſe prætendi cortinam, ibiq́ octiduo ipſo ſe diſtinuit, cum ſemel tantum quotidie toſti ciceris pugillo, & exiguæ hauſtu frigidæ ſeſe reficeret, & quicquid a precatione ſupererat temporis, in euoluendo libro conſumeret, qui ſcriptas ſanctorũ continebat vitas.

Octauo igitur die, cum ad Senam (qui terminus nauigationis erat) veniſſent, vicum ſane frequentem; ibi deſcenſum eſt, nuntiuſq́ a Conſaluo ad Regem de ſuo

aduen-

aduentu in intima regni miſſus. a quo dum reſponſum exſpectat, interim Chriſtianos aliquot inquilinos a peccatis per confeſsionem abſolutos, a turpi concubinarum cõſuetudine ad ſacras nuptias legitimasq; traduxit, catechiſmum publice docuit, & e Luſitanorum ſeruitijs ibidem capita fere quingenta baptiſmo luſtrauit. Regem etiam Inhamioris, Regis Manomotapæ ſtipendiariũ, tribus paſſuum millibus a vico Sena, cum aliquoties adijſſet, cohortationibus ſuis ita permouerat, vt ſe vna cum vxore & liberis quos habebat octo, libẽtiſsime Chriſtianum fore profiteretur. Sed Conſaluus, partim quòd non habebat quem apud illum catechiſmi cauſſa relinqueret, partim etiam ne Manomotapæ Regis animum offenderet, ſi prius ſtipendiario ipſius quàm ipſi Chriſtiana ſacra impertiſſet, Inhamioris regem vt potuit conſolatus hortatúsque, vt ipſe cum ſuis Dei bonitate fretus in ſuſcepto conſilio permaneret; totám rem in tempus aliud diſtulit. Iamq; alter mẽſis effluxerat, cum Antonius Caiadus Luſitanus, qui morabatur in vrbe Regia Manomotapa, Legatus a Rege ad Conſaluũ aduenit Manomotapam perducendum. Conſaluus ſacrorum ornatu cum ſacrato lapide & calice in ſarcinam colligato, ſublatoq; in humeros, ſe in viam dedit. Cum ad fluuios ventum erat, qui multi in ea regione ſunt, ſi quidẽ vado ſuperari poſſent, quamuis ad iugulum vſque pertingerent, tranſibat, elata manibus ſeu capite ſarcina: ſin minus, vaſi ligneo impoſitum peramplo Conſaluum, natantes ipſi propellentesq; traijciebant Caſres. ſub noctem natalẽ Domini ad Chetuchin pagum haud longe a Manomotapa ventum eſt, factumq; ter ſacrum ſumma Luſitanorum animi voluptate. Inde Natalium feriarum octaua, cum vrbẽ Manomotapam introiſſent, miſit confeſtim Rex qui Conſaluum

ſaluum cum muneribus viſeret, auri pondere ingenti, bobusq́ permultis, & famulatu ad miniſteria quotidiana: quippe qui de Luſitanis mercatoribus iam ante cognouerat, Conſaluum non modo vitæ ſanctitate virtuteq́ præſtantem, ſed etiam generis claritate ac nomine inprimis eſſe cōſpicuum. Conſaluus gratijs actis, muneribusq́ repudiatis, ex ipſo legato Regem cogniturum eſſe reſpōdit, quod genus auri, quáſve diuitias quæſiturus in ea loca veniſſet. Obſtupuit ea animi magnitudine Rex, venientemq́ ad ſe deinde Conſaluum tanta gratulatione & ſignificatione honoris excepit; quanta neminem vnquā antea. Nam & in ipſa penetralia, quo nulli eſt aditus, introduxit; & aſſidente matre, conſidere Conſaluū etiam in tapete iuſſit, Antonioq́ Caiado e conclauis ianua interprete adhibito, Rex quattuor continuo ſciſcitatur, quot fœminas, quid auri, prædiorum, boum denique vellet, quos incolæ non minoris quàm aurum ipſum æſtimare dicuntur. Cum nihil ſe præter ipſum Regem reſpondiſſet optare, conuerſus ad interpretem inquit Rex, Profecto neceſſe eſt, qui nihil horum accipiat quæ a cæteris tantopere adamantur, longo interuallo a reliquis diſtare mortalibus: & nihilo minus ad extremum multa benigne pollicitus, amantiſſimis verbis Conſaluum domum remiſit. Vbi dum ille mane rem facit diuinam, e principibus quidam prætereuntes cum e foribus aſpexiſſent in ara propoſitam perelegantem MARIAE *ſacratiſſimæ Virginis imaginem, quam in tabula depictam ex India Conſaluus aduexerat; ſpecie decepti ad Regem deferunt, Conſaluum egregia forma puellam apud ſe habere, hortantur vt ab illo depoſcat. Haud ſurdis auribus dicta. Miſit ille confeſtim, qui Conſaluo renuntiaret, audiſſe ſe, illum vxorem ſecum adduxiſ-*

adduxiſſe, vehementer cupere, vt eam ſibi ſiſteret. Tũ Conſaluus tabulam pretioſa veſte inuolutam ad Regem affert. Cuius deſiderium quo magis exacuat, antequam tabulam detegat, præfatur illam eſſe effigiem matris Dei, cuius in ditione ac poteſtate ſint omnes Reges, & Imperatores orbis terræ totius, tum denique tabulã aperit, Regis quoque matre præſente. Rex imaginem veneratus, Conſaluum etiam atque etiam obſecrat, vt eam ſibi largiatur, domi habere ſe velle. Libenter vero Conſaluus annuit: quin etiam ipſemet in regio cubiculo collocat, ibidemq́; quaſi ſacellum quoddã precandi cauſſa periſtromatis pretioſis exornat. Narrant qui inde venere Luſitani, noctibus deinceps circiter quinque, Reginã cælorum ea ipſa ſpecie quam tabula oſtenderet, diuina circumfuſam luce, ſuauiq́; ſplendore fulgentem auguſtiſſimo ſimul ac iucundiſſimo aſpectu, dormitanti Regi aſtitiſſe: quod ille mane matri narrabat, rei nouitate vehemẽter attonitus, itemq́; Luſitanis, qui rem ſtatim Conſaluo renuntiabãt. Poſtremo Rex Conſaluum ipſum acceſſit, ait ſe mirum in modum angi, quod ſermonem Reginæ eius quæ ſecum ſingulis noctibus loqueretur, non intelligeret. Cui Conſaluus cum eam eſſe linguam diuinã dixiſſet, quam nemo noſſet, niſi qui ſacroſanctis eius Reginæ filij legibus pareret, quippe qui DEVS eſſet, generisq́; totius humani redemptor; Rex in præſentia quidem, ſi minus verbis, vultu certe ac ſignificatione ſe Chriſtianum velle fieri oſtendit: bidui deinde ſpatio interiecto, per Antonium Caiadum Conſaluo aperte denuntiat, certum eſſe ſibi matriq́; Chriſtiana ſacra ſuſcipere: proinde ad ſe baptizandum quamprimum veniret. Conſaluo tamen dies aliquot ſuperſedere ſatius viſum, dum Rex Chriſtianæ fidei præceptis ac rudimentis imbuitur.

quibus,

quibus,cum ſatis iam operam dediſſe videretur, quinto circiter & vigeſimo poſt aduentum ſuum die Conſaluus regem ſimul & matrem non ſine ſolemni pompa & gratulatione baptizat. Regi, Sebaſtiani: matri, Mariæ nomen eſt inditum. Eo ipſo die Rex Conſaluo, quoniam aurum reſpueret, boues centum donauit: ille ad Antonium Caiadum miſit mactandos, vt in fruſta diſſecti diſtribuerentur in pauperes. Quam eius liberalitatem ac beneficentiam populus ingenti admurmuratione probauit atque ſuſpexit. Regem imitati trecenti ferme e regni proceribus, Chriſto ſeſe pariter addixere. Hi nunquã a Conſalui latere diſcedebant. adferebantur etiam dona Conſaluo lac, oua, butyrũ, hœdi, aliaq́; id genus, quæ ille nec aliud genus carnis omnino guſtabat; cocto dumtaxat milio quodam exiguo, herbisque, & ſylueſtribus fructibus victitans. Iamq́; ſpectata vitæ morúmque ſanctimonia ſtudióque ſalutis humanæ, tantam ſibi ſummorum infimorumq́; beneuolentiam conciliauerat, tantosq́; in omnium animis motus effecerat, vt in Chriſtianam religionem vniuerſa multitudo videretur incumbere; cum a Mauris quattuor potentibus & callidis viris, & apud Regem gratioſis, iiſdemq́; veneficis, dæmonis inſtinctu Conſaluo parantur inſidiæ. Auctor conſpirationis fuit Moſambicanus Minguames Mauricæ ſuperſtitionis antiſtes, ſiue, vt ipſi appellant, Cacicius. ij Regi partim coram ipſi, partim per idoneum internuntium valde ſibi dolere demonſtrant, quòd tantum in capitis regnique diſcrimen vltro ſe ipſe demiſerit. Conſaluum, cui tantum fidei & honoris habeat, miſſu Proregis Indiæ, terraq́; Sophalæ regulorum, ad explorandum Regis ſtatum, ſolicitandósque ad defectionem popularium animos aduenisse, vt motibus excitatis ipſi dein-

de infeſto exercitu ſubſequuti, Regem opprimant. Addunt inſuper fabuloſa portenta, Conſaluum veneficum eſſe teterrimum omnium, & ſagaciſſimum, varia veneficia ac medicamenta ſecum attuliſſe ad incolarum animos occupandos, Regemq́ mactandum. quicunque caput ſuum aqua perfundi paterentur, conceptis præſertim verbis Langariorum (ſic enim Luſitanos vocant) a Conſaluo pronunciatis; confeſtim volentes nolentes in eius poteſtatem venire: id ipſum alibi contigiſſe. proinde videret etiam atque etiam Rex quo progrederetur, cui ſe ſuáque crederet. Si Conſaluum abire permittat incolumem, fore vt ciues mutuis inter ſe cædibus amētes atq́ lymphati miſerandum in modum graſſentur atque concurrant. His aliiſque id genus mendaciјs onerato Regi, adoleſcenti præſertim, ac matri, facile perſuaſum eſt, vt Conſaluum primo quoque tempore interficiendum curarent. Nec dum ea conſilia eruperant, clandeſtinis agitata colloquijs; cum ad Antonium Caiadum Conſaluus, Haud ignoro (inquit) mihi, nec imparato, mors inſtat ab rege. Caiado autem ita incredibilis viſa res, vt ſubridens prorſus negaret. iámque dies aduenerat necis, vel vitæ potius, qui dies natalis erat idem D. Suſannæ virginis martyrisque: Conſaluus ab Antonio magnopere petit, vt Luſitanos duos tresve ad ſe confeſtim accerſat. Confeſſionem (inquit) illorum tuámque ſimul excipere, & ſacra Euchariſtia hodierno die reficere vos omnino conſtitui: nec enim poſtea potero. Hos ille dum abſentes euocat, Conſaluus ad meridiem vſque præſtolatus, cum non adeſſent, conſecratas conſumpſit hoſtias duas, factiſque eodem die Chriſtianis circiter quinquaginta, veſtem ijs ad corporis cultum, roſaria ad precandum diuiſit. Luſitanos vero ſub veſperam redeuntes, confeſſionis

onis Sacramento, quoniam Euchariſtiæ non licebat, purgatos, mira vultus hilaritate animiq́; tranquillitate animabat inſcios quid Conſaluus conditum haberet in animo. Iiſdem ſacrorum apparatum dat in ædes Antonij deferendum. ipſe linteatus cum effigie Crucifixi, domi remanſit, reuertentiq́; rurſus Caiado, pectus hominis manu leniter apprehendens, Antoni Caiade (inquit) profecto paratior ad mortem obeundam ego ſum, quàm ipſimet inimici ad inferendam: Regi autem ac matri libenter ignoſco: Maurorum quippe artificijs ac dolis inducti ſunt. Hæc ille ſerena facie atque hilari cum dixiſſet, Antonius ab eo digreſſus, tametſi vix fieri poſſe putabat, vt Rex tam nefario ſcelere ſeſe obſtringeret; tamen, quoniam ex recenti quodam ſermone, eius animum exulceratum, contra quàm exiſtimaſſet, offenderat; famulos duos ad Conſaluum cuſtodiendum ea nocte miſit, a quibus ea quæ ſequuntur, accepta ſunt: Conſaluum, cum ſecus hoſpitium in area ad multam noctem, quaſi e corporis cuſtodia exire geſtienti mora nimis longa videretur, ita citatis greſsibus ambulaſſet, oculis ſemper intentis in cælum, manibus modo ſublatis ad ſidera, modo Crucis in figuram extenſis, ducens ex intimo corde ſuſpiria; ſuum denique tugurium ſubijſſe, habitáque coram Chriſti ſimulacro oratione, quod vnū ſolatium illi ſupererat, in arundineum ſtratum decubuiſſe, & in ſomnum incidiſſe iuſtorum: id enim ex inſidijs conſpicati ſatellites octo circiter, ilico irrumpunt: in ijs barbarus nobilis nomine Mocrumes, qui ſæpe cum Conſaluo conuiuium inierat, iacentis pectus opprimit inſidens: arreptum inde pedibus brachiiſque humo tollunt alij quattuor: ſublati collo, reliqui

duo funem iniĳciunt, quo vtrinque adducto, Conſaluus expreſſam ex ore naribusq́ magnam ſanguinis copiam effudit, & ſpiritum ſimul DEO *Domino reddidit. Tum vero* CHRISTI *ſimulacro ſacrilegis manibus comminuto, defuncti corpus reſte ligatũ, attractumq́ interfectores in præterfluentẽ Monſengeſſem deĳciunt, ne videlicet (quod Mauri confinxerant) cadauer ipſum tam malefici hominis ſub dio relictum veneni ſui tabe cunctos inficeret. Hunc habuit exitum pia Conſalui legatio: quo ſublato, Rex eadem ſæuitia percitus Chriſtianos pariter quinquaginta, quos ille extremo die ſuo pepererat Domino, magiſtri donis exutos iubet occidi. Id ſimul atque cognitum eſt, regni proceres, quos Encoſes vocant, rei atrocitate permoti conſenſu conueniunt Regem, & aiunt: Si hominibus hiſce mors iccirco debetur, quòd aquam infundi capitibus ſuis a Conſaluo permiſerint; eadem & omnium noſtrum, & vero tua quoque cauſſa Rex eſt, omnibus vno eodémque letho occumbendum. Qua denuntiatione repreſſus Regis furor cum aliquantulum reſediſſet, eum biduo poſt Luſitani quoque adeunt, docent quàm graui ſcelere ſeſe obligauerit: terrores inſuper addunt, non Deum modo indignam innocentiſſimi viri necem debitis pœnis, ſed etiam homines ipſos nobiliſſimi, bello atque armis vlturos. Ad ea Rex diligenter excuſare ſeſe, culpam in ſuaſores impulſoresq́ reĳcere, magnum perpetrati facinoris dolorem oſtendere, denique vt factis verba conſentiant, e quattuor conſiliariĳs duos confeſtim interficit: nam reliqui duo, quorum alter fuit princeps nefariĳ conſiliĳ Minguames, rem odorati, mature diffugerant, qui tamen quod ſumma diligentia conquirebantur, nequaquam euaſuri potentiſſimi Regis manus exiſti-*

ma-

mabantur. Hiſce rebus perlatis in Indiã, Antonius Quadrius ei prouinciæ pro Societate præpoſitus, id ipſum vehementer optante Prorege, idoneam nauigandi tempeſtatem exſpectabat, vt Socios aliquot Manomotapã mitteret ad cæpta promouenda, quæ felicem omnino progreſſum habitura ſperabant, eius Eccleſiæ fundamentis tam innocenti caſtoq́ue ſanguine poſitis.

MALACA.

IN Vrbe Malaca inter Mauros ethnicosq́ue poſita, (auream Cherſoneſum antiquis aiunt fuiſſe) Societatis item Collegium Regis Luſitaniæ ſumptibus alitur, iiſdem & iuuentutis inſtituendæ, & promulgandi Euangelij muneribus occupatum. Baptizatus eſt præter ceteros nuper barbarus quidam inſignis vir nomine Bandara, iuri ethnicis dicendo præpoſitus. is multos e ſuis, ipſumq́ue filium vna ſecum ad baptiſmum adduxit, qui Chriſtiana rudimenta ſane breui ac feliciter didicit. Conuerſus eſt etiam ſuperioribus annis Iudæus quidam, qui ab ipſa vrbe Roma eo vſque contenderat, in primis eruditus, multis concertationibus de religione cum Socijs habitis.

MALVCI REGIO.

IN Malucenſi regione complures inſulæ numerantur: quarum quæ Ternates vocatur, habet ipſa quoque Collegium frequens, ex quo in omnes illas prouincias operarij dimittuntur: quorum induſtria quamplurimi ad Chriſtum acceſſere. In iis Bazani inſulæ Regulus, Regis Maluci gener anno 1558. Mauricis ſacris deſertis Chriſtiana ſuſcepit, ipſe, fraterque eius, ſorores tres, & ſpuria vna cum matre filia, affines præterea & cognati, & nobilitas vniuerſa. Idẽ

D 3 fini-

finitimas inſulas cum vno e Socijs circumijt ipſemet omnium ordinum viros, ac fœminas, ipſaque ſeruitia in Domini rete compellens. quorum longe maior vtique numerus fuiſſet, niſi periculoſo morbo Socius oppreſſus, Ternatem inde viginti leucarum itinere ſe neceſſario recepiſſet. Agebat Rex eo tempore annum quinctum circiter & vigeſimum, & oris dignitate, & corporis agilitate conſpicuus. noſtratem, ſi paulo candidiori eſſet colore, dixiſſes. Baptiſmo magna ipſius ac ſuorum gratulatione peracto, Sacerdos noſter paulo poſt rem diuinam fecit, cui tanta cum attentione cuncti aſſuerunt, ac tanta religione ſacram Euchariſtiam ſupplices adorarunt, vt nequaquam tyrones viderentur in fide. Confeſtim etiam Mahometis phanum dirutum eſt. ea res in oppido Maluco audita Luſitanis & ceteris Chriſtianis ingentem lætitiam attulerunt; quæ tum ſolenni ſupplicatione, tum bellicorum tormentorum diſploſione declarata eſt; Mauris contra tantum dolorem iniuſſere, vt caſtrum Ternate Chriſtianorum oppugnare confeſtim aggreſſi fuerint. ſed fruſtra. nam & Luſitani, qui in præſidio erant, egregie ſe defenderunt; & rex ipſe Bazani, offenſionem ſoceri minime veritus, obſeſſis Luſitanis non ſemel ſubſidio venit. Anno vero circiter 1561. Amboinenſibus quoque Chriſtianis contra Mauros opem tulit, Deo valde propitio: claſſe quippe ſex dumtaxat Caracorarum profectus (genus nauigiorum id eſt) cum ad expugnandum quoddam hoſtium oppidum deſcendiſſet, pœne ex inſidijs oppreſſus a Mauris, qui eodem Caracoris quadraginta deuenerant, paucos admodum e ſuis amiſit. Comitem expeditionis vnum e Societate habuerat, cuius brachium in eo prælio ſclopi ictu vulneratum eſt.

Va-

Varijs præterea temporibus ad Chriſtum adiūcti ſunt e principibus, Eliſabetha Regum Maluci Tidoriſq; ſoror, fœmina prudens, atq; vna omniū quotquot in ijs erant inſulis Maurorum, iuris Mahometici peritiſſima, quæ Franciſci Xauerij diſputatione victa, ſimul & in Chriſtiana religione ita cōfirmata eſt, vt exemplo ſuo ceteris ad virtutem atque ad officium præluceret, filij quoque ipſius, itemq; Tidorenſis regis cognati ſex, e quibus vnus dynaſta magnaq; apud Regē auctoritate, in Tidorenſi bello contra Luſitanos exercitum duxerat. is regē quoq; ipſum ad eccleſiam propediē perducturus exiſtimabatur. Acceſſit ad hos magna ſua cum animi voluptate atq; lætitia, Selebum quoq; rex ipſe, multiq; ex eius regni proceribus. Reges item Manadenſium (quæ gens in primis bellicoſa ac ſtrenua totius eius regionis putatur) & Sianorum, item regis Bengaienſium filius, & vniuerſa pœne Cauripana nobilitas. Nam cetera multitudo tanto vndiq; ſtudio certatim ad baptiſmum accurrit, vt Didaco Magaliano ex Societate eas inſulas peragranti, ex oppidis ſeſe obuiam mira alacritate deſcendenti ad litus effunderent, baptiſmum ſibi liberiſq; ſuppliciter poſtulantes. quorū optimis ſtudijs cum propter paucitatē Sociorū reſponderi non poteſt, tum propter aſſiduos Maurorū finitimorum impetus & inſidias, qui Chriſtianæ religionis progreſſum omni ope impedire conantur. Iiſdem in regionibus Alphonſus Caſtrius e Sociorum numero Luſitanus, cum annum iam vndecimum eam prouinciam ſummo labore adminiſtraret, glorioſam vtiq; pro Domino mortem Maurorum ſcelere oppetijt, anno poſt Chriſtum natum 1558. Cum enim eo tempore Maluci Tyrannus Chriſtianorum hoſtis acerrimus Ternatem obſideret, vbi captus a Luſitanis pater eius in cuſtodia detinebatur, Al-

phonſus ex inſulis Mauri Irim Inſulam Ternati proximã nauipetens, a nautis Mauris in Tyranni gratiam omnibus primum veſtimentis exuitur: deinde pedes eius manusq́ꝫ craſſo fune colligantur. dies quinqꝫ ita vinctus in nauigio crudeliter habitus, atque inde ad collum eius graui admodum arboris viridi trunco ad inſtar iugi deligato, nudus exiguo tantum velo femoribus obductis ſub dio conſtituitur, ibiq́ꝫ interdiu noctuq́ꝫ relinquitur natura imbecillus, cæliq́ꝫ iniurijs quanquam leuibus, vehementer obnoxius: tunc autem magna corporis vexatione & cruciatu multorum dierum ſpatio ibidem detentus prope nullo cibo, cum viuus iam cuſtodiri poſſe nõ videretur, ne ſuo periret letho, violentas manus illi inferre Mauri decernunt. Ille brachijs ad tergum reuinctis per aſperas cautes aliquandiu ductus, appropinquante iam exitu vitæ, ad terrã ſponte procumbit, lignoq́ꝫ ſibi ſubiecto, quod ſuſpenſum e collo gerebat, a Mauris enſe conficitur. Corpus ab illis in mare proiectũ, tertio poſt die repertum ibidem vnde proiecerant, inſolito quodam radians fulgore, vulneribusq́ꝫ ita recentibus, vt ſi ea tũc accepiſſet. quæ res eo admirabilior viſa, quòd æſtus maris eo loco, fluminis inſtar eſt rapidiſſimus. Eius viri mors ipſis quoqꝫ barbaris regibus dolori fuit. magna enim erat apud omnes nomen eius in admiratione. Regem quidem Geiloli Maurum, grauemq́ꝫ Chriſtianorum aduerſariũ, de Alphonſi exitu atqꝫ animi fortitudine verbis honorificis differentem ad eos qui aderant inter cetera ferunt dixiſſe: Quid ſimile noſtri Cacitij? Nec vero Dominus tam iniuſtam necem, ne in hoc quidem ſeculo inultam reliquit. quippe ab Iris inſulæ præfecto ac magiſtratibus pro certo cognitum eſt, paucis diebus omnes non modo parricidas illos, ſed etiã parricidarũ propin-

quos

quos vario ac miſerabili mortis genere perijſſe. namq; alij fœdiſſimis toto corpore puſtulis enaſcentibus paulatim excoriati horribiliter vlulantes igne ſacro conſumpti ſunt: alij tormentis in bello diſcerpti: deniq; is etiam, qui abreptum Alphonſi vendiderat calicem, membris mirandum in modum intumeſcentibus, vitam finijt. quos aiunt, ſublatis ad ſydera manibus, tum denique diuinum auxilium ſupplices imploraſſe.

REGIO MAVRI.

VLtra Ternatem leucas 60. regio Mauri cernitur diuiſa bifariam; altera pars in continenti eſt, & Morotia dicitur, octo Chriſtianorum loca complectens: altera Morotai nominatur, conſtatq; duabus inſulis, quarum in vna minore vici Chriſtianorum tres anno poſt Chriſtum natum 1552. in altera maiore, octodecim viſebantur. Chriſtianorum porro capitum numerus erat quinque & triginta millium: qui ex eo tempore maiorem in modum multiplicatus eſt. anno quippe 1563. Chriſtianorum vici ſex & triginta fuiſſe dicuntur, & in ijs aliqui familiarum ferme octingentarum, anno vero 66. ad ſeptem circiter & quadraginta: qui nullos habent paſtores magiſtróſve, niſi e Societate, cuius in ea prouincia non ſine magnis aſſiduiſq; laboribus, atq; periculis in ſumma egeſtate verſatur induſtria.

AMBOINI INSVLAE.

AD Maluci prouinciam Amboini quoq; terra ſicuti Mauri pertinet, abeſtq; Ternate leucas 80. Malaca autem (ex quo loco nauiganti-

bus Malucarũ inſularum prima Amboinus occurrit) trecentas & quinquaginta. Chriſtianorum pagi erant in ea ſeptem dumtaxat anno 1545. cum Franciſcus Xauerius eo ſe contulit: Sociorum deinde opera factum eſt, vt anno 1562. plus triginta numerarentur. anno vero 63. Chriſtianorum plus decem millia facta: quo ipſo tẽpore Socij ad alia oppida duo baptiſmo luſtranda profectionem parabant, incolarum circiter quadraginta millium. Vni eorum Lucebata nomen eſt, cuius principes ad ceteros in propoſito continendos iam baptizauerant. In eadem inſula eſt inſigne oppidum Recaniue Maurorum: ij a Mahometis cultu ad Chriſtiana ſacra conuerſi, cum alijs vitijs, tum illo præcipue purgati ſunt: multas habebant ſinguli vxores, qui quidem per diuitias poterant. nam in Amboino vetus erat conſuetudo puellas a parentibus in vxores dote perſoluta coemere: id quoniam pauci poterant, duplex inde ſequebatur incommodum; vt & diuites multis nuptijs per libidinem miſcerentur; & pauperes vel cælibem vitam agere, vel quas alij reſpuiſſent, in matrimonium ipſi ducere cogerentur. Hic mos quanquam infimis pro virili adiuuantibus, reſiſtentibus tamen vi ſumma potentioribus, magna Sociorum contentione ſublatus eſt.

SOLOR, MACAZAR &c.

MAcazaris ampla regio leucas 300. abeſt Malaca, & ſpatij tantundem occupat ambitu. felix admodum terra, auriq; ferax et ſandali, & aquilani cuiuſdam ligni odorati, pigmentiq; eius quod lacre vulgo appellatur, cuius tum

ad

ad pingendum, tum ad obſignandum vſus egregius: ita quippe materiæ ſubiectæ adhæreſcit, vt inde nulla ratione poßit nec auelli, nec elui. Seruitijs multis, & omni copiarum genere abundat. Inde Malucum dierum octo, Amboinum vero ferme quatridui eſt curſus. Primus in ea ſeſe publice ad Chriſtum adiunxit vna cum vxore ac liberis alijsq́; compluribus Rex Supanorum, gener imperatoris cuiuſdam opulentißimi, qui mediterranea plagæ illius incolit loca, vrbemq́; præcipue Sedenrem maximam ac celeberrimam. hæc in plano ſita, carnibus, piſcibus, fructibusq́; eſt referta. lacus eſt proximus multis nauigationibus frequens, copioſis vrbibus vndiq; cinctus, cuius longitudo leucas viginti, latitudo quinque circiter colligit, plenus varij generis piſciũ. ex eo effluens amnis, per mediterranea triginta dierum iter emenſus in mare ſeſe effundit ad vrbem orientis Maluum, cuius oræ aiunt regem in primis potẽtem dominari, qui Luſitanorum amicitiam vehementer expetat. Alia eſt regio eodem Macazaris nomine, ſed inferior. regem habebat cum alijs multis Chriſtianũ: cui demortuo ſucceßit ethnicus frater, quem tamẽ aiunt cum ſuis omnibus velle fieri Chriſtianum. Huic finitimus eſt Rex alius item Chriſtianus, eius propinquus, qui doctores Euãgelij apud ſe habere percupit: atq; id ipſum ij populi fere vniuerſi, cum alijs rationibus, tum vero miraculi cuiuſdam nouitate permoti. cum enim Frãciſcus Nunnes Luſitanus nauarchus in ea loca veniſſet, membris ita debilitatis, vt non niſi furculis innixus ingredi poſſet; ope diuina repente conualuit, Crucemq́; religionis cauſſa defixit, ex qua eius rei monimentum furculas ſuſpendit.

Solor aũt, gradus octo cum tribus quadrantibus in meridiẽ obtinens, leucas a Malaca diſtat trecẽtas. valde ſalubris eſt regio. multa circa ſunt oppida. Chriſtianos vero

habet complures, quos ibidem Luſitani ipſi negotiatores aduenæ faciunt.

Anno quidem circiter 1559. Luſitanus quidam mercimonij cauſſa cum eo veniſſet, Regem cum vxore ac regni proceribus baptizauit, ac deinde mortuus eſt. Rex autem cum Socios per litteras inuitatos propter eorum penuriam ad ſe venire non poſſe cognouiſſet, fratris ipſe filium Regem deſignatum Malacam ad ipſorum Collegij rectorem cum mandatis miſit, vt quoniam magiſtros ad ſe populumq́ue docendum legare non poſſet; hæredem ſaltem hunc ſuum in ædibus Collegij Chriſtianæ fidei præceptis ac doctrinæ inſtitutum ad ſe deinde remitteret, qui doctoris apud eos populos munere fungeretur. Huic Laurentij nomen inditum eſt, & vt præſtanti erat ingenio, precandi formulas, & Catechiſmum breui tempore didicit. Inſinuat vero ſe in eam inſulam Mahometica etiã prauitas. anno quippe Chriſti nati 1559. tres quattuórve Cacitij ex oppidis Calecu & Bengala profecti, Meſchitam Maurico more habere iam cœperant, barbarosq́ue multos eiuſdem ſuperſtitionis infecerant labe, dum Chriſtiani deſunt, qui errantibus rectum ſalutis ac veritatis iter oſtendant. Magno tamen labore Malacenſes Socij effecere, vt Caciſiorum princeps ex ijs locis pelleretur in Indiam.

E regione Soloris ad tria millia paſſuum, permagna cernitur inſula habitatoribus frequentiſsima, aliasq́ue habet vicinas. nullus ibi deorum cultus, delubra erant nulla. iatque illata Chriſtiana ſacra ita auide arrepta, vt rex cum omnibus optimatibus, alijsq́ue præterea ducentis in vrbe regia Labonama baptiſmum ſuſceperit, & concionatores paſtoréſque vehementer efflagitet ad ceteram multitudinem inſtituendam, ac baptizandam.

Ne Timorenſes quidem inſulani ab Solore leucis minus quadraginta diſiuncti, religionem aut ſuperſtitionem habent vllam: gens totius eius tractatus maxime rudis. Solorem Timoremq́ Malaca petentibus terræ Iaæ regnũ occurrit nomine Panaruca, quod ethnicorum eſt vniuerſum. ij multis Maurorum bellis vexati, vt impia Mahometis ſacra ſuſciperent, obfirmato ſemper animo reſtiterunt. ijdem Luſitanis admodum ſeſe amicos demonſtrãt, profitenturq́ palam, ſe nullam niſi Chriſtianam religionem, legemq́ Euangelicam accepturos. & ſane vix dici poteſt, gentes illæ pœne omnes, Mauris ferme exceptis, Chriſtianam fidem quantopere ſitiant. Cambaianum regnum amplum ac celebre, compluribus ibi a Dominicano quodam fratre, qui aliquandiu apud eos fuit, baptiſmo luſtratis, Euangelicos miniſtros poſtulare non deſinunt. eodem ſtudio ac deſiderio tenentur Macazarenſes, Amboinenſes, Morotiani, Morotaienſes, Bazanenſes, Papuani, Bengaiani, Selebes, Siani, Cauripani, Bolanenſes, Manadij, Tidorenſes, & vniuerſi pœne Malucenſes, Manomotapani, Inhamiorenſes, Giloani, Aethiopes, Ceilanij, Trauancorenſes, aliæq́ plurimæ nondum bene cognitæ, vel exploratæ nationes atque prouinciæ.

Inſulam quidem aiunt eſſe leucarum circiter ducentarum, e regione Amboini, quo cum Luſitani aquationis cauſſa deſcendiſſent; ab incolis vi prope retenti, & tum quidem capitum quattuor millia, deinde rurſus amplius duo millia baptizare coacti ſunt: atque inde abiere, quod miſerandum in primis eſt, vna tantum elata Cruce, magiſtro ibi nullo relicto. Nec ſane, cum in Chriſtiana fide amplectenda ij fere quos diximus, populi faciles alacreſq́, tum vero in exercenda vel in retinenda ſegnes infirmive magna ex parte cernuntur. Multi aduerſa valetu-

letudine, ac præſertim febri vexati, ad templũ confugiunt ſtatim, & aqua piaculari ſeu benedicta, quæ datur a Socijs opera vt nũquam deſit, epota, eadem ipſa hora ſanantur. Idem virtutis expertæ remedium Diuarenſibus eſt contra venenatos ſerpentium ictus. Bazanius neophytus quidam, cum filij eius duo baptiſmo luſtrati confeſtim in febrim grauiſſimam incidiſſent, vna cum vxore ad ſacerdotem e Societate expoſtulatum acceſſit. Sacerdos malitia dæmonis cognita, quærit ex ijs, putarent ne filios ob Chriſtiana ſacra ſuſcepta periclitari. Annuentes iuſſit piacularis aquæ paululum bibendum laborantibus dare: ſanos ſtatim futuros. Neque feſellere promiſſa. hauſta quippe aqua, eodem temporis veſtigio diſcuſſa febri ac fugata, magna & parentum gratulatione & ſacerdotis lætitia ſanus vterque ſurrexit. atque in ijs regionibus eiuſmodi multa ſæpe contingunt. Atiuenſem vero populum recens ab impietate reuocatum, illa etiam res valde roborauit in fide, quòd cum antea infantes lethalibus veſiculis erumpentibus vulgo perirent, poſtquam eo Chriſtiana ſacra illata ſunt, diram luem illam magna ſua cum admiratione ſedatam viderunt. In Amboino autem inſula, cum diuturna ſiccitate valde laboraretur, ex neophytis quædam mulieres ad vetuſtiorem Chriſtianam accedunt, rogantes qua ratione placare Dominum precibus, & pluuiam ſalutarem expoſcere debeant. Crux erat a Franciſco Xauerio, in litore poſita. ad eam mulierculas illa perducit. Cruce ramis virentibus exornata, ſolo ſcopis diligenter purgato, nixæ omnes genibus, Tu (inquiunt) Domine, qui quibus indigeant rebus homines, quos tua ipſe morte & cruciatibus redemiſti, ſcis optime, da nobis aquam; Chriſtianæ ſumus. Mirum dictu. Sereno tunc cælo, coactæ momento nubes, tantam repente

pente vim imbrium profudere, vt mulieres in Chriſtianæ religione magnopere confirmatæ potentiam Dei prædicare non deſinerent, factáq; manu, deturbatum e phano ſimulacrum, a quo nuper tanquam Deo pluuiam ſupplices petere conſueuerant, multis probris ac iurgijs laceratum atque conſciſſum raptantes, in profluentem denique conſenſu proiecerint.

In pago quodam Socij templum exſtruxerãt. Id Mauri cum audiſſent, incolis renuntiari iubent, ſibi certum eſſe, vel rerum ſuarum periculo exſtructum apud ipſos templum incendere: continuoq; bellici apparatus rumorem de induſtria diſſipant. ijs terroribus ad Chriſtianos perlatis, ſacram ædem lateribus ſuis oppoſitis defendere omnino conſtituunt. idque tanto omnium ardore, vt ipſi pueri puellæq; communi conſilio vim ſaxorum iaculandi cauſſa ſeparatim vterque ſexus in loca opportuna congereret.

Sed eo periculo, cum Mauri conſilium mutaſſent, diuina ope liberati ſunt. Vlate eſt eiuſdem regionis vicus, qui quòd in conſpectu Maurorum eſt poſitus, habetq; trecentos incolas qui armis vti poſſint, aſſiduis pœne bellis implicitus eſt. Vnus e Socijs trimeſtri ſpatio apud eos verſatus, narrat, eo tempore toto, quotidianis prælijs cum hoſte certatum, ijſque Dei beneficio & Vlatenſium pietate, fere ſecundis. vt enim viri in pugnam exierant; pueri ſignum Crucis ibi collocatum religioſe petentes, poſitis genibus, percutientes pectora, manuſq; tollentes in cælum, diuinam miſericordiam, idque ſæpe iniuſſu, ſupplices implorabant. quo in numero erant, qui vix adhuc eloqui poſſent. Fœminæ quoque detractos ſibi lapillos & margaritas ad Crucem Deo offerentes, aiebant, Hæc omnia tua ſunt Domine: tu nobis ea dediſti: noli hoc

oppi-

oppidum perire pati, Mauroſq́ tuos inimicos, rerum noſtrarum potiri. Quid mirum, huiuſmodi fultos præſidijs Vlatenſes, ſuperiores fuiſſe? ijdem inita aliquando pugna, cum e recenti pluuia tormentarius puluis igni reſiſtens repente ſclopos inutiles reddidiſſet; conſternati animo, atq́ ope humana diffiſi, cum ab hoſtibus admodum vrgerentur, multi gladijs & ſcutis humi depoſitis manus tollentes in cælum, nixiq́ genibus, Reſpice nos (inquiunt) Domine Chriſtianos, & pro tuo nomine præliantes: fer opem: ne nos tua clementia deſerat. Haud incaſſum miſſæ preces. nulla accepta illatáve clade, contra omnium opinionem exercitus vterque diuerſi in patriam reuertere. Et ea ſane gens eſſe dicitur miti admodum ingenio, & minime contumax, ac natura ad omne officium ac virtutem propenſa. itaque magiſtros etiam eximio quodam amore proſequitur.

Alij eiuſdem tractus pagani, e quibus nonnulli baptizati iam fuerant, cum infeſta ſibi Maurorum arma ob id ipſum imminere ſenſiſſent, e Socijs euocarunt, qui populum vniuerſum baptiſmo luſtraret, quòd Chriſtiani potius vitam ſpõte profundere, quàm Mahometani libertatem retinere decreuiſſent. itaq́ duorum menſium ſpatio plus octingẽti Catechiſmo inſtituti, & ſacro fonte abluti ſunt. Alij multi eiuſdem oræ Chriſtiani, a Mauris, in quorum ditione habitabant, ad Mahometica ſacrilegia ſolicitati, patrijs fundis, ædibusq́ relictis, cum vniuerſa familia in Chriſtianorum loca migrarunt.

Quilanenſes autem, cum in montis iugo, vnius religionis cauſſa obſeſſi a Mauris tenerẽtur, nullis vnquam periculis aut minis ad deditionem potuere perduci.

Nec minor fuit Homanorum in fide conſtantia, qui cum oppugnati ab Regis Maluci copijs aliquandiu fortiter

ter reſtitiſſent, cum iam hoſtium impetum ac multitudinem ſuſtinere non poſſent, trecentis pactolis, qui mille circiter aurei nummi ſunt, tranſegere, vt Chriſtianam religionem retinere ſibi liceret. Quin etiam præfecti Homanorum filia ab hoſtium duce ad matrimonium inuitata (quòd per eam putaret ſe facilius oppido potiturum) reſpondit fieri quidem poſſe, vt ad ipſum accederet, ſed viua nequaquam. Iam Recaniuenſes, in quibus bellatores mille numerantur, cum naues aliquot Maurorum ad eos veniſſent, minantes, niſi ad cultum Mahometis redirent (quem non plus anno ante reliquerant) validam Iaani regis claſſem ad eorum excidium eſſe venturam; illi nequaquam ea denuntiatione deterriti, reſponderunt, ſe nec mortis, nec rei familiaris, nec patriæ periculo, a vera IESV CHRISTI *religione vllo vnquam tempore diſceſſuros; malle ſe in hac vita labores & vexationes, quàm in altera, ſempiterna ſubire ſupplicia. Interim Iaana claßis nauium ferme viginti infeſta ſuperuenit. Tum Recaniuenſes, quòd in humanis viribus haud ſatis præſidij cernerēt, primo ſane perculſi, deinde vero Sociorum præcipue cohortationibus animati confirmatique, certum ſibi Dei ſubſidium polliciti ſunt. Nec eos ſane fefellit ſpes. naues enim hoſtium, cum oram Recaniuenſium legerent, atrox tempeſtas coorta fudit, atq; diſiecit. ſtatimq; Luſitanorum claßis Recaniuem magna omnium gratulatione peruenit. Inde cum aßidue ſeſe propter Chriſtum vexari Amboinenſes neophyti cernerent, communi fidelium omniū indicto concilio, decretum eſt, vt contra Maurorū impetus inuicem ſibi cuncti ſuccurrerent; publiceq; polliciti ſunt ſe omnino Chriſtianos eſſe morituros. In ora aūt Comorinēſi, cum neophytus quidam regem barbarū, cui ea natio vectigalis eſt, vita functum lugere ethnico*

ritu, barbamq́ ſimul, & capillum recuſaret abradere, direptis bonis eſt a barbaris interemptus.

Anno vero Chriſti nati 1 5 6 6. Chriſtianorum Comorinenſium nauis Cocinum petens, a Mauris prædonibus capitur, ſtatimq́ ſex e Chriſtianorum numero primarijs viris iniecta vincula cum mortis minis, niſi a Chriſtianis ad Maurica ſacra deficiant. Illi vero ſe quidlibet perpeſſuros reſpondent potius, quàm tantum ſceleris admiſſuros. Mauri vbi ſe nihil proficere intelligunt, vinctos atrociter vexant primum, deinde, Agite, Cruces, inquiunt, (nam e collo ſuſpenſas gerebant) ocyus auferte: ceruices præcidendæ ſunt vobis. Tum Chriſtiani, Ecce, capita præſto ſunt: Cruces, ſi vultis, vos ipſi detrahite: nos enim citius vtique moriemur. atque ita flexis genibus quinq́ ex ijs obtruncantur, egregiam ipſorum conſtantiam Luſitanis compluribus, ceteriſq́ qui aderant, valde admirantibus. Sexto pepercere Mauri, qui Socijs Cocini deinde narrabat, ſe in eo diſcrimine intimum quoddam robur, atque virtutem contra terrores illos diuinitus ſibi ſuppeditari ſenſiſſe. Circa Perſicum ſinum anno a Deipara virgine 1 5 5 4. Turcæ nauem cepere, qua præter Luſitanos neophyti vehebantur, Malauares adoleſcentuli ſex circiter, & triginta, ab nono ætatis anno ad ſeptimum vſq́ decimum. Hos Mauri a Chriſto ad Mahometem traducere ſumma ope alternis blandiendo minandoq́ fruſtra conati, ad verbera deniq́ & varios cruciatus deſcendunt. Adducitur ad ceteram immanitatem atq́ ſæuitiam ſtillæ adipis igne liquati. quæ cum tormenta, multaſq́ præterea iniurias, puerorum egregia virtus fideſq́ contemneret; vi deniq́ arreptum vnum ex ijs circumcidunt inuitum ac renitentem. quem deinde cum Mahometanum eſſe iam Turcæ dicerent, cauillantes atq́ tentantes; ille vtiq́ pernega-

negare, corpus tantum violatum eſſe, non animum affirmare: proinde ſe non minus Chriſtianũ eſſe quàm antea.

Iam in iјs inſulis, quas Mauri appellari iam diximus, ingens neophytorum numerus, quòd ſuſceptam religionem deſerere nollet, patrimonijs ſpoliati, partim contumeliæ cauſſa ipſimet ſub haſta diuenditi, partim etiam perempti crudeliter ſunt.

Illud vero quod in Amboino annis ſuperioribus contigit, cum veterum vtique martyrum illorum fide, ac fortitudine comparandum videtur, non modo quòd multi neophytorum vici pro veritate Euangelica ſæue direpti, omnes etiam incolæ alicubi ad vnum crudeliter cæſi, verum etiam quòd plurimi a barbaris genere feritatis inaudito conſumpti ſunt. præciſos quippe viuentibus brachiorum toros, ac tibiarum articulos inſpectantibus ipſis igne torrebant barbari, vorabántque, paulatim cetera quoq; corporis membra laniantes, quoad neophyti lento cruciatu confecti animam Domino redderent, quorum aliquot ad extremum vſque ſpiritum, ſalutares illas voces I E-S V S, M A R I A, exaudiebantur iterantes identidem. vt interim illos omittam, qui in acerbam ſeruitutem alio atque alio abducti ſunt. atque hoc propterea maxime, quòd a Mauris obſeſſi, Crucis ſignum (quod in ſingulis Chriſtianorum vicis publice collocari conſueuit) refixum, atque ad mœroris indicium atra veſte inuolutum, ne in Maurorum contumelioſas manus veniret, humi defoderant.

Neque vero eiuſmodi euentus, atq; pericula neophytorum dumtaxat propria, ſed cum ipſis quoque eorum doctoribus (ne videlicet ſit diſcipulus ſupra magiſtrum) communia ſunt.

E Socijs quidam, dum in Amboino rem Chriſtianam

 fide-

fideliter adminiſtrat, Maurorum inſidijs ſubinde appetitus, ſemel etiam domi flamma ab ijſdem iniecta viuus pœne combuſtus, veneno denique fertur eſſe ſublatus, vir in excolendis tuendisq́; neophytis, etiam contra barbarorum impetus ita fortis & impiger, vt ipſimet hoſtes eius animi magnitudinem admirarentur. idem in pauperes, ita benignus, vt cum ipſam quoque ſubuculam in eleemoſynam erogaſſet, in extrema valetudine, quòd nulla ſibi veſtimenta ſuppeterent, ſtragulo tectus ad Chriſtianos de more viſendos vicatim circumire non intermitteret.

Alius dum ſibi commiſſam egregie tuetur eccleſiam, a Mauris aliquoties contumelioſe tractatus, & fuſtibus cæſus, cum ad oppidum quoddam baptiſmi cauſſa euocatus mari contenderet, vna cum ipſo nauigio demerſus eſt. Comes vero ipſius (vt hoc etiam obiter addam) ægre ac periculoſe natans ad ſaxum alliſus a fluctibus, in litus euaſit, corpore lacerato, vt quadrupedis inſtar humi reptare cogeretur. in hunc ille modum cum vaſtas ſolitudines nullo prorſus obuio triduum peragraſſet, in ſylueſtrem denique incidit hominem, ex ijs quos Alliſuros nominant, a quo ſublatus in humeros, & ad pagum vſque Chriſtianorum delatus eſt. Verum adeo humane fertur ab illis exceptus, vt ad eum viſendum concurrerent vndique ſpectaculi miſeratione collacrymantes, certatimq́; cibum, ac veſtes, & alia quæcunque poterant, ad eum leuandum reficiendumq́; conferrent.

Tres alij Socij Hiſpani anno poſt Chriſti natalem 1555. cum ex Europa in Indiam nauigarent, cumq́; oneraria quingentas circiter ab vrbe Goa leucas in Syrtes incidiſſet, vectores plurimi, ſcaphis e naufragio raptim exſtructis, litus incolumes tenuere. ipſi vero quanquam liberaliter inuitati, tamen ne in extremo illo periculo ceteram

teram turbam deſererent, quam capere ſcaphæ nequiuerant, ibidem certa ſibi pœne morte propoſita remanſere cum reliquis, & fame conſumpti ſunt. Antonius vero Criminalis in Ciſalpina Gallia Parmæ natus, cum anno 1544 ad Franciſcum Xauerium in opere ſubleuandum cum Socijs aliquot in Indiam miſſus eſſet, vir ſpectata vitæ innocentia, acriq́ ſtudio Catholicæ religionis augendæ; a Xauerio in alias regiones Euangelij cauſſa decedente, Comorinenſi Eccleſiæ vniuerſæ præpoſitus eſt. quod ille munus in ſumma rerũ difficultate, aſſiduiſq́ belli tumultibus amplius triennium alacriter obijt, cum ſemel ſaltem ſingulis menſibus paſſuum millia amplius ducenta percurreret, idq́ pedibus fere ſemper nudis, noctem ſæpe humi tranſigens, in quotidiano cibo potuq́ parciſſimus. Is igitur dum ad Remanancoris vada quæ appellantur, Catechiſmo dat operam, ſubito affertur infeſtas adeſſe Biſnagenſium copias. Erant in portu vicino parata nauigia, in quæ ille ſi vellet, tuto confugere poſſet, multis præſertim id ipſum hortantibus. Sed paſtor, capitis ſui cura præ ouium ſalute neglecta, puerorum ac mulierum turbam, quòd ea maxime opportuna iniuriæ videretur, ne in barbarorũ manus magno cum religionis fideiq́ periculo veniat, quanta maxima poteſt diligentia, inſiſtit in naues imponere. quo in officio dum ſuimet oblitus magno animi ardore verſatur, hoſtes interea ſuperueniunt. Ille extremo periculo animaduerſo, ſpe immortalitatis plenus, genibus nititur, manibuſq́ ſublatis, confeſtim ſe in preces effundit. Atque vnus quidem atq́ alter barbarorum manipulus illæſum Antonium præterit mori cupientem, ne direptum ac dilaniatum Chriſti gregem aſpiceret. Badagarum vero (ſic enim e Biſnagenſibus aliqui appellãtur) altera ſuccedẽte caterua, vittatus quidã ex ijs in læuum

Antonij latus iuxta lienem haſtam adigit. Accurrit alius ſtatim ad ſpolia detrahenda, attritam videlicet tunicam. Antonius vero exuētem vltro adiuuat, quin etiam, vt ſecum videlicet e mundo nihil prorſus auferat, interiorem quoq; ſubuculam raptim ſuis ipſemet manibus diſcerpit; ac proijcit. Inde iterum ſupplex prouolutus in genua, conſuetudinis ſuæ non immemor (id enim illi cum iaculatoria precatione vicies triciésve ſolenne quotidie fuerat) vulnera deinceps in pectore duo, quartum denique in humero cum accepiſſet; in latus concidit moribundus. Caput abſciſſum, & vna manantem ſubuculam ſanguine barbari ex alto ſuſpendunt: truncus ibidem nudus, inhumatusq; relinquitur. Atq; hanc quidem laborum ſuorum vigiliarumq; mercedem ac præmium ſummo Dei beneficio tulit Antonius. Aloyſius vero Mendes cùm in eadem ora iiſdem ferè muneribus vacaret, ab iniquis atque impijs iugulatus eſt.

Atque his tot tantisq; terroribus periculisq; propoſitis, magno animorum ſtudio certatim eiuſmodi prouincias expetunt Socij, propterea credo, quòd cum officium ſequuntur, tum inter eas difficultates, & incommoda quotidiana, ab omni fere ſeculari vel humana delectatione ſeiuncti, ſumma Dei benignitate liquidiſſimis voluptatibus, quas caro ſanguisq; nō percipit, gaudijsq; cæleſtibus, ad quæ nunquam adſpirat animalis homo, ſæpenumero perfruuntur. Illud vero eos vehementer angit, quòd propter ipſorum paucitatem atq; penuriam, agri quamplurimi, qui adhibita cura felices ac nitidi opimam virtutum omnium frugem ferre potuiſſent, vel ſteriles atque horridi miſerabiliter iaceant; vel etiam aliquandiu ſubacti, cum propter ingentē occupationū molē ſuis temporibus ab ſe recoli nequeāt, paulatim deſerti, aliquando ſylueſcant.

neſcant. vni quippe interdum operario et ei quidem nondum ſacerdoti, multa hominum millia Dei verbo paſcenda, regendaq́ varijs locis incumbunt, multisq́ ampliſsimis in regionibus, miniſtri Euãgelici niſi e Societate nulli verſantur. ipſi autem iccirco adeſſe vbique non poſſunt, quòd eorum numerus cum in vniuerſum exiguus eſt ipſe per ſe, tum per Europam vniuerſam vltimosq́ Occidentis, & Orientis fines ita longe lateq́ diſperſus, vt mirum ſit, terras ita multas, tantoq́ interiacentis Oceani ſpatio inter ſeſe diſiunctas, non dico Euangelio colluſtrari, ſed curſibus peragrari tam breui tempore potuiſſe, a religioſis præſertim viris ex aſsidua corporis & animi patientia, ac voluntaria paupertate, fere ſemper incommoda valetudine vtentibus. Quo magis iuſtum & pium deſiderium ipſorum habendum eſt; cum in tanto tamq́ ſalutari opere quamplurimos adiutores exoptant, ne ſcilicet vberrima animarum ſeges, quam e ſacrilegis ereptam diaboli manibus iam pridem oportebat, vna meſſorum inopia, videntibus atque inſpectantibus ipſis intereat.

FINIS.

DE REBVS INDICIS EPISTOLARVM LIBER.

ORGANTINVS BRIXIenſis fratribus Romani Collegij Societatis IESV, gratiam & pacem Chriſti Domini, &c.

NON eram neſcius (fratres mihi cariſſimi) quàm grata veſtris auribus accidere ſoleant ea, quæ de noſtrorum hominum laboribus atque periculis ex India perferuntur ad vos. Quocirca prætermittere nolui quin ex ijs quæ hoc anno præcipue contigerunt, nonnulla perſcriberem, præſertim vero felicem Franciſci *Lopis obitum, qui vna cum fratribus noſtris duobus, ante vnum menſem, pro conſtanti* Catholicæ *fidei confeſſione*

a Mauris

a Mauris interfectus eſt: vt ſimul intelligatis & quantopere diuino ſubſidio veſtriſque deprecationibus egeamus, & quæ maxime requirantur in eo, qui Indicam hanc expeditionem atque prouinciam expetat.

Illud igitur primum: Patres duos, Ramirem & Alcaram e vita migraſſe (quos ignota quapiam in regione viuere putabamus) hoc anno demque pro certo cognouimus. Ii, ante biennium Iaponis inſulam petituri, onerariam quandam in vrbe Cocino conſcenderant, ſane inuiti, vel quòd nauicularius vir potens, nimia lucri cupiditate, mercatores in ſuam vnius nauem merces imponere per vim & iniuriam cogeret: vel quòd ob id ipſum nauis iniuſto pondere prægrauata preſſáq;, interitū haud obſcure denuntiaret. Verum, vt æque clemens ac iuſtus eſt Dominus, ſacerdotes hoſce duos permiſit in eodem verſari diſcrimine, quorum officium ac pia ſedulitas tot mortalibus per confeſſionem ſacram expiandis cōfirmandiſq; in extremo ſpiritu non deeſſet. Secunda nauigatione Malacam vſque delati, atque inde curſu in Sinas directo, cum iam in Sionis perueniſſent ſinum; atrox repente procella cooritur, eo vento excitata quem Typhonem appellant. Is, ex Occidentali plaga violentus erumpens, & rapida vertigine circa horizontem rotatus, aſſiduis incrementis horarum circiter viginti ſpatio circulū conficit: impetu horribili ſæuiſq; turbinibus vaſta illa æquora vehementiſſime commouens: decumanis vndiq; fluctibus inſurgentibus, qui inter ſeſe velut arietantes atque colliſi, omnem ſalutis ſpem nauigantibus adimūt. Ad hanc igitur tempeſtatem adeo periculoſam, cum ingens etiam oneris iniqui pondus accederet, ſolutis carinæ cōpagibus totam nauē æſtus abſorpſit, ſic vt nullæ plane reliquiæ ſuperfuerint. Erat in eodē curſu iuncus (one-

variæ Sinenſis eſt genus) qui ſingulari Dei beneficio portum tenuit. ex eo deinde cognitum eſt, nauem, cum imminentis exitij ſignum æneo tormēto fruſtra dediſſet Sinis, proprio metu laborantibus atque ſolicitis, paulo poſt hauſtam fluctibus apparere deſijſſe.

Perculit caſus is vehementer Indiæ populos: nam & aureorum quadringentorum millium, & permultorum hominum damnum eſt factum, complures etiam viduæ atq; inopes relictæ mulieres. Neque vero, humana ratione rem æſtimantibus, eius incommodi pars minima perueniſſe videtur ad nos: duobus e Societate noſtra viris amiſſis, quorum opera magno rei Chriſtianæ vſui in hiſce regionibus eſſe procul dubio potuit. quamquam ſperamus illos eo migraſſe, vbi vel maiori eſſe nobis auxilio ſuis apud Deum ſuffragationibus poſſint: neque enim parui ducendum eſt, in eiuſmodi cauſſa pro Chriſto laborantes, e vita exceſſiſſe.

Periculo ſimili perfuncti ſunt etiam Andreas Ferdinandus, & Ioannes Cabralius: alter Sinas, alter e Sinis Iaponem petens: quorum vterque aſſeuerat pro miraculo haberi, ſi quis Typhonis violentiam effugiat, præſertim vero, ſi totam noctem ſæuire perſeuerauerit. itaque in tali re, nautas, deſperata ſalute corporis, ad vota potius quàm ad armamenta; ad expianda peccata, quàm ad humana remedia ſolere conuerti: quippe non modo vela vis venti dilacerat, diffringit malos, & quicquid exſtat ex aqua diſſoluit: ſed etiam ipſa nauigia (præſertim ſi minus onuſta ſint) arrepta, & in terras vſque longo tractu contorta affligere dicitur. Occupat autem ventus hic marium quicquid eſt Malacam inter & Iaponem inſulam, frequens a menſe Maio vſq; ad Septembrem, quo maxime anni tempore hæc maria naui-

nauigantur. Vos itaque, fratres cariſsimi, qui Sinenſem hanc & Iaponicam expeditionem Chriſtianæ fidei propagandæ gratia optatis, comparate vos ad mortem in itinere obeundam, ſicuti obiere duo illi priores: & contra, putate vos iter incolumes poſſe conficere, quemadmodum poſteriores hi duo, quos diximus, confecerunt. qui in hiſce verſatur orbis terræ partibus, huic nihil minus quàm de tuendo corpore laborandum eſt: ea quotidie vitæ pericula occurrunt. Et ſane ita conſtitutum & affectum animo quemque eſſe oportet, mortem vt omnino contemnat: nimius quippe metus, & cura corporis, ſpiritalem & noſtrum & aliorum profectum haud mediocriter impedit: quod in ſe quiſque re ipſa experiri & cognoſcere facile poterit.

Anno proximo, Franciſcus Viera Goam e Maluco veniens, cum paululum proceſsiſſet, nauis in Syrtes & ſcopulos incidit factoq́; naufragio, mari ſeſe commiſit imperitus homo natandi: & bis ad ima demerſus, ab vrinatoribus denique ſemiuiuus ad litus extrahitur: quo cum ceteri quoque comites fere omnes, aliqua etiam parte commeatus tormentorúmque recepta, ſe contuliſſent; nouum eos periculum confeſtim excepit. cum enim incolæ Mauri a Luſitanis hoſtiliter diſsiderent, magna eorum manus ad eos trucidandos accurrit: ſed noſtri in locum natura munitum ſeſe receperant, cuius opportunitate, itémque tormentorum vſu, ab hoſtium incurſibus tam diu ſe defenderũt, quoad nauis alia Malucenſis ereptos eo periculo Malacam abduxit. Multa Franciſcus capitis pericula narrat, quæ noſtræ Societatis homines in Malucis inſulis fere quotidie ſubeunt: mira etiam de neophytis prædicat, qui eo præcipue anno Chriſtianæ

fidei

fidei cauſſa crudeliter oppugnati, magna etiam ex parte varijs cruciatibus interfecti ſunt: cum quidem mulieres ipſæ filiolos partim ſinu complexæ, partim manu trahentes, opulentis inſtructisq́ue domibus conſulto relictis, per ſyluas errarent, ne ſuſceptam recens Chriſtianam religionem abiurare aut deſerere cogerentur: aliæ vero vna cum liberis, in Ieſu Chriſti confeſſione fideliter perſiſtentes, gladijs impiorum occumberent: multi præterea adoleſcentuli, eiuſdem fidei retinendæ cauſſa, ingentia maris ſpatia traijcerent, ex inſula tranãtes in inſulam. Atque etiam illud, idem Franciſcus addebat: quo tẽpore Maurorum metu, poſt naufragium ſeſe munito illo quem diximus, continebant loco, eodem contendiſſe pueros, non plus decimum aut duodecimum agentes annum, qui noctu natantes, veriti ne per imprudentiam iaculis peterentur, clamarent: Ne librate, ne librate: Chriſtiani ſumus: quorum conſtantia noſtri ad lacrymas vſque permoti, & ceterorum quibus opem ferre non poterant calamitatem miſerati, eos in comitatum ſuum gratulantes acciperent. Quin petitis, fratres, vt vitam vobis in hiſce regionibus ponere liceat, quoniam quidem ipſæ mulierculæ puerique ad mortem pro Chriſto obeundam exemplo ſuo nos prouocant?

Qui e noſtris in ora Comorinenſi rem Chriſtianam procurant, ijs grauiſſima impendẽt pericula tum a Mauris, tum ab alijs ethnicis, quos Badagaas vocant, regiorum vectigalium exactoribus. Eſt etiam in primis importunum & contumax genus hominum militarium, qui Naires vulgo dicuntur. Ex ijs quidam iuri dicundo præpoſitus, cum in templo noſtro forum ageret; Andreas Ferdinandus (qui in Romano iſto collegio quondam verſatus eſt) indignitatem rei non ferens, Maurum inde

amo-

amouere omnino conſtituit: ad eumq́ conuerſus: an tu facile patiaris (ait) eiuſmodi munera in veſtris phanis exercere Chriſtianos? reſpondit ille: nequaquam. Rurſus Andreas: ita ne vero? delubra veſtra dæmoni dedicata, nulli functioni quæ vobis minus decora videatur, patere permittitis: nos noſtra tēpla vero Deo ac Domino conſecrata per ſummum ſcelus profanari ac pollui negligemus? tum acriori etiam ſpiritu: Apage, inquit, apage te. Atque hac increpatione permotus barbarus in præſentia exceſſit ille quidem, ſed paulo poſt, vt erat animo elato ac ſuperbo, doloris huius impatiens, armatorum plus centum coacta manu rediјt vt Andream occideret: quaſi vero non vnus in id facinus foret ſatis. Andreas autem, cognita re, neophytum comitem ſuum, ne quid primo illo impetu caperet detrimenti, magna feſtinatione in templo concluſit: ipſe pro foribus, innixus arundine conſtitit, mortem exſpectans. & Mauri quidem arcubus & ſclopis inſtructi cum adeſſent; hortati ſe inuicem ad manus Andreæ inferendas, ibidemq́ ſatis diu morati (ex quo diuinam prouidentiam in Andrea tuendo facile intelligas) denique re infecta, nullo plane reſiſtente, diſcedunt, hominem prorſus intactum atque illæſum relinquunt: ille vero, eiuſmodi euentu erectus & in ea ſententia confirmatus eſt, placere Deo, vt ethnicorum illa improba iuris dicundi conſuetudo e ſacris ædibus tolleretur. itaq́ rem magno conatu aggreſſus, quod voluit ea tota regione perfecit. Idem cum neophytum, qui a baptiſmo ſeſe Mauricis ritibus contaminare non dubitauerat, in cuſtodiam tradi iuſſiſſet: pagani ij apud quos neophytus piaculum illud admiſerat, publicis nuntijs ab Andrea petūt vt hominem eximat e cuſtodia, liberumq́ dimittat. æquū eſſe negat Andreas. Illi iterum ac tertio repetunt,

petunt, mortem inſuper minitātes. cum nihilo magis flecteretur, facta manu in hominem ire conſtituunt. certior fit ea de re Andreas a quibuſdam Chriſtianis monentibus vt neſcio quo ſe recipiat: verum ipſe recuſat, vtrumque locum inquiens hoſtibus æque eſſe obnoxiū. Tum e Chriſtianis quidam: Vis ne, ait, pro tua defenſione populus ad arma concurrat? Nequaquam, reſpondit. nauigium vos mihi dumtaxat in fugam, ſi opus erit, inſtruite. Hæc verba dum fiunt, ecce tibi repente magna hoſtium multitudo ſuperuenit: qui cum Andream aliquādiu circumſtetiſſent (mirum dictu) eo ne aſperioribus quidem verbis compellato, nedum occiſo digreſſi ſunt.

Pagus eſt alius Maurorum, qui, cum acre incenſumq́; Andreæ ſtudium Chriſtianæ fidei propagandæ ferre non poſſent, communi conſilio cum primum illac ei tranſire contingeret, ipſum e medio tollere decreuerant. verum ſimul atque eo peruenit, tanto eos terrore Dominus perculit, vt quaſi cum ingenti exercitu in oppidum irrupiſſet Andreas, ita ſeſe omnes abderent, nec apparere quiſquam auderet in publico.

Hæc, vt dixi, atque alia huiuſmodi pericula in eo tractu ſunt pœne aſsidua: vt noſtri imminentibus hoſtibus, loca ſæpe mutare, ſæpe etiam lintres conſcendere, atq; in mari pernoctare cogantur. Maurorum eſt natio, quos Malauares nominãt. ij ferme piraticam exercent, Chriſtianis maxime infeſti, quod multi iam e Societate noſtra ſenſerũt. Petrus Vaes vna cũ Socio miſſus Damonem (qui locus ab vrbe Goa diſtat paſſuũ trecēta millia) pœne iā abſoluta nauigatiōe, quinq; Malauariũ biremes obuias cum vidiſſent, q̃ celerrime ad litus appulſo nauigio, cum reliqua nauali turba vectoribusq́; deſcēdit: nec

tamen

tamen ita maturare licitũ eſt, quin Malauares extremum agmẽ aſſequuti, viros aliquot fœminasq́ perimerent. Noſtri duo non tam pernicitate corporis, aut robore (triduana præſertim inedia & valetudine prope confecti) quàm ſingulari quodam Dei beneficio præſentiq́ ope, ex hoſtiũ elapſi manibus, imminente iam nocte ignotis inuijsq́ ſe itineribus ac ſaltibus commiſere.

Augebãt metum hinc indagantes piratæ, inde incolæ Chriſtianis infenſi. cumq́ totã fere noctẽ erraſſẽt, deniq́ labore ac defatigatione victus Alfonſus in itinere ſubſtitit, ſociumq́ cõpellans: Mihi quidẽ, inquit, harũ gentiũ feritatẽ (quoniam ſic placet Deo) diutius euitare non licet. Tu tibi, frater, ipſe conſulito. Interea ſe dies aperit, armatorũ aduentantiũ manipulũ aſpiciunt: haud dubiũ rati ſibi cædem imminere, ad preces, vt in re tali, confugiunt, ambo ſeſe victimas offerũt Deo. Sed res cõtra quã putauerant, cecidit. nam Brachmanes quidã eius regionis in primis opulentus, deſcẽſione piratarũ audita, ad noſtros conquirendos periculoq́ eximendos, eam armatorum manum vltro dimiſerat. ij ſublatum in humeros Alfonſum, pone ſequente ſocio, ad Brachmanem perduxerunt, qui eos liberaliſſime exceptos, cibo ſomnoq́ refectos, datis etiam præſidij cauſſa comitibus, liberos Damonem abire permiſit. Eximiam huiuſce Brachmanis (in tanta præſertim barbaria) humanitatem ac beneficentiam Dominus pro ſua benignitate compenſet. Idem Alfonſus Damone Goam reuertens, in piratas denuo incidit, verum euentu meliore, quippe a Chriſtianis prælio commiſſo biremi vna, celocibus duabus prædones exuti ſunt.

Petrus quoque Martines hoc anno Bazainũ ex obedientia nauigans, in hoſce Malauares incidit: a quibus

procul

procul dubio captus eſſet, niſi egregie inſtructũ, quo vehebatur actuarium, medios hoſtes felici conatu atq; impetu perrupiſſet: quæ tamen res, haud omnino ceſſit impune: etenim Nauarchus noſter in ipſo tranſitu grauiter a prædonibus ictus eſt.

P. vero Dionyſius hoc item anno tendens Cocinum, cum ex itinere Mangalorem attigiſſet, vbi tum caſtris poſitis Luſitani vrbem obſidebant Reginæ cuiuſdã Chriſtiani nominis inimicæ (quam vrbem deinde captã euerterunt) rogatus vt deſcenderet ad militis confeſſionem audiendam periculoſo vulnere laborantis, cum iam eſſet in litore, barbari nec opinantes Luſitanos magna vi repente adorti, nonnullos etiam qui erãt cum Dionyſio occidunt: ipſe vt ſe ad actuarium reciperet, nõ minori periculo in mare ſe proijcit, natandi peritia nulla, mortiq; præſenti quorumdam ope ſubtractus eſt.

In eodem exercitu verſabatur cum vno Socio Ioannes Franciſcus Stephanonius. is præter quam quod militum confeſſionibus audiendis, cum res exigeret, operam dabat, ſæpe etiam hoſtium telis caput obijciebat ſuum: quippe qui, quotieſcunque certandum eſſet, in primis ordinibus imaginem præferẽs Crucifixi, militibus cohortandis inſiſteret: circa quem pugnantes cum caderent plures, incolumem ſemper eum diuina prouidentia præſtitit.

Naues Chriſtianorum duæ cum Ormutio (quæ vrbs in Arabico eſt ſinu) ſoluiſſent, in Malauares inciderunt, quarum altera capta eſt: altera Dei beneficio effugit, quam Petrus Touarius cum Socio vno conſcenderat.

Iam vero tres alij e noſtris, in ijs Melchior Nunnes, Goa Cocinum verſus profecti, circa mediam nauigationem Malauaribus hiſce piratis occurrũt, qui celocibus

ali-

aliquot, & hippagine equis onuſta, quam de Chriſtianis antea ceperant, onerariam noſtrã aggredi non dubitarunt, in primis totius Indiæ grandem ac validam. Sed non paruo ipſis ea ſtetit audacia: victi quippe fusique ſunt, multis ipſorum in prælio cæſis: hippagine etiam a noſtris recepta. Nimis longum faciam, ſi cunctas eorum inſidias perſequar, quas nemo noſtrorũ hoc anno expertus non eſt, cui quidem hæc maria nauigare contigerit.

Salſetanæ inſulæ in proximo ſunt, in quibus ethnicorũ ducenta, Chriſtianorum duo circiter millia numerãtur, in eccleſias quinq; deſcripta, quibus in ſingulis bini e Societate rem Chriſtianam adminiſtrant. Has porro inſulas euripus bene longus a continenti diſiungit. in euripi litore ſtatio quædam eſt, vbi a prætereuntibus etiam viatoribus Salſetani barbari vectigal per ſummam iniuriam exigunt. eo cũ perueniſſet vnus ex decẽ ijs, quos in ea diœceſi verſari diximus, paucis neophytis cuſtodiæ cauſſa comitantibus, vt e Socijs quendam inuiſeret, Maurorũ actuariolis permultis, breui tẽporis ſpatio circumuentus eſt. Ac primo quidem ſat molli brachio de noſtris conqueri incipiunt, quòd in tranſitu ad portorium ſoluendũ appellere negligant: deinde, cum ſacerdos mercatorem ſe negaret eſſe, nec huiuſmodi oneribus obnoxium; irati nauigiola ſenſim applicant, neophytorũ arma nonnulla ſurripiunt, ſacerdotẽ ipſum iniectis manibus vi conãtur abducere: quod vbi minus e ſententia ceſſit, vniuerſam deniq; feritatem ac malitiam expromũt: contis, iaculis, lapidibus hominem petunt, ingenti arrepta parma ſe protegentem, neophytis etiam egregie propugnantibus. quorum vnus, cum iam eius loci præfectus grauem ictum in caput ſacerdotis libraret, aliam nullam cernens defendendi rationem; ex arcu quem habebat adductũ, emiſſa

repente ſagitta Maurum traijcit: is continuo moribundus in mare delabitur, tum ceteri ſe recipiunt, ſacerdote ex altera parte ſemiuiuo relicto, parma (cuius munimento ſeruatus eſt) locis compluribus perforata. Eo caſu cognito vicini Brachmanes in ſubſidium frequentes accurrunt, & quadam quaſi lectica e lignis ac linteis raptim exſtructa, exceptum hoſpitio ſacerdotem admirabili & inſolita quadam humanitate, quibus poſſunt medicamentis curant, deinde vehiculo ſatis commodo impoſitum, ad ipſius ædem, vt inde Goam tranſueheretur, deportant: Goam demum delatus ex vulneribus æger, dies amplius quadraginta decubuit. Atque iam antea ille ipſe præfectus alios tres e noſtris ibidem interceptos domumq; ſuam abreptos, multis probris, contumelijsq; vexauerat.

Nondum vigeſimus agitur dies, cum ibidem Balthaſar Gagus eſt captus. atque is ad vrbem Pondam in regni interiora perductus, à Mauris Præfecto regio ſiſtitur. Expoſtulanti quòd vectigal ſibi non ſolueret, & quædā alia quærenti, Balthaſar ſatisfecit egregie. Tum ad Chriſtianos quoſdam iuſſus diuertere, incolumis ad noſtros poſtero die remiſſus eſt: nimirum propterea quòd Prorex Indiæ cognita re ſtatim omnes huius inſulæ exitus cuſtodijs occupauerat, edicto propoſito ne quis omnino Maurus abire permitteretur: multo etiam vehementius acturus atque ſeuerius, ni Gagus tam propere dimiſſus fuiſſet.

In eadem Salſetana regione Gagus in latronnes cum incidiſſet, ſummo Dei beneficio manus eorum effugit: quòd ſclopus iam in ipſum intentatus, flammam e fomite non arripuit. Hoc vero tempore ea loca Mauris ethnicisq; alijs graſſatoribus admodum infeſta nuntiabantur, magno

magno vtique noſtrorum periculo: quos tamen (vt ſperamus) Dominus pro ſua clementia proteget. Prorex etiam, quo die hæc ſcripſi, militum cohortem ad eos fines tuendos miſerat.

Iam vero de Franciſco Lope noſtro quid dicam fratres? de cuius obitu, e magiſtri Melchioris epiſtola, regionibus illis pro Societate Præpoſiti, ſic accepimus. Idoneam nactus nauem, & cum ceteris rebus, tum vero epibatis nautisq́; plus centum inſtructam, vna cum fratribus, eiuſdem Melchioris iuſſu conſcenderat. iter vnius diei prouecti, poſtridie in Malauarium celoces quindecim incidunt. pugna committitur, quam noſtra nauis, vt erat egregie ornata, ad veſperam vſq; fortiter ſuſtinet. ad extremum, intentis in prælium Chriſtianis, tormentario pulueri caſu quodam ignis admotus adeo vehemens excitauit incendium, vt primo impetu, ſuperiore nauis parte diffracta, homines aliquot in mare proiecerit. quo viſo Mauri nauigia propius admouent, partim vt natantes excipiant: partim etiam vt aliquid, ſi poßint, ex onerum reliquijs rapiant. ſæuiebat ignis interea, multisque iam partibus comprehenſis, oneraria inſtar fornacis ardebat. Vectores ac nautæ, pro ut ad quemque ignis acceſſerat, ita ſe quiſque e naui præcipites dare: cum vita ſeruitutem paciſci. noſtri quattuor, etiamnum in angulo, quo nondum flamma peruaſerat, continere ſeſe, & preces ad Dominum fundere, incerti quod potißimũ optarent exitij genus: quippe, ſi eodem loco perſiſterent, iamiam deflagrandum: ſin mari ſe crederent, vel aquarum vi moriendum ſibi eſſe cernebant, vel hoſtium certe iaculis, ni vellent in ipſorum poteſtatem venire, quos a Societate noſtra præſertim, capitali odio dißidere non ignorabant. cum diutius deliberaſſent, rem totam deniq;

Dei bonitati committere, ac ceteros imitari conſtituunt. dum igitur in alto iactantur, Franciſcum e tonſura capitis pro ſacerdote cognitum ilico Mauri in celoces accipiunt, certi hominem aut vita priuare, aut a Chriſto diſiungere. quærunt ex eo proinde, velitne, Chriſto deſerto, Mahometem ſectari: ego vero nequaquam, ait egregius Chriſti miles. inſtare illi acrius, cædemq; ni pareat, ſtrictis intentare mucronibus. at ipſe fortioribus etiam oculis, eadem illa reſpondit. qua viri conſtantia ad rabiem cõcitati ac furẽtes barbari crudeliter hominem contrucidant, ille præclaro nobis veræ virtutis documento relicto, dæmonis victor migrauit ad Dominum. Huiuſmodi triumphi ad ſacroſanctæ fidei amplificationem vtinã. Dei benignitate quamplurimis nobis obtingant.

De reliquis, duo, vel eundem exitum ſortiti, vel inter natandum lanceis confoſſi putantur. id autem ex eo conijcitur, quòd omnium captiuorum indicem, ſeu catalogum accepimus, in quibus vnus dumtaxat numeratur e noſtris: quocirca duos, vt dixi, mortuos arbitramur. M. Melchior ab eodem loco abeſt propius. is totum euentum clarius fortaſſe cognouerit, Romámque perſcripſerit.

Reſtat quartus, Antonius Dionyſius nomine: hunc ad terram enatantem prædones cur diutius perſequerentur, non fuit: alij quippe iam in litore ad prædam parati conſtiterant: a quibus Antonius, quæ gentis eſt impudentia & immanitas, omnibus etiam interioribus veſtimentis exutus, in oppidum quoddam abreptus eſt. Hunc Mauri adhuc ignari quiſnam ſit, in vincula catenáſque coniectum ita benigne tractare dicuntur, vt nudus humi cubet, ſtragulo culcitráve nulla, non plus ſcutellam oryzæ quotidie in cibum accipiat. ſed eum Goa propediem affore ſpera-

ſperabamus, quãdoquidem in redemptionem eſt iam curata pecunia.

Nunc quoniam tum ex hiſce difficultatibus & incommodis, tum ex alijs, quæ ad vos e Iapone fortaſſe perſcripta ſunt, ſatis vt arbitror intelligitis, in haſce Indiæ regiones venire, aliud eſſe nihil, niſi doloribus mortiq́; Chriſti Domini cauſſa vltro offerre ſeſe; modum epiſtolæ faciam, & alia pericula ſilentio prætermittam, quæ maiorem etiam animi virtutem robúrque deſiderant. Illud vos tantum rogo, & per cõmune omnibus nobis beneficiũ huiuſmodi noſtræ vocationis obteſtor: vt pia quadam abdicatione rerum omnium (non omiſsis interim aut neglectis ijs, quæ veſtræ fidei curæq́; commiſſa ſunt) expetatis ardenter, Deumq́; aſsidue deprecemini, vt liceat vobis ad animas veſtras & corpora eidem immolanda, in hæc loca contendere, vtiq; ad id ipſum in primis accommodata. Quod vt impetrent pauci, non parum tamẽ omnes ea petitione profecerint. etenim ſi Dei thronum atque præſentiam frequentare, caput vitamq́; veſtram pro ſalute animarum ei deuouere non deſieritis; profecto veſtra ille ſtudia non modo pro ſua bonitate approbabit, ſed etiã pro merito cuiusq; remunerabitur. Præterea, fieri non poteſt ad mortem vt ſe quiſpiam comparet, quin idem ab hac vita miſera ſeſe diuellat ac ſeparet. Dicam planius: quiſquis pro Chriſti Domini gloria mortem vere & ex animo exoptat, idem nullo negotio prauas animi cupiditates coercet, quæ res ad Deum & ſancte colendum & facile, valet plurimum. Itaque ſic habetote fratres mihi cariſsimi: eos impetus animi eaq́; deſideria, quæ fundamentis huiuſmodi non nituntur, aſsidua precandi exercitatione coniuncta, nequaquam eſſe huic Indicæ legationi atque oneri paria: quippe, quo minus fundata ſunt, eo

facilius varijs & quotidianis incōmodis labefactata ſubſidunt paulatim & concidūt. contra, ſi matura ſtabiliq́; virtute ſubnixa fulciantur; ingruentibus laboribus atq; periculis non modo non quatiuntur, aut corruunt, ſed etiam magis magiſq́; confirmantur & corroborantur in dies. Quocirca obſeruet etiam atq; etiam vnuſquiſq; ſe, videatq́; quemadmodum ambulet: omnibus autem nobis ad ſanctam ipſius voluntatem ac placita rite exequenda, ſpiritum Deus ipſe, vireſq́; ſuppeditet. Amē. Goa 5. Cal. Ianuarij. 1568.

EXCERPTA QVAEDAM E Chriſtophori Acoſtæ literis ad Præpoſitum Generalem datis 4. Non. Ian. 1569. Malaca, quæ fuit olim aurea Cherſoneſus.

IN hoc domicilio Malacenſi, præter cōfeſſiones, catecheſes, & alia ex inſtituto noſtro munera, pluribus etiā locis conciones habentur: præſertim vero Dominicis diebus ad ethnicos ſectæ cuiuſdam, (Quintinos appellāt) quorum praua dogmata & opiniones vt publice confutarentur, Concilium prouinciale decreuerat, eamq́; prouinciam noſtris Epiſcopus demandandam exiſtimauit. Erit, vt ſperamus, operæ pretium. Quæſtiones etiam eæ, quas vulgo caſus conſcientiæ nominant, clericis explicatæ ſane opportune, magnaq́; auditorum tum approbatione, tum etiam profectu, qui vel e quotidianis eorum interrogationibus ſub explicationem perſpici poterat.

Sacra ædes noſtra ad tectum hoc anno perducta eſt,

non

non modo capax, ſed etiam valde formoſa, vel ſtructuræ genere ipſo, vel loco: ſita eſt enim in vrbis mediæ ſummo cliuo, vnde ingentia maris terrarumq́; ſpatia cernũtur. In eam ædificationem, & ſimul ad nos quoq; alendos eleemoſynæ a pijs hominibus erogantur. Et quoniam hæc dom9 hoſpitium eſt noſtrorum omnium, qui ex India, Malucum, Iaponem, & Sinas petunt; exponam ea, quæ ad nos varijs e regionibus nuper a noſtris allata ſunt: quandoquidem incertum eſt, ipſorum litteræ ſintne hoc anno ad vos peruenturæ. Ac de Malucis inſulis primum: e quibus cognitũ eſt, Amboinenſes neophytos (quos Franciſcus Xauerius & alij deinde, Chriſtianis præceptis imbuerant) ſuperioribus annis crudeliter admodum oppreſſos ac vexatos fuiſſe a natione Maurorum quos vocant Iaos, in primis fera & immani, & Amboinenſibus præſertim vehementer infeſta, Chriſtianis permultis occiſis, quibuſdam etiã a Chriſto vi metuq́; alienatis, toto deniq; eo tractu (ſunt aũt inſulæ quãplurimæ) p vim occupato. Verũ Luſitani ex India illuc valida claſſe profecti Iaos inde expulerũt, principes ſcelerum & auctores affecere ſupplicio, omnes eas inſulas ereptas e miſera ſeruitute, ſublatis diſcordijs belliſq́; ciuilibus quibus inter ſeſe ad internecionem vſq; certabant, ad Luſitaniæ Regis imperiũ adiunxere: optimo loco & ad excurrendum in primis opportuno, arx cum propugnaculis excitata, impoſitumq́; præſidium. Quæ res noſtros etiam hortata eſt, vt amplificandæ Chriſtianæ religionis cauſſa ibidem ſibi domiciliũ collocandũ putarent. itaque ob eam rem illic nonnulli e Societate noſtra verſantur. Poſt hæc, varijs e Maurorũ ethnicorũq́; prouincijs legati Luſitanũ Præfectum adiere, q ad patrios ritus & cæremonias deſerẽdas, Chriſtiana ſuſcipiẽda ſacra, deniq; ad imperata faciẽda ſeſe

paratos offerrent, præclare ſecum agi, ni repudiarentur, exiſtimantes. Scribunt noſtri præterea tantam eſſe multitudinem eorum, qui ad Chriſtum conuerſi iam ſunt, vt ad eos erudiendos ac baptizandos, vel ſi alij triginta in ea loca mittantur, exiguus operariorum numerus ſit futurus: vt alias gentes interim taceam, quæ itē baptiſmum efflagitant, in continenti habitantes, Papuas nomine, quæ regio in meridiem adeo extenditur, vt præternauigantes Caſtellani nunquam ad finem eius oræ peruenire potuerint. Papuis finitimi ſunt alij populi, atq; inter eos neophyti aliquot, noſtrorum paucitate quadriennium circiter magiſtro ac paſtore plane deſtituti. Secundus vero hic rerum euentus, recensq; victoria, magnam nobis ſpem afferebat fore vt in ijs agris fides Chriſtiana diſſeminetur magna cum vbertate reditúque animarum: eásque nationes nec animi ardore, nec pietate, Iaponijs inferiores futuras. Regio eſt inter æſtum frigúsque temperata, nemoribus ac fontibus frequens, & , ſi more noſtro colatur, omnis frugum generis copiam pollicetur.

Ex ora Sinarum naues nondum appulſæ, anno quidem ſuperiore cognitum eſt Chriſtianam rem eodē eſſe loci, quo antea. noſtri in Amaconis portu & emporio ſibi ſedem locarunt, diuinum ad interiora prouinciæ penetranda exſpectantes auxilium. Interea Luſitanis negotiationibus in ſpiritu adiuuandis inſiſtunt. Melchior vero Carnerius Epiſcopus, paſtorali munere egregie fungitur: clericos tractat humaniſſime: eoſdem excipit ſæpe conuiuio, vt per eam occaſionē ſpiritali quoq; reficiat cibo. Itaq; magna eſt apud omnes in gratia, nec modo clericos, ſed etiam laicos, quos ille amantiſſimis verbis, & exēplis Chriſtianæ humilitatis, inſtituit. Pecuniarias multas,

nec ſæpe imponit, et domum ſuam exactas deferri non patitur. valetudinarium eſt curandis leproſis (quorum magna eſt in ijs finibus multitudo) ipſius opera & conſilio conſtitutum, non paruo vtique cum corporum, tum etiam animorum bono (multi quippe ea ratione conuertuntur ad Dominum) huic ergo valetudinario Melchior eiuſmodi pecuniam attribuit ſtatim.

Ex Iapone hoc anno litteras nondum accepimus: ſi fuerint allatæ, mittentur ad vos.

Hæc mihi in præſentia, quæ ſcriberem occurrebant. Reliquum eſt vt Malacenſem hanc domum atque familiam, ſacroſanctis tuis, Pater optime, ſacrificijs precibusq; eo diligentius adiuues, quo maius illi periculum impendet. rumor eſt enim, Acenorum Regem (ij populi ſunt inſulæ magnæ Taprobanæ, quam hodie Sumatram vocant) ad obſidionem huius vrbis comparare ſeſe, certe pernicioſa Malacenſibus agitare conſilia. Malaca 4. Non. Decembris 1569.

EX ALOYSII GOVEANI litteris datis Colani, e Collegio Saluatoris 18. Calend. Febr. 1569.

VRbs hæc, in qua commoramur laborantes in vinea Domini, et in Comorinenſem quoque tractum ſubinde excurrētes, iacet ad montis cuiuſdam radices, paſſuum a mari nouem circiter millia. Salubre cælum, aquæ optimæ, annona plurima, gens vero ad pacis æque ac belli munia ſolers: Chriſtiana ſacra multi ſuſcipiunt: qui iam ſuſcepere,

tum frequenti ſacramentorum vſu, tum etiam animi candore atque munditia, & in ceteros, benignitate & officijs, egregium probitatis ac veræ fidei ſpecimen præbent.

Mauris ethnicisq́; oram hanc non exigua interdum claſſe infeſtantibus, armati reſiſtunt ſane fortiter, præſtantq́; magnam in catholica fide conſtantiam.

In neophytis eſt egregia pietate mulier. ad eam cum ethnici quidam adijſſent petentes neſcio quid patrio delubro offerendum, id poſtulatum vſque eo mulier tulit indigne, vt ſcopis arreptis (quod genus iniuriæ apud eos inprimis contumelioſum eſt, atque icctrco a magiſtratibus etiam ſeuere admodum vindicatur) ita tenaciter, vt extorqueri non poſſent, vultu verbisq́; male acceptos abs ſe reiecerit, quin etiam poſtridie, qui dies erat Sabbati, præcipua fœminarum pietate cultuq́; in honorem Mariæ Virginis ſacratiſſimæ concelebrari ſolitus, cum plebs iam frequens conueniſſet in templum; elata voce mulier eadem, vt cœtus omnis exaudiret: Ego, inquit, in ſimulacri cultum rogata neſcio quid, negaui ſcilicet. quod ſi quem poſthac in eo genere peccare cognouero, me omnino eius nomen ad Patrem (ſic enim ſacerdotem noſtrum appellant) cum primum affuerit, delaturam eſſe profiteor: qua denuntiatione compunctæ nonnullæ aliquo eiuſmodi obſtrictæ piaculo, ad officium ſponte rediere.

In extrema ora caſtellum eſt inſigni quodam ethnicorum delubro clarum in primis ac celebre, Chriſtiani etiã aliquot ibi verſantur. & quoniã ea natio piſcatu maxime vitam tolerat, cum duobus iam menſibus inopia piſcium grauiter laborarent, duos e noſtris, qui tum aderant, rogauere Chriſtiani vt ſupplicationibus publicis Deum propitiare ne grauarentur. ſupplicationes habitæ cum appa-

apparatu ac cæremonijs: a templo noſtro ad crucem vſq; non longe poſitam, agmen Chriſtianorum proceſſit, magna cum religione, quorundam vero etiam lacrymis. Deinde noſtri ad alium pagum rei Chriſtianæ cauſſa profecti, nuntium accepere, paulo poſt ſupplicationes peractas ingentem repente vim piſcium magna cum neophytorum gratulatione exſtitiſſe.

In hac ora maritima tres & viginti ſunt pagi, ſane frequentes: & quidem exceptis quattuor, omnes Chriſtianis templis ornati. Suus autem cuique templo ædituus præeſt, quem patria lingua Canaquapolem vocant, propter noſtrorum hominum penuriam, ex ipſo neophytorum numero lectus a probitate & Chriſtianæ diſciplinæ peritia. Horum eſt, præter templi cuſtodiam, Chriſtianis etiã præceptis plebem imbuere, diſcordias tollere, in templum neophytos conuocare, obſeruare quis deſit, quive ſe male geſſerit, omnia demum ad Patrem deferre, cum venerit, vt ipſe deinde pro delicti modo remedium adhibeat. Obſeruantia vero neophytorum in noſtros homines mira, mirum obſequium.

Graues etiam inimicitiæ noſtrorũ opera ſuaſuq́; multæ depoſitæ, & conſtituta pax non ſolum inter priuatos & conſanguineos & ipſos quoque populos, verum etiam Regem inter ac Regni proceres aliquot. atque hac ratione imminẽtia ſæpe ſeditionis tumultuſq́; ſublata pericula, tanta cum Chriſtianorum, tum vero ethnicorũ approbatione, vt multi principes viri ſeſe iam nũc defenſores atq; adiutores Euangelij præbeant, qui nuper acerrimi Chriſtianæ religionis aduerſarij fuerãt. Regis vero ipſius quãquam adhuc ethnici, eximia erga nos humanitas ac beneuolentia cernitur: audit nos perlibẽter, tẽplũ Chriſtianis ædificauit egregiũ, quin etiã in eã incubuerat voluntatẽ,

vt Mau-

Maurorum phanum, quamquam inuitis ac renitentibus ipſis, euerteret. Sed ne qua turba ac rixa oriretur, vel ipſo noſtrorum ſuaſu res in aliud tempus dilata.

Dum hæc pararem ſcribere, ecce tibi ab Rege Trauãcoris nuntius: etiam atque etiam rogans vt Regẽ ipſum e noſtris aliquis adeat: eſſe quæ ille nobiſcum agere vehemẽter velit. Delubrum eſt leucis ab hoc oppido quattuor, quo Rex Trauancoris tum ad gratulationes quaſdam ac ſolennia ſeſe contulerat. eo igitur e noſtris nonnulli profecti, benigniſſime ab eodem excepti ſunt: actum de templis Chriſtiano ritu ac religione toto ipſius regno exſtruendis: eamq́ꝫ poteſtatem Rex patentibus litteris ſeu diplomate fecit ampliſſimam: deinde omnibus ijs qui ad Chriſtum accederent, immunitates ac priuilegia multa propoſuit: ſe ſuaq́ꝫ noſtris liberaliter detulit: eoſdem orauit, vt ſibi Luſitanorum qui verſantur in India conciliarent amicitiam: tam diu permanſuram, quam diu ſol exſtabit ac luna; profeſſus hoſtem ſe hoſtium noſtrorum fore perpetuum. ad ea noſtri cum ita reſpõdiſſent vt Regi gratias agerent, & opportune etiam alia quædam adderent, domum rediere. Quocirca breui, vt ſperamus, magna cum diuini nominis gloria totum illud regnum ad Eccleſiam Catholicam aggregabitur, eritq́ꝫ neceſſe, vt Indica omnia noſtræ Societatis Collegia cultores atque operas in vineam hanc magnam ac ſpatioſam pro ſua quæque parte contribuant. Laudetur etiam atque etiam Dominus: idemq́ꝫ nobis multum de ſuo ſancto ſpiritu largiatur. Amen.

EX

EX EMANVELIS TESSERIÆ litteris ad Prępoſitum Generalem, datis Goa 4. nonas Ianuarij 1569.

AEſtate ſuperiore cum e Sinis redirem, Cocini primum, deinde Goæ ſum factus certior, auere te, Pater optime, de illarum gentium moribus ac natura cognoſcere, déque ſpe eiuſdem per Euangelium adiuuandæ prouinciæ. Quocirca verſatus ibi annos aliquot, deeſſe nolui quo minus tibi per litteras quid haberem in eo genere compertum quidve ſentirem, exponerem. Sinarum regio & patet latiſſime, & omnium, quæ quidem in hac plaga explorata ſunt, oppidis & habitatoribus eſt celeberrima. Incolæ ſunt ingenio valde bono & acuto, præſtantiores animi, quàm corporis viribus, in reipublicæ adminiſtratione & ciuili prudentia admodum excellunt: hæc apud eos cura ſtudiúmque præcipuum; ſuperſtitionibus & idolis minime dediti ſunt. vnum habent regem: huic vero ſupra quàm credi poſſit omnes obediunt: præmiorum ac pœnarum diſtributio plane admirabilis: atque vt natura ſunt perſpicaces, animaduerti nonnullis ipſorum ſacroſancta fidei noſtræ decreta vehementer probari. in vrbe Cantone fui aliquoties: aperte profitebantur, ſi per Regem regióſve miniſtros liceret, ſe Chriſtiana ſacra ſuſcepturos libenter. Atque (vt ego quidem exiſtimo) ſi quando Chriſti præconibus aditus in ea loca patuerit, plus apud Sinas breui, quàm apud alias nationes vel diuturno labore profecerint: primum ob gentis ipſius naturam atque indolem egregiam; deinde quòd ſecura toto regno pax eſt atque tran-

tranquillitas. Quinimmo & in amore noſtros habere, quidam etiam ad meliorem frugem reduci iam cœperant: ijdemq́ aiebant, ſi quibus vnquam aduenis in eius regionis interiora penetrare licuerit, eos vtique aduenas e Societate noſtra futuros. Itaque licet perpetuus ille animarum inimicus opponat omni conatu ſeſe, & re vera negotium hoc difficultate non vacet; tamen ita deſperandum non eſt, vt nonnulli re nondum omnino tentata atque explorata putarunt.

Etenim Franciſcus Peres & ego, quo tempore in Sinas cum Regis Luſitaniæ Legato profecti eramus, in mandatis habebamus, vt ne prouinciam ingrederemur, ante regiam legationem abſolutam, ſed enim tota res acta ſic eſt, vt minime mirum videri debeat nos deinde introductos non eſſe. quod ſi duo Socij aliquam eius linguæ & conſuetudinis nacti peritiam, forti magnoq́ animo rem aggrediantur ipſi perſe (quemadmodum in Meaci vrbis ingreſſu apud Iaponios factum eſt) Deo adiuuante fore confido (idq́ nobis affirmabant Sinæ) non modo vt non arceantur, ſed etiam vt ſtudioſe intromittantur ab incolis. Vbi Luſitani morantur, domus iam excitatæ complures. Chriſtianorum incolarum eſt numerus ſex circiter millium, partim Luſitanorum qui mercaturam exercēt, partim etiam Sinarum qui ſeſe paulatim ad Chriſtum adiungunt. ibidem duo iam templa viſuntur: Luſitanorū alterum ſacerdotibus inſtructum ſecularibus; alterum Societatis noſtræ: huic ædes coniunctæ ſunt Patris Prouincialis iuſſu ad noſtrorum habitationem exſtructæ, vt ſimul et rei Chriſtianæ in eo portu dent operam, et integritate vitæ exemploq́ illius regni quaſi fores pulſare pergant. Eædem ædes opportunum quoq́ præbent noſtris hoſpitium, qui Iaponem petentes ex itinere illuc diuertunt:

quo-

quorum nonnulli nouem decémve interdum menſes ibi ſubſiſtunt, dum vel curſum exſpectant, vel aliqua in vſus Iaponicos neceſſaria comparant. Varijs prætere a ex ethnicorum regionibus confluunt eodem Chriſtiani, quibus in ſpiritu laborantibus tempeſtiue ſuccurritur. Et quoniam alia nulla eſt in eo emporio religioſa familia, noſtri tantis tamq; ſalutaribus occupationibus diſtinentur, vt non videam quibus in locis poſſit eorum eſſe cõmoratio fructuoſior. quas ob cauſſas, ac præſertim introitus obtinendi gratia, ſic equidem ſtatuo (niſi ſi tibi videatur ſecus) e re Chriſtiana futurum vt mandes atq; præcipias, non modo vt noſtri (quoad eius fieri poterit) nequaquam ab incæpto deſiſtant, ſed etiam omni conatu inſiſtant ſacroſanctum Euangelium penitus in eam prouinciam inferre: ſiquidẽ a magno Deo magna ſperanda ſunt. Ipſe pro ſua clementia, in anima ſpirituq; tuo ſemper inhabitet. Ego me precibus tuis ac ſacrificijs valde commendo. Goa 4. Nonas Ianuarias 1569.

E NICOLAI NVNNIS Epiſtola, e caſtro Ternate data 4. Idus Febr. 1569.

DE regionibus hiſce Maluci, & Amboini, anno ſuperiore plura cognouiſſe vos arbitror: quibus in regionibus Dei beneficio Chriſtiana res curſum deinceps ita proſperum tenuit, omnes vt hi populi & inſulæ ſacrũ Euãgelium efflagitẽt. & ſane hæc Domini vinea, omnium, quæ Societati noſtræ commiſſæ ſunt, in primis videtur colenda: fructum enim operæ pollicetur vberrimum. Quare in ſpem venimus fore propediem, vt impiam Mahometis

ſectam

ſectam in hiſce partibus diuina bonitas prorſus extinguat ac deleat. quocirca obſecrate fratres cariſſimi Dominum, vt numerum operariorum augere dignetur.

Commoratio noſtra adhuc eſt maxime in oppidis finibusq́; Ternatis, Bactionis, Mauri, & Selebum: nec ſane fruſtra, ſi quidem hæ nationes (adiuuante conatus noſtros & induſtriam Domino) tum ad ſacra ſalutis æternæ myſteria, omnemq́; probitatem valde propenſæ, tum etiam in Patres, quibus ad earum conuerſionem Dominus vtitur inſtrumentis, bene animatæ cernuntur.

Mauricam diœceſim tuētur hoc tempore Patres duo, frater vnus. Tolanam vero Didacus Magalianes obit magna cum vtilitate, exemploq́; virtutis atque conſtantiæ, quippe qui valetudine conflictatus aduerſa, nunquam tamen iccirco intermittit Chriſtianam rem baptiſmis, confeſſionibus, catecheſibus, miſſarum ſacrificijs, alijsq́; id genus miniſterijs adiuuare.

Ex altera parte Nicolaus inſulam tenet Morotai, degitq́; præcipue in oppido celebri Sequita, quem ille ceteroſq́; circa populos ijſdem ex inſtituto noſtræ Societatis officijs atque laboribus ad Chriſtianam vitam informare non deſinit.

Iam vero in hiſce inſulis verſatur ſeorſum Antonius quoque Conſaluus. is erat hoc tempore in oppido Rau, Chriſtianæ religioni boniſq́; moribus eo toto agro propagandis intentus, magno vtiq́; patientiæ ac virtutis exemplo, vel ob difficilem eius regionis naturam, vel etiam ob dolorem capitis, quo laborat aſſidue, nec tamen iccirco deſiſtit ſuo munere perquam ſtudioſe & alacriter fungi. hanc Mauri terram magni calores atque æſtus mire inſalubrem efficiunt: atque his alijſque de cauſſis, quas iam cognouiſſe vos arbitror, itinera in primis ſunt laborioſa

rioſa & valetudini vehementer infeſta. Verum enimuero in ijs ipſis incommodis atque difficultatibus mirifice conſolatur leuatq́ue nos Dominus, cum re ipſa euentuq́ue demonſtrat, ſudores noſtros operamq́ue non fruſtra conſumi. quippe gens hæc nuper adeo rudis ac barbara, ad ſacratiſsimum Euchariſtiæ myſterium (quæ ipſius Dei virtus ac poteſtas eſt) idonea redditur, & mirabili quodam ſtudio ac pietate vltro Sacramentum confeſsionis expoſcit. in ſingulis ferme oppidis templa exſtruxere, & Dominicis feſtisq́ue diebus ad Catechiſmum cuncti conueniũt, quæ res miſſæ implet vicem ſacerdotum inopia.

Iiſdem docendi, concionandi, ceterisq́ue muneribus nõ ſine magno quidem profectu dat operam in Bactionis regno Ferdinandus Aluares, profanos ac ſuperſtitioſos ethnicorum ritus cum Chriſtiana religione ac diſciplina commutans. ægrotauit hoc anno grauiter, & ſolus eſt: quocirca maximos in ea prouincia ſubit labores.

Bactionica gens Mauricam ſuperat ingenij bonitate & acumine: quare facilius etiam capit ſacroſancta fidei Chriſtianæ myſteria: non obſcura vero argumenta dant omnes, prorſus deſertæ, abiectæq́ue Mahometanæ prauitatis: ac Rex præſertim, qui vna cum popularibus ſuis acri ſe incenſum ſtudio demõſtrat Chriſtianæ fidei propagandæ.

Selebũ terra eſt admodum ampla, multas magnasq́ue continet inſulas, Reges habet complures Chriſtianæ religionis ita cupidos, vt nihil ad eorum cõuerſionem, præter catecheſim baptiſmumq́ue deeſſe videatur. Solum apprime ferax: incolæ corporis totius forma et proceritate conſpicui, colore non tam atro quàm rubido: minus quieti ac pacati nunc quidem præ multitudine dominorum: ſed vbi Chriſtianæ diſciplinæ, ac vero Domino ſeſe addixerint,

conſpirabunt omnes atq; conſentient. Reges Chriſtiani facti iam tres: quorum eſt omnium cura pœnes Petrum Maſcareniam, ex quo facile exiſtimare poßitis, quàm vehementer nobis ſubſidio opus ſit. Atque vt clarius etiam id ipſum intelligatis, nonnullas perſtringam nationes, quæ a nobis Euangelium expetunt. In ijs numerantur Papuæ nō abſimiles Cafris ſeu Aethiopibus, in multa regna diuiſi: diſtat hinc ampla eorum regio, leucas circiter ſexaginta, ad leucas fere totidem cognita et explorata. Atque ego cum eſſem apud Regem Bactionis, vidi nonnullos ex ijs Regibus, qui ad eum inuiſendum pro amicitia venerãt, ijdémque baptiſmum petebant: ſed non impetrauere, quòd nemo ſuppeteret ad eos Chriſtianis præceptis erudiendos, & deinceps retinendos in fide.

Eadem ſunt poſtulata Regis quoq; Bengaij, quæ terra in meridiem ſpectat. Rex vero Gorentalij, cui regno ex altera parte ſunt oppoſiti Selebes, ſextum iam annum inſtat idem expoſcere, atq; etiam nuperrime certos homines iccirco ad Luſitanum Præfectum legauit. ſed fruſtra, quòd valde pauci ſumus & lõge lateq; diſperſi: miſit quidem Præfectus amicitiæ cauſſa, qui cum muneribus illum inuiſeret, ſimulq; animauit hominem, & hortatus eſt vt Petro Maſcarenia vteretur, qui tum in ora cõtraria verſaretur. Regnum vero Gorentalij frequentiſsimum eſt: nec dubium quin ſi Rex Chriſtiana ſuſceperit ſacra, ceteri quoq; ſint ſuſcepturi. Huic finitimus eſt Rex qui dicitur Botum. is latius etiam imperat. Alia multa regna gentesq; conſulto prætereo, ne augeam dolorem veſtrum, commemorando tot animarum interitu: quos ego vel pro vnius tantum ſalute (ſi res exigat) vitam libenter poſituros eſſe non dubito.

E PETRI

E PETRI MASCARENIÆ litteris, Ternate datis pridie Non. Martij 1569.

QVando apud Selebes hoc anno verſatus ſum; non ab re fore exiſtimaui, ſi ad vos, quæ ſint ibi geſta, perſcriberem: vt cum tantam meßis copiam in tanta operariorum inopia cognoueritis, cuncti Domino ſupplicetis vti quamplurimos dignetur huc mittere.

Sionis Rex, quod iam audiſſe vos reor, conuerſus ad Chriſtum eſt, & ſacro baptiſmate initiatus in ora Manadi, quo tempore Didacus Magalianes ibi fuit. ea de cauſſa intra ſexdecim menſes totum regnum ab eo defecit, vno dumtaxat oppido excepto, quo ille cum parente fratribusq́; confugit, atque inde ad hoc Ternatis Caſtrum ſe contulit, opem a Luſitanis implorans. Interea diuina adſpirante clementia populares eius ad ſanitatem reuerſi, Regem in patriam reuocant imperata facturi; celox ad eum deportandum a Luſitanis inſtruitur; vna diſceßimus ipſo natali die Sancti Barptolemæi: proximo die Dominico in ora Manadi ſacra miſſæ peregimus. ibi cognitũ eſt dimidiam tantum regni partem ab Rege ſtare, ceteros in defectione perſiſtere. Inde ad Sionem vrbem appulſi, iactis anchoris, oppidanos de regis aduentu fecimus certiores. ij ſimul atq; audierunt Luſitanorum naui delatum Regem, quamquam teneret arcem aduerſa factio, nihilo minus Principes ad nauem vſque acceſſere ſeſe dedentes, ac Regis pedes multis cum lacrymis oſculantes.

Subſtiteramus ibi iam triduũ, nec hoſtes ad pactionẽ

adduci poterant. Quocirca Nauarchus, itemq́ Conſaluus Vrtadus cum ſua cohorte deſcendunt: ad hos armati adiunguntur trecenti ex ijs qui Regi fauebant. Quare perterriti hoſtes arce deſerta in montes recepere ſeſe. September menſis tunc agebatur, iamq́ aderat dies præfinita Nauarcho, vt ſe cum reliqua Luſitanorum claſſe coniungeret. Quocirca ſolutis anchoris, natali die Mariæ Virginis, ex eo loco peruenimus ad pagum familiarum circiter trecentarum, quibus conſobrinus quidam regius imperat. ibi remanſimus, celoce abeunte, ego & Rex cum Luſitanis duobus: nec mora: templum excitatum eſt in eo Regis patrem, qui ibidem erat, ſacro baptiſmate abluimus, venerandum ſenem, ad Chriſtianam fidem valde propenſum, & ingenio inprimis mitem ac docilem.

Septembri exeunte, cum neophytos Manadenſes inuiſere decreuiſſem, Rex ipſe cum multis e ſuorum numero me proſequi ſtatuit. dum ornantur nauigia, e Sanguim inſula honeſtiſſimi quique viri ad me venerunt rogantes, vt irem ad Regem ſuum Chriſtianis initiandum ſacris: cuius rei magnam ipſi quoque voluntatem oſtenderunt, cum ſignis alijs, tum vero coma extemplo tondeda, quam alunt mulierum more valde promiſſam. quorum ego ſtudijs optimis obſequendum ratus, præſertim quòd ea ratione ad inſulæ Sanguim totius (quæ ſane magna eſt) conuerſionem aditus pateſieret; admodum lætos dimiſi pollicitus me ad eos eſſe venturum. ij ſimul ac patriam attigere, nouas ædes nobis excipiẽdis exſtruere aggreſſi ſunt. inde paucis interiectis diebus Regis cognatus, cuiuſdam viri principis filio comite, præclare inſtructo nauigio venit ad me deducendum. parata iam erant Regis quoque Sionis octo nauigia. itaq́ is etiam mihi cum ſua cohorte ſe comitem præbuit.

Feſto

Feſto die ſancti Franciſci mane profecti, veſpere ad Sanguim acceſsimus: poſtridie Rex inſulæ cum optimatibus ingenti omnium gaudio nobis obuiam prodiere.

Vrbs regia & inſulæ totius nobiliſsima, Calanga appellatur: eo ſumus deducti, ac triduo poſt promulgauimus Euangelium: quo perattente audito Rex & Regina primoresq; reſpondent, meam ſibi orationē vehementer probari: proinde magnopere velle ſe fieri Chriſtianos. Moratus igitur ibi ſum quoad fuit neceſſe ad præcipuam ſexus vtriuſq; nobilitatem ſacro baptiſmate expiandam. quo illi ſuſcepto redēptionis humanæ myſterio, dici vix poteſt quantum voluptatis & gaudij non ſolum animo ceperint, ſed etiā publice oſtenderint. Neq; tamen inter haſce gratulationes, vel Reges ipſi vel ceteri de ſalute animarū ſerio mecū agere & quærere deſtiterūt: plane vt noſtra domus in primis laxa, dies nocteſq; auditorib. eſſet referta.

Decretum eſt etiam communi conſilio, vt veneranda Crucis trophæa ſtatuerentur: eamq; crucem ſua ipſi manu viri nobiles e ligno pulcherrimo fabricati ſunt. o ſpectaculum veſtris oculis perquam iucundum fratres mihi cariſsimi, ſi vidiſſetis Regum illud par Sionis et Sanguim, Chriſti Domini Crucem primum ſublatam in humeros, deinde proceribus certatim adiuuantibus defixam & erectam nixos genibus cum vniuerſa multitudine ſuppliciter adorantes.

Interea tempus aduenerat Cauripanos neophytos inuiſendi: ea res magno ſane mœrore Sanguimanos affecit, quos ego vt potui leuaui, pollicitus me reuiſurum ipſos in reditu. rogatus ab iiſdem vt ante diſceſſum, aream exſtruendo templo deſcriberem, pecuniam in id corrogatā præſto futuram in tempore; æquatam & amœnam agri planitiem illis ad mare aſsignaui, denſis conſitam arboribus,

quæ arbores intra ſex horas vniuerſæ (& quidem Principum manibus) prorſus exciſæ: tantus eos ardor animi, tantum noui templi deſiderium ceperat. Quin etiam Rex deuexa iam ætate, cum propter infirmitatem corporis exercere ſeſe ipſe cædenda ſylua non poſſet, inſtabat tamen ac præerat ſedulus operi, ceteroſq; hortabatur. Regina vero iuſsit nuntiari, ſe quoq; cum fœminis purgando ſolo herbiſq; vellendis in eius laboris ac meriti partem eſſe venturam. Ad extremum cum non liceret mihi apud eos eſſe diutius, ab Rege ipſo & a nobiliſsimis quibuſq; honoris cauſſa ad nauem deducti conſcendimus. Luſitanis duobus, qui mecum erant, ſingula donata mancipia. Regis præterea iuſſu propinquus ipſius & alius item ſummo loco natus adoleſcens actuario nos proſequuti ſunt.

Erat adhuc nobiſcum Sionis Rex, cuius in regnum ſimul atq; peruenimus, nauigia comparari imperauit, vt nos in Cauripam comitaretur ipſe cum magno Principū numero: itaque regno bellicis copijs præſidijſq; firmato, nauibus quinque profecti Kalen. Nouembris, altero die Manadum attigimus: ibi verſati ſumus ad dies decem: interea Batachini (ſic enim appellantur hi populi) ad me detulerunt hominum eſſe plus centum millia, qui iam pridem auide baptiſmum expeterent, ſimulq; Regem Sionis rogarunt, vt ea de re mecum ageret: ſed ego cum cernerem eius oræ neophytos eſſe permultos, nos autem ita paucos, vt non niſi raro ad eos adire poſſemus; excuſaui me vt potui, præbuiq; ſpem fore, vt a patribus, qui ad Selebes erant commorandi cauſſa venturi, baptizarētur: me vero non aliam ob cauſſam eo acceſsiſſe, niſi vt factos iam Chriſtianos inuiſerem.

Inde curſum in Cauripam intendimus, & ex itinere ad oppidum quoddam Regis Bolonis maxime nobile naues

ues appulimus, vt relictum ibi a Didaco Magaliane adoleſcentem acciperem, mecumq́; perducerem. Rex Bolonis Manadi Regis eſt filius, Mahometanus ille quidem, ſed ad Chriſtiana ſacra propenſus. is aberat eo tempore paſſuum ferme ducenta millia. Mater autem ipſius vbi cognouit me portum introiſſe, miſit, qui me & cibarijs & humaniſſimis verbis exciperet, ſed mihi nequaquam eo loco morandum exiſtimaui. Itaque adoleſcente, quem dicebam, in nauem accepto, Cauripam denique attigimus, magna tum neophytorum tum etiam ethnicorum lætitia, cuius non obſcura dedere ſigna quamdiu ibi manſimus. neque vero parum nos occupatos habuit gentis eius religio ac pietas: ita vt noſtrum hoſpitium celebraretur aſſidue vel a neophytis, quos in fide confirmabamus, vel ab ethnicis, qui ſalutaribus rudimētis ac præceptis imbuebantur, quos ego tamen baptizare nolui, quamquam id ipſum efflagitantes, ob eas ipſas cauſſas, quæ mihi apud Batachinos occurrerant: dixi aliquem e patribus ad eos habitandi cauſſa venturum: atque hac ſpe iniecta digreſſi inde Sionem ineunte Ianuario menſe tenuimus.

Conſaluus Pereria Luſitanicæ claſſis Præfectus, Regi Sionis receperat ſe illi aduerſum rebelles ſubſidio eſſe venturum. Iamq́; Ianuarius erat in exitu, nec dum ille aderat. in ea exſpectatione comparuere duo nauigia, quibus Rex comite me prodijt obuiā rat⁹ eſſe de claſſe Præfecti, ſed a Luſitano Mendornela, qui ijs nauigijs vehebatur, cognitū eſt Luſitanicam claſſem vi tēpeſtatis in Malucū abreptam. Sane moleſtus nobis fuit is nuntius. cognita mæroris cauſſa Mendornelas ipſe Regi ſe ſuosq́; milites liberaliter detulit. ac diuino fauēte numine ita ſe præclare geſſit, vt paucis diebus duo ceperit oppida vel ipſo loco, vel

propugnatoribus et armorum apparatu in primis munita. ea victoria ſedati & compreſsi tumultus: vniuerſa inſula in ſui Regis poteſtatem redacta: Selebes Luſitanorum virtute perterriti.

Regis huiuſce fides ac bonitas præter æterna, quæ (vt ſperamus) manent illum in cælis præmia, felicem etiam hunc rerum exitum videtur in terris eſſe promerita: vſque adeo nos officioſe & amanter eſt proſequutus, quacunque nobis apud Selebes contigit iter facere, nuſquam a latere noſtro diſcedens. Itaque in eius gratiam magnus etiam nobis eſt honos habitus. nec ſolum in deducendis nobis officio fungebatur, ſed etiam fidei Chriſtianæ præconem ſe præbebat, exponens quàm illam ſibi frugiferam ac ſalutarem expertus eſſet. nobis vero apud eos populos pro ſua probitate pioq; animo gratias agebat ingentes: & cum alia, tum illa præcipue prædicabat, ſe in exſilij ſui calamitate benigne a nobis exceptum ac ſuſtentatum; denique in regnum noſtro beneficio reſtitutum eſſe; quibus ille rebus animos hominum non mediocriter permouebat, nec apud neophytos modo ſed etiam apud Luſitanos ipſos magna noſtrorum nomen ponebat in gratia.

Pacato igitur (vt dixi) regno, Rege ſalutato, Ternatem redij: mecúmque regis filium duxi natu maximum, indolis egregiæ, nonum circiter agentem annum: quem ipſe mihi tradidit parens educandum apud nos.

EX LITTERIS SEBASTIani Ferdinandi ad Præpoſitum Generalem Societatis IESV, datis Goa, menſe Nouemb. 1569.

IDibus Septembris, cum naues huc e Luſitania perueniſſent, litteræ tuæ nobis redditæ ſunt, e quibus magna cū animi voluptate accepimus quæ per noſtros homines in Europa gerantur a Domino. & quoniam non ignorabam vos item res Indicas libenter ſolere cognoſcere; faciendum mihi exiſtimaui vt huius anni potiſſimum ad vos acta perſcriberem.

Atq; vt a noſtro Collegio exordiar, ſumus hoc tempore octoginta & octo, præter eos qui in alijs neophytorum Eccleſiis tum in hac inſula Goa, tum in Ciorano Salſetisq; verſantur. Gymnaſia noſtra grammatices, plures in claſſes diuiſa, diſcipulos ſexcentos circiter continent. ij, diligenter curatur vt cum lucubrationibus & exercitationibus litterarijs, ſtudium virtutis pietatisq; coniungant. itaq; ſingulis menſibus ex præſcripto ſemel omnes; multi etiam ſæpius vltro peccata ſacerdotibus confitentur, & corpus Domini ſumunt qui ad myſterium illud cenſentur idonei. Statis præterea diebus magna alacritate conueniunt ad Chriſtianæ fidei ac diſciplinæ rudimenta publice decantanda. deniq; in ceteros etiam inſtituendos & conuertendos ad Dominum, ſeruitia præſertim & agricolas (quantum eorum tenera fert ætas) incumbunt.

Orphanorum collegio, quorum eſt numerus 100. circiter & 20. fratres e noſtris duo præpoſiti ſunt: eóſque ad omnem virtutem ac probitatem informare non deſinunt.

nunt. Aliquot in ijs viſuntur Brachmanum filij, quorum opera & comitatus in prouincijs obeundis, & in conuerſione ethnicorum, noſtris iam nunc eſt admodum vtilis. Catechumenis, qui quidem ſexus virilis ſunt, præeſt frater vnus. fœminæ ſeparatim, ac longius habitant, quarũ eſt cura penes mulierem ex Aethiopia, eius rei valde peritam: itaque ſuo munere tàm ſcienter ac ſedulo fungitur, vt in ipſius diligentia prudentiáque noſtri magnopere conquieſcant. porro datur opera etiam atque etiam, vt omnes ij cæcitatem & errores in quibus verſabantur antea, quàm optime recognoſcant: idola rituſq; patrios obliuiſcantur. vbi Chriſtianis præceptis inſtituti, baptizatiq; ſunt, quo ſibi deinceps victum honeſtis artibus parent, varijs opificijs vitæq; generibus deſtinantur. vtique dum laborat inopia, nemo deſeritur. cum Mauris, Iudæis, Ioguibus (ij quaſi religioſi quidã ſunt doctorèsq; ethnicorum) diuturniore Catechiſmo opus eſt, quippe quorum in animis, mendacia & opiniones prauæ, radices egerunt altiores: quarum ipſas etiam fibras, quoad eius fieri poteſt, noſtri conantur euellere: atque id ipſum induſtriæ ac ſtudij in Chriſtianos etiam conferunt ſacri Inquiſitoris rogatu, ſi qui forte a Catholicæ fidei norma receſſerint.

Concionum fructus idem qui ſolet. teſtatur id populi concurſus ac pietas: acerbiſsima vero nece Domini prædicanda, magni etiam animorum motus, & lacrymæ. iam Confeſsionis, & Communionis quantus vulgo ſit vſus, celebrioribus præſertim feſtis anni diebus, vel ex eo perſpici poterit, quòd Iubileo ex Europa nuper allato, præter alia vrbis templa, in hoc tantũ noſtro, ad ſacrã Euchariſtiæ mẽſam numerati plus mille ſexcẽti conuiuæ ſunt.

In audiendis Confeſsionibus ægrotorum, ijſdemq; in

ex-

extremo vitæ certamine confirmandis, ſane quàm præclare ponitur opera. namque ob id ipſum vrbe fere tota noſtri a ſummis, medijs, infimis adhibentur: ac ſi quos reperiunt rei familiaris inopia, vel domeſtica ſolitudine vehementius laborantes; horum non ſolum animas curant quantum in ipſis eſt, verum etiam corpora. Itaque & ſtipem illis a populo corrogant, & eorum cubicula ac domus ipſimet verrunt, purgantq́;, & alia id genus obeunt miniſteria. quorum exemplo ad eadem pietatis officia laici quoque non mediocriter incitantur. Itaque appulſis huc nuper e Luſitania nauibus, cum noſtri ad litus cum cibarijs prodijſſent excipiendis ægrotis (quorũ erat numerus amplius trecentorum) ijsq́; ad valetudinarium deferendis, & ſordibus quas in itinere contraxerant, eluendis; e populo multi eo commoti ſpectaculo, depoſitis ilico pallijs, idem facere aggreſſi ſunt. ipſa vero valetudinaria ſæpius adire, & ſolita humanitatis ac benignitatis officia præſtare mos eſt.

In ijs quæ ad conſcientiæ, animique candorem pertinent, in rebus præſertim contrahendis, exercendisque commercijs, noſtros conſulunt multi. ac nuper quidam minime obſcurus vir apud certum hominem non modo ſeptem aureorum millia, de quibus erat controuerſia, ſed reliquam pecuniam ſuam deponit vniuerſam, profeſſus palam, ſi male parta cenſerentur ea bona, ſe cuicunq; noſtri adiudicaſſẽt omnia redditurũ. præterea non leues tolluntur ſæpe diſcordiæ: humanitatis & officij cauſa carcer inuiſitur, & ex ijs qui damnantur capite, complures ethnici conuertuntur ad Dominum, quorum ille tenebras vt boni quondam latronis, lucis diuinæ radijs eo tempore diſſipat. quamobrem noſtri huius linguæ periti damnatos ad locum vſque patibuli pro-

proſequuntur magno vtique ipſorum bono, quod ſuperioribus diebus ethnici tres liquido comprobarunt, qui cum alia multa deliquerant, tum Chriſtianum quendam virum honoratum occiderant. horum duo in ipſis adhuc vinculis Chriſtiana ſacra ſuſcepere: tertius obfirmato animo Euangelium reſpuebat, quippe cuius conuerſionem in exitum vitæ Dominus reſeruaret. Itaque cum in Salſetanum agrum ad ſupplicium cum reliquis duobus ducendus eſſet, vt ibi pœnas homicidij penderent, vbi homicidium perpetrauerant; accerſitur vnus e patribus, qui adhibito ſecum interprete fratre quodam, cum multis rationibus ethnico ſuaderet, vt quoniam periret corpus, ne animam ſeruare negligeret; reſpondebat ille ſibi non eſſe tanti. nec tamen iccirco pater ab incapto deſiſtere, quouſque peruētum ad litus eſt, vbi damnatis conſcendendum erat in nauem, vt in Salſetanas inſulas inde traijcerent. Hic ethnicus diuino afflatus numine conuertitur denique, & baptizatur magna cum anteactæ vitæ deteſtatione, ac dolore. his rebus peractis noſtri, ꝙ longius progredi per ſuperiorum mandata non licebat, domum rediere miſeris illis valde mærentibus. Quod vbi Goæ reſcitum eſt, alios e noſtris duos P. Viſitator confeſtim ſubmiſit eius linguæ gnaros: quorum obediendi ſtudium & alacritatem, Dominus multis incommodis ac difficultatibus compenſauit. Siquidem longū iter emenſi, caloribus maximis, ad mare perueniunt fruſtra: nautæ quippe iam ſoluerant, nec vlla nauis in ea ſtatione ſupererat. Inde igitur, quamuis defatigati ad quendam piſcatorum vicum pergunt ſane longinquum. ibi celeriter comparato, & præclare inſtructo nauigio, turbā quæ præceſſerat, vix tandem aſſequuntur. Tum vero noxij præ gaudio lacrymas fundere, ijsq́; gratias agere verbis

exqui-

exquiſitiſſimis. atque ita ſub veſperam ad caſtrum Raciolum deſcenſum eſt. Eius diei moleſtiſſimum æſtum, Soliſq; vehementiam poſtridie matutinus imber excepit, iſq; denſiſſimus, quo prorſus madidi ad locum ſupplicij leucas a Raciolo tres peruenerunt. Hic, ſontes, criminibus per ſacram confeſſionem expiatis, ab vxore, liberiſq; eius, quem occiderāt, & a reliqua circumfuſa multitudine veniam nixi genibus petunt: deinde imaginem crucifixi, quam attulerant noſtri, plena pietatis oratione complexi, huius miſeræ vitæ curriculum abſoluerūt, IESVM inuocantes identidem. vnus etiam in extremo ſpiritu conuerſus ad populum dixit ſe id lethi genus multis ſceleribus eſſe promeritum, petere tum ab ipſis, tum ab aliorum pagorum hominibus, qui abeſſent, vt ſibi clementer ignoſcerēt: ſe quidem animo æquiſſimo eſſe, quoniam ad ſuum tenderet Deum. His audiendis non tenuit lacrymas populus: obitum etiam illorū litanijs, ac precibus proſecutus eſt, magna ſalutis eorum concepta ſpe, quod non dubia in eis cōtritionis & pœnitentiæ ſigna perſpexerant. Eadem ferme caritatis officia præſtant noſtri etiā ijs, qui deprauatæ religionis cauſſa damnantur a ſacris Inquiſitoribus. nec eos a denuntiata illis capitali ſententia vſque ad perſolutum ſupplicium deſerunt.

Ad hæc, Dominicis diebus veſpere decem e noſtris ad catechiſmum exercendum in quinq; parœciarum huius vrbis templa ſe conferunt, quorum in ſingula conueniūt præter ceteram turbam pueri ducenti, trecenti, ac prope quadringenti, adeo ſtudioſe & alacriter, vt libenti animo diſcendi cauſſa luſus pueriles relinquant. excitantur autem præmijs quibuſdam, vt crucibus, imaginibus, & huiuſmodi, rogantq; noſtros vt reuertantur eo ſæpius, nam ſe non ſolum aſſuturos in tempore, ſed etiam cu-

ratu-

raturos vt alij accedant. Cum res ita belle procederet, viſum eſt aliquando has quaſi copias communis lætitiæ cauſſa recenſere, & in ædem noſtram cogere. itaque dimiſſi aliquot e noſtris per vrbem, cõuocatos agmine compoſito pueros perduxere canentes, & virentibus ramis ornatos, vt nullus eſſet vrbis vicus qui non Chriſtiani Catechiſmi vocibus perſonaret: idq; tanta populi approbatione, vt multi patresfamilias, aliiq; honeſti viri enixe peterent, liceret ſibi illud innocentium agmen & comitari, & adiuuare, idq; a compluribus factitatum. Conuenere autem in templum noſtrum pueri interdum ad tria millia: quorum aliqui vixdum e patria lingua quãtum e Chriſtiana doctrina didicerant: quæ res eo pluris facienda eſt, quòd eorum profectus & eruditio ad plurimorum aliorum cuiuſuis generis hominum vtilitatem ac ſalutem redundat.

Hoc eodem inſtituendi munere funguntur noſtri etiam in plateis & compitis: & ſimul turpis aleæ luſus & improba temere iurandi conſuetudo e plebe infima tollitur. Circumeunt etiam agri Goani vicos atque parœcias non paruo fere cum animarum lucro, ſed magno labore & corporis vexatione, quòd longo interuallo ea loca inter ſe diſiuncta ſunt. In quodam ex iis pagis fuit Brachmanes adeo pertinax, atque ita in dæmonis poteſtate, vt cum & noſtri ſæpe, & alij ſalutis eius cupidi ab opinionum prauitate ad veritatem multis rationibus hominẽ traducere conarentur; ipſe contumaciter omnes eluderet, iamq; vulgo pro deſperato haberetur. Verum diuinitus factum eſt, vt cum die Dominico par Chriſtianorum in fabrili cuiuſdam parietis opere contineret, captis interueniret vnus e noſtris. atque is primum Chriſtianos obiurgare, quòd tali die operam darent præſertim ethni-

co: deinde, experiendi cauſſa, culpam eius rei totam in Brachmânem vertere, crimen augere verbis, nec ſane fruſtra: ſiquidem terrore quodam repentino perculſus ille reſpondit, ſe ſuoſq; omnes Chriſtianos fore. nec fidem fefellit. cum alijs ſeptemdecim Chriſtianus eſt factus, mutatus in alterum virum: noſtroſq; iuſsit ſine cura eſſe. conatus omnes adhibiturum ſe, vt e popularibus ſuis nemo non Chriſtiana ſacra ſuſciperet. Speramus promiſſa facturum diuino adſpirante numine, quod huiuſmodi actionibus deeſſe non ſolet.

In æde Sancti Ioannis Baptiſtæ, paſsibus ab vrbe Goa mille & quingentis, ſacro baptiſmate initiati hoc anno ferme ſeptuaginta, Brachmanes plerique, quorum operam ad aliorum conuerſionem ſperamus magnopere profuturam. alios eiuſdem parœciæ vicos tribus circiter paſſuum millibus a templo diſtantes, fratres duo circumeunt. horum alteri catechiſmum die quodam Dominico de more exercenti, caſu ethnicus quidam interuenit, quē ſcilicet Dominus ad ſacroſanctæ matris Eccleſiæ gremiū perducebat. hunc vt vidit frater, ad eum ſermone conuerſo cæpit agere de rebus ad ſalutem ipſius animæ pertinentibus: quos ille ſermones quum reſpueret, nec diutius audire velle ſe oſtenderet, paruulus quidam ex ijs qui ad rudimenta Chriſtiana conuenerant, annum agēs circiter nonum aut decimum, offert vltro ſeſe, & mirabili quodam ſpiritus animique ardore ſuccenſus, ſuadere inſiſtit homini, vt Chriſtiana ſacra ſuſcipiat, multis rationibus ethnicæ ſuperſtitionis mendacia coarguere, denique ſublatis in cælum manibus orare & obteſtari, vt æternæ ſaluti proſpiciat. ac frater quidem, vt cum ethnico ageret ipſe, correptum brachio puerum bis terve

ſe-

ſemouit, ſed cum pueri pietas nequaquam ferret diſiungi ſe ab eo colloquio, obtrudere ille ſubinde ſeſe, argumẽtis pro ſua parte pugnare: nec ita multo poſt Dominus, nimirum paruuli fide innocentiaq́; placatus, ethnicum ſuæ gratiæ ſtimulis ita excitare dignatus eſt, vt commutata voluntate diceret velle ſe fieri Chriſtianum. Itaque confeſtim a fratre detonſus eſt: comámque pueri qui aderant furca ſuſpenſam ingenti gaudio lapidibus petere ac ſputis, in ſimulacra ſua deosq́; patrios ſexcenta probra iactare. In eius vici neophytis magna quædam ad res diuinas propenſio cernitur: petunt vt ſibi liceat ſuo ſumptu templũ exſtruere, quo noſtri ad ſacra miſſæ peragenda ſe conferant: negari non poterit, quod & iuſtum eſt poſtulatum, & a communi parœciæ templo abſunt longius. ex ea plebe ſexaginta ferme hoc anno baptizati, alijq́; ſunt etiam Catechumeni. Caſtrum eſt in hac inſula mille & quingentis ab vrbe paſſibus: in eo templum viſitur Sancto Iacobo ſacrum, vicis alijs compluribus huic parœciæ contributis. & quia loco eſt opportuno & celebri, Mauri cõplures Domino lucrifiunt: atq; ad eam rem non mediocri eſt adiumento Præfectus ipſe præſidij, qui rei Chriſtianæ quàm ſit ſtudioſus, vel ſuperioribus diebus oſtendit actione plane digna litteris. Erat ibi Brachmanes inſignis, cuius ita mentis oculos occæcauerat dæmon, nullum vt ſalutaris lucis radium poſſet admittere. hunc noſtri ſæpius aggreſſi, denique peruicerunt, vt Chriſtianum fieri velle ſe diceret, ita tamen, vt bimeſtre ſpatiũ ſumeret ad ſe præparandum. Interea oppugnat eum vehementius dæmon, eiusq́; animum ita refrigerat, vt cum dies adeſſet, mutato iam pœne conſilio rem differre ac tergiuerſari inciperet. id vbi vident fratres, fidem promiſſi exigunt ipſi primum, tum etiam ad Præfectum, cui

id

id ipſum promiſerat, Brachmanem adducũt: quum pergeret nihilominus petere vt dies prorogaretur; obſecrat eum Præfectus, vt tandem ex ijs tenebris animum inducat emergere, celeritate opus eſſe præſertim in tali negotio. cum ille obſtinatus in ſententia perſtaret, eo deniq; perducta res eſt, vt Præfectus permotus miſericordia, ſe ad hominis pedes abijceret ſupplex, eumq; vt ſibi conſuleret lacrymans precaretur. idem factum etiam a fratribus. quare ethnicus non dubio pudore concepto, manus denique dare coactus eſt, ſeq; continuo quod vellent dixit eſſe facturum. tum vero Præfectus gratulabũdus ruit in eius amplexum, eumq; mox pretioſo pallio purpureo, & ſerico pileo exornat, hoc ſuæ in eum benignitatis initio facto, quo non modo liberalis animi, ſed etiã pij ac religioſi egregium ſpecimen præbuit: deinde hominem vna cum fratribus ceteriſq; qui aderant, domum vſque deduxit. nouitate ſpectaculi oborta vxori ac domeſticis lacrymæ, ſed eos ipſe Brachmanes obiurgauit, nimirum alio q̃ antea ſpiritu, omneſq; reddidit Catechumenos.

In eodem tractu alia res accidit memorabilis. Dum ea loca noſtri circumeunt, offendunt pro foribus ethnici cuiuſdam filiolam baptiſmi percupidam, eamq; Chriſtianis præceptis imbuere incipiunt. Sentit hoc mater, ſtatimq; furens ad ianuam prouolat, vni e noſtris diabolico inſtinctu alapam primũ impingit acriter, deinde pugnũ faucibus incutit. vbi hæc flocci non facere præ puellæ ſalute noſtros videt, tum vero vehemẽtius exardeſcẽs fuſtem arripit, ægreq; rabies eius, multitudinis cõcurſu reprimitur. Veruntamen ea fuit fratris in ea iniuria patienter ferenda trãquillitas atq; ſubmiſſio, vt mulier poſtea placata, cum vniuerſa familia ſe ipſa quoq; ad Chriſtum adiunxerit.

Puer quidam tredecim ferme natus annos, fratres eoſdem adijt baptiſmi cauſſa: interrogatus cuias eſſet, reſpondit Maurum, ex pago quodã leucas circiter quinque diſtante, ſeq; a parentibus ob id vnum clam profugiſſe, vt ad Chriſtiana ſacra contenderet.

Huic Sancti Iacobi caſtro aliud eſt & natura loci, & viatorum frequentia non abſimile. ædes eſt ibi Sãcto Blaſio dicata, puerię; numerantur ducenti fere, tanta gratulatione aduentantes noſtros excipere ſoliti, vt paucis hiſce diebus, cum eos iter ad ſe habere cognouiſſent, ijs cun cti virentibus ramis inſignes, & Chriſtianæ doctrinæ rudimenta canentes obuiam longe proceſſerint. baptizati hoc anno ſunt a noſtris in eo caſtro ferme triginta.

Ad retinendos autem in fide neophytos, præter catecheſim, quæ ſedulo exercetur, curatur etiam, vt ſtatis diebus miſſæ adſint, omnesq; ſuo tẽpore peccata rite Confeſſario detegant. præterea ab ethnicorum conſuetudine, celebritatibus, atque ſpectaculis ex decreto prouincialis Concilij prohibentur.

In Ciorano inſula ſancti Barptolemæi parœcia eſt conſtituta, cuius Apoſtoli feſto die natali baptizati ſunt hoc anno octo circiter, & quadraginta aduenæ e finitimis Maurorum regionibus, nam ipſa inſula tota iam Chriſtum Dominum profitetur. Feſtus autem ille quem dixi dies, anniuerſaria celebritate ludicriſq; peragitur, quo facilius & vera pietas neophytorum animis imprimatur, & patrij ritus ex eorum memoria deleantur. Itaq; cum ſacras omnes & reliquias & imagines eximio quodam ſtudio ac veneratione proſequuntur, tum vero Confeſſioni tantum tribuunt, vt cum primum in morbum incidere, quamquam eminus & incommoda tempeſtate, extem-

templo patrem confitendi cauſſa accerſant: affirmantq́; pro certo, ſe hoc Sacramentum corporibus ſuis longe quàm alia humana remedia ſalutarius experiri. aiunt etiam omnes, idque conſtanter, ante Chriſtiana ſacra ſuſcepta terrificis dæmonum monſtris, aliisque ſpectris valde torqueri ſe ſolitos: ſed ex quo religionem veram induerint, ipſo nomine IESV, (quod nomen illi magnopere venerantur) & ſigno Crucis, quod in omnibus actionibus adhibent, quiduis triſte ab ſe faceſſere. dicúntque nonnulli, eius nominis fiducia nullam rem ſe non aggreſſuros quamuis arduam atque difficilem. iam quanto ſtudio teneantur ethnicos ad Chriſtum Dominum perducendi, declarat eorum aßidua atque importuna efflagitatio, vt liceat ſibi ea de cauſſa cum ethnicis agere: ſed quod volunt non ſemper a noſtris impetrant, ſcilicet ne ſtudio elati in eo genere quandoque peccent. etenim paucis ante diebus neophyti aliquot cum alium reperiſſent in Maurorum finibus habitantem non ſine periculo ſuſceptæ religionis per eam conſuetudinem deſerendæ; caritatis ardore ſuccenſi, vltro ipſi captum vinctúmque ad ædem noſtram magno ſuo diſcrimine pertraxerunt.

Brachmanes quidam neophyti ſunt, huius inſulæ primarij, Ganzares. horum cognatus quòd odio Chriſtianæ religionis ſponte exſulatum in Mauros abierat, in eius bonorum poſſeßionem Prorex hos quos dixi Ganzares miſerat. Verum illi commodis ſuis omnibus atque pecunijs præ cognati ſalute neglectis, hominem hoc anno adierunt, nec ante deſtiterè, quàm ille Dei beneficio, cum vxore, liberis, ceteráque familia in patriam ad Chriſtiana ſacra traductus eſt. Alij duo cum item ad Mauros eo conſilio ſeſe contuliſſent, vt affinem quendã

ſuum ex ijs locis abducerent, atque ad Chriſti Eccleſiam aggregarēt; a barbaris capti & male accepti ſunt, quāquam vbi cognitum eſt eos eſſe Cioranios, deinde ſoluti dimiſsiq; ſunt: atque ſpes eſt ipſum quoque affinem propediem adfore.

Iam vero a patrijs ritibus ac cæremonijs quàm vehementer abhorreant, vel illa res indicat: aduenerat nuper ethnicus quidam, vt coccos aliquot emeret (frugis genus id eſt inſtar nucum) cuidam e ſimulacris de more libandos: id vbi ſenſere nōnulli eius propinqui, vltro ipſimet hominem vſque ad fluuium perſecuti captum ad noſtros vi pertraxere, ſic ſtatuentes apud animum ſuum, pro ſceleris atrocitate lenius agi cum illo non poſſe, quàm vt confeſtim laqueo ſuſpenſus e medio tolleretur. Nec ſolum eiuſmodi, ſed etiam cetera flagitia maiorem in modum auerſantur. Teſtis eſt adoleſcens quidam claro genere natus, qui ſuperioribus diebus parum pudicæ mulieris conſuetudine implicatus cum eſſet, id vbi affinibus cognitum eſt; nulla nobilitatis eius habita ratiōe, & ipſum & fœminam ex inſulæ finibus exegere, negantes ferri vllo pacto poſſe, qui exemplo ſuo ceteros tantopere offenderent. Alia multa in hanc ſententiam dicenda ſupererant: ſed ex hiſce de reliquis exiſtimari facile poterit.

In Salſetano agro huic inſulæ propinquo tēpla quinq; excitata. quorum primū & antiquiſsimum eſt in caſtro Raciolo, dedicatum Mariæ virgini ad niues. In eo baptizati ſunt hoc anno centum & quadraginta, præter eos qui Goam eiuſdem rei gratia venere, quiq; hoc tempore catechumeni ſunt. porro in illa parœcia Chriſtiani in vniuerſum numerantur amplius octingenti. Feſto ipſo niuium die, P. Prouincialis eo profectus, mane ſacra miſ-

ſa ritu pompaq́; ſolenni peregit, & concionatus eſt: ſub veſperam baptiſmate loti ſunt quadraginta, ingẽti gratulatione, magnoq́; ſacrorum apparatu, ſedulo incumbentibus in eam rem Præfecto ipſo præſidij, œconomis, atq; conſulibus, quorum vnum pro eximio Chriſtianæ rei ſtudio ethnici adeo male acerbeq́; oderunt, vt eum calumnijs fictiſq́; criminibus in capitis periculum vocare non dubitauerint. itaque in cuſtodiam eſt traditus aliquando, & vexatus a magiſtratibus: verum in eiuſmodi ærumnis tantam ille ſemper alacritatem atq; adeo lætitiam præ ſe tulit, vt pro ſacræ fidei propagatione maiores etiã labores & incommoda ſibi a Deo precari & expetere videretur. Rurſus etiam ab ijſdem Brachmanibus ferro & lapidibus appetitus, præclare ſecum actum exiſtimauit; vel ob id ipſum, quòd benignitate Domini factum eſt, vt quotquot eum oppugnauerant, immutati deinceps ad Chriſtum ſeſe conuerterint.

In medijs illis finibus oppidum eſt celebre Margon, & in eo templum ſancti Spiritus, quo plus mille Chriſtiani conueniunt, qui Brachmanes Ganzares antea fuerant. gregem hunc quinque tuentur e noſtris. qui hoc anno ibi Sacramento Baptiſmi initiati ſunt, ij ſummam efficiunt 234. hos alij ſequentur propediem. Ex eo loco Dominicis omnibus feſtiſq́; diebus confert ſe vnus e noſtris ad ſacra miſſæ facienda in ædem Sancti Michaelis, quæ Margone diſtat quinque circiter millia paſſuum, Chriſtianoſq́; numerat octingentos egregia omnes pietate atque conſtantia, licet fere omnes diſiuncti atque diſperſi, quidam etiam bene longe a templo inter ethnicos habitent. baptizati ſunt ibidem hoc anno 107. augebiturq́; neophytorum numerus, cum primum deferbuerit ira dolorq́; vulgo conceptus ex diſturbatione delu-

brorum ſuorum. Et quoniam tanta eſt gentium immanitas, vt cum primum quis Chriſtianus eſt factus eum vel propinqui & affines deſerant quamuis extrema laborantem inopia; valetudinarium ibi noſtrorum cura conſtitutum eſt, quo magna mortalium approbatione & excipiuntur, & curantur ægroti, non modo Chriſtiani verum etiam ethnici, atque ea ratione multi Chriſto Domino lucrifiunt.

In eadem Eccleſia conuerſiones quædam hoc anno exſtitere notabiles. Ex Maurica terra tres exacta iam ætate homines eo contendere ob id vnum vt Chriſto darent nomina. ægroti nonnulli Chriſtiana religione in ipſo morbo ſuſcepta, contritionem præ ſe ferentes, e vita migrarunt. Iuuenis annos natus circiter quinque & viginti, cuius pater, vir inprimis honeſtus, cum vniuerſa familia ſeſe Chriſto Domino addixerat, parentis conſilium deteſtatus, ad Idalcanem Maurorum regem ſe contulit, a quo amice exceptus & in honore habitus eſt: verumtamen acceptis deinde a patre litteris ita permotus eſt, vt Chriſtianæ religionis cauſſa omnia illa commoda ſponte relinquere, & leucarum triginta iter emetiri non dubitauerit. liberaliter egit cum vtroque Prorex, eorumq; commodis admodum benigne conſuluit.

In eodem tractu aliam Eccleſiam cui a ſancta Cruce nomen eſt inditum, Chriſtianorum circiter ſexcentorū, noſtri procurant. anniuerſaria Crucis adorandæ ſacra, quæ in diem quartum Non. Maij incidunt, cum cetera celebritate hoc anno peracta ſunt, tum etiam baptiſmo capitum 60. qui numerus & pro temporis ſpatio, (ſiquidem nuper eo lumen Euangelij illatum eſt) & pro multitudine ac pertinacia Brachmanum, qui ibidem ſunt, nequaquam exiguus eſt putandus. Baptiſmo peracto, ne-

ophyti omnes agmine ramos arborum præferentes cum præcentione tubarum, & varia ſymphonia prodiere ad Crucem loco pulcherrimo defigendam, vbi noſtrorum opera phanum ethnicorum totius eius regionis opulentiſſimum euerſum antea fuerat: vt qui locus dæmoni colendo tam diu patuiſſet, idem adorandæ Cruci, dæmonis victrici conſecraretur. Poſtridie eodem ordine ac ritu aliam ſtatuerunt in vico finitimo, impoſitam pilæ, qua in ſumma prius conſitum erat amaracum, quam Brachmanes herbam magna ſuperſtitione ac cæremonijs pro numine venerantur: atque ea ſane pila adeo commodã præbuit Cruci baſim vel naturaloci, vel ipſius ſtructuræ forma ac figura, vt eam vnã ad rem excitata fuiſſe videretur.

Superioribus diebus baptizatus ibidem eſt puer, cuius conuerſionem noſtri diuturno labore quæſierant, ſpe matris etiam ea ratione ad Chriſtum Dominum perducendæ, nobilis fœminæ, & cum primario viro coniunctæ: ſed illa nihilominus obſtinata palam profitebatur ſe parum laborare de filio. quod vbi ille cognouit, quamquam ætate admodum tenera, petijt vt liceret ſibi matrem adire, conatibus ſuis Deum forſitan affuturum. magnum in eo ſtudium atq; ardor animi cernebatur. itaque ei negarĩ non potuit, nec ſane puerum fefellit opinio. namque ita ſe in ea actione præclare geſſit, vt mulier, marito relicto, filium ſecuta ſit, iamq; animi vere Chriſtiani indicia dederit.

Alia Brachmanis Ganzaris viri principis filia catechumena eſt facta: quam tanto parens amore proſequebatur, vt nemo dubitaret, quin eam omnino imitaturus eſſet: ſed ceteri Brachmanes oppoſuere illi ſeſe, eũq; perpulere, vt cum Præfecto expoſtularet & quereretur, filiã

 ſibi

ſibi per vim ablatam fuiſſe. deducũt igitur hominẽ centum fere Brachmanes ad Præfectum, certa fiducia fore vt puella verbis ſuis calumniam comprobaret. Sed illa vbi eo peruenit, tota re ad arbitrium ſuum reiecta, & iuſſa quod ſentiret libere expromere; palam reſpondit, vim ſibi nullam prorſus adhibitã fuiſſe, dolere ſibi quòd non citius Chriſtum Dominum cognouiſſet: quare Brachmanes turpiter victi abiectiq; digreſſi ſunt, ipſa baptiſmo expiata, & nouo nomine Lucia vocata eſt: ſperamus etiam ſuos alioſq; ipſorum opera permultos idem eſſe facturos.

Ad eundem pagum acceſſerat Iogues, hoc eſt, quaſi monachus inter ethnicos, ex eorum genere qui cultu victuq; horrido ſanctimoniam profitentur. ætate videbatur annorum quinque circiter & viginti, egregia forma corporis, vultu modeſto, minime loquax: in hunc neophyti cum incidiſſent, pœne captiuum ad noſtros adducunt. Interrogatus a Patre, quonã conſilio vitã adeo aſperam duceret, quémve tot laborũ ſibi fructũ proponeret; reſpondit ſe anteactæ vitæ peccata expiare, ſalutiq; proſpicere: tum Pater multis rationibus quãto in errore verſaretur oſtendit, qui ſine cõditoris ſui cognitione ſe id aſſequi poſſe cõſideret, ſuaq; diſputatione ita permouit hominem, vt quaſi noua quadam oborta luce, reſponderit, quoniã ita placeret Deo, velle ſe fieri Chriſtianũ: ſimulq; voluntatẽ ſuã facto ſane admirabili declarauit. veſtibus erat indutus laceris & attritis, pendente ex humeris ſarcina coniectis in eam quibuſdã quaſi reliquijs, quas religionis cauſa circũferebat: ænea ſcutella, poculo in cucurbitæ formam excauato vtebatur: brachia & crura ferreis armillis, manuũ digitos ac pedum ferreis itẽ annulis habebat ornatos: fiſtulam e ceruice ſuſpenſam, corniculũ vena-

venatorium manu gerebat, quibus aduentum ſuum in oppida præſignificare erat ſolitus: nec deerat illi mortis meditandæ materia, paſſer extinctus non detracta pluma. barba & capillus erat abraſis: exigui tantum circuli ſpatio comam in ſummo capitis vertice raram ſed promiſſam & bene comptam conſulto reliquerat. aures erant quattuor aut quinque locis perforatæ, lignis quibuſdam inſertis, tanquam ſuæ profeßionis inſignibus. Sed vbi cum Patre congreſſus eſt, magna & Chriſtianorum & gentilium turba ſectāte, nouo ſpiritu inſtinctus proceßit in forum, ibique rogo excitato & accenſo, omnia illa inſtrumenta, quibus illum dæmon ornauerat, in faſcem colligata coniecit in ignem: Brachmanibus magno ſuo dolore inſpectantibus, & tanta ac tam repentina mutatione ſtupentibus. nec his contentus Iogues, vbi Chriſtianis rudimentis inſtitui eſt cæptus, veniam petijt matris adeundæ, vt eam cum filijs tribus ad Chriſtum ab impietate traduceret. conatui reſpondit euentus, namque profectus in patriam, quotquot quæſitum ierat, ſecum ad noſtros adduxit. Sunt autem adhuc catechumeni, nam, vt ante diximus, Ioguium catecheſis de induſtria ſolet eſſe prolixior, ſed baptizabuntur propediem.

In eodem vico quidam erat ab Euangelio ita alienus, vt latebras quæritaret aßidue, ne Dei verbo aures dare cogeretur: is cum grauißimum in morbum diuinitus incidiſſet, morte iam imminēte interrogatus a noſtris velletne fieri Chriſtianus, & deſperato iam corpore animam ab interitu vindicare; velle reſpondit, præclare enim, inquit, intelligo, Deum hoc morbo fugæ ac tergiuerſationis meæ pœnas a me repetere, atque ita culpam agnoſcens vt baptizaretur efflagitauit ilico antequam efflaret animam: atque vbi lotus eſt, crebris cum Deo colloquijs ha-

H 5 bitis,

bitis, peccatorum veniam implorans, ea ipſa nocte migrauit e corpore. verum de hac parœcia (ne ſim longior) hactenus: quæ Chriſtianis hoc anno aucta eſt centum ſeptuaginta tribus.

Sanctorum Philippi et Iacobi eccleſia Chriſtianos cõtinet quinquaginta ſupra octingentos maxima ex parte Brachmanes: eam quoq; vineam colunt noſtri ſane fructuoſam, namque hi neophyti ſpectata probitate ſtudioq; ſunt amplificandæ religionis Chriſtianæ, atq; ob id ipſum anguſtias pauperum ſuis facultatibus leuare non deſinũt. Sed vt ethnicis ijs qui bonam frugem pollicentur adiuuandis libenter inſiſtunt; ſic ab improborum ac pertinacium conſuetudine longe refugiunt. Ad numerum fidelium adſcripti hoc anno in eadem eccleſia ſunt amplius centum & quinquaginta, præter triginta, & eo plures, qui ſe ad hoc Collegium ea de cauſſa contulerant. baptiſmus ibi inter ceteros habitus eſt capitum ſimul octo & ſeptuaginta, in ijs cum alij inſignes viri fuere permulti, tum vero maxime Brachmanes Ganzares tres. Apparantur autem actus hi publici quamampliſſime, quo facilius Indi ritus impios ac ſuperſtitiones dediſcant, quibus certatim operantur hæ gentes externis cæremonijs & gratulationibus, vtpote veræ atque internæ pietatis prorſus expertes: totamq; religionem ſpectaculorum dumtaxat ac pomparum magnificentia ac ſpecie metiuntur. Ad eum porro, quem dixi, baptiſmum ingens concurſus eſt factus partim incolarum, partim etiam Luſitanorum, qui ad eam eãdem religionis cauſſa peregre aduenerãt. In ea turba neophytus repertus eſt in tanta aliorum gratulatione ſolus effuſe plorans. res non ſine admiratione continuo defertur ad Patrem. is accedit ad hominem: quærit cur in publica lætitia vnus ipſe lugeat: tum ille: quid ni (inquit) fundam

præ

præ gaudio lacrymas, cum videam rite coli communem omnium Dominum eo ipſo in loco, vbi paucis ante diebus eundem per ſummam impietatem neglectum & iniuria affectum aſpexi toties, cum honores eius numini debiti, ſaxo cuidam hic poſito tribuerētur, nomine Manganiao? obſtupuit eo reſponſo Pater, præſertim quòd nihil tale ab illo exſpectaſſet: qua ex re perſpici poteſt immenſa conditoris ac Domini noſtri benignitas, qui chariſmata ſua nō ad hominum opinionem atq; iudicium, ſed alto quodam & arcano conſilio diuidit. Erat in eadem parœcia mulier Chriſtiana, cuius filius ab idolorum cultu, & Brachmanum conſuetudine diuelli non poterat. itaq; pro eius conuerſione vt pro ſancto quōdam Auguſtino pia mater Monica lacrymans precabatur aſſidue: cumq; totum iam quinquennium in eius oppugnanda pertinacia fruſtra laboraſſet, graui deniq; morbo mulier opprimitur. per eam occaſionem ad euocandum matris nomine Confeſſarium filius aduenit. Dies erat niuium miraculo ſacer: eo ipſo die, mane, ſacrificio miſſæ peracto, ambo profecti ſunt: cumq; tali die pater frugem aliquam Virgini matri libare percuperet; cæpit in itinere cum adoleſcente agere de venturi ſeculi veritate deq; huius vitæ fallacijs, ſuadere & hortari vt ſaluti proſpiceret matris exemplo, quæ id tam vehemēter optaret. quibus ille ſermonibus, vt a Chriſti nomine maiorem in modum abhorrebat, initio minime flecti viſus eſt, verumtamen vrgente deinceps multis rationibus patre, affuit captis eius omnipotentis Domini bonitas, quæ adoleſcentis animo ſancti Spiritus faces admouit ſic, vt exutis impedimentis omnibus, quibus implicatus a dæmone tenebatur, Chriſtianum fieri, matriq; obtemperare velle ſe dixerit: ad quam vbi peruentum eſt, tota re a Confeſſario expoſita, mulier tantum lætitiæ percepit ex

ea

ea tam repentina, tamq́; felici immutatione filij, vt ſtatim ſe morbo leuari ſenſerit. præbuit confitenti aures Pater, deinde ceteros Chriſtianos adijt, proſequente officij gratique animi declarandi cauſſa adoleſcente catechumeno cum alijs cognatis, & eorum quidem ethnicis aliquot, qui oſtendunt ſe quoque propediem id ipſum eſſe facturos. Dominus noſter eos in ſalutari conſilio ſuſcepto retineat. Nunc alia eccleſia ac templum opportuno loco inſtituitur: namq́; re ipſa compertum eſt, ad ethnicorum conuerſionem, & neophytorum profectum longe vtiliſſimam eſſe ædium ſacrarum frequentiam, etenim hoc pacto & boni ab improbis commodius dignoſcuntur, & vniuerſi facilius adiuuantur.

In hac inſula Goa noſtri eccleſiam quoque ſancti Ioannis Euangeliſtæ adminiſtrant. ea Chriſtianis conſtat octingētis: qui vt fere omnes admodum honeſto loco ſunt nati, & in principibus inſulæ numerantur; Chriſtianis actionibus tempus redimere ſtudent male poſitum in idololatria. itaq́; egentibus benigne faciunt, præſertim cum annonæ laboratur inopia: quod cum hyeme proxima contigiſſet, conuentu habito primores oppidi cuiuſdam rationem iniere ſubueniendi pauperibus, idq́; fecerunt. vbi vero tempus meſſis aduenit, aliquot oryzæ candis (certæ menſuræ nomen id eſt) ex collatione in publicum redegerunt pauperibus diuidendos. quæ laus hominum eo maior eſt, quòd ijdem ante conuerſionem aliud nihil niſi tyrannidem, rapinas, & alia huiuſmodi ſcelera meditari ſolebant.

In rebus ijs, quæ ad ſynceritatem fidei pertinent, nullus carni et ſanguini relinquitur locus. Senis cuiuſdam filius ad Mauros ſe contulerat, huic parens per litteras aperte denūtiauit, ſi quid ab ſe poſtularet, rediret in patriā

Chri-

Chriſtumq́; profiteretur: ita fore non ſolum vt animam exitio ſempiterno ſubtraheret (quãquam id maxime ſpectari oporteret) ſed etiam vt paternæ inter ipſos neceßitudinis iura conſtarẽt: ſin rem diutius diſtuliſſet, ſibi certum eſſe exacta iam ætate, & ad exitum appropinquanti, illo exhæredato patrimonium omne egentibus diſtribuere. qua ipſa denuntiatione alij quoque, nec ſane fruſtra, cognatos ab impietate deterrent. hoc anno in eadem eccleſia ſacro Baptiſmatis fonte renati ſunt octo & triginta pleriq; nobiles: in ijs tres e Botorum familia, qui apud ethnicos concionatorum exercent munus, magnoq́; in honore ſunt. ante huius menſis exitum multos alios neophytorum affinium ſuorum opera ſperabamus ad Chriſti gregem acceſſuros. Paucis ante diebus ad templum illud Baptiſmi cauſſa ſe contulit grandis iam natu, minimeq́; contemnendus vir, tanta fide & notitia Dei, vt qui aderant mirarentur: etenim Catholicæ fidei capita exponenti Patri reſpondit ille, ſane vt videbatur ex animo, ſe cano iam eſſe capite, nec ignorare neminem præter vnum Deum ac Dominum noſtrum colendum atq; adorandum eſſe: eundemq́; ſibi iamdudum hærere in pectore, ac proinde ſeſe deflere longi iacturam temporis in dæmone per ſummum ſcelus venerando conſumpti: & ſimul vim lacrymarum profudit contritionis ac pœnitẽtiæ teſtem, petens vt ſacro baptiſmate lauaretur, quod poſtea factum eſt. Deniq; vt ad alia tranſeam, noſtris hominibus illius eccleſiæ neophyti pietate in Deum & officio ſatisfaciunt, nec eo quempiam e Mauris accedere patiuntur, quin rem ad noſtros continuo deferant, vt ad eius conuerſionem aggrediantur. Anniuerſaria eius templi ſolennia hoc anno cum ceteris cæremonijs, frequentia populi, & ſacra concione celebrata ſunt; tum etiam baptiſmo candidatorum viginti,

quos

quos alij octodecim paulo poſt ſubſecuti ſunt, vt interim eos taceam, qui ad hoc Goanum Collegium miſsi ſunt: atque etiamnum ſupereſſe dicuntur ibidem catechumeni quinque & viginti.

Præter hoſce Baptiſmos in Goanis finibus habitos hoc anno etiam in ipſa vrbe Goa in ædibus noſtri Collegij Baptiſmi quattuor generales peracti ſunt non ſine apparatu magnifico, ſymphonia, ſupplicatione publica, concionibúſque noſtrorum, qui linguam Indicam callent præclare, præſente Prorege, propterea quòd in candidatis erant Brachmanes multi viri primarij.

Primus concelebratus eſt Epiphaniæ die feſto, quòd hoc libamine gratius nullum infanti I E S V fore putauimus. baptizati ſunt octoginta, in ijs Brachmanes medicus inprimis huiuſce vrbis clarus: huius vltro ſe præbuit ſuſceptorem ipſemet Prorex, vniuerſa Indica nobilitate honoris cauſſa proſequente.

Alter eadem fere Pompa in Maium menſem incidit. ingenui abluti octo & quadraginta ſupra ducentos prætermulta Luſitanorũ mancipia. in eo numero fuere Brachmanes duodecim inſignes viri cum ſua quiſq; familia.

Tertius in tertiam dominicam diem Iunij menſis dilatus eſt Angelo cuſtodi ſacram. Ea celebritas ceteras tum gratulatione, tum neophytorum numero ac nobilitate ſuperauit: cuius rei non minimam laudem fructúmque tulit Luſitanus incola, qui cum in ſuis hortis ethnicos haberet complures vehementer in ſuis ſuperſtitionibus obſtinatos; tantũ aberat, vt eos ad Chriſtũ allicere conaretur, vt etiã de noſtris hominibus id agentibus quereretur: quòd ſcilicet illis moleſtiã exhiberent: verũ is diuinitus deinde factum eſt, vt culpam ſuam agnoſcens, mutata voluntate noſtros in opere adiuuare ſedulo cæperit, & ex ijs ad fidem

dem traduxerit amplius quinquaginta, qui noſtrorum opera Chriſtianis deinde præceptionibus eruditi, vbi dies Baptiſmi adfuit, ab ipſo Luſitano per mediam vrbem ædes noſtras agmine compoſito ducti ſunt, ramos manibus præferentes, precinentibus tubis, vt ſpecimen aliquot Proregi præberet nouarum frugum quas in pomario ſuo decerpſerat. ſub veſperam deinde ſacro Baptiſmate initiati ſunt in vniuerſum ducenti & ſexaginta: in ijs Brachmanes Salſetani & Goani honeſti homines circiter quinquaginta.

Poſtremus fuit capitum centum & ſexaginta, Octobri menſe, poſt diem vndecim millibus Virginum ſacrum, idq́ſumma cum ſignificatione lætitiæ. porro omnibus hiſce celebritatibus interfuere Luſitani tres, qui in hac vrbe ſibi domicilium collocarunt, quorum vnum œconomum eſſe Raciolenſis eccleſiæ diximus antea. Atq́ ego ſane verbis exſequi nequeo, quàm cupidi ſint tres ij homines animarum ſalutis: ſiquidem pro ea tam vehementer laborant, vt ab Deo in terris videantur eſſe propoſiti quaſi quoddam exemplar et incitamentum multis in hoc genere negligẽtibus: cum enim ea de cauſſa calumnijs falſisq́ criminibus oppugnentur, interdum etiam trudantur in carcerẽ; ita libenter haſce vexationes omnes, & incommoda excipiunt, vt præclare appareat, quanto deſiderio teneantur patiẽdi pro Domino. Hac hyeme falſo accuſati ſunt, quòd ethnicum quendam ad Chriſtiana ſacra vi compuliſſent: cumq́ generalis Auditor mendacijs oneratus, eos pro poteſtate coerceri imperaſſet, vnus ex ijs fuga ſibi cõſulere cũ poſſet, prorſus neglexit: quin etiã ſuadenti Rectori noſtro caueret, reſpondit ille, ſe pro conuerſione ethnicorũ nõ modo nõ formidare cuſtodiã, ſed etiã optare Chriſti Domini gratia flagris cædi publice, ſeq́ inter

ipſa verbera mirabilem fructum ex verbis lictoris, præconisve capturũ, cum eius ſupplicij cauſſam de more pronuntiaret. atque is eodem animi ſenſu ſubortis pœne lacrymis, reputans quàm paruo ſtudio teneantur homines hominum ſeruandorũ, affirmabat, ſi cognoſceret in Maurorum finibus quamuis lõgiſsime poſitum quempiã ethnicum ad Chriſtiana ſacra propenſum; neglecturum ſe nõ modo rei familiaris iacturam, ſed etiam omnia capitis pericula, vt ad eum ab interitu reuocandũ illucuſq; contenderet. præclaram ſane laudem, præſertim quòd multo plures hac tempeſtate reperias, qui tam ſancta ſtudia retardare, quàm qui adiuuare conentur. Et quoniam de horum hominum virtute iam antea ſcripſimus, illud vnum adiungam. octauo quoq; die Confeſsionis & Eucharistiæ ſacramentis in æde noſtra & ſe muniunt ipſi, & alios multos ad id ipſum incitant. nullus præterea Baptiſmus eſt, aut Chriſtianorum celebritas, quin interſint: nec modo neophytis gratulantur, ſed etiam in difficultatibus benigne ſubueniunt. optimam hanc eorum mẽtem tueatur Dominus.

Qui a noſtris hoc anno ad menſem vſque Nouembrẽ baptizati ſunt, eorum eſt ſumma (Baptiſmis omnibus computatis) trium millium, & nouem ſupra ducentos, præter eos qui in priuatis ædibus ægrotantes, quiq; in cuſtodijs publicis ac triremibus, alibiq; eodem æternæ ſalutis impertiti myſterio, in codicem relati non ſunt. exiguus numerus ſi ſuperiores annos reſpicias, ſin bellicos tumultus & incommoda reputes, quibus impeditur Euãgelium; nequaquam exiguus: vberioris vero meſsis, hac tempeſtate ſedata, ſpes eſt: præſertim acriter incumbẽte in eam ipſam rem pro virili parte Prorege, qui neophytos officioſe complecti ac tueri, & ad ethnicorũ conuerſionem

uerſionem hortari non deſinit: quin etiam ter quatérve complures ipſe veſtiuit, aureorum mille & quingentorū impenſa: cuius pium hoc ſtudium, curamq́; amplificandæ Chriſtianæ religionis Dominus augeat.

Hæc mihi in præſentia, venerande Pater, in mentem veniebant, quæ de progreſſu Euangelij ad te ſcriberem. Reliquum eſt, vt precibus & ſacrificijs tuis gratiam nobis vireſq́; implores a Domino, quo non ſolum partas retinere animas, ſed alias etiam deinceps lucrari poſsimus. Goa menſe Nouembri 1569.

EX LITTERIS MARTINI Syluæ ad Conſaluum Aluarem datis 6. Calend. Decemb. 1569. e Caſtro Onoris.

NOs, vt ſcis, ex iſto portu diſceſsimus ad 18. Cal. Decembris. eo die ad Goanas inſulas noctu peruenimus: ibi diem pœne totum morati nauigia præſtolantes, quæ Goæ remanſerant, ſimul atq; aſſuere nonnulla; ſtatim ſolutis anchoris veſpere tenuimus Amediuam. Amediuæ dies quinque poſuimus: deinde ſacro Miſſæ peracto cui Prorex cum vniuerſo exercitu interfuit, valida claſſe nauium 160. ad Onorem delati, caſtrum offendimus admirabili opere, artificioq́; perfectum. Erant in eo præſidio Laſquarini circiter ſeptingenti artis ſclopettariæ peritiſsimi: ij noſtrorum ſigna conſpicati, ſeſe ad defenſionem toto pectore compararunt: inſequenti luce in deſcenſione prælium haud leue commiſſum eſt, ita tamen vt noſtri ſuperiores exſtiterint. Primus e naui ſeſe in litus eiecit Prorex: tum

ceteri ſubſecuti: atq; eodem impetu Luſitani audacius ad mœnia vſq; profecti ſunt, ſed egregie repulſi, duobus e ſuorum numero deſideratis, ictis vero circiter 40. quorum aliquot e vulneribus poſtea mortui ſunt: quod incommodum acceptum non eſſet, ſi quorum oportuit conſilijs monitiſq; paruiſſent. id ne rurſus accideret, Proregis iuſſu ductis rite munitionibus caſtrum oppugnari trifariã cœptum eſt ſic, vt præfectus a certamine verſus ad preces, re deſperata ad Proregem acceſſerit vitam ſibi, ac militibus implorans. Facta deditione, armis, & impedimentis relictis, in decuſſim compoſitis manibus, cum ſingulis veſtimentis omnes dimiſſi. Oppugnationem triduo ſuſtinuerant: tertio die, qui fuit feſtus Sanctæ Catharinæ, ceſſere. Nos caſtrum intrauimus: & in gratiarũ actionem, cuſtos Franciſcanus ſacrificauit, ego Proregis iuſſu concionatus ſum. Reficiuntur hoc tempore quæ per oppugnationem diruta ſunt. ſtatuitq; Prorex manum militum hic in præſidio relinquere. Regat illum pro ſua clementia Dominus. Tu vero curabis vt piorum ſuffragationibus adiuuetur: id enim ille vehementer exoptat, mihiq; mandauit, vt id ſuo nomine abs te per litteras peterem.

Fugerat me de euentis meis quibuſdam te facere certiorem. Bis pœne defunctus ſum: ſemel vt primum exſcenſio facta eſt, dum aliquot militibus animos conor addere, & Crucifixi Domini ſignum oſtento: namq; in eos emiſſa repente artificioſi ignis olla, huc illuc magno impetu volitans; cum a periculo ſeſe cuncti proriperent; inter eam trepidationem impulſo prolapſoq; mihi obtigit ſoli, ita tamẽ, vt ollæ cauda veſtem dumtaxat diſcerpſerit, corpus illæſum Domino miſerante reliquerit. Iterum ac tertio periculum adij, ex tormentarijs globis, ita præteruolantibus, vt mihi verticem capitis prope abraderent.

Quod

Quod ad reliqua attinet; ego, & Sebaſtianus Conſaluus & corpore valemus, & munera Societatis obimus adhuc Dei beneficio ſane feliciter; verſamur autem ferme in valetudinario cum ægrotis. Nobis ad voluntatem ſuam omnino exſequendam Deus robur gratiámque ſufficiat. Atque ob id ipſum tu nos Pater precibus tuis & ſacrificijs adiuuare ne deſine. Onore. 6. Calend. Decembris. Anno Domini 1569.

EX LITTERIS HIERONY-mi Ruizij ad Præpoſitum Generalem datis Cocini 18. Cal. Februarij 1570.

Q Voniam ex ijs litteris quas ex Europa in remotas regiones haſce pro veſtra humanitate perferendas curatis, magnam animi voluptatem, lætitiamq́; percipimus; ad rationem officij noſtri pertinere ſum arbitratus, vt viciſſim iſtuc, quæ hoc anno in Cocinenſi Collegio ſint geſta perſcriberem.

Habentur in hoc Collegio publicæ ſcholæ Grammatices duæ, ad quas ventitant diſcipuli ferme ducenti & ſexaginta bene morati: ijdemq́; tum in ſtudijs, tum in ſacramentorum vſu valde proficiunt. Doctrinæ Chriſtianæ præcepta (quamquã multi admodum teneræ ætate ſunt) cuncti perdidicere: complures vero etiam Catechiſmum in dialogo miſſum iſtinc: eundemq́; ipſi non ſine fructu diſſeminant.

Confeſſio & Communio in æde noſtra ita frequens eſt,

vt celebrioribus feſtis, præſertim vero Mariæ Virginis, Corpus Domini ſumant fere trecenti, vel quadringenti. Idem accidit etiam cum indulgentiæ promulgãtur, quarum neophyti perquam acre deſiderium præſeferunt: & ſane multum ea ratione proficitur. Primo die Dominico aduentus, publice propoſitum eſt Iubileum datum a ſummo Pontifice anno 1568. ad pacem & felicitatem Eccleſiæ Catholicæ expoſcendam. Tanta fuit confitentium vis, vt ſacerdotibus noſtris octo a matutino tempore ad noctem vſq; nullum quieſcendi ſpatium daretur. itaq; in hoc vno templo per eos dies iniere ſacrum Euchariſtiæ conuiuium circiter mille maxima ex parte neophyti. præterea tantum fraudatæ pecuniæ reſtitutum, tot ſublatæ diſcordiæ, ita multa pie facta ſunt, vt hac vna de cauſſa præclare poſitum a ſummo Pontifice hoc Iubilei beneficium eſſe videatur: quid ſi cetera eiuſmodi ſpectes, quæ in reliquo Chriſtiano orbe plurima per eandem occaſionem geſta fuiſſe credenda ſunt? Ad conciones tantus eſt populi concurſus, vt ſuggeſtum ex æde in plateam interdum proferre neceſſe ſit: (vt interim eos taceam qui cetera vrbis templa frequentant) idq; non ſine magno animorũ motu lacrymiſque, quod ſcriptum eſt alias.

Hyemauit hoc anno Cocini Didacus Meneſes rei maritimæ pro Luſitaniæ Rege præpoſitus. claſſis erat nauium triginta. propugnatores mille numerabantur. ac nobis magnam ea res attulit voluptatem, quòd in tanta hominum militarium turba non modo quies, verum etiã Chriſtiana diſciplina mirifice conſtitit: quippe horum militũ qui verſantur in India, mos eſt ſacram Confeſſionem frequenter obire: & cum Eccleſiaſticos & religioſos homines magnopere venerantur, tum vero incipiunt præclarũ ſibi & honorificum ducere, acceptas ab hominibus iniu-

rias Deo donare liberaliter. Itaq; ſi quando rixæ inter eos vel ſeditiones exiſtant, nullo negotio comprimuntur. Hyeme exacta, priuſquam claſſis abiret, a concionatoribus noſtris cæptum eſt agi cũ claſſiarijs de ſalute animarum ſic, vt ex vniuerſo numero, octingenti in æde noſtra ſeſe Confeſſionis ſacramento expiauerint. quin etiã multi publicis per vrbem ac voluntarijs pœnis admiſſa luere piacula. Quid plura? puſillam Quadrageſimam paucis illis diebus habuimus. idq; magna tum fidelium, tum infidelium approbatione, cernentium, hoſce milites, ſi quid per hyemem grauius deliquiſſent, ſponte deinde ac libenter ſupplicia ſubeuntes. Nec ſolum præfecti militesq; (vt diximus) ſed etiam turba nanalis et ipſi quoq; remiges peccata rite confeſſi ſunt. Atque hac adhibita præparatione cuncti admodum læti in Domino conſcendere: et ad huius oræ præſidium ex hoc portu profecti Deum habuere ſane propitium, ſiquidem allatum eſt, Maurorum naues ab ijs captas amplius 40 eoſdemq; facta aliquoties exſcenſione, ethnicorum hoſtium cæſis circiter quinque millibus, non laudem ſolum, ſed opima etiam ſpolia retuliſſe.

Redempti ſunt hac hyeme aureis quingentis noſtrorũ opera corrogatis, Luſitani quinque, qui anno ſuperiore, caſu neſcio quo, in manus Malauarium Maurorum inciderant. ij cum ad Collegium hoc deinde veniſſent Deo Domino gratias acturi, lætiſſimos nobis nuntios attulere, ceteros Chriſtianos qui adhuc redimendi ſupererant, quanquam multis vexatos incommodis & cruciatibus, firmos nihilominus in Catholica fide perſiſtere. Adoleſcentulum, qui noſtra gymnaſia freqũentauerat, alligatum ad arborem pedibus manibúsque, conati erant Mauri intentis in eum arcubus & ſagittis ad Chriſtum deſerendum impellere: quibus ille inter ipſos terrores animo for-

I 3 ti,

ti, magnoq́; reſpõderat, ſe vita potius priuatum iri, quàm fide: quocirca deſperata re Mauri ab incœpto deſtiterant, ita tamẽ vt eum deinceps qualibet quamuis leui de cauſſa calcibus fuſtibusq́; male multarent. Alium tenera admodum ætate puerum pollicitationibus ac minis in fraudem induxerant: id vbi reliqui ſenſere captiui, conſenſu omnes adeunt puerum, ſeq́; ad eius pedes abijciunt flentes, ac præſertim vir quidam ex eo numero nobilis: quorum ſuaſu ac monitis puer ita permotus eſt, vt obortis repente lacrymis, ſe vtique deceptum fuiſſe reſponderit, ſed moriturum potius quàm a religione Catholica receſſurum: atque hanc pietatem ſuam comprobauit præclare: nam vltro ipſemet ſe hoſtibus obtulit, aperte denuntians ſeſe Chriſtianum eſſe: qua re indignati Mauri vinctum ad arboris truncum ſagittis petere primum, deinde etiam iugulare aggreſſi, denique deſiere, illius obſtupefacti conſtantia. Nec tamen eundem exitum alij Chriſtiani ſortiti ſunt: quos eximia fortitudine perſeuerantes in Chriſti Domini confeſſione crudeliter interemptos eſſe cognouimus. O prædicandam Domini bonitatem, qui miſeris hiſce temporibus, in media barbaria, dereliquit ſibi ſeptem millia, quorum genua non ſunt curuata ante Baal.

Venio ad huius anni meſſem. Octaua Sancti Spiritus feria profecti e noſtris aliquot ad Palurtenſes neophytos qui paſſuum hinc tribus circiter millibus oram maritimã incolunt; obuios illos in itinere habuimus, amantiſſimeq́; accepti ſumus hoſpitio cuiuſdam ethnici ætate iam prouecta viri primarij: ibiq́; de ſuſcepta religione retinenda ſermo ad neophytos habitus primum, deinde prolatum regis Cocini diploma, & recitatæ litteræ, quibus priuilegia continentur ab eodem rege propoſita ijs qui ſeſe ad

Chri-

Chriſtum adiunxerint. quæ res multis noua, cunctis accidit iucundiſſima, hoſpiti noſtro præſertim: idemq́ antequam inde diſceſſimus pollicitus eſt ſe Chriſtianum fore cum ſuis: & quanquam inimicus homo rem deinde impedire conatus eſt, ſperamus tamen illum promiſſa facturū. Poſt hæc varijs locis ſane quā opportune Catechiſmus eſt habitus: accedebat illud etiam, vt a Catechiſmo noſtri ſeſe adhibitis interpretibus in ethnicorum cœtus insererent Euangelium prædicantes, adiuuantibus eos item in opere amicis atq; diſcipulis, qui pro ſua parte nō deſunt auditores ad verbum Dei conuocare, atque ad Chriſtianæ fidei veritatem allicere. Itaq; die qui fuit Viſitationi Mariæ Virginis ſacer, primus huius anni Baptiſmus ad hunc modum eſt peractus. Aliquot primum diebus noſtri Catechiſmo vacarūt: deinde vbi dies adfuit Baptiſmi, candidati omnes ad Chriſtianum veterem conuenere, virum locupletem, et honoratum (qui cum apud eos omnes parentis, tum vero apud nos ſocij atq; adiutoris egregij locum obtinet) Gaſparem Aegidium nomine: atq; vbi maturū fuit, ſub ſignis omnes agmine prodiere cum tibiarum, tubarumq́; concentu, ramos palmarum tenentes indicium victoriæ eius quā Dei beneficio de ſpiritalibus nequitijs deportauerant. Ad ædem ſacrā appropinquantibus proceſſit obuiā clerus vna cum vrbis Præfecto, & Epiſcopo, & magna ciuitatis parte, actus eiuſmodi eximia pietate ac ſtudio concelebrare ſolita. Epiſcopus e candidatis pauperrimum quemq́; delegit quos partim rite ſuſciperet, partim etiam manibus ipſe ſuis ablueret. a Præfecto etiam nonnulli ſuſcepti ſunt, idemq́; ſe in ceteros valde humanum atq; honorificum præbuit. id ipſum a ceteris principibus factitatū. Baptizati autem ſunt eo die (quæ Domini noſtri clementia ac benignitas eſt) viginti ſupra ducentos.

Inde rurſus noſtri in opus exiere: cumq́ꝫ feſto die ſanctorum omnium, præfectus ad ædes noſtras baptizandum perduceret magiſtrum fabrum naualium Regis Luſitaniæ; per eam occaſionem conuenere etiam ij, qui recentiſſimi noſtrorum hortatu ad Chriſtum ſeſe conuerterāt. Itaqꝫ renati ſacro Baptiſmate ſunt eo die octoginta non ſine ſolenni cæremonia, & cantibus.

Porro nos ex ea re fructum animi præcipuum capimus, quòd alia nulla niſi æternæ ſalutis ratio hoſce homines vt Chriſtum profiteantur, adducit. Itaque nec veſtes in Baptiſmo nouas, nec alud omnino a nobis præter ſpiritalia exſpectant, aut flagitant, niſi forte granum aliquod benedictum e ceruice geſtandum: nec vero deinde per inconſtantiam ac leuitatem a Chriſto deſciſcunt: quinimmo magno ſibi decori eſſe nomen Chriſtianum exiſtimāt, & ceteros ad veritatem ſtudioſe conantur ab impiarum opinionum peruerſitate traducere: quo in genere nonnulla perſtringam.

Quidam ex hiſce neophytis, licet a nonnullis veteribus Chriſtianis non modo grauiter offenſus eſſet, verum etiā oppreſſus atque vexatus; non tamen iccirco deſtitit quo minus Chriſtianam rem procuraret egregie. Paucis igitur hiſce diebus duos homines ad Deum verum a dæmonis cultu conuerſos ingenti gaudio perduxit ad nos. Puer Naires (hoc enim nomine appellatur certus ordo militarium hominum) vt baptizatus eſt ipſe, ethnicos adiuuare ſtatim aggreſſus eſt: triduoq́ꝫ alium Nairem ad nos adduxit: itemq́ꝫ paulo poſt Indos alios duos, tres've, tanta cum animi lætitia, vt eadem in nos redundaret.

Mauræ cuidā erat filiolus, quā illa ſiue quòd ad Chriſtiana ſacra propenſum cerneret, ſiue alia neſcio qua de cauſſa, vt erat immanis & fera mulier, captum defodit

viuum

viuũ ad fauces vſque, ingenti ſuperimpoſito lapide, vt lentiori cruciatu paulatim extingueretur. Verum percommode factum eſt, vt hiatus exiſteret quidam, ex quo prætereuntes viatores puer poſſet aſpicere. Accidit igitur vt illac iter haberent Chriſtiani aliquot: quos ille conſpicatus, quanquam adhuc Luſitanicæ linguæ imperitus, e ſaxo vociferari, & duo illa verba, Chriſtum exopto, ſatis aperte pronuntiare: accurrunt illi ſtatim, & amoto lapide puerum extrahunt, atque vnus ex ijs ad gubernatorem illum adducit, alius ad nos recta properat flagitãs, vt eo mittatur aliquis, puerum velle fieri Chriſtianum. Itaque mater in cuſtodiam tradita: puer in ædes noſtras acceptus, ac deinde baptizatus eſt.

Regius præfectus, quem in Chriſtiana re adiuuanda noſtri valde ſtudioſum experimur, vna cum rectore noſtro adijt ad Cocini regem, alio quodam in oppido commorantem, vt per eum liceret ibidem templum exſtruere neophytis Palurtenſibus inquilinis. Annuẽte rege, continuo præfectus ipſe miſit qui materiam cæduam ædificãdi cauſſa cõueherent: quin etiam domum, quam ibi poſſidebat, eius rei gratia diruit. In reditu vero ad vicinam inſulam rectorem perduxit, vt cum eius inſulæ regulo de Chriſtiana religione ageret, qui ſane regulus valde ſe facilem præbuit, dixitq́ ſperare ſibi Dei beneficio datũ iri, vt non niſi Chriſtianus ex hac vita diſcederet. Vos eum quæſo iſtic Domino ſupplices commendate.

Antequam claßis ex hac ſtatione diſcederet, decurſus militares, & varia ſimulacra præliorum exhibita, primũ a claßiarijs, tum octauo poſt die a Luſitanis inquilinis. poſtremo etiam a neophytis Cocinenſibus, a quibus diligẽter eſt cautum, ne quis ethnicus (quod opulenti quidam oſtẽtationis cauſſa tentauerant) ſe in ipſorum agmen in-

ſereret. Ei decurſioni honoris cauſſa operam dedere, tum ciuitatis Præfectus, tum etiam claßis dux, & ceteri principes, ita vt in eo ludicro & aciem ſtruerent, & ordines ipſimet ducerent. Neophyti autem duorum circiter millium numerum implebant, vario telorum genere, magna tamen ex parte ſclopis inſtructi, omnes vero egregio corporis ornatu, & quidem complures (vt ſunt pecunioſi, & gloriæ cupidi) ita ſumptuoſo, vt proxime ad Luſitanos accederent. Aeſtate ineunte inſtructis ære ſuo biremibus quinque, in expeditionem ſine vllo ſtipendio pro Luſitaniæ rege profecti ſunt: iamq; præclari de ipſorum virtute nuntij afferebantur. Cocini rex adhuc in ſua cæcitate perſiſtit. is cum per hyemem in morbum incidiſſet; nō incommoda occaſio viſa eſt vrbis Epiſcopo, itemq; Rectori noſtro conueniendi hominis, eumq; ſalutaribus monitis adiuuandi. Ad eum igitur ambo profecti, in ipſo regiæ veſtibulo ſuperſtitiones & nefaria ſacra permulta reperiunt, quibus barbari pro ipſius incolumitate operabantur: regiam vero ariolis Brachmanibusq; refertam, quibus ille adeo deditus eſt vt quamuis præclare tum intelligeret, quamobrem illuc Epiſcopus rectorq; ſe contuliſſent, nihil tamen iccirco de ſua obſtinatione remiſerit. Itaque aliud nihil eo itineris labore ab Epiſcopo & rectore perfectum eſt, niſi vt officium vterq; præſtaret, ſimul etiā vt cū dynaſtis quibuſdā, qui ad regē ſociū ac patronū pro amicitia venerāt, agerent de rebus diuinis, & ab iiſdē impetrarent vt impune liceret in poſterum, in ipſorum ditione Euangelium promulgare.

Reguli duo huic oræ finitimi, iungendæ cum Luſitanis amicitiæ percupidi, Chriſtianæ doctrinæ magiſtros, adeo enixe petierant, vt e re communi rector noſter eſſe omnino ſtatueret, duos e noſtris eo legari qui eadem opera

ra neophytos etiam illius regionis inuiſerent, quos iam diu adierat nemo. Profecti igitur quemadmodum accepti ſint, cognoſcetis ex eorum litteris ad rectorem ſcriptis in hanc ſententiam. Excepti ſumus ab hiſce neophytis magna ipſorum lætitia, & gaudio: nec non ipſi ad quos tendebamus reguli, multis rebus declarauerunt quàm ſibi gratus eſſet noſter aduentus. Quorum alter inuentus a nobis eſt ad ſua illa placanda numina circum lapidem molarem feſtiuo cum digitorum crepitu curſitans, cum ſe prius in ſtagno quodam religionis cauſſa lauiſſet. Is ea cæremonia peracta, peramanter egit nobiſcum, confirmauitq́ promiſſa. Gaſpar Aegidius amicus noſter, & huiuſce comes itineris, valde hiſce hominibus notus eſt. huic ferme trecenti polliciti ſunt, qui primus in templo quod ibi exſtruendum eſt, Baptiſmus habebitur, in eo Baptiſmo ſe nomina Chriſto daturos. Verum, vt Malauarica hæc gens fere perfidiæ laborat infamia, pro ipſis magnopere orandus eſt Dominus, vt quod recepere perſoluant.

In ijs qui Cocini regem ægrotum officij cauſſa inuiſerant, rex Porcadæ fuit, quæ regio diſtat hinc leucas ferme viginti. Is deinde præfectum huiuſce præſidij conuenit, præfectus vero confeſtim ad ſe rectorem noſtrum accerſiuit. Actum eſt ab vtroq́ de re Chriſtiana cum rege, qui pro eo quanti Luſitanorũ amicitiã facit, prolixe conceſſit, vt Chriſtianã religionẽ in ipſius regnũ inferre palam ac libere liceat: quin etiam priuilegia neophytis eadem quæ Cocini rex tribuit patenti diplomate: Vt nemini in poſterũ ſuſcepta Chriſtiana religio fraudi ſit, nec iccirco quicquam omnino vel de re familiari, vel de iure teſtãdi, vel de honore ac dignitate deperdat: vt iuriſdictio Eccleſiaſtica ſit pœnes epiſcopũ: vt tẽpla noſtra noxijs

non

non modo Chriſtianis, verum etiam ethnicis pro aſylo ſint: denique vt nemo Chriſtianæ fidei nomine in periculum vocetur: & alia eiuſmodi.

Ethnicus erat quidam copioſus ac nobilis, quem fratres noſtri & alij ipſius amici non ſemel a nefario dæmonis cultu abducere fruſtra contenderant. is ipſo, ni fallor, S. Iacobi die natali, noſtris ea loca obeuntibus, & ex itinere ſalutantibus hominem, gratulabundus obuiam prodijt, dixitq́ʒ ſibi ea nocte quieſcenti viſam pulcherrima ſpecie mulierē, ſummaq́ʒ oris & corporis dignitate (quā ipſemet pro ea conſuetudine, quæ illi cum Chriſtianis eſt, beatam Virginem nominabat) eamq́ʒ ad ſe in hæc verba locutam eſſe: Hac iter habebit cras mane e Sacerdotibus Chriſtianis vnus, tu quicquid ille iuſſerit facito; & quoniam vultis (inquit) me Chriſtianum eſſe; en præſto ſum cum vniuerſa familia: itaque paulo poſt in hoc noſtro collegio baptizatus eſt.

Quòd nullum adhuc eſſet Cocini domicilium excipiendis alendisq́ʒ catechumenis, nonnulli iccirco a Chriſti profeſſione retardabantur. quamobrem Aegidius noſter vltro id ſibimet oneris depopoſcit, catechumenos præſertim virilis ſexus gratis alendi apud ſe, dum ædes ad eam rem publicæ comparantur. Aegidij virtutem imitata vidua quædam honeſta mulier, non modo alendis, verum etiam inſtituendis fœminis operam, & impenſam benigne pollicita eſt. Nonnullam etiam pecuniæ ſummam ad ipſum pij quidam homines contulere.

Proxima Circunciſionis Chriſti Domini noſtri ſolennia, & anniuerſariam eius diei celebritatem auxit etiā Baptiſmus inſignis capitum 160. quo in Baptiſmo tum Epiſcopus, tum vrbis præfectus, qua ſolent pietate, officioq́ʒ verſati ſunt, quo lætiora eſſent anni 1570 ineuntis

ex-

exordia, quibus exitum ſperamus fore perſimilem. Qui per noſtros hoc anno Cocini ab impietate reuocati, & ſalutari Baptiſmate loti ſunt, ſi extremum hunc Baptiſmum annumeres, quingentorum circiter (quæ Dei benignitas eſt) ſummam efficiunt. Quod reliquum eſt, te Pater optime, & reliquos omnes, qui in iſto ſunt orbe ſocios obſecramus, vt nos Domino commendare ne deſinatis in Chriſtiana cauſſa laborantes, tam remotis in regionibus tamq́; inter ſeſe diſiunctis. Cocini, ex collegio Matris Dei. 18. Kalend. Feb. 1570.

FINIS.

DE

DE IAPONICIS REBVS EPISTOLARVM LIBRI QVINQVE.

AD LECTOREM.

IApon inſula diſtat ab Luſitania, & quidem periculoſa inprimis nauigatione, leucarum millia omnino ſex. Itaque quod in tãto locorum interuallo frequentibusque naufragijs eſt neceſſe, epiſtolæ ſæpenumero intereunt. Inteſtinis præterea ſeditionibus bellisque pœne aſſiduis ea regio flagrat. quocirca multæ rerum publicarũ conuerſiones, crebriq́ regnorum, atq́ imperiorum ortus atque occaſus, in ijs locis exiſtunt. Quod ego te lector, initio monitum volui, quo minus mirere, ſicubi vel interruptam hiſtoriæ ſeriem, vel aliquam forte in rerum perſonarumq́ vocabulis varietatem offenderis.

DE IAPONICIS REBVS EPISTOLARVM LIBER PRIMVS.

PAVLVS IAPONIVS SOcietati IESV pacem & gratiam IESV CHRISTI.

PLacitum eſt ei qui me de matris vtero eduxit meæ, me pditũ, & errãtem a grege veluti ouiculã quærere, longiſſime poſitum nõ deſerere, a tenebris ad lucem, ad vitam ab interitu reuocare. quæ ipſius erga me beneficia tot atque tanta, quòd immenſam eiuſdem benignitatem clementiamq́; teſtantur, ad pietatis ac religionis officium pertinere ſum arbitratus, vt totam conuerſionis meæ rationem per epiſtolam vobis exponerem. Cum in Iapone (quod meum patrium ſolum eſt) cæca illa ſuperſtitionum caligine merſus iacerem; ad bonziorũ cœnobium, infeſtas mihi quorundam metuens manus, tanquam in aſylum forte confugeram. Eodem, commercij

cauſſa,

cauſſa, Luſitanorum appulſa erat nauis: in quibus Aluarus Vazius mihi iam antea notus, cognita re, primo ſi vnà ſecum vellē decedere, pro amicitia mihi ſeſe liberaliter obtulit: deinde, cum id, ob eius nondum expedita negotia, longius eſſe proſpiceret, mihiq́; foret in mora periculum; paranti profectionem amico, qui propinquo in portu ſtationem habebat, me per litteras commendauit. Eas ego confeſtim, intempeſta nocte cum pertuliſſem; vt in re trepida, non cui erant inſcriptæ Ferdinando, ſed Georgio Aluaro nauiculario, per imprudentiam reddidi. Is me benigniſſime exceptum abduxit, eo conſilio, vt me ad Franciſci Xauerij, quicum erat ei magna neceſſitudo, familiaritatem adiungeret: cum interea & conciliandæ voluntatis meæ, & informandi ad religionē animi gratia, multa partim de viri vita, rebúsque quas gereret, partim etiam de Chriſtianæ diſciplinæ inſtitutis quotidie mihi narraret. His ego ſermonibus, paulatim non ſolum cognoſcendi hominis, verum etiam Chriſtianæ ſtudio religionis exarſeram. itaque cum Malacā perueniſſemus, ſacro fonte iam tum eſſem ablutus, ſi per Epiſcopi Vicarium licuiſſet, qui cognito rerum mearū ſtatu, ob eam maxime cauſſam me baptizari prohibuit, quòd poſt ſacra ſuſcepta, ad vxorem ethnicam mihi redeundum negabat. Quocirca infecta re, cum nec Xauerium ibi, vt putaueram, offendiſſem, & maturus iam reditus eſſet in patriam; ad Sinarum regionem nauigaui, quæ diſtat ab Iapone 200. circiter leucarū interuallo (quod iter eſt ſex vel ſeptem dierum) vt inde in Iaponem prima quaq; nauigandi facultate traijcerem: A Sinis, cum in conſpectum oræ Iaponiæ veniſſemus, nec plus 20. leucis à terra abeſſemus; repente ſæuiſſima teterrimaq́; totius quatridui tempeſtate in eundem ex quo ſolueraa-

ueramus Sinarum portum reiecti, deſcendimus. Hic mihi & naufragij metu perterrito, & intimis religionum ſtimulis agitato, quid agerem incerta ac ſolicita mente deliberanti, ecce Luſitanus Aluarus Vazius occurrit, is, cuius præcipue beneficio me ex Iapone euaſiſſe narraui. Miratus cur diſceſſiſſem Malaca, & ſimul audito maris periculo quod adieram, ſuadere inſtitit mihi, ſecũ denuo Malacã reuerterer: ad cuius hortationem Laurentij quoque Bottellij auctoritas acceſſit, hominis honorati, cum diceret non dubitare ſeſe, quin Xauerius Malacæ propediem eſſet futurus, qui me in Diui Pauli Collegiũ Goam perduceret, Christiana doctrina diligentius excolendum, & inde reuertenti in patriam mihi aliquem e Societate comitẽ eſſet daturus. Placuit conſiliũ. itaq; rurſus veni Malacam. ibi in ipſo deſcenſu opportune mihi fit obuiam, qui me ex Iapone aſportauerat, Georgius Aluarus. is me continuo ad Xauerium deduxit, tunc forte in templo ſolennia nuptiarum ſacra facientem. quis eſſem, cuius rei cauſſa venirem, expoſuit. quibus ille auditis, tantam vultu verbiſq; animi lætitiã oſtendit, meq; nactum iam aliquam Luſitanicæ linguæ conſuetudinem, ita & tum accepit comiter, & deinceps benigne amiceq; tractauit; & ego viciſſim congreſſu hominis & aſpectu uſque adeo ſum recreatus; vt ſatis appareret, totam eam itineris mei rationem inſtitutam fuiſſe diuinitus. Mox ad Collegium Diui Pauli reuerſurus, quòd neophyti Christiani in promontorio Comorini erant ei ex itinere inuiſendi, me vna cum Georgio Aluaro via breuiore præmiſit. Goam tenuimus initio menſis Martij, anno poſt Virginis partum 1548. Eodem ipſe quoque peruenit quarto vel quinto poſt die: ſane celeriter. cuius aduentu gauiſus ſum vehementer, quippe iam ipſius humani-

K tate

tate ac prudentia mirabiliter captus. In Collegio deinde edocti quæcunque ad Baptiſmum erant neceſſaria, ego & famulus, quem ex Iapone mecum adduxeram, menſe Maio inſequenti, in templo maximo, per manus Epiſcopi, feſto ipſo Spiritus ſancti die, Baptiſmi ſacra ſuſcepimus. Opifice rerum omnium bene iuuante Deo & Domino IESV Chriſto redimendæ noſtræ ſalutis cauſſa crucifixo, totum hoc ad nominis eius gloriam & Catholicæ fidei propagationem felix fauſtumq; fore confidimus. Mihi quidem Chriſtianæ veritas religionis, cum ex recentibus plurimis erga me Dei beneficijs, tum ex intima quadam ſenſuum meorum ac mentis tranquillitate, patet quotidie clarius. perpaucis etiam diebus, commode & legere, & ſcribere didici. Diui Matthæi Euangelium mandaui memoriæ. id nunc Iaponicis litteris retinendi cauſſa deſcribo. Xauerius Iaponicam prouinciam cogitat. me ducet ſecum. Vobis iſtic, quo res bene atque e ſententia eueniat, pijs apud Deũ precationibus pro vtroq; noſtrum diligentius enitendum eſt: pro me quidem certe; vt ſua tot tamq; præclara in me beneficia ne male patiatur eſſe poſita, mihiq; roboris tantum animiq; ſuppeditet, vt ſi centies oppetenda mors ſit, vitam libens pro veritate profundam. Ego ſum ſpe optima: & non ſine magno meorum popularium fructu, & amplificatione nominis Chriſtiani, conſtitutum in Iapone Societatis collegium, antequam moriar, me viſurum eſſe confido. Goa 3. Kal. Decemb. 1548.

COSMVS TVRRIANVS Societati IESV.

Quan-

QVando multa mihi per hos dies ac magna de Chriſto ex domeſtica Sociorum, qui ex iſtis regnis huc veniunt, præſertim vero Franciſci Xauerij conſuetudine diſcere datum eſt, vt communicẽ vobiſcũ hanc animi mei lætitiam, Patres in Chriſto fratresq́ꝫ, breuibus enarrare conſtitui, quo pacto Dominus me ſuam in hanc Societatem vocarit. Antehac, tametſi propenſo in religionem fui ſemper animo, multæ me tamen variæq́ꝫ cupiditates a propoſito retardarunt. Anno redempti generis humani 1538. neſcio quid vt quærerem, profectus ab Hiſpali, Cannarias primum ſeu Fortunatas, tum Diui Dominici, quam appellant, complures præterea alias inſulas petij, de quibus, quòd ſatis iam notæ ſunt, me nihil attihet ſcribere. Vidi etiam continentem, quam nouam Hiſpaniã vocãt, fertilitatis eximiæ: in qua, Dominicanorum & Franciſcanorũ opera, magnus Chriſtianorum numerus cernitur. ibi quadriẽnio ferme per ſummã ſecularium rerũ omnium abundãtiam ac ſatietatem exacto, cum maius quiddam atque ſolidius, quaſi diuinans animus meus appeteret; Kalẽd. Ianuarijs, anni M.D.XLII. ſex nauium claſſem nactus, Occidentẽ verſus pergere intendi. cum quinctum iam & quinquageſimum diem in alto, procul ab omni terræ conſpectu nauigaſſemus; ad inſulas denique venimus multas numero, magnitudine perexiguas, loco depreſſas; quarum incolæ, nudi, piſce tantum atque arborum folijs victitabant. hic dies octo ſubſtitimus. decimo inde die inſulam conſpeximus amœniſſimam, frequentibus ac proceris admodum conſitam palmis: ſed nos vehemens venti vis deſcenſu prohibuit. poſt decem alios, vel duodecim dies inſulam tenuimus magnam, ſed ab inhabitatoribus pœne deſertam, Vende-

naum nomine, cuius ambitus eſt 200 leucarum. in ea cum quadrageſimum circiter diem morati, neminem ex incolis vidiſſemus; ad extremum barbari nauigio ad nos accedebant, pacis petendæ gratia ſanguinem e pectore brachiiſque ſuo more mittentes. ſed noſtrarum perterriti ſtrepitu bombardarum, ita repente in fugam vertere ſeſe, nunquam vt poſtea comparuerint. ſeminudi incedere, arboribus pro tectis vti dicuntur: pro ſcalis autem, arundinibus miræ proceritatis & craßitudinis. Inde cum ad Septentrionem nauigaremus, vento aduerſante curſum ad meridiem auertimus, paruámque in inſulam deſcendimus, carne & oryza abundantem. ſeſquiannum circiter ibi traduximus. incolæ ſunt iaculandi peritiſsimi; venenatis vtuntur ſagittis, quas vt inficiant, virulentas quaſdam beſtiolas viridium inſtar lacertarum, enutriunt. Hinc, de noſtris ad 400. amiſsis, pœne coacti diſcedere, contendimus ad Malucum; quo in loco mora ferme biennij facta, quòd claßi noſtræ nouam in Hiſpaniam reditus non patebat; de ſacerdotum aliquot, virorúmque nobilium comitum noſtrorum ſententia, cum Præfecto Luſitanorum qui erat ibidẽ, tranſegimus vt nos in haſce Indiæ regiones adduceret. In eo itinere inſulam attigimus, quæ dicitur Amboinus. ibi Xauerium reperi: cuius primo congreſſu in ipſius imitationem ſum vehementer incenſus, itaque repente eius veſtigijs inſtitiſſem, niſi Epiſcopum Goæ prius inuiſere decreuiſſem. quocirca meum illi animum aperire in præſentia ſuperſedi. Goam inde peruentum eſt. ibi me ſtatim ad Epiſcopum contuli, a quo exceptus liberaliter, & Eccleſiæ cuiuſdam adminiſtrationi præpoſitus, in eo munere quinque circiter menſium ſpatio ita ſum verſatus, vt me graues interea fere ſemper curæ cogitationeſq́ue vexarent. quibus defatigato

iam

iam animo cum nullam plane requiem inuenirem, ad noſtrum hoc Diui Pauli Collegium veni, meq́ in P. Nicolai qui tum Collegio Rector praerat, familiaritatem dedi. ab eo cum genus vitæ diſciplinamq́ Societatis domeſticam cognouiſſem; valde mihi, præſertim auctoritate Xauerij iam ante permoto, res tota placuit: cumq́ me ex inſtituto Societatis iccirco tantiſper a negotijs remouiſſem, vt, mente quoad poſſem a ſenſibus auocata, omnẽ cogitationem in Dei beneficijs erga me perpendendis, & in exigẽda præteritæ vitæ meæ ratione defigerem; tertio die poſtquã rem ſum aggreſſus, ita me repente ſecurũ, & ab angoribus liberum vacuumq́ perſenſi; vt egomet ipſe rei nouitatem mirarer, mihiq́ poſthac in Societate omnino viuendum ac permanendum eſſe decernerem. Id contigit anno ſuperiore 13. Calen. Aprilis. quo ipſo tempore Xauerij quoque magnopere me confirmauit aduentus; cum ſalutis meæ cauſſa conſulto miſſus in hanc vrbem a Domino videretur. vnde ille paulo poſt diſcedens, vt promontorij Comorini Chriſtianos inuiſeret, curam mihi reliquit, pueris domi quos alimus, priuatim quotidie; plebi autem in templo ſingulis Dominicis diebus Chriſtianæ rudimenta doctrinæ, & Diui Matthæi Euangelium explanandi. Intulit etiam ſermonem de terra Iaponia, (cuius naturam & incolarum genus e libello quem ſeparatim mittimus cognoſcetis) & ſimul ſignificauit eſſe ſibi in animo, cum e Comorino redierit, in eam inſulam proficiſci, & me ſecum ducere. quod ego ſingularis beneficij loco a Domino accipio; & paratus, quocunque ille voluerit, ſequi, id vnum laboro, ne in patrem totius conſolationis Deum pro immenſa eius in me benignitate ingratus reperiar. itaq́ Patres & Fratres in Chriſto mei, in gratijs agendis, quæſo, mihi ſuccurrite, tum quòd me

in hanc Societatem aſciuerit; tum etiam quòd mihi Iaponicam prouinciam deſtinauerit. Habemus in hoc Collegio adoleſcentem nomine Paulum cui a ſancta Fide cognomen eſt inditum, natione Iaponiũ, multis ornamentis ingenij, memoriaq́;, ſed præcipue D E I *vera notitia præditum. Sextus agitur menſis, ex quo Chriſtianus eſt factus. bis dumtaxat explicatũ a me ſibi Diui Matthæi Euangelium ſumma felicitate a primo capite ad extremum vſque memoriter hauſit. Noſtra in Iaponem profectio in proximum Aprilem menſem paratur. Eam confidimus valde vtilem rei Chriſtianæ futuram: eóque magis, quòd vetus opinio quaſi quoddam oraculum percrebuiſſe apud Iaponios dicitur, nouam ſe legem, multo quàm qua hodie vtuntur ſanctiorem ac meliorem aliquando accepturos. Sacrificijs veſtris & precationibus nos admodum commendamus in Domino. Goa 8. Calen. Aprilis 1549.*

FRANCISCVS XAVERIus Societati Iesv &c.

Qvàm lætos atque vberes animarũ fructus Indica ferat vinea; & non in Regijs modo præſidijs, verum etiam in reliquis oppidis barbarorũ, ſanctiſſima Chriſti fides quàm feliciter creſcat, fuſius ad vos ſcripſi menſe Ianuario ſuperiore. Ego ex India verſus Iaponem Aprili menſe profectus ſum, duobus e Societate comitibus (altero ſacerdote cui Coſmo nomen eſt, altero laico) itemq́; Iaponijs neophytis tribus: quos mihi ſane videtur Dominus præcipu. quadam benignitate clementiaq́; fouiſſe. namque vt in Diui Pauli Collegio, Goæ, cæleſti lauacro expiati ſunt;

ſunt; tanta eos diuina bonitas voluptate gaudioq́ per-fudit, tantámque ad ſuæ in ipſos beneficentiæ cognitionẽ adduxit, vt præ lætitia ſpiritali, piáque dulcedine lacrymas non tenerent. in virtutibus vero mirabile dictu eſt quantum profecerint: plane, vt eæ nobis iucundam atque vtilem ſermonis materiam præbeant. Ad hæc, & legere, & ſcribere didicerũt, ac diſtributis in horas precationibus diligenter vacant. Interrogati a me quonam ſentirẽt ſe genere meditationis, orationisve potiſſimum affici; paſſione Domini recitanda cogitandáque, dixerunt: itaque huic vni maxime lectioni commentationique dant operam. Articulos fidei, Incarnationis Domini, Redemptionisque generis humani cauſſas, ceteráque Chriſtiana myſteria per otium cognouerunt. Percontanti mihi ſæpenumero quoſnam religionis Chriſtianæ ritus, quæve inſtituta ſibi maxime crederent profutura; duo illa ſemper, ſcilicet Confeſſionem & Communionem ſine controuerſia reſponderunt. addentes inſuper, ſua quidem ſententia neminem omnino fore participem rationis, quin auditis Chriſtianæ diſciplinæ decretis aſſentiatur ac pareat. Vnius vero ex ijs, cui Pauli nomen a ſancta Fide cognomen impoſitum eſt, illam quoq́ vocem audiui; cum ingemiſcens in hæc verba prorumperet: O miſeri Iaponij; qui ea ipſa quæ Deus ad veſtrũ eſt fabricatus obſequium, adoratis vt numen. cui ego, quid ita? inquam. tum ille, quòd Solem, ait, venerantur ac Lunam; quæ res, ijs qui nouere Dominum IESVM CHRISTVM, famulantur ac ſeruiunt: quid enim agunt, inquit, aliud, niſi diei tenebras ac noctis illuminant, vt ea claritate mortales ad magni Dei, & filij eius IESV CHRISTI cultum & gloriam in terris vtantur?

Verum vt ad inſtitutam itineris noſtri narrationem reuertar, Malacam venimus pridie Calend. Iunias, anno 1549. ibi Luſitanorum accepimus ex Iapone litteras, in quibus erat ſcriptum, principem quendam eius terræ virum velle fieri Chriſtianum: itaque legari ab eo ad Prætorem Indiæ, qui aliquot e Societate noſtra Chriſtianæ religionis interpretes poſtularet. afferebatur etiã, quodam Iaponis in oppido, mercatores Luſitanos in hoſpitium iuſſu reguli diuertiſſe dæmonũ incurſibus vehementer infeſtum, atque ob id habitatoribus deſtitutum: cum ignaris quid eſſet Luſitanis veſtes detraherentur, famulus etiam nocturno ſpectro perterritus exclamaſſet; excitatos eo ſtrepitu, arripuiſſe arma: deinde famulum crucibus vndique circundediſſe hoſpitium: incolas vero & regulum mercatoribus aperuiſſe, domum eam ab dæmone inhabitari: & ſimul quæſiſſe quonam ad eum fugandum remedio vterentur: reſpondiſſe Luſitanos, nullum aduerſus dæmones Cruce firmius inueniri præſidiũ: itaque ex eo die Cruces domibus eius oppidi fere ſingulis collocatas. Nuntiabatur ad hæc, peramplum patere euangelizantibus in Iapone cãpum; quòd ea gens moribus manſueta ſit, ingenio docilis, & acuta: quocirca magnam in ſpem veni, ſi per noſtra peccata non ſteterit quo minus cæptis faueat Deus, ingentem animarum vim ad Eccleſiæ gremium acceſſuram. His ego rebus cognitis, tametſi ea mihi admodum læta videbantur; tamen aliquandiu ſubſtiti, mecum adhuc de profectione deliberans: ſed cum certa conſtarent mihi iam diuinæ voluntatis indicia, videremq́; me ſi ab incæpto deſiſterẽ, ipſiſmet Iaponijs ethnicis multo deteſtabiliorem futurum, (quamquam perennis ille humani generis aduerſarius meum hoc iter ſumma ope nititur impedire) fidenti animo

mo

mo pergere, & primo ſtatim aduentu Regem ipſum Iaponis adire conſtitui, eiq; mandata quæ habemus a Domino, exponere. Et quamuis apud Regiam Academia dicatur eſſe percelebris; tamen haud dubiam nobis, ſi ad certamen ventum ſit, Deo fauente, victoriam pollicemur. nec nos litteratorum veremur ſophiſmata; nec barbarorum minas, vel dæmonum inſidias pertimeſcimus. quid enim nobis aut ab eorum ſcientia qui I E S V M neſciunt, poteſt eſſe periculi; aut ab eorum vi, quibus nihil in nos, niſi quantum Deus ipſe permiſerit, licet? præſertim cum nulla re alia, niſi diuinæ gloriæ ſtudio & ſalutis animarum adducti negotium hoc ſuſceperimus; & Iob a diabolo ſacræ litteræ non niſi concedente Domino lædi potuiſſe teſtentur. Illa vero nos vna aſſidue cura ſolicitat, ne grauius ipſi pro humana fragilitate peccemus; néve Dei auxilio, quod laborantibus ille ſemper benigne ſuppeditat, abutamur. quod tamen ne accidat, cum ſacroſanctæ matris Eccleſiæ (cuius imperij fines, animabus ad creatoris agnitionem trahendis propagare ſatagimus) tum nominatim Societatis I E S V meritis impetratum iri ſperamus.

Sane quàm periculoſum iter hoc Iaponicum eſt, partim ob frequentia latrocinia, partim etiam ob tempeſtates, quæ paſſim hoc mari ita ſæuæ excitantur, vt præclare agi cum ijs qui nauigant exiſtimetur, ſi tribus e nauibus duæ curſum incolumes teneant. Quocirca venit mihi ſæpe in mentem vereri, ne, qui e noſtra Societate doctrina ſunt præſtantiores, ſi cui eorum in hæc loca mitti contigerit, temerarium eſſe negotium, Deumq; tentari quodammodo, tam apertis adeundis periculis, putent: qua tamen eos ſuſpicione poſtmodum libero, quòd ſpero, Societatis noſtræ litteris inhabitantem Domini ſpiritum præſidere. Illud quidem occurrit mihi ſæpenumero, quod aliquando

K 5 patrem

patrem noſtrum Ignatium audiui dicentem: omnibus ijs, qui in Societate noſtra verſantur, ſummo ſtudio conatuq́; elaborandum eſſe, vt inanes ab ſe timores, & cetera cuncta depellant, quæ homini, quo minus totam in vno Deo ſpem collocet, impedimēto eſſe conſueuere. Porro, quemadmodum intereſt inter eos, quorum ita ſpes eſt in Deo repoſita, vt rebus tamen affluant neceſſarijs, & eos qui ob id ipſum vt Chriſtum imitarentur, & ſoli Deo confiderent, omnibus ſeſe vitæ præſidijs exūerunt; ſic proculdubio multū refert, vtrum quis, cum vnicum habere ſe profiteatur in Dei bonitate perfugium, tum in tuto & quaſi in vmbra ſe exerceat: an, alia re ſibi nulla niſi Dei honore gloriaq́; propoſita, ſeſe caputq́; ſuum volens vidensq́; in diſcrimen offerat pœne quotidie: cuiuſmodi ſi quis extiterit, næ illum ego propediem ſeculi tædio migrandiq́; ad Dominum deſiderio affectum iri crediderim: quandoquidem hæc hominum vita quæ dicitur, mors perpetua potius, ac triſte quoddam a cæleſtibus regnis exſilium eſt.

Iaponij (ſicuti a comitibus noſtris accepimus) valde ſuperſtitionibus dediti ſunt: bonáque eorum pars, monachorum ferme ritu, in cœnobijs viuūt. ij, religionis cauſſa, neque carnes guſtare, neque piſces dicuntur. quocirca nos, eorundem comitum noſtrorum monitu, ne barbari in nobis offendantur, aſsiduam ibi ſi res exiget, cogitamus diætam. Affirmant præterea qui inde veniunt, ſummam hoc hominum genus apud populum auctoritatem obtinere: quod iccirco adſcripſi, vt intelligatis quibuſcum res nobis futura ſit, & quantopere veſtris & Societatis vniuerſæ apud Deum ſuffragationibus egeamus.

Nos, feſto ipſo D. Ioannis Baptiſtæ die, Malaca ſoluemus. nauigationem gubernatores bimeſtrem circiter pollicen-

licentur. cum in Iaponem peruenero; tum ad vos de hominum inſtitutis, moribus, opinionibus copioſe perſcribam. Interea ſpem mihi neſcio quam afferebat quod de Paulo noſtro cognoueram, cœnobitas quos dixi Iaponios, huiuſmodi quibuſdam commentationibus exerceri: Qui cœnobio præſidet (is autem eruditione ceteris antecellit) ad cœtum domeſticis conuocatis, aliquam in ſententiam diſſerit primum: deinde certos vnicuique locos ad cogitandum proponit. verbi gratia: Cum agit quis animã interclusa iam voce, ſi tum diuinitus detur animæ facultas loquendi; quibuſnam verbis ad corpus vtatur? vel, quidnam dicat, ſi quis exiſtat ab inferis? Ad eam vero cogitationem, vnius horæ ſpatium præſtituitur. quo expleto, Præfectus veluti penſum a ſingulis exigit: quem excogitaſſe boni quippiam comperit, ornat laudibus; quem ſecus, obiurgat. ijdem ad populum quintodecimo quoq; die verba faciunt ſane frequentem; & inter dicendum, grauiſſimas inferorũ pœnas cruciatusq; depictos in tabula aſpiciendos auditoribus proferunt. cuius acerbitate ſpectaculi vſq; ad eiulatus & lacrymas, fœminæ præcipue, permouentur. quærenti mihi de Paulo, numquid e concionibus eorum teneret memoria; cuiuſdam reſpondit ſe meminiſſe, qui diceret improbum virum ſiue mulierem, eſſe dæmone ipſo nequiorem; quod ſcelera multa quæ ille per ſe perpetrare non poſſit, vt furari, falſum teſtimonium dicere, aliaq; id genus; huiuſmodi hominibus adiutoribus atq; adminiſtris admittat. Diſiunctionem noſtram Dominus pro infinita ſua miſericordia coniungere dignetur in cælis: nam in terris quidem ecquando poſthac viſuri inter nos ſimus, incertum eſt. Malaca 10. Calend.

Iulias 1549.

FRAN-

FRANCISCVS XAVERIus Societati IESV &c.

IAponem Deo adſpirante attigimus Auguſtó menſe, die Aſſumptioni Mariæ Virginis ſacro, cum feſto ipſo Diui Ioannis Baptiſtæ die natali, Malaca ſub veſperā ſoluiſſemus. Nauiculario vſi ſumus ethnico, mercatore Sina, qui ſuam in id operam præfecto Malacæ detulerat. ac primo ſane feliciter nauigauimus: ſed mox (vt ſunt barbarorum ingenia ad leuitatem atque ad inconſtantiam prona) profectionis mutare conſilium nauicularius cæpit, & in occurrentibus paßim inſulis tempus fruſtra conterere. Nobis autem in eo itinere cum alia multa, tum illa duo præcipue moleſtißima contigerunt: alterum, quòd oblata diuinitus tempeſtate nautæ per nequitiam abuterentur; qua elapſa, ad oram Sinarum appellere, ibiq́; totam hyemem, curſum exſpectantes ponere cogebamur: alterum, quòd in eadem naui ſimulacrum vehebatur dæmonis; cui nautæ, quanquam inuitis nobis & inſpectantibus, patrio ritu ſacrificabant. ab eodem etiam per ſortes de ipſa nauigatione petebant reſponſa; quæ (vt aiebant credebántque barbari) modo læta, modo triſtia reddebantur. Centum a Malaca leucas, Sinas verſus prouecti, quandam ad inſulam ſtetimus: ibiq́; aduerſus maris illius ſæuitiam naualibus inſtrumentis, aliaq́; materia comparata, poſt multas cæremonias & ſacrificia quæſitum eſt ab idolo, proſperam deinceps fortunam eſſemus habituri, necne. cum valde proſperam reſpondiſſet, proinde ne moraremur diutius; ſuſtulimus anchoras, velaq́; gratulabundi fecimus omnes: illi, ſimulacro quod in puppi locatum candelarum luminibus, odoramentisq́; ex in-

cenſo ligno quodam Aquilano venerabantur:nos conditore cæli terræq; Deo,et eius filio domino IESV CHRISTO confiſi, cuius cultum religionemq; amplificandi ſtudio in ea loca deferebamur. Cum iam eſſemus in curſu, placuit nautis ab dæmone percontari, vtrum nauis qua vehebamur, Malacam eſſet ex Iapone reditura. cum in Iaponem quidem peruenturam omnino, ſortilegi retuliſſent, verum ex Iapone Malacam minime reuerſuram; tum vero inſtitutæ nauigationis pœnitere barbaros cæpit, ſatiusq; ijs videri apud Sinas hyemare, et Iaponicam profectionem in alterum annum differre. Noſter autem quis animus, quis tum eſſet dolor, cogitare vobiſcum poteſtis ipſi, cum de tota itineris noſtri ratione conſuleretur dæmon. Mox in oram terræ quam Cocincinam vocant, delati; duo, vna eodemq; die (qui fuit Diuæ Mariæ Magdalenæ ſacer) veſpere, ſane quàm aduerſa pertulimus. Etenim exaſperato vehementius mari, ingentesq; voluente iam fluctus, cum iactis anchoris agitaremur in ſalo, apertum in oſtium ſentinæ vnus e comitibus noſtris Emanuel Sina forte præteriens decidit. mortuum credidimus: nam & alte ceciderat; & a capite pœne ad vmbilicum obrutus aliquantiſper in aqua iacuerat. veruntamen extractus magno cum labore, exanimis licet, grauiterq; caput ſauciatus, adhibita curatione, paucis diebus, Deo fauēte conualuit. Nondum huius plane curatum erat vulnus: ecce tibi eodem ferme caſu, eadémque nauis iactatione, filia nauarchi in mare delabitur, & in omnium oculis, fruſtra conantium opitulari, ſubmergitur. Cuius interitum tanti ſunt eiulatus ac lacrymæ conſequutæ: tanto præterea, quotquot in naui eramus, vitæ in diſcrimine verſabamur; vt admodum digna miſeratione res eſſet. Barbari ad propitiādum per ſacrificia dæmonē verſi, nulla capta quiete,

diem

diem noctemq́ totam mactandis idolo auibus ferculisq́ apponendis operam dederunt, per ſortes etiam quæſiere cauſſam infortunij. reſponſum eſt: ſi is qui prius in ſentinam ceciderat Emanuel fato functus fuiſſet; puellam in mare non fuiſſe lapſuram. Cernitis ipſi profecto quantum nobis eo reſponſo dæmon ab ſuis miniſtris crearit periculũ: & nobis quid futurum fuerit, niſi furentis rabiem Dominus compreßiſſet. ſed me tamen in primis graues illæ in Deum iniuriæ, & barbarorũ ſacra illa ſacrilega permouebant. itaq́ fuſus in preces, Deum rogaui ſæpius, vt priuſquam fluctibus operiremur, homines ab ſe ad ipſius imaginem ac ſimilitudinem conditos, tam falſis opinionũ erroribus impijsq́ ſuperſtitionibus liberaret; tetrũ quippe ſpectaculum, & indignum eſt facinus, Dei vice ab hominibus ad vnius DEI laudem factis, adorari perpetuũ ipſius humani generis inimicum. Cuius de minis atq́ terroribus, quibus ille mortales, nactus occaſionem, aggreditur, quòd multa mihi eo die nocteq́ Dei beneficio contigit experiri, quamquam ea ſane cognitu vtilia ſunt, tamen breuitatis cauſſa cetera prætermittam; vnum illud ſummatim attingã: huiuſmodi ipſius petitiones eludi nulla ratione facilius, quàm animi magnitudine quadam ac ſecuritate præſtanda, non illa quidẽ, quæ proprijs viribus, ſed quæ vnius Dei tutela præſidioq́ nitatur. veniſſe tempus vlciſcendi doloris ſui, crebro mihi ponebat ob oculos. ſed magis tali in re ac tempore nobis timendum eſt, ne fixam in Deo fiduciam, quæ debet eſſe firmißima, remittamus, quàm ne ab hoſte (qui nihil valet niſi Domino permittente) vincamur. Porro, quid nobis in extremo ſpiritu futurum eſt, fratres, cum debilitatis corporis animiq́ viribus grauiori quàm vnquam antea tentatione vexabimur; niſi per otium prius ſpem totam in Deo reponere,

atque ad eum tempeſtiue confugere didicerimus?

Verum vt ad rem redeam, lenita paulum tempeſtate, vela ventis mœrentes dedimus, paucisq́; diebus in portum Sinarum quem Cantonium vocant, peruenimus. Ac nautis quidem non dubium fuit, quin hyemandum eſſet ibidem; quamuis nos partim rogando, partim etiam eam iniuriam cum Luſitanis & cum præfecto Malacæ expoſtulaturos minando, fruſtra eos reuocare a propoſito niteremur. Sed neſcio quomodo factum eſt, vt ſtationis mutandæ petendiq́; portus Cincei (qui in eadem eſt inſula) ſubito conſilium caperent. Eo cum iam appropinquaremus: nauarchus a quibuſdam prærnauigantibus repente fit certior, Cinceum portum a piratis compluribus obſideri. Præſens omnino periculũ imminebat: eratq́; ventus Cantonem reuertenti, aduerſus: Iaponem petenti, ſecundus. quocirca ſubita re perculſi nautæ, volentes, nolentes, curſum in Iaponem dirigere, & nos quo polliciti fuerant (& quidem reliquis portubus inſulæ excluſi) recta Cangoximam, quæ Pauli noſtri patria eſt, inuito dæmone perducere ſunt coacti. ibi, cum à Pauli cognatis, tum a reliquis oppidanis amiciſsime excepti ſumus.

Iaponia gens (quantum perſpicere hucuſque potuimus) ceteras nationes, quæ nuper inuentæ ſunt, virtute ac probitate antecellit omnes. tractabili admodum eſt ingenio, atque, vt plurimum, a fraudibus abhorrenti: dignitatis vero mirum quàm ſtudioſa: ſic prorſus, vt eam reliquis rebus omnibus anteponat. rei familiaris inopia patet illa quidem in hac gente latiſsime: ſed ea nulli eſt dedecori: (quamquam eam alioquin ægerrime ferunt) nec ſane minus iccirco qui nobiles ſunt, a plebe coluntur: neq; vero

vero eorum quiſquam, pauperrimus licet, connubio cum plebeijs vlla mercede iungatur: vſque adeo exiſtimationem diuitijs præferunt. Magnum ſibi inuicem habent honorem. armis plurimum tribuunt, ijſque præcipue delectantur: & ſimul ac quartum decimum ætatis annum attigerunt, enſe ac pugione præcincti plebeij æque atq; optimates incedunt. iniuriam nullam, nec verbum paulo contumelioſius ferunt. In victu ſane ſibi temperant: ſunt tamen in potu liberiores. vſum vitis ignorant: oryza exprimunt vinum. Aleam, luſúsq; omnino refugiunt, quòd nihil homine indignius putent, quàm rebus ijs vacare, quæ animum alieni appetētem ac rapacem efficiant. Si quando iurant (quod perraro fit) per Solem iurant. litteras norunt plerique, quo etiam facilius Chriſtianis ritibus imbuuntur. Vnica ſinguli ſunt vxore contenti. ad omnem honeſtatem atq; ad humanitatē ſunt valde propenſi natura, diſcendíq; percupidi. ſermones qui de Deo habentur (præſertim cum probe, quæ dicuntur, intelligunt) audiunt libentiſſime. A furtis vero tam auerſum nec de Chriſtianis nec de barbaris populum quemquam videre me memini. Veterum quorundam, inſtar philoſophorum, maxima pars opiniones ſequuntur. Solem multi: Lunam alij adorant. vt quidq; naturæ maxime conſentaneum eſt, ita facillime aſſentiuntur; & acquieſcunt, ſi peccati cuiuſpiam, ratione probabili conuincuntur. Multo minus impuros, & rectæ rationi magis obtemperantes laicos, quàm ſacerdotes, inuenio, qui ipſorū lingua Bonzij appellantur. ij cum reliquis flagitijs, tum præpoſteræ libidinis turpiter adeo dediti ſunt, non modo vt id non celent, ſed etiam profiteantur palam: & longo iam vſu virorum æque ac mulierum aures callum ad tam nefarij ſceleris nomen obduxerint. quod tamen vitium nos vulgo

cum

cum reprehendimus, & quàm ſit graue Deoq; inuiſum oſtendimus; ceteri ſane lætantur, & approbant: Bonzij, ad quos potiſſimum reprehenſio pertinet, tantum abeſt vt aut erubeſcant, aut doleant; vt etiam aperte derideant nos, et illudant. Permultos habent in cœnobijs filios optimatum, inſtituendos litteris: horum ætatis flore abutuntur. De Bonzijs quidam ſunt cultu corporis noſtris monachis non abſimiles: veſtibus vtuntur cineritij coloris: tertio vel quarto quoque die capillum ac barbam penitus videntur abradere: horum laxior etiam eſt diſciplina: muliebres (quibus cum viuunt) eiuſdem ordinis habent cœtus: quas, fama conſentiens eſt, prægnantes, partum medicamentis abigere. itaq; ob eam rem apud multitudinem admodum audiunt male: nec ſane (quantum egomet, ipſorum aliqua ex parte iam cognitis moribus, iudicare poſſum) iniuria. Hos inter, & alios quos dixi ſacrificulos (ij clericorum ferme vtuntur ornatu) minime conuenit. Duo præcipue in hac terra mihi pœne ſtuporem incutiunt. alterum, quàm grauia quamq; nefanda peccata, quàm nihili fiant. atque id nimirum accidit maxime patrum culpa: qui traditam ſibi tum a natura, tum aliquam fortaſſe etiam a maioribus normam recte viuendi, corruptam ipſi deinceps ac deprauatam poſteris reliquerunt: vt ex hoc, obiter illud etiam appareat, quemadmodum in communi vita, naturales igniculi probitatis, pugnantibus cum natura vitijs paulatim penitus extinguuntur: ſic in vita perfecta, virtutum habitus licet iam conſtitutos, niſi aſſidua ac diligens cura adhibita ſit, remiſſioribus officijs labefactari ſenſim, ac deſtrui. Alterum eſt, cur hi ſacerdotes, cum nec integritate, nec innocentia ſint cum ſecularibus comparandi, tanto nihilo minus apud eos in honore atq; exiſtimatione ſint. & quam-

quam in magna omnes prauitate ſummaq́; opinionũ peruerſitate verſantur; tamen qui ſapientia præſtare videntur ceteris, præcipuum dignitatis obtinent locum. horum cum aliquibus congredi mihi ſæpenumero contigit: cum vno præſertim, cui tum ob eruditionis famam, & muneris quo fungitur amplitudinem, tum etiam ob ætatem, quæ annorum eſt 80, cuncti plurimum tribuunt: eúmque ſua lingua, Ninxit, appellant, quod vocabulum, veritatis cor, ſi interpretere, ſignificat. Is inter Bonzios, eſt veluti Epiſcopus. felix vtique, ſi ipſius nomini facta conſentiant. Eum ego in ſermonibus quos habuit mecum, de immortalitate animorum valde incertum offendi: quam ille, parum ſane ſibi conſtans, modo aſſerit, modo negat. quàm vereor, ne reliqui ſint huic ſimiles litterati. ipſe autem dici vix poteſt, quanta me beneuolentia proſequatur. neque vero ceteri omnes & Bonzij, & laici, non admodum noſtra conſuetudine delectari videntur. atque illud mirantur in primis, diuinoq́; prorſus affirmant factum eſſe conſilio, vt eam vnam ob rem quo de rebus diuinis verba faceremus, tam remotas in regiones (omnino leucarum ſex millium & eo amplius iter eſt) ab ipſa vſque Luſitania contenderimus. Mirantur etiam vehementer, cum audiunt, gentibus ijs quæ in IESVM CHRISTVM crediderint, eiusq́; præceptis obtemperauerint, certiſſimũ ſempiternæ beatitudinis præmium eſſe propoſitum.

Ad ſummam ſcire vos volo, quo magis gratulemini Deo Domino, magnam in hac inſula paratam eſſe Chriſtianæ rei bene gerendæ materiem. itaque nos Iaponice ſi noſſemus, dubium mihi non eſt, quin multi fierent Chriſtiani. verumtamen breui (Deo fauente) diſcemus. quadrageſimus dies eſt, ex quo ad eam rem animum

adie-

adiecimus: præcepta decalogi Iaponica lingua iam exponimus. Hæc ego fuſius ad vos eo perſcribo, vt vehementius gaudeatis in Domino, pares omnium veſtrum induſtriæ ſtudijsq́; aperiri prouincias: & ſimul, vt diligentius interea cum reliquas virtutes, tum præcipue patientiam meditemini: illud vero ſemper animis veſtris memoriaq́; fixum inhæreat: gratiorem eſſe Domino victimam, plenum Chriſtianæ humilitatis animum, quo ſe vitamq́; ſuam quis illi ſtudioſe deuoueat, quàm permulta licet præclara, ſine humilitate, facinora. Nec multum aberit fortaſſe, quin e vobis complures huc intra biennium euocem. proinde eſtote parati: ſummiſſioni vacate: vobis ipſi, vbicunque opus eſt, reſiſtite fortiter: omnem curam, cogitationem, laborem in vobis penitus cognoſcendis inſumite. hinc nimirum & fides in Deum, & caritas creſcet in proximum: hinc perſpicietis quotidie clarius, quàm nullum vobis perfugium in veſtris viribus eſſe debeat conſtitutum. porro, inani ſublata ſpe; quæ vna vera ac ſolida eſt in Deo fiducia conſequetur. hinc intima illa denique exiſtet humilitas: quam vos, terrarum vbicunque fueritis, ſed præcipue ſi in hæc loca mittemini, magis etiam quàm fortaſſe putatis, neceſſariam vobis intelligetis. Quocirca vos rogo, vt omni prorſus humana ſpe, vel carnis prudentia, atque elatione depoſita, omnibus veſtris in actionibus vno Deo nitamini. hoc tam firmo præſidio ſi muniti fueritis, tum nec quod ad corpus, nec quod ad ſpiritum attinet, res erit vlla tanta tamq́; difficilis, quam vos meo iudicio non & ſuſcipere, & ſuſtinere poſſitis.

Cangoximæ (quã Pauli noſtri patriam eſſe docuimus) tũ a magiſtratibus, tum ab vniuerſo populo accepti ſumus comiter admodũ ac benigne: nouos e Luſitania ſacerdotes cunctis nõ ſine quadam admiratione viſentibus. Pauli

vero ipſius officium erga nos ac fides egregia conſtitit: qui quòd ſe ad Chriſti gregem adiunxit, nequaquam offenduntur in illo Iaponij. quinimmo ſuſpiciunt hominem, quòd Indiam peragrauerit, quòd ipſis incognita multa didicerit. Regulus quidē ipſe, cum ad eum Paulus, quinque procul ab oppido leucis commorantem, ſalutatum acceſſiſſet honoris cauſſa, pictamq́; in tabula (quam ex India aduеximus) Chriſti Domini noſtri, & ſanctiſſimæ Virginis matris ſecum attuliſſet imaginem; magnopere ipſius aduentu congreſſuq́; lætatus eſt: multaq́; de Luſitanorum moribus, deq́; imperio quod obtinent in India percontatus, denique prolatam a Paulo, quam dixi, imaginem, nixus genibus adorauit ſupplex: atq́; id ipſum fieri ab omnibus qui aderant, imperauit. Eandem contemplata mox Reguli quoque mater, magnam cepit admirationem ſimul ac voluptatem. itaq́; paucis poſt diebus quàm Paulus Cangoximam rediјt, miſit mulier qui deſumendum eius exemplum aliquo modo curaret, verum defuit artifex. petiјt etiam a nobis, vt ſibi Chriſtianæ fidei capita litteris ederemus. in eam rem Paulus dies aliquot diligenter incubuit, & Iaponice multa conſcripſit. idem cognatos amicosq́; homo impiger dies ac noctes ad ſalutem hortari ac docere non deſtitit: breuiq́; vxorem, & filiam, multos præterea vtriuſque ſexus in ouile Domini compulit. Nec ſane (vt initia ſeſe dant) conſilium eorum improbatur in vulgus: & quia plerique legere & ſcribere iam ante didicerant, perfacile Chriſtianis precationibus aſſueſcunt. Cum linguæ ſubſidium nobis (vt ſperamus) acceſſerit: tum res multo melius (Deo bene iuuante) procedet. nam nunc quidem inter eos veluti quædam ſimulacra verſamur. multa illi de nobis loquuntur, et conferunt inter ſe: nos videlicet obmuteſcimus: dumq́; huius

linguæ

linguæ elementa percipimus, cogimur quaſi repueraſcere. cuius ætatis quemadmodum mores imitamur, ſic vtinam candorem ac ſimplicitatem recuperare poſſemus. quam tamen ad rem multum nos loci opportunitas adiuuabit. Etenim remotis adeo in regionibus, inter impios dæmonum cultores ab amicorum conſpectu lõgiſſime poſiti, omniúq; pœne mortalium ope ac ſolatio deſtituti; nimirum noſtrimet paulatim obliuiſcimur: noſq; in Deum totos neceſſario effundimus. quod ſecus, vbi Chriſtiana viget religio, fieri conſueuit. parentum quippe vel patriæ caritas, affinitates, neceſſitudines, amicitiæ, ad omnes corporis animæq; vſus parata ſubſidia, Deum inter & homines interponunt fere ſeſe: atque inde ſenſim ipſius Dei ſubrepit obliuio. quocirca eximiam in nos, hoc etiam nomine, Dei benignitatem experimur: qui cum, hac ſuſcipienda peregrinatione, aliquod præſtare nos illi putaremus obſequium; ipſi nos potius ſingulari eiuſdem beneficio affectos, multiſq; vinculis ſolutos agnoſcimus, quæ ſpem noſtram ac fidem, quo minus creſceret, diſtinebant. quæ ipſius in nos tanta merita, ne male locata ſint, néve noſtra culpa ingratique animi vitio diuinæ erga nos beneficentiæ exareſcat flumen, vos etiam iſtic, quæſo, nobis in agendis gratijs ſubuenite. Ad hæc illud quoque non leue commodum accedit, quòd delicijs ijs, quæ alibi carnis ſtimulos irritare, animiq; & corporis vires ſolent infringere; hic caremus omnino. Etenim Iaponij nullum altile mactant vel comedunt. piſce veſcuntur interdum, oryza & tritico non abundant. herbis, & arborum fructibus vt plurimum victitant. & quidem ita proſpera valetudine ad multam vſque ſenectutem vtuntur, vt facile appareat, quàm paucis ſit, eadem quæ alioquin eſt inſatiabilis, natura noſtra contenta. Nos quoque cor-

pore valemus recte: vtinam perinde animo valeremus.

Eorum qui nefaria huius inſulæ ſacra procurant, magna eſt multitudo. ij carne, piſce, vinoq; ſuis legibus abſtinent: ſemel tantum quotidie cibum, & eum quidem exiguum capiunt: complures etiam, clericorum ferme retinentes ornatum, capitalis metu ſupplicij a mulierum conſuetudine prohibentur. quibus illi rebus, & antiquitatis peritia quadam & ſuperſtitionum ſuarum fabulis enarrandis, magnam ſibi auctoritatem apud Iaponios compararunt. Horum decretis atque inſtitutis quòd vehementer adeo, Chriſtiana quam profitemur doctrina aduerſatur; valde ſuſpicamur fore, vt licet in præſentia nobis fauere videantur, tamen cum res paulatim progredi cœperit, noſtram in perniciem tum ſæuiant ipſi, tum vero populum concitent, alioqui per ſe minime nobis infeſtum. Fixum autem ac certum eſt nobis, ſicuti ab omni prorſus contumelia & iurgijs abſtinere, ita ab gentibus ad cognitionem conditoris liberatorisq; noſtri Domini IESV CHRISTI vocandis nulla ratione deſiſtere. Quod ſi euenerit, vt in cauſſa tam honeſta, tamq; pio ac ſalutari negotio vitam ponamus; næ nos id in magni beneficij loco accipiemus a Domino, cuius præceptis, animarum ſalutem, corporis noſtri iactura mercari iubemur.

Sed iam reddenda nobis eſt ratio, Cangoximæ cur tam diu ſubſtiterimus. Cum in animo nobis eſſet Meacũ (quæ regia vrbs eſt inſulæ totius opulentiſſima) ſine mora contendere, aduerſo vento Cangoximæ ſumus retenti. poſt quintum, non minus, menſem dabitur curſus: tum deniq; Deo volente proficiſcemur. Abeſt Meacus hinc iter leucarum 300. multa nobis de eius vrbis magnitudine, mira narrantur. tectorum plus 90 millibus habitari, cum Acade-

mia

mia percelebri, & Collegijs quinque præcipuis: & ſacrificulorum quos Bonzios vocant, & monachorum quos Leguixil, & eiuſdem ordinis fœminarum quas Hamacata nominant, cœnobijs plurimis. Præter hanc Meacenſem, quinque præterea ſunt in Iapone admodum inſignes Academiæ: Coiana, Negruenſis, Homiana, Frenoiama, Banduenſis. Priores quattuor, circa Meacum ſunt, quarum ſingulæ auditoribus ter mille & quingentis, & eo amplius celebrantur, poſtrema vero, longe omnium nobiliſſima & frequentiſſima, diſtat longius. Eſt autem diœceſis Banduenſis perampla. Sex eam obtinent reguli, e quibus vni, reliqui omnes parent: ipſe vero Iaponio Regi, qui magnus Rex Meacenſis vocatur. Ad hæc, multa quoque minora gymnaſia toto regno eſſe dicuntur. denique in hoc genere tot ſunt quæ audimus ac tanta, vt ea prius oculis ipſi cernere, quàm alijs referre, vel affirmare cupiamus. Cum ita eſſe re ipſa nobis compertum fuerit, tum cuncta fuſius perſcribemus. quòd ſi prouinciæ ſtatum eiuſmodi cognouerimus, vt in conuertendis ad Dominum gentibus multum profici poſſit; ad omnes præcipuas Chriſtianorum Academias, religionis & officij cauſſa forſitan litteras dabimus, vt in eis quicunque ingenio virtuteq́; excellunt, vel in hæc loca veniant ipſi, vel certe alios ad veniendum propenſos, impellant: noſtrum qui hic ſumus obſequium atque aſſiduitatem ad omnia fore ſibi paratam intelligant: maiora quàm iſtic fortaſſe percipiunt ſpiritalia gaudia ſolatiaq́; ſibi Dominum impertiturum eſſe confidant. Si vero operæpretium eſſe videbitur; ipſum quoque ſummum Pontificem tota de re certiorem facere non dubitabimus: quandoquidem ad eum vtpote Chriſti Vicarium in terris, & paſtorem omnium qui ad Chriſtianam fidem, & ſpiritalem Eccleſiæ ditio-

L 4 *nem*

nem accedunt, ea cura potiſſimum pertinet. Neq; vero ceteros quoq; aliorum ordinum religioſos fratres, qui ſalutem animarum et Chriſti gloriam ſitiunt, non inuitabimus. qui vt frequentiſſimi veniant, ſupererit tamen multorum præterea conatibus ac labori locus. nam præterquã quòd Iaponis regnum per ſe amplum eſt, aliud etiã multo maius, nempe Sinarum, abeſt hinc non plus decem duodecimve dierum traiectu: magna vero ſumus in ſpe (ſi tam diu ſuppetet nobis vita) partim per eos qui iſtinc venerint, partim per eos qui ex his populis ad Chriſti cultũ fuerint traducti, nos intra decennium in his regionibus confecta multa præclare, viſuros. ſed de omni conditione rerum Meacenſium & Academiarum, quod ad Chriſtianam rem pertinet, ante exitum anni 1 5 5 1. volente Deo, explorata ad vos omnia compertaq; perſcribam. Hoc anno Bonzij duo, in Meacenſi et Banduẽſi Academia verſati & cum ijs complures Iaponij, ad Chriſtiana myſteria cognoſcenda proficiſcuntur in Indiam. Die qui fuit Diuo Michaeli ſacer, cum Regulo Cangoximano collocuti ſumus, qui nos admodum honorifice exceptos admonuit, vt Chriſtianæ legis volumina diligenter aſſeruaremus: quã ſi veram ſanamq; perſpexerit; enimuero fore vt Diabolus diſrũpatur. paucis deinde poſt diebus edixit, licere omnibus, qui ſub eius imperio ſunt, impune fieri Chriſtianos. hac ego lætiora in extrema epiſtola adſcribo, quo magis gaudeatis, & gratulemini Domino Deo noſtro. Nobis (vt arbitror) hac hyems in articulis fidei copioſius explicãdis ponetur. quam explicationẽ Paulus cariſſimus frater noſter cum Iaponice verterit (vertet autem fideliter quidquid ad ſuorum ſalutem neceſſarium fuerit) typis tradere cogitamus, vt cũ nos vbiq; corã adeſſe nequeamus, litterarum beneficio, quas norunt plerique, veritas Chriſtiana latius propagetur. Nunc

Nunc vos (quoniam tanta pateſit vobis prouincia) omni ſtudio induſtriam pietatemq; veſtrã in theatro cæleſti probare contendite. id aſſequemini, ſi in hoc ſeculo humilitatem, & ſenſibus intimis colueritis, & moribus expreſſeritis, ac vita: quod ad exiſtimationem auctoritatemq; attinet, totum id Domino permittẽtes, qui vobis eã ipſe per ſe conciliabit profecto. quod ſi facere omiſerit: veſtra cauſſa videlicet, ne, quæ Dei ſunt vobiſmet arrogetis, omiſerit. Illud vero vos ego etiam atq; etiam obteſtor, vt veram inter vos pacem atq; concordiã omni ratione retineatis: ſummaq; ope nitamini, vt ne qua in vobis ſemina diſſenſionis exiſtant: præclaros illos veſtros conatus ac ſtudia patiendi pro Chriſto, cõferatis interim ad omnem diſcordiæ ſpiritum debellandum, memores affirmaſſe Chriſtum, ea re ſuos cognitum iri, ſi ſe diligerẽt inuicem. Gratiam ſuam Dominus Deus noſter ac voluntatem animis noſtris inſinuet, quo ex ea quàm maxime cuncta faciamus. Cangoxima. Nonis Nouemb. 1549.

PAVLVS IAPONIVS
Societati IESV Goam.

QVod mihi maxime fuit optatum, vt in Iaponem redire, matremq; meam, & vxorem, ac filiam, cognatos præterea ac familiares meos ab impio dæmonum cultu ad Chriſti religionem traducere mihi liceret; id iam Dei Domini noſtri clementia ſingulari ſum conſequutus. Nunc autem alia me coquit cura, vt ij, quemadmodum ad Chriſtum conuerſi ſunt, ſic in fide quam ei dederunt, firmi ſtabileſq; perſiſtant. quod ego cum a Domino precor identidem; tum vos, per Chriſtũ, vt in precibus veſtris ac ſacrificijs mei meorumq; memo-

res ſitis, obteſtor: quandoquidem ad ſalutem (niſi principijs conſentiant exitus) cœpiſſe nil prodeſt. Iaponij me ſane quàm libenter audiunt de IESV CHRISTO *verba facientem. itaque multos, fauente Deo, Chriſtianos fore confido. Nos hic omnes corpore (vtinam æque ſpiritu) bene valemus. & quamquam a vobis locorũ interuallo diſiuncti ſumus; tamen & animis in præſentia coniuncti videmur: & erimus aliquando corporibus, videlicet cum ad extremum iudicium excitabimur, vtinã cũ Domino regnaturi. Cãgoxima. Nonis Nouẽb.* 1549.

COSMVS TVRRIANVS
Societati IESV Goam.

Q*Vòd veſtro mihi ſubſidio vehementer eſt opus, vel ipſa me cogit neceſſitas, Patres Fratreſq; mihi cariſſimi, vt vos de ſtatu rerum Iaponicarũ faciam certiores. Ac de tota quidem noſtri itineris ratione, nec nõ de ipſius cõditione prouinciæ quantũ initio per huius linguæ morumq; notitiam licuit, quo anno ad hanc terrã appulimus, Xauerius admodũ fuſe perſcripſit. ex eo tẽpore Cangoximæ, quo primũ e naui deſcendimus, annũ ferme cum aliquot eius loci neophytis cõmorati, ad vrbẽ Firandũ (quoniam Meaci per bellicos tumultus Euangeliũ prædicare non licuit) inde contẽdimus. Hic regulũ Xauerius adire cõſtituit, qui tum erat Amangutij: quæ vrbs in primis huius regionis ampla, centũ leucas vltra Firandũ eſt poſita. ad eum habebamus a Goa Præfecto & Epiſcopo litteras: & a Præfecto Malacæ, munera, manuchordium, & horologium: quibus in nauem impoſitis, cum Ioanne Ferdinando duobuſq; Iaponijs Amangutiũ eſt profectus. eo munere delectatus admodum regulus, quòd huiuſmodi res,*

tam-

tametſi exigui pretij, tamen ante id tempus nunq uam in ea prouincia viſa, tum primum proferebantur; publica ſtatim per vicos edicta propoſuit: placere ſibi, non ſolum in ea ciuitate, verum etiam in omnibus ſuæ dition is oppidis legem Dei declarari palam: eamq́; cuilibet liberum eſſe ſectari: eius legis præcones atq; interpretes nulla ratione a quopiam lædi vel impediri. præterea gratificandi cauſſa, Xauerio eiuſq; comitibus monaſteriū, quo diu erſarentur, attribuit. quo ſimul ac recepere ſeſe, ingens ad eos repente omnium ordinum concurſus eſt factus: partim veritatis, partim rerum nouarū, partim etiam detrahendi ſtudio. quo in extremo genere Bonzij maxime ſunt. qui tametſi principio lætari noſtro aduentu videbantur; tamen vehementer a nobis abhorrere cæperunt, ex quo Chriſtiana lege prohiberi nefaria flagitia, quibus ſunt turpiſſime dediti, cognouerunt. Iaponiorum autem aptiſſima ſunt ad capiendam ac retinēdam IESV Chriſti religionem ingenia. valent iudicio: rationem ducem libenter ſequuntur: de ſalute animarum, & Dei cultu, ſunt valde ſoliciti, & in communi conſuetudine faciles. maxime vero ſe obſeruant inuicem & honorāt: ſic prorſus, vt in aliqua regia inſtituti eſſe videantur. Maledictis abſentes minime carpunt. aleatores æque ac fures capitali ſupplicio proſequuntur. oblectationis cauſſa, vel armis (quibus admodū vtuntur bene) vel pangendis carminibus exercentur. atque hæc optimatum ſtudia ſunt. Idololatriæ apud eos multa ſunt genera. namque alij ſimulacrum adorant, nomine Xacam. de quo illa præcipue perhibentur: octies millies natum antequam a fœmina pareretur, atq; eo tempore priuſquam cōciperetur a matre, ſanctimoniæ cauſſa, ligna, aquam, & alia neceſſaria, hominibus miniſtraſſe. alij ſimulacrum quod Amidam

dam appellant: alij vero Solem venerantur ac Lunam: atque omnino verſantur in multis ac magnis erroribus: vt litterarum præſidio inſtructos ad hæc mendacia confutanda oporteat eſſe, qui e noſtris in hanc prouinciam venerint. Harum præcipue Bonzij ſuperſtitionũ antiſtites, cum auctoritatis, tum pecuniæ ſibi conciliandæ cauſſa, errore animos multitudinis imbuunt. Chirographa quædam habẽt venalia, quorum aliquod, e vita migrans quicunque ſecum attulerit; huic nullum a dæmonibus fore periculum pollicentur. & quanquam huiuſmodi chirographa care admodum veneunt; tamen a pleriſque ante mortem emuntur. Monent etiam populum, vt ipſorum exemplo ab omni animalium eſu (niſi quæ carent ſanguine) abſtineant. Et ſane Bonzij neque carne palam, neque piſce veſcuntur: regis videlicet metu, qui ſi id reſciret, multatos pelleret monaſterio: ſed tamen clanculum comedunt. Iaponiorum elatiora ſunt ingenia. armis maxime fidunt. ætatis annum 14 cum primum attigerunt, machæra præcinguntur: pugionẽ vero nunquam deponunt. arcu & ſagittis peritiſſime vtuntur: & reliquas nationes omnes, præ fortitudine ſua, contemnunt. genus omne furti, capitali pœna pariter puniunt: aiunt enim, qui ſe a paruis non abſtinuerit, eundem in magnis, oblata occaſione, æque facile peccaturũ. Heris in famulos, quamlibet leui de cauſſa vitæ necisq; ius eſt. itaq; ſerui eis diligentiſſime ad nutum obediunt: capiteq; demiſſo, manibus humi poſitis, dicta dominorũ excipiunt. Sunt autem Iaponij dociles adeo, facilesq; natura, adeoq; ratione ducuntur; vt cum ſæpenumero valde irati ad nos veniant; ſimul ac demonſtratum eſt ijs, animorum certum eſſe principium, interitum vero nullum: nec ſalutem prorſus ab vllo niſi ab vno rerũ opi-

fice

ſice ſperandam; repente idolorum obliti, quæ toto vitæ ſuæ tempore coluerunt, eadem hora velle ſe dicant fieri Chriſtianos. neque vero per inconſtantiam, ab lege ſemel accepta deſciſcunt. quinimmo pleriq; (& magnus iam neophytorum eſt numerus) ad omnia propter Deum quamuis aduerſa ferenda parati mihi videntur. Quantá ſit huius terræ amplitudo, quàm idonea ad Catholicã in ea fidem ſerendam, cernitis Fratres. Ipſi quidem Iaponij in percontando ita ſunt curioſi; vt ex quo in hanc vrbem venimus (omnino quintus nunc, vel eo etiam amplius, agitur menſis) nulla dies effluxerit, quin ab hora matutina ad multam vſque noctem vel Bonzij, vel laici affuerint, varia in omni genere ſciſcitantes: vt illa: qui ſtatus eſt Dei? qui locus? oculis cur non cernitur? Quî fieri poteſt vt animorum origo ſit, mors nequaquam? Quibus vt ſatisfiat, magna prudentia ac dexteritate opus eſt: namq;, prout res poſtulat, modo ſeuere cum ijs agendũ, modo humiliter ac demiſſe. in primis autem patiẽtia neceſſaria eſt. etenim Iaponij, vt ſunt ingenio peracuti, & a nulla prorſus natione vel ſapientia, vel dignitate ſuperari ſe putant: aduenas omnes, deprimendi cauſſa, non cauillantes modo ſed etiam vultu manibuſq; geſticulantes, illudũt. & ſane bona a prauis haud male dijudicant: atque ob eam ipſam cauſſam, Bonzios, etſi in ſpeciem venerantur; tamen ob diſſolutos eorũ mores, intimis ſenſibus auerſantur. Nũc Regulus nobis campum exſtruendo Collegio peramplum aſſignauit. Nobis veram ſui colendi amandiq; viam ac rationem Spiritus ſanctus oſtendat, quo ad eam beatitudinem, ad quam ſumus conditi, peruenire aliquando poſſimus. Ex Iapone ipſo die feſto Diui Michaelis 3. Calend. Octob. 1551.

IOAN-

IOANNES FERDINANDUS Franciſco Xauerio.

POſt tuum ex hac vrbe diſceſſum, inflati animis domum ad nos conuenere Iaponij, vt varijs nos interrogationibus fatigarent: videlicet rati, qui ipſorum argumenta refelleret, abſente te, fore neminem. Sed Coſmus Turrianus, Deo fauente, ſpiritus eorum repreſſit: etenim interprete me ad ſingulas quæſtiones ita reſpondit, vt ſatisfaceret: quas ego Iaponice quoniã ipſius mãdato litteris cõſignaui, deeſſe nolui quo minus ex ijs aliquas ad te perſcriberẽ.

Quæſitũ eſt, ex qua materia Deus animum cõdidiſſet: nam corpus quidem e quattuor conſtare elementis nõ ignorabant. Reſpondimus ad hoc; quemadmodũ Deo, vt elementa, Solem, ac Lunam, & reliquum mundi fabricaretur ornatum, non opus fuit priore materia: ſed vt exiſterent, ipſo nutu verboq́; fecit; ſic animos etiam ab eo creari ſola ipſius voluntate, materia nulla. Tum illi percontari: qui color animi, quænam eſſet ſpecies. Nullam reſpondimus, etenim hoc proprium eſſe elementorũ & corporum. Cum inde concluderent, quoniam corpus non haberet, nihil eſſe animũ; Coſmus vt eos verbis ipſorum conuinceret, interrogauit num eſſet aer in mundo: cum annuiſſent, quæſiuit denuo, eſſet ne coloratus aer: negarunt. Tum ille: ſi aer, cũ res corporea ſit, nullo eſt colore; quanto minus (inquit) animus, cum careat corpore? Hoc audito, ceſſere.

Quæſiere alij, dæmones quid nam eſſent. cum reſponderetur eſſe multitudinem Angelorum duce Lucifero, qui elati ſuperbia, quòd Deo ſeſe æquiparare voluerant, cæleſti gloria ſunt diuinoq́; aſpectu priuati; cur, aiũt, homines

mines tentat diabolus, eſtq́; eis adeo vehemẽter infeſtus? quòd eos, inquit Coſmus, ad beatitudinem illam, quam ipſe amiſit, conditos nouit: propterea eis inuidet, laboratq́; vt in fraudem inducantur.

Interrogauere nonnulli, cur ſi erant cuncta, quæ Deus fecerat bona, Luciferum ſpiritum malum & contumacem creaſſet? Ad ea, Luciferum, inquit, quique ſunt eius ſectam ſequuti, condidit Deus & clara intelligentia præditos ad bonum dignoſcendum ac malum, & libera voluntate ad vtrumlibet eligẽdum: vt eos, ſi bonum exoptaſſent, gloria, ſin malum, inferni cruciatus exciperent. qua facultate quòd Lucifer ac reliqui dæmones abuſi, pro Deo adorari concupierũt; iccirco pœnas dedere, & ſua ipſorum culpa mali ac ſuperbi euaſere: quod ſecus bonis contigit Angelis, qui ſemet ſubdẽtes Deo, meruere gloriam ſempiternam. Percontabantur alij, quid eſſet Deus, vbi eſſet, num aſpici poſſet: alij; cur Deus cũ ſit adeo clemens, aditum gloriæ tantis difficultatibus circunſepſerit. denique tãtus erat a matutino tempore vſq; ad veſperam hæc & alia ſciſcitantium numerus, domus vt oppleretur. ſed Coſmus (vt dixi) fecit omnibus ſatis. Bonzij nos, quòd eorum ſcelera arguimus, maledictis inſectari nõ deſinunt. Confinxere quidã ex ijs, diabolũ e ſimulacro pronuntiaſſe, nos ipſius eſſe diſcipulos: eundem noſtra de cauſſa e cælo, multis inſpectantibus, regiã fulmine perculiſſe: quidã etiam humanæ carnis voracitatẽ, nobis exprobrãt. Ad hæc, illa quoq; incõmoda vel Dei potiꝰ beneficia accepimus. Cõmotũ eſt in oppido bellũ, quod regis obitu deinde ſedatũ eſt, adeo exitioſum ac graue; vt vrbs octo dierũ ſpatio cõflagraret incẽdijs, & ſanguine redũdaret: q̃ppe ſublatis legibꝰ, impune victrix vbiq; graſſabatur improbitas: paſsim homicidia: paſsim rapinæ:

atque

atque eo ſane toto tempore nos ad cædem inquirebamur aſsidue, partim ab ijs, qui nos oderant, partim ab ijs, qui noſtras qualeſcunque ſarcinulas adamauerant: itaque magno in diſcrimine vitæ ſæpe verſati ſumus: verum ex omnibus periculis eripuit nos clementiſsima Domini mater, quæ clientes adeo præcipua cura tuetur ſuos. Cum ſtatus rerum eſſet huiuſmodi; Coſmus Antonium miſit ad Naetondoni vxorem, vt ab ea conſilium peteret: illa iuſsit nobis renuntiari, vt confeſtim veniremus ad ſe. porro inter eundum complures in cateruas armatorum incidimus: ij inter ſe per eorum ordines tranſeuntibus nobis, quin, aiunt, e medio tollimus hoſce de Cengecu (ſic enim Europæos appellant) quandoquidem ipſorum culpa, lignea vel lapidea ſimulacra neque alijs, neque ſibi ſalutem dare poſſe negantium, Dij indignati, excitata diſcordia, tantam huic populo cladem intulere? hæc autẽ dicebant illi, propterea quòd eo bello cœnobia multa cum ſimulacris ignis abſumpſerat: imminuta magnopere idolorum & præſtigiatorum auctoritate, vel ob id ipſum, ꝙ Regi in primis, vt noſti, ſuperſtitioſo, nihil eam ſuperſtitionem profuiſſe conſtiterat. Ex eo diſcrimine elapſi, Naetondoni domum peruenimus, cuius vxor dato puero, qui proſequeretur, nos ad Bonziorum monaſterium, quos ea ſuis alebat ſumptibus, amandauit: illi vero grauiter nobis offenſi, reſpuere: nos dæmones dicere, nec locum excipiendo tam improbo hominum generi ſibi ſupereſſe. Cur nos Deus, qui habitat in cælis, cuius legem exponeremus, ex ijs periculis non in cælum eriperet? Tamen ad extremum ſiue Dominæ metu, ſiue famuli precibus adducti, phani particulam nobis ad hoſpitium aſsignarunt: ibi toto biduo commoratos mulier nos domũ ſuam rurſus accerſit, & in poſticis ædium partibus

tibus ambulatiunculam quandam nobis ad diuerſandum attribuit. hic nos quot periculis, quot laboribus perfuncti fuerimus, ne longior ſim, in præſentia ſileo. Sanctis ſacrificijs, & precationibus tuis nos admodum commendamus, & patrum fratrumq́ cariſsimorum: quos ego ad hanc gentem ſalutaribus erudiendam præceptis, & verã in agnitionem Dei conditorisq́ ſui trahendam, propediẽ venturos eſſe confido. Amangutio, 13. Cal. Nouembris 1551.

EX EPISTOLA GASPARIS Vilelæ ad Societatem IESV.

IAponica terra, quantum hucuſq́ accepimus, pauper eſt & frigidior Luſitania. regio mõtoſa & niualis: gens polita nec a ratione abhorrens: hordeaceo veſcitur pane. qui nobiles ſunt, ijs magnus habetur honos, quorum multi ſi rei familiaris premuntur anguſtia, natos præfocant iniecto faucibus pede, mortẽq́ anteferunt egeſtati. Olei, butyri, caſei, lactis, ouorũ, ſaccari, mellis, aceti valde laborat inopia: croco, cinnamomo, pipere prorſus caret. Iam vero hordeaceo furfure vtũtur pro ſale. deniq́ nulla ibi ſalutaria corporibus medicamenta reperiuntur. En vobis, fratres cariſsimi, cuiuſmodi regionem tredecim vel quatuordecim petamus, ſane quàm alacres DEI benignitate: &, ſi magis laborãdum ſit, multo etiam alacriores futuri, vt opera noſtra Iaponiorum animæ fratrum noſtrorum, damnati illius lupi eripiantur e faucibus. Nunc fratres, quando hæc vobis occaſio datur; optata perficite, nec vos vllus impediat timor, quo minus animabus ijs opitulemini, quas Chriſtus IESVS minime ſibi negligendas putauit. Concurrite fratres ad has gentes adeo remotas ab agnitione creato-

ris ſui. Crucis in amplexum venite: ſtrenuis patet militibus campus: veſtri conatus erumpant: veſtra à mari ad mare tranſmittat induſtria. Ad hæc noua ſidera contemplanda, ad hæc noua regna accedite, vt ex his ad regnum tollamur æternum cum IESV CHRISTO.
Cocino. 8. Kal. Maij. 1554.

PETRVS ALCACEVA
Societati IESV in Luſitaniã.

G*Oam veni, vbi commoror in præſentia, ex Iapone miſſus. & quoniam arbitrabar, cognito rerum Iaponenſiũ ſtatu, magnam vos lætitiam eſſe capturos; de ijs aliquid conſtitui ad vos ſcribere: vt, cum in ea prouincia quãta ſit rei bene gerendæ materies, qui motus animorum, quàm præſtantia incolarum ingenia intellexeritis; fratres veſtros, qui peregrinãtur ibidem, quamquam loci interuallo diſiunctos a vobis, ſpiritu nihilo minus coniunctos, aſſiduis precationibus eſſe vobis adiuuandos putetis. Anno a puerpera Virgine 1552. 15. Calend. Maias proficiſcentem ex India Franciſcum Xauerium, vt in oram Sinarum traijceret (quo ſecum e patribus Balthaſarem Gagum, itemq́ e fratribus vnũ ducebat) ſecuti ego & frater Duartes a Sylua, vt peteremus Iaponem, Malacam venimus, quæ abeſt leucas 700 ab India. Ibi Xauerius, vt ad Sinas poſtea pergeret, ſubſtitit. nobis Iaponem verſus 8. Id. Iunias proficiſcentibus, itineris comes repente, Xauerij iuſſu, Balthaſar Gagus acceſſit. Cum ad Sinas perueniſſemus, peropportune paratã nauim inuenimus: quod eo iucundius nobis accidit, quòd ea de re valde ſoliciti in itinere fueramus. Conſcendimus igitur 4. Nonas Auguſti, & duodecimo die ad Iaponem appulimus, inq́ Can-*

goxi-

goximam inſulam, vbi Xauerius verſatus antea fuerat, primo aduentu deſcendimus. ibi dierum octo mora facta, ab Regulo valde benigne tractati, 11. Calen. Octobris perreximus ad Bungi regnum, quod appellatur, & decimo ſeptimo die ad vrbem Bungum ſane quàm aduerſa & periculoſa nauigatione peruenimus. ibi nobis ædes hoſpitio datæ ſunt iuſſu Regis, quem poſtridie inuiſimus: eiq; ab Indiæ Prorege munera attulimus. quibus ille magnopere delectatus, præter hoſpitium nobis terreſtria quoq; & maritima lautia iuſſit præberi. Rex eſt ſane potens, admodumq; imperat late. Coſmus Turrianus Amangutij erat eo tempore: qui ſimul ac Bungi nos eſſe cognouit; continuo Ioannem Ferdinandum Iaponice doctum miſit ad nos. quo, & in mandatis, quæ habebamus a Prorege, exponendis, interpretis munere fungeretur; & aliquid eadem opera de Christiana religione diſſereret. is nobiſcum in regiam cum veniſſet, in vtroque genere ſane libenter eſt auditus ab rege. Summa eius orationis fuit: quòd rex ipſe Proregem Indiæ per litteras certiorem feciſſet, amice in ſuo regno habitum iri ab ſe doctrinæ CHRISTIANAE magiſtros: iccirco nos ad eam exponendam in ea loca veniſſe: id quo melius & commodius fieret, eſſe noſtris e presbyteris vnum Amangutij, quicum nobis congredi & colloqui magnopere expediret, cum vt ab eo multa cognoſceremus, tum etiam vt aliquam interea aſſequeremur Iaponicæ linguæ peritiam: certum ab Rege hominem eo ipſo tempore mitti Amangutium inaudiſſe nos; petere & rogare, vt vna cum eo nos mitteret. Ad ea reſpondit rex, nec ſe ignorare, commorari Coſmum Turrianum Amangutij; & ſibi dolere, quòd non, vt in ea vrbe, ſic in ſuæ quoque ditionis oppidis eſſent neophyti Chriſtiani: publice ſe

Chriſtianam in ſuo regno religionem, & nobis interpretandi,& ſectandi cuilibet poteſtatem eſſe facturum: atq; eius rei auctoritatem verbis iiſdem quibus Amangutiana foret edita, conſcripturum: quam in ædium noſtrarum ianua palam propoſitam haberemus. Cum hoc reſponſo dimiſsi, Octobri menſe, anno 1552, contendimus Amangutium. vbi & a Coſmo Turriano, & ab vniuerſo cœtu Chriſtianorum ſingulari lætitia excepti, diem natalem egimus Domini, ſolenniq; ſacrificio interfuimus,& ſi non optima ſymphonia, magno tamen cum gaudio Chriſtianorum: duo deinde patres tria ſinguli miſſæ ſacrificia peregerunt, totamq; rationem eius myſterij populo declararunt. Hic, cum in conſilium ventum eſſet de rebus ad eam eccleſiam neceſſarijs, placitũ eſt patribus me Goam reuerti. Abeuntem pridie Non. Febru. anni 1553, Balthaſar Gagus, & Ioannes Ferdinãdus Bungum vſq; ſunt proſecuti. Bungi rege ſalutato, monitoq; de meo in Indiam reditu, ad Proregem vt ſcriberet, ſi quid vellet; ipſe cum alia, tum illud præcipue ſcripſit: ſtudium ſuum patribus, qui apud ſe eſſent, non defuturum: interim ſe Balthaſaris Gagi præſentia valde lætari: Luſitaniæ regis cauſſa omnia cupere: mitti ad ſe præcones Euãgelij vt de ſuis quàm plurimi fierẽt Chriſtiani, vehementer optare. Ego cum iis litteris confeſtim diſceſsi Firandum, quod abeſt Bungo leucas circiter 60. totoq; eo itinere, Iaponici ſermonis ignarus, nutu ac ſignificatione pro lingua ſum vti coactus.

Biduo poſt meum Bungo diſceſſum, Balthaſar Gagus,& Ioannes Ferdinandus, qui remanſerant, magnum adiere diſcrimen. etenim luce quæ cinerũ diem eſt conſecuta, patefacta principum trium aduerſus regem coniuratione, vehementer commota ciuitas erat in armis.

Tum neophyti quidam ex oppidanis Balthaſarem monere, vt ædibus conſuleret ſuis: vrbi namque imminere direptionem & incendium. Balthaſar autem animaduerſo regis ipſius periculo ac metu, Ioannem miſit in regiã, vt ſi quo modo regem alloqui poſſet, eius animum confirmaret, Deumq́; futurum ei propitium vel ob id ipſum promitteret, quòd ille ſuorum conuerſionis adeo cupidus eſſet. Ioannes, etſi regiam offendit nobilitate refertam; tamen Deo volente, patuit ei ad regem aditus. qui ipſius verbis admodum recreatus, vt Deo commendaretur a nobis valde ſuppliciter petijt. noſtri cum vrbis cõpita cernerent armatorum cateruis horrentia, domeſticis finibus continere ſeſe Deoq́; committere ſtatuerunt: nec ita multo poſt e coniuratis tres titulis honorum illuſtres, vna cũ ipſorum liberis, vxoribus, propinquis, alijsq́; compluribus occiduntur; & ſtatim domibus eorum ignis inijcitur. qui late adeo peruagatus eſt; vt priuata partim virorũ nobilium, partim mercatorum, ad 300 ædificia comprehenderit. qua ipſa in vrbis regione cum eſſet noſtrorum hoſpitium; de ſarcinis, ornatuq́; ſacro plane iam deſperauerat Gagus: verum in medio incendio, ædes, Dei benignitate illæſæ atq; incolumes permanſere. eadem nocte miſit rex, qui Balthaſari nuntiaret, facile iudicare ſe quantus eo die ipſius labor fuiſſet, putare etiam ſarcinas abſumptas incendio. ſed bono eſſet animo, reſtituturũ ſe omnia. etenim valde proſpere debellatũ eſſe. gratias egit Balthaſar, iuſſitq́; regi nũtiari, noſtra omnia integra ſupereſſe. tertio deinde, vel quarto poſt die regem inuiſit ipſe; habuitq́; ſermonẽ tempori congruentem. Huiuſmodi omnia incommoda, fratres mihi cariſſimi, multasq́; præterea Bonziorum iniurias (qui ſacerdotes Iaponiorũ ſunt, homines miræ peruerſitatis ac pertinaciæ) tolerare

ſane operæpretium eſt. is animarum fructus, ea neophytorum conſtantia, id ingenium cernitur. ex ijs vnus tanto ſtudio rerum diuinarum exarſit, vt nulla in domo vicinitatis ſuæ, non aliquem fecerit Chriſtianum, & alios præterea complures vehementer commouerit.

Quidam, ægrotanti filio implorabat a Balthaſare medicinam: cui Balthaſar, animæ ſe medicinam, ſi vellet, ait eſſe facturum. ille domum diſceſſit: nec ea de re filium appellauit: & filius, quamquam auditis fidei ſacroſanctæ myſterijs iccirco nihilo magis immutatus, interijt. Pater fuſus in lacrymas venit ad noſtros. Tum Balthaſar, & quidem eſt, inquit, cur plores, quoniam tua culpa negligentiaq́; damnatus filius tuus deſcendit ad inferos. qua re tanto ille ſimul pudore ac dolore permotus eſt; vt confeſtim, vxorem, & filiam Chriſtianæ doctrinæ iam rudimentis imbutas ad baptiſmum adduxerit. Deinde cum filia eundem in morbum ex quo frater perierat, incidiſſet; patri, ſi fidem haberet, exitum Balthaſar promiſit felicem, & quidem ea poſtridie repente conualuit. Chriſtianus alius Balthaſarem rogauit, vt domum ſuam, quæ leucam vnam diſtabat ab oppido, ſeſe conferret. quo cum veniſſet, Chriſtiani ſunt facti 30. Dominus autem noſter in hac terra pro rei neceſſitate diuinam Baptiſmi vim miraculis multis illuſtrat. Non procul Bungo complures per Baptiſmum expiati cum eſſent; vnus ex ijs cæcus, 13 natus annos, ſimul ac baptizatus eſt, integrum oculorum lumen recepit. quæ res neophytorum animos magnopere confirmauit.

Faber ferrarius quidam neophytus, tanto Domini flagrat amore, vt in conuertendis ad eundem alijs laboret aſſidue. is vt quemque permouit, continuo domum noſtram

ſtram adducit. Cum Iaponij magna gratulatione quædam ſolennia celebrarent; cum follibus & carbone contulit eo ſeſe: quærentibus cur tali die opus faceret; Vos quidem inſanitis, inquit, ego vero me iam legi conditoris omnium rerum addixi: hanc autem operam do Patrum Luſitanorum ædificio. eodem tempore alij quoque, huiuſmodi artium ignari, honeſti homines, vt Iaponicis ſuperſtitionibus aliqua ratione detraherēt; vel noſtris ædibus exſtruendis, vel alijs occupationibus ſeſe de induſtria exercebant.

Domus autem noſtra ædificari cœpta eſt in area, quā rex attribuit nobis hoc anno pridie Idus Iun. loco valde bono: vbi Gagus omnibus cum neophytis, & Luſitanis duobus, qui tum forte aderant, die feſto Diuæ Mariæ Magdalene, ſub veſperam Crucis admodum excelſa trophæa defixit linteatus, cum pſalmodia, quod Crucis officium appellant: neophytis magnam pietatem præſeferentibus: quorum, in vrbe, & in agro 600, vel 700 eſt numerus, & augetur in dies. magna vero eorum cōſtantia eſt, magna animi firmitas. Tribus maxime captionibus animos Iaponiorum fallere diabolus conſueuit: quas omnes iam ſuperauere neophyti. quarum prima illa eſt: quid fiat in altero ſeculo, quis nouit? quis vnquā ex eo reuerſus eſt? altera: leges Iaponiorum cum traditæ a ſanctis viris, tanto iam tempore manſerint; ne nunc quidem eſſe antiquandas: tertia, Dei legem ſeram eſſe iam, quandoquidem ante annos ter mille perlata nō eſt. Verum hi cauillorum nodi, miſerante Domino diſſoluuntur: & quando tanta in nos principum, & regis ipſius animi propenſio oſtenditur; valde futurum ſperamus, vt optime res in hoc regno procedat.

Amangutij cum eſſem, qua in vrbe Chriſtiani per-

multi viſuntur; tantam eorum probitatē cognoui, quantam verbis vix exſequi poſſum. Luſitanos omnes fratrū numerant loco: populares autem ſuos eatenus diligunt, vt ex erroribus in viam rectam adducant: eaq; in re ſane vehementer laborant. quod in hac terra eo mirabilius eſt, quòd eadem interdum in domo paterfamilias aliā, aliam mater, aliam filij ſuperſtitionis ſectam ſequuntur: nec tamen laborant, vt in ſuam ſe inuicem hæreſim pertrahant. qui vero facti ſunt Chriſtiani, quàm bono ſeruiant Domino, vel pelliciendis ad eiuſdem cultū & obſequium alijs, ſtudioſe teſtantur.

Natalibus autem Domini ferijs, de quibus paulo ante memini, nocte, quidquid a ſacrificijs otij ſuperfuit, in ſermonibus diuinis audiendis poſuere: alternis Ioanne Ferdinando, & puero Chriſtiano qui noſtras didicit litteras, pia quædam ſcripta recitantibus. lectio ſi quādo intermittebatur; vt de rebus diuinis diſputaretur, continuo poſtulabant. A nocturnis ſacrificijs domum reuerſi, mane rurſus ad diurna venerunt. O prædicandam Dei bonitatem: qui corda vſq; adeo rigida tam ſuauiter flectit. etenim Iaponij fere omnes, niſi qui Chriſtiani iam ſunt, ſuperbiæ vitio vehementer laborant. Rumorē Bonzij diſsipauerant, iccirco Iaponios fieri Chriſtianos, ne in idola eleemoſynas erogarent. id vbi reſciuere neophyti, nos conuenere, petentes vt, quoniam nos non acciperemus pecuniam, conſtitueretur ſcrinium ſtipi condendæ, quæ ab ſe in pauperum ſubſidia conferretur. Eorundem, aliquoties, cum ipſimet præberent egentibus epulas inſpectante me, caritas mihi miraculo fuit. Monumentum etiam locúmque ſepeliendis Chriſtianorum corporibus, perquam eleganti opere conſtruxere. In funeribus autem, ad efferendum cadauer honeſtiſsimus quiſque deli-

deligitur, huiuſmodi quippe miſericordiæ muneribus obeundis magnopere delectantur. Noſtri cum in aliam forte migraſſent domum: & in priori quærentibus eos permultis, vicini, Luſitanos reuerſos in patriam mentirentur; cumq; ob eam rem (vt in ciuitate perampla) complures Euangelio fraudarentur; eorum vterque circa meridiem in foro medio repete comparuit. orationem, Gagi mandato, Ioannes habuit ad tempus paratam. Ex eo die nouus deinceps ad illos hominum concurſus eſt factus. Chriſtianus quidam paralyſi duorum triúmve menſium ſpatio laborauerat. is magicis artibus (de gentis more) dum a propinquis curatur; etiam mutus efficitur. cuius caſum miſeratus amicus item Chriſtianus, cœleſtis aqua lauacri, quam ſumpſerat domi noſtræ, conſpergit hominem. ille ſurrexit ſtatim, & locutus eſt, noſtroſq; conuenit. Hiſce atque alijs huiuſmodi remedijs Chriſtianam rem in hac terra Dominus pro ſua bonitate ſuſtentat. cui gratiæ agendæ ſunt eo magis, quo maior eſt cum Iaponiorum cæcitas omnium, tum præcipue Bonziorum. quorum aliqui in montem, ad phanum quoddam idolorum, ad piacula per inediam expianda ſeſe recipiunt. Martyrum vero dæmonis iniri ſumma vix poteſt. Simulacrum eſt excelſa admodum in arce poſitum. ex eo loco in honorem idoli ſemet Iaponij præcipitantes intereunt: ij poſt mortem vulgo ſancti exiſtimantur. Alij, cum magnam vim coegere pecuniæ, conſcendunt nauiculam, altoq; ſeſe committunt. deinde nauis alueo de induſtria perforato, merguntur. atque hoc mortis genere, miſeri, certam conſequi ſe beatitudinem putant. Perſuaſit etiam huic genti diabolus, rem valde honorificam eſſe, mortem ſibi vltro conſciſcere. Quocirca damnati capitis optimates, ſi miniſterio carnificis ipſimet anteuertunt; magnam

M 5 *ſui*

ſui nominis famam, magnam vero affinibus gloriam, ac decus relinquunt. contra, ſi exſpectant dum ſibi manus ab alijs inferantur. Qui regnum obtinet Meaci, quiſquis ille ſit, ferme pro ſancto colitur, & nunquam pedibus calcat ſolum. Aquæ vas attulit Meaco neſcio quis, cum Xauerius in Iapone eſſet, qua regis ablutos pedes dicebat fuiſſe. ea aqua Iaponij religionis cauſſa caput aſpergebant: Xaueriumq; idem vt faceret hortabantur. Totam inſulam ferunt in quattuor & ſexaginta prouincias eſſe diuiſam. in ijs delubrorum exſtare millia tredecim. In Regia Meaci omnis generis idola viſuntur. quibus nocturnæ per vices mandantur excubiæ (anima ſimulacri illam agere vigiliam creditur.) quod ſi forte rex ea nocte ſeſe minus habuit commode, ſimulacrum e regia fuſtibus male multatum exterminant ſpatio centum dierum. quibus denum exactis ab exſilio reuocant. Huius generis innumerabilia ſunt in Iapone portenta. verum haſce tenebras omnes Euangelij lux, Domino volente, diſpellet. Amangutianorum eccleſia plus 1000. & 500. conficit Chriſtianos. Bungenſe regnum 600 vel 700. qua tota ditione, quoniam Euangelizare per diplomata regia, quorum exemplum ad vos mittimus, licet; regnum vniuerſum in Chriſti fidem cito venturum eſſe confidimus. Firandi, quod oppidum octo dierum itinere diſtat ab vrbe Bungo, neophyti numerantur 200. qui paſtorem vehementer deſiderant. cum illac iter faceret, dies quindecim moratus Balthaſar Gagus, multos ad Chriſti religionẽ, in ijs tres principes ciuitatis adduxit. Firandi regulus valde amicus eſt Luſitanis, ſcripſitq; in Indiam ad Proregẽ, Chriſtianos presbyteros in ſua terra ſeſe expetere. cum eum ego aliquoties conueniſſem, affirmauit mihi, animo ſe pœne Chriſtianum eſſe. Cangoxima, quæ prima vrbs Xaue-

rium excepit, quingentorum neophytorum eſt grex, & quidem, cum ea tranſirem, magiſtro carẽtium. itaq; per operariorum inopiam ſtat, quo minus nomen omne Iaponium Chriſtiana ſacra ſuſcipiat. Vos, quando tam præclarũ opus cernitis inchoatum, Dominum obſecrate, vt vos in hanc mittat prouinciam. etenim omnium quotquot in vniuerſa barbaria vidi populorum, cum nullo prorſus, quàm cũ Iaponio melius opera ponitur. Ego 15. Kal. Nouemb. anni 1553 inde diſceſſi. cum ad Sinarum litus appuliſſemus, & de Xauerio certi aliquid noſſe magnopere cuperem; 4. Non. Decemb. anni 1552, eum e vita migraſſe cognoui. Reputabitis ipſi quàm grauiter ea res me perculerit. verumtamen ipſius me commodo conſolabar. O prædicanda quæ per hunc ſeruum Dominus geſſit: ſed ego illa ſilentio nimirum iccirco prætereo, quòd indignum me, qui narrem exiſtimo. Eadem in inſula, in qua ipſe diem ſuum obijt (ea confragoſa eſt admodum, ac ſterilis) ego diebus ſeptem octóve ſubſtiti: vidi etiam ſepulcrum, ex quo cadauer eius extractum eſt. Illius induſtriam, patientiam, alacritatem in laboribus, Dominus noſter omnibus nobis impertiat. Hæc ad vos de rebus Iaponicis eo ſcripſi vt interea dum in partem laborum venitis, operarios, qui in ea inſula verſantur, veſtra precatione adiuuetis: obteſtor etiam vos, fratres mihi cariſſimi, vt veſtris in ſacrificijs, precibusq; mei memores ſitis. Goa 1554.

MELCHIOR NVNNES Societati IESV in Luſitaniam.

Menſe

MEnſe Maio anni poſt Chriſtũ natum 1554, cum in Iaponem Goa diſcederem: ſcripſi ad vos de obitu Franciſci Xauerij: & ſimul hæ prouinciæ quãtopere Societatis noſtræ ſubſidijs indigerent: & quibus adductus rationibus ego profectionem Iaponicam ſuſcepiſſem, expoſui. Epiſtolam Cocini reliqui Franciſco Peri, vt is eam ad vos perferendam curaret. Nunc ea, quæ ſunt deinceps conſequuta narrabo: vt quoniam nos vnus omnes amor vnum efficit corpus in Chriſto; idem pariter omnes in eodem ſpiritu ſentiamus: &, vt ait Apoſtolus, ſi patitur vnum membrum, compatiantur & reliqua: ſi gaudet vnum, reliqua membra cõgaudeant. A Cocino Malacam verſus profecti, ventis aduerſis ac tempeſtatibus primum, deinde etiam aquæ & commeatus inopia oppreſſi, crucem aliqua ex parte cæpimus experiri. quamquam in tot difficultatibus nihil moleſtius, quàm moræ diſpendia ferebamus, verentes, ne excluſi temporibus, nequaquam hoc anno in Iaponem nauigare poſſemus. Spes enim (vt inquit ſapiens) quæ differtur, affligit animam: & deſiderium, ni compleatur, excruciat. Inter nauigandum, occupationes Dei benignitate non defuere: concionando, confeſſionibus audiendis, litanijs præterea concinendis, diuinæ rei citra conſecrationem faciendæ operam dedimus. Exponebatur etiam Chriſtiana doctrina quotidie, & ex Actis Apoſtolorum aliquid legebatur, vt ipſorum exemplis animaremur ad ea, quæ impendere videbantur ferenda. Malacam vt ventum eſt; dum nauis ægre paratur, qua in Iaponem vehamur; idonea ad nauigandum tempeſtas effluxit. Quocirca exarmato nauigio, ibidem hyemare coacti, & ſi dolorem animo cepimus, in diuina prouidentia nihilominus acquieuimus.

Mul-

Multum in hac terra Ferdinandus Mendozius frater noſter (quem Prorex Indiæ ad quendam ex Iaponijs Regibus in primis potentem cum armis pretioſis, alijsq; admodum magnificis muneribus mittit) exemplo vitæ, ac virtutis ædificat, incolis notus, nimirum apud quos olim, dum in ſeculo verſaretur, diues in primis, ac beatus eſt habitus. Nunc eum vidĕt omnia, quo meliori pareat Domino, reliquiſſe: quiq; antea conuiuari apparate & opipare ſolitus fuerat, eum nunc leuidenſa attrita, ac lacera indutum, oſtiatim eleemoſynas emendicantem aſpiciunt: inq; Hoſpitali domo miniſtrantem ægrotis, qui, vt eos vel inuiſeret, quondam adduci nulla ratione potuiſſet. Hæc intuentes, mirantur videlicet, & incipiunt credere maius aliquid poſt mortem ſupereſſe; atque etiam reperiri in hac vita, qui inopiam diuitijs, honoribus ignominias, auſteritatem vitæ laboremq; delitijs anteponant; qui mundum vna cum omnibus eius vanitatibus crucifigant, vt Chriſto nudo, eidemq; crucifixo deſeruiant. Hac illi pictura, quippe quæ ſpirat viuitque, vehementius multo, quàm ſubtilibus, quas minime capiunt, Theologorum argumentationibus permouentur.

Nos, Deo volente, Aprilis menſis initio inſequentis anni 1 5 5 5. Malaca Iaponem verſus proficiſcemur. nauigium nobis quo Bungum vſque deferamur, Antonius Noronia regij præſidij præfectus attribuit. Bungi Balthaſar Gagus commoratur hoc tempore: ex ea vrbe ad omnium illarum nationum conuerſionem aditus patet. Rex ipſe Bungi ſane quàm dicitur eſſe ad Chriſtiana ſacra propenſus, ſed optimatum in ſe conſpirationem timet, itaq; exſpectat, dum ex ijs aliqui baptizentur. Vos apud Dominum fratres, precibus enitimini, vt gratiæ ſuæ rorem huius cordi Regis inſtillet: quo Chriſti nomen palam non dubitet

tet profiteri. Profectò enim ad religionẽ inſula tota diſſeminandam, ea res momenti plurimum afferet. Nobis, ij qui in Iapone fuerunt, ad cetera multa pericula, inſectationes, calumnias Bonziorũ, qui ſacerdotes inſulæ ſunt; magnã præterea famẽ, ac ſitim, frigusq́; denuntiant. Verumtamẽ æterna Dei bonitas facit, vt famẽ eam ſitimq́;, & vexationes, inferni cruciatibus æquo animo præferamus, parati, oppoſitu corporis, tela quæ ab inimicis in animã contorquentur, excipere: quæ magis magisq́;, corporis ipſius afflictionibus, & laboribus roboratur. quippe quæ, falſa teſtimonia, famem, ſitimq́;, & fatigationes, quæ in carne patitur, cum felle, & aceto, clauis, ſpinis, & ignominijs Chriſti cõferens Redemptoris, gloriari diſcit in Cruce: in fame ſaturatur: inebriatur in ſiti: in contumelijs & iniurijs triumphat, intelligens animæ ſalutem, animæ iactura parandam. itaque in morte vitam, in laboribus requiem, in infamia decus, in Cruce gloriam, in probris bonæ conſcientiæ teſtimonium, in mœrore denique lætitiam reperit.

Chriſtiana res Dei benignitate quàm feliciter adminiſtretur in India, Sociorũ quiq́; Goæ, quiq́; ceteris in præſidijs Maluci verſantur, litteris cognoſcetis. Ex Inſulis Mauri, & Amboini accepimus litteras: earũ ſummam ad vos mitto, & ſimul formam Sinenſium rerum deſcriptã: quo intelligatis, quàm miſeranda res ſit, ingenijs naturæ tam bonis, ea quæ ſupra naturam ſunt, inædificata nõ eſſe: nec ſanctiſſimam Chriſti fidem plantis inſitã ijs, in quibus, vt videtur, adeo creſceret. Granum frumenti ipſo in aditu Sinarum mortuum eſt, & cecidit, fratres, noſter nempe Xauerius: nimirum, ſi ad metendum acceſſerimus, ſpicas ex eo vberes, volente Domino, colligemus. Malacæ. Pridie Non. Decemb. 1554.

ARI-

ARIAS BLANDONIVS Societati IESV gratiam & amorem Domini,&c.

DE rebus iĳs,quæ per homines noſtræ Societatis in hac terra geruntur a Domino; binas deinceps ad vos litteras dedimus. quarum alteras longiores,nauis,cui Aegidius Ferdinandus Caruallius præerat,tempeſtate reiecta,ad nos retulit:alteras autem breuiores anno ſuperiore conſcriptas, quia fieri item poteſt, vt non acceperitis; nunc Melchior Nunnes,præcipua quædam ad gloriam Dei mihi mandauit vt ſcriberem ad vos: nam cetera cognoſcetis e Sociorum litteris, qui in hiſce regionibus peregrinantur.

Ac de Melchiore Morale primum: is cum a Ceilane inſula, vbi rei Chriſtianæ aliquandiu pro virili parte operam nauauerat,æger huc ſeſe recepiſſet; paucis diebus, fratrum quos tantopere diligebat in Domino, cinctus corona, Ieſu nomen ſemper habens in ore, lætiſſimo animo exceſſit e vita. Inde poſt duos circiter menſes Balthaſar, & Alexius Diæ nauibus huc e Luſitania delati, ingenti nos gaudio perfuderunt. Sub idem tempus etiam Melchior aduenit Bazaino, cuius aſpectu valde recreati ſumus in Domino, ſtatimq; conſueta Gaſparis munia obirē inſtitit: ea erāt, Dominicis,feſtiſq; diebus mane: Martis & Lunæ, veſpere concionari in ædibus confraternitatum, quas vocant IESV,& vndecim millium Virginum: diebus Mercuriĳ in ædibus miſericordiæ,nec non diebus Veneris veſpere de Pœnitētia diſputare. poſthæc ad Socios aliquot inuiſendos profectus eſt variĳs locis commorantes:

Fran-

Franciſcum Peremin oppido Cocino, leucas ab hac vrbe centum: Nicolaum Colani leucas 100 & 20. vbi cum eſſet, ex nautis, qui e Peguenſi ora veniebant, de obitu Franciſci Xauerij; deq; ijs, quæ deinceps ſunt conſequuta, cognouit. de quibus omnibus eſt, fratres mihi cariſsimi, cur Domino gratias agamus, & in ſancta voluntate ipſius acquieſcamus. Nunc ea quæ ſunt mihi hac ipſa de re comperta, narrabo. Xauerius Goam cum ex Iapone veniſſet, ad Sinas proficiſci conſtituit. nactus itaq; opportunitatẽ legati, qui ad Sinarum Regem a Prorege Indiæ mittebatur, cui commendatus ab eodem Prorege diligenter fuerat; nauem vna cum eo conſcendit. Malacam vt ventum eſt, quæ leucas diſtat Goa 700, profectionis obſtacula capit offendere. nam legato, qui nauis erat magiſter idem, ac dominus, cui vni ſecundum Deum Xauerius maxime confidebat, quòd per occaſionem legationis eius, interiora prouinciæ (quod vnum cupiebat) penetrare ſeſe facile putabat poſſe; Malacæ repente ſubſiſtere neceſſe fuit. Xauerius, tametſi præter nautas deſtitutus ab omnibus, vno tantum amore Ieſu Chriſti ductus, cuius cauſſa multa perpeti incommoda vehemẽter optabat; nullo prorſus itineris vel comite, vel miniſtro, nihilo minus eadẽ naui profectus, inſulam portui Sinarum, qui dicitur Cantonius, proximam tenuit. Vbi dum morã neceſſario ducit (aditus enim in id regnum non eſt aduenis, quibus, & ſi quis eos e prouincialibus introduxerit, graues pœnæ ſunt legibus cõſtitutæ) interea cũ barbaro mercatore, vt ſe in Cãtonem vrbem intromittat, magna piperis vi, quod ibi valde æſtimatur care, paciſcitur: mercator eius rei cauſſa paulo poſt ſe rediturum eſſe promittit. Verum Domino, qui videlicet aliud conſtituerat, eo ipſo tempore placitũ eſt, vt Xauerius in febrim, qua paucis diebus eſt confectus, incideret.

deret. Forte negotiabantur per eos dies ibidem aliquot e Luſitania mercatores: quorum nonnulli Xauerium ob ipſius vitæ integritatem atq; doctrinam magnopere diligebant. ij mortuum, veſtimẽtis ita vt erat, indutum, terræ calciq; viuæ mandarunt eo cõſilio, vt cum primum cadauer conſumptum foret, oſſa effoderent, in Indiamq; deueherent. Itaque ſimul ac maturum ijs viſum eſt, rem aggreſſi, & corpus plane integrum, & ipſa veſtimenta, nulla prorſus ex parte labefacta reperiunt. Obſtupefacti rei miraculo; de re tota inter ſeſe deliberãt. incerti quid agerent, quòd & profectionis iam aderat dies: & corpus in barbara terra, támque remota deſerere, indigna res videbatur; decernunt, ſi male non oleat, vna ſecum auehere: ſin minus, relinquere. vnus tamen ex ijs, qui Xauerij conſuetudine plurimum adiutus, eum præcipuo quodam amore proſequebatur; omnino auferre ſtatuerat: deinde ad ſepulcrum vniuerſi conueniunt, corpus inſpiciunt, nec ſolum omnis tabis expers inueniunt, verum etiam ſuauiter admodum fragrans. Tum vero in eadem viuæ calcis arca reconditum corpus in nauim imponitur. nec dubitant, quin calcis acrimonia ac vi paulatim carne conſumpta, nuda, quod ante putauerant, oſſa remaneant. Malacam delatum, prodeuntibus obuiam cum ſolenni pompa oppidanis, apud quos magna Xauerij nomen erat in gratia, excipitur: ibiq; rurſus humatum tam diu manſit, quoad vnus e Socijs quem Melchior ad ipſum Xauerium inueſtigandum, & Socios inuiſendos, qui ſunt in Iapone dimiſerat, ſuperuenit. is humo extractum, perinde integrum, atq; erat ab initio offendit, & in alia repoſitũ arca, quam Didacus Pereria (legati nomen eſt eius, quicum profectum Goa Xauerium ſupra docuimus) faciendam, & Damaſceno ſerico ſubſuendam, extrorſus autem

N *aureo*

aureo textili conueſtiendam curauerat; ſecum in heremitoriū, vbi diuerſabatur, abſtulit, habuitq́; apud ſe, donec eodem Petrus Alcaceua deuenit, quem Coſmus Turrianus cum mādatis ex Iapone dimiſerat. Horum vterque, ſimul ac nauigandi ſe dedit occaſio, ſecū in nauim impoſitum aſportarunt. Nos ad eā diem Goæ, quòd naues Malaca nondum aduenerant, non plus, quàm mortuū ſciebamus. quæ primæ adfuere, ex ijs cognitum eſt, corpus Malaca deferri. Cocinum vt oneraria tenuit, qua vehebatur; ſtatim actuario Goam ad nos nauarchus præueniens, rem nūtiauit: & ſimul nauim e multis ereptam periculis illius ope fuiſſe narrauit. Cognita re, Melchior confeſtim ad Proregem acceſſit, ab eoq́; petijt biremē, vt aduerſo vento tardius nauiganti occurreret onerariæ, & corpus auferret. Enimuero id ægre pati nauarchus, & obſecrare, ne, quando iam prope ad finem itineris ventum eſſet, nauim nudaret adeo ſalutari, certoq́; præſidio. Sed tāta fuit cum Melchioris, tum Sociorum videndi cupiditas, vt nihilo minus mari ſeſe nō dubitarit committere, Socijs tribus, pueris a catecheſi quattuor ſecum aſſumptis, & Luſitano quodam, qui in Iapone dum negotiaretur antea, cū Xauerio familiariter vixerat. conſcendit igitur, a Prorege monitus, vt cum primū rediens appropinquaret ad oppidum, nuntium ad ſe præmitteret. Cum pelago quattuor dies ac noctes erraſſent, nauim deniq; ad Baticalam, leucas ab Goa 20, reperiunt, & ingrediuntur omnes. Arca dum in biremē ex oneraria, eo ipſo quem ſupra diximus ornatu, deponitur; interea pueri ſertis redimiti, ramos tenentes manibus, concinunt, Gloria in excelſis Deo: nautæ vero ſublatis vexillis, bombardis exploſis, cælum reboatibus complent. Corpus ipſum erat amictum alba, & optimo ſuperpellitio, quod etſi diu latuit in calce demerſum; tamen

men

men adeo recens videtur, vt cum eo Melchior Iaponium Regem conuenire ſtatuerit. Erat operta facies, manus Crucis in formam compoſitæ, & funiculo vinctæ æque nouo, ac ſi tum ex officina prodiret: pedes crepidis calceati. Melchior ad heremitoriũ beatiſſimæ Virgini ſacrum deſcẽdit, paſſibus circiter 1500 ab vrbe poſitum, ibiq́ ea nocte cum comitibus manſit. Forte res in ipſum quadrageſimæ tempus inciderat: & noſtri nihilominus templũ, araſq́ ornatu feſtiuo inſtruxerãt. Complures etiam erant in ea ſententia, vt campanis in æde maxima, ceteriſq́ ſacris ædibus omnibus, lætitiæ publicæ ſignũ daretur pulſu quàm frequentiſſimo: ſed noſtri duplici tantum funebri pulſu fuere contenti. Poſtridie mane confeſtim cum ipſo Prorege Canonicorum ſodalitas, quiq́ miſericordiæ rem procurant, & ingens præterea oppidanorum vis, deniq́ quotquot hic eramus e Societate, corpori proceſſimus obuiam. Turba vero ad ſpectaculum effuſa, parietes, feneſtras, vias adeo conferta compleuerat, tranſitus vt redeuntibus vix pateret. Nonaginta pueri candidati præibant cum accenſis funalibus. Recta qua veniebamus via, multa paſſim erant odoramenta diſpoſita. Feretri autem latera, fundentibus item odorem argenteis duobus thuribulis cingebantur. Hoc maxime modo corpus domum noſtram allatum, & ſtatim in ſacello, tectum, vt erat, repoſitum eſt. ne detegeretur, nimia populi multitudo fuit in cauſſa: quã ob ipſam rẽ ne Prorex quidẽ contra cupidius inſtitit. itaq́ ſpe videndi amiſſa, paulatim omnibus fere digreſſis, pauci tãtũmodo viri, ac fœminæ remãſere, vt oſtẽderetur ſibi cũ lacrymis obſecrãtes, ſeq́ niſi impetrata re domum abituros negantes. quorũ precibus, præſertim quòd iã turba, ſtrepituſq́ reſederat, ceſſit deniq́ Melchior: cãcellos, ne ſacellũ ingrederentur, obiecit: excluſis introſpiciendi

corporis poteſtatem fecit. Sextus decimus tum a morte Xauerij menſis agebatur. eo læti ſpectaculo cum rem diuulgaſſent; tantus denuo concurſus eſt hominum factus ad nos, idem efflagitantium, vt neque negari diutius, neque toto ferme quatriduo confluētium die noctéque ad ſpectaculum turba ſummoueri potuerit, cum quidam non ſemel vidiſſe contenti, iterum iterumque reuerterētur. Melchior deinde arcam, cum iam ſatis in aperto fuiſſe videretur, prope altare loco certo repoſuit, & clauſtro muniuit. nos cum e corporis præſentia magnam lætitiam cepimus; tum vero maiorem ex eo quòd animam pro nobis deprecantem aſsiſtere Domino credimus. Et ſane multum ei debemus fratres mihi cariſsimi, propterea quòd laboribus, ignominijs, iniurijs perferendis (quibus ille rebus ingentem vim animarum ad ſemitam veritatis adduxit) patientiæ documenta nobis reliquit egregia: & ab initio vſque ad extremum tāto animi vigore, atque alacritate perſeuerauit; vt ijs, quæ de illo ſubinde nuntiabantur, quaſi ea vires humanas excederent, vix fides ab hiſce hominibus haberetur. Id adeo vitæ ipſius exitus comprobauit. diem quippe clauſit vltimum in regno, vt dicebam, Sinarum, in monte deſerto, in tugurio e paleis, & arborum ramis raptim exſtructo, cōmodis huius ſeculi æque inops ab omnibus, atque cæleſtibus affluens DEI ſolatijs: cui, dum viueret, tanta cum fide ſeruierat. Ac Luſitani, quos memoraui, qui ſecus mare diuerſabantur, cognita Xauerij valetudine, cū ad eum in montem aſcendiſſent, defectū iam viribus inuenerunt, & morienti affuerunt. Petrus Alcaceua, cum ex Iapone veniret, locum eſt contemplatus, montem ait eſſe admodum editum, arboribus frequentem. obijt ille 4. Non. Decemb. anno Domini 1552. Venio nunc ad alia, quæ apud nos poſteà contigere. Luſitanus ille, quem olim

in

in Iapone cum Xauerio verſatum fuiſſe antea demõſtraui, negotia cum Indis, Iaponijs, Peguenſibus, Sinis contrahendo, ad amplam pecuniam, multis annis re bene geſta, peruenerat. Is, ex quo die aduehenti corpus onerariæ cum noſtris occurrit; noſtram omnium, ſed præcipue Melchioris amicitiam, & conſuetudinem ſtudioſius expetiuit. Templum eſt Virginis matris Goæ, trans fluuium: eo cum Melchior forte ſeſe conferret, hominem ſecum duxit. ibi dum vna morantur, interea Melchior ab eo multa de rebus Iaponicis, de regione, de moribus ſciſcitari. Ille cum reſpondiſſet ad omnia, tum illud præſertim addidit de ſpe religionis Chriſtianæ in eam inſulam inducendæ (plane vt cerneres afflatum eſſe diuinitus) eam ſe Iaponiorum indolem perſpexiſſe, vt in orbe terrarum vniuerſo nuſquam prorſus opera locari poſſet vtilius. ſibi quidem maiorem vitæ partem in augenda re familiari eſſe conſumptam, ſeq; iam ad capiendos induſtriæ ſuæ fructus Luſitaniam cogitare; verumtamen quòd intelligeret, quantum in Iapone proſici poſſet; ſi Melchior eam prouinciam ſuſcipere in animum induceret; iam tum relictis omnibus vna profecturum, vt vitam in tam pio negotio poneret. ſumpturum ex omni ſua pecunia non plus tria vel quattuor aureorum millia, ad ædes exſtruendas in vrbe Iaponis nobili, qua in vrbe Coſmus Turrianus commoraretur, cui Rex eius ipſius rei cauſſa ædificium quoddam iam aſſignaſſet. Melchior cum videret non ſine diuino conſilio fieri, vt virum diuitijs affluentem tanto præſertim labore quæſitis, tantus honoris Dei zelus teneret; conſtituit vicario ſibi ſuffecto Iaponem petere: ſed a Prorege ne impediretur timebat. ad eum igitur veniæ cauſſa, vt primum in vrbem redijt, ſeſe contulit; & quo ſuauis Domini diſpoſitio clarius appareret, in ipſo ianuæ ingreſſu commodum

offendit Proregem litteras Iaponij Regis legentem, in quibus erat ſcriptum, quàm illi grata Sociorum noſtrorum eſſet opera in Euangelio promulgando, quantum in ſuo regno profeciſſent, atque proficerent. Conſpicatus Prorex Melchiorem aduenie͂tem, continuo anteuertens: Quid agis? inquit: cur Iaponem omittis petere, terram vſque adeo feracem? Atqui ob id ipſum, reſpondit Melchior, ad te venio. quod tibi quoniam probatur; nulla mora interpoſita, me ad profectionem parabo. itaque domum reuerſus, breui explicatis rebus omnibus, ſalutato Prorege, & ſumma cum beneuolentiæ ſignificatione Socijs valere iuſſis; profectus eſt, ſacerdote vno, fratribus quinque, totidem pueris a doctrina, comitibus. In Iapone ergo verſantur hoc tempore e Societate noſtra duodecim, & pueri catechiſtici quinque. quàm bene in ea inſula res procedat, meliusq́; ſit ſperandum in dies, qua prudentia incolæ ſint, qua conſtantia; dynaſtæ vero, ac Reges ad Chriſtiana ſacra ſuſcipienda quàm propenſo ſint animo, (id quod ex quo tempore Xauerius inſulam attigit, perſpici potuit) e Coſmi Turriani epiſtola cognoſcetis. Goa. 9. Kalen. Ianuar. 1554.

FINIS PRIMI LIBRI.

DE

DE IAPONICIS REBVS EPISTOLARVM LIBER SECVNDVS.

DVARTES A SYLVA Societati IESV Goam.

AMANGVTIANAS res primum, deinde vero Bungenſes ad Diuinæ maieſtatis gloriam hac epiſtola perſequar. Poſtquam a nobis Petrus Alcaceua diſceſsit in Indiam (diſceſsit autem Octobri mēſe, anno Domini 1553) Amangutium veni cum Coſmo Turriano. ibi ex familia Regia multi inſignes ac nobiles, & cum eorum ſingulis 15 alij ferme, vel 20, Chriſtiani ſunt facti. ad eum numerum acceſſere Meacenſes Bonzij duo, quorum alter, earũ legum in primis peritus, multa percontatus a Coſmo, totam illi ſuam viciſsim de mundi opifice, deq́; hominis anima ſententiam patefecerat, cuius erat ſumma, nullum eſſe plane rerum omnium cōditorem. Verumtamen ipſemet conditor ſuam illi gratiam impertiri dignatus eſt, vt quanto verſaretur in errore, & quàm eſſent vera, quæ a Coſmo dicebantur, liquido cerneret. itaque Dominum Deum noſtrum ex animo colere ſtatim decreuit. id quo melius faceret, omnibus rebus, quibus ad eam diem vte-

batur, abiectis, exiguum ſibi tectum, aliqua ex parte a nobis adiutus, cum Socio ſuo Barnaba exſtruxit, vbi moratur vterque, & victum ſibimet ſuis manibus operantes quærunt: nihil e domo noſtra, nihil aliunde gratis accipiunt: vnam acquirendæ virtutis rationem ſciſcitantur a nobis, in qua, ceu nouellæ plantæ, adeo feliciter creſcunt, vt mei me ſane ex eorum comparatione pœniteat. Eodem tempore Iaponius alius quidam ad Deum conuerſus eſt, magna humanitate vir, acutoq; iudicio, annos natus plus 50. & quamuis, antequàm conſtituit Chriſtiana ſacra ſuſcipere, diaboli tētationibus adeo vexatus eſt, vt in morbum incideret; poſtea tamen quàm Deo ſeſe commiſit, manna abſconditum affatim hauſit, & nunc de priſtina ſua impietate deq; excellentia diuinæ legis loqui non deſinit. Is nouo nomine Paulus appellatur: & quòd magna prudentia, & ingenio præditus eſt, & nihil vnquam adorauit in vita (nam Iaponiorum ſuperſtitionem inane ſemper neſcio quid iudicauit) ſuo exemplo multos ad religionem impulit Chriſti: cui ille haud ſane ficte dat operā, ſiue transferendis in patriā linguam ſcriptis quibuſdam, (qua in re valet plurimum, & ſtylus eius valde probatur) ſiue aliјs mortalibus ad veritatis viam trahendis: præſertim vero confirmandis, ac retinēdis in fide neophytis, quos antea tam vehementer inſectabatur. Vxor eius, & filij ſunt iam Chriſtiani, cum ipſius fratre non minus ingenioſo, & ornato, alijs præterea ipſius affinibus, & amicis.

Septuageſimum vel 80 alius circiter annum agens, vir nobilis, ac dynaſta, ſuperſtitionem ſuam cum Chriſtiana religione commutauit: idolorum ante id tempus cultor egregius, quippe cui, ſimulacris humi de more ſtatuendis venerandi cauſſa, præ aſſiduitate laboris occalluerant manus. nunc vero tanta ei lux veritatis oborta eſt,

vt de

vt de laboribus ab ſe fruſtra ſuſceptis, deq́; ſua cæcitate verba facere nunquam deſinat. is idolorum loco templum ædificare decreuit, quo Chriſtiani ad ſermones inter ſe de cultu diuino ſerendos augendæ pietatis cauſſa conueniant: & vniuerſis qui ſub imperio ſuo ſunt, omni conatu perſuadere conſtituit, vt ad Baptiſmum accedant: quo luſtratus eſt eius quoq; filius annos natus 30, qui domum noſtram Chriſtianæ doctrinæ, & ſacrorum cauſſa ventitat. Tria paſſuum millia diſtat ab vrbe Amangutio vicus quidam. ibi ad quinquaginta, vel ſexaginta neophytos ruſticos operarios omnes, tantum rerum diuinarum ſtudium ceperat, vt litterarum prorſus ignari, litteratos homines populares ſuos argumentando conuincerent. Quin etiam eius loci Bonzius ipſe, cum illos ſæpe ſermone atque altercatione laceſſeret, turpiter ab iiſdem ſuperatus ac victus, exiſtimationi ſuæ denique migrando cōſuluit. eius diſceſſu neophyti valde leuati ſunt. Iidem pariter vniuerſi certum in locum ſæpe ſe conferunt, vbi de cultu diuino diſſeritur, admonentq́; inuicem ſeſe, & ad fidem, ac religionem hortantur. Verum de ſtatu rei Amangutianæ plura cognoſcetis ex epiſtola Coſmi Turriani, quam miſit Bungum; ex qua ego hæc quæ ſequuntur excerpſi. Ex hiſce pauperibus multi facti iam ſunt, fiuntq́; ſemper aliqui Chriſtiani. iidem precationes tenent, easq́; ad ianuam fere quotidie recitant: tum ſingulis caxa (quod monetæ genus eſt) in eleemoſynam datur: quare illi admodum læti, & Domino gratias agentes, domum ſeſe recipiunt. iidem, Dominicis diebus, cum in ordinem diſcubuere; qui Chriſtiani ad ſacrificiū veniunt, aliquid iis præbent eleemoſynæ cauſſa: Itaque & illi beneficio gaudent, & Chriſtiani rei totius diſpoſitione, atque ordine delectantur; & omnes in vniuerſum

agunt Domino gratias; cuius ſibi munere, anteactæ ipſorum vitæ fœditas patuit. Paulus & Barnabas Meacenſes Bonzij duo mirabiliter in fide proficiunt. Faxit Dominus, vt ad finem vſque perſeuerent. Die qui fuit DD. Coſmo & Damiano ſacer, veſpere mortuus eſt Ambroſius Eunadus Faiſumius, Regis œconomus. eius funeri mecum interfuere plus 200, ſexus vtriuſque neophyti: ſignum crucifixi vnus e neophytis præferebat; & quoniam demortui domus a noſtra plurimum aberat, pompa mediam per vrbem neceſſario ducta eſt. Efferebatur autem corpus admodum excelſo feretro, tantaq́; funalium multitudine, vt ipſam diei lucem repræſentarent; terraq́; quanto potuimus apparatu cæremonijsq́; mandauimus. Commouit ea res aliquantum ad impias ſectas deſerendas cognatos ipſius, & maiorem ciuitatis partem: quas quidem ſectas plane relinquerent, ſi diuinæ legis interpretum hic foret copia. Vxor autem eius continuo pauperibus fecit benigne: nam & ipſo quatriduo præbuit ipſis epulum, & e domeſtica ſuppellectili multa diſtribuit. in ijs etiam veſtem ſericam, ex qua conficietur pecunia ad ædificandam illis domum in area, quam idcirco nobis neophytus quidam attribuit. Hoc eius recte factum, ceteráque neophytorũ erga inopes beneficia, quibus bis térve cibaria ſingulis menſibus largiuntur, compenſet Dominus: quem vos rogate fratres mihi cariſsimi, vt hæc ab illis fiant, nullam ob aliam cauſſam; niſi vt eidem placeant: & ſimul in officio me ſua benignitate confirmet

Domus ea, cuius meminit Coſmus, perfecta iam eſt. Abſolutum eſt opus, 5. Calen. Iulij, & diebus aliquot ibidem ſacrificatum, ſermonesq́; de ipſius fundatione ſunt habiti. Hactenus de rebus Amangutianis. Nunc ad Bun-

gen-

genſes venio. Anno 1553 noſtri lapidationibus ibi male accepti ſunt, confictis in eos criminibus, quòd carne veſcerentur humana. ſed Rex, cauſſa cognita, rem totam breui compreſſit, diſpoſitis cuſtodiæ cauſſa circa domum noſtram interdiu noctuq; vigilijs. atque ea ſane præclara fuit neophytorum probatio: quippe qui, nos quo maioribus cinctos videbant anguſtijs, eo maiorem ipſi firmitudinem animi conſtantiamq; præſeferebant. Eo tempore multæ ad neophytos conciones, multæ contra Bonzios diſputationes habitæ ſunt, qui victi, cum quid agerent non haberent, inſigni mendacio populum onerarunt, nulla re ſcilicet Chriſtianam a Iaponica religione differre. Res erat ſane periculoſa. itaque noſtri diuinæ gloriæ zelo inflammati, nil aliud per eos dies docere populum inſtiterunt, niſi hæ duæ religiones quantopere inter ſeſe differrent: legem quippe Iaponicam fabulis atq; mendacijs: Chriſtianam vero plane certiſſimis niti principijs. Atque ob id ipſum Balthaſar Gagus librum Iaponico ſermone conſcripſit, ac dedit Regi, quem Rex coram ſe, ſuisque conſiliarijs recitatum, ac vehemēter probatum, ſuo ſigno obſignauit, atque ad Balthaſarem remiſit, iubens ei renuntiari, ſe libri eius exemplum deſcriptum habere apud ſe, proinde exemplar obſignatum vt erat, oſtenderet magiſtratibus, vt eos perſpecta Chriſtiana veritate & doctrina, beneuolos & amicos haberet. Ex eo tempore adhuc in pace fuimus. Bonzij in Dominum credidere complures. in ijs quidam legiſperitus ex eorum ordine, qui commentationibus vacant, noſter antea vehemens aduerſarius. huic ita deinde clarum veritatis lumen affulſit, vt in exquirendo Chriſtiani hominis officio nunquam defatigetur: tanta vero tranquillitate fruitur animi, atque ita Dei beneficia ipſius hærent

infixa

infixa memoriæ; vt pro ijs, a quibus Chriſtiana myſteria didicit, & a quibus huc miſſus eſt, denique pro cunctis Euangelij præconibus preces ad Dominũ aſsiduè fundat. Anſelmus eſt quidam Dominus vici non longe ab vrbe poſiti. is, vt vxorem ad cultum Dei traduceret, anno ſuperiore venit ad nos, & Balthaſarem domum ſuam adduxit; qui fœminam, & domeſticos omnes, alioſq; complures neceſſaria ad religionem rudimenta edocuit, & conuertit ad Dominum. Horum exemplo tantus in reliquis eius vici incolis motus animorum eſt factus, vt omnes fere Chriſtiana iam ſacra ſuſceperint. Vicus eſt alius, decẽ leucas ab vrbe: illuc item anno ſuperiore lucri cauſſa ſe contulit neophytus operarius quidam, Antonius nomine: ibiq; reperit hominem, qui ab dæmone ſeptem iam diebus ita præfocabatur, vt nihil neq; eſculentum, neq; poculentum per fauces poſſet demittere. Hunc miſeratus Antonius, & ſimul recordatus latronis eius, cui culpam ſuppliciter agnoſcenti Dominus noſter IESVS CHRISTVS ignouerat, aquam in vas infundit; expiátque manu ſua per ſignum Crucis. deinde hortatur ægrotum, vt peccatorum ſuorum agat pœnitentiam, & credat in eum, a quo & conditus fuerit, & ſalutem poſſit accipere. Annuit ægrotus, & cõtinuo porrectum ſibi poculum aquæ totum penitus hauſit, appoſitumq; oryzæ paululũ, ſine labore comedit. Quæ res ægrotum ita permouit, vt cum primum per corporis vires liceret, ad nos cõferre ſeſe Chriſtianæ religionis ſuſcipiendæ cauſſa decerneret, itaq; fecit: omnem ſuperſtitionem abiecit, Chriſtianos ritus ac precationes edidicit, paucisq; poſt diebus eſt mortuus. Alium etiam conuertit ibidem Antonius, claro admodum genere natum. Lucas nouo iam nomine dicitur. Is cum Baptiſmi cauſſa ad nos veniſſet, poſtea quã ablutus eſt,

Bal-

Balthaſarem domum ſuam cum Ioanne Ferdinãdo, Antonioq́ perduxit. ibi dies aliquot inſtituendis baptizandisq́ ita multis vacarunt, vt ex vna tantum Lucæ familia, 60 capita (in his vxorem Lucæ, duóſque filios virili ætate) cæleſti lauacro purgauerint. Quorum tanta conſtantia, tãtum animi robur apparuit; vt ſuo exemplo aliis ad fidem trahendis numerũ deinde 300 impleuerint. Annus circiter agitur, cum quidam oculorum acie ſane debili baptizatus eſt. is, Dei benignitate factum eſt, vt vna cum animi lumine, oculorum quoq́ lumen reciperet: etenim continuo clare cæpit videre: cuius rei fama cum latius manaſſet; Iaponiorum ad nos concurſus hinc inde ſtatim eſt factus, partim cœcorum, partim vario morborum genere, vt lepra, febri, aliisq́ huiuſmodi laborãtium, in quibus Dominus pro ſua ſapientia, cæleſtis numinis vim ſæpe declarat. Quod vt facilius cognoſcatis, nonnulla referam, quæ in hoc genere contigerunt. In popularibus neophyti illius, quem ex oculorum debilitate repente conualuiſſe docuimus; iam inde ab ipſo abauo quidam hæreditario veluti iure, & quaſi per manus acceperat, vt a dæmone torqueretur. atque is impetrandæ ſalutis cauſſa, in victimas & impia ſacrificia patrimoniũ pœne conſumpſerat. Verum dæmones idolis inhabitantes, quo maiores ſibi honores haberi cernebant, eo vexabãt hominem grauius; nec illius tantummodo cruciatu contenti, arreptum ipſius quoque filium annos natũ 30, adeo male accepere, vt multos dies nihil omnino guſtaret, nec iam patrem, vel affines agnoſceret. Balthaſar vbi id reſciuit, contulit eo ſeſe, cumq́ filium in ipſis tormentis offendiſſet, iuſſit eum Diui Michaelis nomen pronuntiare. paruit ille, & in ipſa pronuntiationis clauſula tam vehementer

menter intremuit, tanta cum geſticulatione, motúque membrorum, vt qui aſtabant, rei miraculo perhorreſcerent. Verum diuinæ placitum eſt bonitati, vt ſimul atq; ſacra illa verba ſuper eum Balthaſar effatus eſt, ſcilicet: in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti; a nequiſſimo ſpiritu liberatus, continuo & cibum, & vſum mentis rationiſq; reciperet. Deinde vero vna cum patre Chriſtiana rudimenta edoctus, & vterque ſacro fonte luſtratus eſt; ac filius quidem, Michaëlis: pater autem, Pauli nomen aſſumpſit. Paucis poſt diebus, eiuſdem Pauli filia, ſoror Michaelis, ad templum noſtrum acceſſit, quæ item triginta iam annis male a dæmone habebatur. Ea cum velle ſe Chriſtianam eſſe dixiſſet, dum illi benedictionis formula traditur (hora meridiana erat circiter) vehementi pariter ipſa timore corripitur. Tum Balthaſar ad exorciſmos confugit, cæpitque mulieri ſuadere, vt nomen IESV, *nec non* D. *Michaelis pronuntiaret. illa vero diſcruciata grauiſſime, ore compreſſo, voce veluti in cantum ſoluta, reſpondit, ſi, Xacæ & Amidæ, qui legem dedere Iaponijs, idola repudiarentur, neminem adorandum eſſe præterea: neque vero ſe cuiuſpiam vi, ab eorum cultu poſſe abduci. Poſtridie (qui dies fuit Beatiſſimæ* VIRGINI *ſacer) templo Chriſtianis referto, cum mulier quoque adeſſet; Balthaſar ſacro peracto, quæſiuit ex ea quomodo ſeſe haberet. bene cum reſpondiſſet: Diui Michaelis nomen profer, inquit ille: tum fœmina denuo tremere, labiáque conſtringere. dæmon autem, ex illa iam, inquit, abeo: verumtamen quoniam tribus iam ætatibus, patris videlicet, filij, nepotiſq; domicilium mihi in his ædibus collocatū obtinui, propterea nolo diſcedere. Inſtare Balthaſar iterum, vt* D. *Micha-*

Michaelem appellet. tum energumena, enimuero id eſſe iam putidum, ac moleſtum: mox etiam contracto vultu, cum lacrymis, Quo migrem igitur? inquit. Cum in eo ſtatu res eſſet, Chriſtiani, qui aderant, in preces dedere ſeſe, nec ita multo poſt ſpiritus ille nequam erupit, mulier autem valde leuata eſt, atque integra prorſus mente, potum petijt, porrectámque ſibi aquam luſtralem ſeu benedictam, ebibit. Tum iuſſa dicere IESVS, MARIA, tam ſuauiter pronuntiauit, vt vox Angeli videretur. Ex eo tempore nunquam deinceps a dæmone vexata eſt, iámque Chriſtiana ſacra ſuſcepit. Qui ægroti huc deuenere, ex ijs ad 300, iam Chriſtiani cernuntur. quorum ſermones inter ſe de beneficijs a Domino poſt Baptiſmum acceptis, operæpretium eſt audire, dum hic patientiam in morbo ferendo, ille recuperatam prope valetudinem prædicat. ſolēt autem huiuſmodi ægroti, decem alios, quindecimve ſinguli ad Chriſtianam religionem ſecum adducere, quorum corpora non alio medicamento curantur a nobis, niſi aqua benedicta, cuius virtus in hoc regno multis experimentis, præſertim vero in oculorum curatione, quibus Iaponij vulgo laborant, eſt comprobata: vt eius petendæ cauſſa a leucis 10, vel 12, vndique concurratur ad nos.

Hoc anno, qui poſt Chriſtum natum eſt 1555, in hac æde ſacra Bungenſi a Cineralibus ad vſque Paſcha ſolennia, conciones quotidie cum ſacrificijs habitæ ſunt, tanta neophytorum frequentia, vt eos domus noſtra non caperet, tantóque animi ardore, nonnulli vt e pagis pridie domum noſtram venirent quo poſtridie mane ad tempus concioni adeſſent; nonnulli autem ad templum duabus ante lucem horis accederent. quibus rebus homines ita vehementer inflāmabantur, vt quotidie ferme

deni,

deni, duodeni, vel etiam viceni poſt catechiſmum fierēt Chriſtiani. Itaque baptizati ſunt eo toto Quadrageſimæ tempore, 400. A Paſchalibus ferijs vſque ad Pētecoſten eodem feruore ac ſtudio continuatæ ſunt quotidie conciones, neophytorum rogatu, qui propitiādi Domini cauſſa myſterium Confeßionis ſane quàm diligenter frequentant; quorum vitæ morumq́ immutationem poſt Baptiſmum, noti affinesq́ eorum valde mirantur, quippe, vt quiſque maxima pro Chriſti nomine ignominia afficitur, ita ſe beatißimum putat. Quidam etiam, cum initio conuerſionis, nonnullo pudore territus latitaret; ita ſe nūc palam penitus in cauſſam Chriſtianam tāta ſua cum delectatione demiſit, vt verbo Dei potius quàm cibo ſuſtentari aliq́ videatur. Cæremonia quoque noſtra funebris magna cum admiratione probatur ab ethnicis: vt funus quod primum duximus, hominū plus tria millia ſpectādi cauſſa celebrauerint. cum autē pauperibus æque ac diuitibus honorem a nobis vident haberi; tum vero legi Domini Dei noſtri ſimile nihil fatentur eſſe. atque lex ea ſane late vagatur in hoc regno Bungenſi: nam præter vrbanum neophytorum gregem, Iacali 50 vel 60, Siquidi totidem, Quinctani (pagorū hæc nomina ſunt) plus 200 viſuntur. Neophytus quidam eſt, quem ceteri ob eius virtutem parentis loco venerantur & colunt; qui ſæpe ad ſacrificia & conciones huc ventitat. Is ea loca circumiens, ceteros ad officium cohortatur & animat. Superioribus diebus Balthaſar Gagus cum Ioanne Ferdinando Firandum profectus eſt ad Luſitanorum qui ibi erant, Confeßiones audiendas. Rex autem ante quàm diſcederet, venit ad nos, iußitq́ Balthaſarem de commeatu ſine cura eſſe: daturū ſe qui eum proſequeretur, & omnia ad iter neceſſaria cōpararet, idémque, ſi Balthaſar vellet,

let,

let, præſtaret in reditu: præfectis etiam, quacunque tranſeundum eſſet, iumenta & cetera quæ opus forent, ſe imperaturum. Eum nunc in ſingulos dies exſpecto. mecum hic de neophytis remanſere ſenex quidam, Antonius nomine, 50 vel 60 natus annos: & alij præterea quattuor vel quinque homines impigri, ad neceſſaria negotia obeunda.

Scriptis iam litteris, ex Ida pago non longe ab vrbe poſito mulier quædam cum marito ad hoc templum Baptiſmi cauſſa ſe contulit. Sed vterque, quòd Balthaſar aberat, domum ſuam re infecta, conſilioq; pœne mutato reuertebantur. Id vbi cognouit Antonius is quem modo nominaui, me appellauit, vt preces ab omnibus, qui aderant, ad Dominum pro vtroque eorum habendas curarem. itaque dum orationem Dominicam elata voce multi recitamus, conſpecta mulier eſt adeo vehementer intremere, vt illam ipſi tres homines regere & continere nõ poſſent: dentibus vero tam acriter infrendebat, vt viderentur effringi. interea conſtrictis ipſius manuum digitis, mulierem ſigno Crucis, & aqua benedicta luſtrabat Antonius: nobis ex altera parte in oratione Dominica & Angelica ſalutatione perſeuerantibus. Poſt hæc mulier aliquantulum conſopita, ſimul atque expergefacta eſt, iuſſa dicere, IESVS, MARIA, primum veluti indignabunda pronuntiauit: tum ei manus arctius iterum vinciuntur, precationi ſimul omnes inſiſtimus: nec ita multo poſt fœmina dolere manibus, & lamentari, & rogare vt ſeſe quàm citiſſime ſoluerent. Deinde, pia admodum voce proferens, IESVS, MARIA, verum Creatorem ſuum adorare ſe dixit, grauemq; ſeſe peccatricem agnoſcere. Eadem mihi poſtea affirmauit ſe toto ſeptennio cordis ingentem ſenſiſſe grauedinem, ſed

iam ea leuatam, & exhilaratam eſſe. Poſtridie mane cum marito diſceßit: redituri ad Baptiſmum cum primum Balthaſar Firando reuerterit. Mihi ſane magnam tota res attulit voluptatem, & ex eo die plane alia mulier atque antea, viſa eſt. multa præterea in hac regione geruntur a Domino: qui nos pro ſua bonitate idoneos vineæ ſuæ cultores dignetur efficere. Bungo 12. Kalen. Octob. 1555.

BALTHASAR GAGVS
Societati IESV.

ANno Domini 1552 Iaponem inſulam attigi. ac de rebus ijs quæ mihi in itinere, quæve deinceps contigerant, tum ex ipſo portu Sinarum, tum etiam ex vrbe Bungo (quod meum eſt domicilium) ad vos litteras dedi. Hãc autem epiſtolam ſcribebam Firandi, quo me Duartes Gamma per litteras magnis precibus euocauerat, vti ſuam ſuorumq́; confeßionem audirem, neophytos conſolarer, alióſque permultos cupientes, aqua ſalutari perfunderem. Itaq; Bungo confeſtim in hunc portum Coſmo Turriano auctore deceßi: e quo ſcribam nonnulla ex ijs, quæ in hac regione geruntur Dei benignitate, ſed breuiter, quia nautæ feſtinant.

Locis duobus huius terræ præcipuis, areas duas habemus amplas, & ſingula vtrobique ædificia, alteram ſcilicet Amangutij, quæ vrbs permagna in medio totius inſulæ ad Septentrionem eſt poſita: Bungi vero alterã, quod oppidum Amangutio leucas 5 & 40, in meridie diſtat. Amangutianã Coſmus cum Ioanne Ferdinando duobusq́; bene verſatis in religione Chriſtiana Iaponijs incolit, ego vero Bungenſem. & Coſmus quidẽ cũ eſſet antea obeſo cor-

corpore, nũc partim ſenio, partim etiã (quæ huius agri ſterilitas eſt) macie pœne conſumptus videtur, quippe oryza exigua, & oleribus, aut leguminibus veſcitur: piſcibus autem raro, quòd Amangutium abeſt a mari leucas 30. caro autem ibi fere non guſtatur, niſi ſi quando (quod perraro fit) ſylueſtres feræ capiuntur a venatoribus. nam cicures nec mactant, nec nutriunt edendi cauſſa Iaponij: ſed tamen longo iam vſu Coſmus paulatim huiuſmodi cibarijs aſſueuit. Amangutianorum Eccleſia Chriſtianorum duo circiter millia cõficit, qui diebus feſtis aſsidue ſacris miſſarũ interſunt, concionesq́ audiunt, quas habet Iaponice Ioannes Ferdinandus in ea re præcipuo quodã Dei beneficio excellens. Amangutiano regulo Coſmus admodum æquo, neophytis vero valde beneuolis, dictoq́ audientibus vtitur. ſunt enim Iaponij ad honeſtatem propenſi, beneq́ morati.

Bungi cum Rex arcam nobis dediſſet, domum in ea, templumq́ cum excelſa Cruce conſtruximus. Habentur in eo quotidie ſacra miſſarum, & homiliæ. itaq́ neophytorum, qui in vniuerſum 1500 numerũ explent, tanta ſedulitas eſt, vt eorum complures diem nullũ, quin adſint, præterfluere patiantur: diebus vero Dominicis ita multi conueniũt, vt domus eos non capiat: feſtis autem præcipuis multo plures, quippe in noſtris ædibus ipſam etiam diei feſti vigiliam peragunt. Sed omnium maxime proficiũt pauperes, quippe qui apud ſeculũ, ſeculiq́ fautores minimum obtinent gratiæ. Facit ad eos verba Iaponice ſodalis noſter Duartes a Sylua, nec non e neophytis ipſis interdum, ſi qui rerum diuinarum intelligentia præſtãt; Paulus quidam præſertim: quem Dominus præcipuis ad hoc munus ornamentis inſtruxit. is cum præclare popularium ſuorum errores, diabolique in eis decipiendis

 ver-

verſutias calleat; tam promptus eſt Chriſtianæ pietatis defenſor, vt Iaponios mira facilitate conuincat: ſuperſtitioſa ipſorum mendacia, & religionis noſtræ veritatem illis aperiat. Eum ego mecum vna Firandum adduxi, vbi neophytis operam nauauit egregiam. Veſtris eum vos precibus fratres mihi cariſſimi Domino commendate. profecto enim ad curationem animarum idoneus eſt. Porro neophyti ſpiritalibus exercitationibus ita excoluntur a nobis, vt ſacrificio miſſæ quotidie interſint, diebus vero Dominicis audiant verbum Dei. Peracto ſacrificio, ter Dominicam orationem, ter ſalutationem Angelicam pro bene meritis, pro ijs, qui nauigant, pro ſtatu & amplificatione Catholicæ in his partibus Eccleſiæ, ſupplices recitant. Quadrageſimæ tempore cum apud eos eſſet hoc anno Ioannes Ferdinandus, orationem Dominicam, & ſanctiſſimũ Euchariſtiæ myſterium declarauit, cuius quidem myſterij tanta illi veneratiõe, deſiderióque tenentur, vt multi ex ijs, qui maxime ſunt in rebus ſacris aſſidui, cæleſtem illum ſibi porrigi panem a me magna cum deuotione atque humilitate petierint, vtpote magnopere neceſſariũ ad corroborandam fidem. nam quòd ad præparationem attinet, ſeſe quidquid mihi viſum fuerit, facturos eſſe recipiunt. Exſequiarum autem vniuerſa ratio noſtra hæc eſt: primum, qui moriuntur, eos, antequàm extremum ſpiritũ ducant, de rebus ad ſalutem neceſſarijs commonefacimus, & animamus: mortuis deinde feretrum neophyti exornant: ſi mortui tanta forte inopia ſit, vt in funus pecunia deſit; collata viritim ſtipe, quæ neceſſaria ſunt, aliqui comparant, feretrum ſerica opertum veſte quattuor viri tollunt. Frater noſter amictus ſuperpellitio, ſignum Crucifixi geſtat, quem comitatur puer cum aqua bene-

benedicta. Tum deinceps ego ſequor non ſine litanijs, mihiq́; voce praeunti (neque enim hic nobis, vt in Europa clericorum eſt copia) neophyti ipſi reſpondent: multa vndique laterna collucent. Antequàm domo efferatur cadauer, precationem vnam ego recito, deinde orationem Dominicam vniuerſi concinimus, idemq́; fit ad ſepulcrū. poſtridie neophyti ad templum redeunt cum cādelis accenſis, ego ſuper tumulum e reſponſorijs, quæ appellantur, vnum elata modulor voce. Itaque crucem inauratam cum artificioſa Chriſti pendentis effigie, baſiq́; deſiderō, quam in huiuſmodi pompis erectam, excelſamq́; geſtemus: quibus hi barbari tantopere permouentur, vt cogantur fateri nihil eſſe IESV CHRISTI *legibus comparandum. & conuertuntur ſane ad Dominum aliqui, ſed hi ferme egeſtate laborantes, vel morbo, vel a dæmonibus obſeſſi, quorum Dominus animos primum, deinde etiam corpora curat, alio pharmaco nullo, niſi aqua panéque benedicto. Multa mihi in hoc genere ſcribendi materia ſuppetit, verum temporis anguſtijs premor.*

Superioribus diebus in energumenam incidi, quam Dominus neophytorum rogatu ac precibus liberauit. ex ea dæmon carmina fundebat interdum Iaponica, quæ Iaponij ſane magni faciūt, ſtudéntque perdiſcere, tametſi illa quidem ſtatim auctorem per ſe ipſa demonſtrant, nam vt eorum bona ſint principia, media tamen, vel extrema virus eructant. Solet autem dæmon cum verſus huiuſmodi enuntiat, vel regis alicuius iam vita functi, vel etiam bruti cuiuſpiam ſibi nomen affingere, vt his cœci Iaponij inducti fallacijs, aut regem illum, aut brutū venerentur vt Deum. Atque eâ ratione in rebus creatis diabolus adoratur. Alio præterea fraudis genere dæmon

Iaponios fallit. nam ſæpenumero Bonziorum rogatu, cũ ſcilicet ijs pecuniæ ob eam rem, aut veſtimenta præbentur; vel febrim ſedat, vel e corporibus migrat: ita fit vt quamuis de illo male Iaponij ſentiant, nihilominus eum aliqua ex parte ſuſpiciant, metuant quidem certe, eique graui licet impendio honores quàm maximos habeant. Iam vero in ſomnijs quoque dæmoni perfacile credunt. qui ſane per miniſtros ſuos vehementer laborat, vt inſurgens in hac regione Chriſtianæ Eccleſiæ deſtruat ædificium, cumq; alia ratione non poßit, calumnijs nos oppugnat, nititurq; perſuadere Iaponijs, nos carne hominum veſci. Verum miſericors Dominus, qui ſuorum nunquã obliuiſcitur, ex omnibus periculis eripit nos, ſempérque dæmon e certamine diſcedit inferior.

Radices in hac terra dæmonis cultus iecit altißimas, decem circiter e Sinarum regione importatis hæreſibus, quæ tamen ad duas præcipue rediguntur. altera eſt eorum, qui ſempiterna poſt mortem & ſupplicia, & præmia dicunt eſſe; choros, & ſymphonias libris exercent; mortuorum manes conuiuio excipiunt, curant funera, habent cœnobia cum campanis, & cellis; cinericijs quidam, atris alij vtuntur veſtibus; multa cùm ſuperſtitione exſequiarum iuſta perſoluunt, quibus abſolutis addunt ad extremum Fombexet, quæ Sinarum eſt vox, ſignificátque, Nugæ ſunt hæc omnia. itaque ex ea voce nectitur quam dicebam, hæreſis altera illorum qui veluti pecora iudicio & ratione carentia, nullum eſſe nec Deum, nec animum, nec dæmonem affirmant: & quoniam intima conſcientiæ ſolicitudine vexantur; ad huiuſmodi morſus ſedãdos, ſine pudore vllo metúve, in omni ſcelerum, & flagitiorum turpitudine volutantur: quos cum Deus iuſti ſupplicij cauſſa omni libidinum turpitu-

dine

dine fœdari permiſit; tum ſe (miſeri) diuinæ ignari iuſtitiæ, legum vinclis ſolutos, tum ſanctos exiſtimant, tum ad optatam curriculi metam ſe perueniſſe arbitrantur. Atque hæc ſane mendacia, quippe quæ nullis fundamentis nituntur, cum cæteris rationibus, tum ipſa vitæ morúmque fœditate facile conuincuntur. Bonzij, qui ſectam tuentur priorem, chirographis quibuſdam quæ ſane magno vendunt, cauere ſolent Iaponijs, nihil eos poſt mortem incommodi a dæmonibus accepturos. Qui me Bungi primus excepit hoſpitio, is vnum apud ſe chirographum habebat eiuſmodi: ſed melius videlicet cauit illi Dominus, cum eum familiámque ipſius vniuerſam a Bonziorum dolis ad Baptiſmum traduxit.

Anno ſuperiore montanus quidam honeſtus vir, Chriſtianus eſt factus: cuius rogatu ad patriam ipſius acceſſimus leucas 9. ab vrbe Bungo. ibi præter eius familiam quæ 100 capitum ſummam excedebat, alij præterea ad 300, crediderunt Euangelio. ij Chriſtianum eum qui nos illuc deduxit, eximia virtute hominem, venerantur vt patrem. Erat ibidem præfectus regius quidam inſignis, quicum de rebus diuinis admodum copioſe diſſerui, tantusq́; in eo animi motus eſt factus, vt in hæc verba prorumperet: Equidem cupio fieri Chriſtianus, idque re ipſa ſtatim perficerem: ſed quid Dominus meus deinde? quid dicat? quamquam id, quod docetis, cum ſit adeo certum atque perſpicuum, profecto ne ipſe quidem poterit Chriſtiana ſacra repudiare. Atque vt ea, quæ ſentiebat, præſeferret palam, ad Baptiſmum nonnullos ipſemet e ſuis domeſticis incitabat. Itaq; aſſeclæ duo, quibus ille præcipuis in adminiſtratiõe cõſiliarijs vtebatur, cæleſti lauacro expiati ſunt. Poſtremo a nobis pe-

tijt, vt eo rediremus quotannis: populum vniuerſum pau latim in Chriſti fidem eſſe venturum. itaque hoc ipſo tempore nos exſpectat.

Firandi præclare in præſentia Chriſtiana res geritur. ſacrificanti mihi quotidie, concionanti vero Iaponice Ioanni Ferdinando, neophyti adſunt. quanquam Ioanne quidem carebunt propediem, exſpectatur enim a Coſmo Turriano, vt neophytos Amangutianos erudiat. mecum remanebit Paulus Iaponius, de quo dixeram ab initio, egregius iuuenis, tantaq́; dicendi facultate & copia præditus, vt dies totos in ſacris diſputationibus ſine vlla auditorum ſatietate cõſumat. Mirabile vero dictu eſt, quãto in rebus diuinis animi æſtu zelóque ferueat, quantaq́; dexteritate Iaponios quid ſequi debeant, quid fugere, edoceat. Firandenſium neophytorũ numerus eſt iam ferme 500. Regulus autem, in quo magna ad Chriſtianam religionem propenſio cernitur, aream nobis ad cœmeterium Chriſtianorum attribuit, in qua ipſo exaltationis Crucis die ſolenni, ſumma & neophytorum & Luſitanorum qui aderant, gratulatione & alacritate, Crucis trophæa defiximus.

Aloiſius Almeida præter pecuniam ad excipiendos infantes collatam, vnguentum etiam centum aureorum pretio mittit Vlyſſiponem ad Socios noſtros, vt coacta ex eo pecunia, tabulam ad exemplar quod in charta delineatum eſt, quàm elegantiſſimo opere pingendam curẽt: ſumma quæſo adhibeatur diligentia, vt ea tabula perfecta ad hanc Bungenſem Eccleſiam perferatur, in Beatiſſimæ Virginis ſacello valetudinarij quod a pietate nomen accepit, locanda, &c. Firando 9. Calend. Octob. 1555.

MEL-

MELCHIOR NVNNES Societati IESV in Europam.

ANno ſuperiore, ſuſcepta a me Iaponicæ profectionis huiuſce conſilium, aduentumq́ meum Malacam per litteras vobis expoſui. nunc iter noſtrum Malaca ad hunc vſque portum Sinarum deſcribam breuiter: nauta enim properat. Cum varijs difficultatibus ab nauigando cohibiti, hyemem totam in pijs obeundis ex inſtituto noſtro muneribus Malacæ poſuiſſemus, ego vero etiam in morbum Domino volente incidiſſem; nondum plane recuperata valetudine, paratam, inſtructamq́ magno labore Carauelam (nauigij genus id eſt) conſcendimus, tanto cum gemitu, luctuq́ Malacenſium, vt equidē indignitatis meæ conſcius erubeſcerem. cum leucas 12. a Malaca prouecti eſſemus; tempeſtas adeo ſæua repente cooritur, vt vela diſrumperet, ſane commode: ſecus enim omnino vis venti nauigiū demerſiſſet. Poſthæc ad fretum Sincapuranum in ſyrtes ſcopuloſas incidimus, & quidem in hoſtium ora, qui Luſitanos complures varijs grauiſſimisq́ cruciatibus paulo ante mactauerant. Hic nos cum incerti ſpem inter metumq́ fluctuaremus, reliqui vero de ſalute iam prope deſperaſſent; ſcapham, eorundem rogatu conſilioq́ conſcendi ego cum fratribus duobus, vt roſtratam maioris formæ nauem, quæ paulo ante præceſſerat, quærerem, eiusq́ auxilium implorarem. Ac primis tenebris Maurorum Pantanaatum infeſta nobis 50 apparuere nauigia: qui ita prope ad nos acceſſere, vt iam gratulantium prædam inter ſe voces, clamoresq́ exaudirentur. Tum vero neceſſe fuit ad arma ſpiritalia fidei & precationis, bellica quoq́

tormenta arripere, vt hoſtibus terrorem inferremus: atq; vt quattuor ſclopettariorum ſpecies præberetur; igniti eminus funiculi oſtendebantur. Verum nobis Dominus, qui laborãtibus præſto ſolet eſſe, ſubuenit. Etenim cum in hoſtium poteſtatem pœne iam veniſſemus, ita ad roſtratam appropinquauimus, vt eius metu perterriti Mauri curſum reflecterent. Tertio periclitati ſumus ad inſulam Palotimam. quippe, cum Luſitani aquatum deſcendiſſent: niſi murmur exauditum eſſet opportune, latentium in inſidijs Maurorum; venenatis vtique illorum occubuiſſent ſagittis. In ea inſula, noſtrorum e numero quattuor Mauri ad nautica miniſteria in primis neceſſarij, fuga deſeruere nauigium: quæ res gubernatoris, præfectiq; animum vſq; adeo perculit, vt ægre ab ijs impetrauerim quo minus reuerterentur. Inde ventum eſt ad Inſulam Patauen, cuius incolæ iccirco Luſitanis erant infeſti, quòd ab ea roſtrata, quam dixi, captum ipſius inſulæ præfecti nauigium, & omnes quotquot eo vehebantur, occiſi fuerant. Hic noſtris e fratribus duo, cum ad commeatus petendos in terrã deſcendiſſent, magnum adiere diſcrimen. Verum hæc omnia incommoda mirum quanta animi alacritate, non modo fratres, ſed ipſi quos nobiſcum vna ducebamus, pueri exciperent. vt ſatis appareret quantum ex vna parte laboris ad noſtram probandam patientiam permitteret Dominus, tantundem ex altera auxilij ad leuandas difficultates, ipſius benignitate præberi. Ineunte Maio menſe, Pataue ſoluimus læti, quòd primus deinde portus nobis Bungus Iaponicæ terræ videbatur futurus: quo in loco & Socij noſtri, & multi Chriſtiani præterea verſarentur. ſed vel noſtris peccatis, vel dæmonis inuidi ſcelere, vel Diuino conſilio nos in ipſo Pulonandaris medio ſinu curſuq; atrox adeo tempeſtas oppreßit, vt nauis, dehiſcẽte carina,

ex

ex ingenti fluctuatione, aquæ tantum acciperet, quantū aſsiduo diurno opere, nocturnoq́; exhauriri non poſſet. Tū præfectus, & comites Luſitani me per Deum obteſtari, ne Iaponiorum ſalutem ipſorum vitæ, ſalutiq́; anteponerem: eam ſibi perſpectam marium Sinenſium, ac tempeſtatum eſſe naturam, vt ſi captum curſum tenere pergeremus, no bis pereundum eſſet omnino: itaq; eorum precibus coacti, ad Palotimam, quam initio nominaui, reuertimus: quanto noſtro cum dolore, vos ipſi exiſtimabitis fratres, cum tantopere expetitam a nobis nauigationem quaſi retexere, ac remetiri cogeremur. Ad hæc ille quoque metus animum angebat, ne inuiſa Deo noſtra eſſent ſtudia. cum interea & nauigium aquā non ceſſaret accipere, & redeuntibus ventus nobis tam aduerſus obſiſteret, vt quadrageſimo die, ni fallor, non plus quàm 40 vel 50 leucas remenſi fuerimus. Verum immenſa Dei clementia, eos qui ipſi confidunt, cum in extremum venere diſcrimen, tum ſubleuare maxime ſolita; diutius nobis opem ferre nō diſtulit. Nam triduo poſt quàm Palotimā ex reditu attigimus, eodem naues Luſitanæ duæ aquandi cauſſa, cum ad Sinas tenderēt, acceſſere. quarum præfecti rogauere nos, vt quoniam tam periculoſe nauigaremus, vna ſecum onerarias conſcenderemus: tranſmiſsionem ab Sinis in Iaponem, Deo volente, non defuturā: quæ me res tametſi magnā in dubitationem adduxit, tamen vt aliquam Sinenſis prouinciæ notitiam, & vſum acquirerem, & ſimul vt explorarem qua ratione poſſet aditus in id regnū Euangelio patefieri; ſtatui deniq; magis e re Chriſtiana futurum, ſi me ad Sinas ex itinere contuliſſem. Sed pridie quàm in onerariam Franciſci Tuſcani e carauela tranſcendimus; grauius multo, quā vnquā antea, vitæ diſcrimē adiuimus. Denſis enim tenebris, intēpeſta nocte, procella onerariam

tanto

tanto impetu noſtrum in nauigium intulit, vt parum abfuerit, quin id prorſus deprimeret. quocirca ſoluto ſtatim retinaculo, quod nos onerariæ coniungebat, anchora iacta, in alteram nauem noſtra multo humiliorem incurrimus, quam ne demergeremus, anchorarios funes coacti præcidere fluctuantes in ſaxa detrudimur: vbi naufragiū faciendum, & moriendum ſine dubio fuerat omnibus, niſi diuina bonitas (humani quippe præſidij nil ſupererat) præſenti periculo nos liberaſſet: cum multi viuentes adhuc mortem ſuam lugerent; ac mirarentur Dei cauſſa ſuſceptum iter, tot obſtaculis retardari, non intelligentes videlicet, Dominum, quos diligit, eoſdem corripere, & quaſi aurum in fornace probare quos eligit. Conſcendimus igitur onerariam, & medio circiter Iulio ad Santianum inſulam a Cantonio portu Sinarum celeberrimo, leucas 30 diſtantem, ſcopuloſa quædam loca non ſine magno naufragij periculo prætervecti, deuenimus. in ea mihi inſula Dei benignitate conceſſum eſt, vt ſuper tumulum, qui Franciſci Xauerij quondam oſſa contexerat, ſacra miſſæ facerem. Et quod Xauerius dum viueret tanto labore fruſtra quæſierat, id ego, ipſius apud Deum precibus ſcilicet adiuuantibus, nullo negotio ſum conſequutus, vt in vrbem Cantonem admitterer. Nunc de Sinarū rebus, quoniam id vobis gratum arbitror futurum, teſtis oculatus pauca præſcribam.

Sinarum regio multas in prouincias, vel regna diuiditur: quorum eſt celeberrima ſua cuiuſque metropolis. Harum autem, Cantonem omnium minimam ferunt: cum tamen (Luſitanorum ſententia quotquot eam vrbē inuiſimus) Vlyſſiponem incolarum frequentia ſuperet: ædificia ſane bona, valida mœnia: viæ inter ſeſe, ne furibus, ac maleficis tranſitus pateat, portarū clauſtris interſeptæ.

ſeptæ. iam vero paſsim exſtructi cum inſcriptionibus fornices ad mille vrbe tota viſuntur: hæc enim fere adminiſtrationis ſuæ monimenta magiſtratu abeuntes Regij præfecti relinquunt. quæ viæ fornicibus carent, eæ quandam repræſentant amœnitatem hortorum, arboribus lætis ad ianuas ædium in ordinem inſurgentibus.

Eorum quæ ad victum neceſſaria ſunt, mira in omni genere copia. in ſingulis vrbis vijs affatim venalia proponuntur. Circa mœnia nauigatur, magna aquæ vi in foſſam vrbis, e flumine deriuata. Cantonem euntibus iter eſt per infinitam ferme planitiem, & eam quidem irriguam, & opimam. nouas ter in anno fert fruges, quæ in vrbem nauibus conuehuntur. Fructibus, animalibus, plantis, & cultu ipſo, regio eſt Europæ perſimilis.

Fœminarum ſumma cuſtodia. in publicum prodeunt tecta vndique lectica concluſæ, corporis ornatu ſane pudico. in adulterio deprehenſæ, capite puniuntur. Errones ac vagi vrbe prohibentur. certus ac ſuus cuique opificum ordini vicus eſt. Cum externis incolæ varia mercimonia, vt ſericum, pretioſa fictilia, camphoram, cuprum, alumen, lignum Sinenſe commutant. Natio eſt ventri ac voluptatibus dedita: ſed gubernandi ratio plane admirabilis. Singulis prouincijs noui tertio quoque anno magiſtratus a Rege præficiuntur, non tamen indigenæ: quorum, ex ipſo comitatu atque ordine apparitorum & aſſeclarũ, venerāda omnino maieſtas imperij. Qui publice ius dicit, ac veluti Prætor vrbanus eſt, Hexaſi patrio ſermone appellatur. Qui regiam pecuniam ac vectigalia curat & exigit, Ponchaſi dicitur. Rei autem maritimæ & peregrinorum adminiſtratio, pœnes Aitanem eſt. Accedit Chaen: cuius inſignia, manus & oculus: munus vero, capitales Regis ſententias, multaſq; a cohorte Regia confirmatas,

tas,

tas, curare exſequendas; Regios miniſtros vel in officio continere, vel etiam (ſi male ſe gerant) magiſtratu priuare. Porro his omnibus quaſi pro Rege praeeſt Tutan: cuius tota prouincia poteſtas admodum eſt formidabilis: pileo ſibi a Rege donato conſpicuus, & veſtimentis leone (inſigne Regis id eſt) inaurato diſtinctis: hoc ille amictus ornatu, ipſa grauitate ac ſpecie noſtris Europæ Regibus antecellit. eum nobis, atque etiam Luſitanis præfectis non niſi genu flexo, & eminus quidem alloqui licuit. habitat ſumptuoſe. qui ad eum negotiorum cauſſa adeunt, ijs vt a ianitore admittantur, quid ſibi velint, ad ſingulas fores elata voce pronuntiandum eſt. ſtipatores corporis habet permultos a Rege attributos. Et ſane hominū millia centum ad huius dumtaxat Cantoniæ prouinciæ diœceſim, atq; præſidium regijs impenſis ali dicūtur. Arma lictorū, arundines igne toſtæ ſunt, cubiti vnius longitudine, latæ digitos quattuor: ijs nocentium pedes, leui interdum de cauſſa, acriter adeo atq; inhumane diuerberant; vt quinquageſima plaga, damnatum vel prorſus interimat, vel certe fractis oſſibus omnino debilitatum relinquat. Verberibus decem quidam, inſpectante me, cæſus eſt: quæ mihi ferre pro Chriſto ſi obtingeret; magnum ſcilicet præmiū mihi paratum exiſtimarem. Præfectos vero ipſos per vrbē ſella geſtari mos eſt. equi frenati ſequuntur; magna præeunte ſatellitū manu, quorum alij, quas dicebamus arundines, alij ferunt clauam, alij pendente ex humeris tabella, ſericis floccis ornata, magiſtratus imperium ac poteſtatem declarant. Hi omnes, in ordinem bini, turbā magnis clamoribus ſummouent, quæ vel in domos e via ſe proripit, vel etiam honoris cauſſa fores euerrit: in tranſitu vero mirum ſilentium.

Iam in his populis ad Dominum conuertendis, illa meo

quidem

quidem iudicio, vel maxima difficultas occurrit; quòd plebs nouæ religioni ſe addicere, niſi magiſtratibus approbātibus; magiſtratus, iniuſſu Regis, eam poteſtatē facere verebuntur. Verumtamen tota de re cogitāti duplex mihi ratio veniebat in mentem: altera quodāmodo naturalis; vt cum a Luſitaniæ Rege legatus ad Regem Sinarum fœderis atq; amicitiæ cauſſa venerit; Sacerdotes aliquot e Societate noſtra ſecum in hæc loca deducat; qui, interea dum legatus Cātone ſubſiſtit (ſubſiſtere aūt menſes complures erit neceſſe, dum a Rege reſpōſum accipiat, regia quippe vrbs, ad quā flumine tenditur, diſtat hinc leucas ferme quingentas) aliquā huiuſce linguæ, legumq; nactis peritiam, deinde per occaſionē legationis eius vna cū legato in ipſam vſq; Regiā penetrent. ibi cū ſeſe moresq; ſuos genti probauerint, tum deniq; Regium diploma obtinere contendant, quo populi a Chriſtiana religione non modo non deterreantur, ſed etiam ad eam vbiq; ſectandā a magiſtratibus animentur. Altera eſt ratio, quæ nō tam humano conſilio, quàm vnius Dei præſidio nititur; vt duo aliqui e noſtris in has oras delati, comitibus diſcedentibus ipſi remaneant; cū Euangelij promulgatione aliquot arundinū plagas æquo animo paciſcantur; in cōpitis ac plateis Chriſtum palam prædicare nō dubitent. nec metu, ne ſi in carcerem quidem trudantur, ab incæpto deſiſtant. quamquā illud in ea re ineſſe videtur incommodi, quòd interpretes, quibus maxime eſt opus, nulli ferme reperiuntur, niſi prouinciales quidam adoleſcentuli, quorū neq; animi fortitudo, neq; prudentia, nec vita deniq; eiuſmodi eſt, vt cum ijs, muneris tanti pars vlla tuto communicari poſſe videatur. Ac mihi quidem valde fuit optatū, poſſe in hac regione conſiſtere, aut certe e Socijs aliquem diſcendæ linguæ cauſſa relinquere: ſed meum hoc conſilium impedit partim

tim delegata mihi Iaponis prouincia, partim etiam ſolicitudo de noſtrorum ſalute, quos in diſcrimen offerre non audeo, non facta a magiſtratibus poteſtate manendi: ad quos tamen ego, licet oppidani affirmarent me nihil tale impetraturum, fruſtra ea de re non ſemel adire tentaui.

Sunt autem Sinæ, quantum eo temporis ſpatio perſpicere potui, ingenio ac iudicio bono; vtique meliore futuri, ſi Chriſtum ſequuti, nuntium remittant voluptatibus atque libidini, qua mentis acies magna ex parte retunditur: ſunt etiam ad mechanica, & mercaturam idonei, & quæcunque ad victum & cultum corporis pertinent. Animi vero immortalitatem, Deum vnum, æterna præmia ac pœnas ignorant; quocirca ſpiritalium rerum cura apud eos poſtrema. Sacrorum antiſtites eatenus in honore ſunt, vt capitis tegumento in mitræ formam vtantur, mento & capite abraſo, deſpicatiſſimum alioqui genus hominum. Nullum ex ijs, quamuis adhibita diligentia, reperire potui, qui me gentis cæremonias, & iura ſacrorũ doceret. Incolæ omnes idola apud ſe habent, quæ odoramentis dumtaxat ac ſuffitibus venerari mos eſt. Ad rem quamlibet auſpicandam per ſortes oracula exquirunt; eæ ſi triſtes ducantur, idola videlicet vapulant. Ex quo ad Sinarum terram appulimus, Cantonem contuli me bis, qua in vrbe menſes duos circiter poſui, vt agerem de redimendis captiuis Luſitanis tribus, qui cum alijs Chriſtianis prouincialibus totidem, admodum arcta ſæuaq; in cuſtodia detinentur: cuiuſmodi calamitate oppreſſi nonnulli præterea Luſitani varijs prouinciæ locis dicuntur eſſe: cum enim infeſtis hucuſque Sinarum populis vſi fuerimus, ſi qua Luſitanorum nauis tempeſtate in hæc litora eiecta eſt; vectores & nautæ vel necati ab incolis, vel in vincla coniecti ſunt: quod tamen fieri deſitũ eſt poſtea

quàm

quàm legitima pro mercibus portoria ſoluere Luſitani cæperunt. Verum, ad captiuos vt redeam, cum quendam ex ijs Matthæum nomine præfectus ad ſe e carcere euocari iuſsiſſet, miſericordiam eius mihi mouit aſpectus: pannoſus erat ac ſqualidus, capite ac pedibus nudis, manicis ad brachia, ferrea cathena ad pedes iniecta; collo autem inſerto in tabulam, quæ ſcriptam vinculorum cauſſam demonſtrabat: quo maxime modo haberi dicuntur ij, qui ſententia capitali damnati, mortiq́; addicti ſunt. Ac primo quidem redemptionis pretium mecum attuli, ſuccinū crudum; quod magnis propoſitis præmijs a Rege conquiri perhibetur, eo quòd perſuaſum habeat, hoc gūmi genus cum quodam alio cōdituræ genere ſumptum, ſpatium vitæ producere: ſecundo autem, aureos ad mille & quingentos, quos mihi tres amici ea lege commodauerant, vt Luſitani redempti æs hoc alienum, ſtipe a claſsiarijs & mercatoribus Chriſtianis emendicata, diſſoluerent. ea pecunia in vrbe depoſita eſt, Chaëni præfecto numeranda, ſi noſtros homines liberos dimiſerit, quorum hoc anno ſaltem vnum ſolutum iri confidimus.

Sed hactenus de Sinarum moribus ac regione: vnde ego in Iaponem Maio menſe diſcedere cogitabam; quo tempore nec tranſmiſsio, nec Luſitani comites deerunt. Nunc autem epiſtolam egregio Aloiſij Almeidæ Luſitani facto concludam. is cum anno ſuperiore in Iaponem veniſſet (vir eſt autem in his regionibus admodum notus) & Bungi cum Balthaſare Gago cōgreſſus, eam Iaponenſium fœminarum conſuetudinem cognouiſſet, vt modo natos infantes per ſummam immanitatem necarēt, quos propter inopiam alere ſe poſſe diffiderent; cum eodē Gago condixit, vt cum Rege Bungi ageret, quo mos hic peſsimus ratione aliqua tolleretur: ad eam rem ſeſe de ſuo,

quantum eſſet opus pecuniæ, collaturũ. Placuit Regi conſilium, ſeq; nutrices ad pueros educandos attributurum recepit. Itaq; Aloiſius Bungi ea de cauſſa remanſit, ædesq; comparat magna populi approbatione, in quas non modo pueri deferantur alendi baptizandiq; ; ſed etiam Chriſtiani pauperes qui ſunt in vrbe, confugiant. Idem Aloiſius cum nos nimis diu morari videret (namque biennium circiter eſt cum ſoluimus Goa, quod tempus nauigando maxima ex parte conſumptum eſt) veritus ne qua difficultas nos retineret Malacæ; duo coronatorum millia ad amicum miſit; quibus noſtra ſubleuarentur incommoda. ſed hac eius benignitate ſpero me non vſurum. Accepi autem ab eo litteras, quibus noſtrum aduentum auide ab ſe exſpectari oſtendit; vt mecum de inſtituendo quàm maxime ſalutari genere vitæ (natus eſt autem annos fere 30) deliberet &c. Valete. E Sinarum portu Cantonio 11. Cal. Decemb. 1555.

Scripta iam epiſtola, exemplum litterarum adiungere mihi viſum eſt, quas Rex Firandi e Iapone ad me ſcripſit: nam ipſum archetypum mecum ferebam, quo facilius a Rege, ſi opus eſſet, promiſſa exigerem.

EXEMPLVM LITTERARVM Regis Iaponiij.

Pater Mag. Franciſcus cum meum in hoc regnum veniſſet, Chriſtianos fecit magna animi mei voluptate nonnullos, quos equidem commendatos habeo, & ab omni iniuria tueor. Bis deinde ad nos venit etiam Pater ille qui Bungi verſatur, baptizauitq; cum ex affinibus meis aliquot; tum ex reliqua nobilitate permultos: quem ego virum aliquoties audiui, eiusq; doctrinam, quæ mihi penitus

nitus

nitus hæret in medullis, ita probaui, vt CHRISTVM *ſequi plane decreuerim. Quocirca te in meo Regno videre magnopere cupio: ſemel quippe mentitus, non mentiar iterum. Tu ſi ad nos te contuleris; & rem Deo gratiſſimam feceris, & a me quàm honorificentiſſime liberaliſſimeq́; tractaberis. Firando.*

Taqua Nombo Firandi Rex.

COSMVS TVRRIANVS Societati IESV in Luſitaniam.

E*X quo tempore a Franciſco Xauerio, qui poſtea migrauit e vita, Amangutij ſum relictus; res per humani generis aduerſarium minime tranquillæ fuerunt, qui cum intelligeret quantum Euangelij promulgatione proficeretur, omni ratione eam impedire conatus eſt, bellum enim Regem inter ac populares eius ita perniciosum excitauit, vt vigeſimo poſt meum aduentum die, Rege ipſo cum filijs interfecto, alium, qui Regis Bungi erat frater, in magna tamen principum diſſenſione, ſuffecerint. Nec tamen a nobis interea ceſſatum eſt, nam ad annum* 1556 *(quod ſpatium fuit annorum circiter ſex) aſsiduis concionibus, ceterisque ex inſtituto noſtro miniſterijs obeundis, Chriſtianorum duo millia fecimus: quo tempore nonnulli e proceribus, coniunctis viribus contra nouum Regem, ſectatoresq́; ipſius, vrbi Amangutio, ſæuum adeo incendium intulerunt; vt cum amplius decem millibus familiarũ incoleretur, vnius horæ ſpatio vniuerſam flamma peruaſerit, eo impetu,*

vt diuinum magis ſupplicium, quàm humanũ facinus videretur. Nec ſane domus noſtra, templumq́; ab eo incendio fuit immune. Poſt hæc affertur nuntius, aduentare hoſtes; quo audito Chriſtiani conueniũt, communiq́; ſententia ſtatuunt, non eſſe mihi in ijs tumultibus commorandum: deniq; vigeſimo poſt incendium die, cum iam hoſtium exercitus ab vrbe non plus tribus millibus paſſuum abeſſet, vehementer a me efflagitant, orantq́; vt inde diſcedam. quorum ego precibus eo animo ceßi, vt poſt eas turbas, ac ſeditiones redirem. Conſilio profectionis meæ cognito, reliqui Chriſtiani ad me concurrunt, nullam ea nocte partem capiunt quietis, cum alij peccata confiterentur, meumq́; diſceſſum lugerent; alij mecum vna decedere decreuiſſent. quos ego vt potui, verbis ſolatus, diſceßi, multis me nihilominus ad nouem millia paſſuũ proſequẽtibus ſummo cum dolore, ac gemitu. mortuum parentem in conſpectu eos habere dixiſſes. Nimirum præſagire iam tum videbãtur calamitates, quæ poſtea contigere: quippe deinde, & vrbs funditus euerſa eſt, & ſumma annonæ inopia, aliaq́; id genus multa incõmoda conſecuta. In itinere cum diuellerentur a me, ecce tibi denuo lacrymæ virorum, mulierum, puerorum, quæ me ſane magno mærore, triſtitiaq́; affecerunt: atque ita illi ad ſuos regreßi ſunt, ego Bungum iter intendi, qua in vrbe verſabatur Balthaſar Gagus cum duobus fere millibus Chriſtianorum, quos ibi fecerat, eratq́; magna apud Regem in gratia in Luſitanos valde propenſum, ad quem Prorex Indiæ certum hominem Regis Luſitaniæ nomine cum pretioſis muneribus miſit, egitq́; gratias quòd nos adeo humane, liberaliterque tractaret. Quo ille officio permotus, ædes nobis optimas ex materia cedrina eſt elargitus: e quibus templũ exſtruximus cum reliquis ad incolendum neceſſarijs ædificijs,

ficijs, operam ſuam in id nauantibus admodum impigre Chriſtianis. Decreuit etiam nobis aureorum quinquageꝗum vectigal. Inde cum æſtus belli iam deferbuiſſe videretur, multi barbari ad verbum Dei confluebant, ac fere ſemper ad Dominum conuertebantur aliquot, decem interdum, interdum quindecim, pluresq́ aut pauciores, prout mentes eorum Spiritus ſancti claritas illuſtrabat. Amangutio etiam Rex, regnique proceres, miſsis per Chriſtianos epiſtolis, nos ad ſe inuitarunt. qua de re cum Regem ipſum Bungi amicitiæ cauſſa conſuluiſſem, reſpondit adhuc maturum non eſſe, ſimul ac foret, ſe moniturum. ſuſpicati ſumus occultam aliquam coniurationem ipſo conſcio aduerſus Amangutij Regem eſſe conflatam, vt re vera fuerat, nam ex principibus quidam potens, Amangutium iam ex incendio ferme inſtauratum aggreſſus, diruit, magna ciuium parte vel direpta, vel in ſeruitutem abducta, Regis etiam fratre cum omnibus ijs, qui partes eius ſequebantur, occiſo. Ea re cognita, Bungi Rex magnas copias ad Amangutium occupandum miſit, quo euentu adhuc incertum eſt.

Anno 1555. octauo Idus Septemb. Rex apud nos ſane quàm iucunde cœnauit: a cœna de Deo verba fecimus. ipſe per quendam ex amicis iuſsit nobis renuntiari velle ſe certos pecuniæ fructus aſsignare alendis ijs, qui in ſua ditione Dei legem docerent. Reſpondimus, nobis hoc non eſſe ita neceſſarium, ſed in pauperum ſubſidium, hoſpitalem domum a nobis ædificatam eſſe, quæ huiuſmodi ope admodum indigeret, orare nos Regem, vt beneficium illud in eam domum conferret; quod fecit, & ſimul iuſsit nobis attribui aream in vrbe imperij ſui admodum ampla ac celebri Facata nomine, ab vrbe Bungo quinque dierum itinere, vbi iam Balthaſar Gagus aliquot fecerat Chri-

ſtianos. Eo nunc Balthaſar idem eſt rediturus, vt ibi diutius commoretur, atq; commodius Euangelium prædicet. Chriſtus Dominus noſter, eas vires nobis, easq; virtutes impertiat, quæ ad aſsiduos huius prouinciæ labores periculaq; ſunt neceſſaria. Valete. 6. Idus Septemb. 1557.

GASPAR VILELA
Societati IESV.

ANno 1555, cum in hæc loca Melchior comitesq; perueniſſemus, nihil ad vos ſcripſi, propterea quòd redituro mox in Indiam Melchiore, ſatis fuſe de moribus hiſce, ac regionibus ex ipſo vos cogituros putabam. Nunc ea perſequar, quæ poſt eius diſceſſum præſente me contigerunt, quo in omnibus immenſa Dei bonitas magis eluceat.

Vbi terram hanc attigi, iuſſus ſum Bungi habitare cũ Coſino Turriano, partim vt ingraueſcentem iam illius ætatem, in tantis ac tam multis laboribus aliquo auxilio ſubleuarem: partim etiam, vt ex eius cõſuetudine ediſcerem, qua ratione horum Chriſtianorum ingenia colenda, tractandaq; ſint. Balthaſar autem Gagus, qui ibi erat, Firandum eſt miſſus, vbi portus eſt in primis celebris, & Chriſtiani nõnulli: Regulus præterea vrbis eius valde nos diligit, fecitq; nobis poteſtatem areæ coemendæ, qua in area Virginis Matris ædem ſacram excitauimus, ad pios Chriſtianorum vſus, cum Iaponiorũ incolarum, tum Luſitanorũ, qui eo cõmeant. Gagus a Regulo humane exceptus eſt cũ alio fratre noſtro, itemq; alio Iaponio Chriſtiano in reb. diuinis admodũ erudito, quos ſecũ adduxerat. Hos deinde cognouimus in neophytis inſtituendis magna

cum

cum laude verſari. poſt Gagi diſceſſum, campum coemimus patentem, nam perexiguus erat is, quem antea habebamus, donauitq́ Rex nobis peramanter quaſdam ædes, quas poßidebat: quod beneficium pro caritate ædificiorũ in hac vrbe non parui faciendum eſt: attribuit etiam annuos aureos quinquagenos, qua eius benignitate adhuc iccirco non fruimur, quòd eam pecuniã procurator regius intercepit. Aedes, quas diximus, regiæ ſtatim nobis vſui fuere: ex ijs quippe in area noſtra templum exſtruximus, addidimusq́ tecta nonnulla nobis ad incolendum neceſſaria. Opus ad culmen perductum eſt. die ſanctis omnibus ſacro, anno 1556. Melchior primum in eo ſacrum fecit ſolenne. Inter hæc dies aduenit, quo die Melchiori in Indiã redeundum erat, quem a nobis dimiſimus, nulla ſpe in hac quidem vita nos reuiſendi. Inde muneribus ſpiritualibus fungendis ex inſtituto vacauimus: tametſi non ſine aliqua difficultate propter occultas conſpirationes aduerſus Regem in vrbe conflatas a reliquijs coniuratorũ, quos menſe ante noſtrum aduentum Rex capitali ſupplicio affecerat, ac deinde ad ceteros minori ſuo cum periculo puniendos in inſulam quandam, quæ arcis inſtar eſt, ſeſe receperat. Hiſce tumultibus et recentes Chriſtiani vehementer, & nos etiam aliquantũ perturbabamur animis, quòd ex Regis interitu (ſi forte id cõtigiſſet) aut mors nobis imminere ſine dubio videretur, aut certe multa ac grauia incommoda, quæ magno nobis impedimento forent quo minus rem Chriſtianam ex animi ſentẽtia adiuuaremus: verumtamen nonnullis a Rege conceßis, pax inter eum et ciues compoſita eſt, & qualecunq́ otium conſecutum.

De perduellibus autẽ (qui quidẽ principes, ac dynaſtæ ſunt) hoc maxime modo ſuppliciũ ſumitur. Quo die Rex noxiũ ſententia capitali condemnat, eo ipſo die ad illum,

vbicunque ſit, vel vrbe tota libere vagantem, mittit qui nuntiet eſſe illi certo die moriendum. Quærit ex viatore noxius, liceatne per Regem vltro ſibi ipſi manus inferre: quod ſi a Rege permittitur, magnum id ſibi decus exiſtimat: optimis veſtimentis ornatus, ſica ſibimet ſpatij quod eſt a ſummo pectore ad imum ventrem in crucis figuram ſecat, atque ita animam efflat. Hoc genus mortis infamia vacat, nec filij quidquam iccirco de ſuo iure deperdūt. Sin Rex pœnam carnifici reſeruauerit; tum ille ſeruis, amicis, liberisq́; contractis, in ædes arma comportat, ad præliumq́; ſe comparat. Rex Præfecto iudiciorum capitalium expugnationis negotium dat: eminus primo ſagittis, propius deinde contis, & gladijs, ad internecionem vſq; certatur: atq; ita perduellis interemptus, vna ſecum familia tota deleta, perpetua in omnem poſteritatem notatur infamia. Huiuſmodi ſupplicio paulo ante noſtrũ aduentũ coniurati nonnulli Regis iuſſu mactati fuerant.

Inſtituti noſtri in re Chriſtiana adminiſtranda eiuſmodi ratio eſt. Primum, quoniam miſeris hiſce hominibus tantæ ſunt tenebræ, vt animam ſimul cum corpore interire, nullumq́; Dei iudicium de rebus in vita bene, vel male geſtis futurum exiſtiment; duos menſes quotannis, Nouembrem ac Decembrem, vſque ad octauum diem ante Natalem Domini diem, ponimus in quotidianis, de morte, iudicio, pœnis inferni, deq́; cæleſti beatitudine concionibus; ad quas vniuerſi fere Chriſtiani conueniunt. Die vero mortuorum omnium commemorationi dicato, in eandem rem maiori etiam ſtudio, ac cæremonia incumbimus. Toto autem eo tempore, cenotaphium habemus atratum: ſuper id, reſponſum vnum verbis conceptis quotidie pronuntiamus, & ſacra rituum illorum myſteria populo exponimus. Quo quidem anni tempore tanta vis frigoris

eſt,

eſt, vt præter aſsiduum gelu matutinum, ingens etiam vis niuis e cælo decidat. Sed Dominus pro ſua clementia, neceſſaria nobis remedia ſuppeditare non deſinit.

In feſta Natalia, dimiſsis per finitimas villas nuntiis, Chriſtianorum conuentum indiximus: quorum, a viginti quattuor, ac triginta millibus paſſuum, tanta multitudo confluxit, vt eos templa duo coniuncta, ædésque noſtræ priuatæ non caperent. Media nocte ſacrum ſolenne rite peregimus cum hymnis quibuſdam piis, de laudibus Natalium Domini, & non nullas e ſacris litteris hiſtorias expoſuimus, quibus rebus Chriſtiani admodum delectati, & in ſacroſancta fide confirmati ſunt. Poſt eorum dierum celebritatem cum æquum eſſe non videretur, vt intra domeſticos parietes incluſi, animas IESV CHRISTI ſanguine redemptas in deſertis regionibus perire pateremur; miſſus ſum cum Ioanne Ferdinando ad vicum, quem Cutamen appellant, vbi aliquot Chriſtiani viſuntur, quo & Gentilibus viam veritatis oſtenderem, & Chriſtianis ſolatium aliquod, atque vtilitatem afferrem. Et quoniam iter illud pedibus iniquo anni tempore ſine vllo commeatu faciebamus; nec frigoris nec famis incommodum defuit. Peruenimus ad montem, vbi nos quidam ethnicus excepit hoſpitio, & paululum oryzæ dedit in cibum: & quia lucebat adhuc, ab eo petiimus, vt viam nobis ad vicum quendam finitimũ monſtrare ne grauaretur: quo cum perueniſſemus, ad vetulam Chriſtianam probi viri vxorem item Chriſtiani, diuertimus. cuius nobis in miniſtrando ſtudiũ, & alacritas, cum veteris illius, ac naſcentis Eccleſiæ laudibus procul dubio comparanda, omnem præteriti laboris moleſtiam, ac defatigationem abſterſit. Cœnam pro ipſius anguſtiis parauimus ex herba iname quã appellant, atq;

naſturtijs, cum anus ad nos calefaciendos ignem paucis quas habebat paleis excitaſſet. Eadem monita a nobis, vt aliquos ad Euangelium conuocaret, quamquam nox erat, frigusq́; permagnum, tamē tantam in ea re diligentiam adhibuit, vt multos barbaros adduceret, ad quos cum apud ſenem quēdam de ſalutis ipſorum ratione verba feciſſemus, decem ex ijs permoti diuinitus Euangelio credidere: quos ſimul atque opportunum eſt viſum, magna noſtra lætitia baptizauimus. Acceſſit ad hos etiam ſenex annos natus ſeptuaginta, cuius domi ſermo de Deo (quem diximus) habitus fuerat. Is cum annos circiter octo graui admodum valetudine laboraret, ita vt membris pœne ſolutis, inter loquendum vehementiſſime tremeret, multis in vita homicidijs perpetratis, dæmonis cultor, cuius ſpeciem ſeſe identidem offerentem adorabat vt Deum; biduo poſt baptiſmum Dei beneficio ſanus, ac liber ab omni tremore ſurrexit, & omnibus inſpectantibus, diabolicas ſyngraphas aliáque id genus igne combuſſit.

Ex eo loco profecti, ante quā Cutamen peruenimus, nos in itinere nox oppreſſit. in magnis tenebris, frigore, gelu, incerti qua iter eſſet, aut quem percontaremur, Deum precati nos in viam dedimus, & in cuiuſdam barbari hoſpitium incidimus, qui nos ad Chriſtianum honoratum hominem habitantem in ea ſolitudine miſit, quē antequam inuenimus, iterum errauimus, ſed ea ipſa noctis hora nobis obtulit Dominus, qui nos ad optatas illius Chriſtiani ædes aliquando perduceret. Is nos ſimul ac vidit, ſtatim nobis prouolutus ad pedes, nunquam ſe tanto in honore fuiſſe dicebat, confeſtímque ignem extrui permagnum iubet (quo ſane egebamus) & cœnam, idq́; eo animi ardore, ac iucunditate, qua caritatem a

Spiri-

Spiritu ſancto ſibi impertitam non obſcure indicaret. ea nocte in conſolãdis animandisq́ Chriſtianis eius domeſticis ibi poſita, poſtridie mane profecti, Cutamen venimus, acceptique hilariter ſumus a Chriſtianis, qui cognito noſtro aduentu obuiam nobis proceſſerant. Hic, dierũ aliquot moram fecimus, quo & Chriſtianos cõfirmaremus, & paganos ad Chriſtum adduceremus, quorum decem conuerſi, alij miſerabili quodam errore liberati ſunt: cũ enim ſeſe de more dominis ſacramento fidelitatis obſtringerent, idq́ ante idolum ſtantes, ſanguinemq́ mittentes e brachio, deſcriptis ex eo litteris quibuſdam, quæ legi non poſſent, & ad extremum ſyngrapha cõcremata, hero ſe fidem ſeruaturos eſſe iureiurando promitterent; omni ſtudio fecimus, & effecimus, vt ſi minus eam conſuetudinem antiquare vellent, ſaltem per Deum conditorẽ cæli, terræq́ iurarent, quod nobis omnes ſe facturos eſſe polliciti ſunt, potiúsque mortem oppetituros, quàm ad priſtinam iuriſiurandi formulam redituros. Ea res Dominis eorum pergrata fuit, ipſorúmque fidem, nunc multo quàm anteà pluris æſtimant. Circumſpectis huius prouinciæ miſerijs & inopia, Coſmo viſum eſt, e re Chriſtiana futurum, ſi in vrbe Bungo Valetudinarium inſtitueretur. Itaque conſilio cum Rege communicato, peramplam domum exſtruximus, bifariámque diuiſimus, vt altera pars leproſos(quorum magnus in his locis eſt numerus) altera leuioribus morbis ægrotantes exciperet. Confluxere ilico leproſi complures, quorum curationi præfecimus vnum e fratribus noſtris chirurgiæ peritum, qui contemptis, vt Chriſtum pauperem, exercitumq́ ſequeretur, delicijs ſeculi diuitijsq́, quas poſſidebat, in Societatem noſtram adſcriptus eſt. Et quoniam vrbe tota montibúsque finitimis multi præterea inopes,

ægro-

ægrotiq́; verſantur; conſtitutus eſt Iaponius Chriſtianus annos natus 24, ſpectatæ virtutis adoleſcens, qui caſtitatis voto alijsq́; nonnullis votis Deo ſeſe dicauit, vt is egentibus, viduisq́; diuideret eleemoſynas, quas Chriſtiani conijciunt in arcam ob eam ipſam rem publice poſitam. Augetur autem quotidie huiuſmodi pauperum atque ægrotantium multitudo, in hoſpitali quam diximus domo, magno cum rei Chriſtianæ adiumento, & barbarorum pudore, cum videant populares ſuos ægrotos omnes gratis a nobis curari, neceſſarijs medicamentis adhibitis.

Ineunte Quadrageſima, inſtituti ſunt ſermones de ſacra Confeßione, quam Iaponij tanto cum labore, lacrymisq́; peragebant, vt noſtrum nobis teporē tacite exprobrare quodammodo viderentur.

Per idē tempus multa ac magna capitis pericula adiuimus. cum enim Rex arce ſe contineret, quæ abeſt ab vrbe vigintiquinque milliapaſſuum, cumq́; magna latronū vis, ſublatis iudicijs, vrbe tota volitaret, quorum animi in cædem noſtram a Bonzijs ſolicitabantur; hyeme tota, mortem in horas ſingulas exſpectantes, pauco vino in vſum ſacrificiorum, alijsq́; rebus nonnullis vt potuimus abſconditis, cum vel in cibo capiendo mors nobis ob oculos verſaretur, vigilijs inter nos diſtributis (quod nunc etiam facimus) vitam noſtram, magno ſane labore incommodoq́; tutati ſumus. Quo tempore iuſsit Rex nobis renuntiari, ſe nihil opis in tali re nobis afferre poſſe: proinde noſtræ ſaluti cōſuleremus, moleſtum ſibi fore ſi quid nobis incommodi accidiſſet. Ac reliqua ſane vrbe item vigiliæ agebantur, ſed omnis noſtra ſpes, atque fiducia ex vnius Domini clementia ac bonitate pendebat. Inter hos metus hyeme exacta, nullo tamen Quadrageſimæ die nō habi-

habitus eſt ſermo de rebus Diuinis, aliquot ſeſe quotidie diuerberantibus, cum ſexta quaq; feria noctu de paſſione Domini verba fierent, flagriſq; in corpus ſuum omnes domeſtici noſtri vna cum Iaponijs centum ferme, ſæuirent, qui ad audiendum Euangelium ventitabant. Semihora dicendo abſumebatur: inde vexillũ Chriſti Crucifixi proponebatur, ſat magnum, poſtremo extinctis luminibus veniebatur ad verbera, nec antè cædendi modus fiebat, quàm pſalmus, Miſerere mei Deus, ad finem vſq; recitaretur, idq; ea pietatis ſignificatiõe, vt cuiuſuis animus ad religionem, & lacrymas commoueri poſſet. Inter hæc rurſus Amãgutium inuitamur: ſed quia Bungi conſtabat operæ fructus; & ſimul ne Ioannis Ferdinandi auxilio priuaremur (nam ei proficiſcẽdum fuerat) Amangutianis reſcripſimus, Paſchalibus feſtis nos eo venturos. Sacroſancta hebdomada, quanta maxime potuit cæremonia religioneq; peracta eſt. Primum Dominico die Palmarum, ſolenni ſacrificio facto, ramiſq; de more diſtributis, prodijmus ſupplicantes, Crucemq; præferentes permagnam; emenſaq; area ſpatioſa e regione ianuæ, foribus in reditu occluſis, Coſmus, qui extra templum, cum ſigno Crucis populoq; remanſerat, clamare cæpit, Attollite portas, cui reſpondebant e templo muſici, vt ſolet. cum tertio denique admiſſus eſſet, & ad aram maximam ordo comitantium, non ſine ſumma omnium lætitia perueniſſet; ſacrum miſſæ continuo cæptum eſt. Paſſione Domini decantanda, ingens animorum motus, & eorum, qui recitabant, & eorum qui audiebant eſt factus, tantumq; dolorem delictorum atrociſſima innocentiſſimi Domini mortis narratio omnibus attulit, ſimulq; intimum ſolatium ita magnũ, vt ſatis appareret, omnia hac a Spiritu Sancto proficiſci: atq; ita ſacrum peractũ,

&

& ritus illi ſanctiſsimi quid ſibi vellent, populo expoſitum eſt. ad hæc templi parietes pullo periſtromate conueſtiti, & ſepulcrum excitatum eſt ad ſacratiſsimum Chriſti corpus condendum; ac perſoluenda iuſta ſolennia, adiuuantibus quinque Luſitanis, qui in hac vrbe hyemauerant, ſeq; ad nos Confeßionis generalis cauſſa receperant. Quartæ feriæ tenebras quas appellant, alternantibus choris canticum Zachariæ, cum ſymphonia; deinde pſalmus, Miſerere mei Deus, magno cum ſenſu, lacrymiſq; Chriſtianorum; gentilium vero admiratione, & approbatione concluſit. Poſtridie, Chriſti corpus communicatum eſt tum Luſitanis, & Iaponijs aliquot Chriſtianis, qui quidem ad tantum myſterium idonei viſi ſunt; & quia tum primum cæleſte illud conuiuium inibant, ſumma animi dulcedine ac voluptate perfuſi ſunt, nec ipſi ſolum, ſed etiam ceteri, qui aderant Iaponij Chriſtiani. His rite peractis, corpus Chriſti condidimus, templum circumeuntes accenſis luminibus. In ſepulcri præſidio Luſitani duo, cum totidem pueris, armati maculis ferreis, & galeis tecti, ſunt collocati: quæ rès cum tempus illud referrent, quo Chriſtus liberator noſter in terris verſatus eſt; Chriſtianos mirum in modum commouebat, magnoq; male actæ vitæ dolore afficiebat vniuerſos. Sextæ feriæ exſequias maior populi frequentia celebrauit. decantata paßione Domini, & corpore Chriſti recluſo non ſine ſenſu, ac lacrymis omnium, mirabilis erat ſacris peractis dolor ac mœſtitia Chriſtianorum domum redeuntium: ijdem Sabbato ſancto ſacris adfuerunt. Ara in medio templo exſtructa, ſacello etiam maximo aulæis pictaq; tabella exornato, in qua Chriſti reſurgentis effigies cernebatur, multis præterea candelis ardentibus, pulla prætendebatur cortina. hæc, ſimul atq;

chorus

chorus, Kyrie eleiſon, nouies cecinit, ſubito demiſſa, aram ipſam, & Coſmum ſtantem aperuit, qui e choro clam ſe ſubduxerat, ſeque ornatu ſacrificantis induerat. Vbi vero Angelicus hymnus intonuit, confeſtim æra campana vi ſumma pulſantur. quæ res tanta ac tam repentina lætitia Chriſtianos affecit, vt mente pœne emoti viderentur, ſiue id ex præterito mœrore, ſiue ex rei nunquam ante id tempus viſæ nouitate contingeret. ſane ij nobis dicebant ſe iam nunc in hac vita fructum cæleſtis beatitudinis præguſtare. Atque his rebus in Chriſtiana fide non mediocriter confirmati ſunt. Paſchali die quæ conſequuta eſt, corpus Domini circumtulimus ſub vmbella, cereis & candelis accenſis. Symphoniaci, ceteriq; miniſtri ſertis amœniſſimis redimiti iucunde pſallebant. Nec tempeſtiuus tredecim aut quattuordecim ſclopetariorum ſtrepitus, nec magna populi vis celebritati defuit. itaque concurſus multitudinis nullum eo die locum ſacro ſermoni reliquit.

Dum hæc geruntur, affertur Amangutio nuntius, dynaſtam quendam nomine Moridonum copijs adductis, Regéque Amangutij & principibus interfectis, vrbem totam flamma ferróque vaſtaſſe, nec pauperi quidem templo pepercisse, quod ibi cum quibuſdam libris habebamus. Ac nobis vtique ſi eo veniſſemus, fuerat moriendũ: ſed videlicet nos Dominus dignatus hoc honore non eſt; quem habet ijs tantummodo, quos præcipue diligit. vrbis excidium ingens fames excepit, quæ cum e barbaris multos, tum e Chriſtianis nonnullos abſumpſit; vniuerſum vero ciuitatis ſtatum ac ſobolem in multos annos omnino perturbauit, ac perdidit. Atque hi ſane bellorum tumultus, quod ahuc experti ſumus, Chriſtianæ fidei propagationem magnopere diſtinent; ſed nihilo

minus

minus eo ipſo tempore in vrbe Bungo vbi cõmorabamur, multi Chriſtiani fieri cæpti ſunt, præſertim ex inopi plebe. nam diuites fere mundo ſeruiunt, & obtrectatorum voculas pertimeſcunt. Firando etiam a Balthaſare Gago litteras accepimus, in parua quadam inſula, triginta vel quadraginta homines Baptiſmum petere, & Chriſtianos eius regionis in IESV CHRISTI *cultu proficere, phanumq́; exſtruxiſſe, quanquam pro multitudine populi exiguum. Quod vero ad nos ipſos attinet, nunquam occaſiones deſunt, quibus probemur & exerceamur a Domino. Etenim Bonzij fictis criminibus falſisq́; teſtibus nos apud populum in inuidiam conãtur adducere, quòd ſcilicet humana carne veſcamur: atq; ad faciendam mendacijs fidem veſtes manantes ſanguine in ædium noſtrarum fores occulte conijciunt. idq́; nõ ſemel hoc anno fecerunt, qui eſt a Virginis partu 1557. quocirca toto pœne Iapone percrebuit, nos dæmonas eſſe, nec verbis noſtris habendam fidem. quod etiam ſcriptis in ianua noſtra propoſitis palam edicunt. A pueris etiam interdum lapidibus petimur. Cõplures præterea nos fœde, & contumelioſe compellant, tametſi contra honeſti viri permulti reuerentur, & colunt.*

Huiuſmodi periculis (vt dicebam) tentamur a Domino, & præclare docemur, quàm parum ſine illius ope valeamus ipſi. Idem tamen hæc Iaponiorum peccata diſſimulans, clementiæ ſuæ non obliuiſcitur, ad alliciendos ad ſe animos nonnulla ſupra naturam interdum efficiens. Quendam multis iam annis pœne paralyticum Baptiſmo luſtratum intra paucos dies ſanitate donauit. Mulierem aſſiduo ſingultu etiam dum loqueretur, & cibum caperet, iam diu laborantem per Baptiſmum eo vitio liberauit. Aliam energumenam, vt primum Chriſtiana facta

eſt,

eſt, dæmon reliquit. E montanis quidam cum febri conflictaretur, ad templum noſtrum deſcendit, certus inde non ante diſcedere, quàm ſanitatem reciperet, poſtridieq́; conualuit. Iam in ipſo Valetudinario, quod diximus, vulnera, veteresq́; decem atque etiam viginti annorum abſceſſus quarto decimo interdum die ſanantur. Atque hæc omnia neceſſaria ſane ſunt ad huius gentis tenebras diſpellendas, detegendósque diaboli dolos, atque præſtigias. ſimulat quis ex compoſito ſe mortuum eſſe, hunc venefici extractum e ſepulcro ſe ad vitam reuocaſſe mentiuntur. Interdum etiã adiuuante dæmone ægrotos aliquos curant. Quidam cum multos iam dies nuſquam appareret, veneficorum opera repente comparuit. Defunctus cum efferretur neſcio quis, vbi ad feretrum detegendum ſepeliendi cauſſa ventum eſt, nullum cadaueris ne indicium quidem inueniunt. Hiſce alijsq́; id genus artibus miſeros Iaponios diabolus decipit: quorũ ad cetera ſcelera, quæ multa ſunt, illa etiam accedit immanitas, vt filios infantes adhuc, crudeliter enecent, vel quòd vnum aut alterum ſobolis cauſſa ſatis eſſe, vel quòd in rei familiaris anguſtijs eorum felicitati hoc pacto ſe conſulere arbitrentur. Perſuaſum habent etiam alicubi: quæ mulieres ventrẽ ferãt, eæ fœminã ſi pepererint, ad inferna damnari. quare permotæ fœtũ in vtero medicamentis interimũt. Iam vero vetãtur Iaponij de vitæ exitu cogitare, ne videlicet mortis metu a flagitijs deterreantur. Quocirca mortem repentinã exoptant, beatumq́; putant cui ita obire contigerit. Sunt etiam qui dæmonem colant, eóque familiariſſime vtantur, quos Iamambuxas hoc eſt milites conualliũ appellant, ij ad famam ſanctimoniæ colligendam, ſeſe grauiter puniunt, ſtant, vigilant; cibo parciſſimo vtuntur; altero denique

vel tertio menſe, vbi ſatis factum eſſe diabolus pronuntiauerit; nonnullis ſtultitiæ ſocijs vna ſecũ adhibitis, emendicata a popularibus ſtipe. mare petunt, nauiculámque conſcendunt, cuius ſentinam ita perforant, vt accepta paulatim aqua mergatur. Ad hæc, diabolus magnopere ſatagit quo brutorum animantium ſpecie vulgo adoretur. atque vt boues colant, hominem occupat; percontantibus nomen, reſpondet ſe regem eſſe boum: rogatus vt abeat, negat ſe ex homine diſceſſurum, niſi templũ ſibi exædificaturos eſſe recipiant. Si pollicentur, abſcedit. ſi promiſſa nõ fecerint, rurſus reuertitur, oppreſſũq; hominẽ varijs cruciatibus torquet, quouſq; phanũ ædificent, in quo diuerſas belluarũ figuras pro numine venerantur, capitali etiã alicubi pœna propoſita, ſi quis bouẽ occiderit. Interdũ etiã venatores, ſi quã ferã interemerint, ſuis veneficijs in morbum inducit. itaq; eius rei metu feras pro dæmone ſuppliciter colũt. Quæ omnia facit ille nimirũ ob eam cauſſam, vt mortales vero Dei cultu deſerto mutẽt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis, hominis, & volucrũ, & quadrupedũ, & ſerpentiũ. Iaponiorũ doctrina ſeu ſuperſtitio multiplex eſt. alij neſcio quem iam mortuũ colunt nomine Amidam, alij quendã, quem Xacam nominant. eſt etiam hæreſis eorũ, qui lingua patria Fotoqui vocitantur, in opinionũ ſuarum prauitate vſq; adeo pertinaces, vt aures Euangelio prorſus occludant. negant enim fidẽ habendam niſi ſcriptis ijs, quæ apud ſe habent: & pro miraculo eſt, ſi quis eorum Chriſtiana ſacra ſuſcipiat. Deniq; Soli etiã, ac Lunæ deorum honores habentur, nec non ipſi dæmoni, cui templa erigunt, atque in ipſis templis effigiem eius multo quàm nos fœdiorem ac deformiorem depingunt. Multi ſunt cœtus cœnobitarum vtriuſq;

ſexus,

ſexus, albo veſtium colore, rufo, nigroq́; diſtincti, vita moribusq́; turpiſsimi. Iaponiorum tres præcipue ordines numerãtur. Patritij, qui vectigalibus ciuitatis fruuntur: Bonzij ſacrificuli, quorum item ampli ſunt redditus: Operarij, qui aliorum veluti ſeruitia ſunt, ſemper ijs laborant, ſemper ijs obnoxij degunt. nam nec patritijs inopia quamuis extrema nobilitatem aufert; nec operarijs quantauis pecunia dignitatem affert vllam, nec vnquam operarios inter ac nobiles matrimonia commiſcentur.

Societatis noſtræ in his partibus tria domicilia ſunt. Amangutij vnum, vbi multi erant Chriſtiani: verum ædes eæ vna cum vrbe ipſa incenſæ, & ſolum a barbaris templo Idolorum poſtea dicatum eſt: tametſi nunc audimus nonnullos qui ſuperfuerunt Chriſtianos, id ipſum iudicio repetijſſe, eiusq́; poſſeſsionem noſtro nomine recepiſſe. Alterum eſt domicilium Firandi, licet exiguum. Tertium, idemq́; omnium maximum eſt hoc Bungenſe, quod in primis ſtabile Deo propitio futurũ videtur, tum propter Regis (quamuis nondum Chriſtiani) eximiam erga nos beneuolẽtiam, & alijs rebus & in conſilio dando probatam nobis, & cognitã; tum etiam propter exiſtimationem a nobis apud præfectos regios magiſtratusq́; collectam. Accedit quòd Rex, Euangelij promulgationem in ſuo regno ſibi gratam eſſe demonſtrat. Ad quem ſi Rex Luſitaniæ Ioannes, patronus ac parens Societatis noſtræ legatum quempiam mitteret, multum ea res (vt arbitror) ad eius conuerſionem valeret. Vos etiam atque etiam Dominum obſecrate cariſsimi fratres, vt Regem hunc excitet: nam vtique ex eius conuerſione huius regni totius inſularúmque conuerſio pendet, quippe cum ſit Iaponis regum hodie inprimis potens.

Septembri menſe, Firandum, cum ibi Balthaſar Gagus eſſet, duæ Luſitanorum naues appulſæ. Itaque a Coſmo ad eius ſubſidium in Confeſſionibus audiendis, aliisq́; laboribus, quos noua prouincia ſecum affert, eo ſum miſſus. Meo aduentu Gagus, & Luſitani, & ipſe regulus oppidi valde gauiſi ſunt. Et quoniã Chriſtianorum veterum vita moresq́; apud hos populos in vtranque partẽ plurimum ad exemplum valent; primum omnium ſuadere Luſitanis inſtitimus, diligenter cauerent, ne quem neophytorum exemplo ſuo offenderent. Multos Confeſſione purgatos ſacra Euchariſtia refecimus. omnibus vero Dominicis, feſtisq́; diebus ad Luſitanos a nobis, ad prouinciales a Iaponio Chriſtiano comite noſtro magnæ virtutis homine, & ſalutis ſuorum cupidiſſimo cõciones habebantur: ſemel etiam cum ſymphonia ſacrificauimus, & ſolenni ſupplicatione. præibant ſclopetarij quadraginta cum diſploſione feſtiua: hos tibiæ ſequebantur: deinde Luſitani duo cum funalibus; & crucifer vnus dalmatica indutus: tum e fratribus duo Litanias concinebant: poſtremum locum tenebat ornatu corporis pretioſo Balthaſar Gagus ſacerdos. Vbi in conſpectum nauium ventum eſt, in quibus erant vexilla ſublata varijs crucibus coloribusq́; fulgentia; pretereuntes nos maioribus tormentis honoris cauſſa conſalutarunt. Frequens tum ibi forte mercatus erat, quo ex omnibus fere partibus negotiatores conuenerant. Itaque ſpectaculum magna Chriſtianorum lætitia, magno barbarorum conuentu atque approbatione celebratum eſt. Cum ad Crucem perueniſſemus, quam non longe ab ædibus noſtris locauimus; habita de laudibus Crucis oratione, ad templum eodem ordine redijmus. Faxit Dominus vt per hos ſanctos ritus qui cernuntur, Creatorem ſuum agnoſcant ho-

homines, qui corporis oculis cerni non poteſt. Interim nuntiatur lætus rerum Bungenſium progreſſus, ſimulq́; Pauli obitus natione Iaponij, quem ægrum Bungi reliqueram, virum magnis virtutibus præditum. Hunc ferunt, agentem animam, intermortuis vocibus nihil tamen æque clare pronuntiaſſe, ac IESVS, MARIA: *cuius mortem homines pariter, vitámque admirati ſunt. Is triennium iam in vinea Domini laborauerat fidelis operarius comésque noſter magno animi ardore, ſpiritu, curáque ſalutis humanæ. Itaque multum eius morte damni fecimus. ægre enim in tanta hominum nequitia ſimilem Paulo reperias. Balthaſar Gagus Coſmi iuſſu ex eo loco Facatam profectus eſt, vt poſſeſſionem adiret areæ quam Rex nobis ad ædes ædificandas attribuit. Inde Bungi regem inuiſet, vt is totam rem auctoritate ſua confirmet. ſperamus autem id valde e re publica futurum. eſt enim ea vrbs ceteris aliquāto pacatior, quòd mercatores opulenti, qui ibi commorantur, diuitijs metuentes ſuis, imminentis belli pericula largis muneribus, & congiarijs redimunt. Hic locus quartum iam quintúmve annum abundat annona. exſpectamus viciſſim vaccas Pharaonis ſtrigoſas, quas vtinam Deus arceat. effodit enim pectus, infantium multitudo a parentibus tali tempore pereuntium: quibus ſi nunc in ipſa vilitate nō parcunt, quid in caritate putādum eſt? Magna enim (mihi credite) fratres cariſſimi ſterilitatis incommoda ac difficultates in his regionibus ſunt, prorſus vt ipſi diuites herbis tolerent vitam. Iccirco nos Ioſephi prudentiam imitati, in annum inſequentem aliquid ſemper cuſtodientes, Chriſtianorum inopiæ, ac neceſſitati conſulimus: tametſi inter Ioſephi horrea noſtráque permultū intereſt, quippe apud nos non niſi naſturtiorum folia,*

lactucæq́ʒ ſole toſtæ adſeruantur. Res frumentaria in his locis eſt perexigua: nam triticum vbi maturum eſt, imbrium vi tempeſtatumq́ʒ deperditur. Oryzā fere demetunt, eamq́ʒ non ita multam, vt vniuerſæ vrbi ſufficiat: nec ea pauperes, niſi ſi quando gratulationis cauſſa, veſcuntur: quos tamen omnes Domini benignitas alit, ac ſuſtinet.

Scriptis his litteris, cognatus quidam Reguli Firandenſis armis Regi Bungenſium illatis acie victus eſt, quē quoniam Firandenſis Reguli ope adiutum Rex Bungi cognouit, vaſtitatem eius regno inferre conſtituit. propterea Bungo ſcripſit ad me Coſmus rumorem eſſe, Bungenſem exercitum infeſtis ſignis in hæc loca venturum: proînde ſi opus eſſet, rebus noſtris mature proſpicerem. Ex hoc denique intellexi quid eſſet, cur antea me Rex Bungi vt Octobri menſe hinc diſcederem, per litteras monuiſſet. Huius belli metu perterriti afflictiq́ʒ Chriſtiani quidam ad me noctu venerunt, profeſſiq́ʒ ſunt, ſi ego Firandi remanerem, ſe ad oppetēdam mecum vna mortem in templum noſtrum eſſe venturos: ſin minus, intra priuatos parietes vitæ finem exſpectaturos, quos ego ſalutaribus præceptis inſtructos, ijs verbis quę tempori ac rei conuenire videbātur, bono eſſe animo iuſſi. Huius inſulæ Firandi circuitus nouem paſſuum millia colligit, & aliquot habet vicos, quorum maximus eſt hic vbi ſum in præſentia, familiarum omnino ducentarum. In reliquis ſunt Chriſtiani nonnulli, quos, niſi bellum impediat, ſingulis hebdomadis inuiſere ſtatui.

Hæc habui, mihi cariſſimi fratres, quæ de hoc anno 1557 ſcriberē. Vos oro per IESVM CHRISTVM, *vt precibus veſtris mihi vere ſummiſſionis perfectæq́ʒ obedientiæ virtutē ab eo impetretis, qui mea cauſſa ad ignomini-*

nimioſam vſque Crucis mortem eſſe obediens voluit. Ex inſula Firando. quarto decimo Kalen. Nouemb. 1557.

MELCHIOR NVNNES Societati IESV in Luſitaniã.

ANno poſt Chriſtum natum 1555 ad vos dedi litteras ex ora Sinarum, vbi hyemare coactus fueram, cum Iaponem tenere non potuiſſem. Multa in eo itinere & magna vitæ pericula adiuimus, cum aut in vada incideremus, aut inter ſeſe naues incurrerent. In eo autem portu Sinarũ cum comitibus meis ad menſem Iunium vſque ſubſtiteram, quod anni tempus Iaponicæ nauigationi vulgo putatur idoneum. Sed cum repente decretum eſſet inſequentem quoque hyemem ibi traducere; continuo Luſitanos qui ſimul aderant circiter trecentos conſuetis officijs ſpiritalibus adiuuare inſtituimus. Caſa itaque & templo e paleis raptim exſtructo, quotidie Chriſtiana doctrina tradebatur: omnibus vero Dominicis feſtiſque diebus ſacrum miſſæ & verba de rebus diuinis non ſine magno fructu fiebant. Quo quidem tempore dici non poteſt, fratres cariſſimi, quantum voluptatis animo ceperim, cum viderem in Sinarum regione, inter tot ſeculorum idololatras, diuina ſacrificia peragi, & Euangelium promulgari: & præſertim hebdomadæ ſacroſanctæ Paſchatiſque ſolennia multis eorum qui aderant lacrymis lætitiáque celebrari. Illud etiam percommode factũ eſt, vt Luſitani aliquot redimerentur, ab incolis iam diu in vinculis habiti, mortiſq; licet iniuſte damnati. Tenebantur autem adeo tetra immaniq; cuſtodia, vt niſi hiſce oculis ego ipſe vidiſſem, nunquã fieri poſſe putaſſem,

taſſem, vt quiſquam eo vitæ genere ſpiritum duceret.

Quadrageſima exacta, Cantonem Sinarum vrbem (quæ Vlyſſiponi magnitudine pœne par eſt) triſtes nuntij perferuntur, quibus omnes valde perterriti ſumus, in prouincia Sancij, e Sinarum prouincijs vna, tantam repente aquæ vim, ſcaturigine crebra, e terræ viſceribus erupiſſe, vt omnem circa regionem ad paſſuum centum octoginta millia inundauerit, vrbes ſeptem villasq́ complures obruerit, omnibus incolis vel ipſa inundatione demerſis, vel ſi inundationem effugiſſent, demiſſo cælitus igne conſumptis. Quod ita pro certo eſt habitũ, vt Chaurel, qui magiſtratum Cantone ſumma cum poteſtate gerebat, quòd patrem atque familiam ea calamitate amiſiſſet, adminiſtratione depoſita (id enim in patris luctu ſolenne eſt) ad obrutam Sancij prouinciam magno cum ſqualore diſceſſerit. Hæc autem de Sinis tantummodo cognita ſunt: nam Luſitanis aliisve omnino aduenis mediterranea penetrare non licet. Inde, anno proximo, qui fuit 1556, Iunio menſe Iaponem verſus nauigare perreximus, & duas inter inſulas certum naufragij vitæq́ diſcrimen Dei beneficio euaſimus. cuius clementia, & in eiuſmodi periculis cura ſalutis noſtræ, noſtram in ipſo fiduciam non mediocriter auget, magnamq́ ſpem affert fore, vt Bungi Rex ad Chriſtum adiungatur, præſertim cum eius rei, Rex ipſe, litteris ad Proregem Indiæ ſcriptis, ſignificationes dederit non obſcuras.

Cum ad Bungi portum appropinquaremus, ad oppidum quoddam appulimus, cuius oppidi principes, ſumptis armis ab Rege Bungi defecerant. ibi ex incolis qui ad nauem acceſſerant, audimus Bungi vrbem totam euerſam eſſe, aufugiſſe Regem, putare ſe noſtros etiam So-

cios, qui Bungi commorarentur, occiſos. Ea res quamuis falſo nuntiata, omnes quotquot eramus in naui, magnopere conturbauit, ac perculit. Sed Bungum nihilo minus vento aduerſo contendimus, & Socios omnes incolumes D E I *beneficio offendimus. Quos ego nobis ad litus obuiam prodeuntes quanto meo gaudio viderim, verbis exſequi fratres cariſsimi nequeo, prorſus vt a morte reuocati mihi viderentur. Neque vero in eo congreſſu Coſmus ille Turrianus temperare lacrymis poterat, bonus vtique ſenex, & vir plane egregius. Annos aliquot Amangutij vixerat, in ea vrbe relictus a Franciſco Xauerio: toto eo tempore nullum guſtauerat carnis genus, nec pane piſcibúsve recentibus (quibus rebus id oppidum caret) ſed oryza tantummodo Iaponio more decocta (quæ eiuſmodi eſt, vt eam comedas non niſi fame ac neceſsitate coactus) ſalitóque piſce, aut oleribus veſcebatur: ijsq́; cibarijs ita aſſueuerat, vt carnes iam ſine valetudinis incommodo manducare non poſſet. Is Amangutij rem Chriſtianam adminiſtrauit egregie, multis magnisq́; laboribus ac difficultatibus fortiter ſuperatis. Etenim vel intra priuatos ipſos parietes a Bonzijs lapidibus ſputisq́; appetitus, illuſus, & contumelioſe tractatus eſt, cum ſine magno periculo domo pedem efferre non poſſet, idq́; ob eam maxime cauſſam, quòd poſt Franciſci Xauerij ex eo regno diſceſſum, Rege ipſo Amangutij ex inſidijs interfecto, aſſiduo pœne bello ac ſeditionibus, cum vniuerſæ fere nobilitatis ac magiſtratuum cæde regnum illud exarſerat: cuius rei culpam Bonzij (quorum eſt magna apud plebem auctoritas) cum in Chriſtiana ſacra ſuſcepta, neglectasq́; Deorum religiones conferrent; tantam in inuidiam Coſmum adduxerant, vt & mundus illi crucifixus, & ille mundo viciſsim, iure optimo dici poſſet. Sed*

eum in hiſce incommodis, & ærumnis præclara nimirum conſcientia ſuſtentabat: quippe qui ad Chriſti Domini noſtri gloriam retuliſſet omnia, & Amangutianã Eccleſiam interim conſeruari atque augeri intelligeret. Denique mihi narrabat, nũquam ſe in vita, lætitiæ ac voluptatis tantum cepiſſe, quãtum per id tempus Amangutij percepiſſet: plane vt exiſtimem illum e lacrymarum mira ſuauitate & copia, magna ex parte oculorum aciem perdidiſſe. Vt Bungum veni, dedi operam vt Regem ipſum inuiſerem, multiſq; eum rationibus ad CHRISTVM traducere ſum conatus: ſed fruſtra, partim quòd hoſtium metu in locum munitum ſeſe præſidij cauſſa recepiſſet, partim etiam quòd ſibi intelligeret Chriſtiana lege mores eſſe mutandos. Accedebat illa quoque ſuſpicio, fore vt populares ſui Chriſtianum Regem ferre nollent, ac proinde interficerent. Sed illud maxime retardabat hominem, quòd dæmoni deditus eſt in hæreſi ea, quæ animum ait vna cum corpore interire, ſpiritum eſſe nullum, & nihil omnino præter ea quæ ſenſu percipimus. Egimus diligenter cum eo, vt cum Bonzijs aliquot, quorum eſſet præcipua ſapientiæ exiſtimatio, coram ſe regniq; principibus diſputatio de religione inſtitueretur a nobis, peruerſitatem opinionum ipſorum, & veritatem Chriſtianæ fidei nos aperte demonſtraturos. quod ille verbo ſe facturum nobis promiſit: re ipſa quamquam efflagitantibus nobis non præſtitit. Sunt autem Bonzij cum regni proceribus affinitate coniuncti, nobis vero, quòd plebi eorum ſcelera fraudeſq; detegimus, iniquiſſimi, tantiſq; mendacijs populum onerant, nihil vt Euangelio in his terris maiori impedimento eſſe videatur. Quod idem Franciſco quoq; Xauerio (quamuis id nos celaret) vſu veniſſe nunc demum cognoui. Quot ille in ijs locis incommoda ſuperauit.

cum

cum pedibus iter aſſidue faceret, cũ per vias, ædesq́; Bonziorũ, ac principũ concionaretur, vulgaribusq́; cibariȷs, quæ inſipidiſſima ſunt, victitaret. In magnis vero frigoribus, inſtar famuli a pedibus, Iaponios equites citato greſſu perſequebatur, talari veſte nunquam depoſita, & quidem ſarcinula onuſtus, vt eo comitatu inſidias latronum effugeret. Idem in caſtigandis Iaponiorũ flagitiȷs & ſuperſtitionibus adeo fuit liber ac vehemẽs, vt trepidaret comes eius, qui mihi hæc deinde cuncta narrauit. Quoties ille puerorum inſectantium vociferationes, iurgia, lapidationes conſtanti ſemper, inuictoq́; animo pertulit. Mortem vero pro Chriſto vſq; adeo optabat, vt eam vltro pœne quærere videretur. Regis quidẽ Amangutiȷ nefario flagitio libere atq; acriter accuſando, non obſcurũ adiȷt vitæ diſcrimẽ. Iaponiȷs proceribus quibuſdam eum parum honorifice compellantibus, trementem interpretem, & mucronis ictum in ſingula momenta exſpectantem, iȷſdem compellationibus (tametſi citra contumeliam) reſpondere iubebat. idque non contumacia elatus, ſed quòd illud ſentiret ac diceret: nullam (vt tum res erant) ſuæ doctrinæ dictorumq́; in iȷs locis auctoritatem futuram, niſi maiore apud eos eſſet in honore, quàm ipſimet Bonziȷ, quos illi ſane valde reuerentur. Quam eius animi magnitudinẽ vitæq́; contemptum Iaponiȷ vſq; adeo mirabãtur, vt etiamnum magnum apud multos nomẽ ſanctitatis obtineat. Ego in grauiſſimã febrim incidi magno ſane vitæ periculo, ex qua tertio deniq; menſe euaſi: cumq́; res Iaponicæ turbulentæ exiguã ſpẽ profectus oſtenderent, infirmo etiamnũ corpore ad meũ prouinciale munus in Indiã mihi renauigandũ exiſtimaui. Quo licet ſæuiſſima (qualẽ nec videre me in vita memini, nec vero exiſtere vnquam poſſe putaui) dierũ quinq; tempeſtate iactati, incolumes

Deo

Deo miſerante peruenimus: cuius bonitatem ſupplices exoramus, vt quos e tot periculis ereptos in hæc loca perduxit, eoſdem obedientia duce ad cæleſtia regna ſedesq́; peruenire patiatur. Cocino. 4. Idus Ianuarias 1558.

GASPAR VILELA SOcietati IESV Goam.

ANno ſuperiore, fratres mihi cariſſimi, ad vos fuſe perſcripſi res cum alijs huius prouinciæ locis, tum præſertim Firandi geſtas, vbi annum ſum commoratus. quo temporis ſpatio Chriſtiani mille & trecenti facti, templaq́; tria Chriſto dedicata ſunt, quæ idolorum ædes antea fuerant. quam rerum conuerſionem aduerſarius ægre ferens, magnas in nos turbas per Bonzium quendam excitauit, qui ex incremento rei Chriſtianæ acri odio in nos iam ante concepto, habita etiam nobiſcum diſputatione turpiter victus, tanta cum indignatione diſceſſit, vt ſuum dolorem alia ratione punire omnino decreuerit. Confeſtim praua Bonziorum dogmata atque mendacia vulgo prædicare inſtituit, idq́; eo euentu, vt cuius nomen Firandi ante id tempus obſcurum atque ignotum fuiſſet, plurimos iam ſectatores haberet; nec plebs modo, ſed ipſi Bonzij ex eius ore penderent. Is populum in nos vehementer ſuis concionibus incitabat, monebátque et hortabatur, vt nos, ſicuti Franciſcum Xauerium antea, finibus pellerent, atq; ita Deorũ ab ſe iram ac minas auerterent. quibus rebus effectum eſt, non ſolum vt multi in nos falſum dicerent teſtimoniũ, ſed etiam (quod Chriſtianos vehemẽtius pupugit) Crucem effringerent in ſacro cœmeterio poſitam: quam iniuriam

iuriam & Regulus oppidi, & aliquot alij Chriſti gloriæ cupidi quamquam vlciſci parati, iuſtis tamen de cauſsis patienter tulerunt. Dominus vero Deus noſter nihil ijs a-lijsq́; multis eorum ſceleribus motus, ſed recordatus miſe-rationum ſuarum antiquarum, pro flammis atq; fulmini-bus ſigna miſit e cælo ad eorum tenebras fugandas perquã clara & illuſtria: etenim in media aeris regione ſpecies Crucis apparuerunt, aliaq́; prodigia valde conſpicua. ve-rum enimuero vſq; adeo denſa caligine mẽtes eorum ob-ductæ ſunt, vt inſolitam lucem intueri nequiuerint; ſed potius in ſua pertinacia obfirmatiores, neophytos a Chri-ſti cultu ſumma vi reuocare conati ſint.

Meacum eſt vrbs totius Iaponis caput, frequentiſsimæ academia, litteratorumq́; conuentu percelebris, cui ciui-tati quòd Euangelij lux nondum affulſit, Coſmo Turria-no Rectori noſtro viſum eſt faciendum, vt aliquis noſtrum ad explorandũ ciuitatis ſtatum, ſimulq́; tentandum quis ibi locus Euangelio ſit, mitteretur. Eius rei gratia crebris ſupplicationibus ac ſacrificijs rite peractis, hæc mihi pro-uincia obtigit, quamuis ad tantũ onus haud quaquã ido-neo. Sed qui illud mihi per obedientiam impoſuit Domi-nus, idem ferendo quoq; ſuppeditabit vires. Equidẽ, quod ad me attinet, mortem, iniurias, incommoda, & frigora quæ in ijs regionibus maxima ſunt, mihi propono. Iaponi-cæ linguæ tametſi cõſuetudinem aliquam nactus ſum, ta-men quo facilius atq; commodius cum Iaponijs agere poſ-ſim, interpretem e Societate noſtra Iaponium mecum du-co, iamq́; me ad iter accingo. Itaq; ne longior ſim tempo-ris anguſtiæ prohibent. Illud a vobis fratres cariſsimi eni-xe peto quæſoq́;, vt me in tali tantaq́; re omnis opis egen-tem, Domino quàm diligentiſsime commendetis. Ex Ia-pone. Cal. Septemb. 1559.

IOAN.

IOANNES FERDINANdus Melchiori Nunni.

Acta proximi ſuperioris biennij cognoſces ex litteris ijs, quæ publice miſſa ſunt. Nunc accipe quæ mihi in præſentia occurrunt. Bungenſium Chriſtianorum in ſuſcepta religione maior in dies firmitas atq; conſtantia cernitur: quippe ſeſe Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ ſacramentis identidem muniunt: ſacris concionibus adſunt, ſubinde ſe verberibus puniunt, aliaq; pia munera diligenter obeunt: horarias preces quotidie recitant, cruciatibus Domini in horas ſingulas ita diſtributis, vt vniuerſam eius hiſtoriæ ſeriem ſingulis diebus ea ratione percurrant. Neque vero Facatæ, quanquam templo a militibus direpto & diſturbato, ceſſatum eſt. Nam præter fœminas puerosq;, patres familiarum ſex baptizati ſunt, quorum opera illam Eccleſiam propediem reſtitutum iri confido. Atque vt intelligas, Iaponij Chriſtiani quantum in virtute profecerint; narrabo quid vni eorum nobili genere nato contigerit. Is cum eſſet Amangutij apud amicum opulentum, qui agros oryzæferaces ei fruendos dederat, cumq; videret ſe occupationibus diſtineri, quo minus Chriſto, quemadmodum optabat, totum ſe manciparet ac traderet; fundo vectigalibusq; relictis, Facatam vna cum vxore, liberis, ac ſeruis venit, vbi non modo ſe ipſum Deo vere atq; ex animo dedidit; ſed filium quoque indolis egregiæ nobis tradidit tenera adhuc ætate, Societatis noſtræ doctrina præceptisq; imbuendum. Idem, vt vni Deo vacaret, depoſitis omnibus ſeculi negotijs, totum Quadrageſimæ tempus apud nos poſuit, vbi quidquid a quotidiano miſſæ ſacro & concione ſuper-

ſupererat temporis, precando, contemplandis ſempiternis præmÿs atq; ſupplicÿs, morteq;, & extremo iudicio, conſumebat: quibus rebus in Domini noſtri IESV CHRISTI cognitione, & amore creſcebat in dies. Accedebat ad eius conſtantiam virtutemq; corroborandam, rerum a martyribus pie fortiterq; geſtarum aſsidua cogitatio: ex quibus, præcipue diui Stephani delectabatur præclaro facinore, pro lapidatoribus ſuis in extremo ſpiritu Dominũ deprecantis. Vbi hebdomadæ ſacræ dies venerũt, vitæ maculis per Confeßionem diligenter elutis, ipſo Paſchatis die cum alÿs quattuor aut quinque cæleſti pane ſeſe pauit ac munÿt. Quinto autem ſextóve poſt die, capta vrbe Facata, ex principibus quidam (qui ſeditione commota in Regem Bungi arma ceperat, is apud quẽ noſter Chriſtianus (vt diximus) Amangutÿ antea vixerat) ſe ab illo deſertum indignatus, eum a ſicarÿs ad necem conquiri iubet: quos ille vbi ſe adorientes aſpexit, non modo arma non ſumpſit, cum eſſet vir alioqui fortis ac ſtrenuus; ſed etiam quaſi manſuetus agnus in genua procubuit, tam diu ad Dominum Deum oratione conuerſa, quoad vſque eidem animam reddidit. nec dubitamus quin preces pro interfectoribus fuderit. Etenim diui Stephani exemplum intimis eius medullis inhæſerat. Filius apud nos, vxor autem & filia apud ſanctam fœminam precationi ac pœnitentiæ deditæ in virtutibus valde proficiunt.

Alexander eſt quidam alius Chriſtianus. is cum eſſet in famulatu potentis viri in agro Facatenſi, haberetq; in eodem famulatu ſocrum & coniugem, quæ vxori domini ſeruiebant; a Spiritu ſancto permotus, ea familiaritate ſalarioq; relicto, Facatã, Baptiſmi petendi cauſſa conceſſit. quo impetrato, perceptis iam Chriſtianæ fidei rudimentis, tota de re dominum fecit per litteras certiorem,

eumq;

eumq́ʒ ita I E S V fauente commouit, vt coniugem & ſocrum ad ipſum continuo dimiſerit, quæ item ad Eccleſiam aggregatæ ſunt. & coniux quidem, quindecim poſt diebus exceßit e vita, I E S V S, M A R I A, pie pronuntians: quam multis rationibus in cælum aſcendiſſe confidimus: Alexander vero vxoris morte ſanctißime obita adeo permotus eſt, vt omnem pecuniam abÿcere, vitam cælibem agere, &, quoad ſpirauerit, Coſmo Turriano parere decreuerit. Pÿs ſacrificÿs tuis, & reliquorum patrũ fratrumq́ʒ mihi carißimorum me valde commendo. Bungo. 3. Nonas Octob. 1 5 5 9.

EX EPISTOLA GVLIelmi ad Societatem IESV in Luſitaniam.

EGo cum Gaſpare Vilela Firandum in ſubſidium Chriſtianorum Bungo contendi, annumq́ʒ ibi totum vterqʒ partim in baptizando, partim in Chriſtiana doctrina pueris tradenda conſumpſimus: qui per vias, campani æris ſonitu conuocati, eam paulatim edidicere, peritioribus quibuſdam ex eorũ numero conſtitutis, qui magiſtrorum vice apud ceteros fungerentur. Atque etiam per vrbem publice quæ didicerant alacriter concinebant; nec barbarorum nos inſectantium clamore, deriſionibus, probris deterriti ſunt, quo minus captis alacri ſtudio inſiſterẽt. resq́ʒ eo iam loci proceßit, vt filÿ priuatim parentes ipſos edoceant, ſeq́ʒ inuicem inuitent ad eam noctu, modo apud hunc, modo apud illum decantandam, quo parentes etiam vocant ſuos. Hebdomadæ ſacræ diebus, Gaſparis hortatu certus in vrbe

locus

locus ad montis Caluarij ſpeciem eſt cõparatus, quo Chriſtiani ad audiendum verbum Dei, ſeq; diuerberandos pie admodum ventitabant. In Iaponis proceribus Chriſtianus eſt quidam Antonius nomine, cuius in ditione ſunt circa Firandum aliquot inſulæ, ac vici. In ea loca Gaſpar Chriſtianorũ rogatu profectus, incolas pœne omnes tanto Antonij gaudio voluptateq; conuertit, vt Antonius ipſemet incendium ædibus idolorum inferret: quarum cuſtodes, quam dæmonibus dederant operam, eandem conditori ſuo, qui vere Deus eſt, deinceps dare cœperunt. Firandi, in ædibus Antonij nouis, Gaſpar habuit concionem, ibiq; Antonius eo ipſo die Chriſtianis omnibus epulum præbuit: & quo nihil gratulationi deeſſet, diuinitus factum eſt, vt filius eius etiam tum ethnicus cum quibuſdam domeſticis mulieribus conuerteretur ad Dominum. Multa præterea, que ex noſtrorum litteris cognoſcetis. Chriſtus Dominus noſter nos tum ad perſpiciendam penitus voluntatem ipſius illuminet, tum ad eandem rite exſequendam pro ſua bonitate cõfirmet. Bungo. 4. Nonas Octob. 1559.

BALTHASAR GAGVS Societati IESV Goam.

QVæ mihi in mentem venerint de ſtatu rerum Iaponicarum, complectar his litteris, tametſi in magna rerum varietate ac mutatione, quæ nobis bene de re Chriſtiana merendi laborandiq; maiorem etiam occaſionem præbuit. Verſamur in hoc Bungenſi domicilio nouẽ omnino patres fratreſq; cum Iaponijs aliquot hoſpitalium domorum miniſtris. oppidani quotidie, ſed Dominicis præſertim diebus

feſtisq́; præcipuis ad templum̃ ita frequentes a millibus paſſuum amplius nouem conueniunt, vt ædes multitudinem vix capiant, interdum etiam bonam eorum partem excludant. Quotidie ſacris peractis elata voce recitatur Chriſtiana doctrina. Complures Iaponij qui propius abſunt, ſingulis ſabbatis Confeſſione, celebrioribus vero diebus etiam Communione ſeſe confirmant. Et mirum, ipſo ſtatim generalis Confeſſionis initio, quæ ſacrum præire ſolet, ac Iaponice recitatur, ex auditorum oculis emicant lacrymæ, ac multo etiam vberiores, cum ſacerdos corpus Domini tenens manibus, Domine (inquit) non ſum dignus: quæ verba tunc ipſi quoq; Iaponico ſermone pronũtiant. Itaque mei ſane valde me pudet, cum hoſce homines video vix ante biennium ad lumen a cæcitate conuerſos, tanto ſenſu ac dolore affici delictorum ſuorum. Iam vero ſortiuntur etiam apud quem Dominicis diebus coeant ad ſermones inter ſe de religione ſerendos: eoq́; e noſtris aliquem accerſunt, qui matutinam concionem ipſis in memoriam reuocet. atque in ea quid quiſque potiſſimum animaduerterit, in medium afferunt. Hac pia ſermonis communicatione abſoluta, ſymbola pro cuiuſque facultatibus in pauperum funera conferuntur. Atq; hoc ipſum inſtitutum & conſuetudinem Amangutiani quoque, ſibi a Coſmo Turriano iam ante quadriennium traditam, retinent. Bungi hoſpitales ædes habemus duas, alteram plagis vlceribúsque curandis, alijs morborum generibus alteram, exſtructam hoc ipſo anno 1559, ex lignea materia, multo ampliorem, in qua media aram excitauimus. Abſolutum eſt ædificium die Viſitatoni beatæ Virginis ſacro, ibique poſtridie primum ſacrificatum eſt, habitáque oratio de rebus diuinis magna cum voluptate, lætitiaq́; Chriſtianorum: quos vniuerſos eodem coactos

vnus

vnus ex ijs conuiuio excepit. Eius Noſocomij conclauia ſexdecim ſunt, quibus medici quoque hoſpitium eſt contiguum, viri in curandis ægrotis diligentiſsimi. Ab æſtate proxima ad hoc vſque tempus amplius ducenti omni morborũ genere liberati ſunt, cum neminem Coſmus, quamuis deſertum ac deſperatum excluderet: cancriq; ac fiſtulæ veteres amplius decem & ſeptem annorum, ac viginti, tanta felicitate curatæ ſunt, vt Dei potius beneficium, quàm humana medicina fuiſſe videatur. Quãquam in chirurgia ſane excellit vnus e noſtris, qui alios etiam domeſticos docuit, in quibus eſt qui propter egregiam Iaponicæ linguæ notitiam, ſimul & pharmacis corpora, & animos monitis ac ſalutari doctrina curare poſsit. Itaque multi ex ijs paulatim conuertuntur ad Dominum. Iaponius erat quidam Meacenſis, domeſtica Bõziorum diſciplina ac ſuperſtitionibus a puero inſtitutus. Is, non ſolum audito Euangelio credidit, ſed etiam cognita noſtræ vitæ ratione ad nos Bungum vna cum Coſmo conceſsit. Incitabat ipſe ſe ad omnem virtutẽ, ſecumq; præclare pugnabat: & quoniam rei medicæ vacauerat, cõpoſita quædam expoſuit duobus libris, Sinarum lingua; deinde migrauit ad Dominũ. huic ſucceſsit Michael, quo item ſanctiſsime vita functo, Sinæ duo a Coſmo ſunt ſubſtituti, qui eos libros ediſcerent. Compoſita ſane facilia, & efficacia ſunt, prorſus, vt eorum quibuſdam ſtatim admotis morbi pellantur. Gulielmus quidem Pereria cum huc appuliſſet, ægrotus ipſe, & reliqua ipſius turba naualis; ijs medicamentis omnes ad ſanitatẽ perducti ſunt. atq; opus hoc, ære priuato hactenus Chriſtiani prouinciales, & mercatores aliquot Luſitani ſuſtentant. Sed Rex præterea in eoſdem ſumptus vectigal attribuit, ex quo pacatis rebus annui capientur aurei trecenti. Fœmina eſt ſeptuaginta annos nata,

maiorem Iaponis partem emenſa, cum ſtipi a Principibus cogendæ vacaret, exſtruendis idolorum templis, quorum illa præcipuo quodam ſtudio cultuq́ tenebatur. Hæc vbi Firandum venit, Dei verbis auditis Baptiſmum enixe petijt, quo impetrato, Bungum ſe contulit, factaq́ ibidem habitandi poteſtate, prope ædem noſtram perpetuum ſibi domiciliũ comparauit. huius virtus Chriſtianis ad exemplum prælucet, victumq́ ſibi ſuis manibus ipſa cum quæritet, tum duas præterea mulieres, Chriſtianus maritis defunctis honoratis hominibus alit viduas, & in officio atq́ opere continet: ſingulis ſabbatis peccata confitentur, inopem ducunt vitam, carnemq́ ſuam ſolitudine ac pœnis voluntarijs edomãt. Quidquid ex parta labore ſuo pecunia ſupereſt, id continuo in Valetudinarij ſubſidium conferunt: iamq́ præter lineas tunicas aliaq́ ſimilia, in vſus pauperum aureos etiam nummos plus centum & quinquaginta erogarunt. ſunt etiam ex Chriſtianis qui ceteros, & per vrbem, & per vicinos montes aliquo morbo laborantes inuiſant, quorum inopiæ, cum opus eſt, aliquod per eoſdem viatores e Valetudinario ſubſidium mittitur. Chriſtianus eſt Michael quidam, cuius hero vita functo homine pecunioſo, qui magnam alebat familiam, ad funus conuenere Bonzij permulti, qui vna cum familiaribus eius Iaponico ritu quotquot habent idola, ſuis quæq́ nominibus, elata voce inuocare cæperunt: quos Michael, quamuis mortis metu propoſito, non modo noluit imitari, ſed etiam multis eos rationibus, ſane conſtanter ab ea impietate reuocare conatus eſt. Alius erat in eadem familia Chriſtianus, nomine Emanuel, qui Bõzijs aliqua ex parte in ea vociferatione conſenſit. is deinde a Michaele obiurgatus, culpam agnouit, atque vltro ad pœnam delicti poſtulandam venit in templum, & die quodam Domini-

co dum

eo dum ſacrificatur, ſeſe flagris acriter non ſine copioſa ſanguinis profuſione cæcidit. qua ſatisfactione a reliquis Chriſtianis accepta & probata, cum Eccleſia in gratiam rediјt. Alius item Chriſtianus, cui nomen eſt Paulo, quòd in ſolenni quadam barbarorum gratulatione vexillifer eſſe recuſaſſet, Regis auctoritate ac beneficio vix obtinuit quo minus ab ijs male multaretur, eiuſq; domus diſturbaretur. Mos eſt Chriſtianorum, in vſus templi aliquid ſemper e ſuis fructibus conferre: ipſumq; templum magna admodum cura tuentur; in grauioribus vero difficultatibus, ſiue turbines ac procellæ ſæuiant (quæ in his locis ita ſunt vehementes vt ædificia euertant, euellant arbores, ſi vero imbribus miſtæ ſint, emota etiam loco ſemina diſsipent) nobis præſto ſunt: ſiue belli vis ingruat, armati ſtatim ad templi defenſionem accurrunt. in eo quidem tumultu, qui hoc ipſo anno excitatus eſt, cum Balthaſar Gagus Facatæ pœne obſeſſus ab hoſtibus teneretur, Chriſtiani permulti ſeſe ad eum liberandum, vel capitis ſui periculo comparauerant. Sed eum Dominus, vna cum reliquis ea obſidione locóque, inſcientibus inimicis exemit.

Superioribus diebus Gaſpar Vilela Meacum eſt miſſus, quod etſi iam dudum erat in optatis, nunc tamen opportunius viſum eſt, cum ſimul omnes in hanc Bungi vrbem conueniſſemus. Interpres eum comitatur Laurentius frater, cum Iaponicæ linguæ, morúmque, tum rerum Chriſtianarum peritiſsimus, excellentiq; ingenio præditus. ſecum ferunt librum, a Melchiore conſcriptum, ab ipſo autem Laurentio Iaponice verſum: commodum etiam accidit, vt eo ipſo tempore hinc proficiſceretur Meacenſis quidam, qui illis dux itineris optimus eſſe poſsit. quattuor in vniuerſum hoc iter ingreſſi ſunt, quibus Dominus vtinam pro ſua infinita bonitate aditum muniat,

gentemq́ illam ad ſuas tenebras agnoſcendas, moresq́ mutandos illuminet. ſe igitur in viam dederunt ſexto Idus Septemb. 1559, non ſine magno omnium dolore ac lacrymis. Iamq́ eos Meacum Dei beneficio perueniſſe cognouimus. Quid ibidem egerint, qui ſtatus ſit rerũ, vt ex hac parte, prout e re Chriſtiana fuerit, abſentibus conſulatur, propediem cognoſcemus.

Nunc venio ad res Facatenſes. ea eſt vrbs ampla, & opulenta, negotiatoribus frequens, in planitie ſita. Bungo diſtat pedeſtri quinque dierum itinere. Inde Firandum maritimus traiectus eſt paſſuum octoginta millium. Anno ſuperiore, Paſchalibus feſtis exactis, cum Rex nobis domum, ac templum Façatæ ſecus mare dono dediſſet in ſuburbano, in quo agricolæ ferme ſeptuaginta verſantur; eo miſſus ſum, cum Ioanne Ferdinando, qui Iaponicam linguam tenet optime, cuius ad conciones cum magnus cõcurſus fieret, baptizari aliqui cæpti ſunt, verum tamen lente, nam ante Baptiſmum Chriſtianis rudimentis diligenter inſtituuntur, & certas precandi formas mandant memoriæ, deniq́ intelligunt in ea religionis mutatione quid ſuſcipiant, quidve deponant. conuerſi ſunt ex eo numero ſex patres familias, nec inepti homines, & locupletes. eodem conueniebant etiam indidem Chriſtiani aliquot, qui iam antea Euãgelio crediderant, itemq́ Amangutiani nonnulli. Cum res ita procederent anno 1559, officijs hebdomadæ Sacroſanctæ perſolutis, cum ceteris (locus enim erat idoneus) ſacratiſſimæ Euchariſtiæ myſterijs ac cæremonijs; altero Paſchalium die armatorum duo millia poſſeſſionibus ſuis pulli ſe ab Rege, præfectoq́ regio Bungenſi, (qui forte ibi tum erat) acriter queſti, Facatam aggrediuntur: atque eo quidem die excluſi ab incolis, nocte vero inſequente prodentibus Bonzijs,

vrbe

vrbe vicoq́; potiti ſunt. Hic nos in denſis tenebris, ſublata in humeros Cruce, rebus noſtris diligenter quiſque pro ſua parte conſulere. Ac primum omnium quædam templi ornamenta cum Ioanne Ferdinando, pueriſq́; domeſticis, in Firandenſem nauem imponimus: quæ continuo diſceſſit. Inde ego & Gulielmus, comitibus Chriſtiano quodam incola Syluestro nomine, & Luſitano, qui in his locis eo tempore verſabatur, in nauem confugimus duobus paſſuum millibus ſtantem in ſalo. nauarchus, qui ex hoſtium factione eſſet, ſimul atque oppidum captum cognouit, ſtatim cum ſuis de noſtro interitu cœpit inire conſilium. ſuadentibus cunctis, vt nos e medio tolleret, & periculoſum fore dicētibus, ſi nos direptos, ac ſpoliatos abire permitteret; vnus ipſe, nō tam miſericordia adductus, quàm lucri ſpe, quòd multo plura nobis ſupereſſe arbitraretur, eam ſententiam diſſuaſit. quo quidem tempore cum actum de nobis eſſe arbitraremur, veniam delictorum apud ſe quiſque ſuorum a Deo ſupplices precabamur. Syluester autem ille Iaponius, non neceſſitate compulſus (omnia enim ea pericula effugere poterat) ſed beneuolentia, & caritate, quamquam enixe recuſante me, vnà conſcenderat, cum diceret certum ſibi eſſe nobiſcum mori. eum ego noctu ſæpe ſingultientem, effuſeq́; plorantem audiebam, quòd agi de nece noſtra a nauiculariјs cognouiſſet. quinimmo facta ſibi ab illis abeundi poteſtate nunquam eſt vſus. idem ex ijs quæ ſecum attulerat, ita multa cum noſtris amiſit, vt vnum ei ſupereſſet induſium: poſt aliquot dies nauiculæ tres armatis hominibus refertæ nauem inuadunt, ipſumq́; nauarchum arreptum expilant, nos vero ipſis etiam veſtibus, quæ nobis erant reliquæ, vna tantum relicta intima tunica exuunt. cū ijs deinde in nauiculas deſcendimus. qui tria paſſuum

millia cum proceßiſſent, antequam ad terram appellerēt, inter ſe ſpolia diuiſerunt. quod illi dum faciunt, vir quidam ex eo comitatu præcipuus qui me nouerat, mihi togam, comitibus vero meis aliquid ſingulis ad corpus tegendum reddidit. deſcenſione in litus Facatenſium facta, noui nos labores, noua pericula excipiunt. nam ex hoſtibus hi qui in terra remanſerant, partem prædæ ab eis qui in mari nos diripuerant, efflagitare cœperunt, qua cum ijs communicata diſcedunt. nos in litore ſumus relicti. magna autem erat eo loco vis populi, portæ vero oppidi clauſæ, diſpoſitaq́; præſidia. hic nobis alius pugionem, alius haſtam intentans, dari ſibi aliquid minaciter poſtulant: alij vero nobis manus etiam inferunt, vt vinctos in ſuas villas abducant. denique nos veſtimentis plane omnibus nudant. in ea turba, ac tumultu conijcimur in aggeris quendam hiatum, quod apud eos futuræ necis indicium eſt. tum vero plebs in nos cateruatim irruere, nos clamoribus ſuis ad cædem expoſcere: nos regnorum euerſores appellare, alijsq́; huiuſmodi probris contumelioſe proſcindere. quæ voces dum ab incondita plebe iactantur, ecce tibi miles ſpecu illo nos extrahit, ſtrictoq́; gladio, vbi ſunt, inquit, pecuniæ? Cui nos: vides in quo ſtatu ſimus, et petis ea, quæ nō habemus. mittit ille confeſtim in oppidum ſciſcitatum, nobis porro quid faceret. Dum in his vitæ periculis verſaremur, Syluester interea admiſſus in oppidū, Ioannem quendam Chriſtianum, cui cum hoſtibus magna erat neceßitudo, de noſtro ſtatu fecerat certiorem. qui veſtimentis quattuor ſumptis, continuo ad litus excurrit, ſummotaq́; magno impetu multitudine, ex eorum manibus, qui nos iam captos tenebant, eripuit. ſimul etiā adfuit ex oppido nūtius, qui nos occidi vetaret. Inde Ioannes domum ſuam perductos, cibo nos, igneq́; refecit, vadimonium

nium

nium etiam pro nobis magiſtratibus promiſit, eosq́; tum pollicitationibus, tum vero muneribus mitigauit. Et quoniam in ijs tumultibus caſu diſiunctus a nobis Gulielmus cum puero Chriſtiano in manus militis cuiuſdam inciderat, eo ipſo die nulla interpoſita mora Ioannes militem adijt, pretioq́; redemptionis tranſacto (id fuit aureorum viginti) noſtros domum reduxit: in qua decem dies morati, quòd ea negotiatoribus valde ſi equẽs eſſet, magiſtratuum iuſſu ad alium Chriſtianum diuertimus, ibique dies quinquaginta latuimus. Breuiarium ego per eos dies cum reliquis rebus amiſeram: id quoque Ioannes & reperijt, & mihi ſuo ære coemptum reddidit. Tertio menſe inter eos labores ac metus exacto, veniam denique profectionis, ſine vlla vel hoſpitum noſtrorũ vel Chriſtianorum aliorum moleſtia aut detrimento, a magiſtratibus impetrauimus. mihi enim vtique certum erat quiduis perpeti potius, quàm damni quidquam cuipiam eorum importare. Bungi autem vt nos euaſiſſe cognitum eſt, ingens cum Regis ipſius, ac procerum aliquot, tum Chriſtianorum gaudium fuit: quorum nonnulli nobis obuiam ad vrbem accedentibus ad tertium lapidem nõ ſine cibarijs prodiere: ad ſecũdum vero, atq; ad primum, alios item offendimus vino fructibusq́; ad nos recreandos aduectis, atq; ipſis etiam vmbellis ad ſolem arcendum. nec vero mulieres ei gratulationi defuere, quæ ſublatis in ſinum infantibus, item longe nobis occurrerant: atque hæc omnia mira cum alacritate, lætitiáque fiebant: plorare alij gaudio, alij ſublatis in cælum oculis Deo gratias agere, quòd preces ipſorum exaudiſſet: omnes vero & mihi, & inter ſe gratulari; narrare, quanto nos beneficio Dominus, e quot quan-

tiſq; periculis exemiſſet. Nam quid ego de patribus noſtris, & fratribus dicam? qui vt nos iam a ſe deſperatos incolumes redeuntes viderunt, tanta voluptate lætitiaq; perfuſi ſunt, tantaq; nos viciſſim, vt ærumnæ omnes præteritæ tanquam ſomnium euaneſcerent. Laudetur Dominus, qui in his partibus ita remotis, gentem hanc vix dum poſito Chriſtianæ militiæ tyrocinio, tāto diuinarum rerum ſtudio inflammat. Magnum hæc, mihi credite fratres cariſſimi, ſolatium afferunt: nec regnum eſt vllum cum Chriſti obſequio conferendum. In illis calamitatibus etiam Firando Chriſtiani ter quaterve non modo veſtes atque cibaria, ſed etiam pecuniæ tantam ad nos copiam ſubmiſerunt, vt ego valde timerem, ne ea res ab aduerſarijs cognita, dimiſſionis noſtræ, ac liberationis negotiū retardaret. Nec vero Facatenſium quoque Chriſtianorū eo tempore ſubſidia defuere: vt affirmare poſſim, Socios noſtros nunquam ita omnibus copijs abundaſſe, vt nos in eo ſtatu, Dei beneficio abundauimus: quam eorum in nos caritatem ac ſtudium Dominus ipſe compenſet. Ab vrbe Facata condita nihil vnquam ſimile ijs tumultibus exſtitiſſe ferebatur: quo facilius perſuaſum eſt barbaris, omnes eas calamitates noſtra cauſſa contigiſſe: quare tanta in nos ira perciti ſunt, vt ædes noſtras, ac templū, & cetera omnia diruerint, denique puteum ipſum quo vtebamur, glebis oppleuerint.

Ineunte Quadrageſima, honeſtus vir Chriſtianus, quo commodius rebus diuinis vacaret, poſſeſſionibus relictis, amicoq; potenti, apud quem familiariter viuebat, ad nos ſe recepit: filioq; vnc quem habebat, in Societatis noſtræ diſciplinam tradito, ipſe toto eo Quadrageſimæ tempore pedem finibus ædium noſtrarum nuſquam, ne ad

ſuos

ſuos quidem extulit: quinta autem ſacræ hebdomadæ feriæ in cœna Domini cum ante aram in primo fidelium ordine conſtitiſſet, præſentem in Euchariſtiæ Sacramento Dominum alloquens, omnes eius cruciatus, quos optime nouerat, memoriaq; tenebat, ſigillatim ita recenſuit, vt vniuerſi generis humani redemptionem æque ſibi vni, ac ceteris omnibus applicaret: idq; eo animi ſenſu, ac diſpoſitione verborum, vt omnes in ſui admirationem conuerteret. vbi perorauit, flagris in ſua terga cæpit ſæuire tanta cum perſeuerantia, vt eum cohibere neceſſe fuerit. is deinde Paſchali die Dominico cum alijs aliquot, corpore Domini ſumpto, paucis poſt diebus ab interfectoribus circumuentus, quos iratus barbarus miſerat, is quem diximus ab eo relictum fuiſſe, magno ſane animo ſublatis manibus, oculisque in cælum defixis, occiſus eſt. vxoris ſolitudinem, ac liberorum orbitatem, qui bonam virtutis ſtugem pollicentur, nunc res familiaris noſtra ſuſtentat.

Superioribus litteris alterius Chriſtiani hominis itē honeſti multos iam annos nati mortem expoſui, quam ipſe quoque in ædibus noſtris obijt. is allato ad ſe extremo corporis Chriſti viatico, cum iam præ imbecillitate loqui non poſſet, aſpectu Domini recreatus, in eiuſmodi verba vocem ſoluit, quæ inhabitare in eius animo Dominum teſtarentur. In agro Firandenſi, Gaſparis Vilelæ Antonijq; viri principis & Chriſtiani maxime opera, Chriſtiana res ita feliciter geſta eſt, idola tot igne conſumpta, euerſa phana, ipſis æditius ad cultum C H R I S T I *traductis; vt eius rei dolore accenſi barbari, diabolicis inſtincti furijs Crucem inſignem Firandi iam diu poſitam a nobis, preciderint: templúmque, Gaſpare*

ex-

exterminato, cum ipſa ara & imaginibus diſturbarint. ſed Dominus horum neophytorum educationi, qui laborantibus nobis adeo amanter affuerunt, conſulet: id vtique ſe admodum optare nobis per litteras ipſi demonſtrant: cognouimus etiam vnum ex ijs rei Chriſtianæ peritum infantes baptizare. Dominum obſecrate etiam atque etiam cariſſimi fratres, vt afflictam Eccleſiam hanc pro ſua clementia excitet. Bungo. Kalen. Nouemb. 1559.

LIBRI SECVNDI FINIS.

DE

DE IAPONICIS REBVS EPISTOLARVM LIBER TERTIVS.

LAVRENTIVS IAPONIus Societati IESV &c.

ACcepi veſtras litteras, quæ mihi periucundæ fuerunt: & quoniam intelligo quanto viciſsim deſiderio teneamini aliquid de ſtatu noſtro cognoſcendi; exponam paucis, quæ nobis in hac Meacenſi prouincia contigerunt. Primum igitur Didaci domum deuenimus in Sacomoto vico: qui vicus iacet ad montis Frenoiamæ radices, in quo cum cœnobia litteratiq; permulti: tum vero inſignis cuiuſdam principis Bonziorum domicilium cernitur. ad eũ montem cum perueniſſemus, miſit me Gaſpar cum litteris ad Bonzium nomine Daizembum, quibus ille perlectis, aduentuſq; noſtri cauſſa cognita; reſpondit magiſtrum ſuum ex principibus eius ordinis vnum, qui Bungo nos euocauerat, anno ſuperiore extremum diem obijſſe, & ſe tenui re familiari, auctoritate nulla in monaſterio relictum, præſidio nobis eſſe non poſſe. ad eum tamen poſtridie Gaſpar, & ego reuertimus: & quoniam nos auide ipſe, decemq; eius diſcipuli Bonzij audire videbantur;

apud

apud eos verba fecimus: a quibus admoniti nullas religiones in ea loca iniuſſu Bonzij eius regionis maximi induci poſſe; dedimus operam diligenter, vt eum conueniremus. Sed cum res parum procederet; oppidi præfectum poſtremo rogauimus, vt nos ad illum introducere ne grauaretur. tum ille: Si diſputandi cauſſa veniſtis (inquit) excludemini: ſin ædium viſendarum, id ſpectaculum vobis pecunia, muneribúſque mercandum eſt. Gaſpar, vt omnes aditus clauſos Euangelio vidit; Frenoiama profectus, Meacum contendit. In ea vrbe quattuordecim dies in ædibus conductis morati ad docendum minime accommodatis, in alias migrare coacti ſumus loco celebriore poſitas. Huc Meacenſes nonnulli iam ad audiendum Euangelium ventitabant. Poſt quintum autem & vigeſimum diem, Bonzio nos deducente, viro in primis ciuitatis honeſto, Regem ſeu Imperatorem Gaſpar adiuit. a quo ita amice acceptus eſt, vt ex ipſomet eius poculo, honoris & amicitiæ cauſſa biberet. tum vero frequentióre etiam vrbis parte nobis ad habitandum aſſignata, magna vis omnis generis hominum ad nos, vel audiendi, vel diſputandi cauſſa confluxit: ſed animis initio tam obduratis, vt verbo Dei audito partim blaſphemarēt, partim etiam irriderent nos, atque deluderent. per eos dies cum honeſta mulier Meacenſis ad concionem veniſſet; vbi peroratum eſt, Baptiſmum petijt ſtatim: ſed rem diſtulit Gaſpar, eo quòd mulierem nondum ad id Sacramentum idoneam reperit. Cunnæ præterea duo (magni honoris nomen id eſt) noctu ad nos audiendos ita ſe conferebant, vt noſtram doctrinam valde probare viderentur. quidam vero e principibus oppidi Gamangoxini, qui Meaci habitat, cum decem alijs apud nos Chriſtianus eſt factus. poſtea cum Gaſpar ad Mioxindonum, qui præcipuum

puum

punm Meaci obtinet dignitatis locum, auxilij petendæ cauſſa a primario quodam ciue deduceretur; tota vrbe percrebuit Mioxindoni iuſſu primarium illum virum in vincula Gaſparem conieciſſe. rurſus, cum vrbis præfectus per vrbis compita edixiſſet, ne quis Gaſparem læderet: fictis rumoribus multi edictum eſſe mentiebantur, vt Gaſpar oppido pelleretur. huiuſmodi multa prætereo, quæ ſingillatim enarrare nimis longum eſt. Sed iuuante Domino IESV CHRISTO *confidimus, nos, vt adhuc fuimus, ita etiam in poſterum incolumes futuros magna cum Diuini nominis gloria, rabiéque ac dolore diaboli, quando iam noſtri in hanc vrbem aduentus, ad Banduenſem vſque Bonziorum academiam fama penetrauit, ſexcentis paſſuum millibus Meacō diſtantem. interim Bonziorum minis, atque importunitate compulſus hoſpes is, ad quem diuerteramus, nos domo ſua dimiſit: itaque in aliam nos recepimus. Hic acrius etiam in nos aduerſarij ſæuire cæperunt, cum nos alij ſimias, vulpes alij, alij denique a dæmonibus occupatos, anthropophagósque appellarent: pueri etiam eorundem inſtinctu cum ceteris iniurijs & illuſionibus, tum etiam lapidum, glebarum, & arenæ coniectu infeſtarent, atque laceſſerent. Quanquam his rebus, Domino adiuuante, minime deterriti ſumus, quo minus Euangelium ad menſem Aprilem vſque nuntiaremus, cui Iaponij centum circiter fidem habuere, baptizatiq́; ſunt. ſub id tempus Bonzij quinque nos conuenerunt ex ea ſecta, quam Baracaque appellant, qui meditationibus quibuſdam arbitratu ſuo compoſitis vacant. ij cum nōnulla de nobis quæſiſſent eiuſmodi, vt appareret eos a dæmone agi, Gaſparis reſpōſis victi, abiectiq́; conciderūt. Duo præterea ex ea ſecta quæ Tendaui dicitur, cū diu nobiſcū de religione atq́;*

acriter

acriter diſputaſſent; conceſſere ad extremum veram noſtram eſſe doctrinam, tametſi eorum nemo ſe ad Chriſtum adiunxit.

Alius in primis eruditus, cum e ſermone Gaſparis cognouiſſet vnum eſſe opificem rerum omnium, animosq; hominum nunquam interire; iccirco negauit ſe Baptiſmum petere, quòd ex impuriſſimo flagitiorum cœno emergere, caſteq; viuere ſe poſſe diffideret.

In Bonziorum ordine magnum eſt nomen eorũ, quorum eruditionem duo ex principibus (quorum eſt hoc iudicium) ſuo chirographo cõprobauerint. Ea veluti quædam canonizatio eſt: in ſella conſtitutos adorant, eorumq; approbationem ſcripto teſtantur. ex eo tempore qui probati ſunt, certos locos ceteris ad meditandum proponunt. Hunc dignitatis gradum adeptus Bonzius quidam, nomine Quenxu, qui ipſos triginta annos in meditando conſumpſerat; in charta pratum, & in eo aridam arborem depingendam curauit. ad arboris autẽ radices carmina duo deſcripſit iudicum chirographo confirmata, quorum hæc erat ſententia:

Prioris; *Cedo, quis nam te ſeuit arbor arida?*
Ego, cuius principium nihil eſt, finis nihil.
Poſterioris; *Meũ cor, quod neq; eſſe, neq; nõ eſſe habet,*
Neq; it, neq; redit, nec retinetur vſpiam.

Is igitur Bonzius cum ad Gaſparem veniſſet contumacia inflatus, quòd diceret ſibi iam clarum eſſe quidnam antequam naſceretur fuiſſet, quid tunc, quid denique poſt mortem eſſet futurus; ſeq; non diſcendi cauſſa, ſed animi tantum, ad nos acceſſiſſe; diuinitus ita repente immutatus eſt, vt vere nihil eſſe quidquid ſciebat, ſibiq; Chriſtianam doctrinam eſſe neceſſariam intellexerit. Baptizatus itaque ſumma populi admiratione; vi-

tæ exemplo, quam ducit ſanctiſsimam, alios aliquot partim conuertit ad Chriſtum, partim vehementer commouit. Coſmus autẽ amicus noſter qui ante ſexenniũ Bungi baptizatus eſt, aduentu noſtro cognito nos ſtatim adiuit, parentibusq; ac patria relictis Dominum cœlebs colere, & Gaſpari obedire conſtituit. Bonzius erat quidã admodum ſenex, annos iam quadraginta in meditando verſatus. is Chriſtianam religionem ita auide arripuit, vt id ætatis homo ad verbum Dei audiendum a ſex paſſuum millibus ventitet. Ad hæc, Bonzij circiter quindecim Chriſtum ſecuti, partim legitimis iungi nuptijs, partim cœlibem vitam agere (quod in eo hominum genere maxime mirum eſt) decreuerunt. In vico Farima habitat Bonzius, qui piſcibus, carnibus, tritico, hordeo, denique oryza abſtinet, herbis tantum victitans, arborúmque baccis ac pomis, quique æternæ ſalutis adipiſcendæ cauſſa voto ſe obſtrinxit e libro quodam Xacæ, quem Foquequio appellant, ſe gratis plebem eruditurũ. Narrauit autem nobis ſe ante decennium per nocturnã quietem ſibi viſum eſſe verſari cum ſacerdotibus, qui e Cenghequu, hoc eſt Europæ regione veniſſent, ſibiq; rectum ad ſalutẽ iter oſtẽderent, experrectumq; poſtridie, ſtatim audiſſe Amangutij eſſe presbyteros quoſdam e Cenghequu, de vita futura publice diſputantes. Hic audito Euangelio gauiſus eſt: ſed quoniam ſine commeatu Meacum feſtine venerat, dixit ſe Farimam rediturum eo animo, vt ſublatis rebus neceſſarijs, votisque neglectis, & fallaci illa vitæ aſperitate depoſita, Meacum reuerteretur, & Chriſtiana ſacra ſuſciperet. occulte etiam ad nos contulere ſeſe audiendi Euangelij cauſſa viri inſignes duo, quorum alter in meditando exercitatus, quodam quaſi Epiſcopi munere fungebatur: alter

erat Bonzius litteratus, & concionator, qui in eo congreſſu Gaſpari aperte cõfeſſus eſt, in lege Iaponica ſimplex nihil eſſe, vel ſolidum. Bonziorum familia, quæ a Foxequu nomen duxit, vitamq́; ſeueriorē ceteris omnibus profitetur; audito Dei verbo, noſtraq́; vitæ ratione perſpecta, quòd Gaſpar gratis populum doceat, & cum ipſe omni fœminarum conſuetudine abſtineat, tum laicos vna tantum vxore iubeat eſſe contentos, offendi cœperunt in Bonzio quodam præfecto cœnobij, quem antea venerabantur vt Deum, quòd clam amicas habeat, & laboris in docendo ſui mercedem exigat: cúmque carnium ac piſcium eſu ceteris interdicat, ea ipſe clam comedat: quocirca eum e cœnobio pellere, aliúmque pauperem ac bene moratum in eius locum ſufficere decreuerunt. Tres præterea iiſdem meditationibus clari, quintum iam diem conciones noſtras aſsidue celebrant, quos propediem baptizatum iri confidimus, eámque rem ad exemplum magnopere profuturam. Non longe ab ædibus noſtris incendium excitatum eſt: cuius incēdij in nos vt veneficos, diabolique præcones cauſſa conferebatur: ſed iam Bonziorum furor aliqua ex parte deferbuiſſe videtur. quorum cùm ita multæ, ac diuerſæ numerentur ſectæ, ſuàm quiſque profiteri nos dicunt: Xingouini, id ipſum Denichi, quod illi prædicent: Ienxuani Fobem quoddam ſuum; Foquexani Mion (diſciplinarum ea nomina ſunt) Iondaxuenſes Amidam: Xintani denique Quoquium: ſed vt ſperamus, non longe aberit, quin omnes fateantur legem ſummi cælorum terraq́; opificis noſtro præconio promulgari: quem pro ſua infinita clementia facturum eſſe confidimus, vt ipſum cognoſcant, cognitoq́; omnem laudem, & gloriam tribuant. Veſtras etiam atque etiam, fratres mihi cariſſimi, & iſtius Eccle-

ſiæ,

ſiæ, quibus egeo maxime, deprecationes imploro. Meaco. 4. Non. Iunias, 1560.

CONSALVVS FERDInandus, cuidam e Societate IESV.

HIſce litteris nonnulla, frater mihi cariſsime, perſequar, quæ, in Iapone dum eſſem, in vinea Domini geſta ſunt. Verſabatur eo tempore Firandi Gaſpar Vilela, cuius iuſſu Gulielmus vias vrbis ære campano circumiens, pueros ad Chriſtianam doctrinam Iaponice diſcendam in templum cogebat: ex quibus vnus admodum paruulus nō dum ad cœtum Chriſtianorum adiunctus, Gaſparem adijt, Baptiſmum magnopere efflagitans. quem Gaſpar, id ætatis puerum, patre ethnico, cum prius perdiſcere Chriſtianam doctrinam iuberet; reſpondit ille, nequaquam ſe inde abiturum, quoad Baptiſmo luſtratus eſſet. denique domum ad ſuos reuerſus, ita cum parentibus egit, vt patrem, matremq́, fratres, ac ſorores ad Baptiſmū adduxerit. Ad aliud venio non minus mirabile. Diuturno morbo vexatus ethnicus quidam ex optimatibus, cum varias curationes fruſtra tentaſſet, ſuadenti Chriſtiano cuidā, vt ad valetudinem recuperandam, Chriſtiana religione ſuſcepta, ad templum noſtrum accederet, aquámque luſtralem ſeu benedictam ebiberet; paruit ægrotus: ſtatimq́, in priſtinam valetudinē eſt reſtitutus. alij præterea morbi complures in his regionibus eadem aqua pellūtur.

Alius Chriſtianus cum e graui morbo iam prope animam ageret; me accerſitū rogauit, vt quoniā eſſem e Societate IESV, pro ſe Dominum deprecarer: ſanitatē ſe

continuo recepturum. pſalmis ſeptem pœnitentialibus recitatis, magnam ipſius fidem Dominus reddita ſtatim valetudine remunerari dignatus eſt.

Profectus ex eo loco Gaſpar in inſulam quandam ad promulgandum Euangelium, barbaros plus ſexcentos triduo baptizauit, Chriſtianæ fidei præceptis imbutos. quæ res tanto diabolum affecit dolore, vt vnum e Bonzijs eo miſerit, qui populo perſuaderet, falſa eſſe quæ Luſitanus concionator docuiſſet. quare cognita Gaſpar confeſtim eodem legauit e noſtris, qui apertis rationibus aduerſarij mendacia redargueret. quæ res Chriſtianos non mediocriter recreauit.

Haud ita multo poſt, barbari tres e principibus ciuitatis, communi conſilio ad excindẽdam Crucem a Chriſtianis erectam in monte, profecti, vix dum ſcelere perpetrato, inter ſe rixari cœperũt, ſibiq́; inuicem id ipſum facinus exprobrare: demum eo rixa peruenit, vt eo ipſo in loco, vbi Crux poſita fuerat, inter ſe ex prouocatione dimicauerint: quorum duo poſtridie mane mortui ibidẽ reperti ſunt: tertius vero nuſquam poſtea apparuit (ablatus a dæmonibus creditur) nec aliud quidpiam de illo auditum eſt, niſi quod biduo poſt adoleſcẽs barbarus repente ab immundo ſpiritu occupatus palam dicebat: ſe nimirum eſſe, qui Crucem præciderat, & propterea ſe in altera vita torqueri acerbiſſime. quod vbi videre Iaponij, rei occultandæ gratia adoleſcentẽ abſcondere ſtatuerunt, atq; ita ex oculis noſtris euanuit, vt nihil de ipſo deinde cognouerimus, incertumq́; ſit, eúmne barbari interfecerint. qui partim hiſce de cauſſis, partim quòd ſexcentos quos dixi neophytos viderent alios idola cremantes, alios in mare proijcientes; concurſu ad Regem facto poſtularunt, vt Gaſparem regni finibus pelleret.

quibus

quibus Chriſtiani cum ex altera parte reſiſterent, reſq́; iam ad arma ſpectare videretur; Rex miſit qui Gaſpari nuntiaret, nequaquam ſibi placere eum in ſuo regno interimi: proinde ad Socios ſeſe reciperet. quocirca Bungum, vbi erat eo tempore Coſmus Turrianus, inde conceſſit, non ſine magno quidem animi dolore: quippe qui in ſpem veniſſet Regis ipſius ad Dominum traducendi. is enim ſæpius Gaſpari præſente me dixerat, ſe animo, ac voluntate eſſe Chriſtianum, & pro Chriſtiano ſe gerere, quòd præclare intelligeret barbarorum ſuperſtitiones quantum a veritate diſtarent.

Valetudinarium, & ſodalitium, quod Miſericordiæ vocant, a Coſmo Bungi inſtitutum, barbari magna cum approbatione ſuſpiciunt: cum enim inter ſe ex animo ac vere non ament; mirantur in primis reperiri in toto orbe terrarum, qui pauperes curet, iїſq́; neceſſaria cuncta ſuppeditet.

Duo ſane admirabilia mihi narrata ſunt, quæ in hoc oppido contigere. ethnicus quidam ex primoribus ciuitatis ancillam habebat Chriſtianam. atque, vt ethnici ferme Chriſtianos auerſantur, conuerſus ad famulam, Cur, inquit, tu Chriſtiana es, cum ego ſim ethnicus? niſi cõtinuo ab iſta religione receſſeris, hiſce ego te manibus interficiam. Cui ſerua Dei, non eo conſilio ſe Chriſtiana ſacra ſuſcepiſſe reſpondit, vt iїs mox deſertis ad barbaros ritus rediret. tum herus eius perſeuerantia cognita, cum mortis minis interdixit, ne ex eo tempore ad Crucē adorandam ſeſe conferret. illa vero diuino fulta præſidio, nihil iccirco ab inſtituta Crucis latria deſiſtere, quoad eam herus obuiam in itinere factus, occidit.

Alterum illud eſt. Paucis ante diebus, quàm ego ad

hunc Firandi portum venirem, Sinarum nauis Luſitanum quendam, qui apud Sinas in vinculis fuerat, in eundem portum aduexit. Sinæ aliquot ibidem commorantes cum ad nauim acceſſiſſent, vt Luſitanum viderũt; quærere de nauarcho Sina populari ſuo cœperunt, quo conſilio Luſitanum in ea loca perducere auſus eſſet, cum Rex Firandi ſacerdotem Luſitanum ex oppido pepuliſſet; niſi ſpoliari ſe ab Rege nauigio vellet, continuo Luſitanum interficeret. Hæc dum agitantur, diuinitus factum eſt, vt Chriſtianus Iaponius quidam interueniret. is vbi mœrentem Luſitanum aſpexit, ad eum confeſtim accedens, cauſſa mæſtitiæ cognita, manu apprehenſum bono animo iubet eſſe: quantum per ſuas facultates liceat, nihil ei apud ſe defuturum. inde perducit domum, ibique hominem habuit quoad vſque nos eo peruenimus. Et ſane Luſitanos Chriſtiani tanta beneuolentia proſequuntur, vt in eorum ædes æque liber atque in ſuas ipſorum, Luſitanis aditus ſit: ſed tum præcipue præclarum amoris ſui documẽtum dedere, cum barbari facta in Luſitanos coniuratione arma ceperunt. quod vbi a Chriſtianis cognitum eſt, communi ſtatim conſenſu ad eorum defenſionem ſe vel capitis periculo compararunt: cum quidam e Chriſtianis extrema iam ætate, reliquorum domos circum curſaret, hortaretúrque omnes ad mortem pro Chriſtianis fortiter oppetendam: quare perterriti barbari, pace cum Chriſtianis facta a ſuſcepto conſilio deſtiterunt. Orate fratres cariſſimi Dominum, vt huius gentis animos ad ſuos errores, ac miſerias recognoſcendas illuminet. Kalen. Decemb. 1560.

ALO-

ALOISIVS ALMEIDA Societati IESV in Luſitaniam.

IN ijs litteris, quæ a vobis ad nos aſsidue perferuntur, inſignes amoris erga nos veſtri, & caritatis notæ cernuntur. apparet etiam quanto ſtudio teneamini ad nos ſubleuandos in hæc loca veniendi. hanc plenam pietatis voluntatem, quoniam nos remunerari non poſſumus, Dominus ipſe pro ſua benignitate compenſet: quanquam vt amori veſtro nos etiam aliqua ex parte reſpondeamus (quoniam auetis ſcire quid a nobis in re Christiana geratur) anni huius præſertim acta ad vos perſcribere ſtatui.

Balthaſar Gagus hoc anno ex Iapone profectus in Indiam, aduerſa tempeſtate retentus, hyemauit in ora Sinarum: atq; id fuit cauſſæ, cur a nobis huiuſce anni litteras non acceperitis. Poſt eius diſceſſum nuntij Meaco allati ſunt, Bonziorum in Gaſparem Vilelam odium aliquantulũ refrixiſſe. itaq; rurſus aures dare cæpiſſe Euangelio, fieriq; aliquos Chriſtianos, atque in ijs nobiliſsimos homines, & in rebus phyſicis admodũ intelligentes. Miſſæ ſunt etiam aliquot a Meacẽſibus illis neophytis ad Bungenſes Chriſtianos epiſtolæ, quarum vna duodecim circiter paginarum, magnam harum regionum Christianis attulit voluptatem, ſæpiusq; deſcripta, omnia Chriſtianorum loca percurrit, & ſimul recitabatur etiam ethnicis. Summa erat epiſtolæ, ſectarum Iaponis omnium (quæ plus vndecim ſunt) expoſitio ſimul, & confutatio, cum religionis Chriſtianæ confirmatione: nec vero pacatas vnquam res Iaponiorum fore, quoad omnes fierent Chriſtiani: atque id ipſum multis apertiuſq;

Quadrageſimæ præſertim diebus elucet. res profecto viſenda: quippe in ſingulos annos creſcit huius Eccleſiæ religio ac probitas.

In pueris ijs, qui ad nos Chriſtianæ doctrinæ gratia ventitant, aliqui ita parui cernuntur, vt nihil pœne præter Catechiſmum eloqui poſſint: itaque id ipſum quod tenent memoriter, oppido concinunt. Prope templum noſtrum duodecim circiter Iaponij patresfamilias habitãt, quorum filij, puerique ſingulis noctibus audito ſigno ſalutationis Angelicæ, ad Crucem conueniunt in ea vicinitate defixam, ibique nixi genibus totã horam quotidie in Chriſtiana doctrina recitanda conſumunt: idque parentum iuſſu, quorum tanta eſt pietas, vt infantibus Chriſtiana rudimenta vna cum lacte paulatim inſtillent, eosque tenera adhuc ætate noſtram in diſciplinam domeſticam traditos Domino conſecrent. nec vero parentum pietatem non imitantur liberi, atque vnus præſertim natu maximus omnium, annum agens tertium decimum; cui ſuper menſam cruciatus Chriſti Iaponice recitanti, fluũt interdum ex oculis lacrymæ, nulla vultus mutatione. alij vero eorũdem cruciatuum recordatione commoti, pijs Chriſtum liberatorem verbis affantur, ita ſuauiter, vt cuiuſlibet ferreum quamuis pectus emolliant. Itaque horum quos domi educamus operam ad cõuerſionem harum gentium magno nobis vſui fore ſperamus: quippe cum Iaponios auditores patria lingua magis quàm peregrina retineat. alios præterea quinque Iaponios apud nos habemus prouecta iam ætate viros admodum probos: tres videlicet Bungi, quartum Meaci cum Gaſpare Vilela: poſtremus comes eſt peregrinationis meæ, annum agens alterum & vigeſimum, tanta in dicendo ſuauitate ac lepore præditus, vt auditorum animos mirabiliter capiat: hæreſes ve-

ro Iaponicas, multaq́ de phyſicis ita callet, vt hoſce litteratos omnes refutet, ac vincat. faxit Dominus, vt eorum animis ignem injiciat. Chriſtiani Facatenſes, & præſertim vnus e principibus, Coſmum miſsis nuntijs per Deum obteſtati ſunt, vt eo aliquem e Societate mitteret: velle ſe optimū templum exſtruere, & ſuis alere ſumptibus quotquot e noſtris ibi commorarentur, quod iam fieri captum eſt. hiſce de cauſsis, & ſimul, quòd multi Chriſtianorum vici alicuius e nobis aduentum, ſermonesq́ iam diu deſiderabant, decreuit Coſmus, vt initio Iunij anni 1561, ad eos pagos, & loca finitima inuiſenda diſcederem.

Pridie quàm Facatam perueni, aduentu meo cognito Chriſtiani obuiam mihi alij ad tria paſſuum millia, alij etiam longius magno cum gaudio proceſſerunt. ego complures dies in ea vrbe moratus, barbaros circiter ſeptuaginta ſacro fonte luſtraui. in quibus erant Bonzij duo Iaponicarū legum ſane periti, cū alter etiā regius concionator fuiſſet. is ſeptem dies mecū diſputando, interrogando, quæ dicebā in cōmentarios referendo conſumpſerat, cum immēſa Dei Domini noſtri lux ipſius mentem illuſtrauit, & eius exemplo multorum præterea tenebras diſpulit.

In eadem vrbe Facata cum multi, tum præcipue duo morbo graui laborantes diuina ope ſanati: quorum vnus paterfamilias tanto capitis dolore torqueri ſolitus, vt violentas ſibimet manus inferre ſæpe tentaſſet, tertiodecimo die Dei benignitate conualuit. alter erat iunior lepra fœdiſsima coopertus. is, quòd de Chriſtianis honorificè pieq́ ſentiret, putaretq́ iuuante Domino ſibi per me ſanitatem reddi poſſe; in meū conſpectum adductus eſt: quem vt vidi, negaui me ei morbo poſſe facere medicinam: verumtamē ne plane mœſtus a me diſcederet ipſe, quiq́ eum adduxerāt; remediū quoddam illi præſcripſi facillimum,

&

& poſt tertium diem ad me redire iuſſi: ita nitidus rediȷt, vt nunquam lepra laboraſſe videretur. equidem obſtupui perſpecta hominum fide, apertéq; denuntiaui Chriſtianis, ne ſanitatem pharmaco, ſed Deo Domino fideiq; ſuæ acceptam referrent: quæ quidem etiam in animos eorũ qui morbo liberati fuerant, redundauit. nam vterque Baptiſmo petito, & poſt catechiſmum impetrato, ad Eccleſiam aggregatus eſt. cumq; iam diſceſſus mei tẽpus oppeteret, quo æquiore animo id ferrẽt, ſpem Chriſtianis maturi reditus præbui: quorũ duo e primoribus ita obfirmato animo itineris mei comites eſſe ſtatuerũt, vt eorũ ſtudiȷs remittere, aut eos de ſententia dimouere nulla ratione potuerim.

In exitu Iuniȷ Facata diſceſſimus in inſulam Tacaxumam, ambitu paſſuum ſex millium, ſtipendiariam viri principis Firandenſis, Antoniȷ nomine, vbi cum eſſent quingenti circiter Chriſtiani, ethnici tantũ octo; ȷ quoq; ad Deum noſtro aduentu conuerſi ſunt. Præeſt aũt eorum inſtitutioni, excellẽti virtute vir, qui e Bonzio Chriſti ſeruus effectus eſt. ædem habent, quæ idolorum antea fuerat, in primis ornatam: cuius redditu, itemq; eleemoſynis quas erogat inſtitutũ ibi quoq; Miſericordiæ ſodalitiũ, non modo ipſe antiſtes alitur, ſed etiã inopes peregrini, qui illuc ſane multi (quod vidi per eos dies) religionis cauſſa ventitant. eadem ſtipis per Miſericordiæ ſodales rite fideliterq; diſtribuendæ ratio, ſeruatur etiam in vicina inſula Iquichuchi, itemq; in ceteris inſulis, in quibus Eccleſiæ ſunt. quo fit, vt ad iter in ȷs regionibus faciendum ſarcinæ & impedimenta minime ſint neceſſaria: quippe, quocunque peruenias, omnia tibi gratis, ac ſedulo comparantur, maritimo itinere naues, terreſtri comites & iumenta: quæ ſi recuſes, iniuriam videlicet ſibi fieri, ſeq; in Chriſtianis officioſis numerari non putant.

Firando cum ad hanc inuiſendam Eccleſiam aliquot Luſitani veniſſent, horum Chriſtianorum religione, precandi ſtudio, obedientia, amore quo non modo ſacerdotes noſtros, ſed etiam omnes eorum vicarios proſequuntur, tantopere delectati gauiſiq́ ſunt; vt mihi affirmarent, Socios noſtros, qui in ceteris orbis terræ partibus verſantur, ſi vel particulam norint eorum, quæ cum his Chriſtianis geruntur, omnes Iaponicam hanc prouinciam expetituros: quod equidem credo: nam vna profecto Chriſtianæ doctrinæ decantatio multas vobis præ lætitia lacrymas exprimat. quid enim ſi videatis pueros centum, ac puellas, bis quotidie Catechiſmi cauſſa conuenie͂tes, qui paucis ante diebus dicati diabolo fuerant, iam Chriſtianos templum ingredi, aqua benedicta ſe aſpergere, demum ad precationem rite genua flectere? quid ſi duobus eorum voce præeuntibus, ſubſequentes ceteros, doctrinæq́ præcepta concinentes audiatis? idque tanta cum modeſtia, ac verecundia, vt oculos ſemper humi defixos habeant, ac duo illi præſertim, qui voce præeu͂t (quos ego de induſtria non ſemel, & curioſe notaui) & quidem in maximis caloribus, cum facies eorum ſudore manarent, tanta fuere conſtantia, vt manus, oculos, pedes nunquam mihi mouere conſpecti ſint: raptos profunda aliqua contemplatione dixiſſes. nec vero doctrina tantum recitanda contenti ſunt. nam eius quoque explicationem libentibus nobis requirunt. Iam vero quanta cum animi veſtri voluptate intueamini Iaponios hoſce Chriſtianos poſitis genibus manibusq́ ſublatis Chriſtum e Cruce pendentem adorantes, lacrymis ad ſolum vſque fluentibus, in tormentorum Domini cogitatione ita demerſos, vt pœne ecſtatici videantur? atque hæc quidem in hiſce inſulis prope deſertis. quid de ijs locis exiſtimandum eſt, in quibus (vt Bungi) Sacramen-

cramentorum eſt vſus frequens? neque vero putare vos velim me litteris aſſequi quæ oculis video: ſcriptum enim hoc, res ipſa multis partibus ſuperat. quæ cum ita ſint; miſereat (quæſo) vos fratres cariſſimi harum Eccleſiarum, Deumq; cum gemitu obſecrate, vt ſupplemētum aliquod e Societate noſtra dignetur huc mittere. quod ſi forte nimis diu diſtulerit, quàm vereor, ne qui venerint, paucos ſuperſtites e nobis offendant: ſiquidē tres hac æſtate magnum vitæ diſcrimen adiuimus, quam tuetur Dominus, vt opinor, quoad alij nobis ad nouam hanc vineam tuendam, colendamq; ſuccedant.

Ex ea quam dixi inſula, in aliam traieci maiorem, quæ Iquicuqui vocatur. incolas habet circiter mille quingentos, in ijs Chriſtianos ferme octingentos. ij, quod iam ante de meo aduentu cognouerant, obuiam mihi nauem cum primoribus aliquot Chriſtianis miſerunt: quam vt conſcendi, in ipſa nauigatione, tribus paſſuum millibus ante quàm ad inſulam peruenimus, Crucem aſpexi edito loco poſitam, quam ſatis amplo interuallo circumiens murus, ſepeliendis Chriſtianis cœmeterium efficit. vbi deſcendimus, humaniſſime excepti, continuo ad ſalutandā Crucem de more perreximus: inde templum eorum inuiſimus amœno admodum loco, eleganter ornatum, ſexcentorum hominum capax. atque eos in præſentia quidem ne inopem plebem non ſine iactura ab inſtitutis operibus auocarem, dimiſi, concione in matutinum & veſpertinum tempus, puerorum vero catechiſmo in pomeridianum indicto. itaque tanti concurſus fieri cœpti ſunt, vt cum multi excluderentur, aream, quæ ad veſtibulum templi eſt, floreis pro re nata contegere neceſſe fuerit. Templum eſt autem excelſo loco, lucoq; denſo, & ad aſpectum iucundo. in id aſcenditur gradibus, quibus in imis ſtagnum eſt aquæ, nudis

dis pauperum pedibus abluendis, non ſuperſtitione, vel cæremonia, ſed ne templi cataſtromata calcata commaculent. Poſtridie quàm huc veni, cetera quoq; phana luſtraui pulcherrime poſita, quippe quæ ante id tempus idolorum fuiſſent, quibus colendis optima loca diligenter exquirebantur: hoc autem tempore eorum cuſtodes illi ipſi Iaponij ſunt, qui antea Bonzij, nunc Chriſtiani appellantur, antea dæmonem, nunc Ieſum Crucifixum ſupplices venerantur, & colunt. & quoniam ex altero pago eiuſdem inſulæ ſane frequenti, quòd æde ſacra carerent, ad alterius pagi templum tribus fere paſſuū millibus diſtans Chriſtiani magno ſuo incommodo venire cogebātur; templum ibi quoq; exædificandum curaui, quod paucis diebus multorum ſubſidio, magnaq; omnium alacritate perfectum eſt, tabula picta, ceteroq; templi ornatu ex vrbe Firando illuc aduecto. Chriſtianorum animis recreatis, cæleſtiq; fonte purgatis ijs, qui ad Baptiſmum videbantur idonei; ad alium Chriſtianorum pagum, quem Xixi vocant, ire perrexi, vt eos per Euangelium ſolarer, & ſimul vt in æde noua, quæ tum ab ijs ad tectum perducebatur, ſacellum exſtruendum curarem, Iquichuchenſibus Chriſtianis officioſe nobis in eam rem fabros lignarios ſeptem, aliaq; auxilia neceſſaria deferentibus. ibi igitur amantiſſime excepti a Chriſtianis; qui quaſi regem exſpectarent ita ſedulo vias ante purgatas ornauerant, prima luce, & veſpere de rebus diuinis diſputare inſtituimus, quo commodius ceteris horis diei ſacello exædificando vacarent, quod ſumma eorū diligentia paucis diebus eſt abſolutum. Catechiſmi deinde cura certo homini tradita, Iram traiecimus eo conſilio, vt Facatā propediem reuerteremur, quod eius peregrinationis ſpatium Coſmus nobis ad Auguſtum exeuntem vſq; præſcripſerat. Iræ, Cruce ſalutata, cum

eum incolis egimus, vt ibi templum (nullum enim erat) communi conſilio facerent: ad quod nobis Firando ſacræ imagines, ceteraq́ neceſſaria ornamẽta tranſmiſſa ſunt. nonnullis cõcionibus habitis, quibus in fide Christiani ſunt confirmati, Baptiſmoq́ luſtratis qui baptizandi ſupererant, Caſungam inde contendimus, vbi tanta nobis hominum multitudo ſeſe obuiam effudit, vt feſti alicuius diei ſolennis celebritas videretur. Cruce adorata, ad primarium quendam Christianum diuertimus, apud quem nonnullis concionibus habitis, magna omnium voluntate decretum eſt templum, in quo ſacerdotes ſacrificarent, ſi qui in ea loca venirent: quo item Firando neceſſarius ſacrorum apparatus eſt miſſus. Interea dum hic agimus, mihi grauis homo narrauit Iquichuchi mulierem Chriſtianam ſuadente diabolo, ſiue eius miniſtris, abortus faciendi gratia pharmacũ ſumpſiſſe eiuſmodi, vt infantẽ, ipſamq́ parentem necauerit. Huius corpus Chriſtiani, vt quæ noxa capitali obſtricta migraſſet, in ipſorum cœmeterio in quo Crux eſt poſita, ſepeliri cum vetuiſſent; illa poſt aliquot dies periculoſe ægrotanti adoleſcenti cuidam Chriſtiano per viſum, Corpus (inquit) meum ſacra ſepulturæ prohibitum eſt illud quidem: ſed ne iccirco me Chriſtiani damnatam exiſtiment: quippe ante quàm e vita diſcederem, Dominus contritione mea lacrymiſq́ placatus eſt. quibus rebus Chriſtiani ex adoleſcente cognitis (namque is deinde conualuit) valde animati ſunt.

Ex eo loco rurſus ad pagum Iquichuchi; atq; inde, ſpe reditus Chriſtianis relicta, Firandum diſceſſi ad quædam ſacrorum inſtrumenta accipienda, quæ nobis Luſitanorum nauis aduexerat.

Firandum vt venimus, nauarchum Luſitanum allocuti, ad Antonium diuertimus ſtatim, qui cum vniuerſa fami-

familia nos peramanter accepit, detinuitq́ ad multam noctem nonnulla de officij religione percontans: poſtridie nauarchum adiui, vt permagnam tabulam pictam in naui proponeret Chriſtianis viſendam, quos in proximum Dominicum diem (quod eorum commodo fieret) ad concionem ſimul, & ſpectaculum, dimiſsis per agros nuntijs, euocauimus. interea nocturnis hortationibus cum ceteri Chriſtiani in fide animati ſunt, tum ethnici circiter quinquaginta ad Baptiſmum adducti: in ijs e proceribus quidam Antonio nō inferior. Et quoniam Firandi ſacra ædes erat nulla, petijt nauarchus ab Rege, vt liceret in area noſtra ædificare templum, quo Luſitani, qui verſabantur ibi nonaginta, religionis cauſſa ſeſe reciperent, eoq́ Firandenſes Chriſtiani deinceps vterētur. cui Rex ſe deliberaturum reſpondit. ea erat diſsimulata negatio. itaque id vbi reſciuimus, apud Chriſtianum in area noſtra habitantem priuatum ſacellum excitare, atque ornare conſtitui. quod ille tanta animi alacritate ſtudioq́ recepit, vt ædiū duarum quas poſsidebat alterius, vltro mihi optionem daret, ſeq́ æditu̅um fore profiteretur. igitur, Antonio præſertim operas & cetera neceſſaria benigne ſuppeditante, ædicula comparata eſt, & omnibus rebus inſtructa, in qua ſingulis noctibus Litaniæ & conciones habebantur. vbi Dominicus dies aduenit, e pagis inſuliſq́ finitimis ingens Chriſtianorum multitudo confluxit tum ad verba Dei audienda, tum vero ad ſacram viſendam imaginem, poſitam, vt dicebamus, in naui, loco periſtromatibus, vexillis, virentibuſq́ arborum ramis ornato. referta iam ſpectatoribus naui, cum peroraſſem; eos omnes nauarchus, quod longe ab domibus ſuis abeſſent, liberali cibo, potuq́ refectos dimiſit.

Iam dies obrepſerat, quo die mihi Bungum redeundum

dum eſſet: quocirca ſacra tabula ex oneraria in nauiculam tranſlata, vt inde Facatam deueheretur; Chriſtianos Iquichuchenſes monui, me ſabbato proximo (vt promiſſa facerem) ad eos ex itinere venturum, & inde poſtridie veſpere profecturum: qua illi re audita, parata naui continuo ad me deducendum venerunt. ſub noctem conſcendi, comitibus pijs aliquot Luſitanis, qui me rogauerant, vt mecum ſe ad illas Eccleſias inuiſendas venire permitterem. Deſcendentibus nobis ad litus obuiam prodiere Iaponico more cum facibus multis: eodemq; comitatu ad templum venimus, vbi nos magna populi multitudo cum pueris exſpectabat. Concione habita, & puerorum Catechiſmo peracto, quòd iam intempeſta nox erat, plebem dimiſi, maneq; poſtridie (Dominicus erat dies) poſt concionem incolas circiter tredecim Chriſtiana doctrina iam inſtitutos baptizauimus. Inde profecti, magna in itinere ac varia incommoda moleſtiasq; pertulimus. Nam et mari, paruis lintribus, ijsq; monoxylis, vaſtos interdum ſinus traijcere ſumus coacti, vixq; imminentium piratarum manus effugimus, qui captos homines diu multumq; vexatos in ſeruitutem diuendunt; & terra, iumentis conſulto relictis, lutulenta via atque teterrima cingulo tenus cœno demergebamur: quæ tamen ſordes occurrentibus paßim riuis eluebantur. Acceßit ad hæc aſſiduum pœne profluuium ſanguinis, quo ſane grauiter, acerbeq; vexabar. Sed eas omnes difficultates, Chriſtianorum ega nos ſtudium caritasq; compenſabat egregia: cum & hoſpitij, commorationisq; noſtræ mercedem conſtanter ac benigne reſpuerent: et abeuntes, viatico omnibusq; rebus neceſſarijs liberaliter inſtructos vberrimo fletu proſequerentur: &, quod longe admirabilius eſt, impreſſa a nobis humi veſtigia ipſa, obſtupentibus rei noui-

tate, ac miraculo qui mecũ aderant Luſitanis, oſcularentur. Verum, ne longior ſim, modũ epiſtolæ faciã, ſi vnum addidero, ex quo facile iudicare poßitis, quanta ſit Iaponicæ gẽtis ac nominis ad humanitatem religionemq́ propenſio. Cum feſſus e via, morboq́ pœne confectus, in quodam barbarorum oppido ſubſtitiſſem; tametſi nullum erat deſiderium cibi, tamen ne plane deficerem, oryzam reformidans, putridaq́ piſcium ſalſamenta (hæc enim incolarum cibaria ſunt) miſi qui oua coemeret. is autem mihi mox oua cum ipſis nummulis retulit. Cauſſam quærenti, reſpondit, barbaros oua, quòd dies ille feſtus ipſorum eſſet, vendere noluiſſe: quòd ægroto quærerentur, dono dediſſe. Denique Bungũ ægre peruenimus, ibi quanquam a Coſmo, ac Socijs amantiſſime acceptus, humaniſſimeq́ tractatus, vix tamen adhuc e diuturna ægrotatione conualui. Vos clementiſſimum IESVM obſecrate fratres, vt mihi ad ſe perfecte colendum vires, animumq́ ſuppeditet. Bungo. Calend. Octobris. 1561.

COSMVS TVRRIANVS Antonio Quadrio Indiæ prouinciæ pro Societate IESV Præpoſito.

L*Aeti rerũ Indicarum euentus quos ex litteris a vobis publice ſcriptis hoc anno cognouimus, cum eiuſmodi viſi ſunt, propter quos ingentes immortali Deo gratias ageremus, tum etiam nos monuere, vt Iaponicas res (quæ nunquam antehac meliore*

melioſe loco fuerunt) viciſsim perſcriberemus ad vos. Primum igitur de regionis ipſius natura nonnulla (tametſi multa iam in eam ſententiam ſcripta ſunt) tum vero felicem, hoc anno præſertim, Chriſtianæ religionis progreſſum, ad eius gloriam, qui bonorum omnium eſt auctor, hac epiſtola perſequar.

Iapon inſula eodem climate, quo Hiſpania, continetur: terræ atque arborum fructus varij, & pleriq; Hiſpanicis non abſimiles: multæ etiam argenti fodinæ cernuntur. Gens admodum bellicoſa, & in retinenda omni ſtudio dignitate proxime ad Romanos veteres illos accedit, præcipuumq; eſt apud eos idolum honoris, & ob id ipſum bella ſæpe mouentur, multi partim occiduntur, partim etiam ignominiæ vitandæ cauſſa mortem vltro ſibimet inferunt. eadem eſt cauſſa, cur parentes revereantur; amicis fidem præſtent; ſcelera, flagitiaq; vt furta, adulteria, aliaq; eiuſmodi refugiant.

Publica adminiſtratio eſt triplex. Principem omnium tenet locū ſupremus religionum antiſtes, cuius decretis, ac ſcitis omnia publica, priuataq; ſacra ſubiecta ſunt. Naſcentes præterea Bonziorum ſectæ nullam exiſtimationem, vel auctoritatem obtinēt, niſi eas idem ſuo diplomate ac teſtimonio comprobauerit. Tundos etiam (qui velut epiſcopi ſunt) tametſi eorum nominatio, quæ dicitur, quibuſdam in locis pœnes Regulos ſit, confirmat tamen, & creat ipſe: qui deinde magno apud ſummos infimosq; in honore ſunt, & ſacerdotia conferunt. Iam vero priuilegia quoque, & immunitates a profanis muneribus, ab illo petuntur. Nam quæ leuiora ſunt, vt carnis guſtatus religioſis diebus cū ad idolorū delubra vulgo peregrinantur, aliaq; ſimilia, eorū poteſtas pœnes Tundos eſt. Porro ſacerdos hic maximus, tametſi apud Sinas ab eruditione,

ac ſapientia; apud Iaponios tamen vel a ſtirpe, vel a nobilitate, & pecunia legitur. late admodum imperat, magniſq; vectigalibus fruitur, & cum profanis regibus ſæpe certat. Atq; hæc de religione, ſacriſque. Cetera gubernatio bifariam diuiditur. præfecti duo ſumma cum poteſtate ſunt: quorum alter honoribus præeſt, alter iudiciorum, et cauſſarũ cognitiones exercet. Honoris præfectus, quem vocant Vo, ſtirpis ſucceſſione delectus, in deorum numero colitur. Hunc terram pede contingere religio eſt: ſi tetigerit, magiſtratu depellitur. domeſticis finibus nunquam egreditur, nec temere ſeſe in conſpectum dat. intra ædium ſuarum ſepta, vel lectica geſtatur, vel ſoccis ligneis ambulat ſpithamam altis. In ſella fere quieſcit, ex altera parte pugionem habẽs, ex altera vero arcum ac ſagittas. intima tunica vtitur nigra, extima autem rubra, quæ tenui ſerico, ceu velo quodam, obducitur. pileum gerit in capite pendentibus vittis, ad inſtar pontificalis tiaræ: frontem habet rubro, candidoq; colore depictam, & fictilibus ad cibum vtitur patinis. Eiuſdem vnius in toto Iapone iudiciũ eſt, quo quiſque honoris titulo ſit decorandus. multi enim dignitatis gradus ac diſcrimina ſunt, eaq; certis characteribus dignoſcuntur, quibus in obſignandis epiſtolis vti mos eſt: iiq; pro varietate graduũ ſubinde mutantur. Regem quidem hunc Bungi, ex quo die in hanc vrbem migrauimus, eiuſmodi honorum vocabula & notas quater & tricies iam mutaſſe animaduertimus. Habent autem dynaſtæ omnes regniq; proceres, ſuos quiſq; apud Vo procuratores: quia natio eſt laudis ac dignitatis mirum in modum appetens, ad ineundã ipſius gratiam pretioſis inter ſe muneribus certant: quibus ille adeo creſcit (cum ceteroqui fundos ac vectigalia nulla poſſideat) vt hac vna ditatus præda, Iaponiorum pœne omnium pecunioſiſſi-

rioſiſſimus habeatur. & quamuis tanto in honore ſit, tribus tamen de cauſſis eo dignitatis gradu deijcitur: Si pede contingat ſolum, vt diximus: ſi quempiam occidat: denique ſi pacis & otij inimicus euaſerit: nunquam tamen iccirco capite plectitur. Reſtat extremus iudiciorum præfectus. is cum reliquæ iuriſdictioni, tum etiam bellis præeſt indicendis, quæ ipſe iuſta eſſe decreuerit, itémque ſedandis: nec non puniendis ijs, qui in regno ſeditionem excitauerint: quas ad res regulorum opera, atque opibus vtitur, quorum, niſi paruerint, bona proſcripta finitimis ciuitatibus addicit. Hæc ſunt magiſtratus huiuſce iura, & imperium, cui tamen non omnino obediunt proceres, quòd fere armis, ac vi magis, quàm iure certatur. Quod ad reliqua pertinet, Iaponij regibus quiſque ſuis in profano foro, in ſacro ſectarum principibus ac Tundis obtemperant. Eæ ſectæ (quod iam antea ſcripſimus) circiter duodecim ſunt: quæ licet inter ſe cultu, ac ſuperſtitionibus differant, omnes tamen fere in tollenda animorum immortalitate conſentiunt. & quamuis plebi varia deorum nomina ad adorandum proponant, ipſi tamen apud ſe nihil eſſe præter ortum & interitum exiſtimant: aiúntque homines, bruta animantia, plantas, redire omnia quendam in locum, vnde profecta ſunt. ad cuius opinionis prauitatē penitus imis ſenſibus inculcandam paratas habent commentationes circiter bis mille, & quingentas. quas vbi quis diuturna cogitatione animo impreſſerit; omni religione ſolutus, prorſus in illa cœcitate ac tenebris conquieſcit. nonnullas attingam, vt genus videas. percontare (inquiunt) caput hominis abſciſſum a trunco, tu qui es? audiemus quid reſpondeat. illa eſt etiam: eundem ventum pro corporum diuerſitate quæ offenderit, varios edere ſonitus. deniq; ſtatuunt, quod e nihilo exiſtit, in nihilum re-

T 3 *uerti,*

uerti, eſſeq́ tres hominis animas: quæ ordine alia poſt aliam deinceps corpus & ingrediantur, & deſerant. illud vnum intereſſe, quòd quæ prima ingreſſa eſt, poſtrema diſcedat Has autem ineptias in arcanis habẽt, venduntq́ cariſſime.

In ijs qui homines doctrinæ laude illuſtres in deorum numero venerantur, ſunt qui quendam colant nomine Xacam, quẽ aiunt Regis filium in primis eruditum fuiſſe: is praua dogmata poſteris ſcripta reliquit permulta. Itaque librum eius quem Foquequium vocant, pariter venerantur, negantq́ ſine eius voluminis ope quenquam poſſe ſeruari: eiuſdem beneficio ipſas quoque herbas, & ligna beatitudinem eſſe adeptura. Omnis autem illius libri doctrina eo refertur, vt perſuadeat nihil eſſe, ex quo omnium eſſe pendeat.

Qui Solem, ac Lunam adorant, delubrum habent etiam nomine Denichi, cuius imaginem pingunt tricipitem, quam Solis, ac Lunæ, & elementorum eſſe virtutem affirmant. Iidem offerentem ſubinde ſeſe dæmonis ſpeciem ita vt eam clare conſpiciant, multis, ijsq́ admodum pretioſis ſacrificijs venerantur. Hominum genus in primis veneficum, & Chriſtianæ religionis inimicum. Delubrum eſt aliud Quanonis, quem Amidæ filium fuiſſe perhibent. hunc pauci colunt, ſed eam ſuperſtitionem magni faciunt, precesq́ aſſidue recitant.

Nam de ceteris, qui commentationibus vacant, iam ante diximus, quorum maior eſt numerus. Venio ad res Chriſtianas, quæ mihi nunquam æque bene ac nunc, ex quo Iaponem attigimus, habere ſunt viſæ. Nam antehac, bellis ac ſeditionibus prouincialiũ impediebamur non modo ne religionem latius propagare, ſed ne parta quidem conſeruare poſſemus. Hoc autem anno Bungi rex, amicus noſter,

noſter, ita feliciter cum hoſtibus dimicauit, vt propemodum debellauerit. quare ipſius victoriam tantum eſt otium conſecutum, vt ingens plane porta Euangelio patefacta eſſe videatur. Verſamur autem in Iapone non plus ſex in vniuerſum e Societate noſtra varijs locis atq; prouincijs. Primum eſt hoc Bungi domicilium, quæ vrbs ab ipſo Rege incolitur, poſita ad Septentrionem gradibus tribus & triginta & ſemis, quæ tota pars inſulæ in arcticũ vergens polum, cum multos iam habeat Chriſtianos, eosq; conſtantes, tum ijs augetur in dies: in quibus litterati nonnulli ſunt ex ordine commentantium, qui ſe inuicem ad Chriſtum alliciunt, de quibus ex alijs litteris plura cognoſces.

Alter Chriſtianorum locus eſt Cutame in agro Bungenſi, ab vrbe Bũgo circiter ſeptem, & viginti millia paſſuum. Chriſtiani ſunt ibi amplius ducenti, quorum vnus ære ſuo egregium templum exſtruxit, & aliquem e noſtris efflagitat: ſed quo minus ei concedatur, Sociorum in his locis paucitas facit.

In Firando inſula tertia Eccleſia eſt, quam ſeptem octóve loca Chriſtianorum efficiunt. ſita eſt autem hæc inſula ex altera parte Iaponis ad occidentẽ, ab vrbe Bungo paſſuum ad centum & quinquaginta millia: Chriſtiani bis mille cenſentur: a quibus colendis, iuuandisq; nos annis ſuperioribus bella intercluſerunt. Sed iam Firandi Rex ab hoc Bungenſi deuictus, ſtipendiarius ipſius eſt factus, eritq; poſt hac nobis tutus ad eam inſulam aditus. ac mẽſe Iulio proximo inuiſit eam Eccleſiam Aloiſius Almeida, multaq; ad Chriſti cultum ibi præclare conſtituit, quæ Aloiſij ipſius litteris ad vos perſcribentur.

Accedit Facata vrbs inprimis opulẽta, & mercatoribus celebris. diſtat a Firando circiter ſeptuaginta millia

paſſuum. templum eſt ibi, Chriſtianiq́; permulti. horum vnus aliud quoque ſe templum ædificaturum promiſit. Ibidem ex itinere Almeida paucis diebus baptizauit incolas amplius ſexaginta, multo etiam plures baptizaturus in reditu, niſi repente in morbum incidiſſet.

Quintum obtinet locum Cangoxima oppidum, quo primum in Iaponem veniens Franciſcus Xauerius appulit, ibiq́; primum Iaponij Chriſtiani fieri cæpti ſunt. poſita eſt autem ea regio in Meridiem ad alteram procurrentis inſulæ cuſpidem, gradibus vno et triginta, ab vrbe Bungo paſſuum fere ducenta millia: quam item Eccleſiam nuper Almeida luſtrauit.

Neque vero Amangutium omittendum eſt. ea vrbs magis ad Septentrionem ſpectat, abeſtq́; Bungo paſſuum centum & quinquaginta millia. ea vinea quo minus annis ſuperioribus inuiſeretur coleretur q́;, bella prohibuerunt: quamquam pacatis iam rebus, ex Chriſtianorum litteris (quibus ad copioſam meſſem in ea loca inuitamur) didicimus conſtanter eos in fide perſiſtere.

Sequitur Meacenſis Eccleſia, ad alteram huius inſulæ cuſpidem. Ex ijs locis cum primarius quidam Bonzius mihi per litteras demonſtraſſet magno ſe deſiderio teneri legis diuinæ cognoſcendæ, ſed confecta iam ætate ad me venire non poſſe, orare ſe, vt ſi mihi minus eo proficiſci liceret, quempiam alium mitterē; Gaſpari Vilelæ Meacum rei Chriſtianæ cauſſa proficiſcenti mandata cum litteris ad hominem dedi: ſed eum Gaſpar mortuum offendit, quem ferunt ante obitum dixiſſe, præclare ſibi cognita, ac percepta fuiſſe, quæ tum ego, tum Iaponij noſtri ad ipſum de Chriſtiana religione perſcripſeramus, ſeq́; e vita ea ipſa fide ac religione diſcedere. ac Meaci quid actum ſit, fuſius ad vos Vilela perſcribet.

Nouiſſi-

Nouiſſima eſt omnium Eccleſia Sacaiana non longe à Meaco: opulenta vrbs, emporiumq́; percelebre, ſuisq́;, Venetorum more, legibus vtens. Inde ad me cum muneribus litteræ miſſæ ſunt, quibus etiam atque etiam rogabar, vt eo legarem ad promulgandā Dei legem aliquē e noſtris. quod mihi cum Sociorum paucitas non permitteret, nullusq́; mecum eſſet ſacerdos; ad Gaſparem ſcripſi, vt eo ſeſe conferret, reiq́; Chriſtianæ cōſuleret, quoad ſubſidium nobis ex India mitteretur. quocirca te per Dominum obſecro, vt operarijs ſaltem ſex, aut minimū quattuor inopiæ noſtræ ſubuenias: nam præter has octo iā inſtitutas Eccleſias, eiuſmodi eſt in præſentia ſtatus rerū Iaponicarum, vt minime dubitem, quin omnes huius regni atq́; inſulæ partes (modo præcones nō deſint) Euangelium Chriſti peruagaturum ſit.

Quod ad Chriſtianorū mores vitamq́; pertinet, plura ex litteris Sociorum cognoſces. Vnum illud dicam, me tot barbarorum, & Chriſtianorum terras emēſum, gentem vidiſſe nunquam aut rectæ rationi, vbi eam cognouerint, æque obtemperantem, aut ita pietati ac pœnitentiæ deditā; plane vt in Confeſſionis & Euchariſtiæ myſterijs obeundis, religioſi cœnobitæ potius, quàm tyrones ac neophyti videantur eſſe. Iam quanta ſit eorum in fide conſtantia, vel ex eo facile conijci poteſt, quòd cum Firandenſes Chriſtiani, vnius tātum ſuſceptæ religionis cauſſa, cum alijs afficerentur iniurijs, tum etiam in exſilium pellerentur, multi, re familiari neglecta, Bungū commigrarunt, paupertatis incommodis Chriſti Domini caritati poſtpoſitis. pietatis vero illud ſit argumentum. cum ære campano ſtatis horis datur ſignum precādi, tanta eſt omnium in eo genere alacritas, non modo vt viri, fœminæ, & pueri; ſed pœne infantes ipſi, qui nondū ratio-

tionis compotes ſunt, nixi genibus ilico preces fundant. Sane Chriſtianus quidã mihi narrauit, cum paucis hiſce diebus puellam tenera admodum ætate ad vinum a propola coemendum miſiſſet, dum vinum e cupa depromitur, puellam audito ſalutationis Angelicæ ſigno, relicta ilico lagena, genibus poſitis fixam ſtetiſſe, quoad orationem Dominicam, & Angelicam ſalutationem quinquies recitaſſet: eamq́; rem barbaros qui aderant ita admiratos, vt dicerent nullum eſſe Deum cum Chriſtianorũ Deo comparandum, quorum pueri etiam ipſi bonos mores docerent. Iam vero quanti grana, quæ benedicta vocantur, faciant Chriſtiani, præclare demonſtrant, cum pauca quædam a noſtris huc miſſa celebrioribus locis publice poſita aſſidue precando percurrunt: & ſi quod eſt alicuius priuatum, ſemper de manu in manum traditur, nec quicquam donari gratius his hominibus poteſt. Proinde vna cum operarijs mitte quæſo ex ijs etiam granis, aliquot, quoniam tanto in honore ſunt. & noli dubitare, quin vtrunque beneficium melius hic, quàm apud Malucos, aut Braſilicos collocetur. Quod reliquum eſt, faxit Deus vt quantum ſubſidio egeamus, intelligas: tibiq́; ac nobis omnibus ad ipſum rite colendum vires impertiat. Vale. Bungo. 7. Idus Octobris 1561.

GASPAR VILELA Societati IESV.

A*Nno ſuperiore, Coſmi Turriani miſſu, Bungo diſceſſurus Meacum, de mea profectione feci vos per litteras certiores. Nunc, quoniã id fore vobis gratum atque iucundum exiſtimo; ea perſequar, quæ mihi ex eo tempore cõtigerunt:*

vt

vt cum Deo Domino gratias agatis; tum fratrem hunc veſtrum a veſtra conſuetudine tanto locorum interuallo diſiunctum, ſupplicationibus veſtris adiuuandum intelligatis.

Anno igitur a Virginis partu 1559, comite Chriſtiano Iaponio, Laurentio nomine, probo iuuene, & linguæ huius rerúmque peritiſſimo, nauigium ethnicorum conſcendimus: iter autem noſtrum (quod facile iudicari potuit) aduerſarius multis rationibus impedire conatus eſt. primum enim ipſo nauigationis initio, tanta repente malacia ac tranquillitas exſtitit, vt nauis loco moueri non poſſet. Tum barbari vt muneribus pacem ventúmque a Dijs obtinerent, ſtipem ſigillatim a vectoribus corrogare cœperunt. Vbi ad me ventum eſt, negaui me vnius Dei conditoris cœli terræq; cultorem, in quo ſpes meas omnes haberem repoſitas, quidquam in ipſorũ delubra collaturum. quo illi reſponſo adeo excanduerunt, vt eius incommodi cauſſam apud me reſidere, ac proinde me in mare proijciendum eſſe affirmarent. Hic nos ad Deum mente animóque conuerſi: cuius beneficio inflari vela mane poſtridie cœpta ſunt. Sed cum aliquot paſſuum millia proceſſiſſemus, aduerſo vento rurſus retenti, quatriduum ſtare coacti ſumus. Tum vero barbari plane in nos cauſſam eius rei conferre, verbisq; & ſignificationibus conceptam iram oſtendere: quæ tamen Domino miſerante cohibita eſt. Denique ad portum quendã delati, ibiq; decem dies tempeſtate coacti ſubſiſtere, communi ſententia decreuerunt, nequaquam nos ſecum ex eo loco auehendos: & ipſo quoque nauarcho in eam ſententiam adducto, nos deſcendere coegerunt, quem tamen cum aliam nauem nullam in eo portu offendiſſem, precibus placatum, inuitis omnibus perpuli, vt me vltra eum

eum locum paſſuum ſex & triginta millia deferret. Et quoniam nauarcho vlterius progrediendũ non erat; barbari circum naues quotquot in eo portu erant circumcurſare ſtatim incipiunt, & gubernatoribus aperte denuntiare, ſi proſperam optent nauigationem, nos e nauali comitatu omnino reijciant: quocirca omnibus abeuntibus, relicti ſumus in litore: ſed paulo poſt diuinitus alio confeſtim appulſo nauigio, tam feliciter nauigauimus, vt portum citius ijs, qui ante nos ſoluerant (cum etiam aliquot eorum in piratas incidiſſent) ſine vllo periculo tenuerimus. Tum denuo inſtare barbari, & nauicularijs ſuadere conati ſunt, ne porro nos ad vrbem Sacaium, quô tendebamus, perducerẽt. ſed fruſtra. etenim quarto Idus Sextilis incolumes eo peruenimus: qui dies quoniam Diuo Laurentio erat ſacer, ipſum Chriſti martyrem, eius nationis patronum aſciuimus. eſt autem vrbs Sacaium perampla, plurimiſq; ac pecunioſis mercatoribus frequẽtiſſima, ſuiſq; legibus ac moribus more Veneto gubernatur. Hic nos ex itinere aliquantulum recreati, ad montẽ contendimus Frenoiamam, ab vrbe Meaco paſſuum millibus decem & octo. mons autem eſt permagnus: habitatur a Bonzijs, & caput eſt regni, ad cuius radices iacet lacus plenus piſcium, paſſuũ nonaginta millia in longitudinem, vnum & viginti in latitudinem colligens, quem multi confluentes amnes efficiunt. in eius litore locus eſt ad montem pertinens cœnobijs plus quingentis viſendus, multis alijs bellorum iniuria deletis, quæ quondam trium millium, & trecentorum ſummam impleſſe dicuntur. His autem in cœnobijs Bonzij diuerſarum ſectarum habitant, bipedum ſuperbiſſimi: ac ceteri quoq; montis incolæ ad litteras natura propenſi videntur, in quibus (vt opinor) excellerent, ſi ſe ad Chriſtianam religio-

ligionem adiungerent. quibus nos Euangelij lumen inferre conati, nihil profecimus, & nemo nobis aures, præter ſenem quendam Bonzium, dedit: cui, & ſimul diſcipulis eius aliquot, demonſtrauimus vnum eſſe Deum opificem rerum omnium, animosq́ hominum eſſe immortales. tum ille mihi in aurem inſuſurrans, orationē meam, quamuis placitis Iaponiorum aduerſaretur, plane ſibi probari dixit, & præſertim quæ de animorū æternitate a me fuerant diſputata: ſed quo minus Chriſti ſacra ſuſciperet, ſe Bonziorū metu, capitisq́ periculo deterreri. vbi igitur fruſtra nos laborare intelleximus, inde profecti, paucis diebus Meacum hyeme tum ineunte peruenimus: eſt autem vrbs perampla, tametſi maior olim fuiſſe traditur, cum eſſet eius lōgitudo paſſuū vnius & viginti millium, nouemq́ latitudo. Hanc montes editiſſimi cingunt: quibus in imis ingentia vbiq́ & opulenta cœnobia, atque ædificia antiqua cernuntur: quanquam ſeditionibus & incendijs vna cū ipſa vrbe, magna ex parte diſiecta & exciſa: vt, quod nunc vrbis incolitur, priſcæ magnificentiæ tenuis quædam velut imago eſſe perhibeatur. Regio eſt in primis frigida, partim ex copia niuium, partim ex arborū caduarum inopia. Sterilis autem adeo, vt raphanis, rapis, melongenis, & leguminibus vulgo veſcantur: hæc autem ciuitas dicitur quondam religione ac litteris floruiſſe: cuius rei argumētum etiam illud afferunt, quòd ex eadem vrbe monteq́ omnes Iaponiorum ſectæ manauerint, quarum principes ac magiſtri in his locis ſibi in hoc vſque tempus ſedes, ac domicilium collocarunt. Meaci igitur, conducto hoſpitiolo, cum nemo fere ad nos ignotos adhuc, & obſcuros audiendos accederet, mihi faciēdum exiſtimaui, vt primum omnium regem ſiue Imperatorem honoris cauſſa inuiſerem,

vt eo beneuolo, propitioq́; vteremur: deinde ſumpta Cruce, in mediam viam ex ædibus prodiens Chriſtum palam prædicare inſtitui. quas ad voces ingens continuo populi multitudo conuenit, alij rerum nouarum ſtudio, alij etiam cauillandi atque irridendi. Quorum interrogationibus cum ita Deo adiuuante reſponderetur a nobis, vt ipſorum rationes plane infirmari, ac refutari conſtaret; aduentus noſtri fama totam vrbem ita peruaſit, vt omnium ſermone celebraretur: partímque improbaretur noſtra doctrina, partim etiam defenſores aliquos inueniret. Bonzij quidem furentes circumcurſare vicos, plebem in nos incitare, Euangelium probris maledictisque proſcindere, falſis etiam teſtibus criminari, nos carnes humanas vorare, repertáque domi noſtræ oſſa cadauerũ: alij deniq; nos hominum ſpecie dæmonas dicere: hortari etiam vicinos, vt nos finibus pellerent: ædium vero domino exprobrare, ꝙ nos in ſuis tectis morari pateretur: qui ipſorum dictis impulſus, mihi renuntiari iuſsit, vt confeſtim migrarem: cumq́; incertus quo me reciperem, haud ita cõtinuo paruiſſem; euaginato in me gladio impetum fecit, quamuis intelligeret, ſi me occidiſſet, ſe vel patrijs legibus capite punitũ iri, vel eius ignominiæ vitandæ cauſſa, mortẽ Iaponico more ſibi vltro eſſe oppetendã. Ac meus quidẽ quis tum eſſet animi ſenſus ac ſtatus, cum impendentẽ mihi e barbari manibus euaginatum enſem aſpicerem, exiſtimare poteſtis ipſi. Et ſane mihi affirmanti credite fratres, permultũ intereſſe, vtrũ quis mortem apud ſe tacitus meditetur & cogitet, an oblatã ſibi propius intueatur ac cernat. Ego me (ad quem enim confugerem?) Domino totum commendaui, ac tradidi, cum vna me res eo tempore ſolaretur, ꝙ inter eos terrores, minasq́; verbum Dei in hac vrbe, quæ omniũ Iaponicarũ

ſuper-

ſuperſtitionum eſt parens, diſſeminari & creſcere intelligerem. Eo periculo perfunctus, cum iam aliquot Chriſtianos feciſſem, iniquorum furori concedere, & in alias ædes migrare conſtitui, quas nobis vini propola quidam exhibuit perincommodas. quippe quæ Ianuario menſe in magna niuium copia, frigoribus maximis; & parietibus, & omni alio munimento carerent. Hic nos maiore etiã animo cæptis inſtitimus, Dei beneficio parati, vitam, ſi opus eſſet, in Chriſtiana cauſſa profundere. iamq́ & e ciuibus plures, & e paganis permulti Chriſto nomina dare non dubitabant, quamuis ob id ipſum vulgo deſpicerētur, & Bonzij, licet aliqua ex parte placati, nondum tamen calumnijs ac maledictis nos lacerare deſiſterent, quinimmo ne vſpiam conſiſtere nobis liceret, communi conſilio emptores ab eius taberna qui domum nobis locauerat, auocare cæperunt: quo ille permotus incommodo, ſæpius egit mecum, vt inde migrarem, ſed tamen ſolitudinem noſtram miſeratus, quòd nullus præterea foret nobis in vrbe locus, tres menſes de habitatione commodare conſtituit. quo temporis ſpatio multa frigoris, laboris, valetudinis incommoda non ſolum æquo, ſed etiam libēti animo (Domino auxiliante) pertulimus. Iamq́ æſtas appetebat, cum Regem rurſus adiuimus, vt nobis in vrbe tuto manendi faceret poteſtatem. ac tametſi obtrectatores nõ defuere, feliciter tamen diploma ſtatim abſtulimus, mortis pœna propoſita, ſi quis nos aut iniuria affeciſſet, aut quo minus ſuſcepto munere fungeremur, impedire auſus eſſet. Ea re & iniquorum impetus retardati, & Chriſtianorum numerus ita auctus eſt, vt neceſſe fuerit perampla domo ad eam rem coempta templum inſtruere, quo non Chriſtiani ſolum, ſed etiam ethnici confluebant. quorum alij ſe ad Eccleſiam aggregabant,

bant, alij cum verba noſtra vehementer probarent, Baptiſmi tamen petitionem ſe differre dicebant, quoad latius res Chriſtiana pateret. Annum iam in opere verſabamur, meliusq́ʒ res ibat in dies, cum perpetuus ille hoſtis bonorum omnium, Bonzios, aliosq́ʒ barbaros impulit, vt magna pecuniæ vi in commune collata magiſtratus corrumperent: qui muneribus deliniti inſcio Rege nos ſumma cum ignominia exterminare decreuerant; idq́ʒ feciſſent, niſi cognita re ethnicus quidã primarius, vir bonus, & noſtram cauſſam apud Regem agere ſolitus, nocte antequam inimici domum noſtram irrumperent, me per nuntium monuiſſet, vt Bonziorum rabiem in præſentia declinarem, meq́ʒ in arcem quãdam ſuam ad ſextum decimum lapidem ab vrbe, reciperem. Conſilio a Chriſtianis probato, magna eorum manu, ea ipſa nocte ad arcem vſque deductus, fere quatriduum latui. Sed cum iam res poſtulare videretur, ne abeſſem diutius, Meacum occulte reuerſi ad Chriſtianum diuertimus. quo tempore varius erat de noſtro diſceſſu populi rumor: cum alij iniuria, alij iure optimo nos oppido pulſos dicerent. Chriſtiani vero clam eo ventitantes, quibuſcunque rebus poterant, conſolari nos & iuuare conabantur: quorũ opera quattuor menſium inducijs impetratis, vt interea de noſtra manſione, vel profectione ageretur; in publicũ magna omnium bonorum gratulatione prodiuimus, atque etiam ſacra ædes nobis eſt reddita. Quæ dum gerũtur, ad Regem delatum eſt, contra ipſius edictum quàm iniqui in nos Bonzij ac magiſtratus fuiſſent. qua re permotus, multo nobis in poſterum diligentius cauit. aduerſarij vero fracti ac debilitati non modo nos vltra perſequi deſtiterunt, ſed etiam facta iam nobis libera commorandi poteſtate, nonnulli fauere cœperunt. ita, quod conſilium diabolus

in

in noſtram perniciem ſumpſerat, id ipſum maxime nobis diuinitus profuit.

Reſtat vt nonnulla de ſuperſtitione, ſacriſque huius gentis attingam, vt ipſorum cæcitate perſpecta, enixius pro ipſis Dominum deprecemini. Primum Auguſto menſe concelebrant ludos quos vocant Gibon (quæ vox hominem ſignificat) quòd ij ludi homini ſacri eſſe dicãtur: quorum eiuſmodi eſt ratio. Primum in vrbis vicos, opificúmque collegia, pegmata excogitanda moliendáque diſtribuunt. inde vbi feſtus dies aduenit, veluti ad ſupplicationem populus coit. Agmen currus quindecim, vel viginti præcedunt ſericis pretioſisq; tapetibus cooperti: in ijs pueri multi pſallentes, vel tympana pulſant, vel tibijs concinunt. Singulos autem currus hominibus tricenis, aut quadragenis impulſos ſua quemque artificum turba ſectatur. Alia deinde ſequuntur vehicula hominibus armatis inſtructa, ſericis item, varijsq; priſcarũ rerum monumentis ornata. Hoc ordine pompa delubrum prætervehitur, cuius delubri ea celebritas eſt: qua in re matutinum tempus omne conſumitur. Sub veſperam inde binæ lecticæ prodeunt: altera illius quem colunt Dei, lecticarijs ita compoſitis, vt præſentis numinis pondere valde fatigari premique videantur; alteram eſſe aiunt amicæ cuiuſdam ipſius. nec ita multo poſt, tertia lectica vxoris iuſtæ geſtatur, cui ſimul ac maritus per nuntium ſignificauerit ſe vna cum pellice aduentare; lecticarij ſtatim huc atque illuc lymphati diſcurrunt, itaq; vxoris Zelotypiam inſaniámque ſignificant. Hic populus magna edit ſigna doloris, atque mœſtitiæ: plorant multi, multique ad conſolandum Deæ animum poſitis genibus eam ſupplices venerantur. denique lecticæ coniunctæ ad phanum redeunt: atq; ita ludis finis imponitur.

Nec ille minus miſerabilis error eſt. Eodem Auguſto menſe biduum tribuunt colendis Manibus mortuorũ. ſub imminẽtem noctem in ædium foribus lampadas multas accendunt vario genere picturæ, & ornatu: inde vrbem tota nocte perambulant, alij religionis, alij etiam ſpectandi cauſſa: magna etiam populi vis cum adueſperaſcit, ex vrbe, aduentantibus (vt ipſi videlicet opinantur) ſuorum Manibus obuiam prodit. Vbi quendam ad locum peruentum eſt, quo loco eos ſibi occurrere arbitrantur; humanis primum verbis excipiunt: Felix (inquiunt) fauſtúsque ſit veſter aduentus. Iam diu aſpectus veſtri fructu caruimus: conſidete parumper, cibóque vos ex itineris defatigatione reficite. Tum oryzam, arborum fructus, aliáque cibaria apponunt: & quibus ea per inopiam non licet, ij aquam calidam ſecum afferunt: ibíque totam horam morati, quaſi finem epularum exſpectent, precibus eos in ſuas domos inuitant, aiúntque ſe præcedere, vt domum inſtruant, paréntque conuiuium. Vt biduum illud effluxit, accenſis funalibus oppido plebs egreditur, lumina diſcedentibus præferens, ne ſcilicet in tenebris offendant, aut quopiam incurrant: inde in vrbem reuerſi ædium tecta lapidationibus diligenter excutiunt, ne qui forte ex Manibus (a quibus nimirum aliquod ſibi incommodum metuunt) occulte remanſerint: tametſi eos miſerentur nonnulli, quod paruulos dicant eſſe, &, ſi forte eos in itinere imber oppreſſerit, extingui miſellos. Interrogati Iaponij, cur illis epulum præbeant, reſpondent, eos ad paradiſum tendentes ſuum, qui abeſt leucarum decies millies millena millia, quod iter non minus quàm triennio conficitur, feſſos e via, recolligendarum virium cauſſa huc diuertere. Per eos etiam dies omnia ſepulcra diligenter purgant:

gant: Bonzij autem videlicet regnant; nemo eſt enim re familiari quamuis exigua, quin ad expiandos rite ſuorum Manes Bonzijs munus aliquod afferat. Videtis fratres mihi cariſſimi huius gentis errores, & tenebras, in quibus hæret adeo pertinaciter, vt eam inde ægre admodum eruas. Obſecrate Dominum, vt eos pro ſua bonitate conuertat.

Ad hæc alios etiam agunt celebri cum certamine ludos menſe Martio ſane deteſtabiles. Cōueniunt poſt meridiem quibuſcunque libuerit, armati, deorumq́; ſuorum imaginibus picti humeros. tum duas in acies diuiſi, pueri primum lapidibus, deinde ceteri ſagittis, & ſclopis, mox contis, poſtremo gladijs dimicant. quæ ex pugna ſemper fere nonnulli deſiderantur, complures vulnerati diſcedunt, omnibus qui in eo prælio quempiam occiderint, aut plagis affecerint, impunitate propoſita. omnino bellicoſa eſt natio. hoc ipſorum ſtudium, hæc eſt oblectatio: militibusq́; pro numero ac dignitate capitum, quæ ex hoſtibus cæſa retulerint, præmia perſoluuntur.

Dæmon autē tanto apud hoſce miſeros in honore eſt, vt ei magnificentiſſima phana exſtruantur: in quibus horribili ſpecie ſeſe identidem offerens, cum alibi adoratur a populo, tum præſertim in monte ſuburbano, in quo fuiſſe quondam aiunt cœnobiorum ſeptem millia, quamuis nunc minus multa viſantur: quorum eſt vnum in primis opulentum, & confluenti omnium ordinū multitudine vſq; adeo celebre, vt cum Reges bella geſturi ingentem auri vim ei delubro voueant, & victoria parta perſoluant; tum infima quoq; plebs in ſuis difficultatibus atq; periculis eodem auxilij cauſſa cōfugiat. quibus dæmon per quietem apparens, perſuadet ſe ipſorum religione placatum, eos e periculo eripuiſſe, perindéque

ijs cetera in poſterum ceſſura, vt ipſum rite neglig ēter ve coluerint. quibus ille artificijs ita imperium in has gentes exercet, vt magnopere metuatur, obſeruetur, denique adoretur ab omnibus.

Ille quoque deplorandus hominum error eſt. Bonziū quendam Combadaxi nomine, ante octingentos annos ferunt in hac vrbe verſatum: quem equidem exiſtimo hominis forma dæmonem fuiſſe: adeo nefaria ſcelera ab eo excogitata, ceteriſq; demonſtrata narrantur. hunc tradunt deducere ſtellas e cælo, & futura prædicere ſolitum: inuentorē etiā litterarum fuiſſe, quibus Iaponij vtūtur, ſibiq; multa eaq; magnifica tēpla ædificari iuſsiſſe, extremáque iam ætate ſubterraneum ſibi effodi ſpecum, in quem vltro ſe condidit, cum diceret, ſe iam vitæ huius ſatietate teneri, & in eo ſpecu viuentem velle quieſcere ad annorū decies millies millena millia. quo tempore fore, vt magnus quidam in Iapone doctor exiſteret, ſeq; tum in lucem hanc eſſe rediturum: eo ſermone habito, ſe intra ſpecū obturato oſtio occludi imperaſſe. magnum eſt eius vbiq; nomen, & viuere etiamnum creditur, multiſq; ſe per viſum offert, & ab eo plerique ſuppliciter opem implorant. anniuerſaria vero illius diei ſolennia, quo die ſeſe in ſpecum abdidit, mirum quanta remotarum etiam nationum frequentia celebrentur.

Alij præterea diuerſis ætatibus fuere tres, vel quattuor Bonzij ſumma eruditionis exiſtimatione, quibus item magni honores habentur: & vni præſertim, quem ante annum trigeſimum vixiſſe perhibent, auctorem ſectæ eius, quam Icoxos vocant: magna apud plebem auctoritate: cui ſectæ Bonzius ſemper cum imperio præſidet, ſtupris, flagitijſq; palam turpiter deditus. quem

plebs

plebs nihilo minus tanta pietate, ac veneratione proſequitur, vt eum ſi modo aſpexerit, vim lacrymarum profundat, ſolúíq; ſe admiſſis noxis ab eo ſuppliciter petat. eidem tantum pecuniæ deferunt, vt magnam Iaponicarum diuitiarum partem vnus obtineat. Feſtos vero eius dies quotannis ita conferta populi multitudo concelebrat, vt in ipſo cœnobij aditu, cum fores aperiuntur, obtriti aliqui ſemper intereant: quibuſcum ita præclare agi putatur, vt nonnulli religionis cauſſa ſeſe pedibus irrumpentium vltro calcandos necandóſque ſubſternant. nocte autem, oratio de laudibus eius dum habetur, tanta auditorum comploratio oritur, vt ſi publice magnum aliquod incommodum ac vulnus eſſet acceptum.

Magna eſt etiam ſanctitatis opinio Bonzij Nequiron, qui ante quingenteſimum annum floruiſſe dicitur, & Foquexanæ familiæ princeps fuiſſe.

Hactenus de rebus Meacenſibus. venio ad Sacaianas. Ego Sacaium Coſmi iuſſu Meaco me contuli, vbi ſum in præſentia: quam vrbem, cum ex concurſu hominum ad nos audiēdos (quorum aliqui iam baptizati ſunt) lætam nobis animarum ſegetem allaturam; tum quòd copioſiſſima ac munitiſſima eſt, tutum nobis in tumultibus bellicis perfugium fore confidimus.

Multa vidi poſt meum aduentum memoratu digna, e quibus, ne longior ſim, vnum dumtaxat exponam. Iulio menſe feſtum diem agunt Daimaogini, quem excellenti ſanctitate virum, aſſeclam aiunt fuiſſe priſci cuiuſdam Imperatoris. hunc Sacaienſes adorant, templis compluribus ei dicatis, & ludos eiuſmodi faciunt. Horis pomeridianis viam vrbis longam ad paſſus ducentos tranſuerſis vtrinque tignis ac tabulatis obſepiunt, ne plebi introſpicere liceat: tum magna hominum multi-

tudo a tribus paſſuu millibus eo contendit. in primo agmine idolum procedit equo inſidens, ſtricto manibus enſe permagno, pueris duobus deinceps comitantibus, quorum alter arcum eius & pharetram, alter accipitrem gerit. pueros multæ equitum turmæ certis inſignibus diſtinctæ ſequuntur, & magna præterea peditum vis, qui voto ſeſe ei celebritati obſtrinxere, ſaltantéſque concinunt, Xenzairaquu, Manzairaquu. hoc eſt annos mille voluptatis, mille millena millia gaudij. Hanc turbam Bonzij primum candidati pſallentes, deinde vniuerſa nobilitas in equis mitrata, poſtremo quinque vel ſex veneficæ magno mulierum comitatu linteatæ ſequuntur: extremum agmen claudunt ingentes armatorum copiæ ad excipiendam Daimaogini lecticam prodeuntes ad viam, quam clauſam eſſe dicebamus. Lecticam vero ipſam inauratam lecticarij ferunt viginti, qui varias cantilenas velut intercalari quodam carmine concludunt Xenzairaquu, Manzairaquu. Eandem, ſimul atque profertur in publicum, iactata ſuppliciter ſtipe, alijſq́ꝫ ſimilibus veneratur populus. Hanc ego ſuperſtitionem, & alias in hac vrbe conſpexi, quas Dominus aliquando penitus abolere dignabitur. Meacum ad Natalem Domini cum Chriſtianis agendū poſt menſes quattuor cogitabam, vt menſe Martio Sacaium denuo reuerterer, Chriſtianámque rem omni conatu fulcirem, quoad nobis ſupplementum iſthinc in tanta operariorum inopia ſubmittatur. Vos per Dominum obteſtor fratres mihi cariſſimi, animum inducatis ad hanc prouinciam adeundam. Etenim ſi quod vnquā tempus amplificandæ Catholicæ Eccleſiæ fuit idoneum, nunc certe egregia ſeſe præbet occaſio. Iaponica lingua haud ſane difficilis eſt, ſaltem ad intelligendum. patientia tantum,

ani-

animique ſubmiſſione opus eſt ad ea, quæ Dominus permiſerit, perferenda: quas ille virtutes pro ſua benignitate vtique impertiet iis, qui huic colēdæ vineæ ſeſe alacri animo obtulerint. Quem nos etiam atque etiam obſecramus, vt in animis veſtris, & omnium ſemper inhabitet. Sacaio. 16. Kalen. Septemb. 1562.

EX EPISTOLA ARIAE Sanctij ad Societatem IESV.

EGo in hac vrbe fratres mihi cariſſimi operam nauo curandis ægrotis, qui in Hoſpitali domo ſunt; & ſimul pueros quindecim partim Iaponios, partim etiam Sinas, qui apud nos educantur, litteras & muſicen doceo, quo maiore cæremonia cultúque ſacra in poſterum peragantur: quam rem ad conuerſionem barbarorum non mediocriter profuturam eſſe confidimus. In his pueris duo numerantur, alter quatuordecim, alter vndecim natus annos, tam excellenti ingenio præditi, vt id ætatis, Chriſtianos concionibus ſuis ad lacrymas vſque permoueant. Sed maiorem Coſmus Turrianus Meacum miſit ad ædem ſacram tuendam, & Gaſparem Vilelam in opere ſubleuandum: minor apud nos remanſit. Inſtitutum noſtrum in Iaponiis erudiendis, eiuſmodi eſt. Ioannes Ferdinandus, qui bene iam nouit Iaponice, edocendis neophytis primum operã dat: deinde certũ in locum ſe confert, quo multi ad eũ ſciſcitandi & quærẽdi cauſſa cõueniant, quibus ille reſpõdet, refutatq́ue, cum opus eſt, errores ipſorum: idq́ue ſæpenumero bis in die. transferẽdis etiã Iaponice neceſſariis quibuſdã libris vacat, adhibitis ad eam rem nonnullis incolis Chriſtianis, vt verſio purior, clarior, atque ſuauior ſit. ex iis, qui Chri-

ſtiana diſciplina inſtituuntur, aliqui ſunt viri primarij, quorum vnus ante Baptiſmum, Bonziorum cœnobio cum poteſtate præfuerat, in Iaponicis ſuperſtitionibus, litteriſq; apprime verſatus.

Ad conciones, quæ ſingulis anni feſtis diebus, per Quadrageſimam vero multo ſæpius habentur, operibus ſuis & ratione lucri neglecta, tam alacriter auidéque plebs ventitat, vt fræno potius, quàm calcaribus egeat. quantum vero concionibus proficiatur, ſatis apparet vel ex pietate, cultúque ſacrorum, vel ex conſenſu, mutuaq; Chriſtianorum beneuolentia, quam ſane augeri conſtat in dies. Hebdomadæ ſacræ diebus cum cetera ſolennia rite ſunt perſoluta, tum vero quinta feria in cœna Domini, poſteaquam pauperum pedes de more abluti ſunt, agmen proceßit eorum, qui ſeſe flagris cædebant: ſequebantur tredecim pueri ornatu funebri, paßionis Domini argumenta geſtantes: ij ſuum quiſque carmen elata voce tanto cum animi ſenſu pronuntiauerunt, vt nemo omnium, quotquot erant in templo, lacrymas tenere potuerit. Paſchali autem die Dominico, hiſtoriæ quædam e ſacris litteris actæ ſunt: vt exitus Iſraelitici populi ex Aegypto, ſpecie rubri maris in veſtibulo templi machinationibus artificiòſis exhibita, quæ tranſitũ Iſraelitis præberet, ingreſſum autem Pharaonem vna cum exercitu obrueret. Ionæ quoque Prophetæ caſus, aliáque ſimilia ſpectacula edita ſunt. Supplicationibus abſolutis, dialogus publice eſt habitus, in quo ſuperiorum dierum ex morte Domini luctus atque mœſtitia cum Paſchalis celebritatis lætitia & gratulatione conferebatur: quibus rebus mirum quanta voluptate affecti fuerint Chriſtiani. Atque iam ante, ipſis quoque Natalis Domini ferijs, orbis terrarum totius inundationem, cuſtodias

Loth,

Loth, Abrahami victoriam, denique paſtorum aduentum ad oppidum Bethleem, ſermonesq́; cum Virgine Dei matre habitos ita ad viuum effinxerant, non modo vt ſpectatores, ſed actores etiam ipſi præ intima animi dulcedine collacrymarentur. Atque hæc de rebus Bungenſibus.

Nunc de ceteris Iaponis partibus pauca complectar. Gaſpar Vilela Meaco Sacaium profectus primarij cuiuſdam viri precibus inuitatus, non ſolum peramanter ab eo acceptus eſt, ſed etiam eiuſdem ſumptu ac benignitate fanum ædificauit, quo populus ad Euangelium conueniret, ſtatimq́; conſtitit operæ fructus, nonnullis ad Baptiſmum adductis, in ijs adoleſcente filio eius apud quem Gaſpar diuerterat, præclara indole puero, qui tam illuſtria virtutis, ac pietatis dedit indicia, vt eius opera parentes quoque ipſius, fratremq́; natu maiorem, qui iam ad religionem Chriſtianam valde ſe propenſum oſtendit, ad Eccleſiam Dei aggregatum iri Domino fauente ſperemus. Puerum hunc Gaſpar deinde, parentibus non inuitis, quos nimirum adoleſcentulus precibus vicerat, Bungum miſit, vbi quid egerit, ex Aloisij Almeidæ epiſtola cognoſcetis.

Quod ad Amangutianam Eccleſiam pertinet, quam iam diu nobis luſtrare non licuit, morem præceptaq́; ſibi a Coſmo tradita Chriſtianos ſtudioſe retinere cognouimus. Dominicis diebus in templum ſacra tabula picta quam eò miſit Coſmus ornatum, frequentes conueniunt. atque vbi Deum rite precati ſunt, vnus eorum ex Catechiſmo Iaponice ſcripto nonnulla recitat, de quibus deinde diſſerunt inter ſe.

Habent etiam quoſdam quaſi œconomos ægrotis ac pauperibus ſubleuandis pecunia, quæ tum ad eam rem, tum ad curanda Chriſtianorum funera in commune con-

 fertur.

fertur. Aliqui etiam Bungum ad Confeſsionem, & audiendum verbum Dei ſe conferunt. eam Eccleſiam Coſmus, quoniam per operarios non poteſt, ſaltem per litteras conſolari & confirmare non deſinit.

De Firandēſibus autem rebus illud accepimus, Regem hoc anno ſe denuo Chriſtianis æquum præbere cœpiſſe, templiq; exſtruendi iam nunc illis poteſtatem feciſſe eo fortaſſe conſilio, vt cum Coſmo in gratiam redeat, & hac ratione cum Luſitanis fœdus & hoſpitium renouet: quorum ſibi amicitia, atque commercium quàm ſit fructuoſum, vt clarius deſiderando ſentiret, nauem eorum, ſuperioribus diebus Firandum appulſam, & Coſmo, & Luſitano viro nobili, qui Bungi eo tempore verſabatur, nauarchi eius auunculo, viſum eſt faciendum, vt in alias oras auerterent. Igitur abeundi poteſtate ab Rege Bungenſi quamuis ægre impetrata de Coſmi valetudine atq; incolumitate ſolicito, Firandum vterque profecti ſunt. Bungi autem, vbi a Chriſtianis auditum eſt, Coſmū profectionem parare, mœrentes continuo ad eum ventitare cœperunt, parentem illum, atq; paſtorem agnoſcere, manibus hi, illi etiam humi proſtrati, pedibus oſcula figere: quibus Coſmus expoſuit, quàm iuſtis de cauſsis iter illud ingrederetur, & ſimul mandauit, vt vicarijs, donec rediret (quod propediem erat futurum) diligenter obtemperarent: atque ita ab eis digreſſus eſt, multis eum viris, mulieribus, pueris magno cum luctu ac mœrore extra oppidum proſequētibus. quo abſente, cum barbari ſe in templum noſtrum inſolenter inferrent, ea re cognita Rex miſit e familiaribus ſuis, qui templum aſsidue cuſtodiret, & in vincula abriperet, ſi quis in eum locum ſe contumelioſe geſſiſſet: atq; eiuſdem præſidij negotium duobus etiā primarijs ciuibus dedit in ea vicinitate habitantibus. In ipſo

autem itinere labores atq; pericula Coſmo non defuere: tertio quippe die in latronum inſidias incidit, quorum vnus intentum iam arcum in Coſmi pectus non ſine magno eius vitæ diſcrimine obuerterat, cum ex ipſius comitibus quidam, ante ſagittam emiſſam, adductas arcus habenas præcidit. Firandi autem magna cum gratulatione a Luſitanis exceptus, qui nauis vexilla ſuſtulerant, & tormentorum ſtrepitu lætitiam ſignificauerant, in ædiculam diuertit ab Aloiſio Almeida raptim, dum templū ædificatur, exſtructam: vbi cum ceteros Chriſtianos, cognito Coſmi aduentu terra ac mari vndique confluentes, tum nautas ipſos Luſitanos admiſſis noxis per Confeſſionem abſoluit, iiſdemq; facile perſuaſit, vt cum oneraria ex eo portu diſcederent. Hæc habui de Iaponenſium rerū progreſſu quæ ſcriberem. Vos Dominum precari aſſidue inſiſtite fratres, vt nos idoneos veritatis Euangelicæ præcones efficiat. Bungo. 5. Idus Octobris 1562.

ALOISIVS ALMEIDA
Societati IESV.

ANno ſuperiore cum Eccleſiis Facatæ, Firandi, aliiſq; luſtratis Bungum ægrotus ex itinere rediiſſem, vt primum e morbo conualui, de tota peregrinatione mea feci vos per litteras certiores. quas quoniam vobis eſſe gratas intelligo, pergam ea ſcribere, quæ quidem in iis locis contigere, in quibus mihi verſari ex eo tempore contigit: nam cetera ex aliorum litteris cognoſcetis.

Firandi erat Chriſtianus quidam quintum circiter, & ſexageſimum agens annū, ſcriba Regis intimus, quem ille apud ſe in honore habebat, liberaliterq; tractabat. is igitur Chriſtianus cum animaduerteret ſe iam ad vitæ exi-

exitum appropinquare; ſuſceptas in vita maculas matura Confeßione delere, & (quoniam nullus erat ibi ſacerdos) Bungum vel cum Regis offenſione, periculoq́ rei familiaris omnino ſeſe conferre conſtituit. rem itaq́ cum vxore communicat; quæ (vt erat præſtanti virtute ac pietate mulier) conſilium vehementer probauit: illud ſolummodo monuit, vt quàm occultißime abiret, ne in ſe Regis iracundiam prouocaret. Quocirca nauem Chriſtianus intempeſta nocte conſcendens, Bungum iter intendit: cuius diſceſſu poſtridie cognito Rex, partim quòd eius opera admodum indigeret, partim quòd ſe inconſulto inuitoq́ abijſſet, iratus, nauigio ſtatim inſtructo, miſit qui hominèm perſequerentur. Iamq́ magno ſuo bono e finibus Firandenſis regni in Reguli cuiuſdam ditionem euaſerat; cum ſuperuenientibus qui ad eum capiendum miſſi erant, Reguli iuſſu, cui cum Firandenſi rege amicitia intercedebat, eodem Rege poſtulante oppreſſus, & in cuſtodiam traditus eſt. Firandi vbi cognitum eſt illum inuentum fuiſſe, nec tamen vt rediret vllo pacto adduci potuiſſe; legauit ad eum Rex cognatos ipſius nonnullos, qui ad redeundum hortarentur: ſed vxor contra per litteras ei ſuaſit a ſuſcepto itinere nequaquam deſiſteret, bonoq́ animo eſſet, ſe laborum ipſius periculorúmque breui conſortem futuram. Sed videlicet currentem incitabat. Coſmus autem vbi id reſciuit, egit cum Rege Bungi, vt Chriſtianum ab regulo per litteras impetraret: quas qui pertulit litteras, offendit hominem magna in Deum fide, ſpeq́ ſubnixum, de ſe ipſo autem adeo demiſſe, maleq́ ſentientem, vt non modo qui Bungum ad Confeßionem incolumis perueniret, ſed qui vllo prorſus beneficio afficeretur a Deo Domino noſtro, ſe prorſus indignum affirmaret: tantóque in ſe ipſum odio erat incenſus, vt ad

quo-

quotidianas verberationes, & precandi aſſiduitatem, alia quoque voluntaria ſupplicia adiungeret, tanta cum ſui cognitione, vt precibus Chriſtiani, qui regiam epiſtolam attulerat, adduci nequiuerit, quicquam vt de inſtituta vitæ auſteritate remitteret. Denique ſolutus Bungum ægre peruenit tanta animi ſui cum voluptate, tantásque Deo gratias agens, vt rem verbis aſſequi nequeam. Cuius aduentus cum ad cetera multa profuit, tum ad Chriſtianorum fidem, ac ſpem in Domino augendam. Eum Coſmus, pueris, quos alimus domi, inſtituendis præfecit, & pijs quibuſdam libris in Iaponicum ſermonem vertendis. Magnum apparet in eo precandi ſtudium, & caritas; &, licet extrema iam ætate ſit, vix vnquam ceſſantem reperias. Eum Dominus ad finem vſque conſeruet.

Per idem tempus nobilis quædam mulier primarij ciuis vxor ex familia regis Bungenſis a dæmone agitata, per campos tanto cum vlulatu, atque impetu ferebatur, vt a nemine contineri poſſet. Hanc ſibi Coſmus a Chriſtiano quodam inſigni viro commendatam ad ſe perduci, & in cubiculo publici valetudinarij perpetuis cuſtodibus adhibitis, collocari iuſſit. Et quoniam in ſpem venerat mulier, ſe Baptiſmi beneficio ſanitatem eſſe recepturam, habebátque mentis eius animique vexatio dilucida interualla; ijs opportune Coſmus eſt vſus ad eam Chriſtianis præceptis rite imbuendam. quibus vt ſatis erudita viſa eſt, in magna Chriſtianorum corona, eam Dominico die baptizare conſtituit. Erat mulier tum ſane quieta, ſed cum primum caput ſalutari aqua perfundi captum eſt, tanta repente vi ſe commouit, clamorésque edidit ita magnos, vt omnes quotquot aderamus perterrefecerit. Tum Coſmus a quattuor viris apprehenſam teneri ad finem vſque

Baptiſmi

Baptiſmi imperauit. quo abſoluto miſera fractis viribus concidens, inter famulorum manus in Hoſpitale cubiculum eſt relata. Ex eo tempore nullum eiuſmodi incommodum, aut moleſtiam hucuſque perpeſſa eſt. quare & Chriſtianorum fides non mediocriter aucta, & maritus ipſius ita permotus eſt, vt ab Rege petierit, vt ſibi per eum liceret Chriſtiana ſacra ſuſcipere: quod ei Rex ita prolixe, libentérque permiſit, vt diceret gratum ſibi fore, ſi eum reliqua familia imitaretur: itaque baptizatus ipſe cũ liberis, cognatis, & famulis, ſane quàm in virtute proficiunt. Ego interea vires e morbo collegeram. quocirca menſis Octobris initio miſit me Coſmus, comite e Chriſtianis domeſticis vno, ad templa quinque viſenda, varijs locis agri Bungenſis commodo Chriſtianorum exſtructa. menſem in eo itinere poſui, multos baptizaui barbaros; Chriſtianos autem docui, qua ratione templa concelebrarẽt, ſermonesq́; inter ſe de religione ſererent, ſi quando Bungum venire non poſſent. quaſdam etiam areas defixis Crucibus Chriſtianorum ſepulturæ dicauimus: denique in ſingulis templis benedictum, ſeu piaculare granum relictum cum codicillo, qui deſcriptas grani indulgentias contineret. Inde Bungum reuerſus, Cangoximam menſe Decembri profectus ſum. profectionis cauſſa fuit Emanuelis Mendozæ cum ſex Luſitanis aduentus, qui vt per Confeſſionem peccatis ſunt abſoluti, Coſmum rogarunt etiam atque etiam, vt me Cangoximam ad hyemem ibi cum ipſis exigendam, Chriſtianos viſendos, & promulgandum barbaris Euangelium mitteret. id ipſum Regi quoq; Cangoximano fore gratiſſimũ, quippe qui magnã eius rei voluntatem ſcriptis ad Proregem Indiæ litteris, itemq́; ad Antonium Quadrium eidem prouinciæ pro Societate Præpoſitum, oſtendiſſet. Bungo igitur (vt dicebamus)

mus) profecti, gelu, & frigoribus maximis, quatriduo ad mare peruenimus: cum ſemper, vbi ſub veſperam conſtiteramus, verba de rebus diuinis ad barbaros feciſſemus. Inde ſolutis anchoris, inter nauigandum, aduerſo vento in oppidum ſane frequens coacti deſcendere, cum ſpectaculi nouitate permota (nunquam enim Luſitanos antea viderant) magna incolarum vis ad nos conueniſſet, per eam occaſionem eis Euangelium nuntiauimus: quo illi audito, obſtupefacti, ad nos audiendos iterum ac tertio rediere, atq; vniuerſi pœne profeſſi ſunt, niſi Reguli metus obſtaret, ſe Chriſto nomina libēter daturos; idq; eo cum animi dolore ſenſuq;, vt nos ad miſericordiam prouocarent. Dixi me cum Regulo acturum (qui Bungenſis Regis eſt ſtipendiarius) vt cuilibet Chriſtiano eſſe impune liceret, eosq; ſolatus vt potui, ex eo loco diſceſſi. digreſſu meo lacrymæ nonnullis obortæ, vt ſi diu mecum vixiſſent, apud quos non toto biduo fueram. ex quo facile iudicare poſſitis, quanta ſit huius gentis ad humanitatem, religionemq; propenſio. Angunem delati, & a Regulo peramanter excepti, vt primū opportunum eſt viſum, de rebus diuinis, & animorum immortalitate cum eo colloqui cæpimus; multisq; ſermonibus vltro citroq; habitis, cum etiam familiæ partem a cœna ad audiendū accerſiſſet, ſera iam nocte ab Rege dimiſſi, nauarchum quendam Luſitanum ſane tempeſtiue conuenimus: cū enim noſtra hortatione permotus, concubinā, ex qua duas ſuſceperat filias, iuſta cū dote in matrimonio legitimo collocaſſet, paucis poſt diebus eſt mortuus. Ex eo portu Tamarim tendentibus, vbi Emanuelis Mendozæ nauis in ſtatione erat, arx in itinere occurrit Hexādoni viri principis, in edito mōte poſita, omniū, quas in vita videre me memini, & loco, & opere munitiſſima. quippe quam decem fere propugnacula cingunt, inter ſe

non

non niſi ponte ſubductili peruia, magnoq; interuallo di- ſtantia, foſſis ita profundis, vt deſpicientium oculis altitu- do caliginem offundat, perpetuo (vt aiunt) ſilice ferra- mentis exciſo: quod equidem vix hominum manu fie- potuiſſe crediderim. ibi cum Hexandoni vxorē, & qua- tuordecim præterea Chriſtianos multis iam annis Fran- ciſcus Xauerius feciſſet, mihi faciendum exiſtimaui, v me ad eos conſolandos, confirmandosq; conferrem. qu me omnes, ſed vxor præſertim Hexandoni amiciſſime ac- ceptum multa tum de Franciſco Xauerio, tum de Bun- genſi, Meacenſi, ceterisq; in Iapone conſtitutis Eccleſij percontati, feliciq; ipſarum progreſſu valde lætati ſunt me autem iccirco etiam libentius viderunt, quòd iamdi- neminem omnino e Societate noſtra conſpexerant. qu- toto temporis interuallo eos in Chriſtiana fide partim ſe- nis cuiuſdam Chriſtiani, honorati viri velut magiſtri fa- miliæ ſtudio, partim etiam quibuſdam miraculis diuina prouidentia retinuerat. Relictum ſibi libellum deſcripti Xauerij manu Litanijs, alijsq; precandi formulis, æqu ac ſacras reliquias pia mulier admodum religioſe cuſto- diebat, expertæ virtutis remedium. Etenim ægrotos com- plures, in ijs Hexandonum iam deſperatum, corporibu ipſorum impoſitus libellus ille ſanauerat. Nec minore cu- ra ſenex traditum ſibi ab eodem ſeruabat flagellum, quo ſinguli Chriſtiani interdum (nec enim ſæpius permitte- bat ille, veritus ne vſu nimio attritum abſumeretur) ſeſe cædere conſueuerant. quòd eam rem non ſolum animis, verum etiam corporibus ſuis prodeſſe diuinitus intellige- rent. itaque mulier ipſa quam diximus, morbo grauiſſimo implicita, cum varia medicamenta fruſtra tentaſſet, ad ipſum flagellum poſtremo confugiens; Franciſci Xaue- rij, vt putandum eſt, meritis continuo in priſtinam vale- tudi-

tudinem eſt reſtituta. cum omnibus igitur de re diuina familiariter colloquutus, ara etiam excitata cum ſacratiſſimæ Virginis imagine admodum eleganti, quam eo mecum attuleram, pueris nouem, in ijs duobus Hexandoni filijs Baptiſmo luſtratis (quos iam ſenex ille Chriſtianis rudimentis imbuerat) incredibili cum eorum mœrore poſtridie mane diſceſſi, commeatu ab ipſis affatim inſtructus, atque pollicitus me in reditu quindecim dies apud ipſos commoraturum. Cangoximam ſimul atque peruenimus, Regem adiui confeſtim, eoq; collaudato quòd Euangelium in ſuo regno promulgari cuperet, multisq; præterea verbis habitis, petij, vt liceret mihi in præſentia Tamarim vſque ad Luſitanorum ſtationem excurrere. quod ille cum permiſiſſet ea tamen conditione, vt auum ipſius ex itinere inuiſerem; Tamarim tridui itinere, diuertentes ad Regis auum, ire perreximus, maxima niuium copia, quæ aciem oculorum retunderet, viaq; teterrima, occultis paſſim occurrentibus foueis, e quibus iumenta ſeſe ægre admodum expedirent. In eo igitur portu, ægrotis primum curatis, quorum ingens erat numerus partim ſæuitia frigorum, partim etiam cibariorum inopia: deinde barbaris nouem, qui id ipſum a me diu, multumq; contenderant, baptizatis: certo præterea nauis loco, ad fœminarum tutelam de Iaponijs coemptarum (quas illi ex ora Sinarum aduexerant) cuſtodibus binis appoſitis: denique communi cõſilio indicta pecuniaria multa, ſi quis temere iuſiurandum vſurpaſſet; (late enim patebat hoc vitium) Cangoximam redij, & conciones ad Chriſtianos habere inſtitui. nam ethnici veriti Bonziorum offenſionem, ad nos venire non audebant: quod ego cum animaduertiſſem, cepi conſilium familiaritatis, ſi quo modo poſſem, atque amicitiæ cum Bonzijs ineundæ, quo deinde populus

X *ad*

ad nos maiore cum fiducia ventitaret. Erat in eo ordin vir quidam inſignis magna etiam ante id ſacerdotiu exiſtimatione, tum vero & Regis ipſius conſiliarius, c amplis cœnobijs tribus ſumma cum poteſtate præpoſitu Hunc igitur adij, collirio ad oculos curandos, quibus ip laborabat, allato: atq; ille meo ſane quàm lætatus aduen tu, ſibi valde optatum fuiſſe dicebat, quæ Xauerius diſpu taret, cognoſcere; ſed interpretem defuiſſe. Inde me mul ta de ſummo rerum opifice, de immortalitate animorun de tempeſtatū varietate, terræ tremoribus, pluuijs, alijsq rebus huiuſmodi interrogans, magna ſua cum voluptat totam eam noctem apud ſe detinuit. Quibus ille ſermoni bus captus, cum ad me ſæpe, alio item Bonzio comite, eg vicißim ad illum familiariter ventitarem, cumq; doctri nam noſtram cum apud alios, tum apud Regem ipſum it collaudaſſet, vt Rex Xixona (hoc eſt ſanctam rem) publi ce reſponderet; vel eo Regis teſtimonio, vel confirmat atq; illuſtri mea cum Bonzio conſuetudine animati bar bari ad nos audiendos venire cæperunt. Ex quibus multo Deo adiuuāte ad Chriſtū adiūximus. In eo numero fuer primarij duo Regis ipſius cognati, quos Catechiſmo in ſtitutos vna cū vxoribus et parte familiæ (triginta quinq in vniuerſum fuere) baptizauimus. quorū deinde omni ope ac ſtudio ſacrū Deo Domino templum exſtructū eſt

Rebus ita conſtitutis, per Chriſtianum nuntium in ar cem Hexandoni magnis precibus accerſitus, optimis cun Chriſtianorum, tum etiam ethnicorū ſtudijs me magno pere expetētium deeſſe non potui: e quibus circiter quin que primarij audito aliquoties Euangelio in Eccleſian adſcripti ſunt. in ijs quidam adeo excellenti ingenio, v in commentarium relatis ijs, quæ de me didicerat, librum confecerit exorſus ab ipſo mundi initio, ad vſque Chriſt

Domini

Domini noſtri in terras aduētum, eius præcipue cruciatibus ſingillatim enumeratis. quæ ipſius lucubratio & hominibus illis, & alijs etiam populis, ad quos eam ego ipſe deinde circumtuli, maiorem in modū profuit. Idē iuſſus a me Iaponica quadam ſcripta de Chriſtiana religione deſcribere, mandatum ita auide arripuit, vt opus vniuerſum (omnino chartis quinque & quinquaginta conſtabat) vnius dimidiatique diei ſpatio abſoluerit. Hunc ego, & Hexandoni filium natu maximum, quem Xauerius baptizauerat, docendis in templo ceteris Chriſtianis præfeci, regula præſcripta, quam in eo munere obeundo tenerent. quam quidem in rem, vt quibus otium ſuppetit, diligenter incumbunt, præſertim vero librarius ille, quem dixi, qui quidem Chriſtianis lectionibus, & commentationibus mirifice delectatur, ſeq; cum libro quem a me deſcripſit, in lucum abdens, quæq; legit ex eo ſecum identidem reputans, tanta voluptate perfunditur, quòd ad hanc Dei rerumq; cæleſtium cognitionem peruenerit, vt lacrymas præ gaudio continere non poſſit. Is ipſe in Chriſtianorum cœtu poſt Litanias publice decantatas interrogatus a me quidnam eſſet facturus, ſi Rex ei diceret, Chriſtiana ſacra fac deſeras, quoniam ex meis popularibus es, meisque ſumptibus victitas; reſponſurum ſe dixit ilico: Here, viſne me in te ſine fuco ac ſimulatione beneuolum? in re tua familiari procuranda fidelem? vis me ſubmiſſum? vis perferentem iniuriarum? vis denique in omnes clementem, ac benignum? iube me eſſe Chriſtianum. haſce enim virtutes omnes vna religio Chriſtiana complectitur. Ac ceterorum quoque Chriſtianorum (ad quorum numerum ibidem alij ſeptuaginta per eos dies acceſſere) egregia pietas, aſſiduum precandi ſtudiū mirus inter ſe amor atque concordia cernitur. vna

tantum res ipſorum animos vehementer angebat, quòd Hexandonus cõmunium meritorum Eccleſiæ expers tan diu in Iaponica ſuperſtitione perſiſteret. pro cuius conuerſione cum preces ad Deum, lacrymaſq; (vxor ipſius præſertim) quotidie funderent: tum ego vxoris rogatu hominem adij, & ex eo quæſiui, cur veritatem ſæpe iam cognitam depoſitis Iaponiorum erroribus ſequi negligeret Tum ille Deum teſtatus Chriſtianam religionem ſibi plane probari, ſecus permiſſurum ſe nequaquam fuiſſe, v eam familia ſua tota ſuſciperet; vna re quo minus eo imitaretur, impediri ſe dixit, quòd vereretur, ne grauiu animum Regis offenderet: ſperare ſe Deo propitio for aliquando, vt Rege ipſo libente, Chriſtum, quem intimi ſenſibus adorabat, palam ac libere profiteri poſſet. quo il lius reſponſo Chriſtiani valde lætati ſunt. Ex eo loco rur ſus ad Cangoximanos reuerſus, Coſmi litteris per Chriſtianum Bungenſem ad me perlatis eo conſilio ſum reuocatus, vt ad Regem Vocoxiuræ proficiſcerer, qui nos i ſuum regnum liberaliſsimis conditionibus inuitauerat cum præter alia multa, & Luſitaris omnibus in eum por tum commeantibus, quiq; cum ipſis negotia contrahe rent, in decennium ab omni portorio immunitatem ſe da turum eſſe promiſiſſet; & quicquid circa eſt agri a paſſuum octoginta millia Coſmo obtuliſſet, vt intra eo fines ethnicus nemo ipſius iniuſſu habitare poſſet. Cangoximæ igitur inſtitutis qui Chriſtianorum cœtu in templum ſtatis diebus aduocato, doctorum vice ac muner fungerentur, baptizatisque ijs, qui iam ad id Sacramentum idonei videbantur, ceteros quibus potui verbis ſu conſolatus: duos præſertim Bonzios illos, de quibus dixi quos in diſceſſu meo perquam ſtudioſe C H R I S T *nomina profitentes, in aliud tempus iccirco reieci, quòd*

curan

curandis Iaponico ritu Regis procerúmque funeribus, nulla ratione ſe poſſe deſiſtere dicerent, eáque re Chriſtiana ſacra, quæ ipſi apud ſe taciti colerent, minime pollutum iri arbitrarentur. denique a Chriſtianis vario commeatu peramãter inſtructus, & magna cum doloris amorisque ſignificatione dimiſſus, ad arcem Hexandoni (quæ ab oppido Cangoxima paſſuum abeſt decem & octo millia) dum nauis paratur, biduum ſubſtiti. atque inde incredibili Chriſtianorum dolore, ac gemitu ipſis etiam ex arce ſumma fœminis ad mare me deducentibus, &, quaſi in eo ſalus omnium verteretur ita me vt celeriter ad ſe redirem enixe rogantibus, conſcendi, & decimoſeptimo die Bungum magna noſtrorum gratulatione perueni. atque inde tertio Nonas Quintiles Vocoxiuram, qui locus vltra Firandum eſt quattuor & viginti paſſuum millibus, diſceſſi. quo vt perueni, ſalutatis ex itinere Facatenſibus (qui cum initio diu multúmque Euangelio reſtitiſſent, bellis deinde perdomiti ac velut ſubacti, diuinum ſemen libentius acceperunt, bonámque in primis virtutum frugem tulerunt) Regem Vocoxiuræ primum adij, qui me honorifice ſane bis conuiuio excepit. deinde cum eius miniſtro, qui Regis ipſius nomine ad Coſmum litteras dederat, de re communi agere inſtitui. cúmque ille quædam ex ijs, quæ per epiſtolam nobis vltro detulerat reuocaret, faciendum mihi exiſtimaui, vt ad Coſmum ſcriberem, eique totam rem integram reſeruarem. Ad portum igitur reuerſus, dum in Chriſtianos ex inſtituto adiuuandos incumbo, Firando nuntij perferuntur, quanto cum rei Chriſtianæ adiumento Damianus Iaponius familiaris noſter excellenti pietate virtutéque iuuenis, qui nuper Facatenſibus quoque ſumma cum omnium admiratione operam nauarat egregiam, in eo oppido verſaretur.

 nec

nec ita multo poſt quædam parantibus nobis, quæ ad Coſmum mitterentur, ecce tibi repente affertur ipſum adeſſe Coſmum. Primo incredibilis viſa res: ea Coſini ætas, ac valetudo, ea difficultas itinerum eſt; ſed vbi iam ad portum applicuit, quanto gaudio affecti ſimus facilius eſt vobis exiſtimare, quàm mihi ſcribere. is me confeſtim ad Regem legauit, vt cum eo rem omnino tranſigerem. quod ego cum feciſſem ablatis etiam ſyngraphis, Bungum ipſius Coſmi iuſſu ad epulas in ædibus noſtris (id enim ſemel in anno ſolenne eſt) Regi Bungenſi parandas excurri: quo ſecum ille filium hæredem regni futurũ meo rogatu cũ proceribus duxit. Cumq́; in eo conuiuio candidati pueri noſtri domeſtici quattuor, magna cum omnium delectatione fidibus canerent, Regis filius menſa relicta ſeſe ad æquales ſuos hilariter, ac feſtiue recepit; puer ille quidem, ac pœne potius infans (annum quippe agit quintum) ſed in quo ſenſus animi ac ratio longe præcurrat ætatem. Bungo rurſus Vocoxiuram reuerſus, qui locus a Chriſtianis incolitur, habetq́; in monte ſummo Crucem, quæ eminus valde conſpicitur a Petro Barreto nauarcho Luſitano defixam, quòd eodem loco tribus deinceps diebus ſub veſperam, inſpectante ſe, aliiſque compluribus, ſublime in aere ſignum Crucis apparuiſſet; Coſmum ſanctiſſimis (vt ſolet) occupationibus diſtrictum offendi. Tanti ad eum Confeſſionis & Euchariſtiæ cauſſa concurſus vndique Chriſtianorum fiebant, vt omnis perturbationis vitandæ cauſſa, triceni per vices ordine ſibi ſuccedere iuberentur. quorum erat ita magna in Coſmum obſeruantia ac veneratio, vt coram eo oculos attollere non auderent: tanta religio ac pietas, vt in ſacris myſterijs obeundis, ac præſertim in corpore Chriſti ſumendo copiam lacrymarum effunderent: ea denique animi virtus,

tus, ac probitas morum, vt barbari ipſi Chriſtianorum vitæ admiratione ſeſe colligerent, & ſeueriorem vltro diſciplinam induerent. Per eos dies Facatenſium Præfectus nauigium cum hominibus fere triginta ad Coſmum miſit rogatum, vt quoniam tres e militibus ſuis in prælio ſclopis icti grauiter ægrotarent, opem illis ferre ne grauaretur. Fecit Coſmus, vt Facatam e domeſticis noſtris adoleſcentem Iaponium mitteret chirurgiæ laude præſtantem, qui non modo vulnera extractis artificioſe glandibus mira felicitate ſanauit, ſed etiam oblatam ſibi mercedis loco magnam argenti vim, ſtupentibus barbaris conſtanti animo excelſóque repudiauit. Qua re commotus Præfectus, vt nos aliqua ratione remuneraretur, immunitati noſtræ toto ſuæ ditionis imperio, qua ſæpe nobis iter habendum intelligebat, publicis diplomatibus cauit.

Reſtat vt epiſtolam hanc eximiæ indolis adoleſcentuli cõmemoratione concludam: in quem cum omnia & animi & corporis bona quaſi ſecum ipſa certans natura congeſſerit; tum etiam dona acceſſere cæleſtia, quæ ſingulare pueri ingenium, memoriam, oris corporisq́; totius dignitatem ac ſpeciem multo admirabiliorem efficerent. tanta enim in eo caſtitas ac ſanctimonia cernitur, vt octauo quoque die poſt Confeßionem rite peractam cæleſte Euchariſtiæ conuiuium non ſine lacrymis ineat: tanta vero animi ſubmißio, & humilitas (cum illuſtri admodum loco ſit natus) vt Bungum ad eam inuiſendam Eccleſiam a Gaſpare miſſus ex vrbe Sacaio, bona cũ parentũ venia, quos puer precibus expugnauerat, eo ſimul atq; peruenit, vt ſcilicet vnus e Chriſtianorũ grege videretur, non modo comam ſibi totõderit, quod in Iapone valde inuſitatũ eſt, verum etiam omni delicatiore cultu ornatuq́; abdicato;

de contemnēdo ſeculo publice diſputare inſtituerit. Idem in patriam a parentibus reuocatus, Vocoxiuram, vt inde Sacaium renauigaret, a Coſmo perductus eſt. quem aiunt, ex itinere in vrbe Firando apud vxorem Antonij viri principis, eiuſq; ancillas, cum ſe per id tempus ad ſacram Confeſsionem pararent, de Pœnitentia ſane opportune verba feciſſe. quam ille Chriſtianæ philoſophiæ partem iam antea ſæpius a ſe tractatā callet egregie. Huiuſmodi pueri ſunt (fratres mihi cariſsimi) quorum opera faces amoris diuini Deo adſpirante Iaponiorum cordibus iniectum iri ſperamus: atque ob id ipſum apud nos delectam eorum manum Societatis noſtræ præceptis atque inſtitutis imbuimus. Interea Socios omnes noſtros per Ieſum Chriſtum obteſtor, ab eo precibus impetrent, vt mihi vitam ponere in ipſius obſequio ac famulatu concedat. ex Iapone. octauo Cal. Nouemb. 1562.

EXEMPLVM REGIS CANgoximanorum epiſtolæ ad Luſitanum Indiæ Proregem.

ANno ſuperiore cum duo ex Societate IESV meum in hoc regnum concionandi cauſſa veniſſent; bellicis occupationibus impeditus, quem & ego cupiebam, & ipſi merebantur honorem, illis habere non potui. Eadem fuit cauſſa, cur Luſitani ad Omangum portum naui delati, non modo perinde ac deſiderium meum, & ipſorum dignitas poſtulabat, accepti non ſint; ſed etiam pro piratis habiti, quibus ora maritima per id tempus erat infeſta, commiſſo

prælio

prælio Alphonſum Vazium non ſine meo quidem dolore, e ſuorum numero amiſerint. Tu ſi ad me litteras dederis, magno me decore auctum atque ornatum exiſtimabo, atque ipſe viciſſim ad ad te ſcribam quotannis. Luſitani vero, vel ſacerdotes tui ſi ad me cum tuis litteris venerint, eo erunt apud me loco, qui rebus tuis iure debetur. Xaxuma. anno quarto.

EIVSDEM REGIS LITTErarum exemplum ad Antoniũ Quadrium Indiæ prouinciæ pro Societate IESV Præpoſitum.

SOcij duo Coſmi Turriani, qui Bungi verſatur, meum in hoc regnum ſe contulerunt, quorum ea eſt animi magnitudo robúrque, ea in dicendo vis atque doctrina, vt mihi cæleſtia quædam tonitrua eſſe videantur. Sed illud in primis admiror, aut Luſitanos mercatores negotiorum cauſſa, aut veſtri ordinis homines vnius rerum opificis gratia (præſertim cum ita late pateat propiusq́; abſit India) e remotiſſimis regionibus totum pœne terrarum orbem circumeuntes, ad aquam calidam ebibendā paruas in haſce inſulas tam longa, & periculoſa nauigatione contendere. Sane, ante Chriſtiana ſacra ſuſcepta nihil erat in his locis, præter calores maximos: vt mihi Socij veſtri Nauabangi, quaſi ventilatores videantur, qui corda mortaliũ ſalutari aura opportune refrigerent: qui profecto libenter meum in hoc regnum eſt cur veniant, quamuis exiguum. nam vt alibi aduerſos maris æſtus, hic quidem certe ſemper ſecundos offendent. Ac licet populares mei Chriſtiani ipſo-

rum præſentia deſtituti, ſe interea Crucis aſpectu excelſo loco ſublatæ ſuſtentent; meum mihi tamen hoc regnū a Socijs veſtris relictum, quandam obducti nubibus cæli, aut Solis propria luce defecti repræſentat imaginem. Simul etiam Luſitanos negotiatores, quorum mihi perſpecta fides ac probitas eſt, in meæ ditionis terras commeare mihi gratiſſimum fuerit: qui ſic habeant, ſe non modo ab omni iniuria tutos fore, ſed etiam amiciſſime, liberaliſſimeq; tractatum iri. nec latronum inſidias metuant, qui, quibus in oppidis Chriſtiani ſunt, nulli verſantur. Te quidem certe obſecro, vt de tuis aliquos primo quoque tempore mittas, quos ego magno cum deſiderio in ipſo litore opperior. Datæ anno quarto, menſe ſeptimo, octauo die, & vigeſimo.

LIBRI TERTII FINIS.

DE

DE IAPONICIS REBVS EPISTOLARVM LIBER QVARTVS.

GASPAR VILELA Societati Iesv.

Anno 1561, Auguſto menſe vrbem Sacaiū ingreſſus ſum, quæ in Septentrionem ſita, gradus obtinet quinque & triginta, & ſemis. Cúmque Euangelium in ea promulgare cœpiſſem, multos reperi, qui verum id eſſe fateretur, ſed quo minus ex eo viuerent, famæ & exiſtimationis ratione impediri. gentem enim diuitijs affluentem, & dignitatis in primis auidam facile abſterret diabolus, iniurijs & contumelijs proponēdis, quibus in hac vita Chriſtiani fere ſemper obnoxij degunt, ſi ducem ac liberatorē ſuum imitari voluerint. quo fit, vt ægre admodū Sacaiani ad Baptiſmum accedant. quanquam in ijs ipſis difficultatibus quadraginta circiter baptizati ſunt, in quibus erant milites quattuordecim prætoriani, quorum ita inſignis, vitæ morumq́ mutatio conſtitit, vt ex lupis agni manſueti non ſine magna omnium admiratione facti eſſe videantur.

Atque vt Sacaium per eos dies, Meaco diſcederem, di-

diuinitus equidem factum exiſtimo, ne videlicet in ea pericula inciderem, quæ mihi nec opinanti imminebant. Etenim menſe poſtquam inde exceßi, Meacum quadraginta millium armatorum obſedit exercitus: quæ etiam cauſſa fuit, cur ad Chriſtianos, ſicuti promiſeram, non redirem. Illius autem belli incommodis hæc Sacaij vrbs fuit immunis, inprimis Iaponis totius contra omnes hoſtium impetus munitißima. nam ab Occidente alluitur mari, ab alijs vero partibus foſſa cingitur profundißima, & aquis plena perpetuis. Atque etiam inteſtino omni tumultu, ac ſeditionibus vacat, nec rixæ fere audiuntur. cum enim vrbis viæ ſuas quæque portas, & cuſtodes habeant, ſtatimq́; cum opus ſit, occludantur; nullus noxijs ad fugam exitus patet, ſed continuo comprehenſi ad tribunalia pertrahuntur. Quamquam ij, qui inter ſe inimicitias gerunt, ſi alter alteri ad iactum lapidis extra mœnia occurrant, ſe inuicem male admodum accipiũt. Sed ad bellum Meacenſe reuertor, cuius exitus fuit eiuſmodi. Cognita vrbis obſidione patruus Regis, confeſtim et cum exercitu in ſubſidium venit: huic obuiam iere ex altera parte Neugori Bonzij, qui hominum ordo quandam militiæ Rhodiæ ſpeciem refert. Caſtris igitur Meacum inter, & Sacaium locatis, crebra prælia committebantur: ita tamen, vt res Bonziorum ſemper eſſet ſuperior. denique vigeſimo die, cum ad vniuerſam dimicationem ventum eſſet, Regis patruus victus, quoddam in caſtrum confugit. Rex autem Meaci, eius rei nuntio audito, ſe in arcem recepit vrbe deſerta, quæ ab hoſtibus capta, rapinis incendioq́; vaſtata eſt. ijdem ſequuti victoriam, ſignis ad caſtrum de quo diximus, motis; patruum Regis, eiusq́; copias omnino delere parauerant; cum Rex Meaci exercitu viginti millium hominum quàm occultißi-

tiſſime inſtructo, & ingenti flumine ſuperato, hoſtes repente nec opinantes tanto impetu oppreſſit, vt cum eſſent ad hominum triginta millia, fuſi fugatiq́; ſint. quos Rex deinde coniunctis cum patruo viribus fugientes Meacum vſque inſecutus, tanta ipſorum cæde vrbem recepit, vt multos in annos ea victoria debellatum eſſe exiſtimetur. Itaque aduerſa factio extremam ſibi perniciem metuēs, pacem ab Rege petijt, ſeq́; interponente Vo, ſiue Cubo, qui rebus ad honorem, dignitatemq́; pertinentibus toto Iapone præſidet, impetrauit. In his tamen belli periculis, & calamitatibus, templum noſtrum Dei beneficio integrum, & incolume perſtitit, & in ipſa obſidione Laurentius Iaponius Meacum bis penetrauit (nam me ipſum per litteras Coſmus ante ſedatos tumultus eo redire plane vetuerat) ſemel ad celebrandas cum Chriſtianis Natales Domini ferias: iterum ab iiſdem euocatus ad gratias principibus ciuitatis agēdas, qui Bonzios cum templum noſtrū per vim occupaſſent, iniuſta poſſeſſione magno bonorum gaudio depulerant. Toto eo belli tempore, quod annum circiter viguit, pia quædam munia Chriſtiani Meacenſes obiere, tribus in ſingulos menſes hominibus inſtitutis ad pauperum incommoda ſubleuanda eleemoſynis, quæ ob eam ipſam rem in commune conferebantur: cum etiam ſemel in menſe in conſilio publico de ipſorum pauperum commodis ageretur. mulier vero Chriſtiana in primis locuples, & honeſta, cum liberos non haberet, partem ſuam bonorum a marito obtinuit, eamq́; in mendicos, lepra vlceribusq́; tota vrbe finibusq́; Meacenſibus laborantes, quamquam nonnullis obtrectantibus Bonzijs, magna tamen ceterorum omnium, qui nihil vnquam ſimile viderant, admiratione, atque approbatione diſtribuit.

Mul-

Multa in his locis cœnobia Bonziorum viſuntur, in quæ (vt aiunt) pœnitentiæ cauſſa ſe recipiunt, qui mundo nuntium remiſere, denſis adeo tenebris obcæcati, vt nefaria flagitia in hiſce cœnobijs admittere nulla religio ſit. nam diſcrimine recte vel perperam facti confuſo, ſeditionibus, furtis, rapinis, cædibus, cuncta miſcentur. Quam etiam ob cauſſam ex ijs quidã nomine Cacubau, vt ex ea videlicet hominum colluuione, faceq́; emergeret, ſocijs aliquot ſecum adhibitis, Bonziorum formam inſtituit, eorum qui Neugori nominantur: quorum alij precibus vacant, alij militiæ, alij quinis quotidie ſinguli perficiendis ſagittis. Arma vero ſemper habent parata, principémque familiæ ſuæ Cacubau in deorum numero venerantur. Rectorem cui pareant, habent nullum. viribus namq; certatur & quamquam in cõſilijs, qui ætate præeunt, priores ſententiam rogantur; ſuffragiorum tamen vis, & iura vſque adeo promiſcua ſunt, vt quod reliqui omnes communi ſententia decreuerint, vnus modo ſi interceſſerit, prorſus impediat. Itaque ad vnam eandemq́; deliberationem toties conuenitur, quoad plane diſſentiat nemo. Vbi vero tenebræ ſe intendere, ſæpe ſeſe inuicem perimunt, ac diripiunt: nec tamen iccirco ſe violare leges exiſtimant; cum ijdem muſcam, aut paſſerem necare nefas ducant, quòd legibus ſuis viuẽs quicquam vetentur occidere.

Nunc paucis exponam, quod anno ſuperiore me fugit, Iaponij miſeri cum ad ſedes, vt ipſi putant, beatorũ migraturi ſunt, qua ratione ſe ad iter accingant. Eas autem eſſe varias opinantur: alias infra maria, alias alibi, certis præpoſitis dijs, qui a quibus in vita culti ſunt, eos in ſuum quiſque domicilium præmij loco perducant. atq; ad infernas quidem ſedes qui profecturus eſt, hoc maxi-

me

me modo ſe comparat. Dies complures ſtat vigilans, & ex quodam quaſi ſuggeſtu de mundi contemptu concionatur. huic alij ſeſe comites adiungunt, alij ſtipem eleemoſynæ cauſſa largiuntur. nouiſſimo autem die orationem habet ad comites, qui pro amicitia ſimul omnes epoto vino, paruum nauigium conſcendunt, impoſita falce ad ſpinas rubóſque qui occurrunt in itinere præcidendos: nouiſque induti veſtimentis, manicas lapidibus infarciunt: ad collum autem ingenti ſaxo religato, quo citius ad paradiſum illum ſuum perueniant, ſeſe e nauigio ſponte præcipites dant. Quem mihi videre contigit, hunc ſeptem comites ſequebantur, qui quidē tanta cum animi alacritate & gaudio in mare ſeſe proiecerunt, vt nouitate ſpectaculi plane obſtupuerim. Qui autem Amidam venerantur, alium ritum obſeruant. Cum eos tædiū cepit vitæ, in ſpecum ad inſtar dolij, in quo conſidere poſſint, ſeſe conijciunt, ſuperne ita contectum, vt vna tantum ex arundine perforata ſpiritum ducant. atque ita ieiuni ad mortem vſque perſiſtunt, aſſidue Deum illum ſuum, ſeu potius dæmonem inuocantes. Nuper in hac vrbe Sacaio contigit (quod tamen vt audio haud inſolitum eſt) vt Bonzius quidam pecunioſus, omni ſcelere ac nequitia infamis, annos natus ſeptuaginta, cum in morbum incidiſſet, ſe mori nolle affirmaret. Idem interdiu comedens repente ex omniū conſpectu prorſus ablatus eſt: quod ipſi quoque Iaponij malum & infauſtum interpretantur. Eſt autem in his locis opinio e falſis vatum prædictionibus, ex hoc tempore omnia fore ſemper pacata. id autem ea ratione confirmant, quòd annus hic poſt milleſimum & quingenteſimum alter & ſexageſimus; poſtremus ſit (vt ipſi aiunt) inferiorum, quos a quadringenteſimo ſeptuageſimo numerant: & propterea hoc anno dicunt

faci-

facinoroſos omnes bello conſumptum iri, vt pax in poſterum vigeat, quam illis Dominus noſter dare dignetur, quo latius ſanctiſsima ipſius lex atq; religio peruagetur.

BALTHASAR GAGVS Societati Iesv.

Qvi ſtatus eſſet rerum Iaponicarũ, & quibus Deo fauente laboribus in vrbe Facata perfuncti eſſemus, per litteras vobis expoſui anno 1559. nunc ea perſcribam, quæ mihi Goam ex Iapone petenti in itinere ſeſquianni ſpatio contigerunt. Cum certis de cauſsis Coſmo Turriano neceſſarium viſum eſſet, vt aliquis noſtrum proficiſceretur in Indiam; ego eam peregrinationem obire iuſſus comite vno e fratribus qui cælum Iaponiæ non ferebat, Rege, Socijs, & vniuerſa Bungi Eccleſia ſalutata, ſexto Kalend. Noueb. 1560, iuncu (nauis genus id eſt) vterq; conſcendimus, & duodecim dies vento vſi ſumus ita ſecundo, vt nobis iam in conſpectu eſſet ora Sinarum, poſtridieq; nos putaremus portu Veniaga potituros, vbi ſemper quingenti, aut ſexcenti Luſitani morantur. vectores igitur & reliqua naualis turba, proſpera nauigatione plus æquo elati, præmaturis gratulationibus atque conuiuijs commeatum nauticum conſumere atque exhaurire cæperunt. In hac animi iucũditate, cum ita prope ab continente abeſſemus, vt quolibet vento litus teneri poſſe videretur; eo ipſo die ſub veſperam aduerſo repente vento increbreſcente, imbribusq; denſiſsimis tam ſæua tempeſtas exorta, adeoq; ingentes excitati ſunt fluctus, vt iuncus modo attolleretur altiſsime, modo infime magno omnium cum horrore deſideret. Augebat perturbationem ac metum, cum intempeſta nox cœcaq; tenebræ, tum

tum minantes circa ſcopuli. quo in diſcrimine cum aduerſo flatu retineremur, ecce tibi noctis hora circiter decima gubernaculum nauis effractum in mare delabitur, quo amiſſo de huiuſmodi nauibus plane actum exiſtimatur, ſtatimq́ propterea præciditur malus, ne iuncus ex vehementi agitatione mergatur: & ſimul ipſa quoq́ vela cum antennis in mare prolapſa ſunt. Tū vero omnes longe aliјs ac pridie ſenſibus animi, ſerio de morte cogitare, certatimq́ ad Confeſſionem concurrere incipiunt, tanto omnes terrore perculſi, vt mente pœne emoti viderentur, neque iam in ſumma naui quiſquam appareret. vnus gubernator in vado explorando, contemplandóque per magnetem curſu totā eam noctē abſumpſit. Poſtridie, ſæuiente adhuc mari, fuſisq́ armamētis, ſalutis ſpes iam fere nulla ſupererat. tantum argenti pondo ad aureorū centū millia vehebantur, quæ tali tempore nulli nobis vſui eſſe poſſent, cum ita vehemens eſſet agitatio, vt alterum in latus procumbente iunco, ima carina (Quillam vocant) appareret: & ſimul ex leuitate ſaburræ, & pondere tabulatorum non modo diu retineretur, quo minus in alteram partem recumberet, ſed etiam compagibus reſolutis, carina fatiſceret. quocirca tertio tempeſtatis die malum alterum, qui ſtabat ad puppim, nautæ præcidere, & mercatorum cubicula leuandi oneris cauſſa diſturbare, ipſos deniq́ foros e craſſis trabibus aſſeribusq́ compactos reſoluere ſunt coacti, vaſto iam nauis alueo, ac propemodū vacuo. hic velum exiguum nauclerus e mappis cubiliúmque linteis & ornamentis, veſte ſerica, aliјsq́ nonnullis, quæ tum ſeſe obtulerāt, pro re nata cōcinnat & comparat: quod ipſum ſtatim impetu venti diſcerptum eſt. iamq́ humanæ opis vnum illud ſupererat: validus nempe clauus ad extrema tempora reſeruatus, ſed in ijs procellis

metuendum erat, ne repoſitus ad puppim ſtatim effringeretur. Verumtamen, ne in Bornei ſyrtes incideremus, quo in loco nonnulla nauigia Luſitanorum e Sinis in Indiam curſu directo perierant (præſertim cum illuc nos impetus maris deferret, nec plus centum & quinquaginta millia paſſuum inde abeſſemus) tutius viſum eſt gubernaculum reſtituere, paruúmque ſarcire velum quod vnum reſtabat. Sed omni iam veſte conſumpta, mœrentibus omnibus, quòd nihil ad reſarciendum occurreret; diuinitus factum eſt, vt qui rimas iunci, obturandi cauſſa ſcrutabantur, in ſarcinam veſtium inciderent, cuius antea non ſine luminibus diu multumq́; fruſtra quæſita, cum merces in Iapone exponerentur, pretium domino magiſter nauis aureis octoginta perſoluerat. Ex hac igitur ſarcina aduerſus venti vim duplici velo confecto, & baculis quibuſdam, arundinibusq́; craſſis aptato, clauóque ſummo conatu locato, quem ego prius precationibus pijs, & aqua benedicta rite luſtraueram, ceteris eo tempore vota nuncupantibus variásque fundentibus non ſine lacrymis preces; diem vnum, noctemq́; proceſſimus: ſed cũ nauis iuſtis careret velis, atroci tempeſtate vſque adeo quaſſabatur, diffractum vt denuo ſit gubernaculũ. Tum vero ſeruandi argenti ſpes prorſus amiſſa. acccerſiti nautæ barbari Sinæ, vt vectoribus in ſcapham confugientibus, ipſi in iunco remanerent, aliámque ſibi raptim exſtruerent, ſe deliberaturos ea nocte reſpondent; inde ad ſortes dæmonémque inuocandum cõuerſi: quod ego cum cernerem, orabam Dominum, ne nos dæmonis arbitratu interire permitteret. Mane, ſimul atque illuxit, nautæ ſeſe ſtatim ad alium clauum reficiendum, ſcaphámque parandam expediunt. Clauus e refixis iunci tabulis refectus, & collocatus, non diutius ſuſtinuit impetum ma-

ris,

ris, quàm quanto temporis ſpatio Litaniæ recitatæ ſunt. quo magis in ſuſcepta ſententia perſiſtebant Chriſtiani, vt in ſcapham, quotquot ea caperet, ſeſe reciperent, & iuncum vna cum argento, ceterisq; deſererent. atq; ego ſane liberaliter inuitatus in ſcapham, partim ne pericula adirem noua, partim ne plus ducentos mortales, ſcaphæ excluſos anguſtijs, omni ſolatio deſtitutos in iunco relinquerem, ſacerdotes duos e noſtris, & fratrem vnum imitari omnino decreueram, qui ſuperioribus annis e Luſitania proficiſcentes in Indiam, ad inſulas Maldiuanas naufragio & fame perire, quàm ſcapham conſcendere, quæ Cocinum incolumis tenuit, ceteris vectoribus deſertis in extremo periculo vitæ, maluerant, inq; eo officio vitam naturæ debitam Chriſto Domino pie fortitérque reddiderant. Sed interea fabri lignarij quartum iam gubernaculum reparauerant, ad quod collocandum, pacémque a Deo expoſcendam ſtipe a vectoribus in Hoſpitale domicilium Bungenſis Eccleſiæ corrogata, miſerante Domino factum eſt, vt clauus is omnium infirmiſſimus nos ad continentem aliquando perduceret. Quindecim ipſos dies ea tempeſtate iactati ſumus, quotidie (vt erant pericula) morientes. cum etiam vulgo neglectæ, nec iam clauibus cuſtoditæ argēti laminæ pedibus traherentur. Eiuſmodi quippe temporibus pauper ſpiritu eſt quilibet.

Initio tempeſtatis eius, vectores, nautásque mature monuimus, vt animarum ſaluti conſulerent: qui in mea poteſtate ſe plane fore cum promiſiſſent, ego vt ſublatis peccandi occaſionibus ad gratiam diuinam magis eſſent idonei, primum illud curaui, vt fœminæ quæ vehebantur in naui, certum in locum abderentur, vbi quinque menſes remotæ a virorum oculis perſtiterunt: deinde ad

ceteros animandos confirmandóſque conuerſus, tantum Deo adiuuante profeci, vt qui principio abiectis animis concidiſſent, ad æquitatem, ac fortitudinem reuocati, pro admiſſis in vita noxis leue ſibi ſupplicium illud atq; incommoda ducerent: placandóque Domino certatim dediti, vel precibus ac litaniјs vacarent, vel ſublatis in cælum oculis pia cum prece ſuſpiria mitterent, vel alta apud ſe cogitatione defixi lacrymas funderent: aliј etiã flagris ſemet cæderent, aliј mare ſacris reliquiјs, & aqua ſancta luſtrarent, aliј deniq; nummos in cultum Diuorum a vectoribus peterent, quorum vis tanta collecta eſt, vt quindecim dumtaxat viri locupletes, aureos fere mille contulerint. Ac mihi ſane credite fratres, in hac vita labores & incommoda eſſe expetenda, quippe quorum amaritudinem, magna ſuauitas, & firma ſpes comitetur: quod ſecus in rebus proſperis vſu venire vel primis nauigationis diebus clare perſpeximus. Inter has igitur difficultates rurſus in terræ conſpectum delati, & cum iam contenebraſſet, nimia cupiditate prouecti, periculum fuit, ne vi ventorum ad terram allideremur. Sed ex eo periculo, cumprimum illuxit, euaſimus, & a Sinis nautis cognitum eſt, nos permagnam Sinarum ad inſulam proceſſiſſe, nomine Ainanem. ex qua inſula nautici commeatus, & anchoralia a Sinis fere petũtur. hic dum portum ſubimus, qui in Septentrionem ad gradus decem & nouem eſt poſitus, in aliud repente omnium maximum vitæ diſcrimen incidimus. In ipſo enim aditu iuncus in arenam bis adeo vehementer incuſſus eſt, vt plane iam carina dehiſceret. ac pereundum nobis vtique fuerat, niſi Præfecti ſeu Limenarchæ permiſſu, præſentem incolæ nobis opem tuliſſent: quos nonnullis donis remunerati deſcendimus 11. Kalend. Decemb. quem ipſum in diem

Præ-

Præſentatio Dei matris MARIAE *ſacratiſsimæ Virginis incidebat. & quoniam iunco afflicto, ac pœne iam diſſoluto, ad portum Veniagam nauigari non poterat; Luſitanum quendam continuo ad Cantonem oppidum, atque inde Amacanem ad Luſitanos mercatores pedeſtri itinere miſimus, qui de noſtra ſalute iam deſperauerant. Amacanem peruenit nuntius Natali ipſo die Domini, anno 561, ſtatimq́; ad nos deportandos Luſitani aliquot nauigia ſubmiſerunt. Et quoniam in Ainane inſula menſes quinque poſuimus, ex qua deinde Amacanem trigeſimo die peruentum eſt; de eius inſulæ, & incolarum natura, ac moribus, ne longior ſim, pauca de multis attingam. Eſt autem Ainanis regio cum fructibus Indicis, & omni ciborum genere abundans, tum etiam margaritis & vnionibus nobilis: frequenter incolitur, vrbibus opere lapide exſtructis: gens vero ipſa moribus ruſtica, veſtitu bracata, eminentibus e capite ad inſtar boum cornibus binis, tenui confectis velo, forficibusq́; ceu tonſorum e ſumma fronte, peracutis. eius ornatus cauſſam cognoſcere nunquam potui, niſi, ſi forte dæmonem effingunt ſpecie belluæ ſeſe offerentem. In hac ego inſula ſacrificaui aliquoties, & Sacramenta diſtribui. Inde proficiſcentes ad Sinas, cum parua nobis inſula ipſo Paſchali die Dominico ſeſe obtuliſſet; partim eius diei celebritate, partim etiam ipſius loci amœnitate inuitati, deſcendimus, & commodum in monte quodam ingenti ſpecum, & fornicem in templi formam excauatum offendimus, ibiq́; ara excitata, ſacroq́; peracto, cæleſti pane Luſitanos refeci. Ex eo loco ad Sinas delati, idoneam tempeſtatem exſpectantes, ad alteram vſque feriã Natalium Domini anni 1562 ſubſtitimus. atque inde ſolutis anchoris tertio decimo die Petram albam felici nauiga-*

gatione tenuimus. Hic imminentibus tenebris territi quo minus fretum Sincapuranum inueheremur, exſcenſione facta Domino gratias agebamus vniuerſi, cum repente vela complura piratarum apparuere (Aceni vulgo appellantur Taprobanæ populi) ad regnum Iantanæ tendentium. Tum nobis Malacenſis quidam denuntiauit, ne vt inſtrueremus, Acenorum regem centum nauium caſſe aduentare, quonam conſilio, ſibi incertum eſſe. Et res nobis ſane metum attulit, quòd oneraria pretioſis mercimoniјs referta, ab armis autem eſſet inops. nihilo minus nautæ, vectoresq́; ſeſe ad pugnā expediunt. Sed claſſe Acenorum ſine iniuria præteruecta, ad dimicationem ventum non eſt. Poſtridie vero Sincapuranum ſetū inuecti, cum ventus deficeret, anchoras iecimus. interim Acenorum naues ferme triginta, in ijs maioris firmæ decem, quibus totius claſſis vehebatur Præfectus, id nos aduentantes, partim ad puppim onerariæ ſeſe opponunt, partim etiam latera ipſa pœne abradunt, vt appareret eos mercibus adamatis (nec enim ignorabant ex quo loco profecti eſſemus) pugnam optare. cumq́; biremes maioribus bombardis, atque ſagittis, quas præſenti veneno in ipſa naui aſsidue inficiebant, nos inſtare cœpiſſent, quamquam noſtri, quorum erat numerus ad ducentos, arma parauerant, ſeq́; omnes ad propugnandum inſtruxerant; tamen certiſsimo in capitis diſcrimine verſabamur: cum ex altera parte hoſtium claſsis multo viris armiſq́; ſuperior immineret, ex altera vero litus eſſet propinquum, ſalo in quo ſtabamus non plus cubitos quattuor profundo, itaq́; aut præciſis ab hoſte anchoralibus, quod vrinantes faciunt, in vada incurrendū, aut in manus hoſtium plane deueniendū fuiſſet niſi nos inſperantes præſenti periculo Dominus exemiſſet. quippe hoſtes comiter

amiceq́;

amiceq́; a nobis cōpellati, nonnulliſq́; muneribus deliniti, non modo nos laceſſere deſierūt, verum etiā ita beneuoli diſceſſere, vt ſibimet ipſi Luſitanos, & nobilitate, & belli gloria cōpararent. Malacā inde peruenimus tertio decimo Kalen. Februarias, qui dies Diuo Sebaſtiano ſacer eſt: vbi a Socijs noſtris amantiſſime excepti, ad octauum vſq; Idus Februarij piratarū metu cōmorati ſumus. Malaca dum ad Colanum portū, in quo arx eſt Luſitanorū, contendimus, Ceilanijs iam ſyrtibus ſuperatis, vento admodum proſpero in Cilanos ſcopulos recta deferebamur, niſi ad iactū lapidis animaduerſo periculo, & mutata repente velificatione Comorinū promontoriū feliciter prætervecti (quod vix fieri poſſe videbatur) ipſo die Paſchali Dominico, magna Melchioris & reliquorum Sociorū gratulatione qui in eo Matris Dei collegio ſunt, Cocinū appuliſſemus: quo ex loco ad hoc Goanum diui Pauli collegiū dudū exſpectati quinto decimo die peruenimus. Cuius equidē collegij cū egregia rei Chriſtianæ adiuuādæ ſtudia, tum varias plurimaſq́; exercitationes, & ſpiritales, & litterarias, deniq; ipſius Eccleſiæ incremēta vehementer ſum admiratus: quā porro Dominus ad gloriam ſuā tueatur, & augeat. Hactenus de nauigatione. nunc de Iaponicis rebus pauca perſtringam. In Iapone Eccleſiæ numerantur nouē templo quæq; ſuo inſtructæ: quorum templorum quinque circiter idolis ante dicata, nunc ſacris altaribus, & IESV CHRISTI, Mariæq́; Virginis Dei matris imaginibus exornata diuino cultui ſeruiunt. Facatenſe templum Chriſtianus quidam, Coſmus nomine exſtruxit. idémque vt nos in ora Sinarum tempeſtate retentos cognouit, argenti laminam mihi in ſubſidium miſit. Nam Cutamenſe (quod templum eſt permagnum in agro Bungenſi, paſſuum ab vrbe viginti

quinque millibus) ſuo ſumptu ædificatum Chriſtianus Lucas cœmeterio circundedit, excelſa lapidea Cruce in medio poſita, ad quam ſe poſt mortem ſepeliri iuſsit. Cutamenſis ager, quem diximus, vectigalis eſt dynaſtæ cuiuſdam ethnici, cum quo ipſiusq́ comitibus, dum Eccleſiam Cutamenſem inuiſimus, de rebus diuinis ſæpe collocuti ſumus quibus ille ſermonibus, noſtraq́ conſuetudine vſq́ eo delectabatur, vt quattuor horas totas interdum nobis aures præberet, atque ita commoueretur, vt velle ſe Chriſtianum fieri diceret: ſed hominum rumuſculos veritus (quæ res toto terrarum orbe plurimum poteſt) a ſuſcepta ſententia deſtitit. Idem apud Lucam rurſus totum veſpertinum tempus nos audiendo conſumpſit, clareq́ perſpectis ex ea diſputatione Iaponicarum ſectarum omnium erroribus atque fallaciȷs; comitibus ſuis, qui ſecum aderant, aperte profeſſus eſt gratum ſibi fore, ſi quis eorum Chriſtiana ſacra ſuſciperet. quæ res nonnullos ex ȷs adduxit, vt conceptum animo Baptiſmi deſiderium expromerent: quo ille ita gauiſus eſt, vt eos ipſemet hortaretur, vt conſtanter in propoſito perſeuerarent. Ac fere omnes Iaponȷ proceres nobis amici ſunt. nam etſi aliqui, acie mentis retuſa flagitȷs, lucem Euangelȷ aſpicere nequeunt; valetudinis tamen cauſſa, ſi quando ipſi, aut ipſorum familiares in morbum incidunt, ad nos confugere conſueuerunt. vt iam in his terris Chriſtianam rem nō modo Theologi, ſed etiam medici chirurgiq́ promoueant. quod ipſum apud Sinas quoq́ propediem fore confidimus: qua in prouincia rumor iam diſsipatus eſt, candidam gentem, promiſſa barba, Sinarum Imperȷ potituram. quod ſi (vt ſperamus) euenerit; paucæ omnino pro meſsis eius, itemq́ Iaponicæ, & Indicæ copia, Chriſtianarum ſodalitatum omnium operæ fuerint.

In

In Iapone, ſimul atq; cognitum eſt me in Indiam profecturũ, Chriſtiani omnes a viginti ſeptem paſſuum millibus ad me ſalutandi cauſſa venerunt: qui vero longius aberant, mihi ſe per litteras excuſarunt. Itaque in meo diſceſſu tanta hominum multitudo conuenerat, vt eos nec templum, nec atrium noſtrarum ædium caperet. Hic ego fratres mihi cariſſimi, Chriſtianorum lacrymas conſulto prætereo, quorum mœrorem ſolari conabar noui ſupplementi ſpe, cuius cauſſa me ad Socios mecum ex India reducendos abire dicebam. Ad mare tendentem ingens agmen omnis ætatis virorum, atque mulierum ita obfirmato animo me proſequutum eſt, vt ad eos domũ remittendos bis in itinere mihi ſubſiſtere neceſſe fuerit. quorum equidem precibus (nam ijs me magnopere commendaueram) nos e tantis periculis diuinitus ereptos exiſtimo. Sunt autem Iaponij acceptorum beneficiorum adeo memores, gratiq;, vt ſi modo ipſorum eleemoſynas accepe rimus (quod illi ſibi honoris loco exiſtimant) ne dum ſi eos inuiſerimus, aut alia quapiam re adiuuerimus, eorum primarij ad agendas nobis gratias domum vſque ſe conferant. quod ipſum interdum etiam ethnici eorum cognati faciunt. quod ſi qui nobis (vt fit) in domeſticis miniſterijs operam dederint, illam dumtaxat mercedem requirunt, vt ſub veſperam hilari vultu dicamus: Goxinro de oniar, hoc eſt, laboraſtis egregie. Id ſi reticeatur; valde mœſti afflictiq; diſcedunt.

Bungenſium Rex proficiſcenti mihi enſem dedit eleganti opere, aureaq; vagina in anguis formam elaborata, mittendum ad Regem Luſitaniæ, quem eſſe tenera adhuc ætate cognouerat, itemq; pugionem Indiæ Proregi præclarum: quæ omnia in Iaponem iccirco remiſimus, quòd tempeſtatis iniuria nitorem ſuum atque decorem

Y 5 ami-

amiſerant. Ad ipſum autem Bungi Regem Conſtantinus Prorex munera & litteras miſerat: & ſimul eum affecerat laudibus, quòd Euangelij præcones in ſuis regnis tueretur, benigneq; tractaret. quod ille munus ac litteras ita illuſtri gratia excepit, vt non modo eum qui attulerat, aureis amplius ſexcentis donauerit, ſed etiam ad Proregem viciſſim miſerit in bellicos vſus affabre factum thoracem auro ſericoq; diſtinctum, cum inaurata galea cupreoq; frontali, item haſtilia duo pugionibus præfixa, argenteis cruſtis ornata, quas Nanguinatas appellant, aliáque ſimilia. Nos autem ipſos mirum quanta beneuolentia proſequatur. nam cum ceteris rebus amice nobis fauet, & commodat, tum in conſilio dando fidem præſtat cum humanitate, ac facilitate coniunctam, liberumq; permittit, vt ſequamur id, quod optimum eſſe iudicauerimus. In Chriſtianorum vero negotijs, quanti nos faciat, plane demonſtrat. etenim vel infimorum hominum res, commendatio noſtra ſi acceſſerit, ſuas putat, eosq; nominatim appellat, quod magnum eſt apud Iaponios honoris indicium, aditusq; eis ad ſe præbet facillimos: deniq; illis etiam internuntijs ad nos vtitur. quibus rebus Chriſtiani maiorem in modum animantur. Ipſe autem Rex opulentiſſimus eſt, cogitq; exercitum, quoties libet, armatorum hominum ad centum millia, habetq; in ſua ditione non modo magnates, Comites, & Præfectos, ſed etiam dynaſtas quolibet Hiſpano Principe potentiores. Quod ſi quando a nonnullis Iaponijs Dux potius, quàm Rex appellatur; id accidit propterea quòd ſpecioſa hæc vocabulorum inſignia ac titulos, non tam ab ſe inuicem Iaponij proceres, quàm ab externis atque aduenis expetunt.

GASPAR

GASPAR VILELA Societati IESV.

ANnum in vrbe Sacaio moratus, Meacum pacatis iam rebus diſceſsi anno 1562, magnaq́ Chriſtianorum lætitia acceptus, conciones habere cõtinuo inſtitui: & quo maiore gratulatione, ſtudioq́ celebrarentur inſtantes iam Natales Domini feriæ, Iubileum promulgaui ſeptimo ante anno datũ a ſummo Pontifice. quo illi ita permoti ſunt, vt ipſorum et in Confeſsionibus diligentiam, & in feſtorum Natalium exſpectatione pietatem ac ſtudiũ magnopere admirarer. Natalis Domini dies feſtus cum adueniſſet; nouem, qui mihi maxime idonei viſi ſunt, expoſita prius ipſis auguſti illius ac tremendi myſterij ſanctitate, ad ſacram Euchariſtiam admiſi, ita religioſe accedentes, vt magno temporis ſpatio lacrymantes ante perſtiterint. Reliquorum autem deſideria id ipſum auide expetentium verbis leniui; totaq́ ea nocte Natali in laudibus ſummi parentis ac Domini exacta, matutino tempore ſacrum feci, deq́ ipſo Natali, tanto cum ſpiritali omnium gaudio ac voluptate diſſerui, vt identidem priſca illa mihi ſubirent naſcentis Eccleſiæ tempora, cum Chriſtiani omnes vno amoris vinculo caritatisq́ coniuncti, ad feſtos dies agendos, & conuiuia ſpiritalia celebranda coirent. Peractis ferijs, deinceps concionibus inſtiti, ad quas ethnici multo iam tum pauciores, quàm antea ventitabant: credo propterea quòd initio ad nos audiendos cauillandi ſtudium ac petulantia complures impelleret, quos nunc perſpecta veritas ab ea deriſione atque illuſione deterret. Nec fere nobis iam aures atque operam dant, niſi qui ſerio ſaluti

ſaluti ſuæ conſulere, ac ratione parere in animum induxerunt. quod ipſum ceteri quoque Meacenſes vtique facerent, niſi eos fictis rationibus deceptos ab eo conſilio dæmon abduceret. aiunt enim, cum perpetuum quendam innocentis vitæ curſum religio Chriſtiana requirat, ſe militiæ Chriſtianæ ſacramento obligari, & pugnam aduerſus voluptates deliciasq́; nolle capeſſere, vt cum ſe magna ex parte huius vitæ iucunditate priuauerint, tum ſempiternis in altera vita ſupplicijs, niſi ad finem vſq; perſeuerauerint, deinde mactentur.

In hebdomadæ ſacroſanctæ, Paſchalibusq́; ſolennibus, eadem Chriſtianorum pietas, animi ſenſus, atque religio conſtitit. quorum ſolennium celebritatem auxere nouem Baptiſmo luſtrati, in ijs ciuis quidam locuples, & Iaponicis ſuperſtitionibus admodum eruditus, cuius oculos mentis, cum nihil poſt mortem omnino ſupereſſe putaret, Dominus ita aperire dignatus eſt, vt ſacroſanctum Baptiſmum magno animi ardore lacrymisq́; ſuſceperit.

Per eos dies ſeditione Meaci rurſus exorta, quam iniqui in Chriſtiana ſacra conferebant (multo iuſtius Regis ipſius tyrannidi tribuendam, qui regna ſeptem vi metuq́; tuetur, nec ſpei quicquam habet in ciuium caritate repoſitum) ad reuiſendos neophytos, Sacaium, de Chriſtianorum Meacenſium ſententia diſceſſi, Meacenſis templi Eccleſiæq́; cuſtodia Chriſtiano admodum ſeni relicta. Meacum reuertar (vt ſpero) ad feſtum diem agendum natalem Reginæ cælorum MARIAE Virginis, cui ædem icc irco dicauimus, quòd eo ipſo die Meaci primum ſacra miſſæ peracta ſunt. In hac autem vrbe Sacaio, non admodum magna mihi ſpes propinquæ meſſis, nunc quidē oſtenditur. tanta enim eſt incolarum ſuperbia ac leuitas, vt cælum honoris exiſtimationisq́; iactura mercari ſe nolle fa-

tea-

teantur. quanquam tempore procedente ſperandum eſt agrum hunc ipſum bonam pietatis frugem laturum. Rationem inſtituti noſtri in Bonzijs hiſce tractandis, aliaq́; nonnulla cum de ipſorum ornatu cultuq́; corporis, tum de incolarum natura moribusq́; ſeparatim perſcripta ad vos mitto: quo ijs cognitis gratias Domino noſtro agatis, qui nos ex infinito prope cæcorum numero exemit, & ſimul eidem ſupplicetis, vt ad ipſum conuertantur hæ gentes, Indica Brachmanum ſuperſtitione depoſita, quam ab Indico magiſtro ex regno Sionis acceptam huc vſque retinent: quod ipſum ex delubris etiam apparet, quæ in Ceilone oppido Indiæ eadem quæ in Iapone videre me memini. idq́; vobis obiter ſignificandum putaui, vt praua huiuſce religionis origine cognita vos ad eam reprehendendam, & confutandam facilius comparetis. Precibus veſtris, ac ſacrificijs vt me Domino commendetis, a vobis etiam atq́; etiam peto. Sacaio. 5. Cal. Maij 1563.

Scriptis iam litteris, rogat me per nuntium ethnicus quidam vir opibus præpotens, vti ad ſe baptizandum veniam in vrbem Naram. Omnino vereor vt verbis hominis fides habenda ſit: grauem enim adhuc ſe rebus diuinis aduerſarium præbuit. Verumtamen, quicquid ſit, experiar: præclare mecum exiſtimans actum iri, ſi in Chriſtiana cauſſa vitam ponere mihi contigerit. nec enim permittet Dominus, vt huiuſce lucis vſuram animæ meæ ſaluti, atque immortalitati anteponam. Sin ethnicus ille vera narrauerit, ſeq́; ex animo ad ſacroſanctam Eccleſiam aggregarit; næ ego tum omnia Societatis noſtræ Collegia nouam in hanc meſſem per litteras euocare non dubitem. magnum enim in his locis eius viri nomen, magnaq́; eſt auctoritas. Faxit Dominus quod e ſua gloria maxime fuerit, cui me inter acies gladiorum, intentaq́;

in me inimicorum tela verſantem plane commiſi totum ac tradidi.

ALOISIVS FROES SOcietati IESV in Indiam & in Europam.

E Maximis nauigationis periculis ſummo Dei ac Domini noſtri beneficio liberati, ex ora Sinarum incolumes in hunc Iaponis portum deuenimus quem Vocoxiuram appellant, obuioſq; habuimus in litore Chriſtianos incolas omnes tanta ex aduentu noſtro voluptate ac lætitia geſtientes, vt nos humeris ipſimet ſuis ſublimes tollere atq; aſportare velle viderentur. quorum ducenti circiter nos ad templum vſq; deduxerunt. Coſmi vero Turriani gaudium fuit ita magnum, vt collacrymaretur, ſatiſq; ſe vixiſſe iam diceret, quoniam quidem operarios ſibi in ſubſidium miſſos a Domino in tanta negotiorum mole, tamq; opportuno tempore cerneret. Ioannem autem Ferdinandum e magnis aſſiduiſq; laboribus ita conſumptum macieq; confectum offendimus, vt animam agere pœne videretur. Etenim ad domeſticas quidem & quotidianas Coſmi occupationes, accedebat etiam magna frequentia principum virorum, & Chriſtianorum tum ex alijs regionibus tum ex hoc regno vel baptizandi vel ſalutandi cauſſa aduenientium. Ioannes autem, poſt ſacra miſſæ a Coſmo peracta, totũ fere diem & ſæpe noctem partim rudimentis Chriſtianæ doctrinæ vulgo tradendis, partim etiam proceribus Bonzijs qui ad Baptiſmum accederent, ſeparatim inſtituendis ponebat. Mihi vero baptizandi onus impoſitum eſt: ac nono poſt noſtrum aduentũ die primum ſexaginta Baptiſmo

luſtra-

luſtrati ſunt, multiq́ deinceps, ex prima nobilitate, Bartpolemæi regis maxime hortatu ac perſuaſionibus incitati: quorum plerique Catechiſmum ſua manu continuo deſcribebant, quo facilius memoriæ commendarent, eundémque domeſticis traderent. ſingulis autem, a Baptiſmo, ſane quàm enixe ac ſtudioſe petentibus, Crucis ſigillum e collo geſtandum, itemq́ Roſarium precandi cauſſa dabatur.

Firandi autem, ſimul atque Sodales ex India aduenisſe auditum eſt; Antonius & vxor ipſius Eliſabeta miſſo confeſtim nuntio Coſmum magnopere obſecrarunt, vt quoniam tres e noſtris in hoc portu ſacerdotes eſſent, vnum ex ijs ad Firandenſem ceteraſq́ eius tractus Eccleſias inuiſendas omnino mitteret. quod ſi per litteras ab ipſo non impetraſſent, duos e filijs ſuis ab ſe legatum iri, qui id ipſum humi ſtrati ſupplices peterent. Neq́ ita multo poſt ab vrbis Ximabaræ Tono (honoris ac præfecturæ nomen id eſt) qua in vrbe Chriſtiani eo tempore plus mille & quingenti numerabantur; nobilis vir cum mandatis ad eũdem Coſmum eſt miſſus, vt ab eo promiſſa exigeret. promiſerat enim Coſmus, ſimul atque ſupplementum ex India adueniſſet, miſſurum ſe qui Ximabaræ commoraretur. Eadem erant poſtulata Regis quoque Bungenſis, qua in vrbe annum iam ſacra miſſæ facta non fuerant. Ac Bungum quidem, quòd eius Regis gratia ad rem Chriſtianam iuuandam inprimis eſt neceſſaria, Baptiſta paucis poſt diebus profectus amiciſſimeq́ ab ipſo Rege acceptus eſt. Antonio autem Firandenſi, itemq́ Tono Ximabarano Coſmus reſpõdit, ſimul atque per occupationes liceret, ſe ipſum ad illos eſſe venturũ. Chriſtiani vero, quiq́ inſulas, quiq́ Firandum oppidũ incolunt, vbi reſciere nos piaculares orbiculos ſeu grana benedicta ex India, itemq́

Vero-

Veronicas attuliſſe; multi cum vniuerſa familia, ijq́; admodum pauperes, conductis mercede nauigijs ad hunc portum traiecere. interrogati cuius rei cauſſa, nullius præterea, reſpondebant, niſi vnius petendæ Veronicæ. namqui orbiculum optabant, octo diebus ante, ſupplicationes ad Deum habebant quo facilius impetrarent: atque etiam, cum ſibimet ipſi diffiderent, Luſitanis apud nos deprecatoribus vtebãtur: eaq́; dona quàm ſibi grata eſſent, ipſis etiam lacrymis teſtabantur. Iam vero alij Chriſtiani Amangutio, quinquaginta aut ſexaginta leucarum itinere, alij Facata, alij deniq; alijs e regionibus ad nos huc vſque Confeſſionis cauſſa contenderunt. quorum ſane religio caritasq́; eſt admirabilis. Per idem tempus Barptolemæus quoque Rex ad Coſmum inuiſendum in hæc loca ſe contulit: quem continuo adiuimus, eiq́; xenia dedimus. Roſarium ex equo marino, itemq́; granum benedictum vnum auro inſertum. quæ ille quanti faceret, vel ex eo oſtendit, quòd vtrumque ſtatim e ceruice ſuſpendit. cuius aduentus magna Luſitanorum quoq; gratulatione (namque illum omnes admodum diligunt) concelebratus eſt. Regis autem ipſius animi ſubmiſſio ac pietas, cum ſacro miſſæ intereſſet potiſſimum elucebat. etenim cum in templum quotidie mane, multo ante lucem veniret (maximam enim noctis partem fere Iaponij proceres vigilant) non modo ſacerdotem ad ſtatam horam vſq; præſtolabatur; ſed etiam plebem infimam aduentu ſuo ſummoueri plane vetabat, vixq́; parato ſibi honoris cauſſa ſtragulo ad conſidendum vtebatur: prorſus, vt quilibet vnus e populo videretur eſſe. Sermones vero de rebus diuinis ita auide expetebat, vt ſacro interdum peracto, ante recitatum a pueris de more Catechiſmum templo nequaquam excederet. idemq́; vt quædam ſacræ miſſæ & Eucharistiæ myſte-

myſteria probè cognoſceret, accerſitum ad ſe eius rei gratia nocte Ioannem Ferdinandum ſumma ſua cum animi voluptate pœne ad lucem detinuit multa percontans, quæ ſibi partim ad comites ſuos docendos, partim ad Bonzios refutandos, eſſe neceſſaria diceret. quæ ille, & ſimul purgatorij ignis inferniq; ſupplicij diſcrimen a Ioanne cum didiciſſet; ad Coſmum ſalutatum acceſſit, cui id honoris etiam habebat, vt in ædium ingreſſu pugionem ceteraq; arma deponeret. Paucis diebus in his locis moratus, ad ſubſidium fratri ſuo germano Rimanorum Regi ferendum, qui bello erat implicitus, proficiſci coactus eſt: & quoniam conſueuere Iaponij principes Manibus mortuorum decemdialia fere ſacra, non ſine magna Bonziorum prædà ſaginaq; perſoluere; Barptolemæus rex patre ſuo per eos dies adoptiuo vita functo, re cum Coſmo communicata, pro exſequijs illis, Bonziorumq; conuiuijs, totidem dierum epulum ſex pauperum millibus præbere conſtituit: partim vt ſibi ipſi, quoniam impio patri non poterat, diuinam gratiam conciliaret: partim etiam, ne poſt Chriſtiana ſacra ſuſcepta, priſtinæ benignitatis atq; clementiæ oblitus eſſe videretur. Idem, in rebus diuinis multo plura præſtare quàm polliceri ſolitus, ſimul atq; Vmbram regiam vrbem regreſſus eſt, demortui Regis imaginem quam odoramentis ſuffire venerariq; ſolebat antea, igne comburi iuſſit: quod a Bonzijs ingens piaculum eſt habitum. cumq; ex itinere ad oppidum Muram ſe contuliſſet, vbi erat eo tempore vxor ipſius Regina; multis ei rationibus perſuaſit vt vna cum omni famularum comitatu baptizari decerneret. quæ res eo mirabilior viſa eſt, quòd ea Regem ab eodem conſilio antea reuocare tentauerat. ſimul etiam Rex templum ibidem magnificum ædificare conſtituit; Bonzijs ad eam rem e cœnobio quo-

Z dam

dam adeq; pulſis. quapropter etiam Aloiſium præſtanti virtute virum, regiæ vrbis præfecti fratrem, ſibiq; in primis familiarem, ad Coſmum cum mandatis miſit. quibus rebus ira permoti barbari impellēte dæmone, Regi ipſi inſidias compararunt. Capita coniurationis fuere duodecim viri vrbis adminiſtrationi præpoſiti. ij ad rem occultandam, Regemq; fallendum, Chriſtianos fieri velle ſe ſimulant. quos tamen Rex, quaſi eorum ſcelus præſagiret, diu multumq; ante Baptiſmum probari iuſſit. Et quoniam Cotondonus ſpurius regis demortui filius, Barptolemæo in legitimi filij locum ab Rege ac Regina adoptato, hæreditario iure regnoq; priuatus fuerat; Gotondonum coniurati cum alio quodam e proceribus facinoroſo homine Feribo, in ſocietatem conſilij aſſumunt. omnes deniq; Barptolemæum hortātur vt regni poſſeſsionem cum pompa ſolenni aliquando capiat, & ſimul Reginæ Baptiſmum ac ceterorum, Coſmo accerſito, quanta maxima poſsit cæremonia & ciuium gratulatione concelebret. namque eo ipſo die ſtatutum facinus perpetrare decreuerant. ſed veriti mox ne ipſorum conſilia pateſierent, rem aggredi anteuertunt. Aloiſium regis internuntium vltro citroq; ad Coſmum rei Chriſtianæ cauſſa commeantem Feribus in itinere adortus interimit: cuius in comitatu ne Coſmus eſſet, diuinitus factum eſt: præmiſſo quippe ad Regem Alexandro, Aloiſium ſubſequi deinde ipſe decreuerat. Eadem ipſa nocte X I I viri regijs ædibus vrbiq; incendium inferut, ex quo Rex cum præfecto vrbis Aloiſij fratre paucisq; præterea comitibus, in arcem proximam confugiens, haud ita multo poſt Rimanorum Regis auxilijs regnum prope vniuerſum ingenti Chriſtianorum gaudio recepit, miſitq; Coſmo nuntiatum, ſe Vocoxiuram, cum primum poſſet, ad ipſum inuiſendum eſſe venturum. Interea Go-

ton-

tondonum, & Feribum, alioſq; rebelles varijs locis Rex Rimanorum obſidebat, eorumq; agros ita vaſtabat, vt ex hoc ipſo portu incendia cernerentur. multi etiam ſeditioſi, Regis imperio capite plectebantur. quam rem ad Chriſtianæ religionis propagationem magni momenti fore confidimus. Sed paucis mihi perſtringendum videtur quanam ratione Barptolemæus Rex ſeſe ad Chriſtum adiunxerit. Is claro in primis genere natus, Cegandono patre admodum ſene (qui viuit adhuc) acerrimo & Bonziorum fautore, & Chriſtianæ religionis inimico; ab Rege vt dicebamus adoptatus eſt, (quem arcta affinitate contingebat) populo magiſtratibuſq; approbantibus. Aliquot deinde poſt annis Coſmus cum Vocoxiuram ſe contuliſſet, Rex ad eum ſalutandum ineunte Quadrageſima venit, quem antea nunquam viderat. Ad ipſum vero poſtridie Coſmus Luſitanis nonnullis comitantibus qui in hoc portu hyemabant, honoris cauſſa adijt, eumq; in ædes noſtras in poſterum diem ad prandium inuitauit. A prandio Coſmus partim ſuo ipſe ſermone, partim Ioannis Ferdinandi, qui bene Iaponice nouit, opera, cum alia multa Regem de rebus diuinis edocuit, tum de animorũ æternitate, inſcitiaq; & errore illorum qui nihil eſſe omnino præter materiam primam opinarentur. habita eſt hæc diſputatio in ſacello quodam optime ornato, propoſita MARIAE Virginis ſacratiſſimæ imagine cum filiolo IESV, cuius ille tabulæ cum cetero aſpectu mirifice gaudebat, tum ſtupebat in primis quòd quamcunque ſe in partem verteret, defixos in ipſum oculos puer IESVS habere videretur. Atque ille quidem omnia quæ dicebantur, clare percepit. in digreſſu autem, Coſmus ventilabrum aureũ Regi donauit, Cruce præfixum cum clauis tribus, & nomine IESV elegãter ſane deſcripto. quod ventilabrum Gaſpar Vilela ex

vrbe Meaco miſerat. cuius argumenti litterarúmque nouitate permotus Rex, vt ea omnia per otium cognoſceret, rurſus ad nos cum magno comitatu ſe contulit, ceteriſque in atrio relictis, vno Aloiſio ſecum adhibito, templum ingreditur, ibiq; rurſus de ſacris fidei Chriſtianæ dogmatibus, déque ſanctiſſimi nominis IESV, Crucisque myſterijs atque virtutibus, Regis ipſius rogatu Ioannes admodum fuſe copioséque diſſeruit. e quibus multa Rex ſua ipſe manu in commentarium retulit. ex eo die, aureæ Crucis ſigillo munitus, quod ſecum de Coſmi ſententia geſtabat aſsiduè, ſe identidem IESV CHRISTO commendans, crebriſque Coſmi cohortationibus incitatus, denique nomen CHRISTO Domino dare conſtituit. Nocte igitur domum ad nos cum ſuis familiaribus venit, pijs de religione ſermonibus ad inſequentem vſque lucem aures præbet, quibus Coſmi iudicio iam ſatis inſtitutus, ſacro Baptiſmate ab eodem luſtratus eſt, manibus in modum precantis magna cum ſubmiſſionis pietatisq; ſignificatione coniunctis, comitum ſuorum ex præcipua nobilitate corona circundatus, qui pariter eius conſuetudine monitisq; adducti, in eandem Baptiſmi voluntatem vehementer incubuerant. Xumitanda appellabatur antea: ex eo tempore Barptolemæus nouo nomine vocitatus eſt. Inde ad bellum diſceſſit, Coſmum obteſtatus, vt pro ſua ſuorumq; ſalute, ac felici vxoris partu Dominū precaretur. Porro in itinere Mariſtenis delubrum, quem Deum rei militari præpoſitum Iaponij magno cultu cæremoniaq; venerantur, iniecto igne conſumpſit, eodemq; loco ſignum Crucis erexit, quod ipſe & vniuerſus ipſius comitatus ſupplices adorarunt. In caſtra vero ſimul atq; peruentum eſt, miſit qui toto regno Deorum phana comburerent. Ex ipſis vero lucis materiam caduam gratis ad

naues

naues parandas ac reficiendas Luſitanis attribuit. Quin etiam in caſtris, quicquid a bellicis occupationibus otij ſupereſt, id totum nocte dieq́ in militibus ad Chriſtianam pietatem informandis inſumit, quos paulatim ad nos, quo res minus inuidioſa apud ethnicos ac Bonzios ſit, Baptiſmi cauſſa dimittit. Eiuſdem, in bello inſignia ſunt nomen I E S V cum clauis tribus in humerali depictum, Crux e collo depēdens, granumq́ benedictum in baltheo. Denique tanto rei Chriſtianæ ſtudio incenſus eſt, vt neminem intra inſulæ huius fines habitare patiatur, quin concionibus ſacris interſit. Chriſtianos vero cōtra omnium, etiam parentis Cegandoni iniurias ac vim tuetur egregie. & quoniam Rex eſt ſplendore atque auctoritate conſpicuus; magnopere, vt dixi, fore ſperamus, rebus pacatis, vt Euangelium ipſo adiutore Dominus longe, lateq́ diſſeminet. Vos ego etiam atque etiam oro, vt ſacroſancta ſacrificia veſtra, piasq́ ſuffragationes mihi deeſſe ne patiamini. Vocoxiura 18. Cal. Decemb. 1563.

ALOISIVS ALMEIDA Societati IESV in Indiam.

EXponam his litteris fratres mihi cariſſimi, quanam ratione Rimanum in regnum, vrbemq́ Ximabaram nuper inducta Chriſtiana religio fuerit. Ac portus quidem hic ſeu emporium Vocoxiuræ, quod commutato iam nomine Mariæ Virginis adiutricis vocatur, compluribus Facata, Firando, Meaco, alijsq́ ex oppidis huc ad Coſmum Chriſtianæ doctrinæ cauſſa commigrantibus, ita frequenter habitari cœptum eſt, vt Eccleſiam hanc regionis huiuſce totius caput aliquando fore ſperemus; Barptolemæo etiam rege vna cum

ipſo flore nobilitatis haud ita pridem ad fidelium numerum aggregato. Eius autem frater, Barptolemæi monitis precibusq́; ſæpius excitatus, vt a Iaponicæ ſuperſtitionis erroribus ad rectam veritatis Euãgelicæ ſemitam ſe traduci pateretur; a Coſmo magnopere petijt, vt aliquem ad ſe inſtituendum in caſtrã (bellum enim per id tempus gerebat) omnino mitteret. Miſſus ego ſum, benigneq́; ab eo acceptus, nocturno tẽpore, quod a negotijs magis erat vacuũ, de rebus diuinis ad Regem diu multumq́; dixi. quod. ipſum deinde per alias occaſiones alibi cum ipſius rogatu feciſſem, ijs ſermonibus admodum delectatus permotusq́; Rex, certis de cauſsis Chriſtiana ſacra ipſemet in præſentia ſuſcipere ſuperſedit, ſed duas mihi dedit epiſtolas, alteram ad Coſmũ, cui poteſtatem per eas litteras faciebat Euangelij toto ſuo regno libere promulgandi; alteram ad incolas oppidi maritimi Cochinoci, in qua erat ſcriptũ, vt ad audiendum Euangelium ad me conuenirent. ad quos me qui perduceret vnum ex amicis, ac familiaribus mihi comitẽ dedit: quo ſane breui peruenimus, hoſpitioq́; excepti ab vrbis Præfecto, verbũ Dei diſſeminare inſtituimus. Nec ſane fruſtra. etenim baptizati ſunt quinquaginta ſupra ducentos, in quibus fuit cum vxore, ac liberis ipſe ad quẽ diuerteramus, vrbis præfectus. Deinde cũ in ædes regias in primis inſtructas loci maieſtate deterriti timidius incolæ ad nos & ipſi venirent, & filios mitterent, veriti, ne ab ijs ædiũ ornatus, & cataſtromata fœdarentur; vbi id animaduerti, egi cũ Præfecto de alijs ædibus, populi docendi cauſſa, comparãdis. ille mihi ſane liberaliter omnium quotquot eſſent in oppido, dedit optionẽ. delectum eſt ædificium quoddam peramplũ, ſed magna ex parte dirutum, ſecus aream, quam nobis Rex templo ædificando attribuerat. Operæ centum ad ruinas inſtaurandas, ædemq́;

ſacram

ſacram exſtruendam Præfecti imperio ex cenſu ciuium exhibitæ, opus vtrunq; celeriter abſoluerunt. Tum vero liberius ad Chriſtianæ doctrinæ rudimenta, ſacraſq; conciones pueri ſeneſq; ſeſe conferre: e quibus deinceps non ita multo tēporis ſpatio centum & ſeptuaginta Baptiſmo luſtrati ſunt. deſignatum eſt etiam Chriſtianis humandis prope ædem ſacram Cruce defixa peramplū ſoli ſpatium, quo primum illati ſunt infantes duo tertium circiter annum agentes, quos Dominus pro ſalute harum gentium deprecatores in cælum aſciuit. Secuta deinde eſt in Bartolemæum regem coniuratio, bellicique tumultus, quibus tametſi oppidani commoti, atque a Bonziorum fautoribus potentibus viris ad Chriſtianam religionem deſerendam ſolicitati ſunt, Cruce etiam ipſa contumelioſe diffracta; ipſi tamen in fide fortiter perſtiterunt. quod egomet deinde ex eorum ſermonibus clare perſpexi, cum ad eum portum per id tempus naui acceßiſſem. cum enim ab hoſtibus Chriſtianæ religionis vrbe occupata, publico edicto nos intromittere vetarentur; ad ſtationem noſtram, ſera admodum nocte, parato nauigio frequētes venerunt, ſe diligenter excuſantes, quòd nos excipere hoſpitio ſibi per aduerſarios non liceret, pietatem tamen ſuam atque conſtantiam verbis teſtantes huiuſmodi: Chriſtiana religione deſerta, quam porro ſectabimur? in difficultatibus noſtris, atque periculis ad quem confugiemus? an ad lignea ſiue lapidea ſimulacra, quæ huc vſque coluimus? quis inſitam vnius Dei caritatem ex animis noſtris euellet? Quibus ego verbis maiorem in modum recreatus, eoſq; viciſſim, vt potui, conſolatus; ad Coſmum ceteroſq; Socios Vocoxiuram ex eo loco profectus ſum, qui ſeſe cum Chriſtianis ad hoſtium furorem vitandum, in onerariam receperant. verum ſedatis iam maxima ex

parte tumultibus, & Barptolemæo, qui in arcem quandam ex incendio regiæ vrbis cum paucis vix viuus euaſerat, in regnum reſtituto, metus hoſce omnes iuuante Domino propediē ſublatū iri confidimus. ſed de his hactenus.

Venio ad res Ximabaranas: quam ego in vrbē ab ipſo Tono, ſeu Regulo accerſitus, Coſmo iubente, me contuli, benigneq́; exceptus, & in optimo totius vrbis domicilio ſum collocatus. Poſtridie me Rex inuitat ad cœnā. A cœna familiares ſuos atque domeſticos in cœnaculum conuocat. Hic ego bene longā de Chriſtiana religione diſputationem inſtituo. illi vero multa ac varia me interrogant: quibus ego dum ad ſingula reſpondeo, noctis magna pars abijt. Mane cum illuxiſſet, Tonus rogatu meo popularibus omnibus Chriſtianæ capeſſendæ religionis fecit publice poteſtatem. ex eo tempore ter quotidie concionari cæpimus, matutinis primum horis, tum pomeridianis, poſtremo veſpertinis, tanta hominum vi confluente, vt non domus ſolum, ſed etiam via auditoribus oppleretur. Secundum hunc rei Chriſtianæ curſum more ſuo aduerſarius non ſemel impedire conatus eſt. Tria viſuntur Ximabaræ cœnobia Bonziorum, qui cum alijs de cauſſis plurimum poſſunt, tum quòd Principes ciuitatis affinitate contingunt. Eius ordinis hominum fallacias atque ſuperſtitiones quòd palam coarguimus, populumq́; ab ea ſecta ad CHRISTVM *omni ope traducimus, capitali nos vbiq́; fere odio inſectantur. Ximabaræ autem, ſimul atque ita propenſam in nos populi voluntatem intelligunt, inimicitijs quas antea inter ſeſe exercebant, communi metu ſuadente depoſitis; calumnijs fictisq́; criminibus nos oppugnare conſtituunt. Ad Tonum adeunt, mirantes cur in ſuis terris tam improbum genus hominum verſari patiatur. Anthropophagos eſſe nos, & quocunque Chriſtia-*

na ſacra inferamus, eodem continuo bellum excidiumq́; importare. Si nobis in vrbe habitatio detur, Luſitanos ipſos illi imperium erepturos. Ad hæc, plebem incitare conantur, partim vt nos ex vrbe pellendos vna voce abs Tono depoſcat, partim etiam vt nos publice conuicijs maledictisq́; proſcindat. Eam rem vbi parum procedere animaduertunt, conſilium etiam audacius capiunt. Dum ego in ædibus noſtris de re Chriſtiana ad populum maxime diſſero, facta manu quidam e Bonzijs de communi ceterorum ſententia in ædes noſtras irrumpit, poſitamq́; ibi Crucem effringit. Sane indigna viſa res eſt, valdeq́; omnes, ſed hoſpes præcipue noſter eo facto cõmoti. Itaque nihil propius factum eſt, quàm vt eum interficerent. Bonzij autem furore elati ſcelus ſcelere cumulant. Mos eſt neophytorum ſuſceptam a ſe Chriſtianam religionem, Cruce in charta depicta, atque in ædium foribus collocata, publice profiteri. id illi ſibi non modo apud Deum ſalutare, ſed etiam apud homines glorioſum exiſtimant. Hæc omnia inſignia Bõzij poſtridie, primoribus vrbis pro affinitate fauentibus, diſcerpere ac lacerare decernunt. Quod vbi Tonus reſciuit, Chriſtianis confeſtim totam rem iuſſit renuntiari, eosq́; hortatus eſt, vt tumultus vitandi cauſſa, eam iniuriam æquo animo ferre ne grauarentur: ſe ipſum in Bonzios vtique animaduerſurum, ſed tempore. Quorum amentia ac furor eo vſque proceſſit, vt quicunque ad nos audiendos venirent, eos vſu etiam fontis arcerẽt in proximo ſiti, ad quem plurimi aquationis cauſſa ventitabant. prorſus, vt nobis eius moleſtiæ vitandæ cauſſa, in aliam vrbis partem migrare neceſſe fuerit.

Iam vero illa quoque res accidit, nõ minus euentu felix ac læta, quàm initio triſtis ac turbulenta. Adoleſcen-

res dno ad nos audiendos rei nouitate inuitati ex oppido finitimo venerant. dumq́; in ædibus noſtris morantur, in familiari & iuuenili colloquio (vt fit) vnus eorum alterius procaci interrogatione laceſſitus, ſtricto mucrone in ſocium præceps iracundia ferebatur; cum illum ex his qui aderant Iaponij quidam (aderant autem fere centũ) vi arreptum retinent, eiq́; de manibus ſicam extorquent: quo ille facto ita iratus inde diſceſſit, vt aut eam vlciſci iniuriam, aut mortem ſibimet inferre, Iaponico more, decerneret. Acceſſit ad exſtimulandum iuuenis animũ ſatis iam per ſe incitatum, patris quoq; denuntiato vehemẽs, ne ſuum in conſpectum veniret omnino, niſi prius ab ædiũ præcipue domino apud quem res illa contigerat, doloris pœnas exegiſſet ſui. igitur adoleſcens, amicis affinibusq́; coactis, vim comparat: quod vbi Ximabaram allatũ eſt, Chriſtianos omnes magnopere conturbauit, me vero potiſſimum, verentem, ne ſi ad manus ventum eſſet (quæ rẽs non ſine multorum cæde erat futura) tum vero Bonzij ciuibus quod cupiebant plane perſuaderent, nos rixarum ac ſeditionum vbique terrarum auctores eſſe perpetuos. Iamq́; ſe, quanquam in magno omnium mœrore, oppidani ad Ioannis (ſic enim appellabatur) hoſpitis noſtri defenſionem inſtruxerant, aduentabatq́; armatum agmen aduerſariorum; cum iuuenis ille dux agminis repente præter omnium ſpem gentisque conſuetudinem exterritus ſubſtitit, ſatis dignitati ſuæ, ſatis parentis imperio factum exiſtimans, ſi vacuam nobilis cuiuſdam viri domum ingreſſus in ſuburbano poſitam, reſiſtente nemine, pugionem inde viciſſim abſtuliſſet, atque ita (vt fecit) in patriam reuertiſſet. Id a Chriſtianis vbi reſcitũ eſt, tanta voluptate lætitiáque perfuſi ſunt, vt ab ipſo noctis crepuſculo, quamquam eos domum dimittente me, nibilo-

hilominus gratias Deo cuncti ſimul agentes, factúmque inuicem gratulabundi narrantes, ad inſequentem lucem vſque perſtiterint. Nec tamen inter haſce aliáſque difficultates, & Bonziorum inſectationes, Domino DEO fauente, ceſſatum eſt. nam præter quotidianas conciones & catechiſmum, Baptiſmi celebres varijs temporibus complures habiti ſunt. Ac primum quinquaginta barbari nomen Domino dedere. deinde rurſus circiter ſeptuaginta. tertio denique Baptiſmo, candidati trecentum numerati ſunt, e quibus baptizauimus dumtaxat eos, quos ſatis probe inſtitutos Chriſtianis præceptis inuenimus. ceteri, qui minus adhuc idonei videbantur, in aliud tempus reiecti. Chriſtianorum primitias libauit Dominus in hoc item oppido, ſex videlicet trimos, aut quadrimos infantes: quorum qui primus exceſſit e vita, Chriſtianæ fidei veritatem illuſtri ſane teſtimonio comprobauit. cum enim iam ageret animam, ſublatis ad ſydera manibus; Tem iangate mairo, id eſt, confeſtim (inquit) in cælum migrabo. cuius rei miraculo neophyti magnopere confirmati ſunt. Ipſe autem Regulus tametſi necdū Chriſtianus eſt, & certis de cauſſis in aliud tempus Bonziorum ſcelus ac maleficia debitis vindicare ſupplicijs diſtulit; ſuam tamen erga nos beneuolentiam, & Chriſtianæ religionis vel tuendæ, vel amplificandæ ſtudium plurimis rebus oſtendit. primum enim nobis honoris cauſſa familiariter ſæpe conueniendis nomen noſtrum apud Ximabaranos in admiratione & in gratia poſuit: deinde aream templo ædificando optimā, materiamq́ ſuo ſumptu conuectā, operasq́ ducētas nobis attribuit ad arcis ruinas æquādas ſolo, quæ arx quondam illa ipſa in area fuerat. in templi vero ipſius apparatū & cultum familias ſeptuaginta in ea vicinitate habitantes

certum vectigal pendere iuſsit, exturbationis pœna propoſita, niſi in officio perſtitiſſent. Idem, quòd Chriſtiani ad templum, æſtu maris accedente, ægre admodum veniebant, ingenti ponte ad ipſius templi valuas vſque perducto, facilem ijs tutumq́ aditum præbuit. Auctus vero filiola (quam nos quòd clariſsimo genere orta eſt, magno Chriſtianæ rei adiumento futuram aliquando ſperamus) eam nobis tradidit baptizandam, quod fecimus, & nomine Chriſtiano Mariam appellauimus, vt eam videlicet nomen ipſum ad omnem virtutem ac ſanctimoniam incitaret.

Hæc fere in oppidis Cochinoco, & Ximabara geſta ſunt: quam ego vtranque Eccleſiam per id tempus ſæpe reuiſi, & alteri Damianum, alteri Paulum comites ac familiares noſtros interim dum ego abeſſem, præpoſui. Vos etiam atque etiam obſecro fratres, vt pro hac vniuerſa Iaponica vinea Domino Deo noſtro quàm diligentiſsime ſupplicetis. Ex portu MARIAE Virginis adiutricis. 5. Calend. Decemb. 1563.

IOANNES BAPTISTA Montius Michaeli Turriano e Societate IESV.

ANno ſuperiore in Iaponem peruenimus, & maritimum in oppidum Chriſtianorum deſcendimus, vbi Coſmus Turrianus cum vno e fratribus noſtris rem Chriſtianam præclare gerebat. quibus ego cum nauare operam ibidem vellem, Bungum a Coſmo iccirco ſum miſſus, quòd ſeſquiannum iam ea princeps Iaponis totius Eccleſia ſacerdotem deſidera-

derabat. Ibi quanta Bungenſium & lætitia, & benignitate acceptus fuerim, explicare nimis longum ſit. Regem ipſum etiam inuiſi aliquoties, a quo ſemper honorifice humaniſſimeq; tractatus ſum, qui tametſi ethnicus adhuc eſt, in ea ſecta quæ nihil ſupereſſe poſt mortem exiſtimat; Chriſtianæ tamen religioni tantum tribuit, rebusq; noſtris vſque adeo fauet enixe, vt vnus e fidelium numero eſſe videatur. credo propterea quòd ominibus ducitur, videtq; ſe ex quo tempore Euangelium in ſuis terris promulgari captum eſt, non ſolum imperio, atque opibus auctum, ſed etiam filio, quod vehementer optabat. Quod ad conuerſionem harum gentium attinet; Euangelium longe lateq; iam peruagatum eſt, & ſane probatur in vulgus, & fere ſemper ad Baptiſmum, Dei beneficio aliqui perducuntur. Ratio autem noſtra cum illis agendi eſt eiuſmodi. Quæritur primum quam ſectam ſequantur. deinde non modo quam ipſi profitentur, ſed etiam reliquæ omnes Iaponicæ ſectæ multis rationibus ita confutantur, vt earum ope ac præſidio æterna ſalute ſe nequaquā poſſe potiri intelligant. Id vbi perceperunt, docentur eſſe vnum rerum omnium opificem, qui ex nihilo cuncta creauerit, eaq; omnia fungi officio præter Angelos deſertores, & hominem, qui e primo illo ſtatu ſua culpa exciderit, in quo ab Deo parente poſitus fuerat; idemq; naturæ legibus, rectæq; rationi aduerſetur. Diſcunt deinceps Deum eſſe trinum & vnum, cuius imperium primus ille homo neglexerit. Et quoniam infinitæ maieſtati ac numini facta iniuria, infinitam quoque ſatisfactionem exigeret, ſecundam Trinitatis perſonam, cum genus humanum, aliáve omnino creata natura ſoluendo nō eſſet, humanitatem noſtram vltro aſſumpſiſſe atque induiſſe, vt idem homo ſimul & Deus innocentiſſimus pœnam noſtris

ſcele-

interfui, attonitus rei nouitate atque miraculo, prorſus obſtupui. Neque vero dumtaxat virorum hoc decus eſt: ipſæ quoq; mulieres in hanc partem ſe admodum ſtrenue atque acriter incitant. quarum nonnullæ cum me ſummis precibus obſecrarent, ſibi vt in templo ſumptis ne dignoſcerentur virilibus tunicis, echinatis globulis ferreis in ſua terga ſæuire liceret; negaui ſcilicet: primum id minus decorum arbitratus, deinde etiam veritus, ne ſi ad ceteram auſteritatem & pœnitentiā, qua ſe ipſæ pœne conficiunt, verberum quoq; tormentum ac dolor accederet, certum adirent vitæ diſcrimen. id ipſum graui admodū ætate ſenes a me magnopere contenderunt. Iam vero ſacræ hebdomadæ officia, quo animi ſenſu ac lacrymis, Paſchalia autem ſolennia quanto animi gaudio, atque hominum multitudine celebrentur, dici vix poteſt. Nec ſane minor eſt Natalium feriarum gratulatio & celebritas. quin etiam pia ſimul & iucunda per eos dies ſpectacula committuntur, illuſtribus aliquot actionibus e ſacra hiſtoria Iaponico verſu deſcriptis: quæ poemata Chriſtiani magno ſuo bono memoriter hauriunt, namq; ea ratione & magnam ſacrarum litterarum partem addiſcunt, & hiſce carminibus identidem concinendis profanas cantiones, quibus antea aſſueuerant, paulatim dediſcunt. Nam quid ego de Confeſſionibus dicam? quo in genere ita ſolertes accuratiq; ſunt, vt aliud nil egiſſe videantur in vita. Quibuſdam ego, id vehementer optantibus, per interpretem aures præbui, quorum nonnulli ſcriptam Confeſſionem ſuam ſecum attulerāt. Credas mihi affirmanti velim, quotidianas me ſeſquianni totius (tam diu enim ſacerdote caruerant) recognitiones actionum ſuarum, quæ examina dicimus, in ijs ſcriptis liquido comperiſſe: ea diſpoſitione atq; ordine in cōmentarium

tarium crimina ſuis quæque diebus notata retulerāt, cum ante id tempus octauo vel quinto decimo quoq; die Sacramentum Confeſsionis obire eſſent ſoliti. quæ mihi eorum diligentia eo laudabilior videtur, quòd ex mediocribus interuallis peccata rite confiteri haud ita difficile duxerim: ipſorum vero octodecim menſium errata in temporum ſeriem digeſta proferre, id vero in primis mirandū eſt. Quid quæris? contritione ſua, animiq; candore ita me ſibi obligarunt, vt cum Chriſto Domino ingentes & agam, & habeam gratias, quòd me in hæc loca perduxerit; tum etiam tibi plurimum R. P. vel eo nomine debeam, quòd auctoritate ſtudioq; tuo perfectum eſt, vt aliqua mihi pars demandaretur huiuſce tam fructuoſæ prouinciæ: quam ego vt ex inſtituto ac ſpiritu noſtræ Societatis geram, peto abs te, vt infirmitatem meam tuis ad Deum precibus ac ſacrificijs ſubleues. Bungo. 6 Idus Octobris 1564.

ALOISIVS FROES Societati IESV in Indiam.

ANno proximo, Vocoxiuræ vico ab hoſtibus cōcremato, & exciſo, Coſmus Turrianus cum Aloiſio Almeida, & Iacobo Conſaluo officij cauſſa conquiſitus a Chriſtiano quodam nobili viro Tacuxim oppidum Regis Bungenſis ager naui deductus eſt. Ego autem ab Antonio Firādenſi viro Principe accerſitus, Coſmi iuſſu Tacaxumam contendi febri frigoribusq; vexatus, quæ me quattuor menſes male habuerunt. Eodem venit poſt menſem Ioannes quoque Ferdinandus. Inſulani ſunt numero trecenti circiter, & quinquaginta, omnes Chriſtiani, quorum quibus licuit,

ad-

aduenienti mihi nauigiolis obuiam prodiere, ceteris in litore præſtolantibus. quorum omnium quanta ſit pietas atque religio, ex eo facile iudicabis, quòd bis in nocte ad Dominum deprecandum, Chriſti ve paßionem ſecum reputandam ſurgere e lectulo conſueuerunt. Quin etiam primis tenebris multi cum ſe in preces fuderunt, ad mediam vſque noctem in ea cogitatione ſuimet pœne obliti perſiſtunt. Pyxidiculam ego cerearum agni cœleſtis imaginum, quas Romæ ſummus Pontifex conſecrauerat, Socijs noſtris attuleram ex India. id vbi reſciuit Chriſtiana quædam anus Facatenſis, multis precibus vnam mihi earum extorſit. Eius rei fama ſtatim hoc toto tractu percrebuit. itaque ad me quotidie & Firando, & alijs ex locis nauigia veniebant virorum fœminarúmque pleniſſima, e reliquijs illis amoris (ſic enim appellant) aliquid a nobis efflagitantium; negari non poterat. itaq; totum eius ceræ conſecrationisque myſterium exponebat Ioannes, deinde in eos diſtruebatur. & ſane ceram in particulas ita minutas ſecare coacti ſumus, vt Chriſtianis mille quingentis ac triginta ſufficerent. quas pro ſuis quiſque copijs vel argentea theca, vel ænea, vel ſtannea, vel ex aurichalco includebant, ex altera parte nomine IESV ſpinea corona circumdato, ex altera tribus ad imam crucem clauis inciſis. Templum autem ipſum, quòd Firando, aliisque ex inſulis confluentem ad nos multitudinem non caperet, per eos dies amplificatum, & ſacrario, atque ædificijs ad hyemem traducendam ornatũ eſt. opere abſoluto, dum Iaponius quidam apud nos ceram in candelarum vſum ad ignem liquat, arida palearum materia, e quibus parietes erant exſtructi, flammam ita auide arripuit, non modo vt hoſpitium noſtrum, ædemq; ſacram, ſed etiam quindecim

ſere vicina Chriſtianorum tecta comprehenderit atque conſumpſerit. quorum ſane mihi æquitas animi ac patientia viſa eſt admirabilis, cum incenſis domibus domeſticóque inſtrumento, in publicum ſe coacti proripere, tempeſtate perfrigida, cum e cælo denſa nix caderet, vna cum coniugibus liberiſque, qui nonnullis eorum erant ſepteni, octoníve, noſtram tamen vicem magis quàm ſuam ipſorum dolerent. Ex ea clade ſacrorum apparatus Dei beneficio ereptus eſt, & aliquid e ſupellectili veſtibúſque, quas nos omnes egentibus Chriſtianis ijs, quorum domus arſerant, miſeratione commoti diuiſimus. Ioannis vero Ferdinandi commentarius multis iam annis elaboratus, in quem ille ſacras conciones, & catechiſmi explicationem Iaponico ſermone retulerat, ſane quàm incommode perijt. Ego interea cum ægrotus decumberem, ex eo periculo me ad quendam Chriſtiannm recepi, ibique in ſumma egeſtate ſtorea mihi pro ſtragulo fuit, lignum pro ceruicali: eo ſtatim magna vtriuſque ſexus hominum, ac puerorum turba cõfluxit, incommoda noſtra & calamitatem lacrymis proſequentium: mortuos parentes lugere dixiſſes, atque, vt eſt gens ad omnẽ humanitatem ac miſericordiam prona, quamquam in ſummis rei familiaris anguſtijs, alij ad me contegendum proprijs veſtimentis exuere ſeſe, alij in cibum duas tréſve cocleas, alij virides cepas, alij denique ſylueſtre allium afferre. aliquot etiam Firandenſes, & Facatenſes Chriſtiani, qui in eam inſulam anno priore Vocoxiura migrauerant, cocta nobis cibaria ſeptem octóve dies e ſuis domibus miſere. Eius incommodi nuntio Firandum vicináſque in inſulas perlato, confeſtim ad nos ſubleuandos Chriſtiani cum fabris, paleis, funibus, arundinibus aduolarunt: quorum opera cum ædes noſtræ, templumq́;

tum

tum etiam incenſa Chriſtianorum tecta magno omnium gaudio ac voluptate refecta ſunt.

Sub idem tempus ecce noua calamitas. Aduectum ex India pretioſum ornatum ſacrorum vna cum aureo textili, & ſimul vitrea vaſa donanda principibus, Firandum Coſmus, vt ibi videlicet ab incendijs tutiora eſſent, ad Chriſtianum amicum cuſtodienda tranſmiſerat. Hic dum ludos quoſdam profanos ipſo Cinerum die agunt barbari, vnus ex ijs temere arreptum ignem in ædificiũ conijcit, qui vento adiuuante, adeo vehemens ac ſæuum excitauit incendium, vt bonam vrbis partem cum ædibus Antonij dynaſtæ, & Chriſtiani eius qui noſtra ſeruabat, momento pœne temporis hauſerit. quæ res magnam mihi præcipue, febri, tali anni tempore, laboranti, patientiæ materiam præbuit, quòd in eas ego quoque ſarcinas, Diui Thomæ partes, quæ appellantur, itemq; nonnulla valetudinis aduerſæ remedia, quibus admodum inops eſt hæc terra, conieceram. Inde, paucis interiectis diebus, vigilias agere ſumus coacti latronum & hoſtium metu, quibus paruum hoc Firandi regnum infeſtum eſt: paratiſq; nauigijs quibus alio, ſi res ferret, aueheretur ſacra veſtis & inſtrumentum, nos cum Chriſtianis in editum locum munitúmque recepimus. Sed belli tumultus ille DEO fauente ſublatus eſt. Et quoniam Iaponicæ linguæ ignoratio rem Chriſtianam magnopere diſtinet, erepto ex aſſiduis occupationibus tempore, faciendum ſibi frater noſter Ferdinandus exiſtimauit, vt de Iaponico ſermone grammatica præcepta conſcriberet. ijs duplex etiam Lexicon addidit: in altero Iaponicas voces, in altero Luſitanicas alphabeti ordine cũ ſua cuiuſq; ſignificatione prætexẽs. Sexto vel ſeptimo mẽſe, haud tame iccirco intermiſſis concionibus, ceteriſq;

muneribus, eam lucubrationem abſoluit, in primis vtiq; neceſſariam Iaponijs excolendis.

In ferijs Natalibus, atque Paſchalibus incolarũ ſumma deuotio. Nocte Natali ſub veſperam ientaculo exceptos bifariam in templo diuiſimus. Ibi alternantibus choris certos ex veteri teſtamento locos, ſacráſque Prophetarum prædictiones tempori accommodatas verſu Iaponico decantarunt. Deinde ſolennia miſſarum ſacra peracta ſunt. Dominica in palmis cum ſacrum fieret, Paſſione Domini per vices, vt ſit, recitanda, tanta populi comploratio orta eſt, vt vix inter pronuntiandum nos mutuo exaudire poſſemus. Iam ſexta feria, quæ proxime conſecuta eſt, complures tum Firando, tum ex finitimis pagis Chriſtiani ad verberationem cum flagris ac tunicis confluxere, quòd Firandi conuentus huiuſmodi ab Rege prohibentur. nec ſæuientibus eo die procellis atque imbribus deterriti ſunt, quo minus acriter ſeſe cædentes, ſanguinémque mittentes, permultos paſſus agmine compoſito incederent. quod ipſum ſeparatim mulieres quoque, Chriſti amore incenſæ fecerunt, idque ſumma cum religione, & ſanctimonia. Porro aquam Sabbato ſancto benedictam, magno ſtudio ac fide ad morbos pellendos partim apud ſe religioſe aſſeruandam ſumpſerũt, partim etiam Firandum, ceteráſque in inſulas, atque oppida, Chriſtianis dono mittendam. Paſchali vero die Dominico, ad ſummam gratulationem ſpecies tantum & pompa magnifica defuit. cetera ſane egregia. vnum dumtaxat pallium erat nobis, quo eodem pro vmbella in ſupplicatióne vſi ſumus. ſub ea geſtabam ego ſacratiſſimum CHRISTI *corpus in calice, linteatus præibat Ferdinandus corona roſea redimitus, & quanquam macie ita confectus, vt vix hærere veſtigijs poſſe videretur;*

tur; valde tamen iucunde canebat, Dic nobis Maria, quid vidiſti in via? Cui reſpondebat ex altera parte Iaponius quidam ſenex, trullam bacillo pulſans, nec enim vlla in his locis Organa muſica ſunt. Eo die cibum apud nos cuncti ſumpſere, quod feſtis ferme celebrioribus factitant, præſertim vero die Viſitationi MARIAE Virginis ſacro, quem diem præcipuo cultu, atque honore exigunt Miſericordiæ ſodalitia, cõuiuij curatoribus in quálibet Eccleſia conſtitutis.

Ipſis hebdomadæ ſacroſanctæ diebus Firandi res accidit ad prouidentiam Domini iuſtitiámque declarandam admodum illuſtris. Princeps Bonziorum erat in vrbe quidam Saſimandaque nomine, regni totius huiuſce tanquam Archiepiſcopus, capitalis Chriſtianæ religionis inimicus, cuius ſcelere antea & Cruces præciſæ, & Gaſpar Vilela cum reliquis omnibus e Societate noſtra Firando pulſi excluſiq; fuerant, quam rem Antonius dynaſta grauiſſime tulerat, nec tamen vindicauerat, eo quòd Bonzius principum affinitatibus admodum potens eſſet. Is igitur ab eodem Antonio, qui regij exercitus Imperator vna cum Rege eo tempore militabat, per interpretem petijt fundum quendam continuandum prædijs delubrorum ſuorum. Id cum Antonius aperte negaſſet, accenſus ira miſit continuo Bonzius primum, qui Antonij villas, deinde ſex circiter Chriſtianorum Antonij popularium domos incenderent. Enimuero tum Antonius rei atrocitate commotus Regem adit, Bonzij improbitatem diutius ait tolerari non poſſe: niſi in ipſum Rex animaduertat, ſeſe confeſtim rei militaris cura depoſita, ad vlciſcẽdum eam iniuriam profecturum. cui Rex quamquam inuitus ac mœrens, tamen quòd Antonij viri nobiliſſimi, & ſecundum ſe opulentiſſimi opera plurimum indigeret,

 reſpon-

reſpondit ſe totam rem ipſius arbitrio plane permittere. Tum recordatus iniuriarum quibus ille nos affecerat, poſtulauit Antonius, vt Bonzium eo dignitatis gradu deiectum, Firandenſis regni finibus in perpetuum exterminaret: & ne qua ſpes reditus ei relinqueretur, agros illius ac bona alijs poßidenda aßignaret. Quo ſtatim facto; & Chriſtiani moleſto grauique aduerſario liberati, & Bonzijs dedecus ingens, ac dolor inuſtus eſt.

Decem menſes Tacaxumæ fuimus: quo temporis ſpatio vicinas inſulas, quæ in Antonij ditione ſunt, bis Ferdinandus inuiſit. nec ſane fruſtra. nam & Chriſtiani, ipſius aduentu mirum in modum recreati, & barbari multi ad ouile CHRISTI *perducti ſunt. in ijs vetula quædam annum agens circiter nonageſimum, mulier honorata, multiśq; affinitatibus pollens. Hæc æternæ beatitudinis gratia, multa Iaponis delubra ſuperſtitioſis peregrinationibus circumierat, habebátque papyraceam tunicam, quæ deſcriptam Amidæ vitam continebat, quam illi cum alijs diplomatibus, & indulgentijs (Eccleſiaſticos enim ritus dæmon effingit) Bonzij pretio ingenti vendiderant, polliciti, ſi eo amictu, ſupremo die ſuo efferretur, omnibus noxis ſolutam, recta ad beatas Amidæ ſedes proculdubio peruenturam. Aegrotum quendam eius propinquum Ioannes inuiſerat, cuius domi caſu ipſa quoque tum aderat. Eam igitur Ioannes accerſi iubet, ſi pauca de Redemptore generis humani, déque altera vita cognoſcere cupiat. audituram ſe reſpondit mulier: verum enimuero falli, ſi quis iccirco ſe Chriſtianam futuram exiſtimet. Sed vbi dæmonis malitiã, fraudes Amidæ, cui illa, tantopere fideret, Euangelicam denique veritatem Ioannes aperuit; vt Iaponica ingenia facile rationi-*

tionibus cedunt, eius orationem mulier ita approbauit, vt lacrymis obortis Baptiſmum continuo peteret. quid multa? ſolennes precationes edidicit, chartaceam illam tunicam, aliáque Bonziorum ſcripta quæ diximus, ad Ioannem attulit comburenda, ſibi poſt hac ſacrum fore nihil, aut religioſum affirmans, præter nomen IESV. ac deinde baptizata, tantam animi pietatem atque ardorem oſtendit, vt cum vniuerſos Chriſtianos, tum eos præſertim, qui eam antea nouerant, ingenti gaudio affecerit: quam metuebant prius, nunc autem metu duplicatum in amorem conuerſo, maxime diligunt: ac mirantur quæ prius præ imbecillitate corporis ſtare vix poſſet, eam nunc quotidie templum petentem; Angelicámque ſalutationem trecenties recitantem, & ſingulis noctibus bis orandi cauſſa e cubili ſurgentem. Eadem poſtea ad me Tacaxumam cum alijs Chriſtianis naui contendit, vt rei diuinæ intereſſet, & granum aliquod benedictum, & ceræ, quam diximus, conſecratæ particulam a nobis expoſceret.

His rebus, alijsq́ peractis, quas ego breuitatis cauſſa prætereo, Ferdinandus ad me reuertit. Et quoniam Firandenſes Chriſtiani magno noſtri deſiderio tenebantur, mihi autem per Regem a Chriſtiana religione contra quàm initio ſimulauerat, alienum, in ea vrbe rem diuinam facere non licebat; ſupplicationibus habitis, & re cum Antonio communicata, omnino viſum eſt faciendũ, vt Ferdinandus ſaltem eo ſeſe conferret: vbi ille dum fideles in officio retinet, labantes in fide confirmat, barbarosq́ præceptis Chriſtianis inſtituit; interea naues Luſitanorum duæ in hanc orã e Sinis delatæ. quarũ magiſtri cũ iniuſſu meo Firandi portum inuehi nollẽt, Rex ratione

tione lucri coactus (nam alioqui, ſecus ac primis aduentus noſtri in Iaponē annis ſimulauerat, & nobis, & Chriſtiano infenſus eſt nomini) ſe mihi per quendam e ſuis familiaribus excuſauit, quòd bellicis diſtrictus negotijs nōdum mihi ſalutem nuntiari iuſſiſſet, & ſimul magnopere petijt a me, vt Luſitanos vrbis aditu ne prohiberem: ſe primo quoque tempore de mea quoque introductione cum nauarchis acturum. Illi igitur, permittente me deſcendunt, & promiſſa ab Rege ſæpius exigunt, templum ære ſuo ſe exædificaturos recipiunt. Rex tergiuerſando rem extrahere, nosq; iam aperte fruſtrari, cum eo ipſo tempore oneraria cui a ſancta Cruce eſt nomen, aduenit, ſane opportune. nam & ſacerdotes e Societate tres Melchiorem Ficaredum, Balthaſarem Acoſtam, & Ioannem Cabralium, ſumma cum animi noſtri voluptate ac lætitia nec opinantibus nobis aduexit, & occaſionem optimam præbuit Regis ab ea perfidia reuocandi. Hanc ego nauem actuario quæſitam reperi in ipſo curſu velis adhuc inflatis; & Petro quidem Almeidæ nauarcho pro excellenti eius probitate, & in Societatem noſtram obſeruantia, facile perſuaſum eſt, vt vela ſubmitteret ſtatim, ibidémque ſubſiſteret: mercatores autem ſiue nauigationis nauſea tædióque, ſiue alia quauis de cauſſa, nullis rationibus de ſententia deduci potuere quo minus ſcaphis oppidū peterent, & mercimonia exponerent. magno illis ea deſcenſio ſtetit: namque a furibus igne apothecis eorum iniecto, magna mercium parte vel flamma ventoq; ſæuiēte cōſumpta, vel etiā ab ipſis furibus inter eam trepidationē ablata, aureorū circiter duodecim millium damnū fecere. Interea Petrus Almeida, qui iactis anchoris, ab oppido ſex millia paſſuū ſtabat, rogatu meo Regi aperte denuntiat, ſe niſi nobis reſtitutis nequaquam

quam appulſurũ. Rex autẽ, dierum aliquot mora interpoſita, ad extremum metuẽs, ne ſi rem diutius diſtuliſſet, magna rerum ſuarum iactura nauarchus alios portus peteret, nobis & vrbem intrandi, & ſacræ ædis exſtruendæ poteſtatem fecit. Deſcendentibus nobis ad litus die natali D. Barptolemæi Apoſtoli, gratulatio ingens & a nautis Luſitanis ſignificata eſt, & ab incolis Chriſtianis, cum ſe præter ſpem, voti compotes factos viderent. Nos cum nauarchis & magno præterea comitatu Regem adiuimus, eiq́; gratias egimus. accepti ſane frigide, quod dedit accepimus. inde Antonio eiusq́; matre ſalutata, ad inſtaurationem templi continuo animum adiecimus. ex onerarijs Luſitanorum tribus, pecunia in ædificationem corrogata, opus celeriter ad culmen perductum eſt. Itaque in eo templo natalem diem MARIAE Virginis egimus Balthaſare ſacrificante, & magno omnium gaudio concionante. Tanto autem ſtudio a nobis de hac Firandenſi commoratione multis de cauſis laboratum eſt. Primum quòd ita mandauit Antonius Quadrius: deinde ne Chriſtiani incolæ ſumma virtute ac religione homines deſerantur: tum vt iacta a nobis in animis puerorum, qui ſane præſtanti ſunt indole, ſemina Chriſtianæ doctrinæ, ad bonam frugem noſtra opera perducantur: poſtremo Luſitanorum etiam gratia, qui ad hoc emporium libentiſſime commeant, ad merces diſtrahendas ac diuendendas opportuniſſimum. Dum hæc ad Firandum geruntur, cognitum eſt Coſmum Turrianum Bungenſis regis hortatu, atq́; auxilio ad oppidum Rimani regni Cochinocum perueniſſe, eamq́; Eccleſiam, quam hoſtes afflixerant, eiuſdem Regis opę ac beneficio reſtitutam. Eo Melchior Ficaredus cum mandatis ac litteris, quas afferebat ex India, ad Coſmum profectus eſt. Nec ita multo poſt Coſmus ad nos

ſcripſit, vt ad ſe ego & Balthaſar Acoſta veniremus, Cabralio, & Ferdinando Firandi relictis. quæ prima nauigandi facultas fuerit, proficiſcemur. atque ego me, niſi per mea ſteterit peccata, Meacum ad Gaſparem Vilelam miſſum iri confido. nam noſtrorum hominum ſubſidium aliquod non ipſe modo, ſed etiam Meacenſes vehementer exoptant: quippe qui ad eum, ſacrorum cauſſa, e remotis vrbis ampliſsimæ partibus ægre admodum ventitant. Cuius profecto res geſtæ ſatis declarant nihil eſſe tam arduum atque difficile, quod non animi robur ac perſeuerantia ſuperet. Nam qui primis legationis ſuæ temporibus, contumelijs, probris, lapidationibus nullo defenſore appetitus, diuq́; vexatus eſt; tantum conſtantia, patientiaq́; profecit, non modo vt populo, ſed etiam vt principibus, Regeq́; iam ipſo æquo ac beneuolo vtatur. In agro Meacenſi intra quadrageſimum circiter lapidem Eccleſias ſeptem inſtituit, multis e prima nobilitate ad Chriſti cultum adductis: magnum denique rei Chriſtianæ ſtudium in illis gentibus excitauit. Verum hæc, & reliqua huius prouinciæ acta ex aliorum litteris fuſius cognoſcetis. Vos ego patres, fratresq́; mihi cariſſimi per Deum obſecro, vt veſtris in ſacrificijs precibusq́; memoriam mei retineatis. Firando. Quarto Non. Octob. 1564.

IOANNES FERDINANdus Franciſco Perezio ex Societate IESV.

ET *ſi putabam vos de rebus Meacēſibus e Gaſparis Vilelæ ipſius litteris cognituros; tamen cum Chriſtiani duo certi homines nuper ad nos Meaco veniſſent, faciendum mihi exiſtimaui vt*

quæ

quæ ab illis accepimus, tibi per litteras primo quoque tempore exponerem. Anno ſuperiore, cum Gaſpar ad Bonziorum furorem atque impetum declinandum ex vrbe Meaco Sacaium Chriſtianorum hortatu precibusq́; ſe recepiſſet; Didacus quidam neophytus ad Xamaxinodonum in ius adijt, debitam ſibi a neſcio quo pecuniam iudicio repetens. hunc Xamaxinodonus vt agnouit, per ludibrium ſit ne Chriſtianus interrogat. Ego vero ſum, inquit ille: cui rurſus Iudex: cedo, veſtra quæ dogmata ſunt? recuſanti reſpondere Didaco, ſeq́; excuſanti quòd tyro eſſet etiam num; acrius inſtare denuo barbarus, et vrgere, vt aliquid in medium afferat. Neceſſitate pœne coactus Didacus de animorum immortalitate, deq́; æterno totius vniuerſitatis parente cæpit nonnulla diſſerere: quibus permotus Xamaxinodonus, abi (inquit) nũtia magiſtro tuo vt ad ſuam mihi doctrinam declarandam accedat. nam ſi tu rudis adhuc & nouitius tam bene diſputas, quid de ipſo doctore tuo putandum eſt? quòd ſi veritatẽ religionis Chriſtianæ probauerit; eam ego fortaſſe & Quequidonus collega meus ſuſcipere non grauabimur. Didacus igitur non ſine diuino conſilio id factum exiſtimans, forenſi actione depoſita, Sacaium ilico ad Gaſparem excurrit, eiq́; iudicis mandatum exponit. Gaſpar rem cum Chriſtianis qui ibidem aderant, communicat. illi negant ſe dubitare quin ea ſit inſidioſa euocatio; proinde nequaquam eundum. omnino probabilis erat ea ſententia: verumtamen, ne cui, verbum Dei audire ſe velle dicenti, aliquo pacto defuiſſe videretur; Laurentium Iaponium comitem ſuum ad eum legauit: qui, quamquam propoſito vitæ periculo, libens diſceſſit ea conditione, vt niſi intra quatriduum reuertiſſet, minus commode cum eo actum exiſtimaretur. Dies duo, tres, quattuor; nec tamen redit.

pro

pro mortuo ſcilicet vel certe male accepto eſt habitus. mittitur de communi ſententia Meacum vnus e Chriſtianis Antonius nomine, vt cuncta Sacaium explorata certaq́ referat. Huic in ipſo itinere occurrit Laurentius & comites duo cum iumento tendentes ad Gaſparem deportandum, quòd iam Xamaxinodonum & Quequidonum Laurentij opera Dominus ad ſe conuertiſſet. Meacum igitur cum Socijs tribus Gaſpar profectus (ij ſunt Iaponij Laurẽtius, Auguſtinus, & Damianus miſſus ad eum menſe Decembri) Xamaxinodonum & Quequidonum Baptiſmo luſtrauit. Erant ambo venefici, & dæmone familiariter vtebantur. ijdem iuris Iaponici peritiſsimi, ſummaq́ prudentiæ & eruditionis fama. itaque ab ipſo Rege & ijs qui rerum potiuntur, de religione, belloq́ conſulebantur: Chriſtianæ autem religionis adeo acres aduerſarij, vt in ea affligenda & Gaſpare exturbando Bonzij ipſorum præcipue opibus, gratia, auctoritate niterentur. Nunc autem diuinitus immutatus vterque tanto ſtudio in Chriſtianæ cauſſæ defenſionem incumbunt, vt Iaponicarum opinionum prauitatem atque fallacias ſcriptis arguere atque aperire inſtituerint, Euangelica veritate ad calcem operis addita. quem librum ad communem omnium vtilitatem ſalutémque ſunt edituri. Sane grauem ex eorum conuerſione plagam ac dolorem Bonzij accepere, præſertim quòd illos imitatus Xuicaidonus quoque, vir in Iaponicis meditationibus exercitatiſsimus, & Mioxindoni rei militaris præfecti cognatus, ad Chriſtum acceſsit, atque inde in patriam reuerſus paſſuum ab vrbe Meaco viginti quattuor millia, quæ Imoris appellatur, eſtque in Mioxindoni ditione, tantum apud affines & amicos exemplo ſuo monitiſque profecit, vt eo Laurentius ipſorum rogatu miſſus a Gaſpare, patritios ſexagin-

ta

ta eorumq́; familias (omnino erat hominum numerus ad quinque millia) baptizauerit, ædes ſacra confeſtim exſtructa. quorum tanta fuit in fide virtus atque conſtantia, vt poſt Laurentij diſceſſum, a Bonzijs ethnicisq́; ad defectionem ſolicitati laceßitiq́; partim altercationibus, partim etiam ludibrijs & inſectationibus, non modo non ab incæpto deſtiterint, ſed etiam pro defenſione Euangelij diem vnum in armis fuerint. Quibus rebus Xamaxinodonus cognitis, Gaſpari perſuaſit vt ad Mioxindonum, cuius domicilium ab Imori caſtro vnius diei diſtat itinere, ſeſe conferret, cauſſámque Chriſtianorum apud eum ageret. Ab eo Gaſpar benigne acceptus, cum de rebus diuinis ipſo valde approbante verba feciſſet, ſumma eiuſdem voluntate obtinuit, vt Imorenſes ethnici Bonzijq́; neophytis negotium poſtea ne faceſſerent. quare Chriſtiani moleſtia liberati & magnopere confirmati recreatiq́; ſunt: ad quorum numerum tredecim alios in reditu Gaſpar adiunxit, poſtridieq́; Meacum reuerſus eſt. Ex eo tempore in agri Meacenſis munitis oppidis quinque ad paſſuum non vltra quinquaginta millia totidem Eccleſiæ inſtitutæ dicuntur. Regis autem ipſius Meacenſium tanta eſſe fertur in Gaſparem animi propenſio, vt cum Gaſpar ab Amangutianis litteras accepiſſet, eam Eccleſiam a Moridono tyranno vexari, pijs ipſorum diſcuſsis cœtibus, euerſo templo, areaq́; ipſa per vim occupata; Regem adiuerit, atque ab eo impetrauerit, vt ad Moridonum ſcriberet, gratum ſibi eſſe facturum, ſi Chriſtianos commendatos haberet, eorumq́; templi inſtaurationem atque ædificationem adiuuaret. Eam epiſtolam Rex inſigni cuidam viro dedit ad Moridonum in caſtra leucas triginta vltra Amangutium perferendam: eiuſdem epiſtolæ ſeparatim exemplo ad Chriſtianos Amangutia-

gutia-

gutianos allato, qui propterea magnam in ſpem rerum meliorum venerunt.

Hæc habui quæ de Meacenſibus rebus in præſentia ſcriberem, vt tam læti nuntij quàm primum in Indiam peruenirent. Gaſparem ipſum de eiuſdem rebus aiunt ſcripſiſſe. Eius litteræ, quas Bungi itinere pergens alius neſcio quis ferre dicitur, vt ſperamus, propediem ſubſequentur. Hactenus de alijs. Quod vero ad me ipſum attinet, te per IESVM CHRISTVM *R. P. obteſtor, vt mei in ſanctis ſacrificijs tuis nominatim memineris, atque id ipſum a reliquis omnibus Socijs peto: quo ipſorum deprecatione placatus mihi Dominus tantum virtutis impertire dignetur, vt Societatis noſtræ diſciplinam, ac leges ad finem vſque vitæ cuſtodiam. Firando 6. Idus Octob. 1564.*

ALOISIVS ALMEIDA Societati IESV in Luſitaniam.

COmplectar his litteris fratres mihi cariſſimi ea dumtaxat, quæ mihi, certa Iaponis obeunti loca in itinere contigerunt: nam cetera noſtri Meaco, Firando, atque aliunde, ad vos ipſi perſcribent. Anno proximo Pater Coſmus Turrianus, Vocoxiura, vbi tum commorabatur, miſit me, duo in oppida regni Rimani ad prædicandum Euangelium; quibus in oppidis intra tertium circiter menſem (quæ Dei benignitas eſt) non infimæ conditionis homines amplius

mille

mille ducenti ad ouile Chriſti perducti, baptizatiq́; ſunt. Atque illa quidem iam cognouiſſe vos arbitror: Barptolemæum Regulum valde potentem Rimani Reguli fratrem magna cum nobilitatis parte conuerſum ad Chriſti fidem, aliosq́; deinde complures. Didiciſtis præterea, vt opinor, Vocoxiura vicus ac portus, noſtris ab eodem Barptolemæo attributus, cum ædificijs, tum vero neophytis in dies quàm feliciter creſcere cæperit. Hunc adeo lætum rei Chriſtianæ progreſſum cum diabolus ferre non poſſet, Bonzios permultos e popularibus Barptolemæi ſolicitare non deſtitit, quoad facta coniuratione, armiſque clam ſumptis, Regulum vtrunque repentino impetu aggreſſi; Barptolemæum, quòd idolorum cultu ſublato phana ipſa Deo vero dicaſſet regno deturbatum, in arcem quandam compulerint, intra quam ſeſe continebat hoc tempore; fratrem vero eius, quòd in regnum ſuum patefeciſſet aditum Euangelio, dimidia fere parte oppidorum ſuæ ditionis exuerint. In eo tumultu, Vocoxiura vicus, iniecto furtim a vicinis hoſtibus igne, confeſtim incenſus eſt. Coſmus in Rimani cuiuſdam neophyti nauem cõfugit, Leonis nomine, qui periculo cognito ſtatim præclaris nauigijs duobus ad opem Eccleſiæ templóque ferendam aduenerat: quod tamen ipſum vna cum ædibus Chriſtianorum agricolarum, cum iam Coſmus, vt dixi, nauigium conſcendiſſet, inſpectantibus nobis, eodem conflagrauit incendio. Spectaculum noſtris oculis graue admodum, & acerbum. Vicus primum exuſtus ac dirutus is, qui modo & conuenarum numero, & plurimo Dei cultu florebat: innocentes pueri permulti, quorum pijs vocibus, ac quotidianis precationibus in Dei laudem nuper omnia perſtrepebant, raptim in naues impoſiti, dilapſique: cetera neophytorum turba cum liberis atque

fami-

familiјs, ſine tecto, ſine cibariјs, ſine vllo præſidio, relicta crudelitati hoſtium atque ſæuitiæ. Rebus igitur deſperatis mœrentes curſum direximus ad portum, qui primus regni Bungenſis occurrit, diſtantem leucis a Vocoxiura circiter quinquaginta. In ea nauigatione, digna memoratu nonnulla accidere; e quibus hoc vnum in præſentia exponam. Cum ad alias eius oræ ſtationes, tempeſtatis cauſſa, coacti ſumus appellere; tum ad quendam regni Rimani portum, citra eum locum quem petebamus, paſſuum millia quinque, & viginti. Eius portus atque oppidi facile princeps erat Leo: qui inde Vocoxiuram ad nos, vt diximus, nauigiјs duobus erat profectus. Eo igitur delati, quòd Coſmus valetudine admodum vteretur aduerſa, deſcendimus, ibique dies octo ſubſtitimus. quo tempore Chriſtianorum concurſus ad Coſmum ingens fieri cæptus; quòd neminem e ſacerdotibus noſtris antea viderant, eiusq́; aduentum magnopere optauerant. Verum noctu fere ventitabant, exploratorum metu, hoſtiumq́; Chriſtiani nominis, quibus oppidum erat refertum. Nam Reguli pater, qui ætate iam exacta Regni adminiſtratione deceſſerat, cognita ſeditione ac bello in filium excitato, rebellibus renuntiari iuſſerat, omnia ipſorum arbitrio compoſitum iri; ſpoponderátque, ipſum filium Regem, itemq́; nepotem, in exſilium ituros; Cruces Chriſtiano ritu defixas auulſum iri, Chriſtianos ad patrios ritus Chriſto deſerto redituros. Id erat cauſſæ cur neophyti minus aperte Coſmum inuiſerent, quorum erat numerus ferme octingentorum. Ipſi vero pueri Chriſtiana doctrina ſic erant eruditi, vt cuncti precandi formulas, plerique etiam Catechiſmum totum tenerent. iј, curabat Coſmus vt inter ſeſe, dialogi more, fictis ad tempus perſonis, de Chriſtiana religione,

Gen-

Gentiliq́; ſuperſtitione certarent; idq́; tanta cum animi voluptate, vt perſpecta gentis huiuſce fides, ac pietas, omnem pœne acceptæ cladis dolorem abſtergeret. Sed hoc ipſum quoque ſolatium nobis humani generis hoſtis inuidit, ac Bonzios impulit, vt facta manu, diuerſorij noſtri arundinea tecta nocturnis lapidationibus magno cum ſtrepitu peterent: quo maxime tempore neophyti ſpiritalium ſermonum delicijs fruebantur. Quocirca nihil hoſtium vim ac potentiam veritus Leo (quod alius nemo præter ipſum auderet) nos ædium ſuarum excepit hoſpitio: cumq́; nihilominus Bonzij furerent, tanto dolore ipſe cum omnibus ſuis exarſit; vt inſcientibus nobis arma capere, ignémque cœnobijs Bonziorum inferre, ſumma præſertim vxoris voluntate, decerneret. Eam rem odorati Bonzij, furere deſierunt. Verum quia commoratio noſtra diuturnior, periculoſa neophytis eſſe videbatur, idq́; ipſimet ita iudicabant; quamquam magno cum dolore, quem ex ipſorum ſolitudine & calamitate capiebamus, magnaq́; mutuæ beneuolentiæ ſignificatione, ſilentio noctis digreßi; poſtridie Tacaxim oppidum Bungenſis oræ tenuimus. Ibi Coſmus loco propinquo conſiſtere, & neophytorum animos, epiſtolis, inter eos terrores atque diſcrimina confirmare, totiusq́; rei exitum exſpectare conſtituit. et quo eſſe ibi tuto liceret, ad regem Bungi me miſit, duarum, & triginta leucarum itinere; vt is de manſione ſua cum Tacaxiano Præfecto per litteras ageret; quod Coſmus ipſe propter valetudinem longius progredi non auderet. Rex erat eo tempore Voſuqui (id oppidi nomen eſt ab vrbe Bungo paſſuum millia fere octodecim) quem vt conueni, Coſmiq́; mandata expoſui, Rex valde lætatus Coſmum in ſuis verſari finibus, protinus mihi dedit ad Præfectum epiſtolam; Coſmo aream ædesq́; ad

habitandum attribueret, & ex incolis, Chriſtianum, quicunque vellet, fieri permitteret. Atque hæc quidem eo ipſo die: poſt menſem autem, Coſmum regni proceribus per litteras magnopere commēdauit. Poſt menſes vero duos, cum Chriſtianam rem parum procedere cognouiſſet, duas edidit tabulas ornatas auro, nigroq́ colore diſtinctas, quarum alteram Coſmus apud ſe, alteram vnus e noſtris haberet in alio Bungenſis agri pago percelebri (Cauaxirim appellant) leucas a Tacaxi ſeptem. Earum in vtraque rei Chriſtianæ tribus capitibus chirographo ſuo cauit quàm diligentiſſime. Primum enim edixit licere in ſuo regno, ſummis, medijs, infimis Chriſtianos fieri: deinde pœnas propoſuit, ſi quis diuinæ legis præcones, aut impediſſet, aut vlla ratione læſiſſet. tertio declarauit placere ſibi in perpetuum tota ſua ditione prædicari Euangelium. Ac mirum ſane quantopere Chriſtianæ religioni faueat, quamquam ei nondum addictus. Petentibus nomine Bonziorum quibuſdam, vt nos exterminaret, alienum eſſe eius dignitate, ferre qui Deos ſuos tam impudenter, tam contumelioſe proſcinderent, infames item edacitate carnis humanæ (hoc enim illos non pudet crimen noſtris obijcere) & quocunque pergerent, euerſiones atq́ excidia ſecum afferentes: cum hæc, inquam, & alia ſexcenta in nos probra iactarent; annus, reſpondit ille, circiter quartusdecimus agitur, ex quo hi homines, in hæc loca magno vtique meo bono delati ſunt: tribus quippe dumtaxat regnis ante præfueram, nunc vero quinque poſſideo. antea pecuniæ laborabam inopia, nunc Iaponis Reges omnes diuitijs ſupero; atque ad populares etiam meos hoc beneficium pertinet. denique omnia mihi ex eorum hoſpitio ſecunda acciderunt: quin etiam filio ſum auctus, quod vehementer optabam, cum nullum antea ſuſcepiſſem. Quæ-

ro nunc ex vobis ecquid attulerit mihi commodi religionis veſtræ defenſio? proinde cauete, ne in poſterum ad me iſtiuſmodi verba faciatis. quo illi reſponſo fracti, abiectiq; ceſſere. Idem fere Meaci contigiſſe cognouimus, cum Bonzij ex ea vrbe Gaſparem Vilelam exturbare conarentur. Mos eſt Iaponiorum, cum aliquam pecuniæ ſummam principibus largiuntur, chirographum illis offerre, ex quo ipſi deinde per ſuos domeſticos eam pecuniam exigant. Eiuſmodi chirographum, facta collatione, Meacenſes Bonzij detulerant ei, qui cauſſas ipſorum apud Regem agere conſueuerat, vt idem ille noſtros Meaco pellendos curaret. Is auditum aliquoties Dei verbum (vt erat bonus natura) probauerat. Itaque rem ſuſtinere, & chirographum apud ſe detinere conſtituit, quoad clarius, quæ tradebantur a Vilela, cognoſceret. Adit igitur & audit hominem magno cum aſſenſu: redit iterum, ac tertio: denique clariori oborta ſibi luce Chriſtianus efficitur. atque hac maxime ratione Dominus, hominem hunc, ſicut & ceteros, qui ſe haud difficiles præbent, ad veritatem ab errore traduxit. Verum, vt ad inſtitutam narrationem reuertar, tabulas ego regias ad Coſmum miſi; quarum vnam Duartes Sylua Cauaxirim promulgandi Euangelij cauſſa pertulit. Ego Bungi moratus ſum a natalitijs Domini ad Paſchatis vſque peracta ſolemnia. Interea quanta, quàm aſſidua concionum frequentia; quàm crebri Baptiſmi, quæ in publicum Hoſpitale caritatis officia; quot eleemoſynæ; ferijs vero Natalibus, quàm pia e ſacris hiſtorijs ſpectacula exhibita: per Quadrageſimam, qui ardor animorum, quàm graues, quàm acerbæ pœnæ a neophytis vltro ſuſceptæ, Paſchalibus denique diebus quàm feſtiuæ, ac iucundæ gratulationes tum publice, tum priuatim extiterint, quoniam ea vobis minime noua

 ſunt,

ſunt, nihil attinet ſcribere. Per eos dies Duartes Syluæ Cauaxire dum incenſus rei Chriſtianæ ſtudio, immemor cibi potuſq; ad Euangelium dies ac noctes prædicandum incumbit, grauem morbum e ſummo labore contraxerat. Ad eum ego curandum (abeſt autem Cauaxiris oppidum Bungo leucas paulo plus triginta) Coſmi iuſſu ingenti labore perrexi; quòd e perpetuis imbribus amnes adeo intumuerant, vt vado tranſmitti non poſſent. Ita coactus recta via deflectere, quinto demum die perueni Cauaxirim fratremq; noſtrum offendi humanis omnibus remedijs, in magna diuinorum ſolatiorum copia, deſtitutum; macieq; pœne extrema confectũ: ſic prorſus, vt nonnulla, quæ mecum ad inſtaurandas ægroti vires attuleram, parum illi exhauſta prope iam naturali virtute profuerint. Et quoniam Coſmi viſendi, antequàm migraret e corpore, magno deſiderio tenebatur, noctem quietam nactus, ipſius Coſmi iuſſu Tacaxim eum naui tranſuexi, quem acceptum amantiſſime, officioſiſſimeq; tractatum, Coſmus fruſtra ſanare conatus eſt: decem ſuperuixit dies: ſumpto bis corpore Domini lætus abijt, præclaro nobis cum virtutum aliarum, quæ in ipſo elucebant, tum vero Chriſtianæ humilitatis ac patientiæ documẽto relicto. Quàm multas ille, ſui præſertim aduentus initio difficultates, & incõmoda pertulit. quot imbecilli corpuſculi vexationes pœnitentiæ nomine ſubijt. quanta vero induſtria, quanto fuit ſtudio Chriſtianæ religionis propagandæ. equidem nil vidi ſimile, ceſſabat nunquam. itaq; præter ceteros labores, non Iaponicas modo, verum etiam Sinenſes, quæ multo difficiliores cognitu ſunt, didicerat litteras; artemq; Iaponicæ linguæ grammaticã, & copioſa lexica primus ipſe confecerat. Sed redeo ad Coſmum. Is eo ipſo tempore ab rege Rimanorum accerſitus, tametſi cũ eo congredi vehementer

ter optabat, atq; ob id ipſum etiam in oppido Tacaxe remanſerat; prius tamen regem Bungi conſtituit tota de re facere certiorem: binas interea litteras ad Rimanũ dedit, quas cum mandatis ego deinde ſum ſubſequutus: ignoſceret moræ: ita de ſe meritum eſſe Bungenſem, vt illo inconſulto proficiſci fas eſſe vix duceret. Rimã Tacaxe tẽdentibus pagus occurrit, quam Leonis patriam eſſe iam diximus. Eo vt perueni, me viſo, et profectionis meæ cauſſa cognita; neophyti, dici vix poteſt, quanta lætitia affecti ſint. Serum erat diei, totum id tempus confluentibus ad me ſalutandi cauſſa datum eſt; baptizati quoq; nonnulli; in ijs ethnici cuiuſdam filius, qui pro ea conſuetudine, quã cum Chriſtianis ſancte inſtitutam habebat, non modo ſeſe Deo commendare iam cœperat, verum etiã Chriſtianæ doctrinæ rudimenta memoriter hauſerat. Poſtera luce ex eo loco profectus Rimam quinq; leucarum interuallo deueni. Regulus cum cetera comitate, tum etiam cœna me excepit; multáq; de Bungẽſi re percontatus, quod ad Coſmum attinebat, ita reſpondit: Cochinocum ſuæ ditionis emporium totum eſſe Chriſtianorum (quadringenti, & quinquaginta fere neophyti numerantur) eo Coſmum poſſe concedere, ibique exſpectare, dum debellatum eſſet; daturum ſe, qui me illuc vſq; perduceret, mihique aream, ac domum, in vſus Coſmi aſſignaret. itaq; factum eſt; ceſſitq; res e ſententia. Coſmus bona Regis Bungenſis venia conſcẽdit ſtatim, & Cochinocum naui delatus, magno omnium gaudio exceptus eſt; nullaq; interpoſita mora, neophyti ſolum purgare, ædésque inſtruere aggreſſi ſunt. Ille perſpecta hominum virtute, ac probitate magnopere delectatus eſt; illud vero præcipue mirabatur, cum temporis ſpatio non plus trimeſtri ad Chriſtum Dominum

cuncti conuerſi fuiſſent, tam recenti re, nullis hoſtium minis, aut denuntiationibus de ſuſcepta religione potuiſſe deduci. Grates Domino, qui illos tanto animi robore, ac fortitudine impertijt. Bũgo, Pridie Idus Octob.1564.

LIBRI QVARTI FINIS.

DE IAPONICIS REBVS EPISTOLARVM LIBER QVINTVS.

ALOISIVS ALMEIDA Societati IESV Pacem & Salutem in Domino.

E*T cōmunis officij ratio, qua ad alloquendos litteris amicos abſentes impellimur, & præcipuus animi fructus, quem vos percipere ex Iaponicarum rerum cognitione intelleximus, me hortatus eſt, vt confectum Dei beneficio iter Meacenſe, cariſſimi fratre, hac epiſtolas vobis exponerem. Cum ſtatuiſſet Præfectus noſter Coſmus Turrianus, vt ego & Aloiſius Froes*

Froes Meacum eo conſilio peteremus, vt ipſe quidem maneret ibidem, & Gaſparem Vilelam adiuuaret in opere, ego autem vt Aloiſium illuc vſque proſecutus, quod ad ſpem propagandæ in ijs locis Chriſtianæ religionis attinet, comperta atque explorata referrem omnia; Cochinoco Rimani agri vico maritimo, quod his temporibus Coſmi Turriani domicilium eſt, ab ipſo Coſmo non ſine magna beneuolentiæ ſignificatione fauſtiſq; precationibus ad nauem vſque deducti, ſolutis anchoris eo ipſo die ad vrbem Ximabaram ſecundo vento deuenimus; atque ibidem (vt eſt grex ille neophytorum eximio quodam rerum diuinarum ſtudio) vel concionum frequentia, vel eorum qui ad CHRISTI *fidem traducti ſunt genere ac numero, bidui ferme operam adiuuante Domino ſane quàm præclare poſuimus. Cum iam hora profectionis adeſſet, a neophytis parato nauigio ad mare deducimur. quidam etiam (ex quo facile hominum in nos amor eluceat) qui ad tempus adeſſe nequiuerant, citato ad nos curſu contendere, & aquis eodem impetu ſeſe credere, vt nos iam in ſalo ſtantes, affari ſibi cominus liceat. Ioannes vero Dynaſta proprio nauigio nos longius proſequutus, curſum inde ad Barptolemæum regem intendit, qui paucis ante diebus Coſmo Turriano Crucem auream dono miſerat cum epiſtola, in qua erat ſcriptum, ſe Crucis eius beneficio, quam ſecum ſemper tuliſſet, non modo magnis e periculis euaſiſſe, verumetiam multas ex hoſte retuliſſe victorias. Id argumentum ſuæ fidei & amoris mittere ſe ad Coſmum, cupere tamen aliam ſibi viciſſim ab eo remitti; eam, quòd Coſmi fuiſſet, maiore etiam apud ſe in honore futuram. Crucem igitur Ioanni Dynaſtæ Coſmus tradidit ferendam ad Regem: additæ muneri ab Aloiſio Froe nonnullæ reliquiæ. Cui vos quoque Regi*

adeo pio & de Chriſtiana religione bene merenti, fratres cariſſimi, felices bellorum euentus ab immortali DEO *precamini. ijdem enim & Barptolemæum & Chriſtianam religionem hoſtes oppugnant. Ximabara igitur Tacaxim, qui Bungenſis Regni Rimanique eſt limes, atque inde Bungum terreſtri decem ferme dierum itinere, non ſine ſumma difficultate perreximus. nam præter vim frigoris acerbiſſimi, & confragoſa atque inuia loca; diuturnus etiam imber calles ita lutulentos effecit; vt ſæpenumero prolapſi fuerimus: cum interea defatigatis corporibus ad reficiendas vires in diuerſorijs naſturtiorum & inhamis herbæ folia præberentur. Cutamis eſt pagus, a Bungo millia paſſuum ſeptem & viginti, egregio templo viſendus, quod ibi Chriſtianus quidam exſtruxit. In eo pago noctis vnius demum quiete capta, Bungum poſtero die peruenimus. Rex erat eo tempore Voſuqui. Eum conuenire ſeptimo poſt die placuit, déque ſuſcepta peregrinatione facere certiorem. Ille vero nobis benigne & comiter acceptis, litteras etiam ad amicos Meacenſes commendatitias dedit. In eo pago Chriſtiani viſuntur aliquot: in ijs noſter hoſpes in primis Chriſto deuotus & probus. Is non paruo nos affecit ſolatio, cum totam precationum ſuarum nobis rationem exponeret. Ea erat eiuſmodi, vt orſus a ſummo Pōtifice ceteriſq; Eccleſiaſticis ordinibus, & Regibus Chriſtianis; ad vniuerſos noſtræ Societatis homines, ſed nominatim ad vnumquenque noſtrum, qui verſamur in Iapone, deſcenderet; tum pro conuerſione infidelium, ſed regis Bungi præcipue, ſupplicaret: longam inde pertexuit ſeriem petitionum, certis in ſingula rerum capita obſecrationibus diſtributis. tam copioſe præterea de contēptu mundi, tam ſcite de alliciendis ad* CHRISTVM *Iaponijs proceribus diſputauit, vt eius*

pietatem vehementer admirati fuerimus. Quid multa? noſtram vicem Doctoris officio functus eſt. Nos Bungum inde reuertimus. Bungo Meacum verſus iter intendimus, magno neophytorum numero nos ad paſſuum tria millia proſequente. Verum aduerſa tempeſtate Bungum reiecti ſumus omnino ter: cum ipſi palam neophyti faterentur, ſe nobis contrariam a Deo nauigationem enixe precari, vt apud ſe Natalem Domini diem feſtum agere cogeremur. Spatium id fuit menſis vnius: quo tempore nō deſtitimus vicinis locis verba facere ad incolas, & hoſpites noſtros ad Chriſti fidem & cultum ſuſcipiendū hortari; cum ipſi quoque Bonzij ementito corporis habitu ſe mulierum cœtibus inſerentes, clam ad nos audiendos accederent, ijdemq́; a ſuis popularibus proditi, ac diſputationibus noſtris Domino adiuuante conuicti facile cederent. per eos dies Tonus ad Chriſti ouile aggregatus eſt, inſigni nobilitate vir, ingenioq́; præſtanti. Iam Natalitia Domini aderant: ijs ingenti Chriſtianorūm gaudio celebratis, denuo ſoluimus, & vento ſecundo ad inſulam nomine Hiu ſane haudquaquam ſecuri peruenimus. Sæuiebat maiorem in modum mare: parua erat nauis: vectorum mira colluuies, Lunam, Solem, ceruos, aliaſq́; belluas vario ritu adorantium. Metum augebant præterea in oculis noſtris e recenti aliorum naufragio reliquiæ & ſarcinæ fluitantes. Verumtamen nos Dominus, quo nitebamur vno, ad eius quam diximus inſulæ portum, leucas a Bungo quadraginta perduxit. Eius circuitum inſulæ paſſuum aiunt patere millia ferme trecenta. Quattuor in regna diuiditur, oryzæ ferax. Locus autem ipſe, ad quem ſumus adpulſi, Fore, gentis vocabulo nominatur. Ibi aliquot reperti Chriſtiani, qui Euangelium in vrbe Meaco perceperāt. Ex ijs quidam in primis honeſtus, con-

tinuo nos gratulabundus inuiſit: noctémque totam apud nos traduxit aliis nullis niſi de benignitate diuina ſermonibus. Equidem nullum adhuc vidi tanta vel auctoritate, vel prudentia, vel cognitione veritatis Chriſtianæ Iaponium. Filium annos vndecim natum egregiæ puerum indolis cultui Chriſti dicauit. Reliqui eius domeſtici eximia ſanctitate & religione ſunt omnes, ſed vxor præcipue, quæ ventrem ferens, & quidem proximæ partui, vt audiuit Chriſti ſacerdotes adeſſe, inſperato gaudio elata, poſtridie confeſtim ad nos, ancillis ac liberis comitata, bene longo interuallo ſe cõtulit, verbóq; Dei refecta, veſpere cum ſuis domum reuertit, eaq; ipſa nocte peperit filiũ, cuius rei nuntiũ diluculo miſit ad nos. Dies octo ibidẽ commorati, ſex incolis conuerſis ad Chriſtũ, eadem naui Ximaquim (nam eo vſq; erat conducta) ſexto die prouehimur, qui portus in itinere medio ſeſe offert Sacaium Bungo petentibus. Hyemis initiũ erat aſperrimæ: iuga montiũ niue cooperta, quæ aßidue cadebat denſa adeo, vt iam tũ experiri liceret, inter eius regionis & aliarum frigora quantum intereſſet. Ibi quòd nullam in curſu maioris formæ nauem inuenimus, paruum nauigium coacti conducere, per infeſta piratis loca (incertum maiore frigore, an metu) quẽ petebamus portum beneficio Dei tenuimus. Sacaium inde peruentum eſt, cum quidem proxima nocte incendium eminus apparuiſſet nobis, quo mille circiter vrbis eius tecta conſumpta ſunt. Atque vt nos aduentare cognouit ex optimatibus quidam Chriſtianus, nomine Sanctius, certos homines obuiam miſit nobis inſtructo maiore nauigio, in quod e noſtro myoparone tranſcendimus, ad eumq; perducti liberaliter admodum & amanter excipimur. Domum habebat peramœnam in vſus hoſpitum atque aduena-

na-

narum intra ædium ſuarum ſepta more patrio ſeparatam ac propriam: eam nobis ad diuerſandum aſsignauit. Ibi poſt quietem, nobis aſſuit ilico Sanctij ipſius vxor & liberi (quod ex ipſo congreſſu facile apparuit) admodum ingenue & liberaliter educati. Horam circiter iucunde fuere nobiſcum. inde recepere ſeſe. Atque Aloiſius quidem Froes, quòd ita omnino ſtatuerat, poſtridie bene comitatus Meacum iter intendit, ego remanſi, vt negotijs quibuſdam expeditis, ſine mora ſubſequerer. Ille cum ad oppidum Ozaquam veſpere proceſsiſſet leucas a Sacaio tres, ea ipſa nocte flammis ædificia illius oppidi nongenta deleta ſunt. quare perterriti neophyti, qui Aloiſium deducebant, veritíque ne quid illi ab oppidanis incommodi accideret (quòd noſtri nominis fama iam valde percrebuit, rumoribus improbiſsimis diſsipatis nos vrbium clades & exitia circumferre) hominem ex vrbe quàm occultiſsime tectum eduxere, eóque ipſo die tanta vis niuium cælo delapſa eſt, quanta his annis quinquaginta nunquam. Verumtamen Deo adiuuante ex hiſce diſſicultatibus Meacum Froes euaſit incolumis. Ego e ſrigoris, quod in itinere pertuleram, magnitudine, in corporis dolores acerbiſsimos incidi, qui me quinq; circiter & viginti dies adeo vexauere, vt pœne confecerint. Eo autẽ toto tempore Sanctius in me curando plane paternã aſsiduitatem ac diligentiã præſtitit; cum & nocte ipſemet cum duobus tribúsve adminiſtris ægrotãti mihi ſedulo aſsiſteret, ageretq; vigilias; & vxor ac filij ſubinde me amiciſſime atq; humaniſsime inuiſerent. Neq; vero medicus defuit præſtanti eruditione Chriſtianus. Conualui denique Dei beneficio. Et quoniam ad ingrediendum iter nondũ ſuppetebant vires, erántque nonnulli, qui me audire cuperent; interea prædicare Euangeliũ inſtitui. Credidere

octo,

octo, baptizatiq́ue ſunt, ad quos inflammandos excitandosq́ue Sanctij quoque & filiorum ſpectata pietas & ardor animi, vt puto, non mediocriter valuit. Per eos ipſos dies Sanctij filia venit ad me, nomine Monica (grandiori natu fœmina proſequente) fuſisq́ue rite precibus coram ſacratiſſimæ Virginis effigie, quam ferre mecum in itinere conſueui, ad me verba fecit in eam ſentētiam, vt diceret, ſe quidem ſumma Dei benignitate Chriſtianam eſſe, & eiuſdem Chriſti, Virginisq́ue Matris inſtinctu decreuiſſe iampridem Virginalem vitam ad mortem vſque traducere: quin etiam illud ſibi certum fuiſſe, tondere comam, quod apud Iaponios relicti ſeculi ſuſceptæq́ue vitæ ſeuerioris indiciū eſt; & a Sanctio patre cōtendere, vt ſe in vilibus miniſterijs pro mancipio haberet in poſterum: nunc autem inaudiſſe (nimirum ſuis peccatis id poſtulantibus) ſe auūculo ſuo a parētibus eſſe deſpōſam ſuperſtitioſo inprimis homini, & falſorum Deorum libros, Bonziorum ritu, peruolutanti quotidie: præclare intelligere ſeſe, quanto id cum ſalutis ſuæ periculo futurum eſſet: proinde petere a me & orare, vt Sanctium patrem ab ea mente deducerem: ſe valde confidere, Chriſto fauente, rem omnem ceſſuram eſſe feliciter. Ego, collaudato puellæ conſilio, primum admonui, vt ſecum reputaret etiam atque etiam, ſe tenera eſſe admodum ætate (ſextum decimum agebat annum) necdum expertam varias dæmonis artes inſidiasq́ue, quas ille ad tam ardua nitētibus tendere ſoleat. ſane, ſi ad extremum vſque ſpiritum in virginali caſtimonia perſtitiſſet, ingens præmium a Chriſto Domino laturam in cælo: ſin forte offendiſſet, enimuero & ſibimet detrimento, & parentibus nobiliſſimæq́ue familiæ magno futuram eſſe dedecori. Quocirca ſi robur haud ſentiret ſibi ineſſe tanto certamini par, nubere ſatius

tius eſſe, non tamen auunculo. Tum illa, Chriſti fretam auxilio ſperare ſe dixit & de ſe ipſa, & de inimico generis humani victoriam: ſeſe periclitandi cauſſa, quid in eo genere poſſet, triduum totum, & quidē magna cum animi ſui voluptate atque lætitia per inediam tranſegiſſe, itaque ſtatuiſſe apud animum ſuum, qui in eo ieiunio & vires & ſolatia ſibi ſuppeditaſſet Ieſus, eundem ſibi ceteris omnibus in difficultatibus affuturum. His ego auditis, tam pium eius propoſitum admiratus, hortatusq; etiam atque etiam, vt vigilaret in retinenda conſtantia; virginem a me dimiſi. poſtridie Sanctium alloquor, filiæ voluntatem expono, doceo matrimonium illud tribus maxime de cauſsis eſſe nefarium. Primū quòd vir ſit ethnicus, & colēdis Idolis adprime deditus; deinde quòd Monicæ auunculus; poſtremo quòd ipſa repugnet & renitatur puella. Ad hæc ille; neminem eſſe tota vrbe Chriſtianum, quicum filiam matrimonio poſsit honeſte coniungere: perditum idololatram per eam occaſionem facile ad CHRISTVM poſſe conuerti; denique ſibi non eſſe iam integrum, quippe qui conſcijs principibus ciuitatis, homini inprimis opulento potentiq;, filiam enixe cupienti deſponderit: vereri ſe, vt inimicitias & inuidiam ſuſtinere poſsit, ſi rem inchoatam, ac pœne confectam, repente reuocare nitatur. quæ cum ita ſint, tamē quoniam id matrimonium ſaluis Chriſtianis legibus contrahi nequeat, ſe omnino, quicquid ego velim, eſſe facturum. Laudaui pietatem hominis. Ille perturbato in præſentia receſsit animo, ſed mox, vt eſt vir egregie prudens, Deo duce ac præſide, inceſtas nuptias mira lenitate diſcuſsit. Neque ego interea deſtiti Monicam ſalutaribus præceptionibus inſtituere.. quas illa cum & eximia quadam animi ſubmiſsione, & magna gratiarum actione

one ſemper exciperet, priſcas illas mihi Virgines reddere videbatur, quas optimo iure Catholica Eccleſia ob excellentem vitæ ſanctimoniam in numerum cæleſtium retulit. Eſt autem puella maiorem in modum ſolitaria, & precationibus dedita: cubiculum habet remotũ ab omni domeſtico ſtrepitu, cum ſigno Crucifixi, & ſpiritalibus libris, quibus, vt eſt legendi ſcribendiq́; bene perita, dat operam. Frater eius eſt Vincentius nomine, natus annos circiter vndecim. Is, percunctanti mihi, quem ſibi modum ſtatueret amoris in IESVM CHRISTVM *Deum ſuum ac Dominum; vt ſanguinem (inquit ille) ipſius cauſſa profundam, & quamuis minutiſsima in fruſta diſſectus, me Chriſtianum eſſe profitear. Interim ego iam firmior eſſe cœperam. Itaque noſtrorum monitu, qui Meaci verſantur, ethnicum quendam adire conſtitui in Sacaianis finibus eo tempore commorantem, cuius auctoritas & opes in vrbe Meaco magnæ dicuntur eſſe. Id iter pedibus conficere me Sanctius nequaquam eſt paſſus. nam & longius erat, & ego vires nondum plane receperam. Lecticam ab eo ſum coactus accipere cum lecticarijs duobus admodum leuem, commode ſedentis hominis dumtaxat vnius capacem, quadrata forma, feneſtellis ad latus additis, quæ ab inſidente aperiri claudique ad libitum poſsint, quo maxime vehiculi genere vtuntur nobiles ornatu magnifico, & opere quàm elegantiſsimo. Sic igitur ad eum, quem dixi Dynaſtam alieno miniſterio deferor. Scribam habebat Chriſtianum apud ſe: cuius beneficio nobis & facilis ad eum patuit aditus, & de rebus diuinis agendi benigne poteſtas eſt facta. Comes erat mihi Iaponius quidam in eo genere inprimis exercitatus. Is cum de vanitate plurium Deorum, de Iaponicæ ſuperſtitionis origine, itemq́; de vno rerum omnium opifice &*

con-

conditore vero Deo differeret (auditores autem aderant præter Dynaſtam viginti) eosq́ ipſos ſtatueret iudices, vter cultus verior eſſet exiſtimandus; ingens apparebat omniū adprobatio: ſcriba vero gaudio triumphare, quippe qui Chriſtianam religionem ante ſuſceperat. & cum omnes eo ſermone commoti, tum tres præcipue nobis aures deinde ſæpius præbuere, baptizatique ſunt. Sed quia cognoueram eo ipſo tempore Gaſparem Vitelā eſſe Imori, quod caſtrum leucas diſtat ab vrbe Sacaio ſex, reuerſus ad Sanctium, dixi diſcedere me velle poſtridie. Tum ille, quoniam quidem mihi abire certum eſſet, velle ſe, ait, nonnulla mihi e ſuis theſauris oſtendere. Ritus eſt Iaponiorum, qui quidem nobilitate ac diuitijs præſtant, hoſpitibus paulo honoratioribus in digreſſu beneuolentiæ cauſſa præbere ſpectanda, quæ apud ſeſe pretioſiſſima ſunt. id eſt omne inſtrumentum neceſſarium ad potionē herbæ cuiuſdam in puluerem redactæ, ſuauem guſtu, nomine Chia. Eſt autem modus potionis eiuſmodi. pulueris eius, quantum vno iuglandis putamine continetur, coniiciunt in fictile vas, ex eorum genere, quæ puteolana vulgus appellat. Inde calenti admodum aqua dilutum ebibunt. Habent autem in eos vſus ollam antiquiſſimi operis ferream, figlinum, poculum, cochlearia, infundibulum eluendo figlino, tripodem, foculum denique potioni calefaciendæ. Hæc igitur Iaponiorum eſt gaza, nec ſane apud eos minoris eſt, quàm apud noſtros homines annuli, gemmæ & e carbunculis atque adamante monilia. Sunt etiam periti earum rerum æſtimatores atque proxenetæ. Puluis autem ipſe magno admodum pretio venit, eiusq́ propinationem ſolennes præcedunt epulæ. Quinetiam certæ ædiū partes dicantur hiſce cōuiuijs, quarū eſt mira mundities, nec in alios patēt vſus.

vſus. Poſtridie igitur me per nuntium accerſit Sanctius, cuius e cubiculis per anguſtam admodum ianuam cum neophytis duobus in xyſtum educimur. Inde ſcalæ nos excipiunt cedrinæ admirabili quodam artificio elaboratæ, eædemq; ita purgatæ mundæq;, vt nunquam ad eam diem calcatæ pedibus eſſe viderentur. per eas in atriolum aſcendimus. Inde arcto aditu in cœnaculum ducimur conuiuio deſtinatum, vſque adeo egregio perfectũ opere, vt hominum manu fieri potuiſſe vix credas. pars erat eius cœnaculi armarijs inſtructa more noſtro. Stabat e creta nigerrima foculus vlnæ ambitu; ipſa nigredine (quod mirere) ſplendorem æquante lucidiſsimi ſpeculi; olla tripodi admodum eleganti ſuperimpoſita, pulchra ad aſpectum, quam dixit mihi vnus e neophytis optima conditione ſexcentis aureis coemptam a Sanctio, ſed re vera multo pluris eſſe. Interea menſa nobis adponitur non tam ciborum varietate (quos terra ipſa non fert) quàm genere miniſterij, & mundities elegans. Eximia eſt enim gentis in conuiuiorum apparatu ſolertia. Nullus præterea quamuis in maxima diſcumbẽtium multitudine ſtrepitus, vix biſcere famulum videas. Omnia ad modeſtiam & grauitatem mire compoſita. peracto prandio, nixi omnes genibus (nam hoc apud Iaponios Chriſtianos in more poſitum eſt) Deo gratias egimus. Tum Sanctius potionem quam dixi Chia, ſua ipſe manu miſcuit nobis atque porrexit. Deinde ſupellectilia, quæ tunc ibi erant, expoſuit. In ijs ferreum tripodem exiguum paulo plus palmi circuitu ad ſuſtinendum ollæ, cum aperitur, operculum. Eum ego tripodem attrectans manibus, quòd vetuſtate rimas ageret ſolidatum duobus locis offendi. Ac nihilominus aiebat Sanctius eum in primis nobilem eſſe Iaponis totius, ſibiq; aureis conſtitiſſe mille

&

& triginta, quamuis eum ipſe longe pluris faceret. Porro hæc inſtrumenra ſericis tegumentis inuoluta conduntur arculis pretioſis. Alia præterea minime vilia dixit mihi Sanctius in præſentia non oſtendere ſe, quòd ad manum non eſſent, verum in reditu prolaturum. Quæ vobis æſtimationes minus a vero abeſſe videantur, ſi reputetis id quod res eſt, Meaci eſſe quendam ex principibus ciuitatis, qui vaſculum fictile ad vrceoli magnitudinem, in vſum eius quam dixi, potionis, aureorum triginta millibus æſtimet: omnino carius, ſed certe multi non deerunt, qui decem millibus cum eo libenter decidant. Nam quæ tribus, quattuor, quinque millibus æſtimentur, idq́ue frequenti commercio, alia vaſa plurima ſunt. Atque etiam gladijs quibuſdam eſt eadem apud Iaponios dignitas. Iamq́ue profectionis inſtabat hora. Salutata igitur vxore Sanctij & liberis, in ſuburbanum quoddam, ientaculo de more præparato, deducor ab ipſo Sanctio, eiusq́ue filio, fratribus, & cognatis, & neophytis aliquot egregio corporis cultu, quòd id ad honorem meum pertinere arbitrarentur. Ab eo comitatu digreſſus, ad amnem deuenio nauigabilem hora poſt ſolis ortum tertia, ab vrbe Sacaio nouem millia paſſuum. Præſtolabantur ibi me duo nauigia, quæ nobis Chriſtianus vir, Imorenſis caſtri primarius, factus de profectione mea certior, ad tempus occurrere iuſſerat. quorum in altero filius erat ipſius, duodecim circiter natus annos, in humero ſclopum gerens, virili plane ac militari corporis habitu; in altero large & copioſe exſtructa cibaria. Is, vt me ad conſcendēdum inuitauit, continuo mihi mādata parentis expoſuit: ignoſcerem ſibi, quòd ipſemet obuiam mihi non prodijſſet: ſe id cupijſſe vehementer, ſed quòd recentem hoſpitem Gaſparem Vilelam ſibi deſerere non liceret, vicarium eius

officij miſiſſe filium, qui me domum vſque perduceret. Ad montis radices in quo ſummo caſtrum eſt poſitum, aduerſo flumine ſub occaſum Solis delati, quòd arduus admodum & aſper ad iugum vſque reſtabat aſcẽſus, deſcendenti mihi præſto fuit lectica: & quanquam accelerantibus gradum lecticarijs, circa medium cliuum oppreſſere nos tenebræ in ſylua cedris & pinis ingẽtibus frequentiſſima; ſed opportune obuiam habuimus e caſtro, cum accenſis funalibus homines. quæ res ad itineris difficultatem leuandam non mediocriter profuit. Deniq; oppidum intrauimus, magna cum Gaſparis Vilelæ, tum hoſpitis noſtri familiæq; lætitia. Caſtrum eſt totius regionis huiuſce munitiſſimum in Mioxindoni ditione, qui rerum ferme potitur hoc tempore; ibiq; cum fideliſſimis habitat, qui magna ex parte Chriſtiani ſunt. Ii poſtero die cum animarum ſordes per Confeſſionem eluere cuperent, ad concionem, quæ bis habebatur quotidie de Sacramento Pœnitentiæ, conuenere veſtitu ſerico verſicolori, inauratis ferme præcincti pugionibus, & quidem tanta noſtrorũ hominum reuerentia, vt eos plerumq; manibus humi poſitis perinde alloquerentur vt reges. Crux erat domi noſtræ poſita: hãc vbi ſuppliciter adorarũt, Gaſpare magna demiſſione ſalutato, aures admodũ attẽtas Dei verbo dedere. Inde multa ſciſcitati, quæ pertinerẽt ad refutanda Genxuenſiũ mendacia (quod hominũ genus & ſecta, Iaponicarũ omniũ vehementiſſime Chriſtianæ religioni aduerſatur) itemq; alij alia percontati, cũ Gaſpar ad omnia reſpõdiſſet, læti digreſſi ſunt. Poſtridie Confeſſionũ initiũ eſt factũ. Quo in opere Gaſpar hebdomadã poſuit. Adijmus etiam ſalutandi cauſſa regem, quod ſemel quotannis Gaſpar facere cõſueuerat. Ille vero nobis non poculũ modo porrexit (quod ſummũ honoris indiciũ eſt) ſed etiam,

quan-

quãdiu apud eum fuimus, flexis æque ac nos genibus perſtitit, verbiſq; dimiſit nos humaniſſimis. Inſula eſt paſſuum mille & quingentorum ferme circuitu ad montis eius radices, quam grandis ambit fluuius, & in ea templum Chriſtianæ religioni conſecratum. Hanc poſſidet præſtanti fide neophytus, & miro incenſus deſiderio Iaponici nominis totius ad Chriſtum adiungendi. qui, vt ædem ſacram in vrbe Sacaio ædificandam curarem, non modo me multis rationibus adhortatus eſt, ſed etiã Caxarũ (monetæ genus id eſt) in eos ſumptus quinquaginta millia liberaliter detulit. eoq; ſubſidio rem aggredi nobis erat in animo. Ad hanc igitur inſulam Miſſæ celebrandæ gratia Sabbato ſub veſperũ venimus. Templum in poſterum diẽ pro noſtra tenuitate exornauimus. Prima luce inſequenti Chriſtiani affuere: Gaſpar ſacro miſſæ peracto, de matrimonij Sacramento ſermonem habuit, ꝙ nonnulli cuperent nuptias Eccleſiaſtico ritu contrahere. Baptizati ſunt etiã octo fere nobiles. At me rurſus e frigore tormina corripuere acerbiſſima. Meacum igitur Gaſparis hortatu delatus æger menſes duos decubui. Exacta demum hyeme, vt cælũ intepuit, recreatus, quæ circa Meacũ ſunt Chriſtianorũ loca, ꝙ ita Coſmus Turrianus mihi mandauerat, luſtrare conſtitui. de quibus ad vos pauca perſcribam, quoniam quidẽ ſeparatim res Meacenſes ex Aloiſij Frois epiſtola cognoſcetis. Naram igitur veni primum, diei vnius itinere. Vrbs ea ditionis eſt Daiondoni inter Meacenſes proceres longe potentiſſimi, & apud Mioxindonum atque Cubucamum gratia & auctoritate ſumma. Neophytos e prima nobilitate duces adij protinus, hortatúſque ſum, vt ſacri Baptiſmi beneficium agnoſcerent, & immortales Deo Domino gratias agerent. Illi me ad præfectum in arcem deduxere munitiſ-

ſimam aſpectuq; pulcherrimam. Collis erat præcelſus e lapide molliori. Eum collem ante quinquennium Daiondonus fabris adhibitis ad iuſtam planitiem ita depreſsit, vt eadem opera ex ipſomet lapide ſolidæ turres & propugnacula exſiſterent. In medio antem complures effodit puteos negotio facili, quippe cum ad tertium ſtatim cubitum, aquarum copia ſcaturiret. Tum illuc e popularibus ſuis ditiſsimum quemque ac fideliſsimum euocauit: ſolum in areas deſcriptum illis ædificãdi cauſſa diſtribuit. Illi porro certatim ædes exſtruxere magnificentiſsimas, contignationibus multis, & more noſtro ſpecularibus feneſtris inſtructas. Illud vero præcipue delectat intuentium oculos, quòd non priuata ſolum ædificia, ſed mœnia etiam ipſa turréſque tectorio inductæ ſunt læuiſsimo prorſus ac nitidiſsimo. Nihil in orbe noſtro tale conſpexi. Calcem quippe non arena commiſta, ſed candidiſſimo quodam chartæ genere ſubigunt. Nam quid ego de tegulis dicam, quæ duorum digitorum craſsitudine, nigricantes, & varietate figurarum oculos retinent, & in quingenteſimum annum atque eo amplius durare dicuntur? Oeci porro & cubicula cedrina ſunt gratiſsimi odoris. pergulæ omnes ex vna dumtaxat eiuſdem materiæ tabula. parietes pretioſe cælati priſcis annalium monumentis. Quod inter effigies eſt ſpatij, totum id inauratum eſt. Columnæ cum epiſtylijs ac ſpiris ex aurichalco item inauratæ, cælatura magnifica, quibus e medijs eminent eiuſdem operis roſæ peramplæ, viſuq; pulcherrimæ. Iam vero lacunaria tum alijs commentis opificũ, quæ dicendo aſſequi nequeo, admirabilia, tum vero tabularum iuncturis adeo artificioſe latentibus, vt quamuis defixos fallant obtutus. Sed mihi inter cetera mirabile viſum eſt cubiculum vlnarum quaque verſus quattuor & ſe-

ſemis, e ligno croceo vndatim criſpante, venuſtatis eximiæ, ita polito ac ſplendido, vt cum ſpeculorum fulgore certet. quamquam ego dotem eam ipſius materiæ fuiſſe minime credidi, quòd ad eum modum ſine aliquo artis lenocinio radiare vix poſſet. Huic ædium dignitati hortorum reſpondet amœnitas, quibus dici nihil puto poſſe iucundius. Multa ſunt Meaci viſenda, ſed nihil ad hæc. Itaque non immerito locus hic confluentibus vndiq; animi tantum & oblectationis cauſſa viris principibus celebratur. Nobiliſſima phana ſunt etiam, quorum vnum Cobucui nomine poſt concionem ad neophytos habitam adiuimus ipſorum rogatu poſtridie. Eius propylæa triplici conſtant atrio cum totidem periſtylijs. In primo aditu egregij ſunt operis lapideæ ſcalæ, quibus in ſummis, ad poſtes ianuæ, coloſſi duo præclare facti cernuntur, clauas quaſi cuſtodiæ cauſſa tenentes. poſt tertium denique periſtylium, templi ſeſe facies aperit. In id gradibus item lapideis artificioſe factis aſcenſus eſt. Valuas coloſſæi leones duo cuſtodiunt. In medio templo, ſedentium habitu, ſeptenum cubitorum tria ſigna ſunt poſita, Xacæ & filiorum, latera ipſius cingentium. Pauimentum omne eſt e quadrato lapide. Sed miraculo præcipue ſunt columnæ ſeptuaginta cedrinæ, diametro & altitudine plane viſendæ, quarum ſingulas caxarum decies hoc eſt aureorum quinq; circiter millibus conſtitiſſe codices & rationes templi teſtantur. Eas cum reliquis parietibus valde iucunda miniati operis pictura conueſtit. Tectum eo quo dicebamus tegulæ genere affabre & varie laqueatum, ad vlnas quattuor porrigitur extra parietes, mirum vt videatur tantæ molis procurrẽs pondus ſuſtineri ac ſuſpendi poſſe. Ad templi latus cœnatio Bonziorum ſane magnifica, & eadem qua templum ipſum ſtructura atque

operis firmitate, vlnas in longitudinē quadraginta, duodecim in latitudinem extenditur. Dormitoria porro cubicula in duos diuiſa ordines, cētum & octoginta numerantur. Multi præterea & perampli ſunt Oeci, quorum vnus penſilis, columnis quattuor & viginti, vlnæ vnius & dimidiatæ ambitu ſuperimpoſitus, bibliothecam continet Bonziorum, tanta quidem librorum copia, vt vel feneſtras ipſas propemodum obſtruere videantur. Balnea præterea, & cellæ in vſus domeſticos, & promptuaria viſuntur artificioſiſſime elaborata. Iam vero culinæ quanta mundities ſit, quòd id Iaponiorum omnium commune eſt, nihil attinet dicere. Ahena quibus aqua ad potandum calefit (frigidam enim neque hyeme, neq; æſtate bibunt) vlnæ altitudine, duorum digitum craſſitudine, oris ambitu vlnarum trium, ſtant ex ære puriſſimo. Culinam riuus præterfluit. Tota nocte, vt in magnis ædibus (conclauia numerantur minimum quattuor & viginti) laternæ collucent. Ab huius templi ædificatione ſexcenteſimus iam annus eſt. Stagnum habet ante ſe vlnarum in omnem partem circiter quinquaginta pleniſſimum piſcium, graui pœna propoſita, ſi quis eos attigerit. Inde ad Caſungæ delubrum acceſſimus dicatum idolo, a quo diuitias, honorem, vitæ diuturnitatem, & quicquid in hoc ſeculo eſt optabile promiſſum ſibi cultores inani ſpe deluſi, miſerandum in modum exſpectant. Itaq; magna in veneratione & honore apud Iaponios eſt. Adeuntibus pratum occurrit primum, aſpectu grato, herba non vltra dimidium palmum excreſcente: pratū excipit lucus, isq; denſiſſimus; hunc perpetua & æquabili ad templum vſque latitudine limes interſecat, paſſuum longitudine circiter mille, planus ad iter vſque medium: inde in cliuum aſſurgit lapideis gradibus vlnas bi-

nas

nas inter ſeſe diſtantibus. Vtrinque admiſta pinu cedrus extollitur tanta proceritatis, vt meridiano diei tempore totus pœne limes opacetur, ſtipitibus ita craſſis, vt ex ijs mali in vſum cuiuſuis quamlibet capacis onerariæ nauis confici poſſint. Sane cedros ex ijs vidi complures vlnarum quinque ambitu, rotunditate plane tornatili. Loci amœnitatem augebat præterlabens etiam riuulus. Vt propius ventum eſt, duplex apparuit ordo pilarum e lapide quadrato cum baſibus, laterna ſuperimpoſita lignea nigricante cum emblematis ex aurichalco inauratis cælatíſque magnifice, & lapideo tegmine turbinato ad flatus arcendos ac pluuias. Aliæ erant laternæ e ſolido metallo, item auro coopertæ, opere admodum ſumptuoſo. ex vtraque parte ſtant quinquagenæ, quarum ſingulæ omnibus ardent noctibus. Media autem pila nomen oſtentat aureis litteris inciſum eius, qui delubro laternam quamque dicauerit, annua pecunia in vſum perpetui lnminis attributa. Tum ingens domus Bonziarum exſurgit nobilium fœminarum, quæ annum egreſſæ quintum & quadrageſimum, ſeſe delubri miniſterio manciparunt. Student cultui corporis, ornatu ſerico, & maxime peregrinorum ex toto Iapone religionis cauſſa aſſidue confluentium, leuandæ ſiti dant operam. Ex hac Bonziorum domo porticus admodum pulchra ad vſque adyta pertinet phani, quo nemini patet ingreſſus, niſi qui ipſius loci antiſtites ſunt, quorum vidimus aliquot intra ſedentes togis amplis e ſerico indutos, tectoſq; capita pileis plus palmum altis. In eam autẽ porticum nummi iactantur a populo. Aliud eſt in eadem ſylua delubrum, quod Fachimanum appellant, ſimile ceteris: niſi quòd laternarum eſt etiã pretioſior cælatura, &

 auri

auri maior copia. Circa, eſt atrium candido & nigro ſtratum lapillo, medicis conſitum malis, ordine certo diſpoſitis, magnitudine pari, in ſingulis interuallis vaſe lapideo collocato, quod fruteta continet, non vltra duos palmos altitudinis, iucunda roſarum & florum varietate commiſta. Inde, quòd redeuntibus domum, minus nobis erat deuium, phanum inuiſimus aliud extra nemora poſitum cõſecratum Idolo Daibut, quæ vox Magnæ ſanctitatis denotat virum. Huius phani frons ianuas habet tres, ſed vnam præcipuam: atrij vero latera ſingulas, altitudinis atque amplitudinis omnes miræ. Patet autem atrium id quadrata forma vlnas omnino ſexaginta, quoniam eiuſmodi eſt apud Iaponios ædificiorum & priuatim & publice ratio, vt quanta cuiuſque menſura ſit primo ſtatim intuitu intelligas. In eius atrij medio eſt phanum vlnas longum quadraginta, triginta latum. Scalæ & pauimenta ex ingenti quadrato lapide: vbi portam intraueris maximam, duo ſeſe oſtentant coloſſi, maioris etiam formæ, quàm quos antea diximus. Duo præterea ſtant ianitores ad latera, truci admodum aſpectu, vlnarum quattuordecim altitudinis, inſtar turrium, membris inter ſe præclare conuenientibus, alter Tamondea dicitur, alter Beſamondes, quorum ſingulos vni cælo præeſſe vulgus opinatur. calcántque pede ſinguli dæmonem. In medio autem templo tria ſedent ſigna. Canon, & Xixi, parentem Xacum interlocant. Xacæ ſtatua e cupro in ampla & pulchra quieſcens roſa, quattuordecim vlnas latitudinis obtinet: reliquæ duæ nouenas, ligneæ, ſed omnes affabre admodum auro intectæ, radijs tãta claritate micantibus, vt intuentis aciem pœne perſtringant. poſt hæc alia duo ſimulacra cernũtur; Homocon-

mocon-

mocondis, & Zoiolis (quibus etiam cælorum præſectura vulgo tribuitur) ſuperioribus omnino ſimilia. porro ex vtraq; templi parte pulpitum cernitur. ea eſt quadriforis manſio, parietibus duarum vlnarum altitudine. Interius alia eſt eiuſdem formæ domuncula, in eius medio ſtat cathedra maieſtatis eximiæ. Totum vero ſuggeſtum parua ambit operis egregij porticus, trium palmorum latitudine. Iam vero lacunaria templi columnæ cedrinæ ſuſtinent octo & nonaginta, miræ altitudinis, æqualiter teretes, vlnarum trium & ſemis ambitu. Septingenteſimus annus eſt templi conditi. Annis viginti exſtructum dicitur fuiſſe. Idem anno abhinc quadringenteſimo conflagrauit, ac reſtitutum eſt denuo, ſed nequaquam pari magnificentia materiæq; præſtantia, quod ipſum indicant lapideæ columnarum baſes ex incendio relictæ, quarum amplitudo longe maiorem columnarum formam poſtulare liquido cernitur. Iam vero extra periſtylium templi, turris lignea firmo admodum opere ingentibus triginta pilis impoſita, tintinabulum ſeu campanam ſuſtinet æneam tantæ magnitudinis, vt eam dimenſus præſente me neophytus quidam, vlnarum os duarum, ſex ambitum, trium & ſemis altitudinem, æris vero ipſius craſſitudinem palmi vnius dimidiatiq; compererit. Suauiſſimum edit ſonum, exauditúrque longiſſime. Qua templi patent fines, itemq; vrbe tota, & circa vrbem paſſuum ad duo circiter millia plurimi cerui & palumbes non modo vagantur impune, ſed etiam tecta ciuium ſubeunt, attrectante nemine, propterea quia delubro dicati ſunt. Ac de phanis quidem huius vrbis & monaſterijs, ne ſim longior hactenus. Quæ poſtquam rogatu, vt dixi, neophytorum inuiſimus, poſtridie Nara Tochim leucarum quinque interuallo veni ſub veſperam, acceptúsque ſum a Chriſtianis incolis in-

genti lætitia, credo quòd Iaponij cuiuſdam opera conuerſi ad Dominũ, cum Gaſpar plurimis maximiſq; occupationibus impeditus eos adire non poſſet, nullum adhuc e Societate noſtra conſpexerant. Gens eſt fere nobilis. præfectus Cubacamam cognatione attingit. Itaque vulgo cum adeunt hominem, non niſi celſitudinem ipſius inter loquẽdum appellare mos eſt. Triduum apud eos fui dumtaxat. Concio defuit nunquam. Multa de quibus ambigerent ſinguli quæſiere: precationi vero mirum omnes ij quàm dediti ſint. Digredienti autem mihi non modo munuſcula quædam obtulere beneuolentiæ cauſſa, quæ, ne ſe cõtemptos putarent, recuſare non potui, ſed etiam equos & exploratores itinerum peramanter dedere. Itaq; Sauam, ſex a Tochi leucas, iter intendimus. Id caſtrum in editiſſimo poſitum iugo leucas a Meaco viginti diſtat in Orientem, ſitu amœniſſimo, quippe omne circa ſpatium, cum aliæ formoſæ varij generis arbores, tum cedrus plurima pinúsque conueſtit: & inde in ſubiectos agros apprime conſitos frequentéſque ædificijs atque cultoribus ad paſſuum millia circiter ſexaginta proſpectus eſt. Huc ergo dum tendimus, medio ferme itinere, ſtratos equos duos, & quidem optimos, nullo ſeſſore conſpicimus, ſagittarijs fere quindecim comitantibus, quos nobis Chriſtianos omnes, Chriſtianus ipſe dominus loci Franciſcus obuiam miſerat. Igitur Tochianis domum remiſſis, & gratijs actis, nouo comitatu Sauam magna Chriſtianorum voluptate peruenimus. Franciſcus autem ipſe, vt nos lautius exciperet, ſimul etiam, vt nobis occurreret in itinere, venatum eo die ex oppido exceſſerat. Sed in nos iccirco non incidit, quòd opinione celerius ambulauimus. Sauæ porro diuertimus ad ædem Chriſtianorum ſacram, cui coniuncta domus eſt Socijs noſtris excipiendis, itémque ſeparatum

tim laicis, qui ſeſe noſtris hominibus comites dederint, e cedrina fere materia opere egregio fabrefacta. Hãc etiã porticus ambiunt, longiſſimo, vt dixi, gratiſſimóque proſpectu. Sub noctem Franciſcus affuit magna cum domeſticorum & clientium manu, aprum ingentem afferens, non ſine magno quidem & labore quæſitum & impendio, quippe non canes modo, ſed etiam quoſdam homines fera male multauerat. Pictam in templo CHRISTI *Reſurgentis imaginem, quam e noſtro effingendam exemplari Franciſcus egregij artificis manu curauerat, nixi omnes genibus pia cum prece venerantur primum venatorio nondum ornatu depoſito: nos deinde perbenigne ſalutat Franciſcus, agitque gratias, quòd ad ſe tam longe contenderim; tum, veritus credo ne mihi feſſo de via moleſtus eſſet, magna cum amoris humilitatisque ſignificatione ſe domum recepit. Vir eſt inter populares ſuos corpore ſimul & animo eminentiſſimus: nam & ſtatura Iaponijs, quotquot vidi ad hanc diem, omnibus antecellit: & eximia humanitate atque animi magnitudine præditus eſt. Accedit ſumma cum in armorum vſu dexteritas, agilitáſque membrorum; tum Iaponicæ ſuperſtitionis legúmque peritia: quod ille ſtudium cum ad veritatem religionis Chriſtianæ tranſtulerit, tantos breui tempore proceſſus effecit, vt Dei magnitudinem aſſidue prædicare, ceteróſque ad virtutem exemplo vitæ, plenisque pietate ſermonibus incitare non deſinat. Sane ego eum ex abdito quodam loco exaudiui cum ad domeſticos aliquot, quorum erant ethnici nonnulli, de fide Chriſtiana diſſereret, docerétque quantum inter patria Idola Deúmque verum intereſſet. Qua in diſputatione, elatus ardore animi, eo deuenit, vt diceret, non modo fidelis miniſtri ſed ne hominis*

quidem

quidem loco, qui Chriſtianus non eſſet, poſthac neminem apud ſe futurum. Atque hæc viri fides religioq́ eo admirabilior eſt, quòd vix ante annum ad Chriſtum adiunctus eſt, eumq́ ſemel tantum a Baptiſmo Gaſpar inuiſit. Caſtrum eſt Sauæ finitimum, cuius qui potitur, a Daiondono rege deſciuerat. Hunc quamquã magno propoſito periculo non dubitauit adire Franciſcus, nobis qui Sauæ remanſeramus, enixe Dominũ pro ipſius incolumitate precantibus: tantaq́ prudentia tractauit rebellis ingenium, vt quocunque voluerit flexerit hominem, eumq́ Daiondono, cuius in ditione ſunt ambo, reconciliauerit. Magnam ea res Sauanis lætitiam attulit pacem optantibus. Nec modò ſecularia procurauit ibi Franciſcus, ſed etiam nactus occaſionem, Euangelio promulgato & Iaponicarum opinionum vanitate detecta, primarios quoſque eius loci viros deſiderio Chriſtianæ religionis accendit. Paulo poſt, alium Dynaſtam conuenit ethnicum, eumq́ cum familia tota conuertit. ij paucis ante diebus Baptiſmi Sacramento Eccleſiæ adiuncti ſunt. Poſtea legatus ad Mini regem, duos regni proceres ad Chriſtum eadem felicitate traduxit, quos ego cum excluſus temporibus baptizatum ire non poſſem, ad Gaſparem ſcripſi Meacum, vt aliquem eius rei cauſſa ad illos mitteret, quòd eorum Baptiſmus ad Chriſtianam religionem augendam non mediocriter pertineret. Atque hæc & alia id genus multa Franciſcus. Nos autem Sauæ & conciones, & priuata colloquia de rebus diuinis habuimus, & varia ſciſcitantibus incolis factum eſt ſatis. Baptizati præterea nouem: in ijs claro admodum loco natus adoleſcens, qui de Chriſtianæ fidei myſterijs à populari quodam neophyto edoctus, ad me Sauam vſq́ leucarum decem interuallo Baptiſmi cauſſa venerat. Affertur ad nos interea, nauem in portu

Sacaiano ſtare paratam: quam ego ne occaſionem amitterem, quamquã mœrentibus digreſſu meo Sauanis, inde diſceſsi. Et quia Sacaium petentibus periculoſa quædam loca erant prætereunda, Franciſcus non modo neceſſaria nobis ad profectionem omnia, ſed etiam ſclopis alijsq; telis armatos quattuor & viginti cuſtodes attribuit, nec omnino quicquam eſt paſſus nos in iter illud impendere. Compenſet Dominus egregiam hanc in nos viri benignitatem. Vos vero cariſsimi fratres pro eiuſdem ſalute Dominum aſsidue deprecamini. Sacaium vt veni, ingenti gratulatione me Sanctius eiusq; domeſtici rurſus excipiunt. Triduum ſubſtiti dum nautæ ſoluerent, nec interea neophytos confirmare, officijq; monere deſtitimus. Cognoui etiam Monicæ virginis in ſuſcepto conſilio conſtantiam, quæ ab alio quodam Meacenſi procere non mediocriter expetita, omnes conditiones animo excelſo repudiauerat. Sed cum iam hora profectionis inſtaret, Imorenſis oppidi Princeps, qui magna virorum nobilium manu Sacaium ad me ſalutatum acceſſerat, itémque e Sacaiano grege Chriſtiani primarij nos viatico inſtructos, honoris cauſſa ad nauem vſque deducunt, nauarchoq; commendant diligentiſsime. Comes vero nauigationis nobis magno Dei beneficio acceſsit Sacaianus medicus eximia eruditione atq; exiſtimatione vir, qui a ſuperſtitionibus patrijs conuerſus ad Dominum, non modo communis officij laudem, verum etiam Euangelicæ perfectionis culmen expetijt; ſeculoq; plane relicto, ſe ad noſtram Societatem aggregare conſtituit. Itaq; vt prorſus exiret de terra ſua, & de cognatione ſua, rogauit me, vt Bungum, aliòve ſe mecum adducerem. Ceſsi facile hominis precibus, iuſſumq; omni patrimonio cedere filio item medico, pretioſum dumtaxat ornatum corporis retinere, quo facilius nobis ea ratione

tione

tione ad Iaponios principes, qui externa fere ſpecie ducuntur, aditus patefieret, ad Coſmum Turrianum inde perduxi, cuius mandato, ingenti neophytorum adprobatione conciōnari iam de rebus diuinis inſtituit. Idémque nuper in vrbe Sacaio tam ſumptuoſe indui, & tanto comitatu incedere ſolitus, mirum quanta nunc humilitate, quanta manſuetudine verſetur in domeſticis apud nos miniſterijs. Verum ad rem redeo. Sacaij circa Idus Maias conſcendimus, & Bungum die tertiodecimo ſecunda nauigatione peruenimus. Lætis nuntijs de re Meacenſi, Bungenſis Eccleſia vniuerſa valde gauiſa eſt. Inde quarto poſt die Voſuquim perrexi, vt regem inuiſerem, a quo humaniſsime acceptus, petij neophytis id in primis optantibus locum templo ibidem exſtruendo: ille vero non aream modo nobis ad mare ſecus arcem optimo ſitu, verumetiam fabros ad ædificationem libenter attribuit, quam rem ſperamus ad Chriſtianæ religionis incrementum magnopere profuturam. His peractis, Bungum redij. Bungo perueni octauo die Ximabaram, quo Coſmus etiam Turrianus trigeſimo circiter ante die Cochinoco ſe tranſtulerat. Magnos ibi concurſus offendi ethnicorum ad verbum Dei audiendum. Chriſtiani facti paucis illis diebus ad centum & octoginta. Tonus etiam ipſe, itemq́; ſeparatim vxor ſtipata grege cognatorum & ciuium, Coſmum Turrianum adiere, & concionanti cum aures præbuiſſent, magis etiam quàm antea propenſo ac beneuolo in nos animo receſſere. Tum Confeſsionibus omnium Chriſtianorum auditis, nauigijsq́; duobus peramplis ipſorum opera comparatis, Cochinocum magna nos turba longe proſequente renauigauimus. Et quoniam allatum erat Ioannis Pereriæ Luſitani onerariam nauem appulſam eſſe ad portum Rimani regni Facundam, leucas a Cochi-

chinoco quinque circiter & viginti; miſit eo me Coſmus ad Luſitanos viſendos: eodemq́; Melchior Ficheredius quinto decimo poſt die ad eorum Confeſſiones audiendas & ſacrum Miſſæ faciendum Bungo peruenit. Hic dum vterq; moramur, me Barptolemæus rex Muram ad ſe per nuntios euocat. Ego adprobante Ficheredio me in viam dedi Iaponio comite viro ſectarum Iaponicarũ in primis perito, nec Chriſtianæ religionis ignaro. Aduentu noſtro Barptolemæus, qui neminem ex noſtris biennio toto vidiſſet, valde lætatus eſt. multa deinde percõtatus, addit vereri ſe, ne familiares ſui, & ij quidẽ quibus maxime fidat, inter diuturnas bellorũ occupationes Chriſtianæ doctrinæ rudimenta dediſcant, itaq; renouata inſtitutione opus eſſe. A cœna igitur e domeſticis ſuis primarios euocat, iubetq́; arrectis auribus noſtrum ſermonẽ excipere. Non omittam hoc loco quædam ad huius Reguli Chriſtianã humilitatem & pietatem declarandã magnopere pertinentia. primum ad menſam, diu renitẽte ac repugnante me, peruicit deniq;, vt loco ſuperiore quãuis inuitus accumberem. Sublata menſa, familiariter ſe inter me et Iaponium comitem interlocat, & ſtudioſe docet hominem (eo enim vtebamur interprete) quam potiſſimũ in ſententiam ad ſuos quorũ optime norit ingenia, verba facere oporteat. Inchoato deinde ſermone, idem in inferiorẽ locũ ſeorſim ac demiſſe in famulorũ turbam eo ſeſe cõſilio recipit, vt re ipſa exemploq́; ſuo demõſtret, quantus honos Euangelio, quantus Euangelij præconibus debeatur. Ac prima quidẽ illa diſputatione ex ipſis creatis naturis vnum eſſe omnium creatorẽ euidenter oſtendimus. Tum declaratũ eſt, quæ Iaponiorũ numina, quis Chriſtianorum Deus eſſet, infinita bonitate, potentia, ſapientia præditus. Quæ illi cũ obſtupentes audirẽt, magnopere videlicet lætabantur

ſeſe

ſeſe ab inanium Deorum veneratione ad talis tantiq; Domini cultum eſſe traductos. Reliquis vero diebus actum de cæleſti beatitudine, pœnis inferorum, alijsq; rebus eiuſmodi, quas maxime neophytis initio proponere conſueuimus. Et ſane talibus egere monitis viſa eſt mihi Barptolemæi familia: nam ipſius quidem Regis in fide conſtantia plane vicit exſpectationem meam. Quæ laus hominis eo maior eſt, quòd nec ita pridem Chriſtiana ſacra ſuſcepit, & eo ipſo nomine a popularibus ſuis per ſummum ſcelus atque perfidiam regno ſpoliatus, finibusq; ſuis exactus eſt, vix vno ſibi relicto puero victus quotidiani adminiſtro. quanquam deinde in regnum eſt diuinitus reſtitutus, rebellibus partim ſupplicio affectis, partim, cum ad ſanitatem redirent, veniamq; ſupplices peterent, in fidem receptis. Ego dies aliquot apud eum commoratus, Facundam ad Luſitanos reuerti. Ibi redduntur mihi a Coſmo litteræ vt ad ſe primo quoque tempore veniam, inde mihi neceſſario Bungum eſſe proficiſcendum. Cochinocum ergo traieci minime tuta nauigatione, etenim nocte deſertum quendam ad portum adpulſos duo piratarum inuaſere myoparones, qui tamē præclare inſtructo nauigio noſtro, propugnatoribus acriter dimicantibus reiecti, ceſſere. Coſmus interea in febrim inciderat, ea ſimul atque leuatus eſt, Bungum ab eo diſceſſi, tum aliarum rerum cauſſa, tum vero vt Ioanni Baptiſtæ noſtro in eius Eccleſiæ procuratione ſuccurrerem. Primo poſt profectionem die X imabaram delatus, Atrem Sanctium ibidem reperio in erudiendis Catechumenis occupatum. Et quoniam neophyti magno concionum deſiderio tenebantur, dies aliquot rogatu ipſorum in eo munere poſui. Candidatos etiam aliquot Chriſtiánis præceptionibus probe inſtitutos ſacro fonte abluimus. Tonum ego præterea, & ille me viciſſim

inui-

inuiſit,audijtq́ cum ſuis peratt ente de rebus ſpiritualibus differētem. Quin etiam cœmeterio Chriſtianorum,quod illi mirum in modum expetebant, locum idoneum,itemq́ nouo templo exſtruēdo, & in alios etiam vſus,inſulas tres excelſa conſitas pinu benigne largitus eſt. porro grex ille neophytorum in primis flagrat ſtudio rerum diuinarum. quod cum alijs rebus plurimis clare perſpeximus, tum illa præſertim. Inſtabant anniuerſaria quædam ethnicorum feſta ludi've celebritatis eximiæ, ad quæ, vt apud nos ad corporis Chriſti ſolennia, omnes omnium ordinum homines ritu patrio conuenire conſueuerant. Cum ſe Chriſtiani affuturos negarent,enimuero Bonzijs ceteriſque indignum facinus viſum. Itaque Tonum adeunt, de iniuria Chriſtianorum queruntur, obſecrant etiam atque etiam ne patrijs dijs & ciuitati vniuerſæ, ſibi denique ipſi tantam inuri contumeliam patiatur. Permotus hac oratione Tonus,vocatos ad ſe Chriſtianorum primarios diligenter hortatur,ludos ne deſerant.Aiunt illi,ſe Chriſtianis legibus prohiberi, ſpectaculis intereſſe, quæ idolorum honoribus tribuantur.proinde nequaquam affuturos. Ad ea Tonus, ſi minus idolis, mihi certe meiſq́ iuſſis hoc date. Illi vero in propoſito omnes obfirmati, Quidquid volueris,inquiunt, nobis facito, leges noſtras nequaquam violare decreuimus, atque ita ab Tono digreſſi, in templum ſeſe vniuerſi recipiunt, martyrium fortiter exſpectantes. Et ſane (vt acri ſunt & vehementi Iaponij ferme Dynaſtæ natura & ingenio) mirum eſt Toni imperio cunctos non ilico fuiſſe mactatos. Sed eorum fortaſſe multitudine territus, iuſſit illis renuntiari, quoniam in ſua religione tam obſtinati perſiſterent,quod attinet ad ludos,agerent quod probarent, ſe illos vltra non cogere. Quare neophyti magnopere in fide pietateq́ confirmati ſunt. E princi-

pibus ciuitatis Chriſtianus quidam Leo nomine Toni propinquus nuper eſt mortuus. Is, quòd ære ſuo templum additis liberaliter hortis exſtruxerat, & Chriſtianam religionem non modo contra ceteros ethnicos, ſed etiam contra ipſum Tonum, vbi opus eſſet, egregie tuebatur, Bonziorum ſcelere creditur veneno fuiſſe ſublatus. Hũc neophyti, vt mutuam inter ſe Chriſtianorum caritatem publice oſtenderent, quàm magnificentiſſime ad ſepulcrum extulere: feretrum cum litanijs & precibus magnaq́; cereorum ardentium multitudine ſeptingenti fere neophyti ſequebantur. arca veſpere conditus eſt circumſuta ſerico. poſtridie lapideum additum eſt monumentum, & lignei circumquaque cancelli, Crucibus duabus, altera ad oſtium ſepti, altera ad monumenti caput impoſita, opere politiſſimo. Itaque vulgo locus quotidie celebratur ac viſitur. Verum de Ximabaranis hactenus. Ego inde Bungum, mox veni Facundam: ibi hæc ſcribebam ad vos ſeptimo Cal. Nouemb. 1565.

ALOISIVS FROES SOcietati IESV in Sinas & Indiam.

ANno ſuperiore, fratres cariſſimi, ad vos ſcripſi Firãdo, conſtituiſſe Coſmum Turrianum, vt Meacum ſubleuandi Gaſparis Vilelæ cauſſa proficiſcerer, quòd multa eſſet ibi meſſis, operarij pauci; mihiq́; comitem itineris ab eo aſſignatum fuiſſe Aloiſium Almeidam. Nunc mihi, tam longa peregrinatione Dei beneficio peracta, viſum eſt faciendum, vt ea potiſſimum per litteras vobis exponerem, quæ vobis cognitu iucundiſſima putarem fore. Et quoniam totum hoc ſcribendi munus ita inter nos ego & Almeida initio diſtribuimus, vt ille iter ipſum quæq́; in itinere geſta ſunt,

ego

ego res Meacenſes, et alia nonnulla de Iaponiorum natura moribuſq; probe cōperta perſequerer; omiſſa peregrinatione, ego quod mearum eſt partiū hiſce præſtabo litteris: vos autē maior videlicet huiuſce gentis miſeratio capiet, reputantes quanto artificio, quanta ſolertia ſagaciſſimus ille humani generis aduerſarius, per ſpecie religionis, cæremonijs plurimis ritibuſq; deceptos Iaponiorū animos ad interitum perducat, ac pertrahat. Iaponij, quippe quibus parū fuit ſemper cōmercij cum nationibus ceteris, e ſua geographia orbem terrarū vniuerſum diuiſere trifariam, in Iaponem, Sionem, Sinas: & quanquam ritus & ſacra ab Sionijs accepere Siniſque, omnes tamē nationes præ ſe cōtemnunt, inflatiq; opinione ſeſe ceteris quibuſuis gentibus ingenio ciuiliq; prudentia longe anteponunt. De ſitu regionum, ſoliq; natura, ad ea quæ non ſemel iam antea ſcripſimus, vnum illud addam, calores in hiſce inſulis æſtate feruentiſſimos eſſe, per hyemem vero ſæuiſſima frigora. In regno quidem Cangæ, quod appellant, tanta vis niuium cadit, vt ædificijs coopertis, cum nō niſi per tegulas tranſitus ſit, certis anni menſibus incolæ ſeſe domi contineant. Typhonis procellæ vehementiſſimæ. Terræ motus ita frequentes, vt ad eos pauores propemodum obcalluerint Iaponiorum animi. Regio argentifodinis abūdat, cetera ſterilis, nec id tam naturæ vitio quàm incolarum negligentia. Boum tamen armenta dumtaxat in agriculturam aluntur. Salubre cælum, aqua bona, gens colore admodum candido, aptaq; membrorum conuenientia: capite incedunt fere ſemper nudo; curantq; non ſine magno dolore, lacrymiſq; caluitiem: ſubnaſcentes enim toto capite pilos forcipibus euellunt identidem, paucis tantū in occipitio relictis crinibus, quos in nodum coactos cuſtodiunt quàm diligentiſſime. Iam inde a pueris pugione

enſeq́; ſeſe præcingunt, nec niſi ad ceruical deponunt, cum eunt cubitum. In ſpeciem blandi & affabiles, re vera ſuperbi elatique. Bellico maxime ſtudio tenentur, armorũ cura præcipua. Viriles tunicæ varijs pictæ coloribus ad media crura cubitosq́; pertingunt. Muliebres pepli decora ſpecie, longiores. Omne genus aleæ vt furtum auerſantur. Mercator quanquam pecunioſus contemnitur: patritijs licet exigua re familiari ſuus manet honos. Dignitatem vero ſtudioſiſſime retinent, certantq́; inanibus inter ſe officijs, honoreq́; verborum. Quo in genere ſi quis forte negligentior fuerit, leui ſæpe de cauſſa inimicitias contrahit. Inopiam (qua tamen pleriq́; laborant) deteſtantur adeo, vt editos in lucem liberos, fœminas præſertim, ij quibus anguſta domi res eſt, iniecto faucibus pede, crudeliter miſerati, interdum præfocare non dubitent. Vxores, quas habent fere ſingulas, vel prole ſuſcepta, leuiſſimis de cauſſis mariti vulgo ſummi infimiq́; repudiant, atque hæ viciſſim maritos (tametſi rarius) alijsq́; iunguntur. Inter cognatos nuptiarum a ſecundo gradu ius eſt. Frequens etiam alienæ prolis adoptio. In oppidis paulo nobilioribus plerique non viri ſolum ſed etiam fœminæ litteras norunt. Cibi parca gens eſt: oryza ferme & oleribus, & in ora maritima piſce veſcuntur. Conuiuijs crebro ſeſe inuicem excipiunt: cumq́; in eo toto genere, tum in propinatione præſertim diligentiſſimi ſunt. Itaque ne quid inter primarios per inſcitiam peccetur, exſtant de officijs & quaſi cæremonijs conuiuiorum rituales libri, quos perlegunt. Digitis eſcas attingere ruſticitatis putãt: paxillis binis munditiarum cauſſa cibum in os inſerunt. Aeſtate non ſecus atque hyeme aqua bibitur quàm poteſt ferri calidiſſima. Aedes flammis obnoxiæ, ceterum egregie factæ mundæq́;, quibuſdam quaſi culcitricis e palea craſſiore vſquequaq́; ſter-

ſternuntur: in ijs & accubant ſellarum vice, & veſtiti etiam dormiunt. ligneum ceruical capiti ſubditur. Intra domeſticos parietes vel excalceati verſantur, ne ſtrata coinquinent, vel cum in publicum prodeũt, cothurnis ſocculos item e palea ſuperinduunt, quos domum reuerſi deponant. Nox inter primores magna ex parte cõfabulationibus, cantu ſymphoniæ, conuiuijs teritur: dormitur interdiu. Lecticarum vſus Meaci præſertim atq; Sacaij permagnus eſt: eæ forma ſunt exigua tanquam occluſæ vndiq; cathedræ. Liberorum educatio eiuſmodi eſt, vt verbis dumtaxat eorũ vitia caſtigentur: nec vero minus conſiderate attenteq; ſexennes ſeptennéſve pueros, quàm grandes admodum natu ſenesq; commonefaciunt. Aduenarũ congreſſibus admodũ delectantur: et ab ijs exterorũ mores ac ritus minimis etiam in rebus curioſiſſime exquirunt. Argumentis ac rationibus, quæ quidem dilucidæ ſunt exemplisq; illuſtrantur, magnopere permouentur. Omne furti genus oderunt. Si quis in eo ſcelere deprehenditur; a quolibet impune perimitur. Vincula nulla publica, nullæ cuſtodiæ, nulli pœnarum exactores, priuatim patresfamilias domi quiſq; ſuæ capitalium rerum cognitiones exercent, et ſcelera grauiora capitali ſupplicio nulla mora interpoſita vindicant. Atq; hoc fere metu populus in officio continetur. Ante annum circiter CCCC (quod veterum monimenta teſtantur) Iaponiũ nomen omne vni parebat Imperatori, cuius in vrbe Meaco ſedes eſt, & Iaponico ſermone Cubucama dicitur. ſed rebellantibus paulatim dynaſtis, opes eius maxima ex parte ſunt imminutæ: honoris tamen vocabulum manſit incolume, eumq; ceteri aliquo pacto ſuperiorem agnoſcunt, eidemq; tribuũt plurimum. Itaq; Iaponis quondam vnum imperium in regna deinde ſex & 60 diuiſum eſt. Quo etiã fit, vt propagandorum fi-

 nium

num libidine, dum ſeſe inuicē propinqui reges infeſtant, magno ſane rei Chriſtianæ impedimēto perpetuis Iaponia terra bellorum incendijs ardeat. In vrbe Meaco domicilium eſt etiam ſummi ſacrorū antiſtitis. Hunc pœne pro numine venerantur. Habet intra ædes ſuas idola 366, quorū in ſingulas noctes vnum per vices ad eius latus excubiarum cauſſa conſtituitur. Sacroſanctus vulgo putatur, ſic vt prohibeatur humi veſtigia ponere. Quòd ſi terrā pede contigerit, honoris gradu deijcitur. Eleemoſynis alitur, cultu haud ita magnifico: miniſtros habet nomine Cungues barba & capillis abraſis. Horum eſt magna toto Iapone auctoritas. Iiſdem legatis vtitur Cubucamæ ad regulorum finitima bella ſedanda & controuerſias componendas. per eas autem legationes ingentē ſibi ſolent conciliare pecuniā. Biennium eſt circiter, cū ex ijs quidam aduenit Bungum vt de cōditionibus pacis regem inter Bungi & Amangutij regulum ageret. Is, quòd cauſſæ Bungenſis fauit impenſius, perfecitq́; , vt ablata Amangutiano regna duo Bungēſis iure belli retineret; aureorum amplius triginta millibus ab eo donatus eſt. Verum de his hactenus. Nūc ad alias venio ſuperſtitiones ac cæremonias, vt videatis, quod initio dixi, cariſſimi fratres, quā artificioſe dæmon Iaponios in fraudē induxerit, quantaq́; ſit ipſorū in eius obſequio cultuq́; tum diligentia, tū alacritas. Ac primum in Iaponiorum animis prorſus extincta ac deleta eſt memoria omnis atq; notitia non modo Chriſti Redemptoris, verum etiā vnius Dei rerum omniū opificis. Superſtitionū porro permultæ ſunt ſectæ, quarū quam quiſq; voluerit liberum eſt ſequi; ſed præcipuæ duæ, quæ ab Amida & Xaca denominātur. Itaq; complura viſuntur cœnobia non modo Bonziorum, ſed Bonziarum etiā vario corporis habitu, quippe alij internis tunicis albis, extimis nigris

vtun-

vruntur, alios cineraceus diſtinguit color, quorũ idolum eſt nomine Denichi. Ab ijs Amidani magnopere diſsident. Bonzij porro fere omnes magnifice habitãt, habentq́ perampla vectigalia. Iiſdem cœlibatus indicitur, nuptias contraxiſſe capitale eſt. In phano medio aram excitant: in ea ſignum Amidæ ligneum, corpore ſupra lumbos nudo, muliebrem in modum auribus perforatis, in roſa item lignea conſidet præclara ad aſpectum. Ingẽtes habent bibliothecas, cœnationes ad cibum vna ſumendum, æramenta ſeu tintinnabula, quibus ad precationes horarias excitantur. Veſpere præfectus certum vnicuiq́ argumẽtum ad meditandum proponit. A media nocte ante aram templi, alternantibus choris quaſi matutinas recitant preces e Xacæ libro nouiſsimo: prima luce horam vnã ſinguli meditando conſumunt. Mento capiteq́ ſunt raſo. Ampliſsima periſtylia conſtruunt, & in ijs Fotoquiorũ (hoc nomine Iaponij quidam ſancti appellantur) ſacella: dies per annum feſtos agitant multos. Sunt aũt Bonzij claro vt plurimũ genere. Namq́ Iaponij proceres multiplici prole onerati, quibus filijs amplum ſatis patrimoniũ relinquere ſe poſſe diffidunt, hos fere ad Bonziorũ numerum aggregant. Sunt autẽ auariſsimi Bonzij, omnesq́ norunt vias conficiendæ pecuniæ. Vendunt populo multa chirographa, quorũ præſidio ſeſe tutos a dæmonibus fore vulgus exiſtimat. Mutuantur etiam nummos, quos in altera vita multiplicato reddant fœnore, dantq́ cautionis cauſſa ſyngraphas creditori, quas e vita diſcedens ſecum ad inferos deferat.

Alia eſt familia ſane frequens eorum, quos Ianambuxu vocitant, criſpante ac vibrato capillo. ij res vel amiſſas, vel furto ſublatas ita comperiunt. Statuunt ante ſeſe puerũ, hunc dæmõ certis euocatus carminibus occupat, ex eo deinde puero, quod auent cognoſcere ſciſcitãtur. Horũ

preces in vtranq; partem multum valere creduntur. Itaque precationes eorum fauſtas æque diraſq; pretio populus comparat. Huius ordinis candidati, antequam admittantur; bis térve milleni ſimul montem quendam editiſſimum petunt. Ibi ſexageſimum diem pœnitentiæ nomine, vbi ſeſe voluntario ſupplicio macerauerint (quo ipſo tempore ſeſe illis dæmon varia ſpecie viſendum offert) quaſi iam laurea donati, et in ceteram adſcripti familiam, floccis quibuſdam albis ornantur e collo pendentibus, atriſq; pileolis qui non niſi ſummum capitis verticem tegant. Atque his tanquam inſignibus inde Iaponis prouincias peragrant, ſeq; operamq; ſuam vbiq; venditant, aduentum ſuum in oppida ſignificantes pulſu catilli, quē ſecum circumferre ſinguli ſoliti ſunt. Non deſunt alij nomine Genguis, qui res item furto ſurreptas, fureſq; ipſos per diuinationem demonſtrent. Ii in præcelſo montis iugo ſibi domicilium collocarunt: oris atro colore ob aſſiduam ſolis, pluuiæ, venti, geluq; patientiam. Vxores ducunt, ſed non niſi ex ſuo genere ac ſtirpe. Iiſdem (vt fertur) e capite quaſi corniculum quoddam extuberat. Editiſſimas rupes atq; cacumina ſubeunt, fluuios traijciunt maximos vnius arte dæmonis, qui vt infelices magis in errorem inducat, iubet illos montem quendam altiſſimum aſcendere. Hic eum miſeri ad præfinitum vſq; tempus magno cū deſiderio præſtolantur. Tum illis deniq; circa meridiem, aut ſub veſperam ſeſe offert dæmon, quem ſub Amidæ nomine venerantur, tranſitq; per medium eorum cœtū. ex eo viſo tanta in hominum pectoribus ac medullis inſidet ſuperſtitio, vt nullis deinde rationibus poſſit euelli. Cōſueuerat etiam diabolus in alio quodā mōte ſeſe Iaponijs viſendū præbere. Quiſquis maiore beatarū ſediū ac paradiſi deſiderio tenebatur, cōferebat eo ſeſe, eamq; viſionē exſpectabat: deniq;

oblatum

oblatũ ſibi viſum, eiuſdẽ ſuaſu, in interiores vſq; ſequebatur receſſus ad foueã profundiſſimã. In hanc dæmon desiliens, cultorem vna ſecum ad interitum detrahebat. patuit in hunc modum fraus. Senem ea ſuperſtitione captũ filius ab eiuſmodi conſilio reuocare fruſtra conatus, ſumpto arcu & ſagittis ad locum vſque occulte proſequitur. Cõparet ibi dæmon humana ſpecie nõ ſine ſplendore quodam. Hunc ſenex dum venerabundus adorat, adducit arcum propere filius, emiſſaq; in ſpectrum ſagitta, pro viro vulpem immutata repente figura confixit. Inde fugientis cruorem beſtiæ perſecutus, ad præcipitium illud, quod dixi, peruenit, quo in imo permulta oſſa reperit mortuorum, quos dæmon per eam ſpeciem ante deceperat, atque ita & a præſente parentem interitu, & ceteros ab opinione vſq; adeo peſtifera liberauit. Ad hæc locus eſt frequẽtibus Bonziorũ cœnobijs admodum celebris (Coiam appellant) quorũ princeps auctorq; perhibetur fuiſſe Combendaxis veterator callidus, arteq; dicendi famam ſanctimoniæ conſecutus; cum tamen diabolica plane iura legesq; deſcripſerit. Inuentor etiã fuiſſe dicitur litterarũ, quibus nunc vulgo Iaponij vtuntur. Is cum ad ſenectutem perueniſſet, ſeſe vltro defodit ſcrobe profunda quadratæ formæ, cubitorum circiter quattuor, eámque deinde ſeueris verbis aperiri omnino vetuit, nec enim in præſentia mori ſe; poſt aliquot millies millena annorum millia virum quendam doctrinæ laude præſtantiſſimum in Iaponis regna venturum nomine Mirozu, tum ſe quoque demum e fouea proditurum: interea feſſum diuturnis laboribus corpus quiete velle reficere. Circa ipſius ſepulcrum lampades ardent multæ e varijs eo miſſæ prouincijs; perſuaſum eſt enim genti, quicunque in id monumentum exornandum largi ac benefici fuerint,

eos non in hac modo vita diuitijs auctum iri, ſed etiam in altera ipſius Combendaxis patrocinio futuros incolumes. Eius porro cultui qui ſeſe mancipant, intra ea cœnobia quaſi clauſtra concluduntur, capillo in ſpeciem abdicatæ vitæ ſecularis abraſo, cum tamen ibi deinde, prout eos egit libido, in omni flagitiorum genere volutentur. In illis ædibus, quæ (vt dixi) permultæ ſunt, præter magnam laicorum turbam, Bonziorum ſex circiter millia numerantur. Mulieribus aditus eo non eſt, capitali ſi acceſſerint pœna propoſita. Fatonochaiti præterea domicilii eſt Bonziorũ. Hi magnam puerorum turbam varijs artibus ad omne doli furtiq́ genus erudiunt. Si quos eximia nacti ſunt indole, hos de regum ſingulorum edoctos proſapia ac ſtirpe, & procerum ritibus; armorum etiã vſu, dicendiq́ arte exercitatos, regio ornatu in alias prouincias dimittũt eo conſilio, vt ſeſe regum filios ementiti, per cõmendationem ſpeciemq́ nobilitatis conciliata mutui nomine pecunia, bene nũmati ad ſe reuertãtur. Itaq́ locus is tanta eſt apud Iaponios infamia, vt ſi quẽ ex ea diſciplina forte deprehẽderint, confeſtim interimant; nec tamen impoſtores iccirco ab improbitate malitiaq́ diſcedunt. Iaponiæ terra in Septentrionem adiacet ampliſſima ſylueſtrium hominũ regio, leucas ab vrbe Meaco trecentas. Beſtiarũ pellibus induũtur, toto hirti corpore, ingenti barba, myſtacibus maximis, quas paxillo ſubrigunt potaturi. Vim gens auida in primis, ad bella ferox, formidoloſa Iaponijs. In prælio ſauciati, ſalitis aquis abluunt vulnera. id vnum genti remediũ eſt. ſpeculũ geſtare dicuntur in pectore; ad caput gladios alligant ſic, vt in humeros manubriũ deſinat. Sacra habẽt nulla, cælũ dumtaxat venerari ſoliti ſunt. Aquita perampla eſt vrbs in regno Iaponis Geuano. illuc frequentes commeant mercimonij

cauſſa

cauſſa, itemq́; viciſſim ad eos Aquitani, ſed rarius, quòd illuc delati, fere perimãtur ab incolis. Multa erãt præterea in hoc genere quæ ſcriberẽ, ſed ne ſim longior, ad Iaponiorũ inſanias redeo; qui ad memoriã ſui nominis propagandã illud vel maxime pertinere arbitrãtur, inanis gloriæ cupidiſſimi, vt quanto maximo apparatu pompaq́; vita functi ſepeliantur. Funerum autem & exſequiarum in vrbe Meaco ritus eiuſmodi eſt. Hora circiter antequã domo efferatur cadauer, amicorum turba veſtitu quàm optimo ad rogum anteit. mox propinquæ ac notæ mulieres progrediũtur amictu candido (color ille funeſtus eſt) verſicolori velo caput obductæ. familiã etiam pro ſuis quæq; facultatibus ducunt, albo item ornatu ſubſerico. quæ vero dignitate atq; opibus præcellũt, cedrina ſingulæ magnifico apparatu & artis eximiæ lectica vehuntur. ſecundo loco incedunt pedibus viri permulti ſumptuoſo veſtitu. Longo deinde interuallo Bonzius earum ſuperſtitionũ antiſtes auro ſericoq́; refulgens lectica geſtatur ampla & præcelſa pretioſi operis, Bonziys ſtipatus fere triginta petaſatis linteatisq́;, atro ſuperindutis pallio textu pertenui. tum cineraceo quidã veſtiũ colore (nam is quoq; funeſtus eſt) accenſa prælonga pinea face, demortuo (ne offendat erret've ignarus viarũ) iter monſtrat ad pyram. Huic Bonziy ferme ducenti ſuccedũt, nomẽ concinẽtes dæmonis eius, quẽ defunctus in vita præcipue coluit: ſimul etiã ingẽs catinus ad rogũ vſq; tintinnabuli vice pulſatur. tũ chartacei duo perampla & expãſa figura caniſtri præfixi haſtilibus, chartaceæ itẽ roſæ varij coloris copiam continent: quos qui geſtãt, tardiori pcedẽtes gradu, ſic haſtilia ſubinde cõcutiunt, vt flores illi paulatim in ſpeciẽ pluuiæ decidant, ventoq́; flante ſpargantur; eũ videlicet imbrẽ argumẽto eſſe aiũt, mortui animã ad paradiſi gaudia penetraſ-

traſſe. poſt hæc autē, octo prima lanugine Bōzij diuiſi bifariā, prælongas arūdines cū vexillis cubitalibus, quibus item idoli nomen inſcriptū eſt, per terrā auerſa trahunt cuſpide. Tum ijſdem inſignes litteris, ardenti incluſa can dela decem laternæ feruntur, obductis velo pertenui lateribus. Ad hæc iuuenes duo cinereis veſtimentis pineas præferunt faculas, palmorum trium longitudine, haud tamen accenſas, quibus deinde rogo flammas inijciant. Eodem veſtimenti colore permulti ſequuntur verticem capitis adoperti exiguis admodū pileolis mento ſubligatis, e nigro fulgente corio forma triquetra (quod apud eos honoris indicium eſt) ijdem ſchedula inſignes, capiti affixa, in qua nomen eius, quem dixi, dæmonis legitur: quod ipſum quo magis celebretur, pone certus homo tabellam oſtentat cubiti longitudine, palmi latitudine, albo velo tenuiſſimo tectam, inſcripto ex vtraque parte eodem illo nomine litteris aureis. Tum demum a quattuor viris, lectica ſedens magnifica defunctus ipſe geſtatur in veſte candida, demiſſo capite, iunctiſque precantis habitu manibus. ad ceterum amictum extima toga papyracea ſuperadditur libro exarata, quem Deus ille ſuus, cum in terris ageret, ſcriptum reliquiſſe perhibetur, cuius præſidio meritiſque vulgo ſe compotes fore ſalutis exiſtimant. Cadauer filij ſubſequuntur, quàm elegantiſſimo cultu corporis: quorum natu minimus pineam item fert facem ad ignem pyræ inferendum. Extremum agmen eſt magnæ hominum multitudinis ijſdem quæ modo dixi pileorum inſignibus. Vt ad locum exſequiarum peruentum eſt, Bonzij vniuerſi & cetera ſimul turba cum ſtrepitu æramentorum catinorúmque, horæ ſpatio dæmonis illius nomen magnis clamoribus inuocant. Deinde hoc maxime modo fit buſtum. Area quadrata ſa-

tis ampla, cancellis eminētibus, & velo craſſiore ita præcincta eſt, vt ſingulis in quattuor cæli plagas ianuis introitus pateat. In medio fouea referta lignis, tecto eleganti opere ex vndulata materia ſuper eam excitato, duas habet e regione menſas vario ciborum genere (piſcibus tamen exceptis & carnibus) præſertim vero carycis, medicis malis, placentis affatim inſtructas. Stat etiam in earum altera vaporarium vaſculum ſuffimēti cauſſa prunis impoſitum, & lignum aquilanum in diſco. Vt igitur eo deuentum eſt, lecticæ vinculum inijcitur e fune prælongo, quem, qui adſunt, certatim manu apprehendentes vociferantur, vt diximus: poſtea totum ſeptum introrſus terna luſtratione circumeunt. Deinde lectica pyræ ſuperimpoſita Bonzius earū cæremoniarū antiſtes, carmen affatus, quod circūfuſa turba nequaquā intelligat, accenſam faculam ter ſupra caput in orbem iccirco circumagit, vt eo ſignificet gyro, defuncti animam nec originem habuiſſe, nec vero finem aliquando habiturā eſſe. Rotatā inde faculam abijcit: hanc duo e defuncti filijs cognatisve arreptam ſtantes ad lecticæ latera ad Solis ortum alter, alter ad Occaſum, ſuper cadauer ipſum mutuo ſibi quaſi honoris & officij cauſſa ter vbi porrexerint, denique in lignorum ſtruem inijciunt. Superinfunditur oleum ſtatim, cum aquilano ligno & alijs odoramentis, prout copiæ ſuppetunt, magnoq; incendio corpus in cinerē vertitur. Interea filij ad menſam accedunt, & aquilano ligno in vaporariū indito, ſolēni ſuffitu parentē quaſi iam ad cæleſtiū numerum adſcriptū ſupplices venerātur. Adoratione peracta, merces laborum Bonzijs pro dignitate perſoluitur: Antiſtiti quinq; vel decem vel etiam viginti aurei nummi: ceteris vel argentei deni viritim, vel certus caxarū numerus: prandiu vero paratū (amicorū ac Bonzio-

zio-

ziorum turba dimiſſa) vel buſti miniſtris, vel pauperibus vlceroſisq; relinquitur. Poſtridie liberi cum affinibus & amicis ad rogum reuerſi, cineres, oſſa, denteſq; demortui in vas inauratum impoſita, domum referunt, ipſumq; vas veſte contectũ in medijs ædibus collocant. frequentes adſunt iterum Bonzij ad priuatas exſequias. eademq; ſeptimo die denuo repetuntur. Deinde tranſlati certum in locum cineres terræ mandãtur, quadrato impoſito lapide, in quo ductis a ſummo ad imum vſq; maioribus litteris, nomen deſcribitur dæmonis, quemcunq; demortuus in vita coluerit. inde continuis diebus ad ſepulcrum ſe filij conferunt, ibi ſpargunt roſas, ibi calidam apponunt, vt habeat defunctus, vnde ſitim leuet. nec ſolum die, ſed menſe etiam & anno ſeptimo priuatos intra parietes eadem funebria iuſta recurrunt, ingenti videlicet Bonziorum ſagina, crebriſq; vindemijs. Omnino in hæc funera impenſa fit a locupletioribus aureorum trium circiter millium, a tenuioribus ducentorum trecentorúmve. nam quorũ tanta eſt inopia, vt funeri ſumptus deſit, eos per noctem ac tenebras nullo apparatu vel pompa in ſterquilinium abiectos humi defodiunt. Aliud eſt etiã genus funeris, quod viuentibus in ora præcipue maritima ducitur. Ii cum Amidæ ſeſe eximio quodam cultu deuouerint, eius viſendi cupiditate flagrantes, mortem vltro ſibimetipſi conſciſcunt. Ac primum emendicata per dies aliquot ſtipe, & in manicas indita, publice concionantur ad populum, totamq; conſilij ſui rationem exponũt, magna omnium approbatione; tantam quippe ſanctimoniam cuncti ſuſpiciunt: deinde ſumptis falcibus ad vepres ac ſentes, qui ad beatorum ſedes iter impediunt, præcidendos, nauigium conſcendunt nouum, ſaxiſq; ad collum, brachia, renes, crura, pedeſq; religatis, in altum prouecti, vel

perforato de induſtria mergũtur alueo, vel etiã deinceps in mare ſinguli ſeſe præcipitãt. Alueo vacuo cõfeſtim ignis ab amicis ac propinquis officij cauſſa proprio ſeparatim nauigio proſecutis inijcitur, nefas putãtibus nauẽ tãtis religionibus conſecratã ab vllo prorſus in poſterũ attingi mortalium. Sane, dũ nos peteremus Meacũ, octo diebus antequam ad inſulã Hiu peruenimus, viri ſex, fœminæ duæ ſimul eo genere lethi perierant ad oppidum Fore. His deinde populus ædiculam vniuerſis, columnam pinumq́; ſingulis perpetui honoris cauſſa prope litus erexerat, & impoſita baculis complura chartæ ſegmenta, ædiculæ toto tecto defixerat, carminibus plurimis intra parietes depoſitis, quæ beati illius cœtus egregias laudes celebrarent. Itaq; viſebatur locus die nocteq́; ſuperſtitioſiſſime. Ac forte per eos dies dum ad quendã infantẽ Baptiſmo luſtrandum ego & Aloiſius Almeida tendimus, illac nobis iter facere contigit, atque eo ipſo tempore prodeuntes e ſacrario quinq; circiter vetulæ cum globulis precatorijs, quæ vulgo roſaria dicimus, (Chriſtianos enim ritus ex hac quoque parte dæmon effingit) partim ludibrio noſtram ridere dementiam, partim ſeuero vultu nobis impietatem exprobrare ſacrum illud monumentum nulla veneratione honorisve ſignificatione prætereuntibus. Reſtat vt de Bonziorum concionibus pauca perſtringam. Eæ ſi minus crebræ quàm apud nos, certe quàm apparatiſſimæ. In templo permagno cum ſerica ſuperne vmbella ſuggeſtus attollitur. In eo ſtat¦ ornatu ſumptuoſo cathedra: ante cathedram menſa cum tintinnabulo & libro. Vbi concionis tempus aduenerit, ad ſuum quæque doctorem in varia templa frequentes Iaponiorum ſectæ conueniunt. Ille ſuggeſtum aſcendens, & in ſella conſidens, magnifice ſeſe circũſpicit, deinde indicto campana ſilentio,

tio, pauca ex eo quem diximus, recitat libro, quæ mox idem fuſius explicat. Sunt autem hi concionatores viri fere diſerti, atq; ad flectendos animos auditorum idonei: & quoniā hiat ſemper auaritia Bonziorū, eo potiſſimum omnis ſpectat eorum oratio, vt populū inducant ſpecie pietatis ad ſua locupletanda cœnobia, tanto beatiorē in altera vita fore quemq; affirmantes, quanto, quæ ad ſacra vel exſequias pertinent maiore pōpa & impenſa curauerit. Cumq; ita multæ atq; ita inter ſeſe diuerſæ numerentur ſuperſtitiones atq; familiæ; in eo tamen vel maxime laborant magiſtri, vt ſua quiſq; mendacia & fabulas ita diſcipulis probent, nihil vt præterea verum, nihil ad æternam ſalutem tutū, nihil dignum quod audiatur, exiſtiment. Accedunt alia quoque artificia, inceſſus grauitas, oris atq; habitus dignitas, deniq; ſpecies omnis exterior, quibus rebus Iaponiorū pectora tantis opinionū peruerſitatibus imbuuntur, tantamq; ex ijs fiduciā ac ſpem ſalutis æternæ concipiūt, non ſolum vt domeſticos intra parietes, verum etiā in publico, totaq; vrbe roſaria fere ſemper manu percurrant, ab Amida Xacaq; diuitias, honores, bonam valetudinem, ſempiterna gaudia ſuppliciter poſtulantes.

Quæ cum ita ſint, cariſſimi fratres, exiſtimare poteſtis ipſi, quanto Dei auxilio indigeant, non modo qui in hæc loca Euangeliū afferunt, ſed etiam qui allatū accipiunt, ſeq; relictis idolis ad Chriſtū adiungunt: quippe tot a diabolo machinis oppugnantur, ita ſolicitantur aſſiduis Bonziorum diſſuaſionibus, poſtremo ab affinibus amicisque adeo contumelioſe, moleſte, acerbeq; vexantur, vt niſi diuina gratia ſacrificijs ac precationibus Eccleſiæ Catholicæ conciliata ſubueniat, multorū vel potius fere omnium fidem atq; conſtantiam his certe naſcentiū Ec-

cleſiarum initijs valde periclitari neceſſe ſit. Quo magis vobis, qui ſalutem animarum tam vehementer expetitis, Iaponicos hoſce greges præcipue in Domino commendatos eſſe par eſt. Nos Sacaium ex itinere venimus quinto Calend. Februarias. Aloiſius Almeida quibuſdã negotijs primum, deinde etiã valetudine aduerſa impeditus, ibi diutius ſubſtitit: ego diei non amplius mora facta, profectus inde, Meacum leucarum tredecim interuallo perueni pridie Calend. Februarias. Aduentu meo cum ceteri Chriſtiani, tum Gaſpar Vilela præcipue, qui neminem e noſtris Meaci toto ferme ſexẽnio viderat, mirum in modum recreatus eſt. Is quadrageſimum nondũ ætatis annum excedit, ſed cani ſeptuagenarium indicant, frigorum vi vehementer affecto conſumptóque corpuſculo. Meacenſi lingua, quæ, vt celeberrimi populi regiæq́; vrbis fertur elegantiſſima, iam nunc ita perite vtitur, non modo vt Confeſſiones intelligat, ſed conciones etiam habeat. Quoſdam etiam libellos ad pietatem vtiles in eandem tranſtulit, alióſque deinceps nõ intermittit ſubciſiuis operis vertere. Quod reliquum eſt, nos omnes Dominus pro ſua bonitate perpetuo tueatur, opemq́; nobis ad voluntatem ipſius & recte interpretandam, & rite exſequendam impertiat. Meaco. 11. Calend. Martias M.D.LXV.

ALOISIVS FROES
Societati IESV in Sinas.

EX *ijs litteris, quas ad vos dedi menſe Februario, multa de Iaponicis ritibus atque ſuperſtitionibus cognouiſſe vos arbitror: alia nunc de rebus præcipue Meacenſibus addam hac epiſtola, quam puto vobis fore non iniucundam. Ego, vt ſcri-*

pſi ad vos antea, Meacum attigi magna Chriſtianorum lætitia pridie Calendas Februarias: incidit meus aduentus in ipſum noui anni initium, quod hac hyeme Iaponij a Calendis Februarijs auſpicati ſunt; varius enim eſt in his regionibus anni curſus, longe alia, quàm apud nos ratio temporum, atque deſcriptio. Vetus eſt autem gentis mos, vt anno ineunte, ab die nono Lunæ aduſq; vigeſimum, regni proceres, & Bonziorum Principes ad Regē quiſq; ſuum ſalutandum non ſine donis accedāt. Ea ſunt fere magnus chartæ numerus, aurea flabella, arma affabre facta, & alia eiuſmodi; atq; hæc conſuetudo, iam inde ab antiquis ducta temporibus, cū in alijs regnis omnibus, tū vero in hoc Meacenſi tanto diligentius retinetur, quāto Cubucama, honore atq; amplitudine ceteris omnibus Iaponis Regibus antecellit: atque idem honos vxori quoq; ipſius, matriq; tribuitur. Hos autem ſalutatores Cubucama longo cubiculorum ordine admittit ille quidē in penetralia, operis eximij periſtromatis aureis adornata; ſed ad eorum verba, ſalutationesq; (ea loci perſonæq; maieſtas eſt) nihil omnino reſpondet: inſignibus tantum Bonzijs quibuſdam id habet honoris, vt flabellum quod tenet manibus, paululū inclinet; atq; in hunc modum primæ nobilitatis viri inducuntur: nam inferiorum ordinum hominibus, quamquā locupletiſſimis, & longe pretioſiſſima dona ferentibus, nullo pacto ad eum aditus eſt. Et quoniam ad viam Euangelio muniendam, & exiſtimationem apud rudem, ignarumq; veræ virtutis, & gloriæ populum colligendam pertinere magnopere viſum eſt, vt Euāgelij præcones nequaquā excluſos inde fuiſſe conſtaret; dedit operam Gaſpar, vt illum ipſe quoq; per idem anni tempus inuiſeret. ac ſuperioribus quidem annis aulici cuiuſdam beneficio potentis viri, & ad Chriſtianam

reli-

religionem propenſi, aliquoties introductus eſt: nunc vero mihi quoq; eiuſdem opera patuit aditus. Cubucamam ergo primum, deinde vxorem, poſtremo ſeparatis in ædibus matrem inuiſimus, honeſto comitatu ad regiam vſq; deducti. & cum benigne accepti ſumus ab omnibus, tum vero a matre humaniſſime, quippe quæ non modo potionē nobis miſceri iuſſit a famulis, verū etiam Zacanam, (ſalſamenti genus id eſt oliuarum inſtar) de more paxillis inſertam, ſuis ipſa manibus honoris cauſſa porrexit. Eam inuenimus in cœtu nobilium fœminarū ſedentem ante ſacellum ornatiſſimum, in quo erat Amidæ puerilis effigies egregie picta cum diademate, aureis e capite radijs emicantibus. mirum ibi ſilentium, mira modeſtia, mira deniq; domeſtica diſciplina: vehementer dolendum vt ſit, tantam indolem tantis diaboli fraudibus opprimi; orandúsque ſit etiam atque etiam Dominus, vt haſce tenebras, Euangelij ſplendore pro ſua infinita bonitate diſijciat.

Vt eo functi ſumus officio, poſtridie Gaſpar ad neophytos reuiſendos abijt Imorim; ego Meacenſibus prædicare Euangelium inſtiti, cum alijs, tum vero quibuſdā e Cubucamæ familia viris illuſtribus, qui ad nos ventitare cœperunt: ex ijs tres audito iam aliquoties verbo Domini Baptiſmum a nobis vehementer efflagitant; ſed iccirco differtur, vt interea melius Chriſtiana rudimenta atque inſtituta percipiant. Auditores habemus mirum in modum curioſos; nullum quærendi finem faciunt, præſertim qui ſunt e Genxuenſi familia, quæ omni ſublato numinis metu, corporis voluptates pecudum more perſequitur. ij nihil in animum inducunt credere, niſi quod cernunt oculis, manibúsque contrectant: quamobrem expugnātur difficillime, nec niſi euidētibus plane demon-

ſtrationibus cedunt. Obijciunt autem nobis inter alia; ſi quidem eſt Deus, vt dicimus, idemq́; adeo bonus eſt; cur ad hoc vſq; tempus celauit bonitatē ſuā, eamq́; tam ſero Iaponijs declarauit? reſpondetur autē ad hæc omnia ſic, vt contradicere nequeant, ſed tantæ, tam denſæ illis tenebræ ſunt, vt inſolitā Euangelij lucē vix pauci admittant. qui tamē eo ſunt ingenio, atq; indole præditi, vt vbi verbum Dei quaſi terra ſemen acceperint, quo tardius acceptum, eo diligentius amplectantur ac foueant. In vniuerſum autē, Iaponiorū ingenia ad Chriſtianā religionē in primis idonea ſunt, præſtantq́; non ſolū in cognoſcenda veritate ſedulitatē ac ſtudiū, ſed etiam in retinenda fidem atq; conſtantiam. tres quidem ij quos modo diximus aulici, tanta ſunt in eo genere diligentia, non modo vt Chriſtianæ doctrinæ præceptiones ac formulas ſuo deſcriptas chirographo deinceps memoriæ mandent, idq́; celerrime; ſed etiam quæ ex concionibus noſtris audiere, domum reuerſi in commentarios referant, præſertim quæ de Mundi creatione, de immortalitate, varijsq́; viribus ac facultatibus animæ diſſeruntur. Eos deinde commentarios offerunt Socio noſtro Damiano recognoſcēdos identidem. Et cū eiuſmodi gentis natura, tum illud quoq; vel maxime Chriſtianam cauſſam adiuuat, ꝙ multæ ſunt ſuperſtitionum ſectæ, non ſolum diuerſæ ac variæ, ſed etiā inter ſe pugnantes: quo facilius eſt diabolica mendacia fraudesq́; conuincere. Circa Meacū in patentibus campis plurima ſunt idolorū phana, e quibus adij Chriſtianorum ductu nōnulla: in ijs quoddam eſt Amidæ ſacrū ab vrbe quattuor fere paſſuū millibus, a priſcis Imperatoribus cōditum, ac ſubinde renouatū, longitudine vlnarū centum circiter & quadraginta. ingētes habet valuas in medio. ingredientibus obijcit ſeſe ſuggeſtus, in quo Brachmanis

habitu,

habitu, perforatis auribus, mentoq́; & capite raſo ingens Amidæ ſtatua conſidet. ſupra ſtatuam quaſi pro vmbraculo pendent excepta catenis multa, magnaq́; tintinnabula: circa, ludentium ſpecie triginta cernuntur milites ſtrictis telis armati, ſaltãtes Aethiopes, anus venefica, dæmonesq́; teterrimi: effingitur etiam certa quadã imagine ventus, horrificoq́; aſpectu tonitrua: ad hæc ſepteni gradus ad tẽpli totius longitudinem porrigũtur: in ijs ordine certo diſpoſitæ vnius Canonis Amidæ filij imagines omnino mille, hinc inde quingenæ, eadem omnes forma, ore venuſto, egregie factæ, tricena brachia totidemq́; manus oſtentant: e quibus duo tantum ad reliqui corporis magnitudinem apta proportione conueniũt, cetera parua ſunt, duo etiã lumbos præcingunt. Singulæ porro ſtatuæ bina tenent iacula, pectus inſignitæ ſeptenis hominum vulticulis, corona capiti impoſita cum diademate radiante. Sunt autem cuncta eius templi non modo ſimulacra, ſed etiam quæ diximus tintinnabula, & ipſæ catenæ magna obryzi auri copia ſcite admodum ab imo ad ſummum vſq; verticem intecta ſic, vt fulgorem intuẽtes oculi ferre vix poſſint: locus eſt celeberrimus, multiq́; eo longinquis e regionibus religionis cauſſa confluunt.

Inde paſſuum interuallo duum circiter millium, collis attollitur, ad cuius radices veterem quandam academiã multis diſtinctam cœnobijs tenui fluens aqua riuus circuit amœniſſimus: multa ibi delubra, quorum in aliquibus magno cultu adoratur ſtatua cacodæmonis, facie magis etiam q̃ apud nos pingitur, fœda & horribili, in ſummo autem colle ingentia tria lignea templa, ligneis item columnis mira craſſitudine ſuſpenduntur, infimo pauimento ſtrato laterculis leuigatis. In eorum vno coloſſeũ immanis magnitudinis Xacæ ſignum, ſingulas habet ad

dextram læuamq́; ſtatuas paulo minores: a tergo autem quoddam quaſi folium exſurgit, ex quo ſigillorum vnius palmi duo circiter millia prominent, infanteſq́; præterea bimi fere quadraginta, deniq́; latus vtrumq́; templi ſpatiis armati dæmones bini cuſtodiunt: hæc autem aurata ſunt omnia. Alterum eſt templum probandis, & laurea donandis veteri academiarum more ſcholaſticis deſtinatum. In eo pulpitũ, vexillis compluribus e ſuperiori parte pendentibus, eminet ligneum, in quod ſcalis tribus aſcenditur. eſt ibi menſa cum cathedra parata magiſtro, qui actibus eiuſmodi præſidet, itemq́; ad imum ſuggeſtum altera in vſum diſcipuli, qui eo iudicio probandus, inſignibuſq́; doctrinæ publice decorandus eſt. templum autem ipſum lacertæ, ſeu ſtellioni dicatum eſt, quem vulgo Deum ac præſidem litterarum & eruditionis exiſtimant: huic nulla neque ara, nec ſtatua, vt ceteris Dijs erigitur, in ſummo tantum laqueari, multiplicem conuolutus in ſpiram ingenti orbiculari forma depingitur, vt ſcholaſtici dum eum ſupplices venerantur, oculos mẽtemq́; ſimul ad ſuperna cogantur attollere. Tertium phanum altitudine duo proxima ſuperans, clauſum offendimus. e regione ſunt ædes peramplæ, cælatura magnifica; ſcholaſticorum id domicilium eſt. multa erant præterea ibidem viſenda, ſed imminente iam nocte reuertimus.

Hæc habui quæ ad vos in præſentia ſcriberem. ea ſi minus læta videbuntur, quòd parum videlicet ad rei Chriſtianæ amplificationẽ attineant; eo diligentius orandus erit vobis Dominus, vt de Eccleſiarum incremẽtis, & rei Chriſtianæ progreſsibus multa nobis in poſterũ ad vos, maiore cum animi noſtri veſtriq́; fructu, ſpiritaliq́; ſolatio ſcribere liceat. Quamquam poſt noſtrum ab vrbe Firando diſceſſum non peſsime poſita eſt opera. Deo quippe

pe adiuuante Iaponij ſexaginta ad Chriſtianorum numerum adiuncti ſunt. Quod reliquum eſt, nos omnes pro ſua clementia Dominus perpetuo tueatur, ac protegat. Meaco, pridie nonas Martias. 1565.

ALOISIVS FROES SOcietati IESV in Indiam.

QVod vos velle maxime intelligo, id agam his litteris, vt Eccleſiaſtica primum, tum cetera perſequar. Quadrageſimæ diebus Dominicis omnibus Gaſpar Vilela Euangelium declarauit. quarta quaque feria Damianus noſter de Pœnitentiæ ſacramento copioſe diſſeruit. ſexta, ſacro miſſæ peracto, non deſtitit Iaponius puer ex ijs quos educamus, de Paſſione Domini verba facere: quam in ſententiam, conuenientibus nocte neophytis, Vilela denuo diſputabat, ijs præcipue locis inſiſtens, quibus auditores ad pietatem excitari maxime poſſent. Dominica in Palmis (quoad eius fieri potuit in tanta ædiū anguſtia) Catholico ritu cæremonijsq; tranſacta eſt. inde ex oppidis finitimis atque etiam remotioribus neophyti ad indulgentias (quas a ſummo Pontifice datas Catholico ritu proponimus) Paſchatiſque ſolennia frequentes venire cœperunt. in ijs quidam nobiles cum vxoribus liberiſque, tametſi equis, atque lecticis vſi, tamen aſſidua pluuia valde vexati, pietatis laudem cumulauere patientiæ meritis. Vilela ducentorum fere & quinquaginta confeſſionibus auditis, quinta feria in cœna Domini mandatum Euangelicum de mutua dilectione publice docuit. poſtea cum de Euchariſtia ſuauiſſime peroraſſet, cæleſtem panem Chriſtianis circiter ſexaginta

diſtribuit, qui cum ex intimo ſenſu, & gaudio ſpiritali copiam lacrymarum effunderēt, ſane q̃ ingenti nos affecere ſolatio. in ſacello intimo Aloiſius Almeida ſepulcrum erexerat ornatiſſimū. in eo Corpus Domini conditū eſt, armatiq́; cuſtodes adhibiti. Veſpere, ſolēnibus officijs perſolutis, puer Iaponius in exponenda Paſsionis Domini ſerie collecta e quattuor Euangeliſtarū hiſtorijs, horas duas ferme conſumpſit. quæ deinde explicatione potiſsimū indigere ſunt viſa, in ijs Vilela ex inſtituto declarandis immoratus eſt, ſuadens auditoribus pœnitētiam, ſed calcar videlicet currētibus addidit: nam cum ſæpe alias, tum eo maxime anni tēpore voluntarias ab ſeſe pœnas, easq́; adeo acerbas exigere ſoliti ſunt, ſummopere gratulādum vt ſit, in vltimis hiſce terrarū finibus, inter tot idolorū cultores, in ipſo deniq́; (vt ita dicā) regno diaboli, ſacratiſsima Crucis trophæa, ſalutaremq́; humano generi mortē Chriſti Domini, tam incitatis hominū ſtudijs, tāta religione, tam grata memoria celebrari. Maioris hebdomadæ luctū atq́; triſtitiā, ingens gaudiū Dominicæ Reſurrectionis excepit. a media nocte, domus Chriſtianis cōpleta eſt, Miſſam & ſupplicationē matutinā exſpectātibus. ea peracta, ſimul etiā Chriſtianis aliquot Euchariſtiæ Sacramento refectis, concio habita eſt de Reſurrectione Domini, Paſchalibusq́; myſterijs. inde conuiuio excepti ſunt, quod Natali die & Paſchate Domini ſolenne Gaſpar inſtituit, eo conſilio, vt quàm arctiſsimis Chriſtianorum animi caritatis ac beneuolentiæ vinculis inter ſe iungantur. ſimul etiā per eam occaſionem colloquia de rebus cæleſtibus habita, ductaq́; præ dulcedine ad veſperā. quædam præterea e diuinis laudibus decantata. quo ſtrepitu exaudito gentiles, præſertim quòd nonnihil de apparatu ædiculæ noſtræ cognouerāt, inſtare vehementer vt fores aperi-

aperirentur: obſiſti non potuit: introiere permulti, pleræque vero mulieres diuino quodam inſtinctu nixæ ante aram genibus, manibúsq; ſublatis, effigiem CHRISTI *Domini ſupplices adorarunt. Poſthac neophyti, qui ex oppidis vicinis ad feſta conuenerant, Gaſpare officioſiſſime ſalutato digreſſi ſunt. nunc autem id Gaſpar agebat, vt ſibi diuerſorium prope regiam in ſuperiore vrbis parte conduceret, quod toto iam fere triennio fruſtra conatus eſt, vt ibi quoque, loco celeberrimo, poſſet Euangelizare commodius. Verum ſatis iam de rebus Eccleſiaſticis: ad alia veniamus. Ante diſceſſum Almeidæ, cum tempus eius reuerſionis adeſſet, perducti ſumus vterque ad inſignia quædam vrbis ædificia ac templa, quorum tanta eſt religionis ac magnificentiæ fama, vt ad ea viſenda ex alijs omnibus regnis peregrini Meacum fere aſſidue confluant. Ex ijs nonnulla perſtringam. infinitum eſt enim ſingula perſequi. Aedes igitur quaſdam Cubucamæ primum adiuimus eximio quodam artificio atque elegantia exſtructas oblectationis & animi cauſſa. nihil ego nec in Europa, nec in tota India tale conſpexi. ijs horti ſubiecti ſunt cum alijs arboribus ignotis in orbe noſtro, tum cedro, cupreſſo, pinu, malis medicis conſiti: quæ omnes arbores, varias in figuras artifici manu coactæ, cameras, tintinnabula, turres, aliáque id genus plurima referunt. iam lilij, cyani, roſæ, florumq; tanta eſt copia, tanta colorum odorumq; varietas, non ſolum vt peregrinos atque aduenas, verumetiam domeſticos ipſos atque cultores cum voluptate atque admiratione retineant. neque horti ſolum, ſed vrbs ipſa quoque pulcherrima. viæ latæ ac directæ, foribus arcium inſtar (quæ res furta & latrocinia maxime prohibet) occluduntur. in ijs variarum mercium inſtitores, opifices, ac ſellularij, cũ alia in vſus deliciasq;*

mortalium, tum præſertim aurea flabella conficiunt, ſericámque cuiuſlibet operis textrinam exercent. in medio celeberrimum Amidæphanum cum omnibus horis dici, tum vero ſub noctem clauſis iam tabernis frequentiſſime viſitur, iactantur a populo nummi cum precibus, & ſimulacrum adoratur. nos eo ex hortis Cubucamæ via longa latáque perducti, inde ſumptuoſiſſimas præfecti Meacenſis nuper inſtauratas ædes adiuimus: quibus item horti coniuncti, nō modo arborum multitudine artificioſisq́; figuris delectant oculos, verum etiam aquæ limpidiſſimæ copia, quæ a nouem circiter paſſuum millibus exciſa rupe, regali ſumptu perducta, lacum in hortis medijs efficit, in quo complures variæ magnitudinis inſulæ, ligneis lapideisq́; peruiæ pontibus, vſquequaque latiſſimis arboribus opacantur. Inde quanquam feſſos iam, ac reditum cogitantes, neophyti nos longius pertraxere. multa igitur prætereuntes phana, ingentem ingredimur lucum, in quo Bonziorum cœnobia quinquaginta miræ amplitudinis, a regum et principum liberis, qui ſacris addicti ſunt, magnifice ac ſumptuoſe incoluntur: facitque ipſa vicinitas, vt eorum præfecti ſe inuicem elegantia mundities q́; ſuperare contendant. Ex ijs aliquot inſpeximus obiter. Cuiuſdam eſt ianua lignea egregio quodam artificio, longeq́; alia quàm apud nos forma. hæc nos in xyſtum induxit ſtratum quadrato lapide nigro, parietibus vtrinque excurrentibus opere tectorio lauoris atque candoris eximij. Xyſto nouum quoddam genus hortorum prætēditur, in quibus manu facti colles e ſaxis ad eam rem e longinquo petitis, frutetis conſiti pontibúsq́; coniuncti cernuntur. Solum partim arena craſſiore admodum candida, partim etiam atris lapillis obducitur, e quibus paſſim elati maioris formæ lapides, ex imo leucoia, violas, ac flores

emit-

emittunt adeo artificioſe commiſtos atque diſpoſitos, vt cum in orbem ſingulis anni temporibus floreant, ver ibi perpetuum eſſe videatur. Multa prætereo tum ne longior ſim, tum quòd ea verbis aſſequi me poſſe diffido; ſed illud non omittam, quod in reditu vidimus. In medio phano quodam, machina lignea ſculptilis, varijsq́; picta coloribus, multis forulis collocatos continet libros ab vno Xaca conſcriptos. eadémque, vt eſt verſatilis, quem quisq; voluerit, librum offert protinus. & quidem tanta eſt voluminum copia; vt incredibile ſit, vel vna ætate a multis auctoribus, vel multis ætatibus ab vno auctore confici potuiſſe. eorum autem vſus eſt maximus non in Iapone modo, ſed etiam in Sionis regionibus, vnde omnis Iaponica fabuloſitas & ſuperſtitiones primum exſtitiſſe, atque inde paulatim, oram Sinarum, Peguenſem, Bengalanam, totumq́; eum tractum Biſnagam vſque peruagatæ dicuntur. aliud etiam phanum in reditu vidimus inferorum regi dicatum, cuius præcelſum horrifico trucíq́; aſpectu ſimulacrum regio ſceptro inſignitum, duobus hinc inde ingentis item ſtaturæ dæmonibus cingitur, quorum alter calamo deſcribit hominum noxas, alter deſcriptas in tabula recitat. parietes picti, varias inferorum oſtentant pœnas, quibus plurimi ſexus vtriusq; mortales dæmonum miniſterio cruciantur. Celebratur autem ædes hæc, augeturq́; pecunijs fere aſsidue: nunquam enim deſunt, qui ad regis effigiem timore perfuſi, ea ab ſeſe tormenta atque ſupplicia deprecentur. Atque hæc illo die. Poſtero autem, Chriſtiani cuiuſdam Principis inuitatu ad audiendas Bonziorum conciones in ſuburbana cœnobia (ſunt aũt exitus ex vrbe ſpatiandi cauſſa gratiſsimi) venimus. egreſsi, turbã virorũ æque ac fœminarũ cum ſuo quemq; roſario ſupplicantes adſpicimus. percontati a neophytis,

quid-

quidnam id eſſet, dimiſſam tum concionem eſſe reſpondent. interrogati de numero, aiūt homines earum rerum periti, capitum eſſe quinque circiter millia. addunt inſuper, in eo templo quotannis cētum diebus continuis ab vno eodemq́; Bōzio conciones haberi, multis magnisq́; indulgentijs auditori perſeueranti propoſitis. Optatum erat nobis omnino aliquem ex ijs concionatoribus audire, cognoſcendi maxime ſtudio, ſaluáque religione & officio transferendi ad vſum noſtrum, quæ ad conciliandos permouendosq́; Iaponiorum animos pertinere viderentur. & quoniam allatum eſt, rem adhuc integram eſſe in alio quodam cœnobio, pergere porro illuc vſque decreuimus. eo tendentibus igitur nobis primo Guiuani phanum occurrit, quod ingenti frequentia, ſuperſtitione, anniuerſarijs mimorum ludis varijsq́; ſpectaculis magnopere celebratur & colitur. Inde exeuntes, viam ingredimur pinis vtrinq; iucunda admodum ſpecie conſitam: ſimul aſpicimus populi concurſum, ad cōcionem citato greſſu tendentis. nos vt ad locum peruenimus, moniti a Chriſtianis periculum eſſe, ne Bonzij ſi nos adeſſe ſentirent, concionari deſiſterent, occulto loco ad initium vſque concionis non ſine magna quidem vel admiratione, vel pudore ſubſtitimus e conſcientia teporis ac negligētiæ noſtræ concepto, cū interim vnius horæ ſpatio auditores illi omnes ad paruí pulſum tintinnabuli nixi genibus, incredibili quadam ſignificatione pietatis, roſaria manúsque tollentes in cælum, in oratione perſiſterent, vociferantes aſsidue: Namu Amida Ambut. Hoc eſt, Da ſalutem Amida: quod ipſum nomen etiam domi foriſque ſeu emant aliquid, ſeu vendant, modulata quadam pronuntiatione geſtientes ac libentiſsime ſæpius inuocant. quin etiam pauperes ipſi inter emendicandum, ijs a quibus eleemoſynam petunt,

pro-

propitium precantur Amidam. Bonzij vero ac legiſperiti verba illa plebi inculcare non deſinunt: Ichinem, Amidabut, Sucumet, Murioo, Zai: id eſt, quiſquis Amidæ ſanctū nomen ex animo inuocauerit, proculdubio ſaluus erit. Imperato deinde maiore campana ſilentio, vt concionator ſuggeſtum aſcendit, tum nos quoque ſenſim irrepſimus. phanum erat ad fores vſque ac porticus refertum viris ac fœminis. in ipſis autem aræ gradibus multi Bonzij conſidebant manibus intra togam abditis, oculisque demiſſis. Porro concionator claro, vt aiebant, genere, decora quidem in primis facie aſpectuq́ʒ gratiſſimo, in excelſa vnde ab omnibus conſpici poſſet ſedens cathedra, ſericis ad talos vſque perquàm ſplendide veſtimentis indutus, interiore candido, exteriore purpureo, flabellum tenens aureum; ex libro quem habebat in menſa propoſitum, quædam ſubinde recitare, tum fuſius explicare tanta non ſolum actionis venuſtate, ſed etiam (vt Gaſpar Vilela affirmabat eius linguæ bene peritus, & ceteri qui nobiſcum aderant) orationis elegantia atque artificio, vt mirum videri non debeat, eiuſmodi homines tanto in honore ac veneratione eſſe apud populum. mihi quidem hæc apud animum meum reputanti, venit in mentem, non ſine Sancti Spiritus vehementi quodam inſtinctu Franciſcum olim Xauerium tam acri ſtudio tam lònginquam hanc peregrinationem expetijſſe Iaponicam. profecto enim hæ gentes, naturæ bonitate ingenijq́ʒ præſtantia multis Europæ noſtræ (quod earum pace dictum ſit) nationibus antecellunt. Quòd ſi minus magnifice de Iaponijs vel ſentiunt negotiatores Luſitani, vel prædicant; id nimirum iccirco fit, quòd non niſi cum populis maritimis negotia contrahunt, qui ab interioribus tantum abſunt vitæ cultu morumq́ʒ elegantia, vt præ ijs ruſtici videri propemodum poſſint.

itaque

itaque per contemptum ſylueſtres etiam vulgo a Meacenſibus appellantur, cum tamen alioquin ab humanitate ipſi quoque maris accolæ nequaquam abhorreant. Sed iam finis epiſtolæ ſit. plura propediem: atque vtinam cuiuſmodi omnes optamus. Meaco. 5. Calend. April. 1565.

ALOISIVS FROES
Societati IESV.

DE ſtatu rerum Meacenſium, & religionis Chriſtianæ proceſſibus ad Paſchatis vſque peracta ſolennia, ſuperioribus litteris ad vos fuſe perſcripſi. attexam nunc fratres cariſſimi reliqua, e quibus facile iudicare poſſitis, quàm aſſiduis veſtrum omnium ſacrificijs pijsq́ deprecationibus egeamus.

Poſtquam a Paſchali conuentu neophyti in ſuas domos & vicina caſtella digreſſi ſunt, nos Meacenſibus Euangelium prædicare perreximus. auditores minime deerant. multi etiam diabolicis fraudibus, & Iaponicæ ſuperſtitionis prauitate conuicta, ſic immutabantur afflati diuinitus, vt conſtantiſſime crederent, in vno Chriſto Domino ac Redemptore noſtro omne ſalutis humanæ perfugium eſſe repoſitum. Ventitabat etiam ad nos cum alijs principibus ciuitatis, quidam Regis Mini cognatus, vir ſane perſpicax: is cum a nobis multa ſubinde perquireret, litteriſque reſponſa mandaret commentandi cauſſa; tantus illi paulatim ſplendor veritatis illuxerat, non modo vt ipſe in voluntatem Chriſtianæ ſuſcipiendæ religionis vehementer incumberet, ſed etiam ſpem nobis adferret fore, vt Mini regnum vniuerſum ipſius opera atque aucto-

auctoritate ſacroſanctum Euangelij lumen acciperet. Ad hæc, Iubileum a ſummo Pontifice datum ad felicem euentum Tridentini Concilij, precibus ac ieiunijs impetrandum, in hac vrbe propoſitum eſt octauo ante Pentecoſten die. cuius rei nuntio in pagos & caſtella perlato, magno ſtudio ac pietate ſeſe comparauere neophyti ad tam inſigne Chriſti Domini beneficium: & quanquam per eos dies Gaſpar in febrim incidit, & ego non optima ſum vſus valetudine, tamen concurſu ad nos Chriſtianorum facto, Dominica Pentecoſte, imbecillitatem noſtram Domino fulciente, per occaſionem tam amplæ conſequendæ indulgentiæ, multos & verbo Dei, & ſacratiſſimo Chriſti corpore pauimus, quod illi nimirum, vt ſolent, vberrimo fletu crebriſq; percepere ſuſpirijs. atque is erat Chriſtianæ rei curſus, vt in tantis gentium tenebris, tantáque aduerſariorum potentia, ſat ſecundus. iámque parabat Vilela totam hanc Meacenſem obire prouinciam, & prout ſe obtuliſſet occaſio, per ethnicorum pagos & oppida circumferre Euangelium; cum cæptis interuenit atrociſſimum, & poſt hominum memoriam inauditum facinus, quod non modo conatus noſtros omnino impediret, ſed etiam nos ipſos in extremum vitæ diſcrimen adduceret. Nam Regulus Imorenſium (de quo ſcripſi ad vos antea) Mioxindonus, deuictis a ſe gentibus quibuſdam potentia atque opibus auctus, ipſum quoq; Cubucamam, vt in pace otioq; ſecurũ & imparatũ a rebus omnibus, certe nihil eiuſmodi metuentẽ; imperio quod magna cum æquitate regebat, per ſummũ ſcelus atq; perfidiam deturbare, ac tyrannidem occupare conſtituit. neq; apud inflammatum dominãdi libidine animum vel Cubucamæ virtus & probitas, vel plurima eaq; maxime ab eodẽ in ſe profecta beneficia valuere. Igitur aſſumptis latrocinij

ſocijs

ſocijs duobus, Narenſium tyranno Daiondono, & alio quodam dynaſta; cum delectis armorum duodecim millibus repente Meacum iter intendit eo certiore ſpe rei perficiendæ, quòd et ipſe Cubucamæ nomine vniuerſæ rei bellicæ præerat, & plurimos habebat in vrbe Meaco clientes atque ſatellites. copijs ergo prope vrbem iuſsis opportuno loco ſubſiſtere, ipſe cum fidelium manu Meacum ad Regem ſpecie officij ingreditur, nimirum vt quibuſdam recentibus honoris inſignibus a Cubucama decoratus, ei gratias ageret. atque vt quod volebat quàm maxime ſine tumultu tranſigeret, ad alia verborum officia illud etiam addit, vt Cubucamam in ſuburbanum quoddam Bonziorum cœnobium blandis precibus ad cœnam inuitet. namque ibi circumuentum adoriri placuerat. Sed cum res parum procederet, quòd Cubucama de conſidente prope Meacum exercitu factus denique certior, & ſuſpicatus id quod erat; non modo ſe Mioxindono minime crederet, ſed etiam fugam pararet (ex qua deinde imprudenti comitum ſuorum conſilio reuocatus eſt) Mioxindonus aperte ratus agendum, copias omnes ad regiam propius admouet: ac ne inexpiabili in ſuum Imperatorem ac Regem odio accenſus eſſe videretur, dum inops conſilij Cubucama cum familiaribus trepidat, præmittit ad Regiam qui palam denuntiet, ſe Cubucamæ ipſius caput minime petere, certis tantum eius cognatis amicisque grauiter infenſum, eorum potentiam vltra ferre non poſſe: itaque tum demum rem conuenturam ſeq; inde cum pace abiturum, ſi cõplures proceres, quos nominatim in ſchedula deſcripſerat, quamprimum interfici iubeat. ad hæc tam inſignis impudentiæ poſtulata ira maxima percitus is qui ad ea cognoſcenda Cubucamæ iuſſu prodierat, grandis natu aulicus ille ipſe qui nos ad Cubucamam introducere conſueuerat,

ſueuerat, abiecta quã legerat ſchedula, verbiſq́; grauiſſimis in parricidas inuectus, ad extremum addit, rebus iam deſperatis quoniam quidem alia ratione non poſſit, certe voluntaria morte ſeſe officio fideiq́; ſuæ ſatis eſſe facturum. His dictis regreſſus in regiam, coram ipſo Cubucama ſtrictum pugionem gentis more ſibi condit in viſcera, & moribundus occumbit. eodem ipſo letho quattuor alij, cum præ timore occluſis ianuis non admitterentur, mox in ipſo regiæ periere veſtibulo. Senis vero demortui filius, vt patrem conſpexit exanimem, præceps dolore atque iracundia fertur in coniuratos infeſtus, pugnanſq́; perimitur: tum illi pluribus locis palatio flammas inijciunt, quod vt ſenſit Cubucama, certus prælio potius quàm incendio mortem oppetere, ex honeſtiſſimæ grauiſſimæq́; fœminæ matris amplexu ſe proripit, vaditque cum ſuis armatus in confertam hoſtium aciem: ibi quàm acerrime dimicans, ventrem haſtili, caput ſagitta confixus, duobus præterea vulneribus acceptis in facie, concidit. ſuper eum præliantes egregie centum circiter aulici primæ nobilitatis viri ſternuntur, quorum cum animi magnitudo ac fidelitas omnium, tum præſertim adoleſcentuli cuiuſdam quartumdecimum annum agentis enituit. qui cum in certamine hoſtes pœne obſtupefeciſſet audaciæ miraculo, eúmque viuum ſublato vndique clamore conarentur excipere; ille Cubucamam defunctum intuitus, ſibique turpiſſimum ratus Regi ſuo Dominóque eſſe ſuperſtitem; enſe confeſtim abiecto pugionem arripuit, abſciſſóque ſibimet gutture eundem pugionem adegit in viſcera. Inter hæc hoſtes, qua per incendia patuit aditus, in regiam frequentes irrumpunt; fratrem Cubucamæ Bonzium vna cum matre, nequaquam vel huius adoleſcentiam vel illius ſenectutem miſerati, acerbiſſime contrucidant: regia

Ff gaza

gaza diripitur: cuncta ferro flammaq́; miſcentur: honorariæ puellæ ac pediſſequæ, regulorum fere ac principum filiæ, & clariſsimis ortæ familijs, omnia miſerabiliter eiulatu gemitibúsque complentes, inter obſeſſos armatis exitus conantur ſibi fuga conſulere, quarum aliquæ veſtimentis etiam in illa ipſa immanitate petulanter atque procaciter a militibus exuuntur: aliæ vero ad viginti, dum ancipiti metu diſtractæ, hinc micantes horrent gladios, inde ſæuienti perterrentur incendio; in conclaue quoddam abditæ quo nondum flammæ peruaſerant, igne deinde graſſante opinione celerius, ibidem oppreſſæ atque ad vnam omnes abſumptæ ſunt. porro Cubucamæ ipſius filiæ duæ ad pedes hoſtium proſtratæ ſuppliciter, Chriſtiani cuiuſdam beneficio, in ædes propinquas amicorum, incolumes euaſere. at mater ipſarum regina, inter ancillarum greges tum quidem elapſa feliciter, in quoddam ſeſe cœnobium recepit, paſsibus mille circiter & quingentis ab vrbe diſiunctum; ſed paulo poſt a conquiſitoribus deprehēſa, vbi ſeſe Daiondoni & Mioxindoni iuſſu morti deſtinatam eſſe cognouit; chartam atque atramentum popoſcit, ſcripſitq́; ſua manu multis verbis ad filiam litteras, quarum erat clauſula, viro ſuo per ſummam iniuriam a rebellibus interempto, ſe quoque nullo ſuo merito ad necem rapi: verumtamen æquiſsimo animo ſeſe mortem obire, nec dubitare quin hoc totum pro ſua infinita clementia de ſe ſtatuiſſet Amida, quo citius ad paradiſi gaudia peruenire, ibique Cubucama ſuo in perpetuum perfrui ſibi liceret. Deinde obſignata epiſtola, cum Bonzijs apud quos delituerat gratias egiſſet, ad aram Amidæ perrexit: ibi manibus ſublatis in cælum, obtinendæ indulgētiæ cauſſa Amidam bis inuocat nominatim, & ſimul cœnobiarcha ad abſolutionis indicium manus capiti ſupplicantis

plicantis

plicãtis imponit. inde regreſſa in cubiculũ, elatis manibus Amidã rurſus appellans, a ſicarijs iugulata eſt. Iam vero qui Cubucamæ in extremo certamine aſſuerãt, eorũ ædes direptæ, ſuburbana ædificia ſolo æquata, corpora ſimul cum ipſo palatio concremata ſunt. Cubucamæ tantum cadauer, hoſtium permiſſu, a Bonzijs ad rogum ac ſepulturam elatum eſt in cœnobium, quod ille ad eam ipſam rem ingenti ſumptu cõſtruxerat. primarius aũt quidam e Cubucamæ familiaribus peregre proficiſcens, cũ rem geſtam in itinere cognouiſſet, Meacum redijt ilico, atq; vbi deletam regiam, & omnia verſa vidit in cineres, ſepulturæ locum recta petijt, ibiq; diſſecto ſibimet ventre ſuper Cubucamæ tumulũ corruit. Sorores Cubucamæ duæ ſunt Bonziæ; quas, quamuis incluſas cœnobio, nihilo minus aiunt peti cõuitijs atq; ludibrijs hoſtiũ: atq; ob id ipſum a ſodalibus perpetuo cuſtodiri, vigilijs diſtributis, ne ſibimet necẽ ex deſperatione cõſciſcãt. Nos interea ciuitate ad acerbũ adeo ſpectaculum ingenti pauore perculſa, cum domũ noſtram neophyti confugiſſent, ad preces ac litanias cõuerſi videlicet, mortẽ exſpectabamus in ſingula pœne momẽta. nec ſane, quod Bonziorum in nos odium eſt, quæq; eorundem apud Mioxindonum atq; Daiondonũ gratia & auctoritas, multũ ab extremo periculo abfuimus. ſed cum ad nos clam veniſſet pro amicitia ſcriba Mioxindoni, pectus feriens, & impietatẽ Domini ſui grauiſſime deteſtans & increpans; multis deinceps nuntijs atq; interpretibus vltro citroq; miſſis, magno vix tandẽ labore impetratũ eſt, ſacra iam veſte ceteroq; inſtrumento in pacata loca præmiſſo, vt exſulatũ nobis abire liceret. Itaq; Gaſpar Imorim ad Chriſtianos profectus eſt, ego paruã ſum relegatus in inſulã nomine Cangam. Atq; vt intelligatis, niſi hac tã atrox repẽte procella exſtitiſſet, quã latos Domini vinea

 fructus

fructus oſtēderet, quo die diſceſſimus (is fuit ſanctæ Mariæ Magdalenæ ſacer) eo ipſo die, quamquam in magna trepidatione ac tumultu, Bonzius vnus, laici duo e Mioxindoni familia Baptiſmi Sacramento renati ſunt. Quod ſupereſt patres fratréſque cariſſimi, vobis orandus eſt etiam atque etiam Deus, vt afflictas res pro ſua bonitate ſapientiáque reſtituat: ne ſtultis ratiocinatoribus, & occulta iudicia Domini parum æqua lance penſantibus, plus diabolus ad euerſionem Eccleſiæ Meacenſis, quàm Chriſtus ad eiuſdem tutelam defenſionemq́; valuiſſe videatur. Ex Iaponis inſula Canga. menſe Auguſto. 1565.

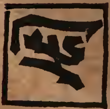
FINIS LIBRI QVINTI.

SPE-

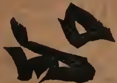
SPECIMEN QVODDAM LITTERARVM VOCVMQVE IAPONICARVM, DESVMptum e Regis Bungi Diplomate.

EXEMPLVM DIPLOMATis, quo Rex ſeu Dux Bungi templum ad CHRISTI cultum Patribus Societatis attribuit. Templum autem ipſum, Day dogie, hoc eſt Magnus aditus cæli appellatur.

Dux

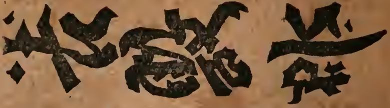
Regni de Zuo,

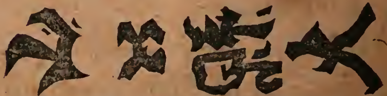
Regni Nangati,

Regni Bugen, Regni Chicugen caqui, Regni Iuami,

Regni Bungi, Regni Bichyi, conceſsit Day .i. magnum

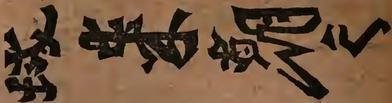
dogie .i. aditum cæli patribus

Occidentis qui venerunt ad declarandam

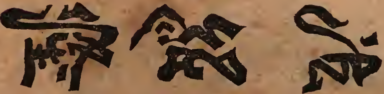
legem faciendi Sanctos

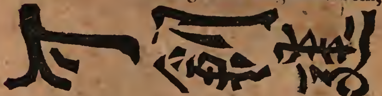
iuxta ipſorum voluntatem ad finem vſq;

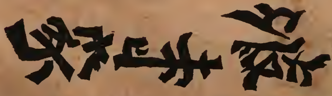
mundi. is eſt locus poſitus

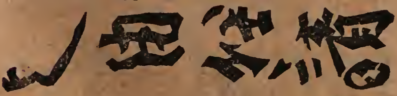
intra Amangutium magnam vrbem,

cum priuilegijs vt nemo poſsit

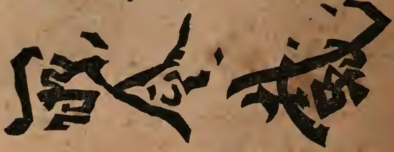
occidi nec apprehendi in illo. Atque vt ſit

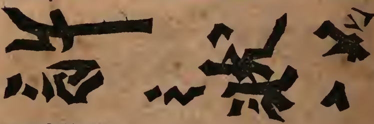
teſtatum meis ſucceſſoribus

do illis hoc diploma, vt nullo

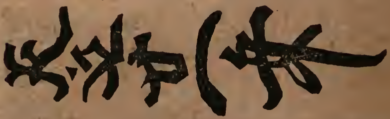
tempore eos deturbent ex hac

poſſeſsione.

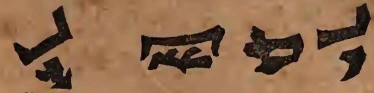

Regni de Teybum, anno 21. ipſius

octaui

octaui menſis vigeſimo octauo

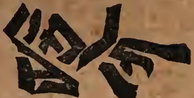
die.

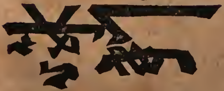
SVBSCRIPTIO.

Dux Daidiquibozat

Forma ſigilli.

Voces ipſę Iaponicæ quas ſonant litteræ, in Hiſpanico exemplari plerunque deſiderantur, ſubditis earum loco Luſitanicis dictionibus : quas nos quoque (vt potuimus) Latinas eodem ordine fecimus.

DE QVINQVAGINTA DVOBVS E SOCIETATE IESV, PRO FIDE CATHOLICA NVPER OCCISIS, *EPISTOLAE DVAE.*

PETRVS DIAS LEONI HENrico Luſitaniæ Prouinciali ſalutem & pacem &c.

EXponam his litteris felicem exitũ Ignatij Azebedij Braſiliæ Prouincialis, & comitum. Nonis Iunij, cum Aloiſio eiuſdem Braſiliæ prouinciæ pro Luſitaniæ Rege præfecto, claſſe nauiũ ſeptem, Vlyßipone profecti, octauo die Maderam hanc inſulam proſpera nauigatione tenuimus. Nouẽ circiter & ſexaginta in vniuerſum e Societate noſtra conſcenderamus, in tres onerarias diſtributi. Quæ S. Iacobi dicebatur, ea cum Didaco Andrada multiſque alijs e noſtrorum numero vehebatur Ignatius. Franciſco autem Caſtrio cũ fratribus duobus, & pueris orphanis, Ioannis Ferdinandi nauis obtigerat. Me cum Socijs amplius 20, eadem quæ Aloiſium Præfectum nauis exceperat. Et quoniam certis de cauſſis in hoc Maderæ portu aliquamdiu ſubſiſtere decreuerat Aloiſius; vectores & nautæ S. Iacobi, quòd multa negotia haberent in Palma ex Canarijs, ſeu Fortunatis inſulis vna, magnopere efflagitarunt vti ſibi liceret præire: ſe expeditis mature negotijs aduenienti reliquæ claßi præſto futuros. Atq; initio quidem recuſabat Ignatius, in tanto maris & piratarum diſcrimine a ceteris digredi periculoſum ratus: verum deinde victus precibus, abeundi veniam ab Aloiſio petijt. qua impetrata, quaſi diui-

diuinaret ea quæ poſtea conſecuta ſunt, pridie eius diei, qui Apoſtolorum Principi ſacer eſt, Sacramento Confeſsionis, & Communionis præmuniendos curauit omnes, & ſimul diuiſit ijs Agni cæleſtis cereas imagines aliquot, a ſummo Pontifice conſecratas, & alia quædam religioſa munuſcula, quæ ex vrbe Roma ſecum attulerat.

His peractis, ſoluere pridie Kalen. Iulij vento ſecundo, qui tamen eos in medio curſu defecit. Porro Dominico die proximo, quinto nonas Iulias, allatum huc eſt, Iacobum Soriam maritimæ rei pro Nauariæ Regina Præpoſitum, (is Caluini ſectator egregius, capitales inimicitias cum Papiſtis, ſic enim Catholicos per ludibrium hæretici appellant, exercere ſeſe palam profitetur, ac prædicat) ſtare cum nauibus circiter ſeptē in portu ad quinq; leucas hinc ſito, cui a Sancta Cruce nomen eſt inditum. Perturbauit is nuntius vehementer omnium animos, ſtatímque Aloiſius, oppidíque Præfectus cum populo vniuerſo ad pugnam comparauere ſeſe. Itaque Sabbati luce quæ conſecuta eſt, cum ſe Iacobus Soria in conſpectū noſtrum dediſſet, occurrentibus ſibi Catholicis, qui probe inſtructa militibus, tormētiśq; nauigia decem eduxerant, perterritus ceſsit, fugáque ſibi conſuluit. Hoſtem fugaſſe contenti noſtri poſtridie reuertuntur, ille vero hoc perfunctus periculo, Canarias petijt, ac die Iouis inſequenti ad aſpectum vſq; Palmæ Inſulæ, & onerariæ noſtræ, quæ portum capere nunquam potuerat vento deſtituta, ſane feliciter eſt prouectus. ec autē ipſo die Ignatius mane cum ceteris fratribus ad Tertiæ cohortis (id loco nomen eſt) vicū a portu leucas quinque circiter, ſcapha contēderat eo conſilio, vt, ſi daretur facultas, ad portum terreſtri itinere perueniret, ſed cū res exitū non haberet, in nauim ſe denuo recipere ſunt coacti. Vt vel ex hoc ſatis

tis appareat, expetendum id genus mortis paratū illis fuiſſe diuinitus: eoq́; magis, ꝙ iter illud leucarū 80, vix diebus 15 ab ipſis emenſum, addo naui minime impedita, vento etiā in initio vt diximus valde ſecundo; id iter totum nauibus quinque (& quidē earū nonnullis admodū onuſtis) non plus triduo a Iacobo Soria decurſum eſt. Poſtridie noſtri eadem malacia nouem fere millia paſſuum a littore detenti, vbi aduentantes Caluinianos aſpiciūt, paucis diſpoſitis tormentis defendere ſeſe omnino conſtituunt: Ignatius autem ſumpta Mariæ Virginis imagine, quam Roma ſecum extulerat, prout res & tempus poſtulabat, ad officium, atq; ad pietatē hortari Catholicos inſtitit. Interea vnum e nauigijs hoſtes ad noſtram onerariam applicant, in eamq; tres primo, in ijs nauclerus magna apud eos exiſtimatione, tranſiliūt. atq; ij quidem ſtatim a Luſitanis tolluntur e medio, ſed maiore deinde hoſtium irrumpente numero, diutius obſiſti non potuit. Tum Iacobus Soria, vbi cognouit noſtræ Societatis homines ibi verſari, omnes ad vnum occidi imperauit, vociferatus: Interfice, interfice, quoniam ad praua dogmata diſſeminanda Braſiliam petunt. In eorum numero, qui onerariam occupauerant, erat Iacobi cognatus quidam: qui cum vitam aliquot Catholicis promiſiſſet, id iuſſit Iacobo renuntiari. quæſiuit ille, cunctíne presbyteri (ſic enim noſtros vocabat) eſſent interempti: cum interemptos eſſe reſponſum fuiſſet, tum ab alijs manus abſtineri non vetuit. quo facto ſane præclare ſuū in nos odium exprompſit, præſertim ꝙ paucis ante diebus, intercepto nauigio, quo Franciſcani concionatores duo, totidemq́; ſacerdotes laici in Luſitaniam vehebantur, neminem eorum occidit: nactus deinde noſtros magna ex parte adoleſcentulos atq; nouitios, nulli pepercit omnino. Mactatus

tus eſt autem omnium primus Ignatius, quem obuiam hoſtibus prodeuntē elata manibus ea quā dicebamus imagine, magnoq́ animo profitentē ſeſe cum ſuis eſſe Catholicum, lanceæ tribus ictibus confoderunt, & ſacrā imaginem extorquere fruſtra conati ſunt. tum Didacus Andrada in amplexum ruit Ignatij: atq́ ita coniuncti ſimul ambo confecti vulneribus præcipitantur in mare vna cum ipſa imagine, quæ de Ignatij manibus nunquā exciderat. Inde tabulata onerariæ ſubeūt, quo Ignatius in eo tumultu fratres octo, & triginta (tot enim erant eum ex hoc portu proſecuti) condiderat. binosq́, ac ternos ordine deinceps eductos ad nauis marginem, ac talaribus tunicis, quamquam exigui admodū pretij exutos, adacto bis térve ſingulis in viſcera pugione, ſemianimes e naui deturbant: quorundā etiā præcidunt brachia, vt omnem prorſus euadendi ſpem ceteris adimāt. Atq́ hunc exitū felix comitatus ille ſortitus eſt. Poſtea quæſitū de triū illorum cæde, qui ex hoſtiū claſſe in onerariā primi trāſcenderāt. Eius auctores cædis, onerariæ gubernatorē cum adminiſtris duobus, ad ſe perduci furore percitus iubet Soria. ibi ipſo nō ſolum imperante, ſed etiam inſpectante viuentiū pectora diſſecātur, & extracta crudeliter inteſtina deijciuntur in pelagus. Iam vero hanc immanitatē Caluiniani illo etiā ſcelere cumulant. in onerariam reuertuntur, ſacroſanctū caput vnius ex vndecim Virginum millibus, quod ſolatiū neophytorū Ignatius in Braſiliā afferebat, e carcheſij fune contumelioſe, nefarieq́ ſuſpendūt, deinde arreptā aliam Virginis Deiparæ effigiē, egregio perfectam opere, quā item Roma ſecū Ignatius aduexerat, cum ſacris alijs imaginibus permultis, in angulo nauis per ludibrium collocant: in easq́ vt in ſcopū ſicas eiaculari laſciuientes incipiūt. Roſaria vero benedicta, ac ſanctorū

reli-

reliquias, libroſq; de religione, & alia ſcripta quædam ad Braſiliæ prouinciæ rem magnopere pertinentia, vt ſibi minus vtilia vel ſuperuacanea potius, alto mandarunt. Huius rei geſtæ ſeriem totius a Luſitanis duobus accepimus, qui ſpectatores affuerunt, cũ per eos dies a Caluinianis captiui detinerentur. Qui e noſtris occiſi ſunt, æque tyrones, ac veterani, præclaris erant adiumentis rerum gerendarũ inſtructi: itaq; ad rem Chriſtianam promouendam valde habebantur idonei.

Obſtupeſco ſane mecum ipſe conſiderãs mutationes, migrationeſq; noſtrorũ e naui in nauẽ Vlyſſipone primũ, deinde in hac inſula Madera: vt felix ille manipulus, ſicuti Gedeonis quondã milites, pœne viritim a Domino lecti fuiſſe videantur. Me in S. Iacobi nauem imponere, ipſe apud Aloiſiũ præfectũ remanere Ignatius iam prope decreuerat, ſed mutauit deinde conſiliũ: partim vt equidem exiſtimo, ne laborem, atque periculum ſubterfugere voluiſſe videretur; partim etiã quod ego tanto indignus bono videlicet fui. Reliqui ſumus nunc e Societate ad 30. Cæptum iter numinis fidutia perſequi certum eſt: vtrũ eodem euentu, neſcimus: illud quidem intelligimus: Iacobum Soriam id vehementer expetere, nobiſq; tendere inſidias. Sed iam inſtat hora profectionis, itaq; finem ſcribendi facio, meq; & comites tuis ceterorumq; ſacrificijs, deprecationiq; commendo. Ex inſula Madera. 15. Kalend. Septemb. 1570.

FRANCISCVS HENRICVS Rector Domus Vlyſſiponenſis, & Socij; Patribus fratribuſq;, qui Romæ verſantur, ſalutem & pacem Chriſti Domini &c.

Exi-

Exitum Ignatij Azebedij, & Sociorum nouem & triginta iam cognouiſtis, vt credimus; qui Braſiliam vna cum Aloiſio Regio Præfecto petentes, vt in ea prouincia, rei Chriſtianæ procurandæ cauſſa, more noſtro collegia inſtituerent, in itinere a Caluinianis oppreſſi, vitam in profeſſione fidei Catholicæ profuderunt. Nunc aliorũ XIV. qui anno poſt, in eadem cauſſa parem præſtiterunt animi fortitudinem (ad ſeptuaginta enim e noſtris Vlyſſipone diſceſſerãt plures in naues impoſiti) perſequemur eo ipſo ordine, quo rem totam alter duorum qui Dei benignitate ſuperfuere, nobis expoſuit.

Poſt obitum Ignatij, cum Luſitanicæ naues e Maderæ Inſula curſu in Braſiliam directo ſoluiſſent; aliæ alium euentum ſortitæ ſunt: ea vero, qua Petrus Dias cum Socijs aliquot vehebatur, ad Cubæ inſulæ portum, cui a ſancto Iacobo nomen eſt, fluctibus, & procellis adeo labefactata peruenit; vt eam relinquere plane ſibi neceſſarium duxerint. Sed cum alia eſſet ibi nulla, Banam eiuſdem inſulæ portum, in Oriẽtem procedere ſtatuunt; ac tridui primum iter emenſi pedibus, & quidem excalceatis, imbre denſo, atque perpetuo, via teterrima; difficultatibus præterea, vt in eiuſmodi regione, maximis; exiguo & aperto ſeſe commiſere nauigio, ventis pluuiaq́; adeo expoſiti, vt non commeatus modo corrumperetur humore nimio, ſed & ipſa quibus erant induti veſtimenta pœne putreſcerent. Eo nauigio leucas quattuor & ſeptuaginta Banam vſque prouecti, maioris formæ naui in eo portu conducta, Auguſto menſe denique ad inſulas Tertiarias, Aloiſium Regiũ Præfectum, & e noſtra Societate Franciſcum Caſtrium, & quinque fratres, qui anteceſſerant, aſſequuntur. Hic Aloiſius, nauali turba

vehe-

vehementius imminuta, ꝙ & ex oneraria ipſius in tam difficili, ac diuturna menſium quindecim nauigatione viri ſexaginta perierãt, & ad Antilias (id loco nomẽ eſt) multi ſubſtiterant, multi etiam laboribus periculiſq; defatigati, mutato conſilio in Luſitaniam inde reuerterãt; cum ſupereſſet vectorum & nautarũ vix quod in vnam ſatis eſſet onerariam (in quibus tamen ipſis fœminæ quinque & viginti, imbelli cum puerorum grege numerabãtur) redactis in vnum omnibus, captum iter vnica naui peragere inſtituit; ſoluitque feria quarta, octauo Idus Septembris. Porro e Societate noſtra (totidem alijs fere tempeſtate diſiectis, de quibus nihil dum certi compertũ eſt) quattuordecim aderant, Patres duo, Petrus Dias, & Franciſcus Caſtrius; duodecim Fratres; Alfonſius Ferdinandus, Gaſpar Gois, Andreas Pais, Ioannes Aluares, Petrus Dias, alter eodem, quo Sacerdos nomine, Ferdinandus Aluares; & ex nouitiorum numero; Michael Tarraconenſis, Franciſcus Paulus, Petrus Ferdinandus, Sebaſtianus Lopes, Didacus Ferdinandus, Didacúsque Caruallius. Dies octo in altum Oceanum proſpero flatu prouecti; naues quinq; ſole iam occidente conſpiciunt, quarũ erant Gallicæ quattuor, vna Anglica. Eæ, diſſimulato in noctem vſq; conſilio, conuerſis deinde repente proris, vento ſecundo nauem noſtram inſequuntur. Id vt animaduertit Aloiſius, ratus (id quod erat) & hoſtes eſſe, & hæreticos; aduocata ſtatim concione, ſocios nauales ad prælium acriter ineundum hortatur, mortemq; vt Chriſtianos deceret, ꝑ Catholica religione fortiter obeundam. deinde arma expediri, culcitras locis opportunis prætendi, ſaxorum vim congeri, ſulphurei pulueris cados promi celeriter imperat: diſpoſitis denique ad pugnam ſtationibus, peccata rite confeſſus eſt ipſe, & ce-

ceteri, quibus ea nocte confitendi ſpatium datum eſt. verum inalbeſcente iam die, roſtrata hoſtium nauis ex earum genere, quos Galeones appellant, ad noſtrã appropinquauerat, amplior & eminẽtior multo; duabuſq; tormentorum ſignificationibus, de more, iuſſerat a Luſitanis vela ſubmitti. Cum illi nequaquam parerent; tum hoſtes facto ter in onerariam impetu, quinque ex eorum numero occidunt, ſeptemdecim, eoſq; fere omnes in cruribus vulnerant, ſic, vt funibus, ne caderent, altera manu apprehenſis, non niſi altera decertare poſſent. Et quamquam hæretici e ſuperiore admodum loco pugnabant; haud tamen incruentum eis fuit certamen: ſiquidem & initio dimicationis homines fere viginti amiſere, vulneratis præterea circiter vndecim; & deinceps tribus bombardæ ictibus læſi grauiſſime ſunt, quorum vno diffractus malus & vela proſtrata; altero perforatum carinæ latus non ſine magno eorum diſcrimine aquas accepit; tertio diſcerpti decem ſimul hæretici: quæ tametſi erant omnia non leuia incommoda, nihil tamen hoſtes æque perturbauit ac vela deiecta, prorſus vt de ſe actum iam arbitrarentur. Tum vero ex ipſa deſperatione omnibus connixi viribus, quartum iam noſtros inuadunt, & minore quàm putauerant negotio ſuperant. decem quippe non amplius propugnatores erant relicti, quorum quinque in prora collocati, primo impetu cecidere. Itaq; patefacto iam aditu, hæretici ad ſexaginta vi maxima irrumpunt, quos Aloiſius, cum duas ferreas glandes alteram accepiſſet in pectore, alteram in crure, quamquam exhauſtis iam corporis viribus, magno tamen animo conſtituit opperiri; gladioq;, & ſcuto nunquam abiecto, ad extremum vſq; ſpiritum dimicauit egregie. Eius morte a reliquis deditio facta. quæ tamen ad mitigandã hoſtiũ crudelitatem mi-

nime valuit. nam diabolicis inſtinctiſ furijs, obuios quoſq; obtruncant: Aloiſiũ, ignari quis eſſet, nudatum, itemq; aliorum corpora, multis adhuc ſpirantibus, in vndas proijciunt. Verſus deinde in Sanctorum reliquias, & ſacras imagines furor, quarum erat ingens in ea naui numerus. Has hæretici Catholicis per vim extorquere, trahere per tabulata, calcare pedibus, in ignem deniq; gratulabundi conijcere: ſimul, ore impuriſſimo, in Sanctos quorum erant illæ reliquiæ, blaſphemias euomentes, quas horret animus ſcribere. quin etiam, repertas vigeſimo poſt die ſtatuas duas, alteram ſacratiſſimæ Virginis, alteram Angeli, elatas in publicum, ſacrilegis fregere manibus, caput Angeli per ludibrium tota naui circumferentes. Tertiũ & trigeſimum vagati diem, capto etiam Algarbienſi nauigio, prædam expoſuere poſtremo ad Oruium promontorium oræ Callaicæ. Claſſi præpoſitus erat Ioannes Cadauilius hæreticus vehemens, & Eccleſiaſticorum ordinum inimicus acerrimus. roſtrata vehebatur eadem, qua Iacobus ante Soria Ignatium Azebedium, & comites ceperat & occiderat. In Aloiſium vero præfectum incidere Caluiniani, cum ab inſula Gomera, eam depopulati, ſoluiſſent. atque is fuit Aloiſii & Luſitanorum obitus. cuius de fortitudine, virtuteq; frater noſter ita multa commemorat; vt pro certo habendum ſit, animam eius in cæleſte domicilium commigraſſe. Nunc veniamus ad noſtræ Societatis homines, quod maxime nobis propoſitum eſt. Ii, cum hoſtes infeſti aduentarent, a media nocte ad lucem vſque expiandis per Cõfeſſionem criminibus quiſque ſuis vacarunt. Deinde tabulata ſubire iuſſi, non niſi commiſſo prælio aſcenderunt ad animandos milites, cibo recreandos, & curanda vulnera. Sed quo tempore facta eſt deditio, in ſumma naui, præter Caſtrium exſtabat

bat eorum nemo : namq; is paulo ante ad excipiendam vnius e gubernatoribus Confeſsionem aſcenderat, ad imā proræ turrim ex vulnere agentis animam. In eo munere occupatum, hæretici vulneribus quàm plurimis punctim cæſimq; confodiunt, iræ maxima perciti, nimirum eo ꝙ Eccleſiæ ſacramenta miniſtrantem offenderant. Nam in ceteros nō adeo ſæuiere: in Caſtriū vero certatim omnes. Sub idem tempus Petrus Dias, qui ad eam vſque horam Confeſsionibus eorum qui ſub tabulatis erant, operam dederat, atque hilari ſemper ac ſereno vultu animauerat ceteros, Gaſpare Goe ſequente, in apertum prodijt. Vt primum apparuere, vtrunque Caluiniani confeſtim occidunt : nec puero quidem ætatis admodum teneræ parcunt, qui a Petro ægre ſeſe diuelli patiebatur. Atq; hoc maxime modo tres ij primo congreſſu cæſi ac nudati, deijciuntur in mare. Tum vndecim reliqui, ſedato iam pauliſper tumultu ſeſe inuicem plenis pietate ſermonibus adhortati, vltro in editiora nauis euadunt : nec modo, latendi cauſſa, in ceteram turbam ſeſe non inſerunt; ſed etiam in vnum, dedita opera, conglobati omnes, aperte profitentur ſe & eiuſdem eſſe religionis, cuius tres modo perempti, & æque paratos ad mortem communis Domini gratia ſubeundam. Quos, circumfuſi confeſtim hæretici, dictis factiſq; eo die toto contumelioſe, ac petulanter illudere ac diuexare non deſinunt, cum illi reſponderent nihil, niſi ſiquid ad honorem Dei, vel ad dignitatē Eccleſiæ Catholicæ pertineret. Vbi nox adfuit, manus ad terga religantur inſontibus : atque inter vinciēdum, accidit vt Michael Tarraconēſis e vulneribus quæ in brachijs principio acceperat, ingemiſceret. Quæ res tantum abfuit, vt ad miſericordiā permoueret hæreticos; vt etiā arreptū furenter hominē, multa ingerentes probra, e na-

ui præcipitauerint; & , ne incomitatus abiret, Franciſcũ quoq; Paulũ (nãm is erat proximus) eodẽ impetu deturbauerint. Ceteri omnes, vinclis (vt dicebamus) iniectis, in Aloiſij cubiculũ detruduntur: adhibitiſq; cuſtodibus totam eam noctem, partemq; inſequentis diei, prope per inediã tranſigunt: cum interea ſuper alios alij ad oſtium adeſſent carceris, modo læta, modo triſtia nũtiantes: quidam etiam truci obtutu, ſtrictis minaciter gladijs fremerent: Papiſtæ, Latrones, ecquis erit aliquãdo qui vitam vobis eripiat? & alia eiuſmodi. Interea noſtri, quaſi futura proſpicientes, magno animo ſeſe ad extrema quæq; parauerant: nec eos fefellit opinio. Nam educti e carcere, damnantur capitis. Iamq; parabantur laquei vt ſuſpenderentur ſinguli e maximo nauis malo; cum Præfectus, maioris prædæ ſpe, q eos putaret pecuniam, ad templum in Braſilia exædificandũ, ſecũ attuliſſe, rem in præſentia diſtulit; ſed eorum comperta deniq; inopia, Petro Dia, Didacoq; Caruallio ibidem relictis, ſeptem reliquos in roſtratã ex oneraria transferunt. Hic eos heretici denuo circumſiſtere; nec ſolum in fratres noſtros, verũ etiã in Romanũ Pontificem Chriſti Vicariũ, in Eccleſiaſticos ritus, in Sanctos eorúmque venerationem, denique in Sacramentum ipſum altaris, contumelioſa atque impia verba proferre. ad quæ cum illi fortiter admodum reſpõderent, cædebantur pugnis, alapiſq; frequentibus, defenſores Catholicæ fidei: quin etiam exquirebãtur diligenter in ſummis capitum verticibus, ſacræ quas appellant coronæ, quarum hæretici ſi quas inuenerant, has vero iterum iterumq; ſinguli tundere; & ſimul iurgijs & maledictis in eoſdẽ inuehi cũ alijs multis, tum illis præſertim, Canes, fures, veteratores; per vos ſtat quo minus cõſpirẽt vniuerſi mortales atq; conſentiant; ſublatiſq; diſcordijs

ac

ac tumultibus, tranquilla omnes pace, atq; otio perſruamur. Veſtro ſcelere non modo Germania, & Gallia, verum etiam Braſilia, atq; adeo toto terrarum orbe praua doctrina diffunditur. Erat e nouitiorum numero Petrus Ferdinandus, faber lignarius. omnium recentiſsimus ille quidem; ſed apprime humilis & magna virtute vir. Is, initio deditionis, pileo talariq; tunica exutus ab hoſtibus; ne deinde fallente veſtitu pro ſeculari haberetur, & præclaram pro CHRISTO *moriendi occaſionem amitteret; aggregabat ſe ad fratres idẽtidem, vultu oculisq; ad modeſtiæ religionisq; ſignificationem ita cõpoſitis, vt vel ex eo ſatis intelligerent hæretici, hominem eſſe de noſtris. Quo etiam vehementius irritati, caput eius arreptum, vtraq; manu ſubrigere, colaphis petere, digitis oculos aperire, palpebrasq; diſtendere, paxillos deniq; mento ſubdere, ne vultũ demitteret. ad hæc, illum contumelijs inceſſere eiuſmodi; Canis, attolle faciem; frontem exporrige. quæ ille nimirum excipiebat tanta non ſolum animi æquitate, ſed etiam oris hilaritate, vt eo bono ſe indignũ exiſtimans, conuerſus ad Deum, diceret: Quo meo mihi merito hoc tribuis, vt pro te patiar, Domine? Per hanc ſimul procacitatem atq; ſæuitiam hæretici cum ſeſe miſeri diutius oblectaſſent, alij demum alio varios in vſus digreſsi ſunt; ſpatiumq; fratribus datum ad inflammandos mutuis cohortationibus animos, viresq; recolligendas: quo in genere Petri maxime Ferdinandi, eius quem modo dixi caritas ac virtus enituit, cum in ſingulos congreſſus, lætiſſimo ſemper vultu, ceteros ad conſtantiam, ac fidem accenderet, atq; ad agnoſcendam inſignem hanc in ſe Dei beneficẽtiam, multis rationibus excitaret. Cuiuſmodi ſermonibus dum ſe inuicem confirmant fratres, magna rurſus circumuenit eos hæreticorum manus. Inſtituitur de re-*

religione certamen, ex quo, vt genus videatis, vnum attigiſſe ſat fuerit. Oppugnabant hæretici ſupplicationes & preces, quibus auxilium a Sanctis more Catholico expoſcimus. qua in diſputatione acrior coortus quidam ex ijs, Nónne, inquit, cernitis, in noſtra poteſtate vos eſſe captiuos? quin vos igitur Maria virgo, Sanctiq́; , quorũ opem implorandam affirmatis, e manibus noſtris eripiunt? cui fratres: Si expediat nos eſſe ſuperſtites; Sacratiſſima Virgo Sanctique, & vitam nobis à Domino, & libertatem obtineant vtique: ſed quia præſtat emori, iccirco non impetrant. Hæc & alia id genus reſpondebant fratres: quæ illi cum ferre non poſſent, amentes iracũdia, & rabie, conſputabant ora ſubinde noſtrorum: quin etiam quodã Alphonſi Ferdinãdi reſponſo permotus vnus ex ijs, furensq́;: ob id ipſum, inquit, quòd ita dixiſti, peribis. cui Alphonſus, vtpote Prominiſter: Non ſolus ego, ſed omnes plane mori parati ſumus. Atqui exſpectate (ait hæreticus) Moloſſi canes, caput egomet vobis præcidam, vosq́; (meam fidem teſtor) in mare proijciam. Hac altercatione in cœnam vſque ducta, diſcedunt hæretici: fratres vero tempus nacti rurſus moleſtia vacuum, de integro adhortari ſe mutuo; diuinã opem in tali tantoq́; ſalutis æternæ diſcrimine expetere; Chriſti morte cruciatibusq́; memoria repetendis, ſeſe ad perſeuerantiam, atq; fortitudinem incitare; Deo deniq; pro tam præclara ſibi oblata bene moriendi occaſione gratias agere. Interea hæretici expleto epulis ventre, animi quoq; feritatẽ extremo ſupplicio noſtrorũ exſaturare conſtituũt: nec mora: ſingulos octoni deni ve circumſtant, exutosq́; tunicis, quanta maxima vi, quàm poſſunt longiſſime a nauibus, eiaculantur in pelagus. Ac Petrus quidem Ferdinandus, & Ioannes Aluares, natandi minime periti, fluctibus hauriũtur ilico; ceteri quinq; vnum

in

in locum diuinitus congregati, diu ſeſe ſuſtentant, poſtremum vale ſibi dicentes inuicem, ac veniam inter ſe delictorum petentes. Didacus vero Ferdinandus, quem vna cũ Sebaſtiano Lope (qui deinde ſuperſtites ambo fuere) ſub noctẽ hæretici quidam quaſi diuino iuſſu, cibo potuq́; refecerant, validus viribus, claſſem, quòd e repentina pluuia venti quieuerant, tardius euntem aſſequutus, & neſcio quo pacto in vnam nauium acceptus, diuinæ conſilio prouidentiæ manſit incolumis. Luctantur cum fluctibus reliqui, et quamquam in ſumma difficultate ac defatigatione, Apoſtolico Symbolo, precibusq́; fundendis ad Deũ, ſeſe contra ſpiritales nequitias communire non deſinunt. iamq́; nox erat media, cum Alphonſo Ferdinando in verba praeunte, certos e quinquageſimo pſalmo verſiculos decantare cæperunt, atq́; illum præſertim: Tibi ſoli peccaui, &c. Verum laßitudine tandem victus, & aquarum vi obrutus Alphonſus extinguitur, ſpectata probitate, ac religione vir, cuius præcipue robur animi, ac virtus in hæreticis modo refutandis eluxerat. Hunc autẽ eo conſilio e Luſitania ſecum abduxerat Azebedius, vt philoſophiam, cui magna cũ laude vacauerat, in Braſilica prouincia profiteretur. Alphonſum ſecutus eſt mox, I E S V M inuocans, Andreas Pais, poſtremus omniũ Ferdinãdus Aluares mergitur. Tum Sebaſtianus Lopes in mari medio, nocte intempeſta, denſis tenebris, imbre maximo derelictus, elatum ſorte quadam in claſſe lumen eminus intuens, mille circiter, & quingentorum paſſuum interuallo diſtantes conſequitur naues, quarum ad vnam, itemq́; alteram accedens, & vt admitteretur ſuppliciter poſtulans, cum acerbe minitantes hoſtes, intentaq́; in ſe tela ſenſiſſet, quaſi ad extremum perfugium, contendit ad vnam e ſcaphis: cuius ad marginem ſtans forte quidam hæreticus paulo

 mi-

mitior, tum Sebaſtiani ærumna, tum etiam fortaſſis ab ſe dēſertæ veræ fidei, religioniſq; recordatione commotus, excepit hominem: penulaq; contectum, ac furtim in nauem impoſitum, commentis quibuſdam hoſtium furori, atq; immanitati ſubtraxit. Duos autem illos qui in Luſitanica naui relicti fuerant, eodem genere mortis, eadem animi magnitudine defunctos accepimus. Porro nobis hæc omnia Sebaſtianus ipſemet Lopes expoſuit. nos totam rei geſtæ ſeriem his cōſignatam litteris eidem Sebaſtiano recognoſcendam oſtendimus: cuius ille narrationis veritatem ac fidem ſuo rurſus teſtimonio comprobauit. Quo etiam ſtudioſius fecimus, vt hanc ad vos mitteremus epiſtolam, rati eo vobis gratiorem futuram, quo certiora perferret. Quod reliquum eſt, veſtris omnium ſacrificijs, precibúsque, nos etiam atque etiam Domino commendari percupimus. Vlyſſipone 5. Idus Decembris 1571.

FINIS.